

TIDSSKRIFT
FOR
LANDØKONOMI

UDGIVET AF DET KGL. DANSKE
LANDHUSHOLDNINGSSÆLSKAB

REDIGERET AF
AXEL NIELSEN

1944

KØBENHAVN
HOVEDKOMMISSIONÆR:
FH. AUGUST BANGS FORLAG
EJVIND CHRISTENSEN
FREDERIKSBERG BOGTRYKKERI
1944

THE HISTORY OF THE

REPUBLIC OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

BY

WILLIAM BRADENBURY

NEW YORK

1851

INDHOLD

	Side
Harald Faber in memoriam (Nekrolog af fhv. Direktør i Landbrugsministeriet <i>V. Helsted</i>)	1
Landbruget i 1943. Nogle Betragtninger ved Aarsskiftet. Af Professor <i>K. Skovgaard</i>	14
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 10. December 1943	52
Bøger	61
Mindre Meddelelser:	
Landhusholdningsselskabets store Sølvbægre for særlig fortjenstfuldt Virke til Landbooplysningens Fremme	62
Maskinkursus for Landmænd	62
Landbrugets Prisforhold (November 1943)	63
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs 175 Aars Jubilæum 29de Januar 1944. Hilsen til Selskabets Medlemmer fra Præsidenterne	65
Træk fra Landhusholdningsselskabets Virksomhed gennem 175 Aar. Af Redaktionssekretær <i>Chr. Aage Nielsen</i>	67
Eliteavlens og den kunstige Sædooverføring. Af Professor <i>L. Hansen Larsen</i>	81
Eliteavlens og den kunstige Sædooverføring. Af Konsulent <i>Jørg. Philipsen</i>	88
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 10. December 1943 (fortsat)	101
Mindre Meddelelser:	
Ensilagebeholdere og Jordkuler til Ensilage 1943 (Anmeldelse)	119
Antagelse af Landvæsenselever til 1. Maj 1944	120
Laurits Andersens Fond	121
Avlscentre for Faar	121
Kaaringen af Faar	122
Landbrugets Prisforhold (December 1943)	123
Frøavlens Vilkaar og Fremtidsmuligheder. Af Direktør <i>A. Poulsen</i>	125
Bekæmpelse af Sygdomme og Skadedyr i Roemarkerne. Af Afdelingsbestyrer <i>Chr. Stapel</i>	149
Litteratur:	
Husassistentkommissionens Betænkning (Anmeldelse af Konsulent <i>Agnete Tang</i>)	166

	Side
Bøger	171
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	174
Landbrugets Prisforhold (Januar 1944)	175
Dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Om- raade. Af Professor <i>K. A. Bondorff</i>	177
Aktuelle Angreb af Skadedyr i Roemarkerne. Af Afdelingsbestyrer, Dr. phil. <i>Prosper Bovien</i>	157
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri. Af Bygningskonsulent <i>Iver A. Hansen</i>	212
Mindre Meddelelser:	
Samvirksomhedens Kursus for Husholdningskonsulenter og Husholdningslærere	223
Et nyt Landbrugsblad (Dansk Landbo Ungdom)	223
Udryddelse af Oksebremselarven	224
Landmandsuddannelse	225
Kapitelstaksterne for Aaret 1943	226
Landbrugets Prisforhold (Februar 1944)	227
Kontrol med den erhvervsmæssige Afsvampning. Af Afdelings- bestyrer <i>Chr. Stapel</i>	229
Konsulentbesøg hos alle Medlemmer. Af Konsulent, Landbrugs- lærer <i>Math. Nissen</i> , Graasten	241
Malke- og Hygiejnekonsulentvirksomheden. Af Malke- og Hygi- ejnekonsulent <i>Kr. Dahlgaard Jensen</i>	252
Litteratur:	
Malkning og Mælkehygiejne (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>)	262
Den lille Konsulent (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>)	263
Fortegnelse over Læresteder	264
Hesten i Avl og Brug	265
Bøger	266
Mindre Meddelelser:	
Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler	269
Hædersbelønninger for Landboflid	269
Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat (Afdeling B)	269
Beskæftigelsesmuligheder i Landbruget efter Krigen	270
Landbrugets Prisforhold (Marts 1944)	271
Vejr og Klima. Af Statsmeteorolog <i>L. Lysgaard</i>	273
De enkelte Græsmarksafgrøders Foderværdi. Af Forsøgsleder, Dr. agro. <i>V. Steensberg</i>	307
Fuldmægtig <i>L. P. M. Larsen</i> (Nekrolog af <i>Chr. Aage Nielsen</i>) ..	326
Litteratur:	
Rationel Kvægavl (Anmeldelse af Landbrugslærer <i>Harald Ras- mussen</i>)	328
Fodringsforsøg med Avlstyre (Anmeldelse af Landbrugslærer <i>H. Westerlund</i>)	330
Bøger	333

Mindre Meddelelser:

Intet Hindsgavl-Møde i Aar	334
Uddeling af Landhusholdningsselskabets Legater for Landbrugsstuderende	334
Landbrugets Prisforhold (April 1944)	335
Landbruksraadet. Træk fra dets Historie i Anledning af 25 Aars Jubilæet den 20. Juni 1944. Af Sekretær <i>J. Rottensten</i>	337
Mejeribrug i Danmark 1943. Af Mejerikonsulent <i>H. M. Jensen</i>	354
Landboudommens Uddannelse og Erhvervelse af Lærebrev. (Efter Radioudsendelse, tilrettelagt af Forstander <i>S. Larsen Sørensen</i> , Malling)	376
Spareklubber for Landboudommen. Af Gaardejer <i>Laur. Petersen</i> , Andkærgaard	387
Litteratur:	
Landbohaven (Anmeldelse)	391
Bøger	392
Mindre Meddelelser:	
Købmand <i>Jørgen Sørensen</i> og Hustru, <i>Cecilie Sørensen</i> , født Lange's Legat	393
Legat for trængende forhenværende Landmænd og deres Efterladte	394
Landbrugets Prisforhold (Maj 1944)	395
Husdyrbruget 1943. Af Landbrugslærer <i>Halidan Jørgensen</i>	397
Fælleskontrollen med Kartoffelfremavl. Af Konsulent <i>Tage Andersen</i> , Skanderborg	418
Undersøgelser over Spireforhold hos Frø af nogle ondartede danske Ukrudtsplanter. Af Assistenterne <i>H. Ingvard Petersen</i> og <i>Søren Lund</i>	425
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri. I. Af Arkitekt <i>G. Garde</i>	439
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri. II. Af Bygningskonsulent <i>Iver A. Hansen</i>	441
Statskonsulent <i>Fabers Minde</i> hædres	443
Fodermesterbogen (Anmeldelse)	444
Bøger	445
Landbrugets Prisforhold (Juni 1944)	447
Planteavl 1943. Af Konsulent <i>H. Land Jensen</i>	449
Foreningerne af unge Landmænd som Organisation. Af Gaardejer <i>Poul H. Andreassen</i> , Alslev	472
Foreningerne „Unge Landmænd“s landbrugsfaglige Ungdomsarbejde. Af Landbrugslærer <i>Tage Jakobsen</i> , Slangerup	477
Proprietær <i>A. P. Damsgaard-Sørensen</i> (Nekrolog af <i>C. A. N.</i>)	488
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1943. I. Beretning fra Statskonsulent <i>Niels Balle</i>	491
Kursus vedrørende den landbrugsfaglige Ungdomsundervisning ..	493
Fodermesterkursus paa Korinth Landbrugsskole	493
Kursus vedrørende Havebrug og Ernæring	494

	Side
Landbrugets Prisforhold (Juli 1944)	495
Gennemførelse af lokale Forsøg. Af Konsulent <i>H. Wraae-Jensen</i>	497
Rødding Højskoles 100 Aars Jubilæum. Af Bureauchef <i>Niels Siggaard</i>	512
Sveriges Forskningskomité for Landbrugsbygninger udsender sin første Beretning (Anmeldelse af Arkitekt <i>M. A. A. Kai Ager-toft</i>	517
Litteratur:	
Verdensøkonomi i Støbeskeen (Anmeldelse af <i>B. G. Jensen</i>)..	524
Hvor gror det og hvorfor? (Anmeldelse af <i>Halldan Jørgensen</i>)	526
Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1943—30. Juni 1944 (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>)	527
Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger 1942—43 (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>)	530
Bøger	533
Mindre Meddelelser:	
Kursus vedrørende Havebrug og Ernæring	534
Landbrugets Prisforhold (August 1944)	535
Mælkeproduktionen under de nuværende Forhold med særligt Henblik paa Køernes Evne til at udnytte de tilstedeværende Proteinmængder. Af Landbrugslærer <i>O. Venge</i> , Tune Landboskole	537
Den rationelle Afvandings Indførelse. Et historisk Tilbageblik. Af fhv. Forstander <i>J. J. Hansen</i>	551
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1943. II. Beretning fra Statskonsulent <i>W. A. Kock</i>	573
Fodermesterkursuset paa Korinth Landbrugsskole og Kursuset vedrørende Ungdomsarbejdet (paa Kærehave Landbrugsskole)	577
Maskinkursus for Landmænd paa Teknologisk Institut	578
Landbrugets Prisforhold (September 1944)	579
Pengerigeligheden og Statsgælden efter Krigen. Af Professor <i>Thorkil Kristensen</i>	581
Vejrforholdene i Landbrugsåret 1943—44. (Fra 1. Oktober 1943 til 30. September 1944). Af Afdelingschef <i>H. Hansen</i>	595
Dødsfald:	
Forpagter <i>J. Willumsen</i> , Anhof. Nekrolog af Sekretær <i>N. Peter Poulsen</i>	618
Frøavlser <i>Jens Hvidberg</i> . Nekrolog af Forædlingsleder <i>J. S. Fruergaard</i>	621
Professor, Dr. phil. <i>August Mentz</i> , Nekrolog af Redaktionssekretær <i>Chr. Aage Nielsen</i>	624
Litteratur:	
Foreløbig Oversigt over Landbrugets Driftsresultat i Regnskabsåret 1943—44. (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>)	626
Danske Landbrugskandidater 1944. (Anmeldelse af <i>C. A. N.</i>) ..	630

VII

	Side
Direktør E. Bjelle fyldte 50 Aar den 24. November. Af Sekretær <i>Axel Nielsen</i>	631
Mindre Meddelelser:	
Uddeling af Pedersen-Bjergaards Legat	632
Landhusholdningsselskabets Foredragsmøder	633
Tørstofindholdet i Rodfrugter i 1944	633
Konsulentansættelse vedrørende Læringeuddannelsen	634
Udkomne Bøger	634
Landbrugets Prisforhold (Oktober 1944)	635

 REGISTRE

a. *Emner.*

A arsoversigt over Landbruget i 1943. Af <i>K. Skovgaard</i>	14
Afsvampning, Kontrol med den erhvervsmæssige. Af <i>Chr. Stapel</i>	229
Afvandings Indførelse, Den rationelle. Af <i>J. J. Hansen</i>	551
Aktuelle Angreb af Skadedyr i Roemarkerne. Af <i>Prosper Bovien</i>	197
Anmeldelser	119, 166, 223, 262, 263, 264, 265, 328, 336, 391, 444, 517, 524, 526, 527, 530, 626, 630
Avlscentre for Faar	121
B eskæftigelsesmuligheder i Landbruget efter Krigen	270
Bjelle fyldte 50 Aar den 24. November, Direktør E. Af <i>Axel Nielsen</i>	631
Bokelmanns Legat, Forpagter	334
Buus's Legat, Inspektør N. P. J.	334
Bøger	61, 171, 266, 333, 392, 445, 533, 634
D amsgaard-Sørensen, A. P., Proprietær (Nekrolog af C. A. N.) ..	488
Danske Landbrugskandidater 1944. (Anmeldelse)	630
Dansk Landbo Ungdom	223
Den lille Konsulent (Anmeldelse)	263
Duelighedsmedailler	269
E lever under Landhusholdningsselskabet, Antagelse af	120
Eliteavl en og den kunstige Sædooverføring. I. Af <i>L. Hansen Larsen</i> ..	81
Eliteavl en og den kunstige Sædooverføring. II. Af <i>Jørg. Philipsen</i> ..	88
Ensilagebeholdere og Jordkuler til Ensilering 1943	119
F aar, Avlscentre for	121
Faar, Kaaringen af	122
Faber, Harald, Statskonsulent	1, 443
Feilbergs Legat, Etatsraad P.	334
Fodermesterbogen (Anmeldelse)	444

VIII

	Side
Fodermesterkursus	493, 577
Fodringsforsøg med Avlstyre (Anmeldelse)	330
Foredrag i Landhusholdningsselskabet .. 125, 149, 174, 177, 197, 273	273
Foredragsmøder i Landhusholdningsselskabet	633
Foredrag ved Konsulentmødet 1944	229, 241, 307
Foredrag ved Samvirksomhedens Kursus	81, 88
Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade, Dansk. Af <i>K. A. Bondorff</i>	177
Fortegnelse over Læresteder	264
Frøavlens Vilkaar og Fremtidsmuligheder. Af <i>A. Poulsen</i>	125
Fælleskontrollen med Kartoffelfremavl. Af <i>Tage Andersen, Skan-</i> <i>derborg</i>	418
G eneralforsamling i Landhusholdningsselskabet	52, 101
Godsejer V. A. Goldschmidts Legat (Afdeling B)	269
Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat for Landbrugsstuderende	334
Græsmarksafgrøders Foderværdi, De enkelte. Af <i>V. Steensberg</i>	307
H avebrug og Ernæring, Kursus vedrørende	494, 534
Hesten i Avl og Brug (Anmeldelse)	265
Hindsgavl-Møde i Aar, Intet	334
Holmes og Hustrus Legat, Etatsraad Harald	395
Holms Legat, Proprietær J. H.	334
Husassistentkommissionens Betænkning (Anmeldelse)	166
Husdyrbruget 1943. Af <i>Halldan Jørgensen</i>	397
Hvidberg, Jens, Frøavl. (Nekrolog af <i>J. S. Fruergaard</i>)	621
Hvor gror det, og hvorfor? (Anmeldelse)	526
Hædersbelønninger for Landboflid	269
I ndberetninger, Statskonsulenternes	491, 573
J ubilæum, Landhusholdningsselskabets 175 Aars	65
K aaringen af Faar	122
Kapitelstaksterne for Aaret 1943	226
Kartoffelfremavl, Fælleskontrollen med. Af <i>Tage Andersen, Skan-</i> <i>derborg</i>	418
Konsulentansættelse vedrørende Lærlingeuddannelsen	634
Konsulentbesøg hos alle Medlemmer. Af <i>Math. Nissen, Graasten</i>	241
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri. Af <i>Iver A. Hansen</i>	212, 441
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri. Af <i>Arkitekt G. Garde</i> ..	439
Kontrolforeninger, Oversigt over Regnskabsresultaterne i De dan-	ske (Anmeldelse)
	530
Kontrol med den erhvervsmæssige Afsvampning. Af <i>Chr. Stapel</i> ..	229
Kursus, Samvirksomhedens	223, 493, 494, 534, 577
Kvægavl, Rationel (Anmeldelse)	328

	Side
Landbohaven. (Anmeldelse)	391
Landboudommen, Spareklubber for. Af <i>Laur. Petersen</i>	387
Landboudommens Uddannelse og Erhvervelse af Lærebrev. Efter Radioudsendelse ved <i>S. Larsen Sørensen</i>	376
Landbruget i 1943. Af <i>K. Skovgaard</i>	14
Landbrugets Driftsresultat i Regnskabsaaret 1943—44, Foreløbig Oversigt over (Anmeldelse)	626
Landbrugets Prisforhold i de enkelte Maaneder 63, 123, 175, 227, 271, 335, 395, 447, 495, 535, 579, 635	
Landbrugsblad, Et nyt	223
Landbrugsbyggeri, Konsulentvirksomhed i. Af Bygningskonsulent <i>Iver A. Hansen</i> og Arkitekt <i>G. Garde</i>	212, 439, 441
Landbrugsbygninger, Sveriges Forskningskomité for (Anmeldelse af Beretning)	517
Landbrugskandidater 1944, Danske. (Anmeldelse)	630
Landbrugsprodukter og Produktionsmidler, Priser paa nogle af de vigtigste (Anmeldelse)	527
Landbrugsraadet. Træk fra dets Historie i Anledning af 25 Aars Jubilæet den 20. Juni 1944. Af <i>J. Rottensten</i>	337
Landhusholdningsselskabets 175 Aars Jubilæum	65
Landhusholdningsselskabets Foredragsmøder	633
Landhusholdningsselskabets Virksomhed gennem 175 Aar, Træk fra	67
Landmandsuddannelse	225
Landvæsenlever, Antagelse af	120
Larsen, L. P. M., Fuldmægtig (Nekrolog af <i>C. A. N.</i>)	326
Laurits Andersens Fond	121
Legater	269, 334, 393, 394
Litteratur	166, 262, 328, 391
Lokale Forsøg, Gennemførelse af. Af <i>H. Wraae-Jensen</i>	497
Læresteder, Fortegnelse over (Anmeldelse)	264
Malke- og Hygiejne konsulentvirksomheden. Af <i>Kr. Dahlgard</i> <i>Jensen</i>	252
Malkning og Mælkehygiejne (Anmeldelse)	262
Maskinkursus for Landmænd	62, 578
Mejeribruget i Danmark 1943. Af <i>H. M. Jensen</i>	354
Mentz, August, Professor, Dr. phil. (Nekrolog af <i>C. A. N.</i>)	624
Mælkeproduktionen under de nuværende Forhold med særligt Henblik paa Køernes Evne til at udnytte de tilstedeværende Proteinmængder. Af <i>O. Venge</i>	537
Nekrologer	1, 326, 488, 618, 621, 624
Oksebremselarven , Udryddelse af	224
Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforenin- ger 1942—43 (Anmeldelse)	530

	Side
P engerigeligheden og Statsgælden efter Krigen. Af <i>Thorkil Kristensen</i>	581
Planteavl 1943. Af <i>H. Land Jensen</i>	449
Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1943—30. Juni 1944 (Anmeldelse)	527
Prisforhold, Landbrugets 63, 123, 175, 227, 271, 335, 395, 447, 495, 535, 579, 635	
R egnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger, Oversigt over (Anmeldelse)	530
Rødning Højskoles 100 Aars Jubilæum. Af <i>Niels Siggaard</i>	512
S amvirksomhedens Kursus	223, 493, 494, 534, 577
Skadedyr i Roemarkerne, Aktuelle Angreb af. Af <i>Prosper Bovien</i>	197
Spareklubber for Landboudommen. Af <i>Laur. Petersen</i>	387
Spireforhold hos Frø af nogle ondartede danske Ukrudtsplanter, Undersøgelser over. Af <i>H. Ingvar Petersen</i> og <i>Søren Lund</i> ..	425
Statskonsulenternes Indberetninger	491, 573
Sveriges Forskningskomité for Landbrugsbygninger udsender sin første Beretning (Anmeldelse)	517
Sygdomme og Skadedyr i Roemarkerne, Bekæmpelse af. Af <i>Chr. Stapel</i>	149
Sædooverføring, Eliteavl og den kunstige. Af <i>L. Hansen Larsen</i>	81
Sædooverføring, Eliteavl og den kunstige. Af <i>Jørg. Philipsen</i> ..	88
Sølvbægre for særlig fortjenstfuldt Virke til Landbooplysningens Fremme	62
T ræk fra Landhusholdningsselskabets Virksomhed gennem 175 Aar	67
Tørstofindholdet i Rodfrugter i 1944	633
U ddeling af Pedersen-Bjergaards Legat	632
Ungdomsarbejdet, Kursus vedrørende	577
„Unge Landmænd“s landbrugsfaglige Ungdomsarbejde. Af <i>Tage Jakobsen</i>	477
Unge Landmænd som Organisation, Foreningerne af. Af <i>Poul H. Andreassen</i>	472
V ejr og Klima. Af <i>L. Lysgaard</i>	273
Vejrforholdene i Landbrugsåret 1943—44. Af <i>H. Hansen</i>	595
Verdensøkonomi i Støbeskeen. (Anmeldelse)	524
Willumsen, J., Forpagter. (Nekrolog af <i>N. Peter Poulsen</i>)	618

b. Forfattere.

	Side
A gertoft, Kai, Arkitekt, M. A. A.	517
Andersen, Tage, Konsulent, Skanderborg	418
Andreassen, Poul H., Gaardejer	472
B alle, Niels, Statskonsulent	491
Bech, Aug., Forpagter	65
Bondorff, K. A., Professor	177
Bovien, Prosper, Afdelingsbestyrer, Dr. phil.	197
F ruergaard, J. S., Forædlingsleder	621
G arde, G., Arkitekt	439
H ansen, H., Afdelingschef	595
Hansen, Iver A., Bygningskonsulent	212, 441
Hansen, J. J., fhv. Forstander	551
Helsted, V., fhv. Direktør i Landbrugsministeriet	1
J akobsen, Tage, Landbrugslærer	477
Jensen, B. G., Sekretær, cand. polit.	524
Jensen, H. Land, Konsulent	449
Jensen, H. M., Mejerikonsulent	354
Jensen, Kr. Dahlgaard, Malke- og Hygiejnekonsulent	252
Jørgensen, Halfdan, Landbrugslærer	397, 526
K ock, W. A., Statskonsulent	573
Kristensen, Thorkil, Professor	581
L arsen, L. Hansen, Professor	81
Lund, Søren, Assistent	425
Lysgaard, L., Statsmeteorolog	273
Lüttichau, Chr., Hofjægermester	65
N ielsens, Axel, Sekretær	631
Nielsen, Chr. Aage, Redaktionssekretær ..	67, 262, 263, 326, 488, 527, 530, 624, 626, 630
Nissen, Math., Konsulent	241
P edersen, Axel, Professor	65
Petersen, H. Ingvard, Assistent	425
Petersen, Laur., Gaardejer	387
Philipsen, Jørg., Konsulent	88
Poulsen, A., Direktør	125
Poulsen, N. Peter, Sekretær	618

	Side
Rasmussen, Harald, Landbrugslærer	328
Rottensten, J., Sekretær	337
Siggaard, Niels, Bureauchef	512
Skovgaard, K., Professor	14
Stapel, Chr., Afdelingsbestyrer	149, 229
Steensberg, V., Forsøgsleder, Dr. agrø.	307
Sørensen, S. Larsen, Forstander	376
Tang, Agnete, Konsulent	166
Venge, O., Landbrugslærer	537
Westerlund, H., Landbrugslærer	330
Wraae-Jensen, H., Konsulent	497

c. Illustrationer.

Statskonsulent Harald Faber	2
Landhusholdningsselskabets første Medaljer	70
Den Ankerske Gaard	75
Selskabets største Sølvbøger	76
Duelighedsmedaljen	77
Landhusholdningsselskabets Bygning	79
Landhusholdningsselskabets Medlemstal (grafisk Fremstilling) ..	80
Middeltemperaturen for Juni—August i Aarene 1918—42 sammen-	
lignet med Bedeflueangrebenes omtrentlige Styrke det følgende	
Aar	203
Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri	214, 217, 219
Afsvampningsanstaltens Udbredelse i Danmark	232
Malke- og Hygiejnekonsulentvirksomheden ..	253, 254, 256, 258,
	259, 260
Vejr og Klima ..	277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288,
	289, 290, 291, 292, 293, 299, 300
De enkelte Græsmarksafgrøders Foderværdi	312, 314, 322, 323
Statskonsulent Fabers Mindeurne	443
Proprietær A. P. Damsgaard-Sørensen	488
Byggeomkostningernes Udvikling ved svenske Landbrug 1922—43	518
Deltagerne i Fodermesterkursuset 1944	577
Forpagter J. Willumsen, Anhof	618
Frøavler Jens Hvidberg	621
Uddeling af Pedersen-Bjergaards Legat	632

HARALD FABER
IN MEMORIAM

Statskonsulent *Harald Faber*

SK., Dm., p. p.

Født 7. Juli 1856 — Død 25. November 1943

HARALD FABER

IN MEMORIAM

Efter nogen Tids Svagelighed er *Harald Faber*, Danmarks tidligere Statskonsulent i England, den 25. November 1943 afgaaet ved Døden i København. Han var født den 7. Juli 1856 i Odense og blev saaledes 87 Aar gammel. I godt 43 Aar varetog han som Danmarks første Landbrugskonsulent det danske Landbrugs Interesser i England.

Harald Faber blev uddannet som Kemiker paa Polyteknisk Lærestanstalt og blev cand. polyt. i 1881. Oprindeligt var hans Interesse Geologi. I ca. 6 Aar var han Assistent paa Mineralogisk Museum, fik Accessit for Besvarelse af Universitetets naturhistoriske (geologiske) Prisopgave (om Granittens Dannelse), og mange Aar efter blev en Forstening af en hidtil ukendt Art Søpindsvin, som han havde fundet paa Saltholm, opkaldt efter ham med Navnet „*Cassidulus Faberi*“. Han bevarede gennem Aarene sin Interesse for geologiske Studier og genoptog dem efter i 1931 at have taget sin Afsked som Statskonsulent.

Men som saa ofte i Livet kom ogsaa for ham Tilfældet til at spille en afgørende Rolle. Han blev Ingeniør ved Sukkerfabrikken i Odense, hvorfra han kom til Krystalsodafabrikken i Philadelphia (Pennsylvania Salt Manufacturing Co.) og blev derefter knyttet til en Mælkerivirksomhed (Dairy Supply Co.) i London som Kemiker. Dette var hans første Tilknytning til Mejeribrug og gav Anled-

ning til, at han skrev en Afhandling om Mælkens Sammensætning og Behandling i „Tidsskrift for Landøkonomi“. Han kom herved i Forbindelse med Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, som han med Omhu og Dygtighed bistod i dets Bestræbelser for at bekæmpe de stærke Angreb, som der i England bl. a. i „The Grocer“ i de nærmeste Aar efter 1885 blev rettet mod Kvaliteten af det danske Smør. Efter en Forhandling med Faber indstillede Landhusholdningsselskabet i en Skrivelse af 28. Juli 1888 til Indenrigsministeriet, hvorunder Selskabet henhørte, da Landbrugsministeriet paa dette Tidspunkt ikke var oprettet, at Faber, som var ret godt kendt med de danske Mælkeriforhold, blev ansat som Danmarks Landbrugskonsulent i England. Ministeriet tiltraadte Indstillingen, og Faber blev fra 1. August 1888 ansat som Danmarks Landbrugskonsulent i England med Landhusholdningsselskabet som nærmeste Foresatte. Da Faber fik kgl. Udnævnelse som Statskonsulent den 21. April 1917, kom han til at sortere direkte under Landbrugsministeriet.

Det var i en for det danske Landbrug kritisk og vanskelig Periode, at Faber blev ansat. Hans Opgave var at varetage det danske Landbrugs Interesser, navnlig ved at søge indarbejdet Landbrugets nye Produktioner af Smør og Bacon paa det engelske Marked, hvor især Indarbejdelsen af det danske Smør mødte store Vanskeligheder. I de 43 Aar, Faber virkede som Danmarks Landbrugskonsulent i England, røgtede han med den største Dygtighed sin omfattende Gerning. Ud fra sin store Indsigt og Erfaring ydede han med stor Autoritet det danske Landbrug en værdifuld Vejledning til Fremme af Afsætningen af danske Landbrugsprodukter paa det engelske Marked,

og han har sin store Andel i, at England gennem Aarene blev det danske Landbrugs Hovedmarked for dets Produktion af Bacon, Smør og Æg m. m.

Og det var ikke alene i Danmark, at han var værdsat, men ogsaa i engelske Kredse, som han bibragte et nyttigt Kendskab til og Beundring for dansk Landbrug. Paa mange Maader, og ikke mindst naar der blev gjort Forsøg paa at rokke de danske Landbrugsprodukters førende Stilling paa det engelske Marked, forstod han at gøre den store personlige Anseelse og Tillid, som han nød i England, nyttebringende for danske Interesser. Men samtidig var han ogsaa klar over, at det gjaldt om at forbedre Kvaliteten af de danske Landbrugsprodukter, hvilket han ved utallige Møder og Foredrag herhjemme indskærpede. Med stor Dygtighed gjorde han det danske Landbrug forstaaeligt, at det var nødvendigt, at der her i Landet blev ført Kontrol med Kvaliteten af de danske Landbrugsprodukter, saaledes at Bacon, Smør og senere Æg kunde fremtræde med et ensartet Præg som Varer, der hidrørte fra en enkelt, stor Forretning, „Forretningen Danmark“. Og dette havde sine Vanskeligheder, da Landbruget oprindelig havde en indgroet Uvilje mod Kontrolforanstaltninger, men takket være Fabers Utrættelighed paa Møder og i Foredrag lykkedes det ham at overbevise Landbruget om, at Kontrollen var til den største Gavn for det.

Fabers Virksomhed til Fremme af danske Landbrugsprodukters Afsætning i England er saa omfattende og mangesidig, at jeg er ude af Stand til at give en indgaaende Omtale af den, og jeg anfører derfor i det efterfølgende til Belysning af den kun enkelte Tildragelser, hvor hans

Initiativ og Medvirken fik afgørende Indflydelse paa Af-sætningen i England af dansk Bacon, Smør og Æg.

Indtil 1887 var Tyskland Hovedmarkedet for danske Svin. De blev udført levende, hovedsagelig til Hamborg, hvor de blev slagtede og saltede til Bacon. I 1889 udbrød der Svinepest her i Landet, og Tyskland lukkede for de danske Svin. Slagtningen af disse maatte derfor finde Sted her i Landet, og der blev derefter oparbejdet en stor Ud-førsel af Bacon fra Esbjerg, hvorfra det via Harwich blev sendt til London.

Da Stadslægen for City of London havde klaget over nogle Partier tuberkuløst, dansk Oksekød, traf Faber i Maj '90 Aftale med ham om, at han, naar der var Klager over Kødet, skulde sende til Faber de Sedler, som i Henhold til dansk Lov af 13. April 1894 om Tilsyn med Udførsel af fersk Kød skulde følge Kødet, og som angav, hvor Kødet var undersøgt. Derved blev Faber i Stand til at henlede det danske Tilsyns Opmærksomhed paa de paa-klagede Tilfælde og eventuelt faa paataalt en mulig For-sømmelse af Tilsynet. Denne Ordning fungerede tilfreds-stillende, men Forholdet laa anderledes for Bacons Ved-kommende. Paa Grund af Svineslagteriernes Modstand mod at komme under Veterinærkontrol blev Bacon fra dansk Side betragtet som stærkt saltet og derfor ikke henhørende under fornævnte Lov af 13. April 1894. Dette Standpunkt var, som det ogsaa senere viste sig, ganske uholdbart.

I Begyndelsen af 1905 blev der rettet Henvendelser til det engelske Landbrugs- og Sundhedsministerium om, at der fandt en Række Kassationer Sted i London af danske Svinekroppe. Den danske Kødkontrol blev stærkt an-

grebet, og Sagen blev gjort til Genstand for Omtale i de londonske Blade. Klagerne gjaldt ikke blot det danske, ferske Svinekød, men ogsaa det danske Bacon, og var saa meget mere alvorlige for den danske Udførsel af Bacon, som den hollandske Kontrol med Kød, der blev udført til England, virkede upaaklageligt.

Den 2. Februar 1905 sendte Town Clerk i London Faber en officiel Beretning om, at dansk, fersk Svinekød og Bacon fremkom i en saa daarlig Tilstand, at det i stort Omfang blev kasseret. Faber indberettede derpaa i en Række Skrivelser Sagen til Landbrugsministeriet, ligesom han den 7. s. M. sendte en Rundskrivelse til alle Andels-slagterier med indtrængende Opfordring til snarest muligt at faa fjernet Grunden til disse Klager, da Tilstanden ellers vilde blive skæbnesvanger. Paa Grundlag af Skrivelse fra det danske Landbrugsministerium blev Faber sat i Stand til at imødegaa Angrebet, idet han bl. a. blev bemyndiget til at meddele, at Landbrugsministeriet nu havde paabudt samme Bestemmelser som de engelske for Kontrol med Kød, der udførtes her fra Landet til England, samt at det havde truffet Foranstaltning til, at Svin kun kunde slagtes til Udførsel paa et begrænset Antal Slagterier, for derved at koncentrere Kontrollen om disse og gøre denne mere virkningsfuld.

Svineslagterierne, der hidtil havde stillet sig afvisende overfor Kontrol, havde imidlertid efterhaanden faaet Forstaaelsen af, at en saadan var nødvendig, og vedtog derfor paa et Delegeretmøde den 15. s. M. en Resolution, som opfordrede Landbrugsministeren til snarest muligt at paabyde en ensartet gennemført Kontrol med alt letsaltet Flæsk (Bacon), som udførtes her fra Landet, for

derved yderligere at befæste det danske Flæsks Anseelse paa Udlandets Markeder.

Den 18. s. M. udstedte Landbrugsministeriet en Bekendtgørelse, hvori bl. a. blev paabudt, at alle Eksportslagterier skulde anmeldes, og Dyrslæge ansættes ved hvert Slagteri, samt at alt Kød til Udførsel skulde forsynes med Mærkesedler med den paagældende Dyrslæges Underskrift. Den 20. s. M. besvarede Faber Town Clerks Skrivelse i Overensstemmelse hermed, og der blev Ro om Sagen. Det vil heraf ses, at Faber havde sin meget store Andel i, at den danske Indførsel til England af Bacon blev saa tilfredsstillende lagt til Rette.

Ogsaa for Afsætningen af det danske Smør paa det engelske Marked har Faber gjort en meget betydelig Indsats. I 1902 forbød Tyskland ved Lov Indførsel af salt Smør med mere end 16 pCt. Vand og af fersk Smør med mere end 18 pCt. Vand, og i England blev der udstedt en Forordning af 22. April 1902, hvorefter Smør med mere end 16 pCt. Vand skulde anses for forfalsket „indtil det modsatte bevistes“. En Bestemmelse, der fastsatte en Maksimalgrænse for Vandindhold i Smør, fandtes imidlertid ikke i dansk Lovgivning, og Faber gjorde sig de yderste Anstrengelser for at faa en saadan tilvejebragt, uden at det dog lykkedes ham at overbevise Landbrugsministeriet og Mejeribrugget om Nødvendigheden heraf. I Skrivelse af 11. Oktober 1902 til Landbrugsministeriet paapegede Faber det utilladelige i, at der fra Danmark blev udført Smør med over 16 pCt. Vand, og Ministeriet gav ham Medhold heri uden dog at foretage sig noget. Ved hver given Lejlighed søgte Faber at holde det danske Mejeribrug underrettet om, hvad der i England og Tyskland gen-

nem Lovgivning var blevet gjort for at holde Smørrets Vandindhold under 16 pCt. I England blev endogsaa de Handlende, der solgte Smør med over 16 pCt. Vand, mulkerede, og dette skabte selvsagt en Uvilje mod det overvandholdige danske Smør og skadede dets Renommé.

I Maj 1905 blev Faber af Landbrugsministeriet anmodet om at medvirke ved Udarbejdelsen af et Forslag til en ændret Margarinelov. Han fik i Forslaget indsat en Bestemmelse om, at Smør med et større Vandindhold end 16 pCt. ikke maatte udføres her fra Landet. Med den stigende Tendens til at udføre overvandholdigt Smør var en saadan Lovbestemmelse blevet mere og mere paa-krævet, og Faber skrev derfor en Advarsel i „Mælkeritidende“ den 14. September 1906 om det utilbørlige og højst farlige ved en saadan Handlemaade. Men det lykkedes ham ikke at dæmme op herimod.

I Skrivelse af 22. Oktober 1906 meddelte Landbrugsministeriet Faber de Indvendinger, der fra dansk Side var blevet fremsat mod en Lovbestemmelse om en Maksimalgrænse paa 16 pCt. Vand i Smør, der udførtes, og Faber imødegik udførligt disse i Skrivelse til Ministeriet af 8. November s. A. Meget betegnende for Fabers Karakter og hele Indstilling sluttede han sin Skrivelse saaledes: „Det har altid været den bedste, som det er den hæderligste, Politik for en stor Forretning at bevare sit Renommé ved at levere Kunderne gode Varer, og det er ikke anderledes ved Danmarks Smørudførsel til England“. Men heller ikke denne Gang lykkedes det Faber at trænge igennem med sine Argumenter.

I 1907 blev det ved Lov i England paabudt, at Smør ikke maatte indeholde mere end 16 pCt. Vand, og at

Smør med et større Vandindhold kunde konfiskeres, og Faber advarede Gang paa Gang mod Overtrædelse af denne Lovbestemmelse, ligesom han fortsatte sine Bestræbelser for at oparbejde en Stemning for en tilsvarende dansk Lovbestemmelse.

Ved Forhandlingerne i 1909 om en Revision af Lov af 30. Marts 1906 om Handel med samt Ind- og Udførsel af Landbrugsprodukter fik Faber atter Lejlighed til at gøre en Indsats for en Lovbestemmelse om en Maksimalgrænse paa 16 pCt. for Vandindhold i Smør, der udførtes fra Danmark. Ved Dansk Mejeristforenings 23. Delegeretmøde i Oktober 1909 anbefalede Faber paany en saadan Lovbestemmelse med den Følge, at Mødet med meget stor Majoritet vedtog en Resolution om Tilslutning til Vedtagelse af en Lovbestemmelse for Vandindhold i Smør i Overensstemmelse med den engelske Lovbestemmelse. Denne Resolution blev skarpere formuleret ved en Resolution paa De samvirkende jyske Mejeriforeningers Delegeretmøde i December s. A. Endelig lykkedes det at faa Lovforslaget vedtaget og stadfæstet som Lov af 12. April 1911 om Handel med samt Ind- og Udførsel af Landbrugsprodukter, hvori bl. a. indeholdes et Paabud om, at Smør med over 16 pCt. Vand ikke maa udføres her fra Landet. Det anførte viser, at Lovfæstelsen af denne Bestemmelse i første Række skyldtes Fabers utrættelige Arbejde og Indsats. Efter Lovens Ikrafttræden har det — bortset fra Tiden under Verdenskrigen, hvor særlige Forhold gjorde sig gældende — været sjældent, at der forekom Smør med et større Vandindhold end 16 pCt.

I denne Forbindelse er det naturligt at nævne Fabers Medvirken ved Tegningen af Lurmærket og dets Regi-

strering 1906 i det engelske Varemærkeregister som Fællesmærke i det danske Landbrugsministeriums Navn. Ideen til Lurmærket fik Branddirektør Rasmussen i Kolding, der foreslog 2 Lurer, men disse kunde ikke registreres i det engelske Varemærkeregister paa Grund af Ligheden med et af et hollandsk Margarinefirma i dette allerede registreret Varemærke bestaaende af 2 Horn. Saa tegnede Faber 4 sammenslyngede Lurer — disse er i Almindelighed fundne parvis her i Landet i Tørveskær — og under dette smukke Fanemærke oparbejdedes den danske Indførsel til England af Bacon og Smør, og Danmark gjorde herved sit Navn mere fordelagtigt bekendt, end det gjorde ved de danske Vikings Plyndringstogter til de engelske Kyster for ca. et Aartusinde siden.

Til en Kvalitetsforbedring af de Æg, der her fra Landet udførtes til England, har Faber ogsaa taget Initiativet.

I Skrivelse af 6. Februar 1924 til Landbrugsministeriet indberettede Faber, at der i højere Grad end i tidligere Aar havde været en Mængde alvorlige Klager paa de engelske Ægmarkeder over Kvaliteten af de danske Æg, som udførtes det foregaaende Efteraar til England som ny-lagte eller friske Æg, og som i mange Tilfælde viste sig at være hengemte, ofte i saa lang Tid, at mange Æg var mere eller mindre ødelagte og ubrugelige. I Indberetningen meddelte han, at Manchester Wholesale Provision Association og 5 andre Handelsforeninger eller Ægbørser havde henvendt sig til ham med Anmodning om at forelægge Sagen for det danske Landbrugsministerium. Han anførte, at der ingen Grund var til at betvivle de engelske Klagers Berettigelse, saa meget mindre som det var ganske almindeligt bekendt ogsaa i Danmark, at denne Hen-

gemmen af friske Æg om Efteraaret fandt Sted i stor Udstrækning. En af de engelske Klageskrivelser formulerede Forholdet ganske tydeligt saaledes: „Danmark er i Stand til at levere friske Æg paa Tider, hvor Produktionen i andre Lande praktisk talt er ophørt, og at levere dem, naar Priserne er paa deres højeste“. Faber oplyste, at Irland og Kanada havde Lovbestemmelser, i Henhold til hvilke Æggene blev kontrolleret, sorteret, mærket og pakket, og indstillede til Landbrugsministeriet, at tilsvarende Lovbestemmelser vedtoges i Danmark.

Fabers energiske Aktion resulterede i, at der i Overensstemmelse med hans Forslag vedtoges og stadfæstedes Lov af 1. April 1925 om Udførsel og Indførsel af Æg. Herefter bemyndigedes Landbrugsministeren til at paa- byde, at Æg, der udførtes her fra Landet, og Æg, der indførtes her til Landet, saavel paa selve Æggene som paa Emballagen skulde være mærket, som af ham nærmere foreskrevet. Loven paabød derhos, at Mærkningen paa Emballagen om danske Æg ved Udførsel her fra Landet bl. a. skulde angive Æggenes Beskaffenhed og Kvalitetsvægt, samt at Eksportører af Æg skulde have en af Landbrugsministeren dertil meddelt Autorisation. I en senere Bekendtgørelse paabød Landbrugsministeriet, som ogsaa af Faber foreslaaet, at hvert enkelt Æg skulde være mærket med Ordet „Danish“ i rød Farve.

Faber var en flittig og grundig Mand, der udnyttede sin Fritid godt. Han skrev bl. a. en Bog „Danske og Norske i London“, der udkom i 1915. Grunden til, at han skrev den, var, at han i 1903 sammen med 4 andre i London bosiddende Danske satte sig i Spidsen for en Indsamling af Bidrag med det Formaal at faa en dansk Gudstjeneste

indrettet i en dansk Kirke i London. Betegnende for ham var det af Anatole France affattede Motto, som han satte over Forordet i Bogen: „Ne pardons rien du passé. Ce n'est qu'avec le passé, qu'on fait l'avenir“. Bogen bygger bl. a. paa indgaaende Studier i godt en halv Snes Arkiver og giver en interessant Udredning af, hvorledes Danske og Norske har virket i London i ca. halvtredje Hundrede Aar. Til denne Bog slutter sig en Bog, som Faber udgav i 1926, om den danske Billedhugger Caius Gabriel Cibber, som byggede den første danske Kirke i London 1694—96.

Endvidere skrev han i 1918 „Cooperation in Danish Agriculture“ og i 1920 „Forage Crops in Denmark“.

Fabers banebrydende Arbejde i England har været til største Gavn for det danske Landbrug, hvad dette ogsaa ved mange Lejligheder uforbeholdent har anerkendt, og han var ogsaa for Landbrugsministeriet en meget stor Støtte. Hans Indstillinger blev altid mødt med den største Tillid, og det gode Samarbejde, der udviklede sig mellem Ministeriet og ham, vil stedse blive mindet med Taknemmelighed. Det ydre Udtryk for Landbrugsministeriets Paaskønnelse af Faber var bl. a., at Landbrugsministeriet formaaede ham til at fortsætte sin Gerning som Statskonsulent udover den sædvanlige Aldersgrænse paa 70 Aar, samt at han ved sin Afgang i 1931 ganske uden Præcedens fik tildelt en aarlig Hædersgave paa 3600 Kr. og blev dekoreret med Storkorset af Dannebrog.

Personlig satte jeg ham meget højt. Jeg satte overordentlig stor Pris paa det udmærkede Samarbejde, vi havde, og dette hører til mine bedste Erindringer fra den Tid, jeg virkede i Ministeriet.

Helsted,

fhv. Direktør i Landbrugsministeriet.

Landbruget i 1943.

Nogle Betragtninger ved Aarsskiftet.

Af Professor K. Skovgaard.

Naar man nu ved Aarsskiftet lader Tanken glide tilbage over Aaret, der svandt, og prøver at samle dets landbrugsmæssige Begivenheder i et Billede, vil det vel gaa saadan for de fleste, at Tidens skæbnesvangre Voldsomhed kaster sin sorte Skygge ind over Erindringen, fortrænger Dagliglivets Problemer, som synes saa smaa og betydningløse paa Baggrund af det store Spil, som afgør vor Skæbne. Det kan derfor knibe nok med at aftvinge en aarshistorisk Oversigt den tilstrækkelige Interesse, og hertil kommer saa ydermere den Vanskelighed, at de Betragtninger, vi under Tidens Vilkaar kan fremsætte ogsaa om Tidens faglige Problemer, antager Formen af en Række delvis usammenhængende Billeder, thi vi mangler Forudsætningerne for frit at kunne kombinere det skete, for at stille Problemerne i det rette Forhold til hinanden og for at vurdere Fremtiden, den Fremtid, om hvilken vi ikke ved andet, end at den paa mange afgørende Omraader maa blive et Brud med den Fortid, vi engang kendte og maaske stadigt lever i.

Men da Livet nu engang skal leves, og Dagens Gerning øves ogsaa i Skyggen af det store, der sker om os og med os, maa vi inden for de af Vilkaarene afstukne Rammer søge at faa det bedst mulige ud af Situationen, vi maa drage den Lære, som kan drages, af Tidens Begivenheder og Udvikling, selv med Risiko for at de Betragtninger, vi kan anstille, og de Slutninger, vi maaske naar til, hurtigt forældes af Tidens hastigt malende Kværn.

Vejr- og Vækstforhold.

Naturen havde givet Aaret 1943 et venligt Ansigt, saaledes at Landmandens praktiske Gerning faldt let og uden store Skuffelser. Vejret var i Aarets „begge Ender“ mildt og fordelagtigt, en fuldstændig Modsætning til de Polarvintre vi oplevede de foregaaende Aar, og der var dermed skabt de bedste Muligheder for en gunstig Arbejdsfordeling og Arbejdsudnyttelse samt for Gennemførelsen af Aarets Arbejder inden for de rette Terminer, Forhold af stor økonomisk Betydning.

Foraarsarbejdet, der faldt tidligt, kunde gennemføres og afsluttes under de bedste Vilkaar, og det tidlige Foraar satte Gang i alle Vækster, saa der tidligt „blev Bid“ for Kreaturerne, ligesom Græsset groede hurtigt og godt til, og vi fik igen efter flere Somres delvise Misvækst en god Høhøst, ja i mange Egne saa god som ikke set i mange Aar.

En noget kølig og tør Forsommer syntes at skulle kuld-kaste de Forventninger, Foraaret havde skabt, men Regnen ved Midsommer ændrede Billedet og forhalede Høsten, som en Overgang tegnede til at blive usædvanligt tidlig. Alligevel fik vi paa Grund af den tidlige Saa-ning og Vækstvilkaaerne iøvrigt en tidlig Høst, der faldt omtrent samtidigt over det ganske Land. Svære Regnstorme i August sinkede Indhøstningen, men skadede næppe Korn- og Halmkvaliteten, da den stærke Storm hurtigt tørrede Kornhobene, og den megen Væde var iøvrigt en Velsignelse for Græs- og Roemarken.

Eftersommer og Efteraar blev usædvanligt gunstige, alle Arbejder kunde bringes hurtigt og rettidigt fra Haanden, og i det milde Vejr kunde Kreaturerne græsse saa længe og saa fordelagtigt, som vi sjældent har oplevet det, hvad der har haft sin store Betydning for Foderforsyningerne, idet Roehøsten blev under Middel baade af Rod og Top, og Besætningerne er større end for et Aar siden. Roerne tegnede en Overgang godt, hvor de ikke havde været udsat for Angreb af Sygdom og Skadedyr

i Forsommeren, men i September bredte de „gule Blade“ sig betænkeligt og standsede Væksten, dels maaske paa Grund af Sygdomsangreb, men sikkert ogsaa som Følge af Næringsmangel, thi Afspærringens Indflydelse paa vor Gødningsforsyning maa vi vente først giver sig Udslag i Roerne, som dels er den graadigste af vore Afgrøder, dels er den Afgrøde, der først præsenteres for den formidskede og forringede Staldgødning. Den kvalitetsmæssigt ringe Roetop var et ikke altfor godt Foder og ogsaa et ringere Raastof for Ensileringen end i de foregaaende Aar, dog maa man haabe, at en større Erfaring i denne nye Konserveringsmaade og det gunstige og renlige Efteraarsvejr maa bøde herpaa, saa Ensilagens Kvalitet ikke bliver altfor forringet.

Arealanvendelse.

Det fremgaar af Arealstatistiken, at de Ændringer i Arealanvendelsen, som har været i Gang siden Krigsudbruddet, er fortsat i Aarets Løb, bl. a. er Arealet med, hvad vi kunde kalde de „interessante Afgrøder“, Frø, Industriplanter o. a., udvidet betydeligt, men Ændringerne er ialt dog ikke større, end de har kunnet foretages inden for Sædskiftets Rammer. Det ses saaledes af Arealtallene, at Nedgangen i Kornarealer, ca. 55 000 ha, nogenlunde svarer til Fremgangen i „Andre Høstarealer“, ca. 68 000 ha, og at Fremgangen i Kartoffelarealet, ca. 32 000 ha, nogenlunde svarer til Tilbagegangen i Foderroeararealet, ca. 30 000 ha, dog er Høstarealet forøget med ca. 19 000 ha paa Bekostning af Græsarealet.

Arealet med Vintersæd naaede i 1943 op paa samme Størrelse som i 1939, men Hvedearealet var kun $\frac{1}{3}$ af det normale. Man tør dog temmeligt sikkert gaa ud fra, at efter det gode Hvedeudbytte i 1943 har der i indværende Efteraar igen fundet en betydelig Udvidelse af Hvedearealet Sted. Forskydningerne i Kornarealerne viser, at Landmændene gerne saar Vintersæd, hvad der har sin gode Forklaring i den højere Pris, der ved Af-

Arealanvendelsen efter Statistisk Departements Tællinger.

	1939	1942	1943	1943 ÷ 1939	1943 ÷ 1942
Hvede	133 500	5 700	45 900	} + 1 000	+75 900
Rug	137 000	187 900	256 600		
Bælg­sæd	3 100	8 800	9 200		
Korn ialt	1 374 800	1 329 400	1 319 700	÷55 100	÷ 9 700
Kartofler	69 500	98 700	101 700	+32 200	+ 3 000
Foderroer	415 500	397 400	385 900	÷29 600	÷11 500
Fabriksroer	39 600	45 700	43 700	+ 4 100	+ 2 000
Andre Høstarealer	50 800	79 500	118 700	+67 900	+39 200
Heraf Frø	41 900	37 100	60 600	+18 700	+23 500
Høstarealer ialt .	1 950 200	1 950 700	1 969 700	+19 500	+19 000

leveringen opnaas for Vintersæd i Sammenligning med Vaarsæd.

Udvidelsen af Kartoffelarealet skyldes antageligt især de gode Priser, der opnaas for Spise- og Industrikartofler, men ogsaa en forøget Anvendelse af Kartoffler til Svinefoder. Der koges en betydelig Mængde Kartoffler paa Mejerierne i visse Egne, og desuden er der efterhaanden kommet stærkt op imod halvandet Hundrede transportable Kogeanlæg i Brug, hvad der maa have nogen Virkning.

Den relativt stærke Udvidelse af de „interessante Afgrøder“ fordeler sig i Hovedtrækkene saaledes:

	Køefrø	Bælgpl. frø	Gressfrø	Havfrø	Oliefrø	Spindher	Hamp	Sennep	Havesager
1943:	9 827	16 043	25 703	2 045	2 600	6 400	1 200	16 700	23 300
1942:	3 123	12 264	19 723	749	3 500	6 800	1 700	17 600	7 400
1939:	3 615	10 197	23 435	838	—	1 500	—	3 053	7 120

Som det fremgaar af den foregaaende Tabel, er Markfrøarealet steget med ialt 23 500 ha i Forhold til 1942 og med 18 700 ha i Forhold til 1939, en meget betydelig Udvidelse, som nok er større end Afsætningsmulighederne betinger, og da Frøhøsten endvidere har været god for de fleste Sorter, har Resultatet været meget betydelige

Nedsættelser i Frøpriserne, fra 25 til 50 pCt., ja for Kaalroe og Turnips endnu mere, for Kaalroe saaledes fra 4,50 til 1,65 Kr. pr. kg, men da Udbyttet af disse to Frøsorter har været meget stort, opnaas der ikke desto mindre en god Indtægt pr. Hektar. Trods de kraftige Prisreduktioner var Frøavlens, og især af Rodfrugterne, særdeles rentabel i 1943, men man maa haabe, at Frøavlerne forstaar det Advis, der ligger i Prisnedsættelsen, thi endnu et jævnt godt Frøaar maa nødvendigvis medføre yderligere Prisnedsættelser, saa Avlen bliver urentabel.

Desværre er Prisnedsættelsen ogsaa gaaet temmeligt stærkt ud over Rødkløver, som er nedsat fra 8,60 Kr. til 5,50 Kr. for halvsildig Rødkløver, forhaabentlig kan denne Avl bære det, fordi der jo knytter sig saa store produktionsmæssige Interesser til, at vi er selvforsynende med Kløverfrø.

Hør og Hamp.

Avlen af de nye Industriplanter, Hør og Hamp m. v., har et meget beskedent Omfang. Avlen af Oliehør vil trods den høje Pris, 5—6 Gange Importprisen før Kri-gen, ikke rigtig slaa an. Udbyttet er for usikkert, og Kulturen har for store Ulemper til, at den aftvinger Interesse, den vil derfor blive forladt, saa snart der overhovedet viser sig Indførselsmuligheder. Anderledes skulde det imidlertid gerne gaa med Spindhørrønnen; der er i Spindhør- dyrkningen investeret ikke ubetydelige Kapitaler af Landmænd og andre, og Kulturen skulde have nogen Eksistensbetingelse her i Landet, dels med Henblik paa Forsyning af Hjemmemarkedet med Spindtave, dels med Henblik paa Eksport. Desværre kan denne Spindhør ikke aftvinge den hjemlige Industri synderlig Interesse, det synes kun at være den bitre Nød, der har lært Industrien at spinde Hør, og det skyldes saa godt som udelukkende det af Landbruget, F. D. B. plus et Par enkelte Industriforetagender tagne Initiativ, at Spindhørdyrkningen har naaet et Omfang, saa visse livsvigtige Forsyninger kan holdes i

Gang. Nu skal det indrømmes, at Spindtaveprisen er høj, og at de af Hørren forarbejdede Varer bliver meget dyre, hvorfor man paa Forhaand kan være tilbøjelig til at indrømme Hørren nogen væsentlig Mulighed, men disse Priser maa dog ses paa Baggrund af Tiderne, lige som manglende Erfaringer ved Dyrkning, Oparbejdelse og Forarbejdning gør sig gældende. Det skulde synes sandsynligt, at man ved forenet Indsats skulde kunne samle saadanne Erfaringer og Resultater i Hør dyrkningen og Hørindustrien, at vi, som sket er i andre Lande, vil kunne etablere denne nye Industri paa rentabel Basis, naar Børnesygdommene er overvundet, og der vilde derved være skabt nogen forøget Erhvervs mulighed, hvad maaske nok kan blive fortrængt.

Hvad Hampen angaar, synes den som Oliehørren kun at være et Krigstidsfænomen, Taveudbyttet er for lavt til, at vi kan konkurrere med Sisal, Manilla og Hamp fra andre europæiske Lande.

Høstudbytte.

Høststatistiken, der kom for nylig, har nok overrasket mange. Man havde hørt en hel Del Udtalelser om, at Høsten og især Rodfrugthøsten var daarligere end i Fjor, og saa viste Tallene det omvendte Billede, en lille Op-

	Mill. hkg			Mill. Afgrødeenheder		
	1943	1942	1934—38	1943	1942	1934—38
Hvede	1,8	0,2	3,8	1,8	0,2	3,8
Rug	5,0	4,1	2,6	5,0	4,1	2,6
Vaarsæd	32,0	33,7	29,2	29,4	31,1	26,8
Korn ialt	38,8	38,0	35,6	36,2	35,4	33,2
Kartofler	19,4	16,7	13,5	4,5	3,7	3,2
Foderroer	209,0	208,8	—	24,7	24,2	25,0
Fabriksroer	13,1	15,9	—	3,0	3,6	2,8
Hø	21,1	9,1	19,7	8,5	3,7	7,9
			Ialt	76,9	70,6	72,1
			Minus Brødkorn	70,1	66,3	65,7

gang for Korn og Rodfrugter foruden den betydelige Op- gang for Hø. Dette skyldes vel nok, at Høsten er mere ujævn end i Fjor, og for en Gangs Skyld er det Øerne, der har de negative Udslag, paa Grund af ringe Forsøm- mernedbør i ret udbredte Egne, bl. a. paa Lolland-Falster.

For de i Ernæringen direkte anvendte Afgrøder, Brød- korn og Kartoffler, ses Forsyningerne at være yderst til- fredsstillende; 50 pCt. mere Brødkorn end i Fjor og mere end før Krigen, men Hveden har da ogsaa givet 39 hkg og Rugen 22 hkg pr. ha i Gennemsnit, vist nok det stør- ste Foldudbytte, vi nogensinde har opnaaet af disse to Kornsorter; i det store Høstaar 1938 gav de kun 35 og 19 hkg i Gennemsnit. Kartoffler har givet et usædvanligt stort Udbytte med 191 hkg pr. ha mod 171 hkg før Kri- gen og 183 hkg i 1940. Derimod er Avlen af Sukkerroer $\frac{1}{6}$ mindre end i Fjor; der er baade Udbyttenedgang og Arealtilbagegang.

Sammenlignet med i Fjor er Foderforsyningen saaledes:

Mill. Afgrødeenheder					
Korn	Kartofler	Foderroer	Sukkerroer	Hø	Ialt
÷1,7	+0,8	+0,5	÷0,2	+4,8	+4,2

Tages det desuden i Betragtning, at der overalt er rige- ligt med Halm af god Kvalitet, er Fodringsgrundlaget for Vinteren ikke saa lidt bedre end i Fjor for Malkekøerne og Kvæget i det hele taget, hvad ogsaa var ønskeligt, da Bestanden er vokset med ca. 4 pCt., derimod er der noget mindre Korn til Svin og Høns. Dog maa man ved Virk- ningen af dette bedre Høstudbytte tage den noget mere ujævne Høst i Aar end i Fjor i Betragtning, hvad der under de nuværende Forsyningsforhold virker relativt stærkt formindskende paa Produktionen. Saaledes er Rod- frugthøsten op imod 10 pCt. mindre paa Øerne i Aar end i Fjor, men ca. 4 pCt. højere i Jylland. Ligeledes er Hø- udbyttet forøget forholdsvis mere i Jylland end paa Øerne.

Halmproblemet.

Efter den store Halmhøst i 1942 kom der igen Liv i det gamle Problem om industriel Udnyttelse af Halmen, et Problem som i de sidste 40 Aar er gaaet regelmæssigt igen efter gode Halmaar, medens man af gode Grunde intet hører til det i de daarlige Halmaar, f. Eks. i 1940 og 1941, og det ser ud til, at en enkelt Fabrik er begyndt at fabrikere Halmpap. Imidlertid maa man ikke vente sig for meget af dette Forsøg, det har trods omfattende Forsøg i mange Lande ikke været muligt at opbygge nogen nævneværdig Papirindustri paa Halmen, naar Holland undtages. Aarsagerne hertil er flere, bl. a. Halmens Cellulosekvalitet, dyre Fabrikationsprocesser, store Mængder Affaldsstoffer o. a., Forhold der medfører, at den Pris, der kan betales for Halmen til dette Formaal, bliver meget lav, bortset fra at Papirindustrien ikke har nogen Interesse for dette Raastof. Naar Holland som Undtagelsen har kunnet opbygge et betydeligt Antal Halm-papfabriker, skyldes det særlige Forudsætninger, saaledes et kvægløst Landbrug i de saakaldte „Veenkolonier“, billig Transport paa Kanalerne, Adgang til billigt Vand o. s. v., men det er ikke sandsynligt, at danske Landmænd vilde være tilfredse med en Betaling af $\frac{1}{2}$ Øre pr. kg Halm, som var den Pris, Hollænderne tidligere opnaaede; man blev nok ikke særlig trofaste Leverandører i de halmfattige Aar.

Nej, indtil det lykkes at udarbejde billigere Forædlingsmetoder i Halmpapindustrien, og saa længe Træcellulosen er relativt billig, vil den mest rationelle Maade at løse Halmproblemet paa her i Landet være at anvende halmfattige Kornsorter, og forhaabentlig lykkes det Planteforædlerne at komme videre med Fremstilling af Kornsorter, der producerer mere Kærne og mindre Halm.

Det skal dog tilføjes, at det ser ud til, at der i flere Lande under Krigen er paabegyndt en Kunstspinfiber-Produktion paa Grundlag af Cellulose, fremstillet af Halm og

andre Straaafgrøder. Nærmere Oplysninger om Omfanget og Mulighederne for denne Produktion mangler, men man behøver ikke at tilføje, at det vilde have overordentlig landøkonomisk Betydning, om dette tekniske Problem kunde løses.

Husdyrhold og Husdyrproduktion.

Takket være den gode Høst i 1942 og Aarets iøvrigt gunstige Produktionsbetingelser har Husdyrproduktionen været betydeligt bedre stillet i 1943 end Aaret før, hvad der har givet sig Udtryk baade i en voksende Husdyrbestand og i en ikke saa lidt forøget Husdyrproduktion.

Husdyrbestanden efter Statistisk Departements Tællinger.

	Juli 1939	Juli 1942	Juli 1943	1943 ÷ 1942
Heste	594 000	590 000	599 000	+ 9 000
Heraf Føl	54 300	62 000	72 000	+ 10 000
Kvæg	3 326 300	2 870 000	2 988 000	+ 118 000
Heraf Malkekøer	1 642 200	1 391 000	1 440 000	+ 49 000
Heraf Kalve	864 000	749 000	806 000	+ 57 000
Svin*)	3 182 400	1 206 000	2 011 000	+ 805 000
Heraf Søer	396 700	168 000	231 000	+ 63 000
Faar	147 000	182 000	180 000	÷ 2 000
Høns	33 297 000	11 507 000	14 105 000	+3 598 000
Kaniner	337 000	1 100 000	1 400 000	+ 300 000

*) 20. Nov. 1943: 2 449 000 Svin, hvoraf 244 000 Søer.

Husdyrproduktionen, maanedligt Gennemsnit for 10 Mdr.

Efter Stat. Departement.

	Mølk		Smør		Flæsk	
	Mill. kg	1935 = 100	Mill. kg	1935 = 100	Mill. kg	1935 = 100
Jan.—Okt. 1939	—	102	—	—	—	98
— 1942	256	65	9,3	65	7,0	30
— 1943	296	75	10,6	74	11,0	44

	Æg		Kød		Samlet Index 1935 = 100
	Mill. kg	1935 = 100	Mill. kg	1935 = 100	
Jan.—Okt. 1939	—	133	—	107	102
— 1942	2,7	38	12,3	107	52
— 1943	2,5	36	8,2	71	59

Naar undtages Faarene, er der Fremgang i Antallet af alle Husdyrarter, og som vi maatte vente det, især i Antallet af Svin og Høns. Under Afspærringen maa Udsvingene i Høstens Størrelse naturligvis især paavirke Bestanden af disse let reproducerbare Husdyrarter, men ogsaa for Kvæget er der en betydelig Fremgang, baade af Køer og Tillæg; man har aabenbart bedømt de fremtidige Udsigter for Produktionen gunstigt og ogsaa for gunstigt, thi allerede indeværende forholdsvis gode Høst maa nødvendigvis medføre Reduktioner i den Husdyrbestand, vi er naaet op paa. Dette gælder især for Svinebestanden, hvis Vækst giver Udtryk for en overdrevet Optimisme. Svinetallet er fra Juli 1942 til November 1943 fordoblet og har fortsat sin Vækst lige til den sidste Tælling. Der er dog i den sidste Tid sket en mærkbar Reaktion, hvilket bl. a. har givet sig Udtryk i Grisepriserne, som paa Randers Marked er faldet fra ca. 70 Kr. i September til 45 Kr. sidst i November og i Roskilde til ca. 40 Kr. Men en Svinebestand paa 2,4 Mill. og et Soantal paa omkring 240 000 svarer da ogsaa til en Aarsproduktion af ca. 3,1 Mill. Baconsvin, og fedes Slagterisvinene ydermere til en Slagtevægt af 90—95 kg, svarer Bestanden fodringsmæssigt til en Produktion af ca. 4,4 Mill. Baconsvin eller nogenlunde det samme som før Krigen, en Produktion som vi ingen Muligheder har for at gennemføre, og det er derfor forstaaeligt, at Landmændene indskrænker Efterspørgselen efter Grise. Hvis der ikke meget hurtigt slaas bak med kraftige Reduktioner af Tillæget, vil vi opleve noget af det samme som i 1941; vi vil faa en Overgang med en stor Svineproduktion og derefter stærk Nedgang og Udmattelse, en af flere Grunde yderst uheldig Udvikling, som bl. a. vil øve sin skadelige Virkning, ikke alene i Svineproduktionen, men ogsaa i de andre Produktionsgrene og umuliggøre en jævn Forsyning af Markedet. Allerede i den nuværende Situation er dette begyndt at gøre sig gældende, hvad der ses af Prisen paa Frihandelskorn, som er steget til ca. 46 Kr., foreløbigt, en Pris som

savner anden Begrundelse, end at der er for lidt Korn i Forhold til Husdyrbestanden, og at et stort Antal Landmænd maa have planlagt en større Svineproduktion, end de har haft Korn nok til at fede færdig. For dette maa de nu betale i den høje Kornpris, som ikke er rentabel i den almindeligt løbende Svineproduktion, og som forøvrigt i Almindelighed vækker ganske forkerete Forestillinger om de Priser, der skal opnaas for de forskellige Salgsafgrøder, for at disse skal blive rentable at dyrke i Forhold til Korn.

For at Udviklingen ikke skal blive lige saa uheldig og skæv som i 1941, maa man derfor haabe, at den enkelte Svineproducent nøje overvejer sine Produktionsmuligheder for Tiden indtil næste Høst og indstiller sin Produktion derefter, saa den kan blive saa ensartet som muligt. Helst skulde den vende Topenden opad mod Sommeren, hvad i det kommende Aar vel ikke bliver muligt, thi derved udnyttes den rigelige Skummetmælk i Sommerhalvaaret bedst, og dette værdifulde Fodermiddel staar rigeligere til Raadighed for de andre Husdyr i Vinterhalvaaret. Som Husdyrbestanden er for Tiden, maa vi derimod vente, at den store Svinebestand beslaglægger en alt for stor Del af Skummetmælken — og ogsaa af Kornet — til Skade for hele Produktionen og forøvrigt ogsaa for Leverancerne af Konsummælk til Byerne; man har Brug for Skummetmælken paa Gaardene.

Produktionens Afbalancering.

Til dette Produktionsproblem eller Problemet om Produktionens Afbalancering skal yderligere knyttes et Par Bemærkninger, da der her stadigt gør sig adskillige Vildfarelser og Misforstaaelser gældende. Som vi produktionsmæssigt staar i det under Afspærringen, er Kvægholdet og Mælkeproduktionen mere end nogensinde det faste Punkt i vor Landbrugsproduktion og vor økonomiske Tilværelse, og det er derfor rigtigt, at Kvægbestanden holdes saa stor, som det er muligt efter Fodringsfor-

holdene, derved faar vi de største Produktionsmuligheder i det hele taget. Forholdet er jo det, at vi ud af Kvæg- og Mælkeproduktionen ikke blot faar de vigtige Produkter Kød, Mælk, Ost og Smør, men ogsaa den Æggehvideproduktion igennem Skummetmælk og lidt Kød- og Benmel, som baade Svine- og Æggproduktionen skal bygge paa. Forslag om Forcing af Svineproduktionen paa Roer, Kartoffler og Korn paa Bekostning af Kvægholdet savner derfor Bund i Virkelighedens Verden; det kan ikke gøres, for i samme Grad man reducerer Kvægholdet, bortfalder Mulighederne for Svineholdet.

Noget andet er, at man som allerede omtalt ved en hensigtsmæssig Fordeling af Svineproduktionen imellem Sommer og Vinter, med den store Produktion i Sommerhalvaaret, vil kunne opnaa den fordelagtigste Produktion, nemlig den fordelagtigste Udnyttelse af Skummetmælken gennem Anvendelse af kulhydratrige Grovfodermidler som ensilerede kogte Kartoffler, evt. ensilerede Sukkerroer. At Landmændene gerne vil forcere Svineproduktionen i Sommerhalvaaret, derom vidner Grisepriserne, som paa Randers Marked steg fra 41 Kr. i Februar til 70 Kr. i Juli, da Mælkeproduktionen var størst, en Prisudvikling som har sin store Del af Ansvar for den stærke Forcing af Svinebestanden videre frem, og det omtalte stærke Fald i Griseprisen de sidste to Maaneder kan ogsaa nok delvis forklares ved Betæneligheder over Skummetmælksforsyningen.

Mange Landmænd vil i de kommende Maaneder staa vaklende over for Problemet, om de skal give Køerne noget Skummetmælk, eller Svinene skal have det hele. De vil antageligt vælge at give Svinene, hvad de behøver for at trives, men de maa saa samtidig gøre sig klart, om de ikke derved reducerer den producerede Mælkemængde, saa Slutresultatet bliver baade en lavere Mælkemængde og for lidt Æggehvide til Svinene.

De samme Betragtninger som for Skummetmælken gælder ogsaa for Kornet, praktisk taget det eneste Kraftfoder,

der staar til Raadighed. Naar man har Malkekøerne, skal man give dem saa meget Korn, som de honorerer ved den fordelagtigste Mælkemængde, thi Køerne betaler lige saa godt for dette Korn, som Svinene gør det, og man faar til Raadighed mere Skummetmælk. Særlig fordelagtig bliver Kornanvendelsen naturligvis, naar man kompletterer dets Indhold af Æggehvite med f. Eks. Skummetmælk; Køerne betaler saa betydeligt mere for Kornet end Svinene.

Forøvrigt maa man gøre noget alvorligt for at „vende“ Svineproduktionen som omtalt, thi vi udvikler med riven- de Hast Mælkeproduktionen til en Sommerproduktion. Det var en Bevægelse, vi kunde spore allerede i Trediverne, men som naturligvis er blevet stærkt fremmet under Krigens Produktionsforhold. Denne Udviklings hastige Forløb anskueliggøres af følgende Tal, som er de gennemsnitlige Forholdstal for Mælkeproduktionen i de tre Maaneder med henholdsvis den laveste og højeste Produktion, Januar, Februar og Marts samt Maj, Juni og Juli, hvor Produktionen i 1935 er sat lig 100.

	1939	1941	1942	1943
Jan., Febr., Marts	93	60	50	51
Maj, Juni, Juli	123	83	78	95
Sommer : Vinter	131	138	156	186

Sommerproduktionen er altsaa gaaet relativt overordentlig stærkt frem, selv om man tager de i de anførte Aar ret stærke Variationer i Foderforsyningen i Betragtning, og herefter maa vi indstille den øvrige Produktion. Denne Udvikling maa som sagt tilskrives Produktionsforholdene, Mangelen paa Kraftfoder og Æggehvite i Vinterhalvaaret, og det synes derfor ikke meget sandsynligt, at en Prisdifferentiering mellem Sommer- og Vintermælken skulde være i Stand til at bøde derpaa.

I Aaret 1943 havde Mælkeproduktionen særligt fordelagtige Vilkaar, hvilket fremgaar af de anførte Produktionstal. Der blev i Januar—Oktober produceret 2960

Mill. kg Mælk mod 2560 Mill. kg Aaret før, svarende til Forholdstal paa 75 og 65 mod 1935. Denne Fremgang skyldtes saa godt som udelukkende Sommeren, Maj—Oktober, hvor Produktionen var 2121 Mill. kg mod 1745 Mill. kg Aaret før, og Fremgangen holdt sig saa sent som i Oktober, hvor Forholdstallet for Produktionen var 78 mod 62 i 1942, altsaa 25 pCt. større.

Fremgangen er noget uensartet fordelt over Landet efter Sommerens Produktionsforhold. Saaledes viser de Kontrolforeningsresultater, der nu foreligger, at i de kontrollerede Besætninger paa Lolland-Falster har der været en Fremgang paa 78 kg Mælk pr. Ko eller en Fremgang paa $2\frac{1}{2}$ pCt., paa Sjælland er Fremgangen 150—200 kg Mælk eller 5—6 pCt. og paa Fyn 206 kg Mælk eller 6—7 pCt. Da Fremgangen i Mælkemængden ialt er ca. 15 pCt., hvoraf knap 4 pCt. skyldes Fremgang i Koantal, maa Jylland altsaa have haft en større Fremgang end Øerne, hvad ogsaa kunde ventes efter Produktionsforholdene. Da der i alle de tre nævnte Provinser har været en lille Nedgang i Fedtprocenten, er Smørudbyttet steget forholdsvis mindre end Mælkemængden.

Mælkeproduktionens gunstige Stilling i Efteraarsmaanederne i Forhold til Aaret før vil vel næppe kunne bevares Vinteren igennem. Der er ganske vist meget mere af det værdifulde Hø til Raadighed, men Roemængden er den samme, og de store Svinebesætninger vil tære paa Korn, Grovfoder og Skummetmælk, og hertil kommer, at Foderet er mere ulige fordelt Landet over end Aaret før; Jylland staar bedst, noget daarligere er Stillingen paa Øerne.

Faareholdet.

Som det fremgaar af Tællingstallene, er Faarene gaaet tilbage i Antal i 1943 i Forhold til Aaret før, hvad der virker noget mistrøstigt efter de meget betydelige Ofre, der bringes for at ophjælpe Faarebestanden. Det er saaledes i denne Forbindelse nok at minde om, at Uldprisen er forhøjet fra ca. 3 Kr. til 13,25 Kr. og 14,25 Kr. pr. kg. Dette

har altsaa ikke hjulpet, Faareholdet gik noget op indtil 1942, men er stagneret eller gaaet tilbage i 1943. Grunden hertil maa søges i de meget høje Priser, Lam og Faar koster til Slagtning og især kostede først paa Sommeren under den daværende Kødangel. Faarekød kostede 5—6 Kr. pr. kg en Overgang og endte med en Maksimalpris paa 4 Kr. pr. kg, vel ca. 4 Gange Førkrigsprisen, Lammekød var naturligvis endnu dyrere.

Under disse Prisforhold bliver Faareholderne stillet over for et Dilemma: skal man realisere Faarebestanden til de høje Kødpriser, eller skal man drive paa med Avlen? Man vælger tilsyneladende en Mellemvej, man bevarer Bestanden nogenlunde, men den Udvidelse, som blev stillet i Udsigt, og som var Motivering for den høje Uldpris, bliver der ikke Tale om.

Prisudviklingen.

Prisniveauet for Landbrugsprodukter har i Aarets Løb været ret stabilt. Priserne paa de store Salgsvarer, Korn, Svin, Ost er uforandrede, Kødprisen er nærmest uforandret, idet en Opgang i Prisen paa Stude og Kvier modsvares af en Nedgang for Slagtekøer; derimod er Mælke- og Ægprisen noget højere, og for Svin har der fundet en Prisforhøjelse Sted paa 24 Øre pr. kg for alm. Slagtesvin, hvortil kommer det i Oktober i Fjor indførte Pristillæg for store Svin paa 16 Øre, saaledes at Noteringen for Svin er 2,72 Kr. mod 2,48 Kr. og for store Svin 2,88 Kr. pr. kg. Kartoffelprisen har maattet give ret betydeligt efter paa Grund af den store Høst og ligger nu omtrent paa et Niveau bestemt af Opfodringsværdien. Markfrøprisen, der som omtalt ogsaa er faldet betydeligt, har praktisk taget kun Betydning for Landbruget selv, og det samlede Resultat af Prisbevægelserne for Landbrugets Salgsvarer er derefter udtrykt med Driftsbureauets Prisindeks pr. 1. November, et Forholdstal paa 241 mod 234 Aaret før, naar 1909—14 er lig 100, altsaa en Stigning paa 3 pCt.

Fra Producentkredse har der i Aarets Løb været rejst

Krav om Prisforhøjelser. Nogle af disse, saaledes angaaende Prisen paa Flæsk, blev imødekommet, andre bortfaldt ved Begivenhedernes Udvikling, men opskræmt af det lavere Sukkerroeudbytte har Roedyrkerne dog for nylig atter ventileret et Ønske om en højere Roepris til næste Aar. Angaaende dette Ønske skal bemærkes, at der næppe er Tvivl om, at Sukkerroedyrkingen økonomisk staar svagt i Sammenligning med Korn i det middelstore og større Landbrug, hvor Dyrkingen skal gennemføres med fremmed Arbejdskraft, samt for den sidste Ende af Roearealet, hvor Roernes driftsmæssige Fordele er mindre udtalte, og hvor en Erstatning med Korn derfor ikke vil skade Kornudbyttet pr. ha ret meget. Ved Bedømmelsen af Ønskets Berettigelse maa man dog ikke lade sig for stærkt paavirke af dette Aars ret lave Roeudbytte, lige som det i dette som i andre Tilfælde, hvor prismæssige Krav fra Landbruget gøres gældende, er vanskeligt at se bort fra Erhvervets økonomiske Helhedsbillede, og nægtes kan det ikke, at netop Landbruget i Roeegnene økonomisk har staaet forholdsvis gunstigt under Krigen.

Da Sukkerroedyrkingens Omfang og Rentabilitet imidlertid i det middelstore og større Landbrug saa udpræget er afhængig af Arbejdsomkostningerne og Arbejdsforsyningen, maa det aabenbart afhænge af Udviklingen paa disse Omraader, om man for at sikre et stort Sukkerroeareal skal forhøje Roeprisen eller ej, thi Landbruget kan, som det staar i det i Dag, ikke have nogen Interesse i at gaa foran i Priskrav, for vi ved af Erfaring, hvor smertelig og vanskelig en Proces det vil blive for Landbruget at faa tilpasset et højt Omkostningsniveau efter de mere naturlige Produktionsvilkaar, som vi dog venter engang skal komme.

Nu maa det i denne Forbindelse erkendes, at Landbrugets Omkostninger ikke er faldet til Ro; der har i Aarets Løb været nogen Prisstigning paa forskellige Produktionsmidler, men især har Arbejdslønnen maattet forhøjes for

at sikre Arbejdskraft i Konkurrence med Moser og andet Arbejde, hvad der naturligvis maa øve sin Virkning paa Produktionen, og da ingen er forpligtet ud over sin Evne, kan man meget vel komme ud for, at Vanskeligheder med Arbejdsforsyningen vil faa Indflydelse paa Dyrkningsomfanget af de mere arbejdskrævende Afgrøder saasom Rodfrugterne.

I Aarets Løb har der været holdt en Del Uro vaagen om Landbrugets Priser, bl. a. har man set anført, at da Landbruget synes at forhøje Arbejdslønnen nogenlunde i samme Forhold, som Produktionen stiger i Værdi, vil man ikke, som Landbruget hævder det, kunne forøge Produktionen ved Forhøjelse af Priserne, Fordelene af Prisforhøjelserne skulde efter denne Opfattelse med andre Ord automatisk fortæres af Lønforhøjelse, hvorved Opfordring til Produktionsforøgelse forsvinder.

Nu berører Lønstigningen kun en Del af Landbruget, jo nok den meste Jord, men dog de færreste Brug, og den anførte Slutning turde endvidere stille Problemet omtrent paa Hovedet, thi selv om Landbruget af Billighedshensyn har givet og maattet give betydelige Lønforhøjelser, saa er den sidste Ende af disse paatvunget Erhvervet; de har været nødvendige, som Beskæftigelses- og Lønforholdene nu er her i Landet, for at sikre den tilstrækkelige Arbejdskraft til Gennemførelse af den fordelagtigste Produktion.

Men det anførte Argument indeholder det Gran af Sandhed, at de stærkt forøgede Lønninger kan blive medvirkende til at begrænse Produktionen, uden at der hermed er sagt, at en saadan Virkning endnu kan paavises. Landbrugsproduktionens Størrelse har i de fire Krigsaar været begrænset af Høststørrelsen, Æggehvide- og Kraftfodermangel, men har, saa vidt man kan skønne, netop takket være de gode Priser iøvrigt været holdt saa højt, som Produktionsmulighederne har tilladt det, og der er da ogsaa endnu et betydeligt Spillerum mellem Lønstigningen og Prisstigningen paa Landbrugsprodukter.

Prisrelationerne.

Under de nuværende Produktionsforhold træder det skarpere frem end under normale Forhold, hvorledes Pris-mekanismen, Forholdet mellem Produktpriser indbyrdes og mellem Produktpriser og Omkostninger, bestemmer Produktionens Retning og Omfang, og det er meget interessant at se, hvor fintmærkende Landmændene i Gennemsnit er for Ændringer i de bestaaende Prisrelationer. Da saadanne Ændringer i disse Aar næsten udelukkende er foregaaet gennem Prisforhøjelser, er der en Tendens til, at enhver Forhøjelse af Prisen paa et Produkt straks fremkalder Krav om Forhøjelse af Priser paa andre Produkter, som gennem den skete Forhøjelse er blevet „daarlignere“ stillet. Saaledes vil den omtalte Situation i Svineproduktionen, der har drevet Prisen paa Frihandelskorn i Vejret, i den kommende Tid øve sin Indflydelse paa de Prisforventninger, man nærer til andre Afgrøder o. s. v.

Med de i Aarets Løb skete Prisforhøjelser paa Flæsk og Æg, har Svine- og Hønselholdet vundet betydeligt Terræn over for Kvægholdet, saaledes betyder Forhøjelsen af Flæskeprisen med 40 Øre paa store Svin, at Svinene betaler 5—6 Kr. mere pr. hkg Korn end før Forhøjelsen; medens den gennemsnitlige Udnyttelsespris for Kornet før Forhøjelsen var ca. 35—36 Kr., er den nu 40—42 Kr., hvad der nogenlunde svarer til, hvad Kvæget i den alm. Produktion betaler for Kornet som Tilskud til Grovfoderet, ligesom Hønsene i Gennemsnit betaler samme Pris. Det er derfor nu blevet Kvægproduktionens Tur til at faa Forhøjelser, ligesom de salgbare Markafgrøder, hvis man altsaa mener, det er hensigtsmæssigt at fortsætte dette yderst farlige Spil. Men man bemærker sig, at det er fra Priserne paa Husdyrprodukter, denne prisopdrivende Kraft kommer, ikke fra Kornprisen, som er et ganske passivt Mellemed, en Slags Prisindikator eller fælles Maalestok.

Landbruget og Inflationen.

Det af Finansministeren først paa Aaret nedsatte Udvalg til Udarbejdelse af Forslag til Forholdsregler imod Inflationsfaren kom i sin Betænkning til det Resultat, at Prisopgangen paa Landbrugsvarer har haft en inflatorisk Virkning, idet ikke alene Landbrugets Nettooverskud, men ogsaa Landmændenes Realindkomst er blevet forøget, hvilket igen var en væsentlig Aarsag til, at Priserne paa Landejendomme gik i Vejret. For den Periode, Udvalget betragter, 1940—41, hvor Prisopgangen indlededes, lader det sig naturligvis ikke benægte, at Forhøjelsen af Priserne paa Fødemidler var med til at sætte Pristigningsbølgen i Gang, kun bør det fremhæves, at det ikke var Landbrugspriserne alene, men mange Priser, der paa en Gang gik i Vejret og tilsammen var ansvarlige for den inflatoriske Udvikling, Kapløbet mellem Lønninger og Priser.

Udvalgets Bemærkninger er paa dette Punkt for summariske, de gaar ganske uden om, at en Prisforhøjelse paa Landbrugsvarer var nødvendig for at holde Produktionen i Gang, nemlig som Kompensation for Virkningerne af Produktionstilbagegang og stedfundne Prisforhøjelser paa Produktionsmidler. Endvidere nævnes det ikke, at en betydelig Del af Landbrugets Indtægtsstigning skyldtes og stadig skyldes Formuerealisation, og fratrækkes denne i Indtægten, turde det være tvivlsomt, om Landbrugets Realindkomst virkelig er steget; det vil i hvert Fald ikke være Tilfældet for det mindre og middelstore Landbrugs Vedkommende. Det er under denne Krig en hurtigt gjort Iagttagelse, at Landmændene i Modsætning til, hvad der var gældende under den forrige Krig, gør sig klart, at deres saakaldte Indkomst bestaar af to Elementer, den egentlige Indtægt og Formuerealisation, og tilrettelægger deres Økonomi derefter ved at opspare. Prisforhøjelsernes særlige Virkning paa Ejendomspriserne vender vi tilbage til.

Udvalget anfører endvidere, at ved Kornloven af 25. Juli 1940 gennemførtes „en for hele den efterfølgende

Prisudvikling skæbnesvanger Forhøjelse af Kornpriserne". Dette er for stærkt udtrykt, det lader sig nogenlunde beregne, hvor stor en prismæssig Indflydelse Kornloven har haft; der afleveres til Konsum ca. 6,5 Mill. hkg Korn, og Prisforhøjelsen andrager, naar vi regner en Prisstigning paa 10 Kr. pr. hkg, i alt ca. 65 Mill. Kr. Nok et betragteligt Beløb, men dog ikke skæbnesvangert. Nej, det der virkede prismæssigt saa stærkt, og som under de gældende, lukkede Produktionsforhold har været afgørende for Prisniveauet paa Landbrugsprodukter, det er Prisforhøjelserne paa Husdyrprodukter. Disse virker naturligvis for det første direkte, men dernæst virker de indirekte derved, at alle salgbare Planteavlprodukter maa faa en Pris betinget af, hvad de kunde udnyttes til i Husdyrproduktionen, eller hvad Jorden kunde udnyttes til ved Dyrkning af Foderkorn. Dette er det faktiske Forhold, som Kornloven intet har haft at gøre med, og som en hvilken som helst Kornlov ikke vilde være i Stand til at ændre væsentligt ved. Kornloven har ydermere fastsat betydeligt lavere Satser paa Prisen af Korn, end dette kan udnyttes til som Foder; Afleveringsprisen for Korn 30, 29 og 26 Kr. staar over for en Udnyttelsespris paa 35—42 Kr., som de to-tre sidste Aar har været opnaelig ved Opfodring paa Svin og Malkekøer, og Loven har altsaa faktisk virket beskyttende paa Forbrugerpriserne for Kornprodukter i Sammenligning med Husdyrprodukter.

Hvad Prisudviklingen iøvrigt angaar, saa har Landbrugspriserne, som allerede nævnt, i 1943 været stabile, som det fremgaar af Pristallene:

Detailpristal, 1935 = 100.

	Okt. 1939	Okt. 1940	Okt. 1941	Okt. 1942	Okt. 1943
Fødevarer	112	146	165	170	166
Klæder, Fodtøj, Vask	117	170	195	197	202
Bolig	109	111	113	115	117
Brændsel, Belysning	123	199	221	217	225
Skatter, Kontingenter	110	154	184	188	184
Andre Udgifter	105	131	140	148	160
Samlede Pristal	111	145	162	166	167

Det ses, at Pristallet for Fødevarer under hele Krigen paa det nærmeste har været af samme Størrelse som det samlede Pristal.

Engrospristallet, 1935 = 100.

	Hele Aaret				Okt. 1943
	1939	1940	1941	1942	
Vegetabilske Levnedsmidler	111	154	191	173	169
Animalske Levnedsmidler	121	152	190	196	196
Engros Pristal	118	172	203	213	215
Færdigvarer:					
Levnedsmidler	114	146	173	177	175
Andre Varer	114	160	196	210	217

Og ganske det samme Indtryk levner en Undersøgelse af Engrospriserne; Landbrugspriserne er her stadig „bag-efter“. Det skulde derfor synes vanskeligt at slutte, at Landbrugspriserne i særlig Grad har virket inflatorisk, Ansvar for den stedfundne Prisudvikling maa deles lige- ligt mellem de forskellige Faktorer, der har haft Indfly- delse paa Prisstigningen.

For de to sidste Aars Vedkommende har Pristallene for Fødevarer, saavel Engros- som Detailpristallene, været uforandrede, hvilket dog ikke betyder, at Landbrugspriser- ne ikke er blevet forhøjet, det er de jo og endda betydeligt paa adskillige Varer, hvorved Landbrugets Indkomst er blevet forøget, uden at dette direkte har afsat sig Virk- ninger i Forbrugspriserne paa Fødevarer, men naturligvis er disse Prisforhøjelser medvirkende til at forøge Presset paa Prisniveauet.

Landbrugets økonomiske Resultat.

Landbruget har i det forløbne Aar opnaaet et bedre økonomisk Resultat end Aaret før, der paavirkedes saa stærkt af den daarlige Høst i 1941. Dette bedre Resultat skyldes udelukkende de forbedrede naturlige Produktions-

vilkaar, thi den ringe Prisstigning paa ca. 3 pCt. var ikke tilstrækkelig til at opveje Omkostningsstigningen, i hvert Fald ikke i den Del af Landbruget, der anvender fremmed Arbejdskraft, men Høsten i 1942 blev da ogsaa beregnet til 111,8 Mill. Afgrødeenheder mod 100,7 Mill. Aaret før, og hertil kommer saa Virkningen af de gunstige naturlige Produktionsvilkaar i 1943.

Regnskaberne, der sluttede Midsommers, kunde derfor vise et betydeligt bedre Resultat end Aaret før, hvilket fremgaar af de følgende Tal fra Driftsbureauets foreløbige Meddelelse:

	Bruttoudbytte pr. ha		Driftsomkostn. pr. ha		Nettoudbytte pr. ha	
	Fremgang	1942/43	Fremgang	1942/43	Fremgang	1942/43
Øerne	122	1276	106	1032	16	244
Jylland	77	848	38	710	39	138
Hele Landet ...	95	1015	65	836	30	179
Under 10 ha ..	132	1351	92	1176	40	175
10—50 ha ..	91	971	58	791	33	180
Over 50 ha ..	81	841	61	662	20	179

Af Fremgangen i Bruttoudbyttet falder i Gennemsnit 50 Kr. paa Planteavlsprodukter og 45 Kr. paa Husdyrprodukter. Af Fremgangen i Driftsomkostninger falder bl. a. 38 Kr. paa legemligt Arbejde og 25 Kr. paa andre Omkostninger, medens Kraftfoderindkøb viser en Nedgang paa 12 Kr.

Som det ses, er Fremgangen i Nettoudbyttet størst i Jylland, der rammes særligt af den daarlige Høst i 1941, samt for de smaa Brug.

Ved Beregningen af Forrentningsprocenten har Bureauet i Aar anvendt et nyt Kapitalgrundlag, idet man i Overensstemmelse med det her i Tidsskriftet i Fjor bragte Forslag har beregnet „Landbrugskapitalen“ som et Gennemsnit af Handlerværdien i 20 Aar. Virkningen heraf bliver følgende:

Forrentningsprocent:

	Netto- udbytte Kr. pr. ha	Handels- værdi Kr. pr. ha	Landbr.- kapital Kr. pr. ha.	Forrentningsprocent efter			
				Handelsværdi		Landbrugskapital	
				1941	1942	1941	1942
Øerne	244	4423	3460	5,8	5,5	6,7	9,1
Jylland	138	3218	2722	3,3	4,3	3,7	5,1
Hele Landet..	179	3691	3054	4,4	4,8	4,9	5,9
Under 10 ha..	175	5288	4363	3,0	3,3	3,4	4,0
10—50 ha..	180	3465	2897	4,6	5,2	5,1	6,2
Over 50 ha..	179	2926	2347	6,0	6,1	6,8	7,6

„Landbrugskapitalen“ pr. ha er betydeligt mindre end Handelsværdien, og derfor bliver Forrentningsprocenten udregnet paa denne nye Kapital større end efter Handelsværdien, i det hele taget vil Tendensen i Forrentningsprocenten beregnet paa denne Maade blive, at den bliver forholdsvis høj i de gode Aar, hvor Handelsværdien er højere end sit 20-aarige Gennemsnit, og omvendt vil den blive forholdsvis lav i de daarlige Aar, hvor Handelsværdien er lavere end dette Gennemsnit.

Forrentningsprocenten.

Da denne Reform ikke har vakt udelt Tilslutning, skal der gøres et Par Bemærkninger til den, som til Forrentningsprocenten i det hele taget.

Forrentningsprocenten som Udtryk for Landbrugets økonomiske Stilling er stærkt angribelig; dette Tal egner sig absolut ikke til den almindelige Anvendelse, det har faaet endog i Lovgivningen. Det er blevet brugt og misbrugt i Tide og Utide af en Offentlighed, som ikke altid har været for nøjeregnende med Sandheden, fordi det er saa let at misforstaa og misbruge.

Ved rene driftsøkonomiske Beregninger gør Forrentningsprocenten god Fyldest, Tallet anvendes her af Fagfolk, der som Regel forstaar at anvende det med kritisk Sans og ikke tillægger det en Betydning, det ikke kan

bære, men som nøjagtigt og eneste Maal for Landbrugets økonomiske Stilling, kan det ikke anvendes.

Man maa her først erindre, at før Forrentningsprocenten beregnes, er der som Driftsomkostning beregnet Driftslederløn og Vederlag for Familiens Arbejde. Det bliver nu ganske afgørende for Bedømmelsen af Landbrugets økonomiske Forhold, hvor højt eller lavt disse Vederlag sættes. Sættes de lavt, bliver Forrentningsprocenten naturligvis højere, end den vilde blive, hvis Vederlagene var høje, det vil sige, at den, der fastsætter disse Vederlag, er i Besiddelse af en ganske usædvanlig Myndighed og Magtbeføjelse; han sidder faktisk og raader over Landbrugernes Løn- og Fortjenstmuligheder, naar Forrentningsprocenten skal være afgørende for det offentlige og den offentlige Menings Opfattelse af Landbrugets økonomiske Stilling. Denne „Lønfastsættelse“ foregaar endvidere ret mekanisk, det vil sige, at den dygtige Driftsleder afregnes med omtrent samme Løn som den mindre dygtige, og med en Løn, som han ikke vilde og ikke behøvede at acceptere i det frie Erhvervsliv, og Følgen bliver, at hans gode Driftsresultat tilskrives Kapitalen som Udbytte, hvad der virker forhøjende paa Forrentningsprocenten. Dette Forhold, der ingen Betydning har ved den driftsøkonomiske Anvendelse af Forrentningsprocenten, har man været altfor lidt opmærksom paa fra Landbrugets Side.

Men hertil kommer saa Virkningen af selve Forrentningsprocentens „Mekanik“. Forrentningsprocenten er Forholdet mellem Nettoudbytte og Kapital, men Kapitalen er det kapitaliserede forventede Udbytte, som Landmændene anslaaer ud fra det opnaaede Udbytte og Fremtidsudsigterne, og Forrentningsprocenten vil derfor automatisk paa noget længere Sigt indstille sig paa den Rente-fod, som Landbruget er villigt til at acceptere. Det ses saaledes af Udviklingen siden 1935, hvorledes Nettoudbyttet stiger fra Aar til Aar, derefter stiger Landbrugets Handelsværdi, og denne Stigning trykker Forrentningsprocen-

ten; en særlig Fart har der været i dette Sæmmenspil i de sidste 4 Aar. Kapitalstigningen er fulgt klods i Hælene paa Udbyttestigningen og har derved holdt Stigningen i Forrentningsprocenten i Aev.

Man har nu ment, at naar man fastlagde Landbrugs-kapitalen, vilde denne Vekselvirkning mellem Udbytte og Kapital bringes til Ophør, omtrent i Lighed med, at Aktiekapitalen i et Aktieselskab staar fast, og Udbytteprocenten varierer. Der er ingen Tvivl om, at man under visse Omstændigheder ved denne Fremgangsmaade faar Bevægelserne i Landbrugets Konjunkturer stærkere frem, de særligt gode Aar bliver som nævnt „bedre“ og de usædvanligt daarlige Aar „daarligere“ end ved Anvendelsen af Handelsværdien som Kapitalgrundlag for Udregning af Forrentningsprocenten. Men man maa være opmærksom paa, at man meget vel kan blive nødt til at ændre den nu opstillede Landbrugskapital, Gennemsnittet af de sidste 20 Aars Handelsværdi, thi den har jo ingen økonomisk Begrundelse ud over, at den registrerer et Gennemsnit for den investerede Kapital, og den kan derfor efter Konjunkturernes og Værdiernes Svingninger meget let komme helt ud af Niveau med de faktiske Forhold. Thi den Kapital, der i Fortiden er investeret i Landbrugets Produktionsmidler, er jo irrelevant i Forhold til, hvad der bestemmer deres Værdi, nemlig Fremtiden og dennes Produktionsmuligheder, og naar der sker et Skred i disse, overskæres Forbindelsen mellem Fortid og Fremtid.

Det er blevet et samfundsøkonomisk Problem, hvor stor Landbrugsproduktionen bør være; det bestemmes ikke mere af Kræfternes frie Spil, og den Kapital, der er nødvendig for den fordelagtigste Produktion, maa have sin Rente og Afskrivning, foruden at Landmændene maa have en Løn for deres Arbejde paa Højde med, hvad andre Erhverv betaler for samme Indsats, og jeg er tilbøjelig til at tro, at disse Forhold er saa udviklede, at der ingen Mulighed er for at udtrykke dem i et enkelt Tal og gøre dette til en Højesteret. Man bør derfor lade Landbruget

beregne sin Forrentningsprocent og anvende dette Tal, som det oprindeligt er tænkt, til sine driftsøkonomiske Undersøgelser, og saa maa man ud fra andre Kriterier bedømme Landbrugets økonomiske Tilstand. Og hvis Forrentningsprocenten vedblivende skal tillægges den Betydning ved Bedømmelsen af Landbrugets økonomiske Forhold, som Tilfældet har været i en Aarrække, og som Landbruget selv har Hovedansvaret for, maa Erhvervet interessere sig mere for det Aflønningsgrundlag, der øver saa afgørende Indflydelse paa Tallets Udregning.

Forøvrigt lider Forrentningsprocenten af den store Mangel, som, naar Tallet skal misbruges, er en Fordel, at dets Beregning, og hvad det staar som Udtryk for, er uforstaaeligt for den store Offentlighed, ogsaa af Landmænd; naar man faar 3 pCt. af sine Penge i Sparekassen, er det vanskeligt at overbevise den jævne Mand om, at Landbruget er daarligt stillet, naar dets Forrentningsprocent er 3.

Da Høstudbyttet i 1943 var fuldt saa godt som i 1942, er der ingen Grund til at vente, at det økonomiske Driftsresultat i indeværende Driftsaar skal blive ringere end i 1942—43, tværtimod maa man kunne paaregne en lille Fremgang. Høstfremgangen og Prisstigningen skulde rigeligt kunne dække Omkostningsstigningen, og den Opbygning af Besætningerne, der fandt Sted i 1942—43, og som er overført til indeværende Aar til relativt lave Priser, maa betinge en Fremgang baade i Produktionen og ved Realisationssalg.

Landbrugets Beskæftigelsesproblem.

Saa brændende og paatrængende Arbejdsproblemet er, kan det ikke forbigaaes i Tavshed, selv om man i en Omtale af det maa gøre sig skyldig i Gentagelser af tidligere fremførte Synspunkter.

Siden 1934 har Bevægelserne i Landbrugets Arbejds-kraft efter Statistisk Departements Tællingsresultater været som følger:

	Brugernes Arbejde i egen Bedrift	Ugifte Medhjælpere paa Gaardens Kost				Medhjælpere paa egen Kost		Medhjæl- pere ialt
		Sønner	Døtre	Karle	Piger	Faste	Løse	
1943	165 500	52 800	39 700	104 000	43 800	21 700	20 100	282 100
1942	165 600	57 300	39 900	107 800	46 900	20 000	19 500	291 400
1939	170 740	61 749	46 312	109 956	45 899	22 993	22 319	309 226
1938	167 411	52 221	38 433	115 095	50 920	14 559	17 340	288 368
+ 14-aarige anslaaet		7 000	5 000					300 568
1934	166 727	57 530	46 216	123 362	60 074	15 939	11 579	314 700
+ 14-aarige anslaaet		7 000	5 000					326 700

Igennem Trediverne til 1938 var der en konstant Tilbagegang i Landbrugets Arbejdskraft, i 1939 sker der igen en ret betydelig Forøgelse; det var de bedre Tider, der gjorde sig gældende, men siden da er Tilbagegangen fortsat, meget kraftigt endda, Medhjælpere „ialt“ er gaaet tilbage med ca. 27 000 eller nær ved 10 pCt. Det ses af Tallene, at denne Tilbagegang — lige siden 1934 — udelukkende berører de ugifte Medhjælpere, hvad enten det er hjemmeværende Børn eller fremmede Medhjælpere. Siden 1939 har Nedgangen været forholdsvis størst for hjemmeværende Børn, uden at man dog kan tillægge dette Forhold afgørende Betydning, idet det er muligt, at et større Antal Landmandsbørn paa Grund af de bedre økonomiske Forhold end i Trediverne søger ud paa andre Ejendomme og altsaa kan være repræsenteret blandt de fremmede Medhjælpere.

Særligt bemærkelsesværdigt er den stærke Tilbagegang i Antallet af Piger siden 1934, de er gaaet tilbage med 16 200 eller 27 pCt. Lægges hertil Nedgangen af hjemmeværende Døtre, som er ca. 12 000, er Antallet af Piger ialt gaaet tilbage med ca. 26 pCt. eller ca. 28 000, et meget stort Tal, og man kan deraf slutte, at Problemet kvindeligt huslig Medhjælp maa være brændende i mange Landbohjem.

Dette Problem er ikke noget for danske Forhold typisk,

vi genfinder det f. Eks. maaske endnu mere udtalt i Sverige, og det tør uden Overdrivelse siges at være af vidtrækkende Betydning paa flere Omraader, det kan saaledes medføre, at man i stigende Grad bliver nødt til at beskæftige gifte Folk i Stedet for ugifte. Af Tabellens sidste Kolonner ses det, at der er en betydelig Tendens i denne Retning, og der er ingen Tvivl om, at Afvandringen fra Landbruget af de unge Piger er en af Aarsagerne hertil, selv om Lønproblemet, som vi skal se, nok har været mere afgørende.

Denne Tilbagegang i Antallet af ugifte Medhjælpere har fundet Sted trods en meget klækkelig Lønfremsgang, eller vi kan ogsaa sige det saadan, at Landbruget har maattet forhøje Lønnen stærkt for at sikre sig Arbejds-kraft, saaledes som det ses af følgende to Tabeller henede fra Driftsbureauets Arbejdsstatistik.

	Aarsløn			Forholdstal		
	1933/34	1938/39	1942/43	1933/34	1938/39	1942/43
Karle under 17 Aar ..	336	551	823	100	164	245
„ 17—21 Aar	483	793	1 166	100	162	241
„ over 21 Aar	568	933	1 392	100	164	245
Forkarle	640	1 027	1 532	100	161	239
Foderm., egen Kost	1 675	2 074	3 018	100	124	180
„ Gdr. Kost	729	1 141	1 586	100	157	218
Piger under 18 Aar	307	439	560	100	143	182
Piger over 18 Aar	410	578	736	100	141	180
	Dagløn			Forholdstal		
	Daglejere paa egen Kost					
Sommer	4,27	5,58	8,45	100	131	198
Høst	4,81	6,44	9,62	100	134	200
Vinter	3,74	4,81	7,89	100	129	211

I Forhold til 1934 var Karlelønnen før Krigen steget med godt 60 pCt. og har under Krigen maattet forhøjes med yderligere 50 pCt. i Forhold til 1938. Daglejerslønnen, der indtil 1938 kun var steget med godt 30 pCt., er under Krigen ogsaa steget med 50 pCt., men ligger dog relativt betydeligt lavere end Karlelønnen, og vi har antageligt i

denne Kendsgerning den væsentligste Forklaring paa, at Antallet af Daglejere er steget saa stærkt siden 1934.

For Fodermestre er den relative Stigning mindre, hvilket nok skyldes, at de var relativt godt lønnede allerede i 1934, den absolute Lønstigning for ugifte Fodermestre er da ogsaa ca. 800 Kr. eller det samme som for ældre Karle.

Pigelønnen derimod er forhøjet relativt mindre, og Forhøjelsen har ikke været stor nok til at fastholde de unge Piger, der kan faa højere Løn i Byhjem, lige som anden Beskæftigelse end husligt Arbejde utvivlsomt virker tillokkende.

Idet man fra mange Sider ser en Fare i den Udvikling, som disse Tal fortæller er i Gang blandt Ungdommen, der søger bort fra Landbrugsarbejdet, stiller man forskellige Forslag, der menes at kunne dæmme op mod denne Afvandring. Det er sandsynligt, at Foranstaltninger, der gør Livet for de unge — som for de ældre — paa Landet mere tillokkende, vil medvirke til at fastholde dem længere ved Landbrugsarbejdet, men der er paa den anden Side næppe Tvivl om, at skal dette Problem virkelig løses, maa man gribe til meget dybtgaaende Foranstaltninger. Arbejds- eller Beskæftigelsesproblemet i Landbruget er som i andre Erhverv primært et Lønproblem, hvor tillige Fremtidsmulighederne er afgørende for det Beskæftigelsesvalg, man træffer.

Man vil nok i nogle Aar kunne fastholde en ung Arbejder med en forholdsvis lav Løn, naar han derefter har Mulighed for en Livsstilling, men kan man ikke anvise et rimeligt Antal af unge en saadan, kan de kun fastholdes med en forholdsvis stor Løn og med Udsigt til, at de springer fra, naar noget bedre viser sig. Al Tale om en Lær-lingeuddannelse i Landbruget i Lighed med i Haandværket maa springe paa dette Punkt, Beskæftigelsen af og Fremtidsudsigterne for den udlærte. Der er intet at bebrejde Ungdommen i denne Forbindelse, tværtimod maa man sige, og man behøver blot at gribe i sin egen Barm

for at forstaa Problemet; hvor mange tænkende Mennesker vil lade deres Børn uddanne og forblive i et Erhverv, hvor Beskæftigelsen er slut efter Uddannelsen, eller som byder den dygtige Arbejder mindreværdige Kaar i Sammenligning med andre Erhverv.

Dette Problem lader sig angribe paa flere Maader, men de staar alle i Forbindelse med Løn og Fremtidsmuligheder, dette kommer man ikke uden om. Ved Løn maa man ikke blot forstaa den kontante Pengeløn, men ogsaa Værdien af Naturallønnen, altsaa Kvalitet af Kost og Logi, og dertil maa man saa lægge den Værdi, den unge og ældre Arbejder tillægger det Milieu, de lever i, og om der bestaar Muligheder for et tilfredsstillende socialt Samliv med jævnbyrdige. Det er for Tiden ikke mindst paa de to sidste Omraader, der maa sættes ind, altsaa paa Forbedring af Naturallønnen og de immaterielle Levevilkaar.

Hvad angaar Læringleuddannelsen i Landbruget, er der naturligvis ingen, der venter igennem en saadan Institution at kunne faa billig Arbejdskraft. Unge Mennesker, der er opvokset i nær Tilknytning til Landbruget, vil altid kunne udføre det alm. Landbrugsarbejde med en saadan Færdighed og være saa arbejdsstræne, at de kan tjene en Løn, og de vil med fuld Ret stille Krav om og opnaa en saadan ogsaa som Lærlinge; der er her en principiel Forskel mellem Landbruget og de andre Erhverv, fordi Hjem, Familieliv og Arbejde smelter sammen i Landbruget til en Helhed, og Barnet igennem Opvæksten opnaar den Uddannelse, som det i andre Erhverv først senere kan tilegne sig.

Priserne paa Landejendomme.

I Aarets Løb er Prisen paa Landejendomme fortsat gaet i Vejret omend i et langsommere Tempo end de foregaaende to—tre Aar, ligesom Fremgangen i Antal Salg er standset. I Forhold til 1935 er Priserne paa Gaarde med 1—12 Tdr. Hartkorn steget med ialt ca. 60 pCt. og paa

Huse med ca. 50 pCt. Dette er naturligvis en betydelig Prisstigning og ogsaa mere end Fremtidens Produktionsforhold antagelig vil kunne bære, men paa den anden Side maa man dog erkende, at sammenlignet med Forholdene under den forrige Krig er saavel Prisudviklingen som Omsætningens Størrelse holdt nogenlunde under Kontrol, idet det aarlige Antal Salg af Gaarde kun er ca. 17 pCt. og af Huse ca. 37 pCt. højere end i 1935.

Denne Prisudvikling har, og med god Grund, ogsaa i det forløbne Aar beslaglagt Opmærksomheden stærkt, thi jo længere Krigen varer, og jo flere Ejendomssalg der finder Sted til de højere Priser, des flere Landmænd maa antages at blive ramt af et senere eventuelt Prisfald. Finansministerens sagkyndige Udvalg beskæftigede sig da ogsaa i sin Betænkning om Foranstaltninger mod Inflation med dette Problem, og foreslog en saa høj Afgift paa Omsætningen af Landejendomme i fri Handel — Familiesalg undtaget — at Omsætningen praktisk taget maatte ophøre, endvidere at der gennemførtes en ekstraordinær Grundskyld paa 1,5 pCt. paa alle Ejendomme med en Grundværdi af over 6000 Kr.

Dette var meget drastiske Forslag, og de kunde ikke gennemføres under de gældende politiske Forhold. Noget mærkeligt virkede iøvrigt Forslaget om at fritage de smaa Ejendomme, i alt ca. 90 000, for den ekstraordinære Grundskyld, da disse Ejendomme er steget omtrent lige saa meget i Pris som de større, og der omsættes forholdsvis mange af dem.

Som et Resultat af dette Forslag og Rigsdagens Behandling af det fremkom imidlertid en Lov, der begrænser Ikke-Landmænds Adgang til Erhvervelse af Landejendomme samt hindrer en egentlig Gaardslagtning. Dette synes at være en meget fornuftig og paakrævet Foranstaltning, idet det jo har vist sig, at de Spekulationskøb, som det her drejer sig om, har virket opdrivende paa Ejendomspriserne, ligesom det er en beklagelig Udvikling, at Ejendomsretten til Jorden i større Omfang glider den egentlige Landbostand af Hænde.

Fra forskellige Kredse ogsaa indenfor Landbruget har man set med nogen Misbilligelse paa denne Lov, idet man mener, at en Analogi hertil kan blive, at det forbydes unge Landmænd at søge Erhverv i Byerne. Men dette er ikke rigtigt. Der er formentlig ingen, der tænker paa at forbyde Byboere, der uddanner sig som Landmænd, at erhverve en Landejendom, derimod er det uheldigt og meget beklageligt, naar Jorden gøres til et Spekulationsobjekt og opkøbes af pengestærke Ikke-Landmænd, hvorefter den unge Landmand bliver Lønarbejder, Bestyrer, i Stedet for Bonde. Den samme Udvikling har man set i andre Lande, og man har f. Eks. i U. S. A. sat drastiske Forholdsregler ind imod den.

Om Aarsagen til Prisstigningen paa Landejendomme skal gøres et Par Bemærkninger, da den er Genstand for en Del Misforstaaelse. Som bekendt og ofte nok fremdraget er det Løsøret, der udviser den stærkeste Prisstigning, nemlig 120 pCt. for Gaarde, medens Jord og Bygninger er steget 30 pCt. Det vil sige, at Prisstigningen paa en Gaard til en Værdi af 100 000 Kr. i 1935 ser saaledes ud:

	Købesum	Jord og Bygninger	Løsøre
1935	100 000 Kr.	70 000 Kr.	30 000 Kr.
+ Stigning		21 000 "	36 000 "
1943	157 000 Kr.	91 000 Kr.	66 000 Kr.

Af Prisstigningen paa 57 pCt. skyldes altsaa de 21 pCt. Stigning paa Jord og Bygninger, og de 36 pCt. Stigning paa Løsøret. Tænker vi os endvidere Jord og Bygninger vurderet hver for sig, faldt i 1935 ca. 60 pCt. af Værdien paa Jorden og 40 pCt. paa Bygninger; og da Byggeomkostningerne er steget med godt 100 pCt., skulde Værdistigningen paa den faste Ejendom tage sig saaledes ud, hvis vi vurderede Bygningerne efter Reproduktionsomkostningerne: d. v. s. efter, hvad de vilde koste at bygge i Dag minus Afskrivning:

	Jord og Bygninger	Jord	Bygninger I	Bygninger II
Værdi i 1935	70 000 Kr.	42 000 Kr.	28 000 Kr.	28 000 Kr.
Værdistigning			21 000 "	
Beregn. Værdistigning				28 000 "
Værdi i 1943	91 000 Kr.	42 000 Kr.	49 000 Kr.	56 000 Kr.

Den faktisk stedfundne Stigning paa den faste Ejendom, 21 000 Kr., er 7000 Kr. mindre end den beregnede Værdistigning paa Bygninger, som er 28 000 Kr., der er altsaa ingen Værdistigning paa Jorden. Dette Resultat maatte man nødvendigvis komme til, hvis man f. Eks. tænkte sig en Grundskyldsvurdering foretaget, som man fra flere Sider har set krævet, og saafremt man tænkte sig det nuværende Prisniveau fortsat nogle Aar endnu eller afløst af et Prisniveau med samme Forhold som det nuværende mellem Landbrugspriser og Omkostninger.

Endvidere skal om Prisstigningen bemærkes, at den Del, der skyldes Stigning i Løsøreværdien, ikke vilde kunne være undgaaet. Det følger af sig selv og hænger forøvrigt sammen med, at Løsøret er frit omsætteligt og har en Handelsværdi. Naar Kvæg stiger i Pris fra 50 Øre til 130 Øre pr. kg lev. Vægt, stiger Værdien af en Ko paa 500 kg fra 250 Kr. til 650 Kr., og af en Besætning paa 10 Køer fra 2500 Kr. til 6500 Kr.; det samme Forhold gør sig gældende for de øvrige Husdyr samt for Inventaret, som omend brugt altid i Landbruget er frit omsætteligt til en Handelsværdi, der staar i Forhold til Prisen paa nye Maskiner. Det vil derfor være en Umulighed at forlange, at en Landmand, der skal sælge en Landejendom, skal give Afkald paa en større eller mindre Del af Værdistigningen paa Løsøret, som er direkte realisabelt; der vilde derved opstaa to Priser paa Løsøret, en højere naar det solgtes enkeltvis, og en lavere naar det solgtes samlet, en direkte Opfordring til Afklædning af Gaardene. Det viser sig forøvrigt, som man maatte vente det, at den ved Salg af Ejendomme konstaterede Prisstigning paa Løsøre næsten ganske nøje falder sammen med Prisstigningen paa Husdyr og Inventar.

Problemet er et noget andet for Bygningerne, som er bundet i økonomisk Forstand til Jorden, og som løsnet fra denne Forbindelse er værdiløse, deres Værdi er dermed bestemt af Fremtidsudsigterne for dette Produktionsfællesskab, uanset hvad de har kostet eller vilde koste at reproducere i Dag, og da det ikke er sandsynligt, at de nuværende Prisforhold vil vare, er den stedfundne Prisstigning paa den faste Ejendom beklagelig, en beklagelig forøget Risiko for de Landmænd, der har erhvervet Ejendom til de høje Priser; de er gaaet ind i en Spekulation i Jord- og Bygningsværdi, idet de har bedømt Fremtidsmulighederne for meget ud fra Tidens Forhold, paa for kort et Sigt.

Som sagt, den med Løsørets Prisstigning forbundne Risiko vil man ikke med nogen Art af Rimelighed kunne fritage Købere af Landejendomme for ved Indgreb over for Sælgeren. Noget anderledes stiller Problemet sig for den faste Ejendoms Vedkommende, men det er klart, at stærke, virkningsfulde Foranstaltninger for at tvinge Prisen ned paa den faste Ejendom, f. Eks. en alm. Omsætningsafgift eller en Maksimalpris, vel vil kunne helbrede Patientten, men med dødelig Udgang, hvilket vil sige, at Omsætningen med Landejendomme vil standse, hvad ogsaa var det nævnte Udvalgs Hensigt skulde ske.

Dette gjorde i og for sig heller ikke noget, hvis man vidste, hvor længe den nuværende Priskonstellation vil vare, og vidste man det, vidste man, at om et Aar eller to Aar vil Jord og Bygninger have samme Værdi som før Krigen, saa var saadanne Foranstaltninger sikkert unødvendige. Men da ingen med noget Gran af Sandhed kan udtale sig om Fremtidens Vilkaar, maa i hvert Fald den strengt nødvendige Omsætning af Ejendomme holdes i Gang, og saa maa Køberne være indforstaaet med at tage den Risiko, Tiden byder paa.

Der er ingen Tvivl om, at Loven om Begrænsning af Adgangen til Tinglysning af Gæld paa fast Ejendom har virket heldigt og sanerende saavel paa Omsætningens

Størrelse som paa Prisen paa Landejendomme, og det ser ud til, at den i Foraaret vedtagne Lovbestemmelse om Begrænsning i Adgangen til Erhvervelse af Landejendomme vil forstærke denne Virkning. Omsætningen siges saaledes at være faldet siden Lovens Vedtagelse.

Det faglige Arbejde.

Under de gældende gode økonomiske Vilkaar for Landbruget har det faglige Arbejde gode Kaar, Medlemstallet i de faglige Foreninger forøges, der sættes forøget Kraft ind paa Løsningen af og Arbejdet for de igangværende faglige Opgaver, og nye tages op. Dette er meget opmuntrende og i fuld Overensstemmelse med Fremtidens Krav, og det viser, at naar Landbruget har den økonomiske Evne, er det dets Villie at gøre en Indsats paa Højde med Erhvervets Traditioner.

Blandt Opgaverne fra denne faglige Arbejdsmark er der Grund til at fremhæve, at der i Aarets Løb er kommet yderligere Skub i *Ungdomsarbejdet*, og der er ligesom ved at komme nogen mere Samling paa dette Arbejde. Det ser nu ud til, at det vil blive organiseret med egne Konsulenter, hvad sikkert er rigtigt, og forhaabentligt som Fraktioner af eller i Tilknytning til de bestaaende faglige Foreninger. Ved at give de unge Selvstyre, selv lade dem organisere og lede dette Arbejde som et organisk Led af de landøkonomiske Foreninger, vil man opnaa meget væsentlige Fordele, bl. a. den at de tidligt skoles i Foreningsarbejdet, et Omraade hvor Landbruget staar tilbage for f. Eks. Arbejderbevægelsens Ungdom.

Ansættelsen af *Bygningskonsulenter* synes at skulle slaa igennem. Den første Konsulent, der ansattes i Præstø Amt, har fuldt op at gøre, og der udtales almindelig Tilfredshed med hans Arbejde, hvilket er en Anerkendelse baade til Ideen og Konsulenten. Paa Falster er man gaet samme Vej, og andre sjællandske Amter er ved at forberede et lignende Arbejde. Der synes at herske nogen Vildrede med, om man skal vælge Landøkonomer eller

Arkitekter til dette Arbejde, men det skal nødvendigvis være Landøkonomer, Sagen staar og falder faktisk dermed. Ligesom man i Industrien lader Ingeniøren beregne og planlægge Fabrik og Værksted, maa man i Landbruget lade den sagkyndige Tekniker, Landøkonomen, i det enkelte Tilfælde ud fra de stærkt varierende Produktionsforhold, beregne og planlægge Landbrugsbedriften, hvorefter Arkitekten kan udforme de fastlagte Planer; Arkitekterne mangler som Regel ganske Forudsætninger for at kunne udføre dette Arbejde paa egen Haand, derom taler dog Erfaringerne tydeligt nok. Men der er altsaa ikke Tale om et enten — eller, men om et baade — og.

I Aarets Løb er den første lokale *Maskinkonsulent* blevet ansat paa Fyn, en Foranstaltning der uden Tvivl helt er i Overensstemmelse med de produktionsmæssige Problemer, Landbruget, og især det middelstore og større Landbrug, vil møde i Fremtiden, men det er et Spørgsmaal, om denne Konsulentvirksomhed ikke bør slaas sammen med den forrige omtalte, Bygningskonsulentvirksomheden, thi de vil dog i stor Udstrækning faa ganske de samme tekniske Problemer at tumle med, i hvert Fald hvad angaar Bygningernes Indretning med Henblik paa den gunstigste Udnyttelse af Maskiner og maskintekniske Anlæg samt Arbejdsbesparelse iøvrigt.

Med Interesse følger man de Fremskridt, der gøres i Organiseringen af den rationelle Bekæmpelse af *Tuberkulose* og *smitsom Kastning* hos Kvæget. Tuberkulosebekæmpelsen er ved at være tilendebragt paa Øerne, og nu er man ved at sætte kraftigt ind mod den smitsomme Kastning. Takket være en enkelt Mands, Sekretær *N. Peter Poulsens*, Initiativ er Fyn ved at faa et Forspring ogsaa paa dette Omraade, naar bortses fra Bornholm, hvor man har gjort Indledningsarbejdet baade imod Tuberkulosen og Kastningen.

Disse Foranstaltninger maa tillægges overordentlig Betydning baade produktionsmæssigt og afsætningsmæssigt. Kan vi blive disse Sygdomme helt kvit, vil vi staa betyde-

ligt stærkere i en fremtidig Konkurrence; vi vil kunne producere billigere, og det vil være en stor Fordel, naar vort Smør paa Markedet kan ledsages af en Attest om, at det er produceret af sunde Dyr.

I denne Forbindelse skal nævnes et Omraade, hvor vi maa gøre en Indsats. Det er vedrørende Smørrets Vitaminindhold. Moderne Ernæringsfysiologer og Folkehygiejnere ude i Verden fremsætter Krav om fremtidig Sikring af Folkets Forsyning med de saakaldte „beskyttende“ Næringsmidler, af hvilke Mælk og Smør turde høre til de vigtigste, og det kan derfor blive ret afgørende for vore Varer, at de ikke alene har et fyldestgørende, men et overlegent Indhold af de eftertragtede „beskyttende“ Vitaminer; det er en Opgave at fastslaa, hvorledes vi sikrest og billigst kan tilføre vor Produktion disse Vitaminer igennem Fodringen.

Den forrige Verdenskrig gav Stødet til en Række tekniske Fremskridt af vidtrækkende Betydning, ikke mindst for Landbrugsproduktionen, og der er næppe Tvivl om, at det samme vil gentage sig efter denne Krig, antageligt endda i betydeligt større Omfang med den vældige Indsats, der gøres i de krigsførende Lande paa den tekniske Forsknings Omraader. Vi er ude af Stand til at sige noget om, hvor disse Fremskridt vil gøre sig gældende, men med sin ret enestaaende Organisationsform, med den intime Kontakt mellem Forskning og praktisk Landmandsgerning samt med sin gode Tilpasningsevne, staar dansk Landbrug med gode Forudsætninger for at møde Fremtidens faglige og tekniske Problemer i en aaben Erkendelse af, at afgørende for Erhvervets Levevilkaar bliver dets Evne til at forny sig, til at dygtiggøre sig og til at tage Tidens tekniske Fremskridt i sin Anvendelse, thi heraf vil dets Konkurrenceevne afhænge baade afsætningsmæssigt udadtil og produktionsmæssigt indadtil.

Men jævnsides med eller foran disse produktionsmæssige Problemer vil vort Erhverv og vort Land blive stillet over for en Række dybtgaaende sociale og politiske Problemer, hvis Løsning vil stille vor folkelige Selvbeher-skelse paa den haardeste Prøve, og det vil saa først vise sig, om Begivenhederne virkelig har gjort os til et Folk, saa vi ud af den uvisse Fremtid kan skabe et nyt, men et skønnere og lykkeligere Danmark.

**Det kgl. danske
Landhusholdningsselskabs Generalforsamling
Fredag den 10. December 1943.**

Selskabets ledende Præsident, Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch*: Ligesom det var Tilfældet i Fjor, har jeg den Glæde at kunne aabne denne vor Generalforsamling uden at behøve at mindes Medlemmer af Bestyrelsen, der i Aarets Løb er afgaaede ved Døden. Tør jeg udtale Haabet om, at dette Træk af Ungdom og Livskraft maatte præge vort Selskabs Ansigt ogsaa i Fremtiden, baade over for Offentligheden og navnlig indadtil, ved en stadigt rindende Strøm af friskt Arbejde for vort Selskabs samfundsnyttige Formaal.

I dyb Taknemmelighed og Ærbødighed samles vi i Mindet om vort udmærkede „bestandige“ Medlem, Statskonsulent *Harald Faber*, som for nylig afgik ved Døden i den høje Alder af 87 Aar. Det er et rigt og for vort Samfund uvurderligt Livsarbejde, som her har fundet sin Afslutning.

Da Harald Faber i 1884 fik Ansættelse i Dairy Supply Co., London, var han gennem sin forudgaaende Uddannelse alsidig rustet til den Gerning, han valgte sig, at faa forædlet og omformet den danske Landbrugsproduktion til det engelske Markeds Krav og derved faa vor Eksport bedre placeret i England. Starten skete i Samarbejde med vort Selskab, fra 1888 blev Faber i 43 Aar den danske Stats Landbrugskonsulent i England.

Af det Kæmpearbejde, Faber her udførte med Front mod begge de to mere eller mindre uvillige Parter, som det var nødvendigt for vort Land at bringe i intim og varig Kontakt, skal jeg kun minde om Lurmærket — som Faber endda selv tegnede — om Loven om Vandindhold i Smør, om de forbedrede Transportforhold for Varerne, om Sortering af Æg, om Smørrets Pakning i engelsk Nettovægt, altsammen virksomme Foranstaltninger til Støtte for vor Eksport. I samme Retning virkede hans to store Publikationer paa Engelsk om dansk Andelsvirksomhed og dansk Fodring og hans energiske Bekæmpelse af Misbrug af Varebetegnelser. Gennem disse 43 Aar, da Faber var vore Varers Fortaler derude og vor Revser og Vejleder herhjemme i Skrift og i Tale, udrettede han mere for vor Landbrugs-Eksport, end nogen Enkeltmand nogensinde har gjort.

Jeg kan, naar jeg ser tilbage paa denne Harald Fabers lykkeligt udførte Mission, ikke lade være at mindes en Barnehistorie fra det Faberske Hjem i Odense, som er mere eller mindre korrekt, men karakteristisk. Der hørtes en Dag Gny og Graad fra Barnekammeret, og Moderen kom til og spurgte forskrækket, hvad der var løs. Harald Faber sad da over sin yngre Broder, som han havde bearbejdet korporligt, og forklarede: Han vil ikke holde af mig, men han *skal* holde af mig. — Det var en tilsvarende kraftig Kur, Harald Faber som Mand anvendte for at bringe de to uvillige Parter, det danske Landbrug og det engelske Marked, i godt Forhold til hinanden. Naa, der skal jo nok flere Elementer til Kurens Succes end Vold alene! Det ved man Besked om paa et højere Kulturtrin, og det vidste den højt kultiverede og gennemelskværdige Harald Faber og viste det i sin Gerning.

Der er noget vemodigt og gammeldags-rørende i vort Selskabs Betegnelse af et fortjent Medlem som „bestandigt“. Vi tør dog indestaa for, at vor Paaskønnelse og Hengivenhed for Harald Fabers Livsværk vil forblive bestandig. Vi vil ære og højagte hans Minde bestandigt.

Om Statsminister *Th. Madsen-Mygdal* og Landinspektør, Lektor *Aage Feilberg*, der ogsaa i det forløbne Aar er afgaaet ved Døden, har der tidligere været Nekrologer i vort Tidsskift. Ogsaa disse Mænds Gerning vil vi mindes i Taknemmelighed.

Forsamlingen rejste sig.

1. Udfaldet af de foretagne Valg.

Sekretær *Axel Nielsen*: Resultatet af de foretagne Valg er først for Præsidiervalgets Vedkommende, at Forpagter *Aug. Bech* er valgt til Præsident med 412 Stemmer, medens Forstander *Josef Hansen* fik 271 Stemmer.

Til Bestyrelsesraadet er nyvalgt Forpagter *Gunnar Tvedegaard* med 433 Stemmer og er genvalgt Professor *H. Møllgaard* med 470, Kreditkassedirektør *Aksel Jensen* med 501, Godsejer *E. A. Tesdorpf* med 481, Kreditforeningsdirektør *Hans Hansen* med 502, Greve *H. Knuth* med 466 og Direktør *Chr. Stahl* med 489 Stemmer. 35 Stemmer afgaves paa forskellige andre Kandidater.

Til Revisor er genvalgt Inspektør *Ib Windfeld* med 490 Stemmer og til Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse er genvalgt Godsejer *K. Langkilde* med 475 Stemmer.

Der er i Aar ialt afgivet 689 gyldige Stemmer, og en halv Snes Stemmesedler indkom for sent.

2. Bestyrelsesraadets Valg af Medlemmer til
Belønningsudvalget m. v.

Sekretær *Axel Nielsen*: Ved sit Møde den 18. November i Aar genvalgte Bestyrelsesraadet de efter Tur afgaaende Medlemmer af Belønningsudvalget d'Hrr. Gaardejer *Bertel Bjerre* og Gaardejer *Aage Johnsen*.

Ved samme Møde vedtog Bestyrelsesraadet at rette Henvendelse til Forstander *L. Lauridsen*, Graasten, om at indtræde som Selskabets Repræsentant i Statens Husdyrbrugsudvalg, hvilket Forstander *Lauridsen* har erklæret sig villig til.

Forstander *L. Lauridsen*, Graasten, er derefter som Selskabets Repræsentant i Statens Husdyrbrugsudvalg automatisk Medlem af Bestyrelsesraadet.

Præsidiet har ved sit Møde den 18. ds. vedtaget at henstille til Forstander *P. N. Gaardmand* at fortsætte som Selskabets Repræsentant i Statens Planteavljudvalg i Perioden 1944—48.

Ligeledes har Præsidiet vedtaget at henstille til Forpagter *Aug. Bech* at fortsætte som Selskabets Repræsentant i Statens Redskabsudvalg.

Dr. Hasselbalch er af Bestyrelsesraadet valgt ind i Selskabets Lærlingjudvalg, og Bestyrelsesraadet har samtidig vedtaget at henstille til Generalforsamlingen at genindvælge *Dr. Hasselbalch* i Bestyrelsesraadet, hvilket i Henhold til Lovens § 6 b kan foretages af Generalforsamlingen, naar det drejer sig om et Medlem af et af Selskabets faste Udvalg.

Kan Generalforsamlingen slutte sig hertil?

Dette blev vedtaget med Akklamation.

Dr. Hasselbalch: Hertil har jeg dels at sige Tak til Generalforsamlingen og til Medlemmerne, fordi De ved den skriftlige Afstemning har genvalgt de Medlemmer af vor Bestyrelse, som var paa Genvalg, dels har jeg at rette en Tak til Gaardejer *Niels Nielsen*, som hermed udtræder af vor Bestyrelse. *Niels Nielsen* er paa Alder med mig, og han mener som jeg: hellere gaa, naar Folk siger „allerede“, end naar de siger „endelig“. Vi har haft den Glæde at have *Niels Niensens* kloge og lunefyldte Personlighed inden for vor Bestyrelse i ikke mindre end 21 Aar og skilles fra ham med Vemod.

Samtidig bydes Velkommen i Bestyrelsen — hvor ogsaa jeg er nyvalgt Medlem, hvad jeg takker for — Forpagter *Gunnar Tvedegaard*, som jeg ikke kender uden af Anseelse, men det er heller ikke saa lidt. Vi venter en Berigelse af vor Bestyrelse ved dette nye Medlems Tiltræden. Tillige Velkommen til det nye Bestyrelsesmedlem, som i Kraft af sin Indvælgelse i Husdyrbrugsudvalget ogsaa er Medlem af Bestyrelsen: Forstander *L. Lauridsen*, Graasten.

Af Formaliteter, som ikke er nogen Formalitet, men rent ud sagt en Hjertesag, er der ikke andet tilbage end at hilse Forpagter *Bech* velkommen i Præsidiets. Vi kender Dem, Forpagter *Bech*, som en for Landhusholdningsselskabets Formaal glødende interesseret og dygtigt arbejdende Personlighed, og hvis der i dette Øjeblik er nogen Vemod i mit Sind ved at vige mit Sæde i Præsidiets, saa er det ganske væsentlig afdæmpet ved, at det Sæde bliver indtaget af Dem. Velkommen i Præsidiets!

Forpagter *Aug. Bech*: Jeg vil gerne benytte den Lejlighed, der her er givet mig, til at takke Præsidium og Bestyrelsesraad samt Selskabets Medlemmer, fordi De har villet indvælge mig paa den Plads, der er saa ærefuld, og som Mænd igennem lange Tider har været stolte af at kunne indtage. Jeg føler mig overbevist om, at det Samarbejde, jeg vil faa fremover, ikke alene med de Mennesker, som elskværdigst har givet mig deres Stemmer, men ogsaa med de, som har stemt paa Forstander *Josef Hansen*, vil blive udmærket godt, idet jeg er sikker paa, at jeg vil blive mødt med den største Loyalitet.

Tilbage staar, om det vil være mig muligt at udfylde denne Plads paa en saadan Maade, at Medlemmerne kan være tjent dermed. Naar man ser hen til de to Forgængere paa denne Præsidioplads, som jeg nu kommer til at indtage, Forpagter *Sonne* og *Godsejer Hasselbalch*, saa vil man vide, at den Opgave, der her bliver stillet mig, bliver meget vanskelig, det bliver en tung Arv at løfte for mig. *Sonne* med sin fortrinlige Arbejdsindsats igennem det lange, lange Spand af Aar ved jeg, alle her inden for Selskabet har set op til, det ønsker jeg ikke ved denne Lejlighed at fordybe mig i. Men det er naturligt og rimeligt, at jeg i Dag, hvor *Dr. Hasselbalch* træder tilbage fra Landhusholdningsselskabets Præsidium, takker *Dr. Hasselbalch* for den 9-aarige Periode, i hvilken De paa en saa ganske enestaende og fortrinlig Maade har været med til at lede vort gamle Selskab. Det er jo saadan, at De har forstaaet dels Kunsten at bevare og dels Kunsten at forny, og uden det er det umuligt for Selskabet at leve videre og at arbejde fremad paa den Bane, som vi allesammen ønsker, at Selskabet skal betrede. Vi har alle forstaaet, at *Dr. Hasselbalchs* Gerning inden for Selskabet var præget af Kærlighed til det gamle Selskab, af Ærbødighed for Selskabet og dets Traditioner samtidig med, at *Dr. Hasselbalch* har forstaaet at blæse en frisk Vind ind over det gamle Selskab.

Den Opgave at forsøge at løfte denne Arv efter ham bliver ikke nem, men jeg vil gerne til den Tak, som jeg er overbevist om, at alle Selskabets Medlemmer ønsker at rette til Dem, gerne have Lov til privat at takke Dem, *Dr. Hasselbalch*, for alt, hvad De har været for mig, alt hvad De har lært mig i de Aar, vi paa forskellige Omraader

har haft et Samarbejde, der kun har været berigende og til Gavn og Støtte for mig. Jeg beder Forsamlingen rejse sig og med mig takke Dr. Hasselbalch for de 9 Aar, han har været med til at lede Selskabet.

Forsamlingen rejste sig og tilkendegav ved Haandklap sit varmeste Bifald.

Dr. Hasselbalch: Inden vi forlader dette Punkt paa Dagsordenen, vil jeg gerne til Forstander Josef Hansen sige, at jeg ud fra mine egne Synspunkter uhyre godt forstaar, at der ved denne Lejlighed var to Kandidater at vælge imellem. Det er sikkert mange af Dem bekendt, at jeg i en Aarrække har kæmpet forgæves for, at der ved hvert Valg skulde være to Kandidater, men et betydende Pres inden for Bestyrelsen gjorde, at Spørgsmaalet heller ikke denne Gang lod sig realisere, og at Deres Opstilling til Valg saaledes ikke skyldtes en Bestyrelsesbeslutning.

I Landhusholdningsselskabet er det udøvende Landbrug og det teoretiske Landbrug forenet og skal være forenet, og det er naturligt — maaske særligt efter Selskabets Rekonstruktion og nye Arbejdsfront — og ganske rimeligt, om en udpræget Repræsentant for Landbrugsteorien forsøges indvalgt i Præsidiestolen. Jeg siger dette som den uansvarlige Person, jeg nu er og uden Indflydelse paa Fremtidens Politik, og jeg beder Forstander Josef Hansen stille sig næste Gang; det vilde være en udmærket Løsning paa Landhusholdningsselskabets Præsidiiums Sammensætning, hvis vi ad Aare ser Forstander Josef Hansen i Præsidiet. Jeg tvivler ikke om, at Valgets Resultat som saadan ikke har udsaaet nogen Dragesæd mellem Forpagter Bech og Forstander Josef Hansen.

Professor Aksel Pedersen: Jeg vil gerne bede Forsamlingen om at være med til, selv om det allerede er sket, at bringe Dr. Hasselbalch en Tak og Hyldest, idet det jo er noget af en Mærkedag for Selskabet, naar Dr. Hasselbalch efter i 9 Aar at have været med til at sætte sit Præg paa Selskabet og dets Arbejde, i Dag fratræder som Præsident. I en for Selskabet og dets Fremtid afgørende Periode valgtes De, Dr. Hasselbalch, ind i Præsidiet. Den Indsats, De gennem disse Aar har gjort til Udvikling af Selskabet og til Fornyelse af dets Arbejdsomraader, vil blive staaende i Selskabets Historie. Gennem en Række frugtbringende Arbejdsaar inden for Landhusholdningsselskabets Præsidium har Deres rige Initiativ, Deres Trang til at gøre vort Selskab til en levende, virksom Del af det arbejdende, danske Landbrug, givet sig mange Udslag — sidst gennem Deres og Deres Hustrus storstiledede Gave til Fremme af Selskabets Landmandsuddannelse.

Selskabet er Dem megen Tak skyldig, og nu ved Deres Afgang ønsker Deres Kolleger i Præsidium og Bestyrelsesraad at give Udtryk for vor varme Anerkendelse af Deres betydningsfulde Indsats, og vi føler os forvisset om, at Selskabets Generalforsamling vil give sin

Tilslutning hertil. Idet vi hylder Dem for utrættelig og aldrig svækket Virkelyst i Selskabets Tjeneste og udtrykker Haabet om mange gode Arbejdsaar endnu, vil vi gerne som et beskedent, synligt Tegn paa vor Taknemmelighed bede Dem modtage en Erindring — et saakaldt Margrethebæger — med Inskriptionen: I taknemmelig Erindring. Underskrevet af Præsidium, Bestyrelsesraad og Sekretariat. Og vi beder Dem ligeledes modtage en Hyldestadresse, hvor vi i kort Form paa Papirét har givet Udtryk for vor Tak i følgende Ord:

„Hr. Dr. med. K. A. Hasselbalch.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Præsidium og Bestyrelsesraad føler Trang til ved Deres Afgang som Præsident — en Afgang, som vi dybt beklager — at udtrykke vor hjerteligste Tak for den store Dygtighed og udprægede Elskværdighed, hvormed De i de forløbne 9 Aar altid har varetaget vort Selskabs Interesser.

Paa Selskabets Vegne bringer vi Dem samtidig en varm Tak for den storstiledede Gave, Deres Hustru og De har ydet Selskabet ved Oprettelsen af „K. A. Hasselbalchs og Hustrus Legat“, og vi beder Dem være forvissat om, at det altid skal være vor Stræben at føre Arbejdet videre i den Aand, i hvilken Gaven er skænket Det kgl. danske Landhusholdningsselskab“.

Til Slut vil jeg gerne sige, at det vil være i Overensstemmelse med Selskabets Traditioner, at Dr. Hasselbalch ved sin Afgang som Præsident vælges til Æresmedlem af Landhusholdningsselskabet, og Bestyrelsesraadet henstiller til Generalforsamlingen at give dette Forslag sin Tilslutning.

Generalforsamlingen valgte med stærk Akklamation Dr. Hasselbalch til Æresmedlem af Landhusholdningsselskabet.

Dr. Hasselbalch takkede bevæget: Det er for meget og overdrevet og med en Gestus hen mod Sølvbægeret): Nu er Bægeret fuldt.

3. Optagne nye Medlemmer.

Hofjægermester *Chr. Lüttichau*: Ved Generalforsamlingen 1942 havde vi 1127 Medlemmer. Siden da er indmeldt 55 Medlemmer, medens der ved Udmeldelser og Dødsfald har været en Afgang paa 10, saaledes at Medlemstallet nu er 1176.

Siden sidste Generalforsamling har 6 indmeldt sig som livsvarige Medlemmer, saaledes at vi nu har 50 livsvarige Medlemmer.

Meddelelsen toges til Efterretning.

4. Meddelelse om Litteraturudvalgets Virksomhed.

Professor *Aksel Pedersen* gennemgik kort den trykte Beretning om Litteraturudvalgets Virksomhed, der var udsendt til Medlemmerne forud for Generalforsamlingen:

I 1942 nedsatte Landhusholdningsselskabet paa Grund af det stadig voksende Antal Bogudgivelser et særligt Udvalg herfor: Litteraturudvalget.

Dette Udvalg har gennemdrøftet alle Forslag til Bogudgivelser, og dets Medlemmer har paa forskellig Vis deltaget aktivt i selve Arbejdet med flere af Bogudgivelserne.

Imellem Landhusholdningsselskabet og Det danske Forlag er der med Ikrafttræden fra 1. November d. A. oprettet en Overenskomst, hvorefter Landhusholdningsselskabets Bøger vil blive solgt i Brugsforeningerne og ved Kolportører gennem nævnte Forlag. Selskabets Bøger vil fortsat kunne købes direkte fra Selskabet, medens Salget gennem Boghandelen grundet paa en Strid imellem Boghandlerne og Det danske Forlag er standset fra Begyndelsen af December, indtil disse Uoverensstemmelser forhaabentlig inden altfor længe er bragt ud af Verden.

I Præsidiets og Litteraturudvalget er der Enighed om, at Oprettelsen af denne Overenskomst var ønskelig.

Om Samarbejdet og Overenskomstens Virkninger for Selskabets Bogsalg er det for tidligt at udtale sig.

I det følgende skal gives en kort Oversigt over de forskellige Bogudgivelser:

A. Nye Udgaver eller Oplag:

1. *Husholdning paa Landet*. Salget af denne Bog (beg. Decbr. 1941) naaede til Juni 1943 10 000 Eksp. 3. Oplag paa ca. 10 000 Eksp. fremkom August 1943. Bogen fremkommer nu i 2 forskellige Indbindinger, een til Kr. 7,50, og een til Kr. 9,00.
2. *Dyrkning af Industriplanter*. 1. Oplag kom i Foraaret 1942 og udsolgtes paa et Aar. 2. Oplag paa 4 000 Eksp. kom i Juni i Aar. Bogen er udvidet en Del og forsynet med nogle Farvetavler. Prisen er Kr. 4,50.

Udover de ovennævnte 2 Bøger er i det forløbne Aar optrykt en af Vejledningerne: *Plantedyrkning* (der nu foreligger i 4de Udgave), og de 2 Grundbøger: *Gødningslære* og *Husdyravl*, der hermed foreligger i henholdsvis 4de og 3die Udgave.

B. Nye Bøger udkommen i 1943:

1. *Ensilering og Ensilage*, 176 Sider — Pris 3 Kr. skrevet af Konsulent H. Land Jensen og Forsøgsleder, Dr. agro. V. Steensberg, fremkom i Februar 1943. Den har faaet en god Modtagelse, og ca. Halvdelen af 1. Oplag er solgt. I A. I. V.-Ensileringens Hjemland har de baade billedmæssigt og indholdsmæssigt udnyttet den stærkt ved Udarbejdelse af en tilsvarende Bog.
2. *Pelsdyravl i Danmark*, 164 Sider — Pris 5 Kr., skrevet af Konsulenten for Danmarks Pelsdyravlerforening, Alf Lund, fremkom

April 1943. Der har vist sig at være en endnu langt større Interesse for denne Bog, end det paa Forhaand kunde forudses. 1. Oplag paa 2000 Ekspl. maatte omgaaende efterfølges af endnu et Oplag paa 2000.

3. *Frøafgrødernes Sygdomme og Skadedyr*, 232 Sider med 48 Farvetavler, indb., Pris Kr. 5,50, er den kostbareste af de Bøger, Landhusholdningsselskabet hidtil har udgivet, men ved Tilsagn fra Sammenslutningen Stamfrøcentralen om Aftagning af et stort Parti fik vi Mod til at tage Opgaven op. Oplaget blev 15000 Ekspl., hvoraf der er disponeret over 12500 Ekspl. paa nærværende Tidspunkt. Med sine 48 Farvetavler følger den et værdifuldt Led til Rækken af „Sygdomsbøger“. I denne mangler inden for det egentlige Landbrugsomraade nu kun Kornets Sygdomme og Skadedyr — og denne er der truffet foreløbig Aftale om med Plantepatologerne.
4. *Blandt Markens Kulturplanter*, en Tur i Marken med Sofus Franck, 81 Sider, Pris Kr. 1,75. (Partipris Kr. 1,40), adskiller sig væsentligt fra Landhusholdningsselskabets øvrige Bøger. — Den er skrevet af en københavnsk Skolemand med Skribentevner ud over det almindelige. Den er beregnet for den nye Ungdomsskole for de 14—18-aarige, altsaa til Hjælp for Kommuneskolelærerne ved Undervisningen af disse Unge. Det er derfor lige saa meget en „Naturlære“ som en landbrugsfaglig Bog — det er blot de almindelige Kulturplanter, der benyttes som Udgangspunkt for en mere almindelig Kundskabsmeddelelse.
5. Bekæmpelse af *Plantesygdomme og Skadedyr*. Praktiske Forholdsregler i Landbruget. 32 Sider. Pris 1 Kr. (Partipris 80 Øre). Ved Dr. agro. Henning P. Hansen. — Et lille Skrift, der giver en Oversigt — en Huskeseddel om man vil — vedrørende alle de vigtigste Plantesygdomme og Skadedyr. — Den paaregnes dels anvendt noget i Aftenskolen, dels regner man med, at den vil vise sig nyttig f. Eks. for Landbrugsskolernes Elever som Oversigt over de praktiske Enkeltheder i det Stof, de har gennemgaaet paa Skolen.
6. *Lommebog for Fodermestre og Besætningsejere* er udarbejdet af Konsulent Tage Andersen og Fodermestrene J. Gade Holm og B. V. Kjærshøj. Lommebogen, der indeholder en Række forskellige Noteringsskemaer, findes i 4 Standardstørrelser og 2 forskellige Indbindinger. (Pris fra 3 til 6,50 Kr.).
7. *Grundbog i Havebrug* af Forstander Hakon Sørensen, Hornum. 160 Sider. Pris Kr. 1,75 (Partipris Kr. 1,40). — Et Led i Serien af Grundbøger udarbejdet paa Forslag af Konsulent J. Jepsen Jensen, Odense. — Med den stigende Interesse for Frugt-

avl og Køkkenurte dyrkning har man ment, at en saadan Bog kunde gøre god Nytte — selv om vi ikke venter, at den straks fra Starten bliver mødt med samme Interesse eller Efterspørgsel som de øvrige Grundbøger.

8. *Køkkenbog for unge Piger*. Af Konsulenterne Karen Harrekilde Petersen, Marie Eggert og Inger Weinreich. 272 Sider (heraf 100 linierede til Notater). Pris Kr. 3,50 (Partipris Kr. 2,75).

Denne Bog, der er beregnet til Brug i Husholdnings-Aftenskolen, er blevet til paa Foranledning af Foreningen af danske Husholdningslærere. Skønt det kun er et Par Maaneder siden, den fremkom, har den vundet stor Udbredelse, og første Oplag paa 6 000 er udsolgt. Et nyt, stort Oplag ventes færdigt omkring 10. December.

9. *Avl af Havefrø* af Forsøgsleder Reinh. Kristensen og Frøavlere Kr. Troelsen, 343 Sider. Indb., Pris 8,75. Denne Bog er blevet ca. $\frac{1}{2}$ Aar forsinket, men er til Gengæld blevet langt større og mere gennemillustreret end oprindelig paaregnet. Det er en virkelig grundig og udførlig Gennemgang af alle Planter, hvor Frøavlens rolle spiller blot nogen Rolle.

Det var de Bøger, der allerede er fremkomne. I Løbet af faa Dage vil yderligere foreligge den anden store Frøavlsbog:

10. *Avl af Markfrø* af Direktør A. Poulsen og Fuldmægtig J. C. Andersen. 253 Sider. Indb. Kr. 6,00. Den sidst udkomne Bog om Frøavl — Redaktør Niels Jørgensens — udkom i første Halvdel af Tyverne. Den trængte derfor til en Afløser. De to meget kyndige Forfattere, der bl. a. har haft mange nyttige Erfaringer fra D. L. F. at bygge paa, har skrevet en udførlig Anvisning paa moderne Frøavl.

De tre nu foreliggende Bøger om Frøavl, som Landhusholdningsselskabet har udgivet, supplerer hinanden paa god Maade. Der er selvfølgelig noget om Sygdomme baade i „Avl af Markfrø“ og „Avl af Havefrø“, men den virkelig grundige Gennemgang af dette vigtige Omraade indenfor Frøavlens findes i „Frøafgrødernes Sygdomme og Skadedyr“.

I Løbet af 1—3 Maaneder vil yderligere fremkomme følgende 3 Bøger:

- En Bog „Landbohaven“ paa ca. 300 Sider.
- En Bog „Fødermesterbogen“ paa ca. 500 Sider.
- En Bog om Heste paa ca. 250 Sider.

Desuden er der flere andre Udgifter under Forberedelse, men om disse er det endnu for tidligt at give nærmere Oplysninger.

Toges til Efterretning.

(Fortsættes.)

Udkomne Bøger.

Lommebog for Landmænd for Aaret 1944. Redigeret af Karsten Iversen. 46. Aargang. 243 Sider. (Kbhvn. 1943).

Tillæg 1942—43 til Samling af Danmarks Love. 3. Udgave, 1938. Kommenteret Udgave. Udgivet af M. Karnov. 279 Sider. (Kbhvn. 1943).

Fodringslære. Af Johs. Petersen-Dalum. 292 Sider. (Odense 1943).

Herregaardene og Samfundet. Under Redaktion af Therkel Mathiassen. Udgivet af Majoratsforeningen. 338 Sider. (Kbhvn. 1943).

Maskinhandleren. Jubilæumsnummer af Medlemsblad for dansk Maskinhandlerforening. 1918—1943. 105 Sider. (Kbhvn. 1943).

Arbejdskundskab for Landbougdommen. Af K. Helveg Petersen, Rich. Østlund og S. Juul Andersen under Medvirken af S. B. Isen. 164 Sider. (Odense 1943).

Beretning fra Bestyrelsen for Tuborgfondet med Regnskab for Aaret 1942. 28 Sider. (Kbhvn. 1943).

Beretning om Statsprøveanstaltens Virksomhed i Finansåret 1942—43. 37 Sider. (Kbhvn. 1943).

Bekæmpelse af Plantesygdomme og Skadedyr. Praktiske Forholdsregler i Landbruget. Af Dr. agro. Henning P. Hansen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 31 Sider. (Kbhvn. 1943).

Avl af Havefrø. Af Reinhardt Kristensen og Kr. Troelsen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 336 Sider. (Kbhvn. 1943).

Havebrug. Grundbog for det landbrugsfaglige Oplysningsarbejde. Af Hakon Sørensen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 159 Sider. (Kbhvn. 1943).

Plantedyrkning. 4. Udgave. Grundtræk vedrørende Landbrugs Jorddyrkning og Plantekultur. Vejledning for Elever i den landbrugsfaglige Aftenskole. Af Chr. Stahl. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 76 Sider. (Kbhvn. 1943).

Sønder Omme og Omegns Landboforening 1893—1943. Et Jubilæumsskrift udgivet af Landboforeningen. Ved Førstelærer K. Knudsen. 105 Sider. (Vejle 1943).

Statens Husholdningsraads Aarsberetning. Finansaaret 1942/43. 99 Sider. (Kbhvn. 1943).

Beretning om Fyens Stifts patriotiske Selskabs Virksomhed i Finansaaret 1942/43. Udarbejdet af Selskabets Sekretær. 38 Sider. (Odense 1943).

Mindre Meddelelser.

Tilføjelse.

I *Tidsskrift for Landøkonomi*s Oktober-Nummer findes en Notits om, at Fru Magdalene Lauridsen efter Indstilling af Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde har faaet tildelt Landhusholdningsselskabets store Sølvbæger for særligt fortjenstfuldt Virke til Landbooplysningens Fremme. I Forbindelse hermed nævntes, hvem der iøvrigt havde faaet Bægeret tildelt. Beklageligvis manglede her Oplysning om, at ikke alene Hans Appel, men ogsaa Fru Jensine Petersen ved Dalum Landbrugsskoles Jubilæum i 1937 fik overrakt det omhandlede Sølvbæger.

Maskinkursus for Landmænd.

Da det ordinære Maskinkursus for Landmænd, der afholdes paa Teknologisk Institut fra 17. til 29. Januar, allerede er overtegnet, vil der blive afholdt et ganske tilsvarende Kursus fra 14. til 26. Februar.

Landbrugets Prisforhold i November Maaned 1943.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1942			1943		
	Hele Aaret	Jan -Nov.	Nov. Md.	Jan. -Nov.	Okt. Md.	Nov. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	26,45	26,22	28,95	27,79	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	231	230	250	243	270	270
Slagterisvin, (sl. V.)	247	247	248	267	272	272
do. do. 80½ kg og derover	251	250	264	283	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	134	133	152	129	129	129
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	118	118	118	128	128	128
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	48	48	51	59	52	46
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	754	743	850	826	870	875
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2318	2302	2500	2515	2500	2500
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	37,24	37,56	33,00	27,51	21,75	22,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	17,50	17,69	15,20	14,06	13,50	13,60
Runkelroefrø	245	—	—	245	175	178
Kaalroefrø	525	—	—	386	—	163
Rødkløverfrø, halvsildig	980	—	—	796	500	520
Hvidkløverfrø	958	963	950	835	700	665
Hundegræsfrø	258	258	260	256	250	250
Alm. Rajgræsfrø	224	222	225	200	165 ³⁾	165 ³⁾
Ital. do.	209	210	205	182	150	150
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	23,48	23,45	23,00	24,73	25,00	25,00
Sv. Ammoniak	24,00	24,03	24,20	24,63	24,90	24,90
40 pCt. Kaligødning	19,74	19,72	19,80	18,69	18,25	18,45

1) Inkl. Tillæg.

2) Bestaaet Tuberkulinprøven.

3) Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

For Svin over 80 kg betales fra Oktober 1942 et Tillæg paa 16 Øre pr. kg.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1942			1943		
	Hele Aaret	Jan. -Nov.	Nov. Md.	Jan. -Nov.	Okt. Md.	Nov. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	252	250	276	265	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	196	195	212	206	229	229
Slagterisvin	259	258	270	290	295	296
Slagtekøer (København)	231	229	262	222	222	222
Stude og Kvier (Esbjerg)	193	193	193	210	210	210
Unge Heste (Odense)	315	312	339	341	339	339
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	542	547	480	400	317	320
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	467	472	405	375	360	363
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	122	122	119	128	130	130
40 pCt. Kaligødning	166	165	166	157	153	155
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	222	221	225	224	225	225
Husdyrprodukter, ialt	232	231	243	241	246	246
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	261	263	246	239	234	235
Landbrugsprodukter, ialt	234	233	243	241	245	246
Kunstgødning	168	168	167	165	158	158
Markfrø	366	366	366	371	371	371

1769 — 29de Januar — 1944

Den 29de Januar bliver Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab 175 Aar, og det havde været naturligt, om det gamle Selskab, vort Lands ældste landøkonomiske Sammenslutning, havde festligholdt denne Mærkedag, men Forholdene er for Tiden af en saadan Karakter, at dette ikke lader sig gøre. Mange ældre Medlemmer vil endnu med Glæde mindes den smukke Sammenkomst, der kastede Glans over 150-Aarsdagen, og baade yngre og ældre havde sikkert gerne set, at der havde været Mulighed for at højtideligholde de 175 Aar!

De sidst forløbne 25 Aar har — som mange tidligere Perioder i Selskabets Historie — bragt saavel Opgangsom Nedgangstider for Selskabet. Naar vi nu ved denne Milepæl standser op et Øjeblik, har vi dog saa afgjort mest at glædes over. Fra Perioden 1919—1944 kan saaledes bl. a. nævnes, at Selskabet i 1933 rykkede ind i sin egen Bygning, opført paa Landbohøjskolens Grund efter Forhandling med Landbrugsministeriet. Samme Aar dannedes *Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde*, og i dennes Arbejde deltager Landhusholdningsselskabet med stor Interesse. Navnlig i de sidste Aar har Selskabet udsendt en betydelig Række faglige Bøger, der er stillet til Landbrugets Raadighed til beskedne Priser, hvilket har medført, at Bøgerne er udkommet i meget betydelige Oplag. Lærlingeinstitutionen inden for Selskabet stammer helt fra 1820, og netop nu

arbejdes der paa at udvide Rammerne for denne betydningfulde Del af Selskabets Virksomhed.

Alle de forannævnte Foranstaltninger i Forbindelse med adskilligt andet har været medvirkende til, at Medlemskredsen har været stærkt voksende, ja, næsten fordoblet fra Begyndelsen af 1930erne, men det er vort Haab og vor Tro, at vi kan komme meget videre frem, og vi beder alle Medlemmerne være os behjælpelige dermed!

Fordomsfri i de Retningslinier, man agter at følge i Fremtiden og dog knyttet til de smukke Traditioner, der har baaret Selskabet gennem gode og daarlige Tider i de forløbne 175 Aar, udtaler vi vor Forhaabning om, at Det kgl. danske Landhusholdningsselskab fortsat maa udføre sit Arbejde til Gavn for vort Fædreland og derigennem til Ære for Selskabet!

Paul Petersen

Carl Ludvigsen *Ligert Ried*

Træk
fra
Landhusholdningsselskabets Virksomhed
gennem 175 Aar.

1751. Tanken om et „Patriotisk Selskab“ fremsattes første Gang af Mineralinspektør og Byskriver *Andreas Birch*, København. Det skulde fremme „en bedre Benyttelse af Fædrelandets Producter“.

*

1768. Professor *Martin Hübner* foreslog Kong Christian den Syvende at oprette et Selskab, der ved „*Vejledninger, Præmier og Belønninger*“ skulde opmuntre alle Grene af den almindelige Økonomi“. — Kongen afslog dog dengang at støtte Planen.

*

Tanken om Oprettelsen af et saadant Selskab videreførtes af Kaptajn *Hirschnach* og Statsøkonomen *Chr. Martiell*. Det af sidstnævnte udarbejdede Forslag blev paa et Par Møder i Slutningen af December 1768 „oplæst, bedømt og bifaldet at trykkes“.

*

1769. „*Det Danske Land-Huusholdings Selskab*“ begyndte den 29. Januar sin Virksomhed og skulde virke for „at opmuntre ved Priser og Premier Landmanden, Kunstneren og Handelsmanden udi Hans Kongelige Majestæts samtlige Riger og Lande“. — Det tillagdes senere Betegnelsen „kongelige“.

*

Lovene bestemte, at enhver god Borger kunde blive valgt til Medlem, „naar han mente Kongen og Landet det vel“. Medlemskontingentet var 10 Rdl. Kurant (32 Kr.) aarlig.

„Overordentlige velgørende Medlemmer“ kunde udnævnes af Selskabet. Disses Medlemskontingent var 20 Rdl. aarlig. Medlemstal efter et Aars Forløb ca. 250.

*

Selskabet skulde bestaa af alle Stænder fra Ridderen til Bonden, og det fremhæves, at „Fødsel og Stand ligger Selskabet mindst paa Hjerte i et Land, hvis daglige Samtale nu er bleven Bondens Tarv og Handelsmandens Ønske“. — For Datiden var det et Brud paa tilvante Former, men i Pagt med den Aand, der skulde bære en ny Tid frem.

*

Den Bestemmelse var fastsat, at „ogsaa en Bondemand“ skulde have Plads i det Selskab af fremtrædende Mænd, hvor Rigets ypperste, *J. H. E. Bernstorff*, førte Forsædet. — Det blev „den lærde Bonde“, *Hans Jensen* (Bjerregaard), „Selvejer i den hæderlige Bondestand“, der først kom til at indtage denne Plads.

*

Selskabets første Præsidenter var Grev *Johan Hartvig Ernst Bernstorff*, Professor *J. B. Dons* og Professor *Martin Hübner*, og dets første Sekretær *Chr. Martfeldt*.

Som en særlig Gunstbevisning fik det stillet Lokaler til Raadighed paa „det kgl. Palæ i Kalleboderne“ (Prinsens Palæ, hvor Landhusholdningsselskabet endnu har sin Mødesal) og bevilgedes Portofrihed.

*

1770. Der udsattes Prisopgaver for saavel Landbrug som Industri, Handel og Haandværk, 10 teoretiske og 10 praktiske. Præmierne var enten Medaljer eller en Pengesum. En praktisk Opgave lød: 3 Præmier til „den Byes Selvejerbønder i Danmark, der viser sig villigst og stræbsomst til at efterkomme Forordningen af 28. Juli 1769 om Fællesskabets Ophævelse“.

*

Den første Redskabsprøve i Danmark — en Plovprøve — afholdtes af Selskabet den 18. Oktober 1770. De nye Svingplove viste sig den gamle Hjulplov langt overlegen,

og der ansattes en Plovmand til at yde Vejledning ved Pløjning med disse. Landbrugets første Konsulent kan man maaske sige.

*

1779. Den første Guldmedalje tildeltes den senere Amtmand *Esaias Fleischer* for hans Afhandling: „Agerdyrknings-Katekismus til Underretning for Landmanden i Danmark.“

*

1782. Selskabet fik overladt en Plads i den officielle Almanak (Universitetsalmanakken) til økonomiske Afhandlinger „Bonden i Særdeleshed til Oplysning og Nytte.“ — Denne Ordning bestaar fremdeles. Selskabet leverer hvert Aar en landøkonomisk Afhandling til Almanakken.

*

1792. Landhusholdningsselskabet tog Initiativet til Opførelse af *Frihedsstøtten*, et af Europas ældste Mindesmærker i sin Art. Det nedlagde en Guldplade med Indskriften: „Aar efter Christi Fødsel 1792 satte eenige Borgere her en Støtte af Steen til Minde om deres Konges Christian den Syvendes Velgierninger imod Danmarks Bondestand, især ved at løse den fra Stavnsbaandet.“

*

1811. Selskabet gjorde en Indsats for Anlæg af Haver. Det oprettede 2 Planteskoler for forædlede Frugttræer, hvorfra mange Tusinde Træer og Frugtbuske spredtes til navnlig de sjællandske Bondehaver.

*

1814. „Landoekonomiske Tidender“ — fra 1831 *Tidsskriit for Landøkonomi* — begyndte at udkomme. Danmarks ældste Landbrugstidsskrift.

*

1818. Landhusholdningsselskabet erhvervede med Støtte af Statskassen 300 Tdr. Land af St. Magleby's (Hollænderbyens) Overdrev, der tilplantedes med Løv- og Naale-

LANDHUSHOLDNINGSELKABETS FØRSTE MEDALJER

I 1770 lod Selskabet præge 2 Belønningsmedaljer i Guld og Sølv. De skulde anvendes som Præmier for at „krone velfortjente Medborgeres Flid“.

Medaljerne er her gengivet i naturlig Størrelse. Paa begge Medaljers Avers (Forside) findes foruden Motiv graveret Selskabets oprindelige Navn: *Det kongelige danske Land-Huusholdings Selskab*, oprettet 29. Januar 1769.

Paa Reversen bærer den største Medalje følgende Indskrift: „*Fliids- og Vinskieligheds Belønning til Fædernelandets bedre Flor*“, og den mindste: „*Beviis paa en god Borgers udviiste patriotiske Flid*“.

træer — som Eksempel for Landets øvrige skovfattige Egne. *Kongelunden* — den af Johanne Luise Heiberg besungne — var hermed skabt. Amager havde faaet sin Skov.

*

1820. Selskabet afholdt sin første Præmiepløjning, der efterfulgtes af 10 tilsvarende Pløjningskonkurrencer. Formaalet med disse var bl. a. at „overvinde Tjenestefolkenes Uvilje“ mod Brugen af Svingploven.

*

Uddannelsen af Landvæsenlærlinge paabegyndtes i 1820 og er fortsat siden da. De først antagne Lærlinge fik Kost og Logi, men ingen Løn, fri Rejse fra Lærested til Lærested samt *Militærfrihed*.

*

1826. Den første af de 19 Amtsbeskrivelser, omfattende Vejle Amt, udsendtes. Disse skulde „levere Bidrag til Kundskab om Landets nuværende Tilstand i økonomisk Henseende“. — Gennem Amtsbeskrivelserne fremskaffedes vigtige Oplysninger om Agerbrugets Forhold paa det Tidspunkt, og de er nu betydningsfulde historiske Kildeskrifter.

*

1831. Selskabet slog til Lyd for, at der søgtes afholdt en aarlig Sammenkomst mellem praktiske Landmænd, Fabrikanter og Handelsfolk, samt at der til Sammenkomsten knyttedes en Landbrugsudstilling. Der skulde dog hengaa endnu 14 Aar, inden Tanken om den første *Landmandstorsamling* kunde realiseres.

*

1837. Uddannelsen af Mejersker paabegyndtes paa en Række større Gaarde, en Foranstaltning, der fik Betydning for Mælkeribrugets Udvikling i de følgende Aar. Indtil 1875, da Uddannelsen videreførtes i ændret Form med Sigte paa Mejeridrift, uddannedes ca. 300 Mejersker.

*

1843. Uddannelsen af Engvandingslærlinge toges op og foregik især i Ringkøbing Amt. Om Sommeren var de beskæftiget ved praktiske Arbejder, mens Vinterhalvaaret var helliget de teoretiske Fag: Nivellering, Landmaaling m. v.

*

1852. Selskabet iværksatte en Uddannelse af Dræningsmestre, og der sattes ind paa at vække almindelig Interesse for Dræningen, efter at de første gode Resultater deraf var blevet kendt. Indtil 1871 uddannedes ialt 293 Dræningsmestre.

*

1853. Der paabegyndtes en Uddannelse af Mejeribødkere eller Hollænderilærlinge (paa Nutids-Dansk: Foderelever), som foruden Kvægets Røgt og Pleje skulde lære Mejeribødkerfaget. 1891 ændredes Betegnelsen til Foderlærlinge.

*

1855. Landhusholdningsselskabet begyndte at sende unge Bønder sønner til Skotland for at lære Rodfrugtdyrkning. Der uddannedes 2—5 Elever aarlig indtil 1877, da man fandt, at Rodfrugtdyrkningen nu kunde læres tilfredsstillende herhjemme.

*

1857. Selskabets Foretagsvirksomhed indlededes. Dog var der gjort et Forsøg i Aarene omkring 1820, men det maatte indstilles, fordi Tiden endnu ikke var moden nok dertil. Gennem disse Foredrag er der i stor Udstrækning fremsat Forslag eller udkastet Ideer til betydningsfulde Foranstaltninger, som senere er blevet realiserede.

*

1858. Agerdyrkningskemi var ved at blive aktuel. Selskabet lod foretage Analyser af Kunstgødninger, Kalk og Mergel, Rodfrugter m. v., som var i Handelen. For at vække Interesse for Spørgsmaalet i Almindelighed vedtog Selskabet at dække Halvdelen af dets Medlemmers Udgifter til saadanne Analyser.

*

1860. Meteorologiske Observationsstationer oprettedes i forskellige Egne af Landet. De lededes af Landhusholdningsselskabet, der bekostede deres Drift, indsamlede og bearbejdede Materialet. Efter 12 Aars Forløb var der sket saadanne Fremskridt i meteorologisk Henseende, at Arbejdet nødvendiggjorde en mere omfattende Ordning, end Selskabet kunde magte, og Staten førte det videre som *Det meteorologiske Institut*.

*

1861. Landhusholdningsselskabet ansatte den senere Professor *Th. R. Segelcke* som Konsulent i Mælkeribrug — Selskabets — og dermed Landbrugets første egentlige Konsulent.

*

1865. Selskabet fik af Hensyn til Eksporten af Landbrugsprodukter gennemført en regelmæssig Dampskibsforbindelse mellem Danmark og England. Det antog som „Tillidsmænd“ for Sælgerne „Konduktører“ blandt yngre Landmænd, der fulgte med hvert Skib for at overvaage f. Eks. Kreaturenes Pasning under Overfarten.

*

1866. Efter Tilskyndelse af Selskabet og med økonomisk Støtte fra dette paabegyndte *N. J. Fjord* sine bekendte Kogningsforsøg med Kød og senere Mælk. Arbejdet udvidedes til ogsaa at omfatte Fodringsforsøg m. m. og overgik 1882 til Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landoekonomiske Forsøg.

*

1869. Landhusholdningsselskabet fejrede sit 100 Aars Jubilæum i Forbindelse med den 11. Landmandsforsamling i København den 7. Juli. Kong Christian den Niende holdt Talen for Selskabet. — En Kreds af Bidragydere, repræsenterende alle Stænder fra „Hans Majestæt Kongen til Husmanden“, overrakte Selskabet et Gavebrev: *Fond til Landmænds Uddannelse*.

*

1876. Dyrlæge *P. Jessen* ansattes som Selskabets Konsulent i Husdyrbrug — Danmarks første Husdyrbrugskonsulent.

*

1879. Landhusholdningsselskabet foranstaltede en Udstilling af dansk Smør i London i Forbindelse med en international Landbrugsudstilling. Den tilrettelagdes af *Segelcke* og viste „Flaget“ paa en for Danmark værdig Maade. Fru *Hanne Nielsen*, Havarthigaard, tilkendtes Prisen for det bedste *ferske* og Fru *C. de Lichtenberg*, Hessel, Prisen for det bedste *saltede* Smør paa Udstillingen. Det første Grundlag for det danske Smørs Verdensry var lagt.

*

1882. Skolelærer *P. Nielsen*, Tystofte, ansattes som Selskabets Konsulent i Plantekultur. Ved Midler fra Landhusholdningsselskabet og senere fra Staten sattes han i Stand til at udbygge den paabegyndte Forsøgsvirksomhed, der senere blev til *Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur*. I 1898 nedsattes *Statens Planteavlsvulvg*, men Virksomheden havde dog indtil 1908 nogen Tilknytning til Landhusholdningsselskabet.

Selskabets *Hvedeudvalg* nedsattes 1882. Med *Chr. Sonne* som Forsøgsleder iværksattes omfattende Hvedeforsøg, omhandlende ikke blot Dyrkningen, men ogsaa kemiske Undersøgelser og Bagningsforsøg. — Det følgende Aar paabegyndtes Maltbygforsøgene.

*

1885. Selskabet nedsatte et Museums-Udvalg til Forberedelse af en landbohistorisk Afdeling ved den store Udstilling i København 1888. Der indsamledes og indkøbtes Ting af landbohistorisk Interesse, som efter Udstillingen fik til Huse ved Lyngby Landboskole. I 1906 overgik Samlingen til *Dansk Landbrugsmuseum*.

*

1888. I Hundredaaret for Stavnsbaandets Ophævelse udsendte Selskabet 1. Bind af „*Landboskriiter*“, forfattet af Gaardejer *N. Rasmussen-Søkilde*: Landboreformerne og den danske Bondestands Frigørelse før og efter 1788.

*

Den Ankerske Gaard. I denne Ejendom havde Selskabet til Huse i 19 Aar, efter at det i 1884 — foranlediget af Christiansborg Slots Brand — maatte fråflytte *Prinsens Palæ*.

1892. Selskabet nedsatte et fast Redskabs- og Maskinudvalg, der med en Statsbevilling paa 5000 Kr. aarlig paabegyndte systematiske Redskabs- og Maskinprøver til Vejledning for saavel Landmænd som Fabrikanter. I 1914 overgik Virksomheden til Staten og videreførtes som „*Statens Redskabsprøver*“.

*

1894. Ved Frihavnens Aabning overtog Landhusholdnings-selskabet *Kontrollen med Korn og Foderstoffer m. m.*, som passerede Frihavnen, en Kontrol som det gennemførte indtil 1929.

*

Fra 1804 er Sølvbægere i 6 forskellige Størrelser blevet benyttet af Landhusholdningsselskabet som Belønninger. I 1900 besluttedes det at nøjes med 3 forskellige Størrelser.

Disse Bægere uddeles nu fortrinsvis som *Hædersbelønninger for Landboflid* og er gennem en Aarrække i et Antal af 3—5 Bægere aarlig givet til mindre Jordbrugere, der med smaa Midler, men stor personlig Dygtighed og Arbejdsindsats har opdyrket Hede, Mosearealer o. lign.

Selskabets største Sølvbæger.

1910. Et af Selskabet nedsat Udvalg til Behandling af Spørgsmaalet om Landbrugets Regnskabsføring og dens Udbredelse foreslog Oprettelsen af et Bureau til Indsamling og Bearbejdning af Landbrugets Driftsregnskaber. Planen for et saadant udarbejdedes 1916. Med Tilskud fra Staten bekostede Selskabet Arbejdet i de 2 første Virksomhedsaar indtil 1918, da *Det landøkonomiske Driftsbureau* blev en selvstændig Institution.

*

1911. Som Hædersbelønning til Tyende for lang og tro Tjeneste inden for Landbruget, Skov- og Havebruget indstiftedes Landhusholdningsselskabets *Duelighedsmedalje*.

*

Duelighedsmedaljen.

1912. Udvalget for *Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet* nedsattes med den Opgave at søge klarlagt, i hvilke Lande Eksportører af dansk Frø — paa Grundlag af Forsøg med danske Sorter og Stammer — kunde vente at finde de bedste Afsætningsmuligheder.

*

Landøkonomisk Rejsebureau oprettedes 1912 i Samarbejde med andre Organisationer. Det tilrettelægger Udlændinges Rejser i Danmark og Danskes Rejser — navnlig Studierejser — i Ind- og Udland, for saa vidt disse angaar Landbruget og dermed beslægtede Erhverv.

*

1919. Selskabet fejrede sit 150 Aars Jubilæum den 29. Januar under stor Deltagelse og i Overværelse af Hans Majestæt Kongen. I Anledning af Jubilæet udgaves „Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie 1769—1918“ i 2 Bind, udarbejdet af Sekretær H. Hertel — et fremragende

Skrift, ikke blot med Henblik paa Selskabets, men paa hele Landbrugets Historie.

*

Landhusholdningsselskabet deltog 1919 sammen med De samv. danske Landboforeninger og Andelsselskaberne i Oprettelsen af *Landbrugsraadet*, i hvilket Selskabet var repræsenteret i 14 Aar.

*

1927. Foranlediget bl. a. af Drøftelser angaaende Selskabets Arbejdsomraader og en begyndende Nedgang i Medlemstallet blev Spørgsmaalet om Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling sat paa Dagsordenen. Fremtrædende Medlemmer af Selskabet gik ind for, at dets fremtidige Virksomhed skulde samle sig om den Opgave at *støtte og opmuntre Landbrugsforskningen og dennes Udnyttelse i Landøkonomien*.

*

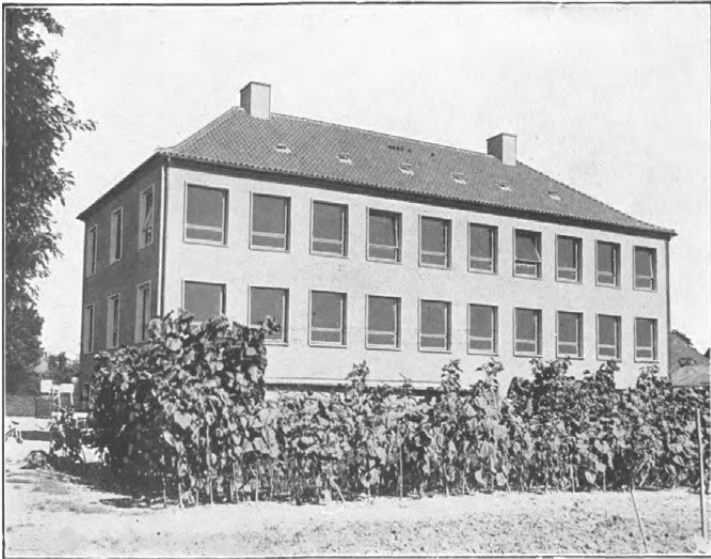
1933. *Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde* oprettedes. I Samvirksomheden deltager foruden Landhusholdningsselskabet Foreningerne af danske Landbrugslærere, Landbrugskonsulenter, Landbrugsblade, Landbrugskandidater, Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings danske Afdeling og — siden 1942 — Foreningen af danske Husholdningslærerinder.

Det økonomiske Grundlag for Samvirksomhedens Arbejde er først og fremmest den af Forpagter *Chr. Sonne* i 1930 skænkede Arbejdsfond, for hvis Midler der bl. a. udioldes en omfattende Kursusvirksomhed.

*

1933. Landhusholdningsselskabet flyttede ind i sin egen Bygning, opført paa Landbohøjskolens Grund ved Rolighedsvej. Et Spørgsmaal, som gentagne Gange med Aars Mellemrum var blevet fremdraget inden for Selskabet, havde dermed fundet sin Løsning — og et længe næret Ønske blev opfyldt.

*

Landhusholdningsselskabets Bygning.

Landhusholdningsselskabet har gennem Aarene modtaget talrige større og mindre Legater til Forvaltning — saa sent som i 1943 Godsejer Hasselbalchs og Hustrus Legat paa 100 000 Kr. til Fremme af Landmandsuddannelsen. Legaterne samler sig om følgende Hovedformaal:

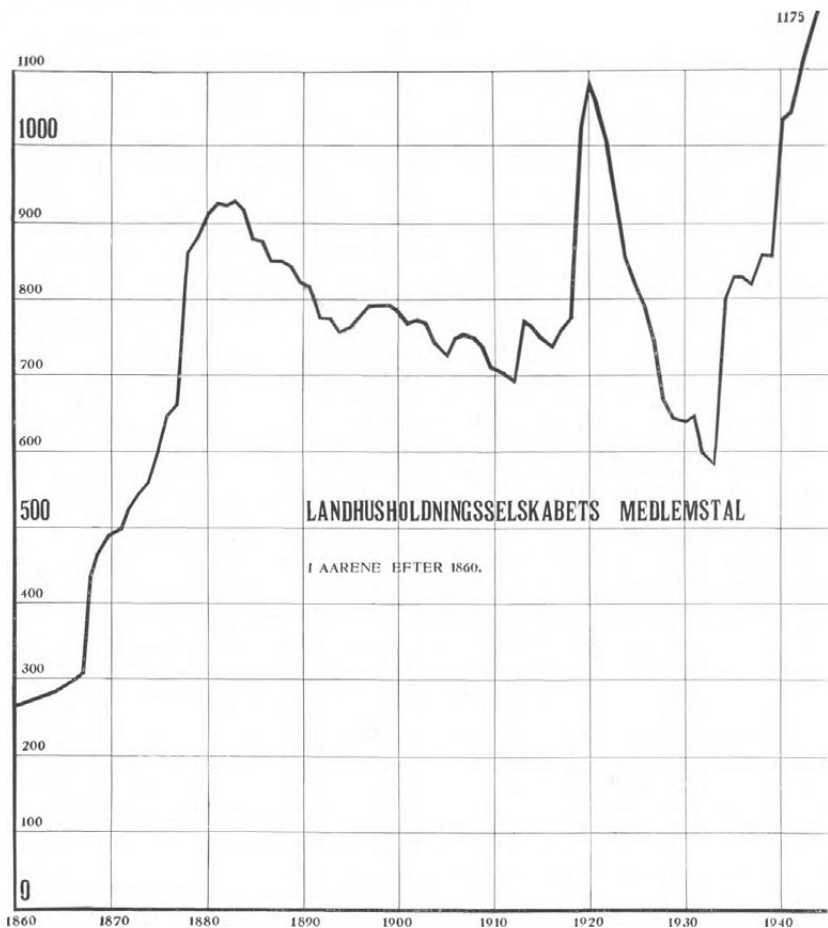
Unge Landmænds praktiske og teoretiske Uddannelse	ca.	504 300 Kr.
Videnskabeligt Forskningsarbejde	ca.	471 400 Kr.
Understøttelser for trængende Landmænd og deres Efterladte	ca.	1 524 200 Kr.
Landbrugsfagligt Oplysningsarbejde ..	ca.	146 000 Kr.
Til Præmier, Belønninger m. v.	ca.	75 345 Kr.
Ialt	ca.	2 721 245 Kr.

*

1938—43. Gennem Aarene har Selskabet jævnlig udgivet prisbelønnede Afhandlinger og andre Skrifter — af større Serier saaledes *Amtsbeskrivelser* og *Landboskrifter*. Disse sidste er siden 1888 udkommen med 23 Bind.

Først i Aarene 1938—43 er denne Udgivervirksomhed kommen til fuld Udfoldelse. De nuværende Bestræbelser for at fremskaffe god og billig Landbrugslitteratur er et Led i det Oplysningsarbejde, som indledes med Dannelsen af forannævnte Samvirksomhed.

Omfanget af Udgivervirksomheden indenfor Landhusholdningsselskabet kan talmæssigt belyses derved, at der af Selskabets Landbrugsbøger, i dets 175. Arbejdsaar (1943/44), tryktes ialt 21 med et samlet Oplag paa 136 000 Eksemplarer.

Landhusholdningsselskabets Medlemstal 1860—1943.

Professor L. Hansen Larsen:

Eliteavl en og den kunstige Sædooverføring*).

Ved Eliteavl en forstaaer jeg Avl en i de Besætninger, der er saa gode, at de kan tillægge Tyre til fælles Tyrehold, d. v. s. Konsortiumstyre og Foreningstyre af forskellig Slags. Denne Definition givér et færre Antal Besætninger end de, over hvilke der føres Familiestambøger, og som leverer Køer til Stambøgerne.

Ved Brugsavl en forstaaer jeg Avl en i alle de øvrige Besætninger, inklusive de, der leverer Tyre til det private Tyrehold i Brugsbesætninger i mindre og middelstore Landbrug.

Brugsavl en har taget et Trumfstik hjem gennem de senere Aars kunstige Sædooverføring, derved at denne hurtigt og stærkt har spredt de gode Anlæg fra Eliteavl en; men en Forudsætning for en god Virkning er det selvfølgelig, at Brugsavl en senere forstaaer at nyttiggøre disse Anlæg.

Eliteavl en har derimod næppe vundet noget, snarere tabt ved kunstig Sædooverføring; dette Synspunkt skal jeg i det følgende prøve at motivere. Og da det er Eliteavl en, der flytter Teltpælene fremad, kan vi næppe vente en stærkere Fremgang for Racens bedste Del end hidtil.

Tyrenes Placering.

Det er meget vigtigt, at de bedste Tyre kommer til at virke i fuldt Omfang og samlet i Eliteavl en. Ved fuldt Omfang forstaaer jeg, at det er de samme gode Tyre, der er ene om at betjene alle Køer i en Besætning i mindst 3 Aar. Dette synes at være betydeligt vanskeligere nu, end før vi kendte den

*) Foredrag holdt paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 19. Oktober 1943 ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus vedrørende kunstig Sædooverføring.

kunstige Sædooverføring. I Elitebesætningerne springes der nemlig nu fra den ene Tyr til den anden, dels i samme Aar, dels fra det ene Aar til det næste, ligesom flere af de unge Tyre, der nu formodes at være de bedste, er placeret i de saakaldte „Eliteforeninger“, hvilket hyppigt er Foreninger, som er næsten blottede for Elitebesætninger efter den ovennævnte Definition. Denne Ændring i Tyrenes Placering skyldes, at det ikke længere er Eliteopdrætterne, der som Købere bestemmer Priserne, men derimod Foreningerne for kunstig Sædooverføring, og for disse vejer Tyreindkøbet saa forholdsvis lidt i det store Budget, at de daarlige og middelgode Besætninger foreløbig lige saa godt har kunnet magte den dyre Tyr, som Elitebesætningerne kan. Saaledes var det ikke før 1940.

Priserne paa Avlstyre.

Prisudviklingen for Avlstyre har derfor slaaet de gode Konsortier af Eliteopdrættere i Stykker (Nakke, Lumbsaas m. fl.), og de Foreninger, som før var de førende (Ryslunge, Revninge m. fl.), lever nu en hensygnende Tilværelse, og det, der er sat i Stedet, kan næppe aftvinge den samme Respekt.

Til Understregning af Prisforholdene skal jeg nævne, at ved de fynske Foreningstyreindkøb i sidste Beretningsaar, 1941—42, laa Tyngdepunktet for Prisen for de paa naturlig Vis arbejdende Tyre paa ca. 3000 Kr. i kontant Indkøb, og kun de 4 dyreste indkøbte Tyre kostede 7000—8000 Kr. kontant.

Af de indkøbte „kunstige“ Tyre havde derimod kun 11 pCt. kostet under 4000 Kr., 28 pCt. havde kostet 4000—6000 Kr., 36 pCt. kostede 6000—9000 Kr., og 25 pCt. kostede 10 000 Kr. og derover kontant, i alle Tilfælde foruden Vilkaarspenge.

I Gruppen over 10 000 Kr. kontant fandtes kun Karlby Eskesønner.

De almindelige Foreningstyre kostede i Gennemsnit 3062 Kr., medens de „kunstige“ kostede gennemsnitlig 7386 Kr. kontant + Vilkaarspenge, altsaa mere end det dobbelte; Enkelt-Opdrættere, smaa Konsortier af disse og de hidtidige almindelige Foreninger er dermed afskaaret fra at købe Tyrene med den højeste Afstamning.

Avlsmatadorer og Nittere.

Formentlig faar Eliteavlen derfor nu et mindre Udvalg af Tyre end tidligere, dels da en Del af de bedste placeres i Brugsavlen, dels da Eliteopdrætterne ikke længere tør foretage Tyreindkøbet efter eget Skøn og Afstammingsvurdering, d. v. s., de tør ikke længere gaa paa Akkord om Ydelsestallene for Moder og Mormoder, og hyppigt kan dette være til Skade.

En Del Tyre, som kan blive 1. Klasses eller hele Avlsmatadorer, og som ellers vilde blive brugt i Eliteavlen, vil derfor ikke finde Anvendelse under den kunstige Sædoverføring, f. Eks.:

Eske Brangstrup, der som ung Tyr kun vurderedes til 2. Pr. for Afstamning, nemlig 39 Points, heraf 19 for Ydelse. Den gav dog selv en stor Ydelsesfremgang, var en meget sikker Ydelsestyr, og der er vist ikke mere end en af dens Sønner, som har givet Minus i Ydelse, ligesom hele den moderne Avl af Rødt dansk Malkekvæg hviler paa denne Tyr og dens Kombination med Højagerslægten. Eske Brangstrup og dens Lige vilde eller vil ganske givet ikke blive fundet eller benyttet i Eliteavlen under de nuværende Avlsforhold, og vi kunde dog ikke have undværet den i de sidste 15 Aars Avl.

Om *Borgmesteren* gælder det samme. Den stod Nr. 2 med 1. Pr. i sit Hold ved det fynske Fællesskue 1923, fik 2. Pr. for Afstamning med 33 Points, heraf kun 15 for Ydelse. Og den gav dog en Fremgang paa 1168 kg Mælk, 0,23 pCt. Fedt og 69 kg Smør, ligesom den danner Grundlaget for den nyere nu saa kendte og betydningsfulde Kvægavl paa Karlbyegnen ved Randers. I disse Aar vilde den som Kalv gaa til Slagteren eller komme til at staa som privat Tyr i en ordinær Besætning.

Og mon *Damgaard Delf* med de 3,78 pCt. Fedt og de 183 kg Smør paa Moderen vilde være brugt i Eliteavlen nu? Jeg tvivler. Lad være, den har avlet uensartet, vi kunde dog ikke have undværet den i 1920ernes Kvægavl.

Kristoffer Sødinge med de 159 kg Smør paa Moderen kom til at betyde overordentlig meget i den sjællandske Kvægavl,

men den havde været til Slagteren allerede som Kalv under de nuværende Forhold. *Herkules* (Farendløse) med de 3,78 pCt. Fedt paa Moderen var det vist gaaet ligesaa. *Nakke 26* var fra ung Tyr saa mislykket, at den næppe heller var fundet som en ren ug-Tyr i alle Maader, og med *Ebbe Lumbsaas*, *Odin* og *Holmgaard Tvindelstrup* var det vist gaaet ligesaa. Og mon *Maegaard* med sit blakkede Renomme som ung nogensinde var blevet konstateret som Avlsmatador, inden det var for sent? Jeg tvivler.

Det er en smuk Buket af Avlsmatadorer, som Opdrætterne har stolet paa og turdet bruge før den kunstige Sædooverførings Tid.

Derimod vilde adskillige Nittere være sikret en kolossal Benyttelse lige fra 1 Aars Alderen under den kunstige Sædooverføring, nemlig f. Eks.:

Kristoffer Vesterskov I, og baade den og Halvdelen af dens Sønner var dog sikre til at give Tilbagegang i Ydelse.

Block med de efter Tidens Forhold kolossale Tal paa Moderen, men som gav Tilbagegang i Ydelse.

Dobra Deli, som kun leverede relativt faa Stambogskøer, og hvis $\frac{2}{3}$ af Sønner gav Tilbagegang i Ydelse.

Eske Holmdrup og *Eske Enggaard*, der avlede meget stærkt varierende baade med Bygning og Ydelse. Den samme Karakteristik bliver vel *Kørbitz II* til Del, maaske i forstærket Form.

For ikke at tale om *Hovgaard* i Odsherred, *Delf Lou* og *Balder* i Sydsjælland.

Alle disse Tyre vilde under kunstig Sædooverføring præge Avlen gennem et uhyggeligt stort Antal Afkom, og dog var det bedst, om de ikke var blevet brugt.

Undladelsen af at bruge Avlsmatadorerne med de smaa Mødretal saavel som den stærkere Anvendelse at Nitterne med de store Mødrenetal er til Skade, og det turde være tvivlsomt, om begge Dele kan opvejes af den stærkere Benyttelse af Avlsmatadorerne med de efter Tidens Forhold høje eller gode Mødreneydelser som Højager Nakke, Højager, Kajus Kristoffer, Lejf Damgaard o. s. v.

Den kunstige Sædooverføring medfører saaledes ganske utvivlsomt *en for stærk Ydelsesavl*, det vil i denne Forbindelse sige en for stærk Hensyntagen til Moders og Mormoders Ydelse, medens Opdrætteerne ikke faar Lov til — i Pointsjageriet — at tage Hovedhensynet til de tre Ting: 1) *Eksteriøret*, 2) *Stammesoliditeten* og 3) *Afkomsundersøgelserne*.

Hyppigt hører man de kunstige Foreninger stille som primært Krav ved Tyreindkøb, at Tyren skal have 23 Points i Ydelsesafstamning. I Grunden maa dette ikke kritiseres, og dog fører den slaviske Dyrkning af Ydelsespoints hyppigt som nævnt Skavanker med sig. Det er nemlig ikke altid, at de høje Ydelses-tal paa Moder og Mormoder er det sikreste Udvalgsgrundlag; saaledes skal nævnes, at en Opgørelse over 480 fynske afkomsundersøgte Tyre sidste Efteraar viste, at 1. Præmietyrene havde den største Ydelsesværdi, dernæst kom Tyrene med gode afkomsundersøgte Fædre, og sidst kom de saakaldte „Stribolttyre“, dem med de store Mødrenetal; de var de daarligste Ydelsestyre.

Virkningerne i Avlen.

I Eliteavlen — og det er det eneste Sted, Spørgsmaalet har Interesse — har *Indavlen saavel som den dertil grænsende nære Slægtskabsavl aldeles overvejende været til Skade*. Og ved den kunstige Sædooverføring maa de samtidig i Antal stærkt begrænsede Elitebesætninger blive stærkere og stærkere beslægtede. Allerede nu mærkes det: „Jeg har faaet nogle Karlby Eskekvier, men de eneste Tyre med ordentlige Points, jeg kan faa Sæd fra til dem, er Karlby Eskesønner; hvordan vil det gaa?“ Saaledes lyder Spørgsmaalet allerede i 1943 saavel paa Fyn som i Odsherred og i Jylland. Hvorledes det saa gaar med Indavlskoefficienter og Blodsgrader længere ude i Snoren, er uden Interesse i denne Forbindelse, thi

1. *naar kun de faa Tyre, som giver de allerhøjeste Points ved Afstammingsbedømmelsen, kan bruges som Fædre,*
2. *naar kun Køerne i de øverste Samlinger paa Fællesskuerne kan være Tyremødre, og*

3. *naar der skal være himmelstormende Tal paa Tyremødrene, saa skal Indavl og Slægtskabsavl nok blive en større Gene for Fremtidens Eliteavl end for Fortidens.*

Men trods Indavl og Slægtskabsavl er der alligevel en vis Fare for, at *den enkelte Elitebesætning bliver noget uensartet.* De „kunstige“ Tyre er nemlig saa fornemme, at de ikke skal bedække i Glasset hver Dag. Nogle Foreninger og Dyrslæger bøder paa denne Ulempe ved at bruge overgemt Sæd, men mig bekendt, vil de fleste kun bruge frisk Sæd, hvorfor den enkelte Opdrætter ikke altid kan bestemme, hvilken Tyr han vil have sine Køer befrugtet ved. Snart bruges derfor den bedste Tyr, snart den næst- eller trediebedste, og Besætningen bliver dermed af noget forskellig Kvalitet. I gamle Dage kunde den enkelte Avlsbesætning derimod blive meget ensartet i Eksteriør, Type og maaske Ydelse derved, at den samme Tyr blev brugt i 3 Aar eller flere til samtlige Køer.

Det skal ogsaa nævnes, at et stort Antal af de hidtidige Eliteopdrættere bliver „proletariserede“, idet deres Besætninger bliver trykket ned paa Linie med de almindelige Brugsbesætninger. Deres Mulighed for Afsætning af Avlstyre er nemlig betydelig forringet, og der var dog ellers god Brug for at have dem som Reserve til Rekruttering af 1. Række. Imedens kan et Faatal Opdrættere sælge deres Tyrekalve til 15 000 + 15 000 Kr. pr. Stk., og de staar i Fare for at tage Skade baade af Penge og Misundelse.

Endelig bør Konsekvenserne af kunstig Sædoverføring og dermed stærk Indskrænkning i Tyrenes Antal være, at *vore Dyrskuer* bliver meget smaa, kun omfattende de „kunstige“ Tyre og de faa Hundyr, der skal bruges som Mødrekøer ved Tillæg af „kunstige“ Tyre. Eksteriørudvalget har nemlig ingen anden Mening eller Hensigt end Fremme af Avlen gennem Eliteavl og Elitetyreholdet. I Brugsavl er Dyrskuer derfor overflødige. Men i Stedet for Indskrænkning af Dyrskuerne ser vi minsandten det latterlige, at Dyrskuernes Hundyrafdelinger vokser, og det maa skyldes, at mange af dem, der bruger kunstig Sædoverføring, tror, at nu faar de Tyremødre, nu skal de til at lægge Tyre til. Mange flere end hidtil vil sikkert gerne

lægge Avlstyre til, men samtidig bruger de en Avlsmetode, som forringer Efterspørgslen efter disse.

Kunstig Sædooverføring har, som alle ved, kolossal Medvind i disse Aar, og under saadanne Forhold er det lettere at agitere med dens Fordele end tale om dens Ulemper. Naar jeg alligevel gør dette sidste, venter jeg kun et Skuldertræk; jeg har imidlertid ikke selv foranlediget dette Spørgsmaals Drøftelse, tværtimod, jeg er langt nødigere gaaet i Gang med dette Foredrag end med saa mange andre, men naar Spørgsmaalet skal drøftes, kan jeg ikke give anden Analyse af det, end den nu fremførte.

Den kunstige Sædooverføring er afprøvet som Metode, men den er endnu ikke færdigprøvet som Driftsmiddel i dansk Kvægbrug; det bliver den først, naar dens mangesidede Virkninger er analyseret under vekslende Konjunkturer.

Konsulent Jørg. Philipsen:

Eliteavlen og den kunstige Sædooverføring*).

Fællesskabet om Tyreholdet er ikke en ny Foreteelse i dansk Kvægavlsarbejde, og den kunstige Sædooverføring betyder saaledes i sit Princip ingenlunde et Brud med den grundlæggende Idé gennem Samarbejdet om godt Tyrehold at udvikle og forbedre Kvægbestanden. Kun i sin Virkemaade betyder Metoden en principiell og afgørende Forandring.

Selv om det umiddelbare Formaal ved Sammenslutningen i Kvægavlsforeninger og Konsortier vel nok for en væsentlig Del bestod i ved fælles Indsats at øge Muligheden for økonomisk at magte Anskaffelsen af de bedst mulige Tyre, medens det ifølge Sagens Natur ved den kunstige Sædooverføring ubetinget er selve Udnyttelsen af Tyrene, der er det ledende Motiv, saa fører alle Former for fælles Tyrehold en Udvidelse af Tyrens Ejerkræds og Benyttelse med sig, og Virkningen deraf er i Princippet ikke forskellig.

Opformeringen ved kunstig Sædooverføring kunde mere udpræget henlede Tanken paa Betegnelsen Masseproduktion. Den er det ikke i den Forstand, at der produceres flere Dyr, og selv om den efter sin Virkemaade snarere kunde sammenlignes med en Serie fremstilling, saa ligner den ikke en saadan deri, at den i sig selv er billigere end andre Former for fælles Tyrehold. Omtalen af den Betydning, den lettere Adgang til jævnlige og sagkyndigt Tilsyn og Behandling af Tyre og Køer, Fritagelsen for at trække med Køerne, Ventetid ved Tyren og de mere brugsmæssige Forhold har, opfatter jeg som liggende udenfor

*) Foredrag holdt paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 19. Oktober 1943 ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus vedrørende kunstig Sædooverføring.

det opgivne Emne. Den Side af Sagen, der her alene er Tale om, er Metodens avlsmæssige Berettigelse og Værdi; og her kan det straks fastslås, at denne i afgørende Grad vil være afhængig af, om Metodens Indførelse betyder en Forbedring af de benyttede Tyres Kvalitet.

Det kan næppe bestrides, at et vist Antal gode Tyre rækker længere og udretter mere, naar de benyttes til 800 eller 1000 Køer, end naar hver 80 eller 100 Køer optager een af dem, eller naar der endog beslaglægges een for hver 10—15 Køer, som under Brugsformen: hver Mand sin egen Tyr.

Forsaavidt som de gode Tyre repræsenterer Avlsarbejdets gode Resultater, kan der saaledes næppe være Tvivl om, at for en hurtig og vid Opformering eller Udbredelse af disse gode Resultater, frembyder Metoden med den stærke Udnyttelse de største Muligheder.

Det er da heller ikke vanskeligt at nævne Besætninger, ja hele Egne, hvor der igennem den kunstige Sædoverføring er indvundet nyt Land, og hvor denne har betydet Fremskridt med Hensyn til Tyrenes Kvalitet. Dette gælder især, hvor det drejer sig om interesserede med spredt Beliggenhed eller om Besætninger, der paa Grund af Kastning o. s. v. har været afskaaret fra Udnyttelsen af andre Former for fælles Tyrehold, og det kan ogsaa have Gyldighed indenfor Foreninger, der enten har været for smaa, eller som af andre Grunde har holdt for daarlige Tyre.

Faar dette nu Betydning for Eliteavlens? Her maa det erindres, at denne ikke udgør en fast og uforanderlig Del af Bestanden. Den kan afgrænses til at omfatte de Opdrættere, der igennem Salg af Avlsdyr — især Tyre — til Foreninger og Avlsbesætninger er med til at forme Udviklingen ogsaa uden for deres egne Besætninger. Paa Grænsen imellem Elitebesætningerne og den øvrige Bestand af Avlsbesætninger sker stadig Forskydninger, og netop Tyrebenyttelsen hører til de Faktorer, der er mest afgørende, saavel for at naa op i Eliteavlens Plan, som for at holde sig der.

Den første Betingelse for at blive virkelig Opdrætter er, at Besætningsejeren har Lyst og Evner i den Retning; men naar

det er saadan, kan vi ikke vente, at de Folk, der er udrustet med de Egenskaber, der danner Forudsætningen for at gøre en Indsats i Avlsarbejdet — at de ogsaa bor saadan i Flok, at de kan hjælpes ad med at fremskaffe og udnytte de gode Tyre; og der er heller ikke Tvivl om, at der rundt omkring er placeret en Del virkelig interesserede og dygtige Folk, som blot ikke er naaet frem til Elitebesætningernes Rækker, fordi de alene ikke har kunnet magte Opgaven, hvad Tyreholdet angaar. Disse Opdrættere faar nu en Mulighed for at være med, og det fortjener de. Paa den anden Side kan alene dette at faa Del i Arbejdet ventes at vække Interessen og øge Indsatsen hos mange nye Opdrættere.

Naar inden for visse, selv større Omraader, næsten hver Besætningsejer deltager aktivt i Opdrætterarbejdet som Udstillere o. s. v., saa kan det ikke være, fordi Landmændene dér alle efter Lyst, Evner og Anlæg er anderledes udrustet end deres Kolleger i andre Egne, men saa staar det sikkert netop i Forbindelse med, at dette at faa Lejlighed til at benytte noget virkeligt godt, kan skabe Forstaaelse for og Samling om Arbejdet; det fremmer en rationel brugsmæssig Udnyttelse, og *det giver Udvalget og dermed ogsaa Eliteavlen en udvidet Basis at rekrutteres fra.* Hvis den lettere Adgang til godt Tyrehold igennem den kunstige Sædooverføring kan virke i den Retning, er der kun Grund til at fremhæve dette som en Fordel.

Selv om det, hvor det drejer sig om de Avlsbesætninger, der allerede i Forvejen benyttede sig af de bedste Tyre, ikke er lige saa let at byde paa almindelig Adgang til endnu bedre, saa maa det vist erkendes, at ogsaa for saadanne Besætninger rummer den kunstige Sædooverføring øgede Muligheder. Virkelig fremragende Matadorer kan saaledes udnyttes til flere af de allerbedste Køer, og dette selv om de staar langt borte — maa-ske i en anden Landsdel. Derved skulde Udsigterne være til Stede for — *ved Siden af Fremmarchen over en bred Front — da samtidig at faa bedre Kombinationer frem i Toppen, og dermed ogsaa hurtigere Fremskridt dér.* Adskillige af de senere Aars bedste Tyre er da ogsaa fremgaaet som Resultat af kunstig Sædooverføring.

Disse Fordele til Trods er den kunstige Sædooverføring ikke blevet modtaget og anerkendt uden Forbehold.

Det kan vel ikke undre, at en Del Kredse i Begyndelsen forholdt sig afventende og manede til Forsigtighed. Man var henvist til Formodninger med Hensyn til Foranstaltningens Følger, og selv i Dag er vi ikke i Stand til paa Grundlag af de Resultater, der hidtil foreligger, med Sikkerhed at bedømme eller overse Metodens avlsmæssige Rækkevidde.

I Argumentationen imod den kunstige Sædooverføring har der navnlig været peget paa den Virkning, som en fortsat Udbredelse af den maatte faa for Arbejdet i de gamle Kvægavlsforeninger.

Nægtes kan det jo ikke, at de nye Foreningers stærke økonomiske Rygstød kom til at genere de bestaaende Foreninger især derved, at netop de Foreninger, der hidtil havde kunnet magte at købe de bedste Tyre, der fandtes, nu ikke længere kunde klare sig i Konkurrencen. Nu er det vel nok saadan, at noget af den Prisstigning, der indtraadte omtrent samtidigt med de nye Foreninger, vilde være kommet alligevel som Led i disse Aars almindelige Udvikling i den Retning, og en anden stor Del skyldes antagelig den pludselige og voldsomme Forøgelse i Efterspørgslen efter gode Tyre, som den hurtige Dannelse af Foreninger med kunstig Sædooverføring Landet over medførte. Spørgsmaalet om Fordyrelse af Tyreholdet er vel mere et brugsøkonomisk end et avlsmæssigt Anliggende og skal ikke uddybes her.

Hvor de nye Kvægavlsforeningers Overlegenhed med Hensyn til at skaffe store Pengemidler til Tyreindkøb medførte, at de hidtil bedste Foreninger blev afskaaret fra at erhverve Tyre, der var gode nok til deres Køer, opstod Faren for uheldige avlsmæssige Følger. Hvis disse gode Køer ikke som hidtil blev betjent af de bedste Tyre — altsaa efter Avlsprincippet: Bedst til bedst, saa maatte det betyde et Afbræk; og lidt Tilløb var der vist hist og her i den Retning. En saadan Virkning vil dog i de allerfleste Tilfælde kun blive forbigaaende. Der er næppe Grund til at nære større Frygt for,

at de bedste Opdrættere ikke ogsaa i Fremtiden skulde vide at sikre sig Adgang til de bedste Tyre.

Det følger forøvrigt af sig selv, at de vil gøre det, idet netop Evnen til at vælge sine Tyre rigtigt, er en af de mest grundlæggende Forudsætninger for at være en god Opdrætter. Skulde der med den Udvikling, vi er kommet ind i, ske nogle Forskydninger i Rækken af Eliteavlere, er dette kun, hvad der er sket før, og skulde der, foruden dem, der var langt fremme i Forvejen, blive flere, saa kan dette for Avlen som Helhed ikke beklages.

Den særlige Indsats og de Ofre, som Opdræterne yder i Avls- og Udvalgsarbejdet ved effektiv Udnyttelse og dermed Afprøvning og Sortering af Dyrene, er Avlen interesseret i at bevare. Udsigterne til, at Tyresalget vilde indskrænkes stærkt, kunde vel nok forurolige lidt paa dette Punkt, men Indtægtsmulighederne igennem Salg af Avlsdyr har foreløbig vist sig bedre end mange turde vente, og, saavidt det kan konstateres i Øjeblikket, har Udviklingen paa ingen Omraader medført nogen Svækkelse af Eliteavlernes Initiativ.

Eliteavlerne har nu i vid Udstrækning taget den kunstige Sædooverføring i Brug, og de bliver nok de sidste, der forlader den — i hvert Fald som Metode. Det var de mest interesserede, der kørte deres Køer i Bil, naar dette var nødvendigt for at udnytte tidligere Tidens Matadorer. Det er ogsaa de mest fremmelige, der i Dag forstaar at opspore de bedste Tyre og paatager sig de Omkostninger og den Ulejlighed, der er forbundet med at faa Sæd af disse, og saaledes vil det blive ved at være.

Vi maa vist fastslaa, at den kunstige Sædooverføring som Metode rummer nye og værdifulde Fordele ogsaa for Eliteavlen, og ser vi paa Foranstaltningens Virkninger, saaledes som den nu udnyttes i Praksis, saa maa det være berettiget at regne med, *at det umiddelbare Resultat af en stærkere Opformering af et mindre Antal bedre Tyre maa blive, at den betræffende Races Niveau hæves.*

Men der kan ogsaa samtidig ske andet. Jo mere man tænker sig den kunstige Sædooverføring udbredt, desto flere Tyre

vil blive overflødige. Jo færre Tyre, der deltager i Opformeringen, desto mindre bliver ogsaa Antallet af afprøvede Tyre, og dermed Udvalgsgrundlaget. Dette er blevet ført i Marken som en Indvending imod den kunstige Sædooverføring. Heroverfor kan anføres, at Nedgang i Antallet af Tyre betyder en brugsmæssig Besparelse, og det Foder, der frigøres derved, kan komme anden Produktion til Gode. Men iøvrigt er det dog nok saadan, at Nedskæringen stadig sker fra den daarligste Ende. Ganske vist er Antallet af almindelige Kvægavlsforeninger gaaet tilbage i de senere Aar, og dette er beklageligt; men det betyder ingenlunde, at de Tyre, som disse Foreninger vilde have haft, er gaaet ud af Avlen. En Del af dem, og navnlig de bedste — de af den bedste Afstamning — er købt til en Insemineringsforening, og nogle af de andre, som Foreninger, der er ophævet, ikke har aftaget, har Besætningsejere med eget Tyrehold saa kunnet købe; og saa er en tilsvarende Del af dem, der før kun kunde sælges som „Privattyre“, gaaet til Slagteren, og dem kan vi vist undvære.

Vi har efter den sidste Tælling endnu 55 000 Tyre over 1 Aar her i Landet (ca. 1 for hver 25 Køer), saa hvad Antallet angaar, er Udvalget foreløbig stort nok. I denne Forbindelse er der desuden Grund til at regne med, at den stærkere Udnyttelse af de gode Tyre skulde medføre, at Antallet af Hundyr med gode Fædre i flere Led efterhaanden vilde tage til, saaledes at der blev flere Køer af en Kvalitet, der kunde faa Betydning for Eliteavlen, og som kunde øge Avlens Udvalgsgrundlag.

Selv om Udvalgsgrundlaget, hvad Antallet angaar, fortsat skulde være stort nok, saa kunde der nok tænkes at opstaa Vanskeligheder af anden Art. Allerede den hidtil anvendte Opformeringsmetode har inden for alle Racer her i Landet ført til en Samling af det anvendte Tyremateriale i meget faa Slægter, og af de Tyre, der betyder noget, paa faa Linier; og den Mulighed kan ikke udelukkes, at en endnu langt mere koncentreret Opformerung kan indeholde Farer for Indavlsvanskeligheder. Ganske vist bliver der ikke let Tale om nogen væsentlig mere udpræget Slægtskabsavl end den, der igennem længere Perioder er praktiseret — ikke mindst i de førende Avls-

besætninger og Foreninger, men derimod nok om, at en tilsvarende „Slægtskabsgrad“ ogsaa efterhaanden vil blive udbredt i den almindelige Bestand. Dermed kunde der muligvis opstaa Problemer med Hensyn til den nødvendige Blodsfornyelse.

Dette er en af de Sider i Forbindelse med den kunstige Sædoverføring, som fra et avlsmæssigt Synspunkt har Krav paa den største Opmærksomhed.

For nært Blodslægtskab kan i sig selv give Stagnation og Tilbagegang; det kan Udviklingen i mange Elitebesætninger bekræfte, men Tilførsel af Blod fra fremmede eller i hvert Fald mere fjerntbeslægtede Linier plejer hurtigt at ophæve Indavlsdepressionen. Nu er det jo for en Eliteavler ikke nok, at han har Mulighed for at erhverve en Stamholder, hvis Brug kan betyde Blodsfornyelse i Besætningen, dersom Tyren iøvrigt ikke er god nok, og netop det Forhold har jo ofte været Forklaringen paa, at man kom ind paa den for nære Slægtskabsavl i de allerbedste Besætninger.

Hvad enten Fremskridtet hæmmes paa Grund af for nært Slægtskab og for stærk Indavl i sig selv, eller derved, at der for at skaffe nyt Blod skal tyes til Linier, der i Egenskaber staar for langt under det, man har, saa er Virkningen i begge Tilfælde den, at det gaar tilbage, og dette maa foreskrive saa vidt muligt at søge Opformeringen og Udvalget gennemført saaledes, at begge de nævnte Situationer undgaas.

Dette har altid været rigtigt, men jeg tror, vi maa gøre os klart, at udbredt Anvendelse af den kunstige Sædoverføring har skærpet Nødvendigheden deraf.

En Bestand er i dette Spørgsmaal at sammenligne med en Besætning. Dens Udvikling skal planlægges paa langt Sigt. Mange Besætninger er drevet langt og ogsaa ret hurtigt frem ved Indavl, men har saa ikke kunnet holdes. Ved en Races Udformning melder paa samme Maade den Opgave sig at undgaa Stagnation paa Grund af manglende Fornyelsesmuligheder.

Tyren *Højager* var regnet for det bedste i den røde Avl og med god Grund, men selv af det bedste kan man godt faa for meget. Heldigvis kom *Eske Brangstrup* paa det rigtige Tids-

punkt, ellers vilde vi maaske være blevet nødsaget til at hente Fornylsen ret langt nede — hvad Kvalitet angaar. For at undgaa noget saadant er Opretholdelse af flere Slægter, og dette at give en Række gode Linier en Chance i den virkelige Eliteavl — selv om en enkelt af dem forbigaaende tager sig ud som den bedste — en betryggende og i mange Tilfælde nødvendig Forholdsregel, og det er en Opgave i Planlægningen af en Races Udformning, der vil træde stærkere frem jo mere gennemgribende Opformeringsmetoder, der benyttes.

Den stærke Opformering kan nemlig hurtigere føre til for nært Slægtskab indenfor Elitebestanden — selv om den ikke behøver at gøre det.

En Avlsmatador, der staar i en Kvægavlsforening, kan ved almindelig Bedækning regnes at præstere 100 Kalve om Aaret — deraf 50 Tyre. Regner vi nu med at have 1500 Foreninger med ca. 2000 Tyre, saa svarer en saadan Tyrs Aarsproduktion af 50 Sønner kun til $\frac{1}{40}$ af Antallet af Tyre i Kvægavlsforeningerne. Ved kunstig Sædooverføring kan en Tyr præstere 10 Gange saa mange Sønner eller som Gennemsnitstal ca. 500 om Aaret, hvilket er lig $\frac{1}{4}$ af alle Tyre i Kvægavlsforeningerne, og det svarer i Antallet til, at en saadan Tyr paa et Aar kunde blive Fader til lige saa mange Tyre, som vi i Øjeblikket har i alle Foreninger med kunstig Sædooverføring i hele Landet og alle Racer indbefattet.

Nu gaar det naturligvis aldrig saa galt — men Tankeeksperimentet illustrerer, at det kunde lade sig gøre og viser, hvilken stor Forandring den kunstige Sædooverføring i den Henseende betyder. Naar vi erindrer, hvor hurtigt og grundigt Interessen er tilbøjelig til at samle sig om enkelte Tyres Sønner, saa maa det vist erkendes, at Metodens Effektivitet har Mulighed for at gøre sig saa stærkt gældende, at den kan rumme en Fare.

Dette gælder baade i det meget vigtige Spørgsmaal om for nært Slægtskab inden for den Bestand, Eliteavlen skal støtte sig til, og det gælder naturligvis i Almindelighed i Spørgsmaalet om Udbredelsen af Kvalitet, Ydeevne og Egenskaber i det hele taget.

Vi vil ogsaa i Fremtiden komme ud for Tyre, som ikke avler

i Overensstemmelse med, hvad Afstamningen berettiger til at forvente. For Eksteriørets Vedkommende kan dette i saa Fald fastslaaes ret hurtigt. Naar det drejer sig om Ydelsen, kan en uheldig Virkning faa større Udbredelse, fordi der hengaar nogen Tid, før et tilstrækkeligt Bedømmelsesgrundlag foreligger.

Den oprindelige og meget rigtige Plan: *kun at benytte Tyre med kendt og anerkendt Nedarvningsevne* har desværre endnu ikke i tilstrækkeligt Omfang kunnet realiseres. Efterhaanden som Forholdene kommer mere i Ro, og Foreninger ikke nydannes eller udvides saa stærkt som hidtil, vil der antagelig blive forholdsvis flere afprøvede Tyre til Raadighed. Risikoen for den enkelte ved at benytte unge Tyre, hvis Avlemaade ikke er fastslaaet, er dog ikke større end ved at benytte saadanne Tyre paa almindelig Maade, og det har Eliteavlens ogsaa hidtil i stor Udstrækning gjort. Saavel den gunstige som den mindre gunstige Indflydelse naar dog naturligvis videst ud ved den kunstige Sædooverføring. Heldigvis er det dog saaledes, at langt de fleste Tyre virker ret nær i Overensstemmelse med deres Afstamning.

Endnu vanskeligere end med Hensyn til Ydelsen kan det være at holde eventuel Skade indenfor rimelige Grænser, naar der er Tale om Egenskaber, hvis Fremkomst kræver, at de Anlæg, der betinger dem, skal optræde i dobbelt Dosis — som man siger. Saadanne Anlæg kan i første Omgang faa en meget betydelig Udbredelse uden at blive konstateret, og først i anden Omgang, naar Dyr, der begge har de recessive Anlæg, bringes sammen, træder Virkningen for Dagen. Inden for et meget stort Antal Kvægracer er der konstateret Tilstedeværelse af Anlæg, der i dobbelt Dosis medfører Deformiteter eller Unormaliteter af den ene eller anden Art: Mumiekalve, Haarløshed, saakaldte Bulldogkalve, arvelig Lamhed o. fl. — altsammen Defekter, der skyldes letale eller subletale Anlæg, og som medfører, at de vedkommende Individuer gaar til Spilde.

Jeg skal ikke her nævne Eksempler paa, hvorledes den Slags Anlæg selv ved den hidtil brugte Opformeringsmetode kan opnaa en ikke helt ringe Udbredelse. Hvor dette sker, staar det netop i Forbindelse med, at Anlægget i første Omgang er skjult

til Stede — Udviklingen er snigende, og de første Tegn under-
vurderes ofte med det Resultat, at Skaden opnaar et betydeligt
Omfang.

Det er vanskeligt paa Forhaand at sige noget bestemt om,
hvilke Konsekvenser i Almindelighed den stærke Opformering
vil kunne faa, naar Talen er om Tilfælde, som de lige berørte,
men jeg mener ikke, man maa lukke Øjnene for den Kends-
gerning, at lige saa vel som Mulighederne for at fremme de
gode Egenskaber, lige saa vel er Faren for at faa udbredt de
uheldige størst ved den kunstige Sædooverføring. Tilstedeværel-
sen af uheldige Anlæg skulde dog ved Hjælp af det ret talrige
Afkom hurtigt kunne konstateres. Men saa er det ganske vist
ikke nok at nøjes med at paavise dem; saa maa Opgaven
blive med passende Midler at modarbejde Udbredelsen af dem.
Og dette gælder ikke mindst indenfor de Besætninger, der ved
at deltage i Forsyningen af den øvrige Avl med Tyre, faar af-
gørende Indflydelse, men dermed ogsaa et Medansvar for, at
den vedkommende Races Udformning følger en sikker Linie.
Ogsaa paa dette Omraade gælder det, at den mere intensive
Drift kræver mere af sin Udøver, hvad enten denne er Elite-
avler, Leder af en Kvægavlsforening, eller han paa anden Maa-
de har Forbindelse med Avlsarbejdet og dets Tilrettelæggelse.

*Kun naar Avlen og dens Udøvere erkender de Opgaver, der
følger med Intensivering og magter dem, vil en god Virkning
af den kunstige Sædooverføring kunne sikres.*

Avl — og ikke mindst Eliteavl — er jo baade et Spørgsmaal
om Opformering og om Forbedring. Eliteavlen er saa at sige
Husdyrbrugets Forædlingsstationer, og Forædlingen sker jo
dels ved Udvalg blandt det bedste og Brug af det bedste til
det bedste, men den maa antagelig ogsaa ligesom hidtil ty til
en Sammenparring af Individider, der hver for sig maaske er helt
fremragende i enkelte attraaede Egenskaber, selv om de saa
kan kritiseres paa andre Omraader. Den sidstnævnte Frem-
gangsmaade kan være de store Muligheders Metode, men den
er tillige den store Risikos, og ikke egnet som Masseforeta-
gende.

Lige saa vel som vi oplever, at selv den bedste Afstamning kan skuffe, lige saadan har vi ogsaa adskillige Eksempler paa, at jævnt gode Afstammingspoints har kunnet dække over den mest fremragende Nedarvningsevne. Dette gælder saaledes inden for Rød Dansk Malkerace i nogen Maade Tyre som *Damgaard Delf* eller *Kristoffer Sødinge*, men navnlig for en saa fremragende Matador som *Eske Brangstrup*. Disse Matadorer vilde — vurderet efter Afstammingspoints og Ydelsestal — næppe være blevet antaget til kunstig Sædovertføring, og dog har de ydet Bidrag af saa stor og afgørende Betydning for Racens Fremgang, at vi i Dag meget vanskeligt kunde tænke os at være gaaet Glip af deres betydningsfulde Indsats. I de fleste saadanne Tilfælde — og det gælder ogsaa de lige nævnte Eksempler — drejer det sig dog om Avlsdyr af en saadan Kvalitet, at de vil blive bemærket, og saaledes ikke behøver at gaa tabt for Avlen. At tage den Risiko, der i Begyndelsen er forbunden med at give den Slags Tyre deres Chance, er en Op-gave, som den kunstige Sædovertføring praktiseret foreningsvis ikke har saa let ved at løse. Der kan dog ikke være Tvivl om, at det ogsaa i Fremtiden vil have sin store Værdi at anlægge Avlsarbejdet saaledes, at Tyre af den Slags bliver udnyttet. Hvad en Afprøvning af dem angaar, vilde Foreninger med kunstig Sædovertføring have gode Betingelser; men til at tage Ansvaret ved at anskaffe dem og stille dem til Benyttelse egner andre Former sig bedre — mindre Sammenslutninger eller privat Tyrehold — med en begrænset Anvendelse, og hvor Bestemmelse om Brugen er mere overladt til den enkelte.

I det hele taget er baade i de almindelige Avlsbesætninger, men især inden for Eliteavlen, Spørgsmaalet om den rigtige Kombination i hvert enkelt Tilfælde af fundamental Betydning for et godt Resultat.

I Foreninger med et meget stort Antal Tyre, vil det ofte gaa saadan, at de enkelte Besætningsejere bliver nødsaget til at bruge Sæd efter for mange Tyre paa samme Tid. Det vil gaa ud over Ensartetheden og vanskeliggøre Fremstilling af Samlinger ved Dyrskuerne o. s. v. Jo mere uens Foreningens Bestand bliver, desto vanskeligere vil det være ved senere Tyre-

køb at vælge Dyr, hvis Egenskaber særligt passer til den Bestand, de skal bruges til. Dette er utilfredsstillende Vilkaar for Eliteavl.

Hvor man har Afkom efter en enkelt Tyr, kan det fastslaaes, hvor Besætningen har sin Styrke og sine Svagheder, og saa kan der ved næste Tyreindkøb lægges an paa at indkøbe en Efterfølger, der særlig maa forventes at kunne stive de svage Punkter af. Hvis der ikke er noget System i Arbejdet paa dette Punkt, bliver Fremskridtet let forhalet, selv om Tyrene egentlig hver for sig maa kaldes gode nok.

Naar der inden for mange gamle Foreninger med et stort Antal Medlemmer, der igennem mange Aar har haft Adgang til det samme Tyremateriale, stadig viser sig at være enkelte Besætninger, der holder Teten, saa staar dette netop for en Del i Forbindelse med, at det herved drejer sig om Optrættere med særlige Evner som Avlsfolk — Optrættere, der bedre end den øvrige Flok forstaar i hvert enkelt Tilfælde at bringe de Egenskaber sammen, der supplerer hinanden bedst. Dette er den fødte Optrætters Styrke, og alle Indskrænkninger i hans Dispositionsmuligheder paa dette Punkt vil betyde en Begrænsning af hans Resultater. Igennem Adgangen til Sæd fra Tyre, der maaske staar langt borte, byder den kunstige Sædoverføring paa dette Felt paa en Fordel. Henvisning til at bruge den Tyr, som maaske staar for Tur i en Forening den Dag, kan her være mindre heldigt. Kun naar Arbejdet i Foreningerne kan tilrettelægges saaledes, at Optrætteren i hvert enkelt Tilfælde kan vælge den af 2 eller maaske 3 gode Tyre, som han mener passer bedst til den Ko, det nu drejer sig om, er Betingelserne helt tilfredsstillende set fra et avlsmæssigt Synspunkt.

Og kun paa den Maade kan Arbejdet for Optrætteren bevare det rette Præg og føles som hans eget Værk, og dette er igen en Betingelse for, at Gerningen og dens Resultater kan give den rette Arbejdsglæde hos den, der har skabt dem.

Den kunstige Sædoverføring har vist en enestaaende Evne til at vinde Udbredelse. Den fik i Begyndelsen mest Fodfæste i den almindelige Avl, medens Eliteavl forholdt sig afventende.

Den rimeligste Forklaring paa, at Metoden ogsaa efterhaanden har fundet almindelig Anvendelse inden for Elitebesættningerne, maa være, at Opdrætterne har set deres Fordel derved.

Tilliden til, at Metoden vilde bringe Fremskridt, og Ønsket om ikke at lade andre være ene om at vinde frem ved Hjælp af de gode Resultater, som ventes i dette Arbejdes Spor, har næsten overalt formaaet at trænge Betænelighederne til Side.

Metoden kan endnu have sine Ufuldkommenheder, men den har vist sin Konkurrenceevne. Dens Styrke i Konkurrencen har været dens Egnethed til at organiseres, og denne har betinget den hurtige Udbredelse og den store Tilslutning og derved igen de nye Foreningers Evne til ved Erhvervelsen af Tyremateriale at gøre sig gældende over for andre Former for Tyrehold.

Men den kunstige Sædoverførings Berettigelse beror dog først og fremmest paa det rationelle i dens Virkemaade, og paa dette vigtige Punkt betegner Metoden en stor Forøgelse af Avlsarbejdets og Forædlingens Arbejdsmuligheder. Dette maa være afgørende ogsaa for Eliteavlens Værdsættelse af dette nye Hjælpemiddel, og Opgaven maa saa blive at finde de Veje i Arbejdet og den Form for dets Tilrettelæggelse, der fører til den gunstigste Virkning af det.

**Det kgl. danske
Landhusholdningsselskabs Generalforsamling
Fredag den 10. December 1943.**

(Fortsat.)

5. Beretning om Selskabets almindelige
Virksomhed.

Sekretær *Axel Nielsen* resumerede Beretningen om Selskabets alm. Virksomhed, der ligesom foregaaende Beretning havde været trykt og udsendt til Medlemmerne:

Den livlige Aktivitet, som i det forløbne Aar er udfoldet med Hensyn til Bogudgivelser, har selvfølgelig beslåglagt en meget stor Procentdel af Sekretariatets Arbejdskraft. Det har ikke kunnet undgaas, at de faste Virksomhedsgrene ikke i samme Grad har været i Forgrunden, som Tilfældet har været tidligere. Dermed være ikke sagt, at disse Arbejdsomraader er uvigtige, thi det er de langt fra, og en Beretning om Selskabets almindelige Virksomhed vilde tegne et højst ufuldstændigt Billede af Selskabets Arbejde, om disse Omraader blev udeladt.

Selskabets Foredragsvirksomhed. Ved Generalforsamlingen i Fjor talte Forsøgsleder *Thøger Frederiksen* om Kartoffel- dyrkning og Kartoffelopbevaring og Forsøgsleder *Knud Hansen* om Kartoffelkogere. Desuden afholdtes i Vinterens Løb 3 Foredrag. Foredragsholdere og Emner var: Konsulent *P. Grøntved*, Næstved: Et Par Skræppearters Biologi og Bekæmpelse. Forstander *Fr. Heick*: Planteavlen paa Sandjorder. Forstander *H. N. Frandsen*: Landboudommens Uddannelse, sammen med Konsulent *Tage Andersen*, der talte om Uddannelse af vore Fodermestre.

Som i 1942 afholdtes et overordentlig vellykket Hindsgavl-møde, selv om en Række Afbud i sidste Øjeblik bragte Deltagerantallet noget under de indmeldte 100. Ved dette Møde afholdtes følgende Foredrag: Kontorchef *J. Ridder*, København: Landbrugets Økonomi gennem de sidste 25 Aar; Godsejer *Th. Junker*, Aunsøgaard: Landbrugets Arbejdskraftproblemer set paa langt Sigt; Skovrider *E. Bentzen*: Brændselssituationen og vore Skove; Professor, Dr. polit. *Jørgen Pedersen*, Aarhus: De ledige Penges Problem; Lektor, cand. mag. *Fr. W. Wendt*: Danmark og Norden.

Konsulentmødet 1943 afholdtes — trods alle Rejsebesværligheder — med sædvanlig god Tilslutning den 26. og 27. Februar. Som i foregaaende Aar var der Fællessektionsmøde den første Dags Formiddag. Desuden den første Dag de seks Sektionsmøder i Plante-kultur, Husdyrbrug, Regnskabsføring, Husholdning, Havebrug og Mejeribrug. Det almindelige Konsulentmøde afholdtes den anden Dag med følgende Foredragsholdere og Foredragsemner: Landbrugsminister *Kr. Bording*: Landbrugets Stilling i Dag; Afdelingsgeolog, Dr. phil. *Keld Milthers*: Brændselsstofferne i Danmarks Undergrund med særligt Henblik paa Brunkul; Professor, Dr. polit. *Carl Iversen*: Penge-rigelighed og Konvertering.

Statskonsulentvirksomheden er der i Aar intet sær-ligt at meddele om. Arbejdet er — med de Besværligheder som navn-lig Trafikvanskeligheder har givet — gaaet sin Gang paa sædvanlig Maade. Det Møde, som Præsidiet plejer at holde med Statskonsu-lenter i September, afholdtes ikke i Aar.

Selskabet har i Aar ikke udsat nye Prisopgaver, ligesom heller ingen af de løbende Prisopgaver har haft Tidsfristen sat til indeværende Aar.

Unge Pigers huslige Uddannelse varetages af det særlige Udvalg for denne Sag. Konsulenten Frk. Tang har haft et travlt Aar, men har nu faaet en Assistent som Medhjælp, hvorved Sekretariatets Assistance til denne Opgaves Gennemførelse er blevet mindre end tidligere. (Iøvrigt henvises til Dagsordenens Punkt 10).

Administrationen af Statsbevillinger er der ikke meget nyt at meddele om. Landhusholdningsselskabets Sekretariat har nu selv overtaget Gennemgangen af de mange Ansøgninger om Understøttelse til Mejeriskoleophold, der hvert Aar indkommer.

Almanakstykket for 1944. Til Universitetsalmanakken for 1944 har Selskabet som i tidligere Aar fremskaffet den landøkonomi-ske Artikel, idet Forstander *J. C. Lunden* har skrevet om Hør.

Til sine Medlemmer har Selskabet som sædvanlig udsendt Tilbud paa nye Bøger — et Tilbud, der i vid Udstrækning er blevet efterkommet. Tillige er gratis udsendt Tidsskrift for Landøkonomi og Landmandens Lommekalender. Aarsberetningen er derimod i Aar paa Grund af meget andet Tryknings- og Korrekturarbejde blevet meget forsinket og vil næppe fremkomme før i det nye Aar.

Legaterne under Landhusholdningsselskabet. I 1943 er der henlagt 2 nye Legater under Landhusholdningsselskabet, nemlig „*Godsejer K. A. Hasselbalch og Hustrus Legat til Støtte for Landhusholdningsselskabets Landmandsuddannelse*“ („Elevlegatet“), Kapital 100 000 Kr.; endvidere „*Konsulent J. Løvendahl Jensens Minde-legat*“, hvis Renter hvert Aar skal anvendes til en Præmie indenfor Statens Fjerkræudvalgs Landskonkurrence mellem hele Hønsehold.

Af *Grosserer G. Buscks Legat* er i 1943 skænket et Sølvbæger som Ærespræmie ved den 42. Mejeriudstilling for de østlige Øer. Ærespræmien er tilfaldet den Udstiller af Ost, der ved Bedømmelsen opnaede det højeste Antal Points.

Af *J. Pedersen-Bjergaards Legat* er skænket en Ærespræmie i Form af en Sølvskaal til Landskonkurrencen mellem hele Kaninhold 1942—43. Af dette Legat er endvidere Legatets store Sølvbæger tildelt *N. N. Stensgaard*, Hurup, samt uddelt 4 mindre Sølvbægre som Opmuntringspræmier.

Den i 1942 indstiftede „*N. N. Stensgaards Ærespræmie*“ er i 1943 tildelt Høneriejer *Niels Kold*, Strynø.

Renterne af Konferensraad *W. A. Hansens Legat*, 420 Kr., er for 1942—43 tilsendt Grønlands Styrelse til Gavn for Grønland.

Af Legaterne for Landbrugsstuderende (en Del af Forpagter *Bokelmanns Legat*, Inspektør *N. P. J. Buus' Legat*, Etatsraad *P. Feilbergs Legat*, Godsejer *V. A. Goldschmidts Legat* for Landbrugsstuderende, Proprietær *J. H. Holms Legat*, Jægermester, Forpagter *Frants Skovs Legat* og Fond til Landmænds Uddannelse er i 1942—43 uddelt ca. 12 000 Kr. til unge Landmænds Videreuddannelse.

Af *Købmand Jørgen Sørensens og Hustrus Legat*, der kommer unge Landmænd, Handlende og Haandværkere (Mænd og Kvinder) til Gode, er i det forløbne Aar i mindre Portioner uddelt 875 Kr.

Med Hensyn til de Legater, der kommer trængende, forhenværende Landmænd og deres Efterladte til Gode, er at meddele, at der paany er tilgaaet *Godsejer V. A. Goldschmidts Legat* et Beløb (ca. 4 840 Kr.) fra *Godsejer Goldschmidts Bo*. Af dette Legat samt af *Etatsraad Harald Holme's og Hustrus Legat* og *Godsejer Chr. Schmidt til Vibygaards Legat* er i 1942—43 uddelt et Beløb af ca. 61 000 Kr. Af *Godsejer V. A. Goldschmidts Legat, Afdeling B.*, til videnskabelige Undersøgelser vedrørende Sygdomme hos Dyr, er uddelt 13 700 Kr.

Konsulent *P. Grøntved*, Næstved, har faaet tilstaaet et Beløb af 1000 Kr. til *Skræppeundersøgelser*. Konsulent *Grøntved* har afholdt Foredrag herom i Selskabet, og Foredraget er optaget i Tidsskrift for Landøkonomi.

Landbrugslærer *A. O. Rasmussen* har faaet et Tilskud paa 500 Kr. til *Arbejdsundersøgelser* og Assistent, Landbrugskandidat *H. Ingvar Petersen* 1000 Kr. til *Ukrudtsundersøgelser*. Endvidere har Dr. phil. *Sv. G. Larsson* modtaget et Tilskud paa 1000 Kr. til sine *Undersøgelser vedrørende Fersken- og Bedelus*.

Af Forsøgsleder *L. Helwegs Mindelegat* er tildelt Landbrugskandidat *K. J. Frandsen* 1000 Kr. til Studierejser vedrørende Roeforædling. Af Selskabets Legatmidler er endvidere ydet Udvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde et Beløb af 400 Kr. til en Pjece vedrørende Kaninhold.

Af Tilskud til Landhusholdningsselskabet er modtaget 6500 Kr. til almindelige Formaal, 3200 Kr. til Rejsebureauet og 3000 Kr. til den almindelige Ledelse af Konsulentvirksomheden. Endvidere er modtaget 200 Kr. fra Etatsraad Schou og Hustrus Stiftelse og 2000 Kr. fra Julius Skrikes Stiftelse. De Danske Spritfabrikker og De danske Sukkerfabrikker har til Fersken- og Bedelusundersøgelserne ydet et Tilskud paa 1500 Kr.

I Tilknytning til Beretningen om den almindelige Virksomhed gav Sekretæren en kort Beretning om det af Konsulent *Jens Nielsen*, Karise, hidtil udførte Undersøgellesarbejde for det avlsbiologiske Udvalg, særlig med Henblik paa den arvelige Lamheds Udbredelse og Arvemaade inden for den røde danske Malrace.

Siden dette Undersøgellesarbejde paabegyndtes i 1937, er det stadig øget, saaledes at man fra et mindre Materiale i nogle sjællandske og fynske Avlsbesætninger nu er oppe paa ca. 400 Besætninger fordelt med 208 paa Sjælland og Møen, 87 paa Fyn, 58 i Jylland samt et mindre Antal paa Lolland-Falster og Bornholm. I langt den største Part af disse Besætninger er der forekommet lamme Kalve. 198 Tyre og et tilsvarende større Antal Køer er medtaget i Undersøgelserne; af disse har Størsteparten givet lamme Kalve, medens de øvrige efter deres Afkom at dømme ogsaa har besiddet Anlægget.

I Sommeren 1942 udvidedes Arbejdet med en særlig Undersøgelse af Racens mest fremragende unge Tyre for saa hurtigt som muligt at faa konstateret, hvorvidt de var fri for Anlægget eller ikke. Dette Arbejde støder dog paa visse Vanskeligheder hos Besætningsejerne.

I Tiden fra Sommeren 1942 til Foraaret 1943 blev der ved villig Imødekommenhed fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles patologisk-anatomiske Afdelings Side foretaget en Række makroskopiske og mikroskopiske Undersøgelser af indsendte lamme Kalve; dog er dette Arbejde paa Grund af Krigen midlertidigt indstillet.

Indsamlingen af Materialet — der tidligere var ventet afsluttet med Udgangen af indeværende Aar — er blevet noget forsinket grundet paa de vanskelige Trafikforhold. Afslutningen af Arbejdet og Udarbejdelse af Beretning vil blive fremskyndet mest muligt.

Toges til Efterretning.

6. Beretning om „Fond til Landmænds Uddannelse“.

Godsejer *Hasselbalch*: Som sædvanlig blev der ogsaa i Slutningen af 1942 udsendt Meddelelse til Landbrugspressen og Landbohøjskolen om, at der i 1943 vilde finde en Uddeling Sted af Midlerne fra „Fond til Landmænds Uddannelse“ sammen med de øvrige af Landhusholdningsselskabet administrerede Legater til Gavn for Landbrugsstuderende.

I Henhold til denne Bekendtgørelse indkom ialt 63 Ansøgninger. 28

af Ansøgerne kom i Betragtning i Foraaret 1943 ved Uddelingen af de øvrige Legatmidler. De tiloversblevne 35 Ansøgninger tilsendtes Bestyrelsen for „Fond til Landmænds Uddannelse“, der indstillede, at der uddeltes 10 Understøttelser à 75 Kr. — Denne Indstilling blev imødekommet af Præsidiets.

Fonden har som bekendt sin egen Bestyrelse. Den vil for 1944 komme til at bestaa af den ledende Præsident for 1944, Professor Axel Pedersen, og det „ældst valgte“ Medlem af Bestyrelsesraadet, Gaardejer Olav Øllgaard, Gredstedgaard, samt af Inspektør Windfeld, Docent Milthers og Godsejer Langkilde.

7. Meddelelse om Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde.

Professor *Axel Pedersen*: Det udvidede Samvirksomhedens Fællesudvalg (Frk. Ingefred Juul Andersen og Frk. Kristine Andersen indtrædte i Fjor) har som sædvanlig tilrettelagt Aarets Kursus. Der har været planlagt 3 Kursus, hvoraf dog kun de 2 blev gennemført.

1) Kursus i Boliglære. Paa Foranledning af „Foreningen af danske Husholdningslærerinder“ afholdtes efter skriftlig Votering blandt Fællesudvalgets Medlemmer i Dagene 12.—14. April d. A. Kursus i Boliglære. Dette Kursus afholdtes, da Landbohøjskolen ikke kunde afse Plads, paa Teknologisk Institut. Det er det stærkest besøgte af de Kursus, Samvirksomheden endnu har afholdt, idet der var ca. 175 Deltagere. Efter Ønske fra Kursusdeltagerne blev de afholdte Foredrag senere udsendt i et duplikeret Hæfte for en meget billig Pris.

2) Kursus vedrørende kunstig Sædoverføring. Oprindeligt var det Tanken at afholde et Kursus ved Aarhus Universitet vedrørende økonomiske Spørgsmaal, men dette blev opgivet, idet det viste sig, at et andet og mere omfattende Kursus, der til Dels henvendte sig til de samme Kredse, ogsaa havde Økonomispørgsmaal paa Programmet. I Henhold til Henstilling fra Landbrugslærermødet vedtoges derefter det ovennævnte Kursusemne. Kursuset gennemførtes i Dagene 19. og 20. Oktober i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Auditorier, der velvilligst var stillet til Raadighed.

Det vellykkede Kursus havde samlet et i Betragtning af Emnets specielle Karakter meget stort Deltagerantal (70—80). Foredragene derfra vil dels fremkomme i Tidsskrift for Landøkonomi og dels i Ugeskrift for Landmænd. — Foredragene i Tidsskrift for Landøkonomi vil blive samlet i et Særtryk.

3) Fodermesterkursuset paa Korinth Landbrugsskole maatte derimod aflyses. Det var fastsat til Afholdelse først i September, men maatte aflyses paa Grund af Rejserestriktioner. Et Forsøg paa at faa det afholdt i Slutningen af Oktober kunde ikke samle fornøden Tilslutning.

Efter Indstilling af Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde har Selskabet tildelt fhv. Forstander Fru *Magdalene Lauridsen*, Husholdningsseminariet „Ankerhus“ pr. Sorø, Selskabets største Sølvbæger „for særlig fortjenstfuldt Virke til Landbo-Oplysningens Fremme“.

Toges til Efterretning.

8. Meddelelse om Udvalget vedrørende Bede- og Ferskenlusundersøgelser.

Forstander *E. Gram* gav nogle supplerende Oplysninger angaaende disse Undersøgelser ud over Dr. phil. *S. G. Larssons* Beretning, der var trykt og udsendt til Medlemmerne forud for Generalforsamlingen. Dr. Larssons Beretning gentages her:

„Som midlertidig, kortfattet Beretning om Arbejdet i Aaret 1943 kan anføres:

Bedelusen: For nærmere at undersøge de tidligere antydede Muligheder for ved passende Avl i Forpløjninger at nedsætte Bedelusangreb i Frømarkerne blev der etableret nogle Forsøgsfelter, men da Forsøgene blev startet for sent, blev Resultaterne meget beskedne; derimod havde jeg betydelig mere Held ved direkte Iagttagelser i tilfældige Frømarker, hvor jeg navnlig havde Opmærksomheden henvendt paa Indflydelsen af tilgrænsende Kaalrøfrømarker. Bedefrømarkens Modtagelighed synes faktisk at være noget varierende efter Nabomarkernes Art, omend mange andre Forhold tydeligt gør sig gældende. Forsøgsmarkerne laa i Københavns vestlige Opland; de supplerende Iagttagelser blev dels foretaget i samme Egn, dels paa Møen og Lolland-Falster.

Ferskenlusen: Der er i denne Forbindelse blevet foretaget en Række Iagttagelser paa Amager og i Egnen Vest for København, men det har ikke her været muligt at spore Ferskenlusen paa Strandvegetationen. Endvidere foreligger der Indsamlinger af Materiale fra Rejser paa Sjælland; disse Bladlus er endnu ikke finbestemt, men de grønne Aphis-Arter, der i de foregaaende Aar var næsten eneraadende, er i hvert Fald lokalt temmelig stærkt blandet med Myzus-Arterne, saavel Ferskenlusen som *Myzus pseudosolani*; de voksne Bladlus kan nok med nogenlunde Sikkerhed bestemmes i Marken, men Larverne, og det er det store Flertal, kan kun bestemmes under temmelig stærk Forstørrelse. Paa en i anden Forbindelse foretagen Rejse til Jylland benyttede jeg Lejligheden til at undersøge Forholdene i Egnen Vest for Hadsund, hvor der praktisk talt ingen Lus var paa de undersøgte Marker. De afsluttende Undersøgelser i September Maaned kunde paa Grund af Undtagelsestilstanden ikke gennemføres som ønskeligt.

Det maa beklages, at den afsluttende Rapport over Undersøgel-

serne, jeg i Løbet af Vinteren skal afgive til Selskabet, for Ferskenlusens Vedkommende for den overvejende Del vil blive en Litteraturstudie; som min væsentligste Undskyldning maa fremføres, at jeg ikke har haft et eneste normalt Aar hertil, saa Ferskenlusen enten har været forholdsvis meget sjælden eller har haft en uregelmæssig Fordeling. Det er min Mening at fortsætte Undersøgelserne over denne Art.

Der er i den seneste Tid paabegyndt en Undersøgelse fra Statens Forsøgsstation Studsgaard, af Forsøgsleder Frode Hansen og Landbrugskandidat N. A. Drewsen. Der vises her efter den foreløbige, maskinskrevne Beretning i paaskønnelsesværdig Grad baade Initiativ og Kritik. Det er efter min Mening den helt rigtige Fremgangsmaade, naar det som her er Folk, der kan gaa fra deres Stue og lige ud i Marken, som foretager Undersøgelserne, og ikke en Mand, der som i mit eget Tilfælde for Materialets Ensartetheds Skyld er tvunget til paa Cykle at jage igennem store Dele af Landet paa den kortest mulige Tid. At jeg staar til Disposition som zoologisk Konsulent, for slige Undersøgelser er selvfølgeligt."

Forstander Gram sluttede sin Beretning med at udtale, at Udvalget maatte siges at have afsluttet sin Virksomhed, naar Dr. Larsson har afgivet en samlet Beretning over sine Resultater.

9. Meddelelse om Uddelingen af Selskabets Hædersbelønninger.

Hofjægmester *Lüttichau*: I 1943 er som Hædersbelønninger for Landboflid uddelt 2 store og 3 almindelige Sølvbægre til følgende:

Hans Christensen, Stagsted Enge pr. Hjallerup, Dronninglund Sogn, Hjørring Amt,

Kristen Svendsen Eriksen og Hustru, St.-Binderup pr. Østrup, Binderup Sogn, Aalborg Amt (store Sølvbæger),

Chr. Frølund og Hustru, Gellerup pr. Hammerum, Gellerup Sogn, Ringkøbing Amt (store Sølvbæger),

A. P. Jensen-Kamp og Hustru, Maltbæk pr. Brørup, Malt Sogn, Ribe Amt, og

Kirstine Dalager Nielsen, Juellingsholm Mark pr. Sdr.-Omme, Sdr.-Omme Sogn, Vejle Amt.

Landhusholdningsselskabets Duellighedsmedaille 1943 er uddelt til følgende:

Arbejdsmand *Johs. Andersen*, Aalsrodegaard pr. Aalsø, Arbejdsmand *Niels Johan Andersen*, Dalholm pr. Boslunde, Husfæster *Hans Andreasen*, Tilshusene pr. Sandager, Medhjælper *Søren Kr. Elkjær*, Høgdaal pr. Lemming, Arbejdsmand *Harald Hansen*, Torped pr. Ringsted, Medhjælperke *Hilda Hansen*, Allindemaglegaard pr. Ringsted,

Husbestyrerinde *Sine Illeris*, Knudsbøl pr. Jordrup, Fodermester *J. P. Jacobsen*, Peterslund pr. Lundby, Skovarbejder *Jacob Jacobsen*, Biserup pr. Rude, Husmand *Vald. Jeppesen*, Baadesgaard pr. Gloslunde, Medhjælper *Johan Klint*, Hjørnegården, Hemmerslev pr. Jullerup, Arbejdsmand *Lars Larsen*, Vestenbæk pr. Stensved, Arbejdsmand *Lars Chr. Larsen*, Atterup Overdrev pr. Karise, Fodermester *Niels Jacob Larsen*, Thise pr. Manna, Husbestyrerinde *Jørgine Nielsen*, Aarup pr. Vraa, Landarbejder *Niels Fr. Nielsen*, Kastanieallé, Vridsløselille pr. Taastrup, Husbestyrerinde *Randi Nielsen*, Solrød pr. Havdrup, Arbejdsmand *Simon Peter Nielsen*, Bromme pr. Munke-Bjærgby, Husbestyrerinde *Kathrine Nissen*, Vedsted pr. O.-Jerstal, Staldkarl *Jens Pedersen*, Kiddalsgaard pr. Gudumholm, Fodermester *Peder Pedersen*, Ø.-Skovgaard pr. Laasby, Ledvogter *Peder Pedersen*, Margrethenlund pr. Faxe, Fodermester *Vilh. Pedersen*, Fangel Møllegaard pr. Fangel, Arbejdsmand *Rasmus Rasmussen*, Flaarup pr. Holeby, og Husmand og Staldkarl *Martin Thyme*, Dorthealund pr. Brobyværk.

10. Meddelelse om Virksomheden i Udvalget vedrørende unge Pigers huslige Uddannelse.

Konsulent Frk. *Agnete Tang* gav Meddelelse om dette Udvalgs Virksomhed i det forløbne Aar. Beretningen havde ligesom de foregaaende Aar været udsendt til Medlemmerne.

Udvalget for unge Pigers huslige Uddannelse har i det forløbne Aar holdt to Møder, hvor saavel den nye Tillidsmandsordning som andre Forhold vedrørende Arbejdet har været drøftet.

Arbejdet har igen i Aar været i fortsat, jævn Fremgang.

Til Trods for, at enkelte Læresteder er frameldt, og andre har maattet udskydes, er Antallet nu oppe paa godt 600, idet der i det sidste Aar er antaget 119 nye Hjem.

Ogsaa fra de unge Pigers Side har Interessen været stigende, idet der er tilmeldt ca. 100 nye Elever.

9 unge Piger har i 1943 afsluttet deres Uddannelse, og 6 har suppleret denne med et 3 eller 5 Maaneders Ophold paa Husholdningsskole, alle med økonomisk Støtte fra Landhusholdningsselskabet. Naar et saa ringe Antal unge Piger i Aar har afsluttet deres Uddannelse, maa Grunden sikkert søges i, at Tilgangen i Aarene 1939—40 kun var meget lille.

Den nye Tillidsmandsordning, gaaende ud paa, at der i hvert Amt vælges et Amtsudvalg paa 12—18 Medlemmer, er nu gennemført over hele Landet med Undtagelse af de 3 nordjyske Amter.

Paa Grund af de ekstraordinære Forhold og Arbejdet med Tillidsmandsordningen har der i det sidste Aar været holdt knapt saa mange Foredrag som tidligere.

Ialt har Udvalgets Konsulent, Frk. *Agnete Tang*, talt ved 36 Møder

og ledet 39 Møder angaaende Tillidsmandssagen, med ialt 124 Rejse-dage.

Da ogsaa Kontorarbejdet har været stærkt stigende, har Udvalget fra 1. September ansat Husholdningslærerinde Fru Sparre Andersen som Assistent for Konsulent Frk. Tang.

Toges til Efterretning.

11. Meddelelse om Landhusholdningsselskabets Uddannelse af Landvæsens- og Foderelever.

Udvalgets Sekretær *Chr. Aage Nielsen* gav nogle supplerende Oplysninger i Forbindelse med den trykte Beretning, der havde været udsendt til Medlemmerne:

Læringleudvalgets Arbejde er egentlig faldet i 2 Dele; første Del kan siges at have været en Videreførelse af det hidtidige Arbejde, og anden Del Arbejdet paa en Omorganisation af Uddannelsen.

I den Beretning, der blev aflagt ved Generalforsamlingen i Fjor, antydedes det, at Læringleudvalget var i fuld Gang med at udforme Planer til en Omorganisering og Udvidelse af Selskabets Landvæsens- og Fodermesteruddannelse. Disse Planer er i Aarets Løb blevet yderligere gennemarbejdet i en Række Udvalgsmøder og har faaet en Form, som vi fra Selskabets Side mener vil kunne danne Grundlaget for en Forbedring af denne Uddannelse.

Landvæsensuddannelsen.

Arbejdet efter den gamle Ordning er fortsat under stigende Tilgang af nye Elever, saaledes at der for Tiden er ca. 70 Elever under Uddannelse.

Som i det nærmest foregaaende Aar har Tilgangen været størst af Elever til Uddannelsen paa Bøndergaarde. Denne Uddannelse har hidtil kun været 2aarig, men vi har som en Slags Overgangsform til de nye Regler for Uddannelsen givet Eleverne Mulighed for at fortsætte endnu et Aar enten paa Bøndergaarde eller paa større Gaarde, og denne Mulighed bliver udnyttet i stor Udstrækning.

Lønfastsættelsen har navnlig i de senere Aar med stærkt stigende Lønniveau voldt visse Vanskeligheder. Derfor er det nu ændret, saaledes at Lønnen aftales med Lærestedet i hvert enkelt Tilfælde med Landhusholdningsselskabet som Mellemed. Ogsaa denne Ændring er præget af den planlagte Nyordning af Uddannelsen, der forudsætter en Elevløn, som efter Alder og Kvalifikationer svarer til den paa Egnen gængse Løn.

I det forløbne Aar har vi maattet yderligere forøge Antallet af Læresteder. Til Raadighed for Uddannelsen er der for Tiden 19 større Gaarde og 25 Bøndergaarde.

Som i det foregaaende Aar har Udvalgets Sekretær besøgt Lære-

stederne. Paa Grund af de i Eftersommeren opstaaede vanskelige Rejseforhold lykkedes det imidlertid ikke at naa rundt til alle Lærestederne i Aar.

Der er i Aar ydet ca. 1300 Kr. som Støtte for veludtjente Elever til Kursus paa Landbrugs- eller Husmandsskole.

Det kan i denne Forbindelse anføres, at Godsejer, Dr. med. K. A. Hasselbalch og Hustru har oprettet et Legat paa 100 000 Kr., hvis Midler skal anvendes som Støtte til Uddannelsens Gennemførelse og til Skoleophold for Elever, der har gennemgaaet Landmandsuddannelsen.

Det Forslag til Nyordning af Landmandsuddannelsen, som Forstander *H. N. Frandsen* redegjorde for i sit Foredrag i Landhusholdnings-selskabet, danner Hovedretningslinierne for den udarbejdede Plan til en Ændring af Uddannelsen. Denne Plan gaar i Korthed ud paa, at der ved et Samarbejde med Landbo- og Husmandsforeningerne iværksættes en 3aarig Uddannelse (for Nybegyndere mindst 4aarig) paa veldrevne Bønderbrug af forskellig Størrelse, saaledes at næstsidste Læreaar bliver paa en Gaard med en god Brugsbesætning, sidste Læreaar enten paa en Bondegaard med Specialdrift (Avlsbesætning, Frøavl o. a.) eller paa en veldrevet, større Gaard.

Eleverne skal efter den nye Plan selv søge de ledige Pladser og aftale Lønnen med Husbonden. Inden Uddannelsen kan betragtes som afsluttet, skal Eleverne gennemgaa et Kursus paa Landbrugsskole, hvorefter de faar tildelt Lærebrev. Alle Læreaarene eller Skoleopholdet behøver ikke at være i umiddelbar Fortsættelse af hinanden; f. Eks. kan Eleverne efter Afslutningen af et Læreaar tage et Højskoleophold og fortsætte efter dette.

Elever saavel som Læresteder indbetaler hvert Halvaar et vist Beløb til en Skolefond, hvis Midler incl. Tilskud fra Legater o. lign. medgaar til Støtte for Elevernes Skoleophold.

Fra Selskabets Side er vi indstillet paa, at denne Plan bør gennemføres. Der har vist sig visse Vanskeligheder med Hensyn til det Samarbejde, Planen forudsætter, men fra Selskabets Side haaber vi, at det vil lykkes at finde den Form, der betinger det bedste Resultat af Bestræbelserne paa at iværksætte en systematisk tilrettelagt Landmandsuddannelse.

Fodermesteruddannelsen.

Fodermesteruddannelsen, som er traadt i Kraft fra 1. November i Aar til Afløsning af Selskabets hidtidige Uddannelse af Foderelever, er blevet til paa Opfordring af og i Samarbejde med sjællandske Fodermestre, repræsenteret ved Konsulent *Tage Andersen*, Roskilde. Til Udarbejdelse af Planen nedsatte Selskabet et særligt Udvalg under Læringleudvalget med Repræsentanter for baade Principaler og Fodermestre.

Reglerne for Uddannelsen af Fodermestre gaar i Hovedtræk ud paa, at Eleverne gennemgaar en 3aarig Elevtid paa 3 forskellige af Landhusholdningsselskabet godkendte Læresteder med et Aar hvert Sted. Derefter kommer et Ophold paa Fodermesterskole og sluttelig et Aar som Underfodermester paa et af Selskabets Læresteder med stor Besætning eller som Fodermester for en af Selskabet til dette Formaal godkendt Bondegaardsbesætning. I dette sidste Aar skulde Arbejdslederevnen eller Evnen til selvstændigt Arbejde opøves.

Midlerne til Skoleopholdet tilvejebringes paa samme Maade som i Planen for Landvæsensuddannelsen.

Til Raadighed for Uddannelsen staar for Tiden 26 Læresteder. Da Fæstemaal og Lønftaler ordnes direkte mellem Elever og Læresteder, har vi ikke i Øjeblikket Oversigt over, hvor mange Elever der er antaget til Uddannelsen, men vi anslaa det til 30 à 35.

Forstander *H. N. Frandsen*: Vi ved jo, at Selskabet igennem mange Aar har udført et værdifuldt Pionerarbejde i denne vigtige Sag, og nu ved vi, at der skal ske en Ændring i Arbejdet. Vi er da interesseret i at høre, efter hvilke Linier man tænker sig at ville arbejde videre med denne Sag — en meget vigtig Sag —, der gerne skulde fremmes paa saa bredt Grundlag som muligt. Det er det, vi alle ønsker (Hør!). Har man tænkt paa et Samarbejde med de andre Foreninger? Har man tænkt paa eventuelt at faa nedsat et Landsudvalg angaaende Spørgsmaalet? Ud over Landet arbejdes der mange Steder med Spørgsmaalet ogsaa rent praktisk, og man er meget interesseret. Vi skulde gerne naa til en Samling i denne Sag, saaledes at vi ikke faar en to — tre — fire Lærlingeuddannelser.

Jeg vil derfor gerne spørge, hvorledes man fra Ledelsens Side ser paa denne Sag og vil gerne henstille, at man gaar forsigtigt frem og ikke foregriber noget, før vi kan finde den endelige Form for Arbejdets Videreførelse.

Dr. Hasselbalch: Forstander Frandsen foreslaar, at Landhusholdningsselskabet søger etableret et Landsudvalg. Vi ved, at der i betydende Organisationer er Modstand imod hele Planen. Skulde vi saa søge nedsat et Landsudvalg og sidde og vente paa Tilslutning fra forskellig Side og ogsaa paa Omvendelse hos dem, der er imod Planen i Øjeblikket? Jeg kan begribeligvis ikke besvare Spørgsmaalet, men inden for Lærlingeudvalget og inden for det kommende Præsidium skal det blive overvejet, hvilken Fremgangsmaade der skal vælges. Man kan gaa den Vej enten at etablere sig som Arbejdsudvalg eller at etablere Uddannelsen med Tilslutning af saa mange Landbo- og Husmandsforeninger som muligt, og saa vente paa, at Bevægelsen breder sig. Vi er enige i, at det er yderst uheldigt, om der etableres 2—3—4 forskellige Former for Uddannelsen af Landvæsenselever. Vi er ikke her i Landet indstillet paa Ensretning, men vi mener, at vi

bør kunne nøjes med een fælles Linie for Uddannelsen af unge Landmænd.

Vi skal gøre vort bedste i denne Sag.

Forstander *Frandsen*: Det er ikke min Mening, at man skal vente paa Omvendelse, men jeg henstiller, at man søger Samarbejde med dem, som ikke har Omvendelse behov.

12. Meddelelse om Landøkonomisk Rejsebureaus Virksomhed.

Bureauchef *N. Siggaard*: Landøkonomisk Rejsebureaus Virksomhed har ogsaa i Aar været stærkt hemmet af Krigsforholdene, det gælder i Særdeleshed for de sidste Maaneders Vedkommende. Besøgene paa Kontoret har derfor været færre, lige saa vel som den udenlandske Korrespondance har været mindre omfattende end i tidligere Aar. Rejsebesværligheder og Vanskeligheder med at faa Rejsepassene i Orden har medført, at der kun er blevet gennemført 5 Rejser i Aar imod 11 i Fjor.

Udvekslingen og Ansættelsen af Landvæsenselever har ogsaa været noget mindre end i Fjor — 30 i Aar mod 39 i Fjor —. Hertil kommer dog, at der er blevet skaffet Pladser i Sverige for en Del danske Landvæsenselever, men med en enkelt Undtagelse er der blevet nægtet Eleverne Udrejsetilladelse. Pladserne er blevet skaffet i Samarbejde med Sveriges Landbruksförbund.

I September Maaned modtog Bureauet en Henstilling fra Deutsches wissenschaftliches Institut om at være medvirkende ved en Udveksling af Elever fra Landbohøjskolen i Wien med danske Landvæsenselever. Efter at Sagen har været forhandlet i Berlin, er der nu taget Bestemmelse om, at en saadan Udveksling skal paabegyndes til Foraaret, og at den skal foregaa ved et Samarbejde mellem Bureauet, Statskonsulent A. P. Jacobsen og Deutsches wissenschaftliches Institut.

Som sædvanlig har Landøkonomisk Rejsebureau haft et omfattende og særdeles godt Samarbejde med Justitsministeriet og Rigspolitiet vedrørende Opholdsforlængelser og Flytningstilladelser for udenlandske Landvæsenselever.

Dr. Hasselbalch takkede Bureauchef Siggaard for den afgivne Beretning. Vi haaber, der atter maa komme lysere Tider for Bureauets Arbejde.

13. Meddelelse fra Landbrugslærer A. O. Rasmussen om foretagne Arbejdsundersøgelser.

Landbrugslærer *A. O. Rasmussen*: For ca. 15 Aar siden gik der hen over Landet en Bølge af Interesse for Arbejdsundersøgelser i Landbruget. Adskillige Institutioner tog Arbejdet op, men med enkelte

Undtagelser ebbede Bestræbelserne snart ud. Saaledes har *Statens Redskabsudvalg* gennem Aarene lejlighedsvis gennemført Arbejdsundersøgelser, ligesom *Fyns Stifts patriotiske Selskab* siden 1936 systematisk har arbejdet med denne Sag.

I 1941 besluttede *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab* at tage ogsaa denne Arbejdsopgave op. Et til dette Formaal nedsat Udvalg traadte i Samarbejde med det fynske Udvalg for at sikre Undersøgelserne gennemført efter en fælles Plan.

Ved samme Lejlighed overdrog Landhusholdningsselskabet til mig at gennemføre Arbejdet i Marken. Det er om disse Undersøgelser, jeg i Dag skal give Meddelelse, idet jeg dog af Hensyn til den begrænsede Tid, der staar til min Raadighed, maa indskrænke mig til en Omtale af min Hovedopgave: Undersøgelse af Arbejdsforbruget ved Dyrkning af paa den ene Side tørstofrige Bederøer (Sukkerøer og Fodersukkerøer) og paa den anden Side Kaalroer, idet Udvalget gennem en saadan Undersøgelse haabede paa at kunne bidrage til en ny Belysning af dette Stridsspørgsmaal.

I 1942 blev Forsøgene paabegyndt paa 4 Forsøgssteder, hvoraf det ene senere maatte opgives. I 1943 er der kun paa 2 Steder gennemført en fuldstændig Undersøgelse, men Optagningen af de to Rodfrugtarter er fulgt paa endnu et 3. Sted.

Undersøgelserne omfatter: Udtynding, 1. Hakning, Optagning, Læsning og Aflæsning af Rod og Top, forsaavidt denne er blevet udnyttet. — Det er overalt det effektive Arbejde, der er konstateret.

Ved Opgørelsen er, som det fremgaar af det omdelte Bilag, Arbejdsforbruget beregnet pr. 10 000 F. E., idet dette Udbytte paa det nærmeste svarer til Avlen paa 1 ha paa de paagældende Forsøgssteder. — Opgørelsen gælder kun det menneskelige Arbejde.

Udtrykt paa den Maade har Hovedresultatet været:

Tabel 1.

10 000 F. E. i Bederøer (Rod og Top) har krævet samme Arbejdsforbrug som følgende Antal F. E. i Kaalroer (Rod alene):

	1942	1943
Forsøgssted Nr. 1: Pommritz*)	1,5	1,4
— - 2: Haand	1,7	1,5
Pommritz	—	1,3
— - 3: Pommritz	1,3	—
— - 5: Haand (kun Optagning)	—	1,5

Paa Forsøgsstederne 1 og 3 var Bederøerne Sukkerøer; paa Forsøgsstederne 2 og 5 Gul Øtofte.

*) Metode for Optagning af Bederøer, hvorved Roen aftoppes inden Optagningen.

Tallene viser saaledes ret god Overensstemmelse, og Virkningen af Pommritz-Metoden ved Bederoernes Optagning giver sig ogsaa tilkende, men der skal dog erindres om, at baade 1942 og 1943 har været usædvanlig gode Aar for Kaalroerne for disse Egne, hvorfor Stillingen i daarligere Kaalroear maa ventes at blive noget anderledes og mindre gunstig for Kaalroerne.

Det totale Arbejdsforbrug for de nævnte Arbejder har været:

Tabel 2.

(For Bederoer: Rod og Top; for Kaalroer: Rod alene.)

Forsøgssted	Timer pr. 10 000 F. E.			
	1942		1943	
	Bederoer	Kaalroer	Bederoer	Kaalroer
Nr. 1: Pommritz	163,0	105,4	122,5	85,4
- 2: Haand	148,8	89,7	163,3	111,5
Pommritz	—	—	140,0	111,5
- 3: Pommritz	174,8	131,1	—	—
- 5: Haand (kun Optagning) .	—	—	78,9	52,9
De laveste forekommende Tal ..	137,0	75,7	93,9	86,2
De højeste forekommende Tal ..	266,5	130,7	186,6	119,5

Bag disse Sumtal skjuler sig imidlertid en meget stor Variation, som er søgt udtrykt i de to nederste Linier, hvis Tal er fremkommet ved at opsummere de laveste, resp. de højeste Tal, for hvert enkelt Arbejde uanset Forsøgssted.

Det vil altsaa sige, at hvis Vejrforholdene, Jordbundsforholdene, Renhedstilstanden, Arbejdsforholdene, Arbejderne o. s. v., hvis alt dette stiller sig paa den bedste Maade, skulde det være muligt at komme ned paa de laveste Tal. — Hvis alle disse Forhold derimod stiller sig ugunstigere, men næppe uheldigst muligt, bliver der Tale om op til en Fordobling af Arbejdsforbruget.

Arbejdernes Betydning i denne Sag kan illustreres med et Par Eksempler.

Paa et af Forsøgsstederne var i indeværende Efteraar en Daglejer beskæftiget med Aftopning af Sukkerroer, altsaa et særdeles behageligt og let Arbejde. Den ene Dag svarede hans Arbejdshastighed til et Arbejdsforbrug af op til 33 Timer pr. ha. Den næste Dag derimod til ned til 18 Timer pr. ha. Aarsagen var, at han den første Dag gik sammen med en langsom og lidet energisk Karl, mens han den næste Dag var sammen med en energisk og dygtig og hurtigt arbejdende Forkarl.

Ved Roernes Læsning paa det samme Forsøgssted brugte to Læsere indenfor et Tidsrum af 2 Timer henholdsvis op til $15\frac{2}{3}$ Minut og ned til $10\frac{3}{4}$ Minut til Læsning af 1 Læs Roer. Altsaa en Forskel

paa tæt ved 50 pCt. Aarsagen var her det forskellige Pres af den følgende Vogn: Naar den lod vente paa sig, tog det lang Tid at læsse; naar den derimod viste sig hurtigt, gik Læsningen ogsaa hurtigt.

Det bør bemærkes, at Læsserne forud var underrettet om, at de var under Observation, og at Samtaler og Pauser derfor ikke maatte forekomme under selve Læsearbejdet.

Dette er jo i og for sig hverken nyt eller overraskende, alle kender det, men jeg blev i hvert Fald forbausset over at se, hvor stor Forskellen kunde være, naar den blev udtrykt i Tal. — For mine Undersøgelser er det naturligvis uheldigt, at saadanne uvedkommende Ting kommer ind, og det er langtfra altid muligt som her at afgøre, om Forskellen skyldes forskelligt Tempo eller er begrundet i Forhold, som virkelig vedrører Undersøgelsen. For Praksis er den direkte økonomiske Betydning af dette Forhold ganske indlysende.

Endnu et Forhold, som lader sig belyse af Tallene, skal jeg gøre opmærksom paa, nemlig Arbejdsforbruget ved Roetoppens Udnyttelse.

Det er en udbredt Opfattelse, at Toppens Udnyttelse ved Ensilering kræver alt for meget Arbejde til, at det kan betale sig. Dette er naturligvis ikke blot et Spørgsmaal om Arbejdsforbruget, men i de undersøgte Tilfælde stiller dette sig paa følgende Maade:

Tabel 3.

	Timer pr. 10 000 F. E.			
	1942		1943	
	Rod	Top	Rod	Top
Forsøgssted Nr. 1	190,0	97,3	147,7	138,6
— - 2	184,7	54,5	191,1	68,5
— - 3	216,0	97,8	—	—
— - 5 (kun Optagn.) ..	—	—	92,9	88,8

Ved Forsøgssted Nr. 2 er Toppen opfodret direkte til Kærne; i de andre Tilfælde er den ensileret.

Paa de 3 første Forsøgssteder bærer Roden ogsaa Arbejdet ved Udtyndingen og 1. Hakning, men selv om der kun regnes med selve Efteraarsarbejdet, ses det af Forsøgssted 5, at Toppen i Virkeligheden kræver mindre Arbejde end Roden. Dette forhindrer naturligvis ikke, at de to hver for sig meget krævende Arbejder falder paa samme Tid, selv om Pommritz-Metoden, der kun har Betingelse, hvor der ensileres, kan rette lidt paa den Sag.

Jeg skal ikke lægge Skjul paa, at da de før omtalte store Variationer i Arbejdsforbruget for samme Arbejde paa de forskellige Steder begyndte at vise sig for mig, var det mig en stor Skuffelse. Jeg havde haabet at finde en Sammenhæng mellem de to Rodfrugarters Arbejdsforbrug, som kun vilde vise sig at være afhængig af de Forskel-

le i det indbyrdes Udbytteforhold, som betinges af Klima og Jordbund.

Ved nærmere Eftertanke blev det mig imidlertid hurtigt klart, at der netop i de store Variationer ligger en Forjættelse med Henblik paa Arbejdets Fortsættelse. Thi hvis der havde været god Overensstemmelse mellem Tallene, saa vilde der blot være at fastslaa denne Overensstemmelse, mens Opgaverne for Fremtiden nu er klart opstillet som Forsøg paa at klarlægge Aarsagerne til Forskellene, for derigennem at naa frem til Angivelser, som kan medføre en Formindskelse af Arbejdsforbruget, hvor dette viser sig for stort.

Dette vil sikkert vise sig at være en vanskelig, maaske tilsyneladende uløselig, Opgave, og dog nærer jeg — efter det jeg hidtil har haft Lejlighed til at iagttage — ikke Tvivl om, at det vil være muligt at opnaa meget betydningsfulde Resultater i den angivne Retning. Men det vil kræve meget Arbejde, mange Undersøgelser og sikkert ogsaa lang Tid.

Det er ejendommeligt, naar man, som disse Undersøgelser kræver det, følger et bestemt Arbejde flere forskellige Steder, at det saa Gang paa Gang viser sig, at den Helhed, som Arbejdet betragtedes som, i Virkeligheden opløser sig i en Masse Enkeltheder, som hver for sig maa underkastes en nøjagtig Undersøgelse.

Man lægger en Plan for Undersøgelse af et — synes man — enkelt og velafgrænset Arbejde, men under Observationerne dukker Problemerne frem, det ene efter det andet. Det gælder f. Eks. med Roeoptagning, specielt af Bederoer ved Anvendelse af Haandoptagning i Sammenligning med Pommritz-Metoden, hvor i hvert Fald følgende Ting burde undersøges, for at Slutresultatet kan siges at være fyldestgørende:

1. Arbejdsforbruget ved selve Optagningen,
2. Arbejdsforbruget ved Læsningen,
3. Fremgangsmaaden ved Aftopningen: 4 eller 6 Rækker sammen, 1 eller 2 Rækker ad Gangen.
4. Læsning af Toppen fra 8 eller 12 Rækker,
5. Rensamlingsgraden af Toppen,
6. Rensamlingsgraden af Roden,
7. Renheden af Toppen, naar den er ensileret,
8. Renheden af Roden efter Aflæsningen i Roehuset.

Dertil kommer, at alle disse Spørgsmaal maa undersøges i Forbindelse med vekslende Vejrforhold og Jordbundsforhold.

Spørgsmaal 3 er vistnok undersøgt paa Fyn, ligesom jeg har enkelte Observationer angaaende saavel dette Punkt som Spørgsmaal 4. — Der er endvidere truffet Forberedelse til i et enkelt Tilfælde at undersøge Spørgsmaal 8.

I adskillige af de Ting, jeg — udover det foran nævnte — rent foreløbigt og orienterende har beskæftiget mig med: forskellige Jordbearbejdningsarbejder og Roeduttynding især, synes Problemerkernes Antal at være endnu større.

Dr. *Hasselbalch* takkede for den aflagte Beretning. Det er klart, at her ligger en Vrimmel af Opgaver. De er saa ung og saa modig, jeg gratulerer Dem til, at De tør se til Enden af denne Opgave.

14. Meddelelse fra Assistent H. Ingvard Petersen om foretagne Ukrudtsundersøgelser.

Assistent *H. Ingvard Petersen*: I Efteraaret 1942 blev der af Landhusholdningsselskabet nedsat et Udvalg bestaaende af Forstander *E. Gram*, Direktør *Chr. Stahl*, Professor *Axel Pedersen* og Sekretær *Axel Nielsen* til at iværksætte Undersøgelser over Spireforhold hos Frø af ondartede Ukrudtsplanter.

Undersøgelserne, der endnu ikke er afsluttede, er foretaget i Marken paa Statens Forsøgsstation ved Lyngby af Magister *Søren Lund* og mig. Endvidere er der stedse foretaget Kontrol med Arternes Spireforløb i Laboratoriet af Statsfrøkontrollen.

Formaalet med Undersøgelserne er følgende:

- 1) at undersøge Spireforløbet hos Frø af særlig ondartede Ukrudtsplanter Foraar og Efteraar, hvor mekanisk Bekæmpelse lettest lader sig udføre,
- 2) at undersøge, fra hvilke Dybder Frøene er i Stand til at frembringe Planter.
- 3) at undersøge, om der er Forskel paa Spireevne og Spireforløb hos Frø fra forskellige Lokalteter.

Undersøgelserne blev paabegyndt i Efteraaret 1942 med Frø af 12 Arter fra følgende 3 Lokalteter: Lyngby og Omegn, Amager og Taastrup—Køgeegnen.

De 12 Arter er følgende:

1. Ager-Sennep (*Sinapis arvensis*).
2. Ager-Kaal (*Brassica campestris*).
3. Hvidmelet Gaasefod (*Chenopodium alba*).
4. Blegbladet Pileurt (*Polygonum lapatifolium*).
5. Kruset Skræppe (*Rumex crispus*).
6. Alm. Kvik (*Agropyrum repens*).
7. Vild Gulerød (*Daucus carota*).
8. Ager-Tidsel (*Cirsium arvense*).
9. Ager-Svinemælk (*Sonchus arvensis*).
10. Lugtløs Kamille (*Matricaria inodora*).
11. Gul Okseøje (*Chrysanthemum segetum*).
12. Ager-Gaaseurt (*Anthemis arvensis*).

Fra Lokaliteten Lyngby og Omegn omfattede Undersøgelserne endvidere Frø af Hyrde taske (*Capsella bursa pastoris*), Stør Vejbred (*Plantago major*) og Rødknæ (*Rumex acetosella*).

De ovennævnte Arters Frø blev udsaaet i Marken den 26. September 1942, idet der blev anvendt 600 Frø af hver.

For at uskadeliggøre de Ukrudtsfrø, der maatte være i Jorden, blev denne før Saaningen opvarmet i Desinfektionsovn til 100° C.

De benyttede Spiredybder var 0, 2, 4, 6 og 8 cm.

Til fortsatte Undersøgelser blev der fra Lokaliteten Lyngby og Omegn dels nedgravet Frø i Jorden i 25 cm Dybde og dels opbevaret Frø under tørre Forhold paa uopvarmet Loft.

En Serie Frø fra hver af disse Opbevaringsmaader blev udsaaet i Marken i Foraaret 1943 — dog kun i Dybden 2 cm. Samtidig blev Frø af Mælkebøtte (*Taraxacum vulgare*) og Følfod (*Tussilago farfarus*) inddraget i Undersøgelserne.

En lignende Sammenligning over Arternes Spireforløb ved de nævnte Opbevaringsmaader blev foretaget i Efteraaret 1943, idet Frøene blev udsaaet den 20. og 21. August i de ovennævnte 5 forskellige Dybder. Paa de samme Datoer blev der endvidere udsaaet Frø fra samme Lokalitet af Høsten 1943.

Arternes Spireforløb er siden Udsaaningen blevet fulgt ved Optælling af Kimplanter med korte Mellemrum.

Undersøgelserne fortsættes i 1944, hvor Arternes Spireforhold undersøges ved Udsaaning om Foraaret i de omtalte 5 Saadybder.

De foreløbige Resultater har vist, at de ovennævnte Arters Frø forholder sig forskelligt med Hensyn til Spiring Foraar og Efteraar, og endvidere, at der er væsentlig Forskel paa Spireforløbet, naar Arterne opbevares paa forskellig Maade. Arternes Frø besidder forskellig Evne til at frembringe Planter fra samme Spiringdybde. Derimod synes der ikke at være større Forskel paa Spireforholdene hos samme Art fra Lokalitet til Lokalitet.

Dr. Hasselbalch takkede for den interessante Beretning, der toges til Efterretning.

15. Fremlæggelse af Regnskabet for Finansaaret 1942—43.

16. Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Finansaaret 1944—45.

Sekretæren forelagde saavel Regnskabet som Budget og Virksomhedsplan, der begge havde været udsendt til Medlemmerne forud for Generalforsamlingen. Bestyrelsen havde ved sit Møde den 18. November givet Decharge for Regnskabet.

Generalforsamlingen hævet Kl. 15.

Mindre Meddelelser.

Ensilagebeholdere og Jordkuler til Ensilage 1943.

Ved Landbrugstællingen den 17. Juli 1943 indhentedes der Oplysninger om Ensilagebeholdere og Jordkuler til Ensilage. Resultatet af en foreløbig Bearbejdelse af det samlede Materiale er meddelt i følgende Oversigt tillige med de tilsvarende Resultater fra 1942.

	1943	1942
Antal Ejendomme med Ensilagebeholdere ..	21 630	15 104
Heraf med Oplysning om Beholderens Art og Rumfang:		
Antal Ejendomme	19 740	14 045
Antal Ensilagebeholdere af Træ	9 797	5 748
Antal Ensilagebeholdere, der er murede, støbte el. lign.	22 909	16 792
Ensilagebeholderens samlede Rumfang i m ³	512 355	402 137
Antal Ejendomme med Jordkuler til Ensilage	28 518	22 965
Heraf Antal Ejendomme, hvor der ikke findes andre Beholdere til Ensilage end Jordkuler	25 370	21 343

I 1943 er Antallet af Ejendomme, der har oplyst at have Ensilagebeholder, omtrent 50 pCt. større end i 1942, idet Antallet er steget fra ca. 15 100 til ca. 21 600. Godt 10 pCt. af det samlede Antal Landbrugsejendomme har saaledes oplyst at have Ensilagebeholder. Der er baade absolut og relativt flere Ejendomme i Jylland end paa Øerne, der har Ensilagebeholder.

Omtrent 20 000 Ejendomme har i 1943 givet Oplysninger om Beholderens Art og Rumfang. Herefter var der ialt 32 700 Beholdere med et samlet Rumfang paa godt 512 000 m³. Af Beholderne er 9 800 af Træ, medens ca. 22 900 er murede, støbte eller lign. Antallet af Beholdere af Træ er i 1943 ca. 70 pCt. større end i 1942, med den relativt største Stigning i Jylland. Antal Beholdere af Cement m. v. er fra 1942 til 1943 steget med

godt 40 pCt., og paa Øerne er Stigningen relativt noget større end i Jylland.

Det fremgaar endvidere af Oversigten, at 28 500 Ejendomme i 1943 havde Jordkuler til Ensilage, hvilket i Forhold til 1942 er en Stigning paa ca. 25 pCt. For saa godt som alle disse Ejendomme gælder det, at de ikke har andet end Jordkuler til Ensilage. Paa Øerne har ca. 16 pCt. af samtlige Landbrugsejendomme Jordkuler til Ensilage, mod i Jylland ca. 12 pCt.

Man kan herefter regne med, at af ca. 210 000 Landbrugsejendomme har ca. 50 000 Ejendomme Muligheder for Ensilering. Baade paa Øerne og i Jylland er det omtrent 25 pCt. af Landbrugsejendommene, der har denne Mulighed.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

modtager til 1. Maj 1944 Elever i følgende Retninger:

1. Landvæsenselever paa større Gaarde. Disse Elever tjener under Landhusholdningsselskabet i 3 Aar paa veldrevne større Gaarde i forskellige Egne af Landet, i Reglen skiftevis paa Øerne og i Jylland.

2. Landvæsenselever paa veldrevne Bøndergaardene. Disse Elever tjener 2 Aar under Selskabet paa 2 forskellige Læresteder. (Ogsaa denne Uddannelse kan om ønskes gøres 3-aarig).

Selskabet anvender en Del af sine betydelige Legatmidler til Støtte for flinke Elever, der ønsker et Landbrugsskoleophold efter endt Læretid.

Uddannelsen af Elever under Landhusholdningsselskabet staar aaben for unge Mænd af alle Samfundsklasser. Nærmere Oplysning om Løn og andre Betingelser faas ved Henvendelse til Selskabets Kontor. Foruden Løn faar Eleverne Kost og Logi. De skal føre Dagbog, og de veludtjente Elever vil faa et Lærebrev fra Selskabet.

De unge Mænd, der ønsker at antages i nogen af de her omhandlede Elevpladser fra 1. Maj 1944, maa, hvis de er Sønner af Ikke-Landmænd, være fyldt 18 Aar (medmindre deres forudgaaende Uddannelse ved Landbruget skønnes at tale for Nedskrivning af denne Aldersgrænse) og ellers mindst 17 Aar. De maa indsende selvskrevet Andragende til Landhusholdningsselskabet, Rolighedsvej 26, København V., helst inden 15. Februar, ledsaget af følgende Oplysninger:

- a) Navn, Fødested, Fødselsaar og -dag, nuværende Adresse samt Faders (eller Moders) Navn, Stilling og Bopæl.
 - b) Oplysninger om Legemsbygning og Sundhedstilstand.
 - c) Anbefalinger fra tidligere Husbønder og Vidnesbyrd om, at Ansøgeren er arbejdsvant, og at han tidligere har faaet Uddannelse ved Landvæsenet og kan udføre Karlearbejde.
- For saa vidt Ansøgeren er under 18 Aar, maa hans Faders eller Værges Indvilligelse medfølge.

Laurits Andersens Fond.

Ansøgninger om at komme i Betragtning ved den i Begyndelsen af Juli Maaned 1944 stedfindende halvaarlige Uddeling af Fondets Midler maa være indsendt til Fondets Kontor senest den 1. Marts 1944 (for Ansøgere bosiddende udenfor Europa senest 1. April). Ansøgningerne maa indeholde Oplysninger om eventuel fra anden Side modtaget eller søgt Støtte. Ansøgningskemaer anvendes ikke.

Fondets Midler anvendes i Følge Fundatsen til *Fremme af dansk Industri og Handel* — som er Fondets Hovedformaal — samt til *Hjælp til syge og fattige Danske hjemme og ude*. Bevillinger til *sidstnævnte* Formaal gives ifølge Bestyrelsens Beslutning ikke til personlige Ansøgere (bortset fra trængende Slægtninge af Fondets Stifter), men stilles til Raadighed for danske velgørende Foreninger i Ind- og Udlandet.

Nærmere Oplysninger om de Formaal, hvortil Fondet fortrinsvis yder Støtte paa det erhvervsmæssige Omraade, kan faas ved Henvendelse til Fondets Kontor, Industribygningen, Vesterbrogade 1, København V.

Avlscentre for Faar.

I Efteraaret nedsattes det af De samv. danske Landboforeninger, De samv. danske Husmandsforeninger, Landsforeningen Faareavlens Fremme og Tekstilbranchen dannede Fællesudvalg til Faareavlens Fremme et Avlscenterudvalg med den

Opgave efter nærmere fastsatte Regler at udpege nogle Avlscentre for Faar blandt de bedste Besætninger.

Udvalget, der bestaar af Gaardejer *Ole Westergaard*, Houlkjærgaard, Viborg (Formand), Gaardejer *P. M. Skjødsholm*, Sdr. Tranders Hedegaard, og Fællesudvalgets Konsulent *Friis O. Jensen*, Hornslet, har nu gennemgaaet de indsendte 85 Ansøgninger og beset disse Besætninger. Udvalget har derefter anerkendt nedennævnte 11 Besætninger som Avlscentre for Faar:

- Grd. Vilh. Alexandersen, Aarslev, Randers.
- Grd. Jens J. Nielsen, Skovby, Jylland.
- Grd. P. Østermark, Kjellerup.
- Grd. Harald Overgaard, Balle Övergaard, Ø.-Bording.
- Proprietær Ladefoged, Marienlyst, Skive.
- Proprietær H. Nislev, Kappel, Lemvig.
- Grd. Sloth Odgaard, Nr. Ullerupgaard, Thisted.
- Grd. Harald Jensen, Nejsum, Brønden.
- Grd. Jac. Olsen, Øls, Hobro.
- Grd. Hans Jensen, Ll. Dalby, Hedensted.
- Grd. Th. Lohmann Hansen, Aasum, Odense.

Og endvidere følgende 10 Besætninger som Prøvecentre for Faar:

- Grd. M. Mortensen, Mariendal, Brabrand.
- Grd. L. Kjærsgaard Ibsen, Balle, Hadsten.
- Grd. Chr. Kjeldsen, Vinkel, Viborg.
- Grd. Chr. Bisgaard, Skyum, Hørdum.
- Proprietær A. Jensen, Albertinesminde, Dybvad.
- Proprietær J. Hvirvelkjær, Kristianshøj, Klarup.
- Poul Kjærsgaard, Vokslev, Nibe.
- Grd. Svend Pedersen, Børkopgaard, Børkop.
- Proprietær Jens Nielsen, Petersminde, Ødis.
- Godsejer A. Ovesen, Roelsegaard, Knebel.

Anerkendelsen gælder for 1 Aar ad Gangen, men er fortløbende indtil Centerejeren udmelder sig, eller Anerkendelsen inddrages af Udvalget.

Kaaringen af Faar.

Kaaringen af Faar, der paa Grund af Befordringsvanskeligheder maatte indstilles i Efteraaret, vil nu, efter at Spørgsmaalet er løst paa tilfredsstillende Maade, blive genoptaget straks efter Nytaar. Til Kaaringen er der anmeldt ca. 350 Besætninger.

Landbrugets Prisforhold i December Maaned 1943.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1942			1943		
	Hele Aaret	Nov. Md.	Dec. Md.	Høle Aaret	Nov. Md.	Dec. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	26,45	28,95	28,95	27,88	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	231	250	250	245	270	270
Slagterisvin, (sl. V.)	247	248	248	268	272	272
do. do. 80 ¹ / ₂ kg og derover	251	264	264	284	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	134	152	147	129	129	129
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	118	118	118	128	128	128
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	48	51	50	57	46	39
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	754	850	875	830	875	875
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2318	2500	2500	2514	2500	2500
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	37,24	33,00	34,00	27,11	22,00	22,75
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. . .	17,50	15,20	16,00	14,06	13,60	14,00
Runkelroefrø	245	—	278	235	178	185
Kaalroefrø	525	—	450	343	163	150
Rødkløverfrø, halvsildig	980	—	—	759	520	540
Hvidkløverfrø	958	950	920	830	665	800
Hundegræsfrø	258	260	260	255	250	250
Alm. Rajgræsfrø	224	225	225	195	165 ³⁾	165 ³⁾
Ital. do.	209	205	205	178	150	150
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	23,48	23,00	23,80	24,75	25,00	25,00
Sv. Ammoniak	24,00	24,20	23,70	24,65	24,90	24,90
40 » Kaligødning	19,74	19,80	20,00	18,69	18,45	18,65

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

For Svin over 80 kg betales fra Oktober 1942 et Tillæg paa 16 Øre pr. kg.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1942			1943		
	Hele Aaret	Nov. Md.	Dec. Md.	Hele Aaret	Nov. Md.	Dec. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	252	276	276	266	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	196	212	212	208	229	229
Slagterisvin	259	270	270	291	296	296
Slagtekøer (København)	231	262	253	222	222	222
Stude og Kvier (Esbjerg)	193	193	193	210	210	210
Unge Heste (Odense)	315	339	339	341	339	339
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	542	480	495	395	320	331
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	467	405	427	375	363	373
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	122	119	123	128	130	130
40 pCt. Kaligødning	166	166	168	157	155	156
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	222	225	225	224	225	225
Husdyrprodukter, ialt	232	243	242	242	246	246
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	261	246	249	238	235	236
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	234	243	242	242	246	246
Kunstgødning	168	167	168	164	158	158
Markfrø	366	366	366	371	371	371

Frøavlens Vilkaar og Fremtidsmuligheder*).

Af Direktør A. Poulsen, Roskilde.

Naar Landhusholdningsselskabets Præsidium har ønsket *Frøavlens Vilkaar og Fremtidsmuligheder* behandlet ved dette Møde, er det sikkert, fordi Selskabet har ment, at dette Emne netop for Tiden er særlig aktuelt. Sædefrøets Art og Kvalitet er en meget vigtig Faktor for Afgrødens Størrelse, og en vel gennemført Frøavl, der sikrer Landmændene Frø af de gode, danske Stammer, kan uden Overdrivelse siges at være livsvigtig for Landbruget, der har den allerstørste Interesse i fuld Selvforsyning med Frø af alle vigtige Arter.

Frøavlens Udvikling.

Frøavlens er herhjemme fra en ringe Begyndelse efterhaanden blevet udvidet meget betydeligt. I Tiden fra 1870 til 1907 beslaglagde Frøafgrøderne aarlig kun et Areal paa 3 à 4 000 ha, d. v. s. 1 à 1½ Promille af det dyrkede Landbrugsareal. Tællingen i 1912 viste imidlertid en meget betydelig Udvidelse, navnlig af Græsfrøarealerne. Det samlede Areal er nu steget til 16 000 ha. Spekulationen i Krigsaarene bragte i 1919 Arealet op paa ca. 32 700 ha. I 1931 havde man et lignende Areal, og indtil og med 1942 har de samlede Arealer med Markfrø varieret fra 30 000 til 42 000 ha. I 1943 stiger Høstarealet meget stærkt — der kan atter for nogle Arters Vedkommende godt tales om Spekulation — til henimod 60 000 ha, svarende til omtrent 2 pCt. af det samlede Landbrugsareal.

Frøavlens Betydning.

Fra dette Areal med Markfrø fremskaffes langt den overvejende Del af Udsæden til omkring 1,1 Mill. ha af Landbrugsarealet, fordelt med ca. 435 000 ha med Roer og 670 000 ha med

*) Efter Foredrag holdt i Landhusholdningsselskabet den 10. Februar 1944.

Kløver/Græs. Til sidstnævnte Areal svarer et aarligt Udlægsareal paa ca. 335 000 ha. Medregnes vedvarende Græsarealer og Græsningsarealerne uden for Omdriften, kommer man til det Resultat, at henimod Halvdelen af Landbrugsarealet enten hvert Aar eller med kortere eller længere Mellemløb skal besaas med Markfrø. Frøavlens er om ikke direkte saa indirekte af meget stor Betydning, saaledes at det ikke alene er Frøavlens som Erhverv, men hele Landbruget, som er interesseret i Fremskridt og Udvikling paa dette Omraade. Hermed tænkes ikke paa en Udvidelse af de nuværende Arealer, der tværtimod for visse Arter maa betegnes som for store, men ogsaa paa det Arbejde, som gøres for at fremskaffe og opformere nye og bedre Stammer, der giver Landmændene større Udbytte i Marken.

Forædlingens Betydning.

Naar Frøavlens har udviklet sig, som Tilfældet har været, og den har faaet den store og uomtvistelige Betydning for Landbruget, som den har, saa skyldes det i første Række det store og ofte uegennyttige Arbejde, der af en Række Mænd og Institutioner er udført for at fremskaffe bedre Sorter og Stammer af saavel Græsmarksplanter som Rodfrugtfrø. Det er disse, som har givet Basis for Udvidelserne af Avlens, specielt til Dækning af det hjemlige Forbrug. Det er af meget stor Vigtighed, at den betydningsfulde Forsøgs- og Forædlingsvirksomhed fortsættes og eventuelt udbygges yderligere, da dette kommer Landbruget til gode i Form af større Afgrøder, hvis Merværdi i Sammenligning med Frø af udenlandske Avlsstedsformer kan anslaaes til meget betydelige Summer.

Der er ikke her Tid og Lejlighed til at komme nærmere ind paa denne Side af Sagen, men det kan lige nævnes, at adskillige af vore Græsser ligger 10 à 20 pCt. over de udenlandske i Ydeevne, og for Græsmarksbælgplanterne er der opnaaet særlig glimrende Resultater, nemlig Stammer der giver fra en halv Snes op til 50 pCt. større Høudbytte i Sammenligning med de udenlandske. Ifølge Forsøgene er der en Fortjeneste ved at anvende Halvsildig Rødkløver i Stedet for det bedste udenlandske Frø af Tidligkløver paa ca. 250 Kr. pr. ha med en Hø-

pris paa 10 Øre pr. kg, og det gælder, enten der er Tale om Høslæt eller Afgræsning.

Fortjeneste ved Brug af Halvsildig Rødkløver i Stedet for udenlandsk Tidlig Rødkløver (polsk).

2 aarlige Slæt.

Merudbytte for Halvsildig Rødkløver, Øtofte: 26 hkg Hø	
à 10 Øre pr. kg	Kr. 260,00
÷ Merudgift til Frø: 10 kg à 6,75 ÷ 6,00 = 0,75 =	„ 7,50
	<hr/>
Overskud	Kr. 252,50

4—5 aarlige Slæt.

Merudbytte for Halvsildig Rødkløver, Øtofte: 25 hkg Hø	
à 10 Øre pr. kg	Kr. 250,00
÷ Merudgift til Frø: 10 kg à 6,75 ÷ 6,00 = 0,75 =	„ 7,50
	<hr/>
Overskud	Kr. 242,50

For Roefrø gør lignende Forhold sig gældende. I 1923 indførte Danmark paa Grund af daarlig Høst en hel Del Frø af tysk *Eckendorfer* og franske og engelske *Barres*. Resultatet var iflg. lokale Forsøg ca. 50 hkg Tørstof pr. ha mod normalt 80—90 hkg af de danske *Barres*stammer. De udenlandske Roer var meget mere grenede, og der fandtes op til 30 pCt. Stokløbere imod 6—7 pCt. Stokløbere i Roer af danske Stammer.

Disse faa Eksempler vil være tilstrækkelige til at illustrere det danske Frøs Overlegenhed overfor det udenlandske.

Frøavlens nuværende Stilling.

Naar Frøavlens tidligere og ikke mindst nu i højere Grad end andre Produktioner har faaet Lov til at „passe sig selv“, skyldes det, at Landbruget gennemgaaende har været særdeles godt betjent, hvad Forsyningen med Frø angaar. Dette er ogsaa Grunden til, at vi her i Landet har undgaaet den Frølov, som tidligere har været paa Tale, og i det hele taget generende Restriktioner, som sjældent fører til det ønskede Resultat. Interessen for Frøavlens vilde let svækkes og Charmen for Avleren ved den forsvinde, hvis den i større Omfang skulde regeres „fra oven“. De danske Frøfirmaer og Organisationer har hidtil, selvfølgelig i Samarbejde med andre gode Kræfter, løst sin Del af Opgaven paa en Maade, som har overflødiggjort stærke

offentlige Indgreb paa dette Omraade, og jeg tror til Gavn for Landbrugets regelmæssige Forsyning med dansk Sædefrø.

Selvfølgelig kan man ikke for Tiden inden for Frøhandelen arbejde som før Krigen. Det er ikke længere Tilbud og Efter-spørgsel, som bestemmer Priserne. Det forbyder sig selv, da der ikke under de nuværende Forhold findes nogen fri Handel. Landbrugsministeriet har nedsat et Udvalg, hvis Opgave det er at fremkomme med Forslag om Import og Eksport af Frø, men samtidig at afgive Indstilling til Ministeriet om Eksportpriserne, der stort set vil være gældende ogsaa for Hjemmemarkedet, og endelig Priskontrolraadet, der som bekendt har meget stor Indflydelse, og som faar forelagt ogsaa Grundlaget for Detailpriserne, der ikke kan publiceres, før de er godkendt af Raadet.

Priserne paa Markfrø er saaledes underkastet Restriktioner, hvorimod dette ikke er Tilfældet for Avlen. Her er der frit Slag. Ethvert Firma kan slutte Avlskontrakter eller sælge Stamfrø til Friavl i den Udstrækning, det lader sig gøre i Praksis. Det er klart, at dette kan være en Fare for Frøavlen i et højt Prisniveau, hvor smarte Agenter, der ikke har et ansvarsbevidst Firma i Ryggen, har Mulighed for at tegne saa store Arealer, at de let kommer til at staa i omvendt Forhold til Afsætningsmulighederne. Svingter disse, kan Aftageren komme ud i en Situation, som han ikke kan magte. Det er en fattig Trøst, at Avlerne sandsynligvis vil komme til at sidde med Smerten, men forøges Frøavlen paa denne Maade udover rimelige Grænser, medfører det uundgaaeligt et Prisfald, der rammer hele Produktionen og virker svækkende ogsaa for den sunde Frøavl.

Det er derfor meget vigtigt, at Frøfirmaerne kender deres Begrænsning og heller ikke under disse Forhold kontraherer eller lader udlægge større Arealer, end Afsætningen paa Hjemmemarkedet og forventet Eksport giver Baggrund for. Ogsaa Frøavlerne maa ræsonnere og ikke kritikløst lægge ud, men søge Raad og Vejledning hos deres Forbindelse og kun slutte Kontrakt med Firmaer, som de har Tillid til, og som kan forventes at betjene dem paa en god Maade.

Formaalet med Prisansættelsen maa være at finde netop den Pris, som giver Basis for Nytegning i passende Omfang. Det kan være uhyre svært, idet mange Hensyn maa afvejes overfor

hinanden. Det er derfor ogsaa en overmaade vigtig Opgave, som er det før nævnte Udvalg betroet. Betydningsfuldere er Opgaven blevet, efterhaanden som der bliver Tale om Eksport af næsten alle Frøarter, da det under de nuværende Forhold paa denne Maade er hele Prisniveauet for den paagældende Sæson, der gennem de til Ministeriet indstillede Priser, for saa vidt de godkendes, lægges fast.

Hjemmeforbruget af Frø er heller ikke i Krigsaarene undergaaet væsentlige Ændringer. Der er sket visse Forskydninger inden for Arterne, men disse er i Hovedsagen foraarsaget af ændrede Eksportforhold. Det store Spørgsmaal inden for Frøavlens i Øjeblikket er, i hvor stort Omfang man skal lægge an paa Eksporten. Det er min Opfattelse, at man ikke i Aar skal forcere Udlæget i Forventning om øget Afsætning til Ulandet, da man derigennem let skaber en Produktion, som man vanskeligt eller maaske slet ikke til sin Tid kan finde lønnende Afsætning for.

Der maa i Frøavlens arbejdes paa langt Sigt. De Arealer, der nu søges kontraheret til Udlæg i Foraaret 1944, giver først Frø til Udsæd i 1946. Der kan altsaa ikke i Frøavlens pludselig foretages indgribende Forandringer med Henblik paa formodede Omlægninger af Driften inden for Landbruget, hvad der da heller ikke synes at være Anledning til. Hvorledes den forventede Overskudsavslutning i 1944, og det er den, der for mange Arters Vedkommende faar Indflydelse paa Priserne, til sin Tid kan placeres, maa foreløbig staa hen i det uvisse. Jeg vender senere tilbage til dette Spørgsmaal, men forudskikker allerede nu den Bemærkning, at der for de fleste Frøarters Vedkommende ikke synes at være Grund til at nære særlig Ængstelse for Afsætningen af dette Aars Frøhøst.

Prisernes Fastlæggelse.

Det er gjort gældende og sikkert med Rette, at Priserne paa Frø o. lign. Afgrøder bør sammenlignes med Priserne for Korn udover det Kvantum, som skal afleveres til Staten, og Prisen for saadant Korn bestemmes i det lange Løb af Flæskeprisen, idet Svinebestanden er den store Reserveeftager af Korn, der ikke paa anden Maade finder Anvendelse. Prisen for Frihan-

delskorn vil variere efter Forholdet mellem Svinebestand og Kornoverskud. En stor Svinebestand i Forhold til den til Raadighed staaende Mængde Korn vil normalt give en høj Pris paa Frihandelskornet, saaledes som Tilfældet er i Øjeblikket.

Paa de gode Jorder, som sædvanlig benyttes til Frøavl, kan der normalt let høstes 20 Fold, svarende til 35 hkg Korn pr. ha, og den nuværende Flæskepris betinger en Udnyttelsespris for Kornet af 40 Kr. pr. hkg. Bruttoudbyttet af en Kornafgrøde paa disse Jorder giver herefter 1 400 Kr. pr. ha foruden Halmen. Under almindelige Forhold kan det ikke ventes, at Landmanden vil dyrke Frø i fornøden Udstrækning, hvis ikke Frøavlen giver Udsigt til en Bruttoindtægt, der dækker Merudgiften ved Avl af Frø i Sammenligning med Korn, og desuden jo helst en Ekstraindtægt for den større Risiko, som Frøavlen indebærer.

Der kan ogsaa anstilles andre Betragtninger; saaledes kan tidligere Prisrelationer give gode Holdepunkter ved Prisanstættelsen, men det er ikke muligt ved nogen som helst Beregning at finde netop den Pris, der giver Sikkerhed for en Frøavl af passende Størrelse. Man maa derfor tage Arealernes faktiske Udvikling i Betragtning og saa formindske eller forhøje Prisen, eftersom man finder, at Arealerne vokser for stærkt eller for langsomt. Det er jo ogsaa det, der under normale Forhold finder Sted i Praksis, idet en for stor Produktion i Forhold til de foreliggende Afsætningsmuligheder giver en relativ lav Pris for Frøet, der igen fører til reduceret Udlæg og efterhaanden atter stigende Priser. Produktion og Afsætning er jo heller ikke konstante Størrelser, og derfor vil Prisudsving aldrig kunne undgaas, men de bør tilstræbes saa smaa som muligt for at faa den rette Stabilitet i Avlen.

Det er de for Tiden raadende Forhold, der her omtales. Da det førnævnte Udvalg er alsidigt sammensat, vil de forskellige Synspunkter i en Forhandling om Priserne gøre sig gældende, og i Reglen finder man den Pris, som tjener Formaålet. Der tages ved Fastlæggelsen af Prisen Hensyn til Aarets Frøudbytte, hvad jeg synes er saa udmærket, at det kunde ønskes gennemført over for andre Salgsafgrøder. Det vil nemlig være nødvendigt, hvis Frøudbyttet er lavt, at fastlægge en relativt

høj Pris, hvis fortsat Udlæg af vigtige Frøarter i nødvendigt Omfang skal forventes, men omvendt kan Prisen reduceres, hvis Udbyttet er højt, og det kan alligevel blive en god økonomisk Forretning for Avleren.

Den Prispolitik, der hidtil har været ført overfor Frøavlén, maa betegnes som forsvarlig og rimelig overfor Forbrugerne, men ogsaa overfor Avlerne, der i det store og hele har reageret som ønsket, og Baggrunden herfor har været de fastlagte Priser. Vi har hidtil her i Landet klaret os uden Mindstepriser eller andre Forhaandsgarantier overfor Frøavlerne, hvad der maa anses for en Fordel, naar Sagen ses som en Helhed.

Som her skildret er Vilkaarene for Tiden prismæssigt set for Frøavlén. Det er en Selvfølge, at det ikke spiller nogen Rolle for Forbrugeren, om f. Eks. Kløverfrøet koster en Krone mere pr. kg end Produktionsprisen, hvis denne Krone giver Mulighed for at kontrahere de nødvendige Arealer. Det er langt vigtigere, at der fremskaffes rigeligt med danskavlet Frø til Besaaing af de nødvendige Kløver/Græsmarker. Lader dette sig paa Grund af for lave Priser ikke gennemføre, har man sparet paa Skillingen og ladet Daleren gaa.

De almindelige Vilkaar for Frøavlén.

Avlsmæssigt set har man her i Landet gode, naturlige Vilkaar for lønnende rationel Frøavl. Maaske har de i andre Lande billigere Produktionsvilkaar, ikke saa kostbar Jord og billigere Arbejdspriser, ogsaa undertiden bedre Vejrforhold, men taget som Helhed maa Forholdene kaldes gode for Frøavlén. Vi har bl. a., hvad de mangler mange andre Steder, en dygtig og veluddannet Landbostand, hvilket betyder overordentlig meget. Virkelig rentabel Frøavl gennem en Aarrække finder kun Sted hos den dygtige og indsigtfulde Landbruger.

Klima- og Jordbundsforhold.

Vi har endvidere herhjemme gennemgaaende gode klimatiske Forhold for Frøavlén. Ganske vist har vi nylig haft tre haarde Vintre i Træk, men det maa betragtes som noget ekstraordinært. Temperatur- og Nedbørsforhold maa som Helhed be-

tegnes som gunstige for Frøafgrøderne og vort vekslende Klima velegnet for Frøavlens ogsaa i kvalitetsmæssig Henseende.

Jordbundsforholdene frembyder som Helhed ogsaa gode Vilkaar for Frøavlens, men Renhedstilstanden lader noget tilbage at ønske. Alt for mange Frømarker er for urene ofte i en saadan Grad, at Avlens alene af den Grund bliver urentabel. Der er en betydelig Del af Frøavlerne, som ikke har den rette Forstaaelse af, hvor vigtigt dette Spørgsmaal er til Trods for, at Afregningen i mangfoldige Tilfælde taler sit alvorlige Sprog derom. Et ringe Frøudbytte og højt Ukrudtsindhold følges i Reglen ad, som det fremgaar af efterfølgende Oversigt over Ukrudtsindhold for Halvsildig Rødkløver (radsaaede Frømarker) i Aarene 1939 og 1940 og Hvidkløver i Aarene 1938 og 1939. (D. L. F., forrenset Vare):

Halvsildig Rødkløver 1939—40.

Ukrudtsindhold %	Antal Partier %	kg Frø pr. ha	Forholdstal for Udbytte
0 — 0,5	56	395	100
0,51—1,0	19	345	87
1,1 — 2,0	14	323	82
2,1 — 4,0	8	281	71
4,1 — 8,0	3	225	57

Hvidkløver 1938—39.

0 — 0,5	16	318	100
0,51— 1,0	17	277	87
1,1 — 2,0	25	234	74
2,1 — 4,0	25	217	68
4,1 — 6,0	9	188	59
6,1 — 10,0	5	152	48
over 10	3	122	38

Udbyttet ses at falde jævnt med stigende Ukrudtsindhold, og Nedgangen er forholdsmæssig omtrent lige stor for begge Sorter. Det siger sig selv, at det vil være en daarlig Forretning at avle Frø under Forhold, hvor det ikke er muligt at holde Afgrøden nogenlunde ren, hvad adskillige Frøavlere burde lægge sig paa Sinde. Det er velkendt, at Hvidkløver er vanskeligst at holde ren, hvilket ogsaa fremgaar af Tallene, hvorefter i Halvsildig Rødkløver over Halvdelen af Partierne har under

0,5 pCt. Ukrudt, medens det tilsvarende Tal for Hvidkløver kun er 16 pCt.

Vigtigheden af Bekæmpelsen af Ukrudtet i Frømarkerne kan ikke for ofte fremholdes over for Avlerne.

Arbejdsforbruget.

Det landøkonomiske Driftsbureau har foretaget nogle Underøgelse over Arbejdsforbruget ved forskellige Frøafgrøder sammenlignet med Kornafgrøder. Resultaterne er offentliggjort i 1939 i en periodisk Beretning over Arbejdsforbrugets Størrelse og Fordeling i danske Landbrug 1927—36.

Arbejdsforbruget ved Græsfrø, Kløverfrø, Kaalroe- og Turnipsfrø sammenlignet med Korn (henholdsvis 67, 37 og 24 Regnskaber).

	Mandsarbejde				Hestearbejde			
	Græsfrø	Kløverfrø	Kaalroe- og Turnipsfrø	Korn	Græsfrø	Kløverfrø	Kaalroe- og Turnipsfrø	Korn
<i>Arbejdstimer pr. ha.</i>								
Jordbearbejdning og Saaning	14,2	14,8	36,3	30,4	37,5	34,6	85,9	71,6
Andel i Brak	0,5	0,3	5,5	1,4	1,2	0,8	13,9	2,9
Gødskningsarbejder	8,6	1,1	16,4	5,8	12,9	0,8	16,1	6,8
Arbejde under Væksten	3,2	66,9	51,5	2,4	2,2	21,7	36,0	1,3
Høstning og Hjemkørsel	52,8	71,4	55,6	45,4	35,6	43,3	47,0	34,0
Færskning, Rensning o. lign.	30,2	53,5	43,4	31,5	2,6	1,6	2,3	3,7
Andel i Hestepasning	10,3	10,2	20,9	13,1	0,1	—	0,1	0,1
Andel i andre Arbejder	23,9	22,4	22,8	30,2	6,4	5,7	6,8	7,8
Ialt	143,7	240,6	252,4	160,2	98,5	108,5	208,1	128,2
Forholdstal	90	150	158	100	77	85	162	100

Det fremgaar af Tabellen, at Græsfrøafgrøderne kommer Kornet nærmest i Mandstimer pr. ha, nemlig 144 for Græsfrø mod 160 Mt. for Korn. Afvigelsen ligger nærmest i Jordbearbejdning og Saaning, hvor Arbejdsforbruget for Kornafgrøder er rigeligt dobbelt saa stort som for Græsfrøafgrøderne. Arbejdet ved Bjærgning af Afgrøderne er størst for Græsfrø og skyldes den større Omhu, der maa udvises. Der er ikke nogen større Forskel paa Arbejdsforbruget for de forskellige Græsfrøafgrøder.

For Kløverfrøets Vedkommende er Arbejdsforbruget betydeligt større end for Græsfrø. De større Antal Mandstimer for

Kløverfrøavl, ca. 1½ Gange Kornafgrøderne, skyldes fortrinsvis det meget betydelige Rensningsarbejde under Væksten og ligeledes det forholdsvis større Arbejde ved Høstning, Hjemkørsel, Tærskning og Rensning, medens Jordbearbejdning og Saaning forholder sig som for Græsfrø. Gødskningsarbejderne spiller her kun en ringe Rolle for Kløverfrø i Sammenligning med Korn og særlig Græs- og Rodfrugtfrø.

For Kaalroe- og Turnipsfrø er det samlede Antal Mandstimer lidt større end for Kløverfrø, men Fordelingen er anderledes. Disse Afgrøder kræver væsentlig større Jordbearbejdning og Gødskningsarbejde end Græsmarksplanterne, men noget mindre Rensnings- samt Høst- og Tærskningsarbejde. Disse Arbejder er dog betydelig større end for Kornafgrøderne, hvor navnlig Arbejdet under Væksten er minimalt.

For Hestetimernes Vedkommende er Forholdet for Græs- og Kløverfrø et noget andet sammenlignet med Korn, idet Arbejdsforbruget for begge Afgrøder er væsentlig mindre. Navnlig gælder det Kløverfrøet, hvor Forholdstallet er nede paa 85, medens det for Mandstimer pr. ha var 150. For Kaalroe og Turnips er Forholdstallet for Hestearbejde praktisk talt det samme som for Mandsarbejde, nemlig 162 mod 158, naar Kornafgrøderne sættes = 100.

Runkelroe- og Sukkerroefrø kræver et overordentlig stort Arbejdsforbrug sammenlignet med Kornafgrøderne, mere end 3 Gange saa stort for Mandstimer og omkring dobbelt saa stort for Hestetimer. Sukkerroerne er her udlagt i Brak, medens Runkelroefrøet avles paa omplantede Roer, hvilket giver en stor Forøgelse af Arbejdet. I Arbejdsforbruget er ikke medregnet Arbejdet ved Dyrkningen af Stiklingerne Aaret forud. Naar dette medtages, kommer man op paa 750 Mt. og ca. 300 Ht. pr. ha, et meget stort Arbejdsforbrug.

En særlig Undersøgelse har vist, at Frødyrkingen hjælper til en Udjævning af Arbejdsforbruget Aaret rundt, og navnlig gælder det for Sommermaanederne. Frøafgrødernes Pasning og Bjærgning falder heldigvis normalt ikke samtidig med de samme Arbejder for Korn og Roer, og der opnaas derved en bedre og mere jævn Arbejdsfordeling i Frøavlsbrugene end i Landbrug med stort Kornareal.

Arbejdsforbruget ved Sukkerroefrø og Runkelroefrø sammenlignet med Kornafgrøder.

Arbejdstimer pr. ha.	Sukkerroefrø sammenlignet med Kornavl (17 Regnskaber)				Runkelroefrø sammenlignet med Kornavl (25 Regnskaber)			
	Mandsarbejde		Hestearbejde		Mandsarbejde		Hestearbejde	
	Sukkerroefrø	Kornafgrøder	Sukkerroefrø	Kornafgrøder	Runkelroefrø	Kornafgrøder	Runkelroefrø	Kornafgrøder
ordbearbejdning og Saa-								
ning	83,4	31,8	88,7	75,2	181,1	33,5	146,0	68,7
Andel i Brak	14,0	0,6	37,0	1,5	0,3	1,0	0,7	2,3
Gødskningsarbejder	29,4	6,7	28,8	8,5	37,6	8,0	40,1	7,8
Arbejde under Væksten	165,1	2,2	44,1	1,7	133,1	2,9	22,3	1,4
Høstning og Hjemkørsel	113,9	41,3	39,1	30,2	174,9	52,5	39,8	39,3
Færskning, Rensning o. lign.	39,4	27,0	2,3	3,4	53,6	45,4	2,7	4,6
Andel i Hestepasning	21,0	13,1	0,1	0,1	33,8	15,5	—	—
Andel i andre Arbejder	23,3	33,3	6,0	7,5	28,2	33,4	4,5	5,9
Ialt	489,5	156,0	246,1	128,1	642,6	192,2	256,1	130,0
Forholdstal	314	100	192	100	334	100	197	100

Frøavlsarealernes landsdelsvise Fordeling viser, at Vilkaarene ikke overalt er lige gode for Frøavlens. Her spiller saavel Klima som Jordbundsforhold en Rolle, og Avlen har efterhaanden tilpasset sig de naturlige Forhold. I 1939, det sidste Aar, som ikke er paavirket af Krigen og de haarde Vintre, fandtes 48 pCt. af Arealet med Markfrø paa Sjælland, 6 pCt. paa Lolland-Falster og 17 pCt. paa Fyn. Tilsammen 72 pCt. paa Øerne og 28 pCt. i Jylland. Fordelingen mellem Kløver-, Græs- og Rodfrugtfrø er praktisk taget den samme inden for Landsdelene.

Af Græsmarksbælplanter er det hovedsagelig Rød- og Hvidkløver, der frøavles i Jylland. I 1942 fandtes der af disse Arter 3176 ha af et samlet Frøavlsareal med Kløver paa 3417 ha. Inden for Græsserne finder man i Jylland de største Arealer med Alm. Rajgræs og Eng-Svingel, og særlig dominerende er Alm. Rapgræs, hvor omkring tre Fjerdedele af Arealet findes i Jylland, hovedsagelig paa de lave, udtørrede Arealer. Af Bederoer dyrkes kun lidt til Overvintring, men forholdsvis betydelige Arealer med Barres og Fodersukkerroer til Frø paa udplantede Stiklinger.

Paa Øerne findes Frøavlsarealet mere jævnt fordelt. Lolland-Falster har en stor Procentdel af Arealet med Sneglebælg, og det fremgaar af Tallene for 1942, at særlig Kløverfrøarealerne paa Lolland-Falster og Bornholm er i ret stærk Stigning.

Fordeling af Frøarealet efter Ejendomsstørrelse viser, at det samlede Areal med Markfrø er voksende med Ejendomsstørrelsen. Markfrøarealet paa Ejendomme med 100 ha og derover udgør 38,2 pCt. af det samlede Areal heraf. For Ejendomme med over 10 ha i samlet Areal er omkring 90 pCt. af Frøavlsarealet udlagt med Markfrø og Resten med Haveplanter til Frø eller Sennep. Iøvrigt fordeler Procenterne sig saaledes inden for Græsmarksbælgplanter, Græsser og Rodfrugter:

	1-5	5-10	10-20	20-30	30-50	50-100	100 og derover	Ialt ha
Græsmarksbælgplanter	0,3	1,2	10,4	20,8	27,7	19,2	20,4	10 197
Græsser	0,2	1,0	5,6	12,1	18,2	16,2	46,7	23 435
Rodfrugter	0,3	1,4	6,3	14,9	22,7	20,2	34,2	3 615
Markfrø ialt	0,3	1,1	7,0	14,8	21,3	17,3	38,2	37 247

Da Græsfrøarealet andrager ca. 60 pCt. af det samlede Markfrøareal, er disse Frøarter i væsentlig Grad bestemmende for Markfrøarealernes Fordeling efter Ejendomsstørrelse. Det fremgaar af de her anførte Tal, at ca. 40 pCt. af Arealet med Kløverfrø, ca. 63 pCt. med Græsfrø og ca. 54 pCt. med Rodfrugtfø findes paa Ejendomme med Tilliggende af over 50 ha. — En Opgørelse fra 1933 viste, at ca. 55 pCt. af det daværende samlede Frøavlsareal paa ca. 22 000 ha laa paa Ejendomme med 60 ha og derover, heraf 26 pCt. paa Ejendomme med over 240 ha.

Fordelingen af Arterne paa de forskellige Ejendomsgrupper viser interessante Tal. Af et samlet Areal med Hundegræs til Frø i 1939 fandtes 72 pCt. paa Gaarde med over 100 ha, medens det tilsvarende Tal for Runkelroer er 14,2 pCt. Det er særlig Roer til Overvintring paa Blivestedet, der frøavles paa de store Ejendomme. — Iøvrigt viser Oversigten, at det er de store Ejendomme, der har størst Betydning for Frøavl, idet de dels har en betydelig Andel af det samlede Frøavlsareal, dels har en relativ stor Del af deres samlede Landbrugsareal udlagt til Frøavl.

Frøavlens øjeblikkelige Stilling.

Det er en Kendsgerning, at Frøavlsarealerne er vokset stærkt. Det samlede Areal med Markfrø var i 1943 paa 58 000 ha, hvortil kommer nogle uspecificerede Arealer, mod godt 36 000 ha Aaret forud. Der har i de sidste fire Aar været følgende Frøarealer til Høst:

	1940 ha	1941 ha	1942 ha	1943 ha
Græsmarksbælgplanter ...	14 350	11 000	12 300	16 000
Græsser	22 200	20 700	19 700	25 700
Rodfrugter	2 350	3 420	3 120	9 830
Ialt Markfrø (incl. uspec. Arealer)	ca. 40 600	ca. 35 900	ca. 36 300	ca. 58 000

Disse Tal viser tilsyneladende en betænkelig Udvikling. Det maa imidlertid erindres, at i 1941 og 1942 stod Høstarealerne ikke i det rigtige Forhold til Udlægsarealerne, idet de strenge Vintre medførte større Ompløjninger end sædvanligt, medens nærmest det omvendte maa siges at have været Tilfældet for Udlæget 1942 til Høst 1943. Med normal Overvintring i de foregaaende Aar vilde Høstarealerne i de sidste fire Aar have vist en jævnt stigende Kurve, og Tallene for 1943 vilde ikke have virket saa chokerende, som det nu er blevet Tilfældet.

Frøavlsarealet med Græsmarksbælgplanter er i 1943 optalt til godt 16 000 ha, hvad der egentlig er meget passende, naar der tages Hensyn til Hjemmeforbrug og nogen Eksport. Der er alt-saa ikke noget foruroligende i den Arealudvidelse, som her har fundet Sted. Til Dækning af Hjemmeforbruget kræves med Middeludbytte af Frø alene 12 500 ha, hvortil svarer et Udlægsareal paa ca. 15 000 ha. Man faar en Overskudsavl i Rød- og Hvidkløver, men ikke større end egentlig ønsket. Af Sneglebælg er Overskudet i Aar ikke for stort, dels fordi Forbruget under den nuværende Gødningssituation vokser meget stærkt, og dels fordi der er ubegrænset Afsætning til Udlandet, men under normale Forhold bør man ikke tilstræbe saa stort et Frøavlsareal med Sneglebælg, der iøvrigt altid har været en Konjunktursort. Bortset herfra maa Arealet med Græsmarksbælgplanter til Frø siges at være passende, og der tiltrænges ikke egentlige Reduktioner.

Jeg vil gerne ved denne Lejlighed lægge et godt Ord ind for Frøavlens af den halvsildige Rødkløver, selvom det skal ske paa Tidligkløverens Bekostning, og minde om den Udvikling, der her har fundet Sted.

Arealerne med Rødkløver — ha.

	1918	1924	1930	1931	1936	1940	1941	1942	1943
Tidlig Rødkløver	169	398	1170	394	2689	3857	2499	2051	1900
Sildig og Halvsildig Rødkløver				1594	3836	3918	3265	4860	7600

Det vil heraf fremgaa, at Frøavlsarealet med Tidligkløver, der i 1939 var større end Arealet med Sildigkløver til Frø, kulminerer i 1940, hvorefter det ret pludselig halveres. Aarsagen hertil er bl. a. Statens Forsøg med tidlig og sildig Rødkløver 1931—1934, offentliggjort i „Tidsskrift for Planteavl“, Bind 41 i 1936.

2 aarlige Slæt (Høslæt) hkg Hø pr. ha.

Stamme	Udløgs- aaret	1. Brugsaar	2. Brugsaar	Tilsammen	Forholdstal
Tidlig polsk ...	7	70	30	117	100
Tidlig Øtofte ..	10	89	42	143	122
Halvs. Øtofte ..	7	84	50	143	122

4—5 aarlige Slæt (Aigræsning).

Tidlig polsk	7	61	22	93	100
Tidlig Øtofte ..	11	68	31	112	120
Halvs. Øtofte ..	7	70	38	118	127

Herigennem og gennem tilsvarende Forsøg i Landboforeningerne revideres den gamle Opfattelse om, at Tidlig Rødkløver skulde være den mest værdifulde i Sædskiftets Græsmarker paa Grund af dens Tidlighed om Foraaret og større Genvækst. De Former af Rødkløver, der nu arbejdes med, er hinanden ret jævnbyrdige i udbyttmæssig Henseende.

Da Tidligkløveren brugsmæssigt set ikke byder væsentlige Fordele fremfor den halvsildige — her ses der bort fra Hjelmkløveren — kan man nu i Frøavlens lægge Vægt paa den sidste, der er langt mere sikker som Frøavlsplante. I jo højere Grad dette gøres, des større Muligheder er der for fortsat fuld Selvforsyning med danskavlet Rødkløverfrø.

Frøavlens af Tidlig Rødkløver, der giver ca. 150 kg Frø mindre

pr. ha end Halvsildig Rødkløver, skal ikke opgives, men de Forbrugere, der ønsker dette Frø, maa betale det med en saa høj Pris, at det mindre Frøudbytte derigennem udlignes. Bliver det Tilfældet, og det er det eneste rimelige, hvis Frøavlens Tidlig Rødkløver ønskes opretholdt, vil Efterspørgslen komme til at staa i et mere rimeligt Forhold til de Frømængder, som kan fremskaffes.

Til Dækning af Hjemmeforbruget med Græsfrø kræves med normalt Frøudbytte et Høstareal paa omkring 7000 ha. Der er høstet Frø paa 3 à 4 Gange saa stort et Areal i 1943, og da Frøudbyttet ligger omkring middel for en længere Aarrække eller endog derover, fremkommer der en meget betydelig Overskudsavl til Eksport. Før Krigen havde man en gennemsnitlig aarlig Eksport af Græsfrø paa en halv Snes Tusinde Tons, i Aar vil Overskudsavlen formentlig andrage 17 à 18 000 Tons, som der vil være Afsætning for. Det er en stor Forøgelse, men det skyldes i højere Grad det gode Udbytte end stærkt forøgede Arealer. I 1939 var Græsfrøarealet paa ca. 23 000 ha, saa Stigningen til 1943 beløber sig kun til 10 à 15 pCt., hvilket ikke kan siges at være urovækkende.

Der er sket en Omlægning af Græsfrøarealerne i Retning af forøgede Arealer med Rajgræs paa Hundegræssets Bekostning, foraarsaget af de for Tiden raadende Afsætningsforhold. Det er muligt, Tiden er inde til at revidere Udlægstillene lidt, og det vil nok ske ganske automatisk, men de bør ikke forøges, hvis rimelige Priser fortsat skal forventes opretholdt.

Hvad nu Rodfrugtfrøet angaar, da kan det hjemlige Forbrug anslaas til godt 5000 Tons, som kan avles paa ca. 3000 ha. Høstarealet i 1943 har andraget henimod 10 000 ha. Man skal helt tilbage til 1919, hvor Spekulationsarealerne efter forrige Verdenskrig kulminerede, for at finde lignende Arealtal. Da Frøudbyttet af Runkelroefrø i 1943 ligger omkring det normale for en længere Aarrække og for de Korsblomstrede langt derover, fremkommer der en meget betydelig Overproduktion, som der dog ogsaa synes at være Afsætning for dels til Udsæd og dels til teknisk Brug. Dette kan imidlertid ikke paaregnes at blive Tilfældet under andre Forhold, hvorfor en fornuftig Reduktion af disse Arealer bør finde Sted.

Den gennemsnitlige Eksport af Rodfrugtfrø, omfattende saavel indenlandske som udenlandske Varer, androg i Tiaaret 1930—1940 følgende Mængder:

Markgulerod	35 Tons.	—	Overskudsavl i 1943*)	ca.	320 Tons
Barres & Fodersukkerroe	353	—	—	—	5 500 —
Sukkerroe	613	—	—	—	1 000 —
Kaalroe	481	—	—	—	5 000 —
Turnips	416	—	—	—	1 000 —

*) Efter Dækning af Hjemmeforbruget.

Der kan nok tales om nogen Spekulation i Udlægsarealerne i 1942, hvor ingen tænkte paa Afsætning af Frø til Oliepresning. Det ser ud til, at man kan komme af med denne Overproduktion til rimelige Priser, men der skal ikke i denne Anledning tales om Forudseenhed. Man kan snarere sige, at Lykken har været bedre end Forstanden.

Fremtidsmulighederne.

Fremtidsmulighederne kan jo kun omfatte Høsten til Sommer og det forestaaende Udlæg til Høst 1945.

Hvad Frøavlsarealerne i 1944 angaar, da vil jeg skønne, at Billedet omtrent vil tegne sig saaledes:

Sort	Høstareal 1943 ha	Kontraheret til Høst 1944 ha	Svind- procent	Forventet Høstareal 1944 ha
Rødkløver	9 492	12 177	25	ca. 9 000
Andre Græsmarksbælgpl. .	6 398	7 291	20	- 5 800
Græsfrø	25 700	25 313	10	- 23 000
Rodfrugtfrø	9 827	9 263	20	- 7 400

Disse Tal kan selvfølgelig kun være skønsmæssige, idet Svindet fra Udlægs- til Høstareal kan forrykkes, og foreløbig tegner det jo ikke til større Udvintring, men under alle Omstændigheder ser det ud til, at Frøavlsarealerne vil blive en Del mindre i Aar, end Tilfældet har været i Fjor. Dertil kommer, at der maa regnes med et betydeligt lavere Frøudbytte pr. Arealenhed paa Grund af manglende Kvælstofgødning, saa Overproduktionen efter Hjemmeforbrugets Dækning maa an-

slaas til at blive meget mindre end i denne Sæson. I første Række vil Gødningsituationen faa Indflydelse for de salpeterkrævende Græsfrøafgrøder og rimeligvis medføre mindre Friavl end sædvanligt, men ogsaa Roefrøavlens vil det gaa ud over i kvantitetsmæssig Henseende.

Der skulde saaledes ikke være Udsigt til faretruende Overproduktion, men for visse Rodfrugter, særlig gælder dette Gulerodsfrøet og i nogen Maade de Korsblomstrede, kan der være Grund til at rebe Sejlene. Under andre Forhold vilde en saa stor Stigning i Arealerne med Frø, som den vi har været ude for, have medført lave og sandsynligvis urentable Priser for en Række Frøarter. Naar dette endnu ikke har været Tilfældet, skyldes det alene de ganske særlige Afsætningsvilkaar, man har for Tiden. Det vil ikke være fornuftigt at løbe an paa, at de i disse Aar gældende Forhold afsætningsmæssigt set paa længere Sigt kan opretholdes, hvorfor Udlæget i 1944 heller ikke maa forceres frem.

Frøavlens af Græmarksbælgplanter bør opretholdes, da der herhjemme maa regnes med et øget Forbrug, særlig gælder dette Rødkløverfrøet, hvor Salget paa Grund af høje Priser er reduceret væsentligt. Med de nuværende mere rimelige Priser vil Afsætningen paa Hjemmemarkedet formentlig igen nærme sig det normale. Der vil sikkert ogsaa kunne regnes med en Afsætning til Udlandet særlig af Hvidkløver og Sneglebælg, idet en Række Lande ogsaa uden for Tyskland sandsynligvis fortsat vil have Interesse for dansk Kløverfrø.

Hvad Græsfrøet angaar, da synes Hjemmeforbruget at ligge ret fast, og det kan ikke ventes at undergaa særlige Ændringer. Vi har som før nævnt tidligere haft en betydelig Eksport, og det vil der forhaabentlig ogsaa blive Tale om i Fremtiden.

Forbruget af Rodfrugter er gaaet lidt ned i de senere Aar. Der sælges nu en Del mere Frø af de tørstøfrige Fodersukkerroer end af Barres, og Avlens er i Overensstemmelse hermed lagt noget om, men bortset herfra er der ingen Grund til nævneværdige Forskydninger, hvad det hjemlige Forbrug angaar. Hvorledes Afsætningen af Roefrø vil forme sig i Fremtiden, er det vanskeligt at spaa om. Det vil tage sin Tid, før de krigsførende Lande kan oparbejde en Produktion af disse arbejds-

krævende Afgrøder, men i det lange Løb maa der regnes med, at Udlandet, som det tidligere var Tilfældet, vil indstille sig paa Selvforsyning, og vi maa rimeligvis herhjemme efterhaanden indrette Størrelsen af denne Avl paa lignende Afsætningsmuligheder som dem, der raadede før Krigen.

Frøavlens er uhyre vigtig for Landbruget, og denne Produktion andrager da ogsaa ret betydelige Beløb. Regner vi med de gældende en gros Priser for Høsten 1943, vil man komme til følgende Tal for:

	Ialt Mill. Kr.	Hjemmeforbrug Mill. Kr.	Overskudsavl Mill. Kr.
Græsmarksbælgplanter	ca. 30	ca. 20	ca. 10
Græsfø	- 45	- 10	- 35
Roefrø	- 35	- 10	- 25
Tilsammen	110	40	70

I 1942 havde man 1 351 000 ha med Korn. Det samlede Kærneudbytte udgjorde iflg. Statistisk Departements Opgørelse 38 Mill. hkg, og noget lignende vil vel gælde for 1943. Sættes Prisen for Korn til gennemsnitlig 30 Kr. pr. hkg, faar man en samlet Bruttoværdi paa ca. 1 140 Mill. Kr. Frøets Bruttoværdi andrager saaledes ca. 10 pCt. af Kornets. Som et Led i den fortsatte Landbrugsproduktion kan Frøproduktionen iøvrigt ikke maales hverken med Arealstørrelse eller direkte i Penge.

Frø er en efterspurgt Eksportvare, og en Række Lande er interesseret i dansk Frø, som er medvirkende til, at vi kan faa andre livsvigtige Varer her til Landet. Det er ikke noget stort Bytteobjekt, men dog af virkelig praktisk Betydning ogsaa for vore Forbindelser i Udlandet.

Til Trods for de ret stærkt reducerede Frøpriser, som er motiveret med det større Frøudbytte pr. Arealenhed i 1943 i Sammenligning med de foregaaende Aar, vil Frøavlerne opnaa praktisk taget samme Bruttoindtægt pr. ha, som Tilfældet har været i de foregaaende Aar, naar det hele tages under et. Det gælder i hvert Fald for D. L. F., men rimeligvis ogsaa for Landet som Helhed. Nogle faa Tal vil vise dette:

Bruttoindtægt i Kr. pr. ha.

	1942	1943 (anslaaet)
Rødkløver, halvsildig	1 814	1 800
Hvidkløver, Morsø	2 072	2 080
Græsmarksbælgplanter ialt	1 819	1 800
Græsfrø ialt	1 650	1 645
Roefrø ialt	4 905	3 140
Gennemsnit for hele Frøavlens	2 117	2 007

Kløver- og Græsfrø udviser næsten samme Bruttoindtægt pr. ha i begge de nævnte Aar, hvorimod der er en meget betydelig Reduktion for Rodfrugtfrø. Naar denne ikke faar større Indflydelse paa det samlede Gennemsnit, skyldes det, at Arealerne med Roefrø i 1942 var meget smaa i Sammenligning med Tallene for 1943. Prisreduktionen for Roefrø var nødvendig for muligt derigennem at bremse Tendensen til Udvidelser, men iøvrigt er Avlen i 1943 af Roefrø selv med disse Priser rentabel.

Bruttoindtægten i Kroner pr. ha for hele D. L. F.s Frøavl har gennem de sidste fem Aar ligget saaledes:

Aar	1939	1940	1941	1942	1943 (anslaaet)
Kr.	1 056	1 537	1 917	2 012	2 007

Det vil heraf fremgaa, at Priserne for Frøet er steget sammen med Kornpriserne, og at Bruttoindtægten har været ret uforandret de sidste tre Høstaar.

Selvom Prisfaldet, der fra 1942 til 1943 andrager omkring 25 pCt., i Forbindelse med Frygten for manglende Kvælstofgødning vil medføre nogen Tilbageholdenhed over for nyt Udlæg, saa er der dog næppe Grund til at tro, at det vil volde Vanskeligheder at kontrahere de nødvendige Frøavlsarealer til Høst 1945 til Dækning af Forbruget i 1946. Heller ikke tror jeg, der er Anledning til at nære Ængstelse for større Ompløjninger af de for os livsvigtige Frøarter. Der vil nok blive ompløjet en Del Græsfrømarker, men det vil ikke paavirke Hjemmeforsyningen, men medføre en mindre Overskudsavl til Eksport.

Vi er nu her i Landet praktisk taget selvforsynende med Frø af alle betydende Arter, og denne Stilling maa vi selvfølgelig forsøge at opretholde. Der er ogsaa ved at blive oparbejdet

Reservelagre af de Frøarter, hvoraf Avlen i vanskelige Høstaar kan svigte; det gælder Kløver- og Rodfrugtfrø. Det er her nødvendigt med en Stødpude i Form af en Lagerbeholdning for ogsaa i en saadan Situation nogenlunde at kunne klare Forsyningen. Forudsat en fornuftig Prispolitik skulde denne Oplagring heller ikke virke saa svækkende paa Afregningspriserne, at den medfører Fare for, at Nytegning ikke kan finde Sted i nødvendigt Omfang.

Der arbejdes i Frøavlens stærkt paa at gøre os selvforsynende ogsaa med Frø af Rundbælg, Kællingetand, Lucerne og Eng-Rapgræs. Det er ikke usandsynligt, at det indenfor en overskuelig Tid kan naas for de tre Arter, men for Lucerne vil det jo nok tage sin Tid. Der er her visse Fremtidsmuligheder. Den Forsøgsavl, som er i Gang, vil forhaabentlig kaste Lys over nogle af de Problemer, som for Lucernefrøavlens Vedkommende endnu ikke er afklaret. I Mellemtiden kan der maaske fremkomme mere frøavlssikre Former end dem, der i Dag arbejdes med. Viser vore Stammer sig ved de officielle Forsøg at være de udenlandske Avlsstedsformer betydeligt overlegne i udbyttmæssig Henseende, kan der være Anledning til at forsøge en Brugsfrøavl i Udlandet paa dansk Stamfrø i Lighed med, hvad der i sin Tid blev prøvet med Tidlig Rødkløver.

Den nærmeste Fremtid inden for Frøavlens — det gælder den kommende Sæson, hvor Basis er den forventede Frøavl til Sommer, og den næste med, som grunder sig paa de Arealer, der delvis er kontraheret til Udlæg i kommende Foraar til Høst i 1945 — tegner sig lys for Forbrugerne, der forudsat nogenlunde normale Vejrforhold kan vente at blive forsynet med danskavlet Frø i fornøden Udstrækning. For Frøavleren tegner Fremtiden sig mere usikker. Det gælder med Hensyn til Fremskaffelsen af Kunstgødning og Bekæmpelsesmidler over for Sygdomme og Skadedyr, der i Forbindelse med Mangel paa Arbejdskraft og vanskelige Vejrforhold i høj Grad kan faa Indflydelse paa det endelige økonomiske Resultat. Disse Omstændigheder kan bringe Skuffelser, men der er Anledning til at vente rimelige Priser, for saa vidt der ikke indtræder helt uforudsete Forhold.

Der er ikke de meget store Fremtidsmuligheder i Frøavlens,

der paa længere Sigt rimeligvis maa tilpasse sig de Vilkaar, som afsætningsmæssigt set raadede før Verdenskrigen, med mindre der træffes særlige Aftaler om fremtidige Leveringer til Udlandet. Baade Landbruget og Frøavlens er bedst tjent med, at der ikke spekuleres i Chanceavl, men selvfølgelig skal vi være med til at udnytte de Muligheder, som maatte komme til at foreligge. Det er ikke usandsynligt, at nye Markeder vil kunne oparbejdes, og Landhusholdningsselskabets *Udvalg for Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet*, hvis Opgave det er at støtte vor Frøeksport ved at udbrede Kendskabet til vore gode, danske Sorter og Stammer i Udlandet, vil formentlig efter Krigens Afslutning kunne yde sit Bidrag dertil, saaledes som det tidligere har været Tilfældet.

Foredraget efterfulgtes af følgende Diskussion:

Konsulent *L. P. Hansen* vilde gerne takke Foredragsholderen for de Synspunkter, han havde gjort gældende i sit Foredrag. Det er sjældent, at man har Lejlighed til at høre Ledere af større Producentforetagender lægge den Vægt paa Forbrugerinteresser, som Direktør Poulsen har gjort i sit Foredrag. Det er en sund Indstilling, og det vilde være gavnligt for al Foretagsomhed, om den var mere almindelig, end Tilfældet er.

Statskonsulent *S. Sørensen* havde ogsaa glædet sig over den Fremstilling, som Foredragsholderen havde givet af Frøavlens Vilkaar og Fremtidsmuligheder, og ikke mindst over den Stilling han havde taget til de foreliggende Problemer. Frøavlens kan hurtigt blive stillet over for en vanskelig Situation, og med de Erfaringer, man har fra tilsvarende Perioder, er der Grund til at være forsigtig med Udlæget til Frøavl. Man maa regne med, at de fleste Lande før eller senere vil tilstræbe Selvforsyning med Frø, selvom man dog ikke skal se bort fra, at vore Sorter og Stammer i adskillige Tilfælde kan have gode Konkurrencemuligheder.

Statsraad *C. A. Koefoed* nævnte, at der muligvis kunde blive Afsætningsmuligheder i visse Lande for Sukkerroefrø i de første Aar efter Krigen.

Proprietær *Krabbe* spurgte, om der ikke kunde foretages et eller andet for at gøre Udlandet bekendt med, hvilke Sorter og Stammer vi har her i Landet. Maaske vilde de ogsaa være egnede i andre Lande og derved muliggøre en Eksport af Markfrø herfra.

Sekretær *J. Rottensten* vilde gerne vide, om man m. H. t. Tilpasning af Frøarealerne efter Behovet for Frø var indstillet paa samme Maade som under og efter sidste Krig, hvor man intet foretog sig. Kan man fra Firmaernes Side foretage en saadan Regulering af Avlen, at man kan undgaa den uheldige Udvikling, som vi havde sidst?

Professor *Axel Pedersen* besvarede Proprietær *Krabbes* Spørgsmaal med at paapege, at Landhusholdningsselskabets Sædefrøudvalg gennem en Aarrække havde sendt Prøver af anerkendte danske Sorter og Stammer til Forsøg og Afprøvning i andre Lande. De derved indvundne Resultater havde givet Frøhandelen et Fingerpeg m. H. t., hvor de skulde sætte ind for Afsætningen af de specielle Sorter og Stammer. Dette Arbejde er dog under de nuværende Forhold næsten indstillet. Der kan ventes gennemført et omfattende Forædlingsarbejde ogsaa i andre Lande i de kommende Aar, men et Oplysningsarbejde af den nævnte Art vil sikkert igen kunne sættes ind med Udsigt til et godt Resultat.

Godsejer *Chr. Selchau-Hansen* udtalte, at man fra Avlernes Side udmærket forstod Henlæggelsen af Reservebeholdninger af Frø — det saakaldte Stødpudesystem — netop fordi man som Avler ogsaa er Forbruger, men det var desværre almindeligt, at det følgende Aar altid gav lave Priser. Hvor er det Organ, der kan ordne Stødpudeproblemet, saa de henlagte Beholdninger ikke paavirker Prisdannelsen, skaber Prisfald?

Direktør *Chr. Stahl* fremhævede, at Oplagringen er et af de Spørgsmaal, vi maa interessere os for med Henblik ogsaa paa Forsyningen med de paagældende Frøarter. Eksempelvis vil Forbrugerne være interesserede i Opretholdelsen af en Rødkløverfrøavl, der muliggør konstant Forsyning gennem Aarene.

Der maa kunne gøres noget gennem Avlskontrakterne for at opretholde en saadan Produktion, f. Eks. en garanteret Avlerpris i Forhold til Prisen paa andre Afrøder eller Produkter og under Hensyntagen til Udbyttet. For Forbrugerne er Prisen alene ikke afgørende, men derimod Forsyningen, hvorfor det maa være Overvejelse værd at finde en Maade, hvorpaa Avlen af det nødvendige Forbrug sikres. Rødkløverfrøprisen ligger vist i Underkanten, hvis man vil stimulere Avlen dermed.

Angaaende Rottenstens Forespørgsel kunde der henvises til Priskontrollen, som gennem Prisfastsættelsen medvirker til en Regulering af Avlen. Gennem Ministeriets Udvalg vedrørende Ind- og Udførsel af Frø indhentes Oplysninger om de udlagte Arealer, og paa Grundlag af disse Oplysninger faar Firmaerne saavel som Prismyndighederne Mulighed for at gøre en Indsats til Bekæmpelse af den Udvikling, som vi efter sidste Krig havde paa Frøavlens og Afsætningens Omraade.

Godsejer *Chr. Selchau-Hansen* nævnte, at Frøavlere altid er Optimister. Det vilde derfor være godt at høre, hvad Forbrugerne mente om Sagen.

Direktør *A. Bagge Andersen* vilde hertil svare, at det er en vanskelig Opgave at fastsætte Frøpriser under de nuværende Forhold. Hvis man vil have en Chance, maa man ogsaa tage Risikoen. Netop i Frøavlens spiller Chancen en stor Rolle. Det vil vist være en farlig Sag at kæde Frøpris og f. Eks. Flæskepris sammen. Trangen til Flæsk og til Frø behøver ingenlunde at følges ad. Direktør *Bagge Andersen* havde været med til at fastsætte Rødkløverfrøpriserne og vilde gerne tage sin Del af Ansvaret derfor. Priserne har tilsyneladende ikke været for smaa. Vi vil være med til at skabe rimelige Priser for at faa det nødvendige Frø frem. Det staar vi os bedst ved. Taleren var ikke Tilhænger af Direktør *Stahls* Tanke om en under en eller anden Form garanteret Avlerpris.

Direktør *A. Poulsen* advarede mod at producere paa Forskud med Henblik paa Eksport i et følgende Aar. Det giver som Regel Bagslag. Vi maa fra Firmaernes Side være interesserede i at tilpasse Avlen, saa den saa nogenlunde kan afsættes fra

Aar til Aar. Det vil i det lange Løb ogsaa være i baade Avlers og Forbrugers Interesse. Af Frøarter, der i vanskelige Høstaar kan svigte eller hvor Vejrforholdene kan øve stor Indflydelse paa Arealernes Størrelse — det gælder i første Række Rødkløver og de paa Blivestedet udlagte Roer — bør man have en Reserve, saa et enkelt uheldigt Aar i frøavlsmæssig Henseende ikke medfører Fare for den hjemlige Forsyning med Frø.

Hvad Eksporten af Roefrø angaar, da maa man rimeligvis efterhaanden indstille sig paa Forholdene, som de laa før Kri-gen, idet Udlandet her i større Omfang end for Græsfrøets Vedkommende vil indstille sig paa Selvforsyning.

Den store stabile Stab af Avlere vil sætte Pris paa at beholde den Chance, Frøavlens byder dem, men de er ogsaa indstillede paa at tage den dermed forbundne Risiko. Hvis vi kommer ind paa Stahls Tanke med en nogenlunde garanteret Frøpris, vil det straks medføre Indgreb af forskellig Art, og Resultatet kan let blive utidigt Regereri. Naar Folk skal afgøre, hvorvidt det er økonomisk fordelagtigt at avle Frø, vil de ganske naturligt tage Hensyn til Prisen paa det ikke afleveringspligtige Korn. Derfor har man ved Fastlæggelsen af Prisen for Frø ogsaa taget Hensyn til Udnyttelsesprisen for Kornet, d. v. s. den Pris det kan udbringes i ved Opfodring.

Professor *Axel Pedersen* sluttede Mødet med en Tak til Direktør A. Poulsen for hans Foredrag og fremhævede den Betydning, som Frøavlens til Hjemmeforbrug saavel som til Eksport har for Landbruget i Almindelighed. Der er god Grund til at yde den rationelle Frøavl Støtte, saa det kommer baade Avler og Forbruger til Nytte. Gennem Sædefrøudvalget og nu sidst gennem de nyligt udkomne Frøavlsbøger samt Mark-Frøafgrødernes Sygdomme og Skadedyr har Landhusholdnings-selskabet gerne villet medvirke hertil. Som Medforfatter til den ene af Bøgerne, *Avl af Markfrø*, har Direktør A. Poulsen ogsaa paa dette Omraade gjort en Indsats, som der er Grund til at sige Tak for.

Bekæmpelse af Sygdomme og Skadedyr i Roemarkerne*).

Af Afdelingsbestyrer Chr. Stapel.

AADSELBILLERNE (*Blitophaga opaca*) og deres Bekæmpelse har, naar Talen er om Sygdomme og Skadedyr, været det altoverskyggende Problem i Bederoedyrkningen i de senere Aar. Angrebene var saa slemme, at der de fleste Steder slet ikke kunde være Tale om at imødegaa Angrebets Skadevirkning ved en Udsættelse af Udtyndingen, som ved moderate Angreb ellers kan bringes i Anvendelse med godt Resultat. Her var ingen Vej uden om den kemiske Bekæmpelse.

Man har længe vidst, at Sprøjtning af de unge Bedeplanter med Schweinfurtergrønt eller Blyarsenat kunde yde en god Beskyttelse mod Aadselbilleangreb, men Metoden fik aldrig den store, vidt udbredte Anvendelse, som den egentlig kunde fortjene, formentlig en Følge af, at fornødent Sprøjtemateriel (Rygspøjter, Hestespøjter el. lign.) ikke altid var ved Haanden. Først da man blev klar over, at den Schweinfurtergrønt-Giftklid, som med saa godt Resultat siden 1925 var brugt mod Stankelbenlarver, ogsaa havde en udmærket Virkning mod Aadselbiller, et Resultat af Forsøg foretaget i 1933 af Konsulent A. Pedersen, Varde, var Vejen banet for en vidt udbredt Bekæmpelse. Da de stærke Angreb satte ind i 1941, var man ikke i Tvivl om, at det var Giftklidmetoden, som først og fremmest maatte bringes i Anvendelse, og det blev gjort med godt Resultat, det lykkedes i Tide at faa en Ordning i Stand — hvorved der blev stillet fornødent Klid til Raadighed,

*) Foredrag holdt i Forbindelse med Landhusholdningsselskabets Generalforsamling den 10. December 1943.

et Resultat, for hvilket vi paa den ene Side maa takke Statens Kornkontor og paa den anden Side Planteavlskonsulenterne, som paatog sig det store Arbejde at fordele Klidmærker til Landmænd, som var udsat for Angreb. Alt var til at begynde med saare tilfredsstillende, og der er Grund til at tro, at alt vedblivende kunde være forløbet tilfredsstillende, hvis ikke Vanskelighed efter Vanskelighed havde taarnet sig op, altsammen Følger af Krigens Varemangel eller Vareknaphed.

For det første slap Beholdningerne af Schweinfurtergrønt op allerede i Løbet af Sæsonen 1941, og nye kunde ikke skaffes. Nogle hastigt gennemførte, rent orienterende Forsøg ved Statens plantepatologiske Forsøg viste imidlertid, at Blyarsenat, hvoraf vi takket være et betydeligt Statslager endnu havde rigeligt, kunde anvendes som Erstatning for Schweinfurtergrønt, og Resultaterne i Praksis fra selv samme Aar var tilfredsstillende. I 1942 meldte der sig imidlertid nye Vanskeligheder. Trods et usædvanligt stort og omfattende Aadselbilleangreb i 1941, maa Angrebet i 1942 anses for at have været 4—5 Gange saa stort, saaledes at Kravet til Bekæmpelsesmidler kom ud for en ganske usædvanlig Belastning. Det havde stadigvæk ikke været muligt at skaffe nye Beholdninger af Schweinfurtergrønt fra Udlandet, men ved Sæsonens Begyndelse havde vi af almindelige Lagre (i Grossist- og Detailhandel) samt Statslagre en Beholdning af Blyarsenat, som stort set svarede til 2 Aars Normal-Forbrug. Aadselbillerne forarsagede et saadant *run* paa disse Lagre, at al Blyarsenat fra Grossist- og Statslagre blev udtømt i Løbet af Juni Maaned — fra Statslagrene frigjordes alene fra Angrebets Begyndelse til den sidste Tromle udleveredes 80 Tons. Et saadant ekstraordinært Aftræk kunde under normale Forhold næppe foregaa uden visse Vanskeligheder, men den som Følge af Krigens herskende Mangel paa Emballage, de indskrænkede Trafikforhold o. lign. gjorde Vanskelighederne endnu større, saaledes at Landmændene ofte maatte vente flere Dage paa Giften, hvad der naturligvis kunde være skæbnesvangert over for en saa akut forløbende Fare som et Aadselbilleangreb.

I 1943 forværredes Kemikaliesituationen yderligere, nu var ikke blot Schweinfurtergrønt, men ogsaa Blyarsenat udgaaet, og i Stedet maatte der tys til Calciumarsenat og Natriumsiliciumfluorid, 2 Kemikalier, der aldrig før har spillet nogen Rolle som Bekæmpelsesmidler herhjemme, saaledes at man for overhovedet at kunne faa dem i Brug, først maatte have udstedt en ny ministeriel Bekendtgørelse til Giftloven. Calciumarsenat fordeltes efter den sædvanlige Fremgangsmaade for Arsenpræparater gennem Købmænd, Materialister, Brugsforeninger o. lign., medens der for det begrænsede Lager af Natriumsiliciumfluorid blev truffet den særlige Ordning, at det fra Grossist fordeltes direkte til Landmændene via deres Organisationer (Konsulenter). Fra Statens plante-patologiske Forsøg udsendtes til Konsulenterne Brugsanvisninger for disse nye Midler, som, selv om vi af gode Grunde ikke havde særlige Erfaringer i deres Brug og rette Anvendelse, synes at have virket tilfredsstillende.

Jeg vil dog gerne her indskyde en Bemærkning om, at der i 1942 ikke sjældent bemærkedes for ringe Virkning af Blyarsenat-Kliddet, hvad der for mange var overraskende, da det Aaret før havde vist fortrinlig Virkning. Aarsagen til denne delvise Svigten — lad mig pointere, at det kun drejede sig om en delvis Svigten, i langt de fleste Tilfælde konstateredes udmærket Virkning som Aaret forud — maa søges i det kølige Vejr, som herskede under Aadselbillekampagnen i 1942. Naar Temperaturen er lav, har Dyrene ringe Ædelyst og som Følge heraf optager de ikke tilstrækkelig Giftklid til at blive dødelig forgiftet. Det er sandsynligt, at det noget stærkere virkende Schweinfurtergrønt under disse Omstændigheder havde givet et bedre Resultat. Vi har gjort den Erfaring her, at naar det er Ædelysten, der sætter Grænse for Giftoptagelsen, bliver der let en uforholdsmæssig stor Forskel i Virkning mellem 2 Giftstoffer, hvis absolutte Giftighed ikke ligger langt fra hinanden. Selvom vi har været relativt heldigt stillet ved at kunne faa Erstatningsmidler som Blyarsenat, Calciumarsenat og Natriumsiliciumfluorid, saa havde det dog afgjort været bedre, at Schweinfurtergrønt havde været til Raadighed, eller vi kan

sige, at det var uheldigt, at disse meget stærke Aadselbilleangreb netop skulde indfinde sig i Krigsaarene.

Har der saaledes været Vanskeligheder nok med at skaffe den rette Gift, har der desværre ogsaa været Vanskeligheder med Kliddet, ikke paa Grund af Mærkeordningen, der ved Konsulenternes Medvirken synes at have fungeret tilfredsstillende, men det har knebet med at fremskaffe det rette Klid. Der skal helst bruges frisk Hvedeklid, men naar et helt Aars Hvedehøst paa Grund af Frostskade slaar fejl, og Hvedemel og Hvedebrød helt udgaar af Landets Husholdning, skal det naturligvis ogsaa blive galt med Hvedekliddet. I Stedet har man brugt Rugklid, Havregrutning el. lign., men ikke med samme gode Resultat, som Hvedeklid plejer at give. Dette Forhold har utvivlsomt været stærkt medvirkende til, at mange har set en Fordel i at paaføre Aadselbillerne en Forgiftning ved Sprøjtning af Planterne fremfor Brug af Giftklid, altsaa en Tilbagevenden til den Metode, som var kendt og anbefalet, før Giftklidmetoden fik Indpas.

Spørges der om Udsigterne for Bekæmpelse af et nyt Storangreb i den kommende Sommer, maa der svares, at hverken Schweinfurtergrønt eller Blyarsenat staar til Raadighed, derimod findes der store Kvanta Calciumarsenat, formentlig tilstrækkeligt til at klare et Angreb af Omfang, som det fandtes i 1942. Men hertil kommer et Kemikalium mere, som maa forventes at kunne være af Interesse, nemlig Gesarol, et arsenfrit, ugiftigt, organisk Middel (Pentaklordifenylnætan) af svejtsisk Oprindelse. Det er i Sommer prøvet ved Statens plantepatologiske Forsøg mod Glimmerbøsser og Jordløpper med udmærket Resultat, og fra Udlandet forlyder det, at det ogsaa skal have en udmærket Virkning mod Aadselbiller. Men dette Middel skal jeg senere vende tilbage til i anden Sammenhæng.

Inden jeg forlader Aadselbillerne, vil jeg give en Oversigt over Bekæmpelsens Omfang i de 3 forløbne Aar med Storangreb, idet jeg til Grund for Vurderingen lægger de foretagne Klidrekvisitioner:

1941	437 000 kg Klid	7 602 Portioner
1942	1 672 000 " "	30 000 "
1943	925 000 " "	—

Med et Forbrug af 50 kg Klid pr. ha giver de næsten 1 700 Tons Klid i 1942 Bekæmpelse paa ca. 34 000 ha eller ca. $\frac{1}{7}$ af vort Bederoeareal. Foretager vi Beregninger paa Grundlag af de uddelte Portioner, kommer vi til samme Resultat, idet 30 000 Uddelinger er ca. 1 Uddeling for hver syvende af vore godt 200 000 Landejendomme. Det er sikkert sjældent, at et Angreb af Skadedyr omfatter saa stor en Del af en given Afgroede Landet over, og vi maa regne med, at trods den omfattende og gennemgaaende vellykkede Bekæmpelse har Aadselbilleangrebet bidraget til, at Roedubytten i 1942 blev væsentlig lavere end i de 2 foregaaende Aar, som dog ganske vist ogsaa repræsenterede Rekordudbytter. Det maa jo ogsaa erindres, at det angrebne Areal maa antages at have været endnu større end det oven for beregnede, dels fordi en Del Landmænd ikke har foretaget Bekæmpelse, trods ødelæggende Angreb, men navnlig fordi mange Marker har haft saa svage Angreb, at Bekæmpelse ikke er skønnet nødvendig, og i begge Tilfælde faar vi ikke saadanne Arealer med i vor Beregning.

Af en vis Interesse er det at se, hvilke Størrelser de udleverede Klidportioner har haft:

	Portionernes Størrelse	Antal Portioner		Portioner i pCt.	
		1941	1942	1941	1942
1.	5— 15 kg	317	2 616	4,2	9,2
2.	16— 25 "	2 440	8 077	32,1	28,2
3.	26— 50 "	2 886	10 315	38,0	36,2
4.	51— 75 "	768	3 021	10,1	10,6
5.	76— 100 "	670	2 487	8,8	8,7
6.	101— 150 "	290	1 125	3,8	3,9
7.	151— 200 "	97	439	1,3	1,5
8.	201— 500 "	116	368	1,5	1,3
9.	501—1000 "	17	51	0,2	0,2
10.	over 1000 "	1	9	—	0,1

Det langt overvejende Antal Portioner ligger i Størrelsesgrupperne 16—25 kg og 26—50 kg og ca. $\frac{3}{4}$ af samtlige Udle-

veringer har ligget paa 50 kg eller derunder (74,3 pCt. i 1941, 73,7 pCt. i 1942). Udleveringer paa 100 kg og derover har været forholdsvis sjældne — i 1941 udgjorde de 6,8 pCt., i 1942 7,0 pCt. For 1943 foreligger paa nærværende Tidspunkt endnu ingen tilsvarende Opgørelse.

Der har i de forløbne Krigsaaar været Problemer at klare ikke blot for Aadselbiller, men ogsaa talrige andre Skadedyr. Lettest er det gaaet med KNOFORMENE (*Agrotis segetum* og *A. tritici*), som optraadte ondartet adskillige Steder i Landet. Siden Knopormeaaaret 1934 har vi i Cryocid-Klid haft et udmærket Middel mod dette Skadedyr, og heldigvis har Kryolithselskabet været saa velforsynet med dette grønlandske Produkt, at der ikke har været nogen Mangel, ligesom vi stadig kan regne med at være forsynet hermed i den kommende Sæson og mere til. Men til Knopormebekæmpelsen har Rationeringen og Manglen paa Hvedeklid iøvrigt medført de samme Vanskeligheder, som er omtalt for Aadselbillerne. Hertil kommer, at Knoporme helst skal have Giftkliddet sødet, for at det kan virke tilstrækkelig stimulerende paa Ædelysten, men ogsaa her har Myndighederne set med Forstaaelse paa Situationen og bevilget de nødvendige Sukkermærker, der ligesom Klidmærkerne fordeltes til Landmændene via Statens plantepatologiske Forsøg og Planteavlskonsulenterne. I 1942 brugtes 3 000 kg Sukker til dette Formaal. Med 3 kg Sukker til 50 kg Hvedeklid pr. ha giver det Behandling af et Areal paa 1 000 ha, altsaa et stort Areal, men dog kun ca. 3 pCt. af det Areal, som Aadselbillerne maatte bekæmpes paa.

Om disse Giftklidbehandlinger gælder, at de ikke blot er særdeles virksomme, men de er ogsaa lette at udføre, kræver ikke nogen særlig Apparatur og tilmed er de økonomisk let overkommelige, 50 kg Hvedeklid beregnet til 1 ha koster i Øjeblikket ca. 11—12 Kr., saaledes at Schweinfurtergrønt-Giftklid eller Blyarsenat-Giftklid til Aadselbiller kun koster ca. 16—18 Kr. pr. ha, og Cryocid-Sukker-Giftklid til Knoporme noget lignende.

BEDEFLUEN (*Pegomyia hyoscyami*) har været usædvanlig ondartet i 1943, og over for den har man i det store og hele

været passiv Tilskuer, næppe paa Grund af Lige gyldighed, selvom man dog er vant til at betragte Bedefluens Angreb for forholdsvis godartede, men vel først og fremmest, fordi man ikke har raadet over et tilstrækkelig effektivt og gennemprøvet Middel mod Dyret.

Da man for 10—15 Aar siden havde meget stærke og vedholdende Angreb af Bedefluen i Nordtyskland, blev der dér eksperimenteret med talrige Metoder til en Bekæmpelse. Den direkte Bekæmpelse af Larver, som maatte anses for mest tiltalende, fandtes praktisk talt ikke mulig. Larverne sidder jo godt beskyttet i Bladkødet og skærmet af den hindeagtige Overhud paa Bladet, som er vanskelig gennemtrængelig for Gifte. Selv med stærke Nikotinopløsninger, der i Anvendelse bliver meget dyre, opnaas der kun en begrænset Bekæmpelse. Derimod fandtes det muligt billigere og forholdsvis effektivt at rette Kampen direkte mod de æglæggende Fluer, saaledes at Tilgang af nye Larvegenerationer standsedes. Man oversprøjter Planterne i Marken med en Opløsning af Natriumfluorid eller Natriumsiliciumfluorid (0,4 pCt.), som er sødet med Sukker (2—3 pCt.). Denne Vædske søger Fluerne, de forgiftes og dør. Har man Angreb Sommeren igennem, altsaa ialt 2—3 Generationer, skulde de sidste Generationers Udvikling kunne begrænses væsentligt paa denne Maade. Men Metoden lider af den Svaghed, at den ikke er god over for 1. Generation, der oftest er den værste, fordi de unge Planter (ofte Kimplanter) modstaar Angrebet daarligere end ældre Planter.

Aarsagen til denne Svigten over for 1. Generations Fluer maa søges i, at disse først skal indvandre fra de fjorgamle Bederoemarken, medens 2. og 3. Generations Fluer er hjemmehørende i Marken, saaledes at de lettere udsættes for Forgiftningen. Men Metoden lider ogsaa af den Svaghed, at den ikke bekæmper Larverne direkte, men kun forebyggende, d. v. s. Bekæmpelsen skal foretages i Forventning om, at et Larveangreb vil indfinde sig. Hvis Larveangreb var lige saa systematisk tilbagevendende som f. Eks. Angreb af Kartoffel-skimmel, der som bekendt ogsaa bekæmpes ved Forebyggelse, kunde den forebyggende Sprøjtning mod Bedefluelarverne for-

ventes af større Interesse end nu, hvor slemme Angreb kun ses med adskillige Aars Mellemlum.

Jeg omtalte før Gesarol mod Aadselbiller. Muligvis kan dette Middel faa Interesse over for Bedefluer, idet det over for den nære Frænde Stuefluen har vist en hidtil uset Virkning. Oversprøjtes f. Eks. Vægge eller Køer i en Stald med en Gesarolopslemning, vil Fluer, som i faa Minutter løber hen over en saadan Gesarol-dækket Flade efter kort Tid lammes og dræbes. Giften behøver ikke at optages gennem Munden; den virker blot ved Berøring med Fødderne, snart efter lammes Benene, senere ogsaa Vingerne, og Dyret dør. Jeg kan nævne, at der fra tysk Side (I. G. Farbenindustrie) er fremstillet et lignende Middel, der over for Stuefluer synes endnu stærkere virkende, saaledes at Resultaterne af disse Midlers Anvendelse til Bekæmpelse af Stuefluer i Praksis — i Ko- og Svinestalde, i Køkkenet o. s. v. — maa imødeses med største Interesse, saa meget mere, som Midlerne er ugiftige for Mennesker og Husdyr, langvarigt virkende (en Maaned eller mere) og utvivlsomt meget billige i Brug, naar det drejer sig om Bekæmpelse af Stue- og Staldfluer. Og det er jo muligt, at der med disse Midler aabnes nye Perspektiver for Bekæmpelse af Bedefluer, Kaalfluer o. lign., men herover maa fremtidigt Forsøgsarbejde skaffe Klarhed.

DEN PLETTEDE SKJOLDBILLE (*Cassida nebulosa*) har vi indtil for faa Aar siden set mildt paa, fordi den kun meget sjældent gjorde sig bemærket; men dette Syn ændredes i 1940 og 1941, da vi over store Dele af Landet blev Vidne til hidtil ukendte Angreb i Bederoemarkerne. Og dermed var Spørgsmaalet om Bekæmpelse aktuelt. Faktisk hører dette Dyr ikke speciel hjemme i en Bederoemark, idet det ikke kan yngle paa Bederoerne, men kun paa de nærbeslægtede Melder (Hvidmelet Gaasefod o. a.). Hvor denne Skjoldbilleart optræder, maa der derfor være Melder i Marken eller i Nabomarker, og naar Melderne er ædt op, tager Dyrene til Takke med Bederoernes Blade. Bekæmpelsen af Dyret lyder derfor først og fremmest paa en Bekæmpelse af Melder o. lign. Ukrudt.

Hvad kemisk Bekæmpelse angaar, har man fra gammel Tid

anbefalet Sprøjtning med Arsenmidler, der virker som Mavegift paa Dyrene, men Resultaterne har langtfra altid været gode, utvivlsomt først og fremmest en Følge af, at Larverne, der hyppigere end Billerne er de egentlige Skadevoldere, udelukkende opholder sig og gnaver paa Bladenes Underside, som ganske naturligt er vanskelig at faa belagt med Gift. Det var derfor af Interesse, at vore Forsøg i 1940 viste lovende Resultater efter Pudring med Derris, der virker som Kontaktgift, saaledes at en Støvsky af Pudder, der bedre end Sprøjtevædske hvirvles op under Bladene og rammer Dyrene, virker lammende og dræbende paa disse. Desværre medførte Krigen, at der ikke var Derris til en større og mere omfattende Efterprøvning i Praksis, dengang Angrebene stod paa. Naar der en Gang igen bliver Lejlighed til at fortsætte Arbejdet, bør Gesarol o. lign. Midler ogsaa drages ind i Undersøgelsen; fra Udlandet foreligger der Meddelelse om, at Gesarol ogsaa her skal have vist sig effektivt.

Vi forlader de hjemsogte Beder og vender os mod de korsblomstredes Skadedyr.

JORDLOPPERNE (*Phyllotreta* spp.) er jo et staaende Spørgsmaal i Kaalroevælden — vi kan regne med, at rundt regnet hvert andet Aar byder paa stærke Angreb, der medfører, at talrige Marker mishandles i Tiden mellem Spiring og Udtynding, saa der opstaar udbyttenedsættende Spring i Rækkerne eller adskillige Marker maa ligefrem omsaas. Hvad en Omsaaning betyder, er tilstrækkelig dokumenteret i Saatidsforsøgene. De af *Sofie Rostrup* efter Hærgningsaaret 1918 anviste forebyggende Foranstaltninger som tidlig Saaning i veltilberedt, gødningskraftig Jord, Brug af Trykruller, tidlig og hyppig Radrensning, samt Brug af rigelig Udsæd, maa stadig anses for det bedste Grundlag for Jordloppeangrebets Imødegaaelse. — Forsyndelser paa et eller andet Punkt i denne Kæde kan let bringe Marken i Fare. Nok har vi ogsaa her den kemiske Bekæmpelse at ty til, f. Eks. Pudring med Derris- eller Cryocidpudder, men dels kan det være vanskeligt med kemiske Midler at faa tilstrækkelig Ram paa disse smaa, meget mobile Dyr, dels kan der navnlig paa Smaastykker komme nye Invasioner

af Jordlopper udefra, saa Bekæmpelsen maa gentages, ofte adskillige Gange for at give tilfredsstillende Resultat. Naar der-til kommer, at Kaalroerne er en Afgrøde, der ikke kan bære synderlig store Omkostninger fra Starten, er det forstaaeligt, at den kemiske Bekæmpelse af Jordlopper i det store og hele kun bør betragtes som et Hjælpemiddel, der kan tys til, saafremt de almindelige Kulturforanstaltninger svigter.

Jeg kan meddele, at Gesarol-Pudder ogsaa har vist en udmærket Virkning mod Jordlopper — en Virkning, der synes at kunne sidestilles med Virkningen af Derris, der som nævnt desværre er udgaaet af Markedet under Krigen. Men som Jordloppemiddel kan Gesarol dog næppe forventes at faa større Betydning, trods den gode Virkning, idet Prisen maa anses for at være for høj til dette Brug — i Øjeblikket godt 7 Kr. pr. kg, med et Forbrug af 15—20 kg pr. ha altsaa en Udgift paa 100—150 Kr. pr. ha.

En saadan Udgift kan bedre gaa, hvor det drejer sig om Angreb af GLIMMERBØSSER (*Meligethes aeneus*) i de mere værdifulde Kulturer af Kaalroe- eller Turnipsfrø, saa Frøavlerne kan glæde sig over, at ogsaa over for dette Skadedyr har Gesarol vist udmærket Virkning, ikke blot i Forsøg, men ogsaa i Praksis. Der kan til den kommende Sæson forventes en Import paa ca. 20 Tons af Midlet, saaledes at der kan blive rig Lejlighed til at stifte Bekendtskab med dets Brugbarhed i Praksis. Desværre er som nævnt Prisen høj — der maa i hvert enkelt Tilfælde skønnes nøje over Forholdet mellem den Skade, der kan forventes af et givet Angreb, og det, der kan vindes ved Midlets Anvendelse efter en ikke ubetydelig Udgift, men vi maa trøste os med, at det er Krigspriser, og at Midlet anses for under normale Forhold at kunne sælges for under det halve af Prisen i Dag.

Adskillige af mine Meddelelser har staaet i Gesarolets Tegn; man faar Indtrykket af at staa over for noget usædvanligt, noget i Lighed med Sulfonamidpræparaterne inden for Lægevidenskaben. I Virkeligheden maa der sikkert regnes med, at Gesarolets virksomme Bestanddel, Pentaklordifeny lætan og lignende organiske Forbindelser repræsenterer noget epoke-

gørende nyt i Plantepatologien, og fortsatte Forsøg bør følges med største Interesse. Dermed være ingenlunde sagt, at det er Universalmidler, som Praksis kan forvente anvendt med godt Resultat mod alt — det maa, hvad den biologiske Side af Sagen angaar, altsaa Midlernes Virkning paa selve Dyrene, her som i lignende Anliggender tilraades Praktikerne at stille sig noget afventende til, hvad Forsøgenes Resultater siger, og hvad det økonomiske angaar, maa der som sædvanlig anlægges et nøgternt vurderende Synspunkt.

At det ikke drejer sig om absolutte Universalmidler, kan jeg nævne flere Eksempler paa. I Efteraaret blev vi anmodet om Raad over for et stærkt Angreb af KAALBLADHVEPSELARVER (*Athalia spinarum*) i en Turnipsfrømark (Udlæg), som var dødsdømt, saafremt der ikke blev foretaget Bekæmpelse. Vi ved, at Derrispudder, 15—20 kg pr. ha, er absolut sikkert virkende, men Derris kunde jo ikke fremskaffes. Vi tog til den paagældende Mark medbringende tilstrækkeligt Gesarol-Pudder til hele Markens Behandling, men anlagde først et Forsøg med 20 og 40 kg Gesarol-Pudder pr. ha sammenlignet med 10 pCt. Derrispudder i samme Mængder. Angrebet standsede som sædvanlig straks efter Derrisbehandlingen, Dagen efter var med mindste Derrisdosis $\frac{3}{4}$ af Larverne dræbt, 4 Dage efter over $\frac{9}{10}$, medens der praktisk talt ikke var Virkning af Gesarol, selv ikke af den store Dosis. Vi tog hjem med Gesarol-Pudderet igen, og den stedlige Konsulent satte sig i Bevægelse for at finde hengemt Derris hos en eller anden Frøavlser — med godt Resultat, til alt Held for Marken, som reddedes.

Og et andet Eksempel: I Fjor havde vi et Middel af den her omhandlede Gruppe i Forsøg mod Glimmerbøsser m. m. med særdeles lovende Resultat. I Aar vilde Fabrikken lave en lille Forbedring ved Midlet med det Resultat, at Virkningen praktisk talt gik tabt. Smaa Forskydninger i disse Midlers Opbygning, der medfører, at Midlet bliver mere aktivt over for eet Skadedyr, kan medføre, at Virkningen svækkes eller endog tabes over for et andet. Der er i saadanne Tilfælde ingen Vej uden om den systematiske Afprøvning — altsaa et taalmodigt Indkredsningsarbejde under fornøden faglig Indsigt.

Man har sikkert efterhaanden faaet et tilstrækkelig stærkt Indtryk af, at Roeafgrøderne kan være slemt hjemsogt — og saa har jeg endda foreløbig kun talt om Skadedyrene, endda kun de vigtigste af Skadedyrene. Men ogsaa Sygdommene kan være slemme. Lad mig begynde med et Problem, der er nyt, i det mindste for store Dele af dansk Landbrug, opstaaet ved den udstrakte Anvendelse af Roetoppen til Opfodring eller Ensilagefremstilling. Hidtil har man i alt væsentligt betragtet Sygdom paa Roetoppen som et Spørgsmaal, der angik Roernes Produktionskraft. — Forudsætningen for en ordentlig Roeudvikling er en stor og sund Top. At Toppen hen mod Optagnings-tiden kunde skæmme sig, tog man ikke alvorligt, naar den blot havde opfyldt sin Mission som Produktionsfaktor godt Sommeren igennem. Men naar Toppen skal bruges til Foder, maa den være sund lige til Optagning — i Aar har Bedefluer, Bederust og ikke mindst Virus-Gulsot med Følgesygdomme som Pletsommel, Sortskimmel m.m. (*Ramularia*, *Alternaria* o. a. Svampe), bistaet af Tørke- eller Ernæringsforstyrrelser, medført en saadan Sygelighed i Toppen, at den baade kvantitativt og kvalitativt har været en Skuffelse over store Dele af Landet.

BEDERUSTEN (*Uromyces betae*) er navnlig slem i Frøavlsegne. — Smitten sker fra Frømarker, hvor Smitstoffet overvintrer, til Foderroemarker, saaledes at størst mulig Afstand mellem Frømark og 1. Aars Mark anbefales. Sker Smitten fra Frømark til Foderroemark tidligt paa Sommeren, kan Foderroemarkerne efterhaanden smitte hinanden, og i saa Fald bliver det vanskeligere at se Sammenhængen mellem Rustangrebene i Frømarker og Foderroemarker. Det bør paapeges, at vore nu dyrkede Foderbeder besidder en vis Modstandsdygtighed mod Rustangreb. — I Tidens Løb har Planteforædlerne udskudt langt mere modtagelige Former, og skulde Rustangreb blive en stadig tilbagevendende Fare i vor Roeavl, er der Mulighed for, at Planteforædlerne endnu engang kan hjælpe os med mere modstandsdygtige Former.

VIRUS-GULSOT (*Beta Virus 4*) er et større Problem. For faa Aar siden indbefattedes Sygdommen i Begrebet „Gule Blade“

i Roemarkerne; nu har Plantepatologer i Udlandet og herhjemme Forstander *Gram* paavist, at en af Aarsagerne til de gule Blade er et Virus, altsaa et i Mikroskop usynligt, smittomt Stof, der overføres fra syge Planter til sunde af Bladlus, f. Eks. Ferskenbladlusen, Bedelusen eller andre Arter. Bladene bliver gule fra Spidsen eller Randen, det gule breder sig ind paa Bladpladerne mellem Ribberne, efterhaanden kan heie Bladet blive gult, og samtidig er det karakteristisk, at det som Følge af Stivelsesophobning bliver tykt, stift og skørt — krammes Bladet i Haanden, brækker det i Smaastykker under tydelig Knasen. Bladenes Produktionskraft nedsættes, ikke blot Roedubytten, men ogsaa Tørstof- eller Sukkerprocenten nedsættes, efter tidlig Smitte endog meget alvorligt, som det fremgaar af en Udbyttebestemmelse af Forsøgsleder *Viggo Lund* i et Forsøg med kunstig Smitte (1937):

	Roer hkg/ha	Sukker pCt.	Forholdstal	
			Roer	Sukker
Sunde Roer	444	18,03	100	100
Virussyge Roer	301	15,21	70	84

Totaludbyttet af Sukker er her reduceret med rundt regnet 40 pCt. Saa slemt bliver det vel sjældent i Praksis, hvor Smitten i Almindelighed indfinder sig forholdsvis sent, men hertil kommer for Praksis Tabet og Kvalitetsforringelsen af Toppen til Foderbrug, saadan som vi har set det i en usædvanlig Grad i Aar. Naar Virus-Gulsot har lagt Grunden for Bladenes Ødelæggelse, kan Svampe (*Ramularia*, *Alternaria*, *Phoma betae* o. a.) videreføre den totale Ødelæggelse. Der er ogsaa gjort den Erfaring, at virussyge Blade hurtigt visner efter Aftopning, medens sunde Blade holder sig friske forholdsvis længe, et Forhold, der naturligvis er af Betydning, netop naar Toppen skal bruges til Foder.

I Kampen mod Virus-Gulsot er vi desværre ikke godt rustet. Smitstoffet overvintrer i smittede Frøroemarker eller i nedkulede Frøroer, og Bladlus sørger næste Aar for at faa det tilbage til 1. Aars Roerne. Stor Afstand mellem Frøroemark og 1. Aars Marker maa derfor tilraades, men uden Forventning om alt for afgørende Virkning. — Det maa erindres, at Bladlusene

trods alle Tegn paa Træghed kan være ret mobile, for saa vidt de er vingede, og hvad de ikke selv kan præstere af Flugt i den store Stil, kan der bødes paa af opadgaaende Luftstrømme og Vinden, saaledes at Lusene faktisk føres over meget store Strækninger. I nogle Tilfælde har man ment at kunne paavise Smitte fra aabentstaaende Roekuler med spirede Roer om For-aaret og i Forsommeren — en saadan Smittekilde bør man sætte ud af Spillet. Og selvfølgelig vil Bekæmpelse af Bedelus m. m. i Frømarker være af Betydning, medens der sjældent af økonomiske Grunde kan være Anledning til at foretage Bekæmpelse af Lus i selve Foderroemarkerne.

En Sygdom, som ogsaa medfører Toppens Ødelæggelse, fremkaldes af BEDESKIMMELEN (*Peronospora Schachtii*), der i Aar har været ganske usædvanlig ondartet. Det er en Sygdom, som man altid frygter i Bedefrøavl, fordi de syge Roer ikke skyder Frøstængler eller i det mindste kun svage Frøstængler, medens man ikke har regnet synderligt med Sygdommen i Foderroemarken. Men i Aar har den talrige Steder været ondartet ogsaa i Foderroerne. — Der er fundet Marker med indtil 30—40 pCt. angrebne Planter, der har staaet med svag, misdannet Top eller helt ødelagte Hjertesked, saa Roerne er standset i Vækst; ofte har en Krans af unge Smaatoppe søgt at erstatte den ødelagte Hovedtop med misformede Roelegemer til Følge, alt i alt alvorlige Tab i Roedbytte og Kvalitet. Om Aarsagen til denne pludselige, usædvanlige Optræden i Aar kender vi intet — vi maa haabe, at Frøavlerne har foretaget et grundigt Eftersyn i Roerne til Overvintring og sørget for Frasortering og Opfodring af alle syge og mistænkelige Roer, saa vi ikke faar for meget Smitstof i Frøroemarkerne til næste Aar. Og saa maa der iøvrigt som over for Rust m. m. tilraades størst mulig Afstand mellem Frømark og Foderroemarker.

Bedeskimmelangrebene har for øvrigt hyppigt givet Anledning til Forveksling med Angreb af Hjerteforraadnelse fremkaldt af Bormangel. I begge Tilfælde kan Toppen paa et vist Stadium være som brændt bort, men en nøje Undersøgelse: Graaviolette Skimmelbelægninger paa Bladenes Underside ved Bedeskimmelangreb, pletvis Optræden paa kalk-

rige Steder i Marken ved Bormangel, afslører Angrebets Natur, og Foranstaltninger mod Sygdommen retter sig derefter. Desværre har vi jo ikke Borax mere — ellers var en kurativ Behandling med 15 kg Borax pr. ha til en Pris af ca. 15 Kr. imponerende at se i Praksis; nu maa vi nøjes med paa disponerede Jorder at modarbejde Bormanglens Fremkomst mest muligt ved mindst mulig og lettest mulig Jordbehandling om Foraaret, Brug af Svovlsur Ammoniak i Stedet for Salpeter, Undladelse af Dyrkning af særlig modtagelige Afgrøder som Bederoer paa lette, overkalkede Jorder og fremfor alt undgaa den meningsløse Overkalkning, som har givet Anledning til alt for mange Tilfælde af ikke blot Bormangel, men ogsaa Manganmangel m. m.

Med Hensyn til Manganmangel (Lyspletsyge) gælder iøvrigt de samme forebyggende Foranstaltninger som nævnt for Bormangel; men over for Manganmangelen er vi heldigere stillet ved at have ikke ubetydelige Kvanta Manganulfat til Raadighed, selv om vi ikke i Øjeblikket har nok til et Aars Normal-Forbrug.

Skulde Grundlæggeren af Statens plantepatologiske Forsøg, Professor *Fr. Kølpin Ravn*, for 25 Aar siden have holdt et Foredrag om Roernes Sygdomme, vilde KAALBROK (*Plasmodiophora brassicae*) have indtaget en dominerende Plads. Ved hensigtsmæssig Afvanding, Kalkning og i det hele forbedrede Kulturforhold, samt paa smittede Jorder Brug af kaalbrokmodstandsdygtige Kaalroestammer, er Sygdommen i Dag trængt meget stærkt tilbage, iøvrigt ikke mindst en Følge af Kølpin Ravns store Arbejde.

Skal jeg i Dag fremhæve en alvorlig Sygdom i de Korsblomstrede, tror jeg, det maa blive Kaalroernes MOSAIKSYGGE, der her paa Sjælland vil være bedst kendt i Kaalroemarkerne fra Midten til Slutningen af 1930'erne, medens Sygdommen siden de stærke Frostvintre satte ind, har været sjælden. De syge Roers Blade bliver stærkt krusede og buklede, tillige svagt spættede, efterhaanden falder Bladene af, saa Roerne Efteraaret igennem kun staar med en lille, kruset Bladroset. Saa-danne Planter kan selvfølgelig ikke arbejde tilfredsstillende,

Roedbyttet bliver for lille, og paa Egne, hvor Sygdommen har været særlig udbredt, opgiver man Kaalroeavlén. — Det er f. Eks. i ikke ringe Udstrækning sket paa Skælskør-Slagelse-Korsøregnen.

Det er ligesom Virus-Gulsot en Virussygdom; den overvint-
rer i Frømarkerne, og derfor ser vi, at Sygdommen er trængt
tilbage, nu efter at Frostvintrene ødelagde de fleste af Kaalroe-
frømarkerne. Fra Frømarkerne føres Sygdommen til Foderroe-
markerne med Bladlus, først og fremmest Kaallus. Med Hensyn
til Bekæmpelse gælder det ogsaa her om at have størst mulig
Afstand mellem Frømark og Foderroemark, men iøvrigt er der
en ikke uvæsentlig Forskel paa Kaalroestammernes Modtage-
lighed. — Bangholm er saaledes langt mere modtagelig end
Wilhelmsburger, hvad der formentlig er en ikke uvæsentlig
Grund til, at Bangholmformerne i de senere Aar, hvor Mosaik-
syge som nævnt har været sjælden, har vist sig Wilhelms-
burger overlegen i Udbytte. Men der er iøvrigt al Grund til
at tro, at det vil være Planteforædlerne muligt at tiltrække
endnu mere modstandsdygtige Former, end de i Øjeblikket
gængse, og vi har Lov til at glæde os til et saadant nyt Led i
den lange Kæde af vellykkede Resultater, som vore dygtige
Planteforædlere allerede har skabt.

Til Slut vil jeg lige henlede Opmærksomheden paa, at der
set fra et plantepatologisk Synspunkt maa næres Betænkeli-
gheder ved den Udvikling, som gennem en halv Snes Aar indtil
1940 fandt Sted ved en voldsom Udvidelse af Bederoearealet
paa Kaalroearealets Bekostning.

	1930 ha	1940 ha
Bederøer til Foder	152 000	220 000
Sukkerøer til Fabrik	32 000	44 000
Kaalroer	212 000	175 000

Enhver Udvidelse af een i Forvejen ikke ubetydelig Afgrode
maa nødvendigvis føre til større Mulighed for Sædskiftefor-
syndelser — i Bederøeavlén har en Del Angreb i de senere Aar
af Roemaal, Rodbrand, „Sorte Karstrengé”, m. m.
utvivlsomt hængt sammen med denne Arealudvidelse. Med det

store Foderroeareal følger ogsaa nødvendigvis et større Frøareal og dermed større Mulighed for Sygdomme som Virus-Gulsot, Bederust, Bedeskimmel m.m.

Forudsat at Kaalroer og Bederøer forholder sig ens m. H. t. Sædskiftesygdomme, kunde Udviklingen ikke medføre plante-patologiske Betæneligheder, saa længe Kaalroearealet væsentlig oversteg Bederøearealet; — det betød jo saa blot en Aflastning for Kaalroerne; men da Udviklingen fra nogenlunde samme Arealstørrelse i 1937—38 fortsatte saaledes, at Bederøearealet i 1940 endog oversteg Kaalroearealet med 26 pCt. (220 000 ha Bederøer til Foderbrug — derudover 44 000 ha Sukkerøer til Fabrik; 175 000 ha Kaalroer), maatte Betæneligheden melde sig, ikke i en saadan Grad, at man maa fraraade denne Udvikling — andre og mere vægtige Hensyn kan jo i høj Grad begrunde den — men blot saaledes, at man samtidig med denne Udvikling gør opmærksom paa de dermed forbundne plantepatologiske Problemer, saadan at ogsaa denne Side af Sagen i hvert enkelt Tilfælde tages med i den endelige Vurdering af hele Roedyrkningens Tilrettelægning og Økonomi.

Litteratur.

Husassistentkommissionens Betænkning.

I August 1943 forelæa Husassistentkommissionens Betænkning, et Værk paa godt 200 Sider.

Betænkningen er præget af tør og saglig Grundighed, baade hvad angaar Undersøgelse af de Forhold, der menes at have ført til den nuværende Situation, Husassistenternes Arbejdsforhold som Helhed og Anvisning paa Foranstaltninger til Forbedring af disse — men synes at mangle Forstaaelse af, at der i Hjemmets Placering som Arbejdsplads er ganske særlige Forhold at tage Hensyn til, hvis de foreslaaede Foranstaltninger skal virke til Gavn for Samfundet og til Højnelse af det huslige Arbejde og den huslige unge Piges sociale Stilling.

Iøvrigt synes de af Kommissionen fremsatte Synspunkter at være mere præget af Kendskab til By- end Landforhold, og man undres over, at Landbo- og Husmandsforeninger ikke er repræsenteret i Kommissionen, hvilket skulde synes naturligt ud fra den Betragtning, at langt den overvejende Part af de huslige unge Piger kommer fra Landet; at Kommissionen ikke har været uvidende om dette Forhold ses paa Side 22, hvor det anføres, at $\frac{2}{3}$ af samtlige Husassistenter, der arbejder i Hovedstaden, er født i Landkommunerne og $\frac{9}{10}$ uden for Hovedstaden. — At de Husassistenter, der arbejder uden for Hovedstaden, ogsaa er født der, og at heraf igen den overvejende Part er fra Landet, turde være indlysende.

Det er klart, at Spørgsmaalet om de huslige unge Pigers Arbejdsforhold og Uddannelsesmuligheder maa interessere alle, der forstaar Betydningen af, at der er den nødvendige Hjælp til Raadighed for Hjemmene, og at der er veluddannede unge Kvinder til at tage Arven op efter den nuværende Generations Husmødre.

Blandt de Grunde, der i Kommissionsbetænkningen anføres som værende Skyld i den svigtende Tilgang til det huslige Arbejde, nævnes blandt andet den lavere Løn og længere Arbejdstid. Endvidere at Husassistenterne kun i ringe Grad har Lejlighed til at organisere sig, de manglende Fremtidsmuligheder og Husassistentstillingens ringe Anseelse.

De i Betænkningen anførte Lønskalaer er fra 1941, hvorfor de deri nævnte Tal forekommer lave i Sammenligning med de Lønninger, der i Dag er Tale om, f. Eks. 100 Kr. pr. Md. + Kost, Logi og Vask til en 15-aarig ung Pige, der naturligvis ikke kan foretage sig selvstændigt husligt Arbejde, eller 90 Kr. pr. Md. til en Formiddagspige.

Værdien af Kost og Logi synes i tilsvarende Grad at være lavt ansat, idet man jo ikke her alene kan regne med den Værdi, disse Ydelser repræsenterer for Arbejdsgiveren, men ogsaa hvad unge i lignende Alder, men i andre Erhverv, maa betale for noget tilsvarende.

Det er klart, at der maa ydes de huslige unge Piger et passende Vederlag for deres Arbejde, men der skelnes her alt for lidt mellem den virkelig uddannede Husassistent og den unge Pige, der rettelig burde betragtes som Elev, idet Forholdet mellem Husmoder og Husassistent, i hvert Fald paa Landet, i langt højere Grad er som Mester til Lærling end som Arbejdsgiver til den faglærte Arbejder.

Med Hensyn til Arbejdstid maa erindres, at der ved det huslige Arbejde sjældent er Tale om en saa koncentreret Arbejdsform, at den reelle Arbejdstid bliver saa lang, som ofte anføres af de unge Piger. Gavnligt for dette Forhold vilde det sikkert være, om Husmødrene i højere Grad kunde komme ind paa at lægge Arbejdsplan og skelne skarpere mellem Arbejdstid og Fritid.

At Fremtidsudsigterne for enlige huslige Kvinder over 35 Aar ikke er gode skal indrømmes, men hvordan er de for Kvinder i samme Alder inden for Forretning, Kontor og Industri, forudsat at man i den Alder skal søge nyt Arbejde?

Den gamle Tjenestepige, Hjemmets Faktotum, der levede med i Familiens Glæder og Sorger gennem flere Generationer,

er ved at være en saga blott. De Stillinger, den huslige Kvinde i Dag kan opnaa som Leder af Køkkenet eller som Oldfrue i Herskabshuse, private eller offentlige Institutioner, som Husbestyrerinde eller Leder af Børnehjem, Alderdomshjem og lignende, for slet ikke at tale om Husholdningslærerinder, er, om ikke altid vellønnede, saa dog som Regel ret selvstændige.

For disse ikke længere helt unge Kvinder, der er i Stand til at paatage sig baade Arbejde og Ansvar, var det dog ønskeligt, i langt højere Grad end for de ganske unge Husassistenters Vedkommende, om der kunde opnaas bedre Levevilkaar.

Som Grund til, at Husassistenterne kun i ringe Grad er organiseret, anføres, at Arbejdsstederne ligger spredt, hvorfor Agitation vanskeliggøres, medens der tilsyneladende ses bort fra den Kendsgerning, at de allerfleste Husassistenter kommer fra Landbohjem, hvorfor Fagforeningstanken ofte ligger dem fjernt — og endelig er det jo paa Landet ofte saadan, at de unge Medhjælpere kommer fra Hjem, der socialt er fuldstændig lige-stillede med de Hjem, hvor de for Tiden har Plads.

Det er klart, at mange af de Ting, der fordres i Henhold til Normalkontrakten, ordnet Fritid, Aftale om Udførelse af bestemte Arbejder, pænt Værelse og normal Ophør af Arbejdstid senest Kl. 19,30, burde finde Sted og ogsaa finde Sted i mange Hjem i Dag.

Men tænker man lidt nærmere over de stillede Krav og forestiller sig Kontraktens Ord overholdt til sidste Bogstav, faar man en Følelse af noget koldt og goldt, der nødvendigvis helt vil udelukke alt det, Mennesker, der gaar sammen i et Hjem, gensidigt kan yde hinanden af Velvilje og Hjælpsomhed.

En enkelt Ting forekommer ret malplaceret, nemlig Fordringen om 1. Maj som Fridag for alle Husassistenter baade i By og paa Land. For sidstnævnte vilde det sikkert i mange Tilfælde blive nødvendigt at forklare, hvorfor denne Dag skulde være Fridag, og for de unge betyde, at den maatte betales med den næsten obligatoriske halve Fridag paa Grundlovsdag, Dyrskuedag og lign.

For andre Forhold synes den praktiske Gennemførelse at kunne volde Vanskeligheder.

I Kontrakten gives der Familien (Herskabet) 2 Aftener til Selskabelighed (herunder Teater, Møder og lign.) uden for Hjemmet og Husassistenten 5.

Da Husassistenternes Vagtaftener helst skal være fastlagt, vil dette for Familier med mindre Børn og Husassistent betyde, at de Aftener, Mand og Hustru kan dyrke Selskabelighed, skal være ganske bestemte Aftener, men ikke nok med det, de Familier, de regelmæssigt omgaas, maa have de samme „Fri-aftener“.

Dette vil i Realiteten betyde, at der enten obligatorisk bør fastsættes bestemte „Vagtaftener“ for Husassistenter, eller oprettes et Utal af Bureauer, hvorfra der kan rekvireres Vagt til Børn og Hjælp til Selskabelighed i Hjemmet, noget, der maaske nok vil kunne lade sig gøre for Byernes Vedkommende, men hvordan med Landkommunerne?

Da det efterhaanden vil blive dyrt at holde Husassistent, maa det forventes, at Husmødrene vil stille Modkrav i Retning af virkelig veluddannede unge Piger.

At dette har været forudset, ses af Kommissionens Forslag til Husholdningskursus for Formiddagspiger og kortvarige Kursus for Husassistenter i Lighed med de af Organisationerne gennem flere Aar afholdte Kursus.

Endvidere foreslaas, at der som Grunduddannelse for Husassistenter bør kræves tre Aar som Heldagshjælp i fremmed Hjem, dog uden at der kræves særlig Godkendelse af disse Hjem. Her synes at foreligge en alvorlig Brist i Opfattelsen af det huslige Arbejde og Midler til Højnelse af dette.

Det er nemlig en sørgelig Kendsgerning, at kun alt for faa Husmødre har Forstaaelsen af, at de bør oplære de unge Piger samtidig med, at de tager deres Arbejde, og at de, der aldrig selv har været beskæftiget ved husligt Arbejde, selvsagt ikke er i Stand til at uddanne andre.

Naar tillige 3 Aar hos 2 eller 3 dygtige Husmødre tæller lige med 3 Aar aftjent i 25—30 forskellige Pladser af 1—2 Maa-neders Varighed, forekommer det hele ret illusorisk.

Som foran nævnt regnes der ogsaa med en 2—3 aarig Ud-dannelse i Aftenskole i samme Tidsrum, og paa Side 65 an-

føres, „at med denne 2—3 aarige Uddannelse i Aftenskole, jævnsides med Praksis i 3 Aar vil den unge Pige være kvalificeret til at paatage sig Stillingen som Medhjælper under Husmoderens Vejledning, til selvstændig Plads fordres Uddannelse paa Skole" — men hvor findes de Husmødre, der vil have de unge Piger indtil den Tid, da de kan kaldes Medhjælpere. Regnes der med en Læretid som i andre Fag? — Eller ventes der Filantropi af Husmødrene?

Det anføres, at man ikke ønsker særlige Læresteder, da det vil være umuligt at føre Kontrol med de ca. 36 000 Hjem, der har Husassistenter.

Ja, det er klart, men hvorfor skal alle disse Hjem være Læresteder, naar de i Virkeligheden ikke er kvalificerede dertil.

Den af *Udvalget for unge Pigers huslige Uddannelse* iværksatte treaarige Uddannelse i særlige Læresteder synes ikke at have været Omtale værd, hverken i Afsnittet om tidligere Foranstaltninger til Uddannelse af huslige unge Piger eller under Omtale af Foranstaltninger til Overførelse af ganske unge Piger til Husgerningsfaget. At dette ikke er sket paa Grund af Ukendskab til Uddannelsen vides deraf, at Kommissionen paa et givet Tidspunkt rekvirerede Udvalgets Regler, Brochurer m. m.

Denne Uddannelse synes at virke efter Formaalet, nemlig at styrke de unge Pigers Interesse for husligt Arbejde og deres Forstaaelse af Betydningen af en god huslig Uddannelse og samtidig at faa Husmødrene til at indse, at de ved at oplære de unge Piger ogsaa gavner sig selv.

Agnete Tang.

Udkomne Bøger.

Rational Kvægavl. Vejledning for Skoleelever og Praktikere. Af Forstander N. Dyrbye, Lyngby, Landbrugslærer Th. Glad, Lyngby, Forstander K. Møller, Hammerum, og Landbrugslærer Kr. Pedersen, Asmildkloster. 432 Sider. (Kolding 1943).

Andelsselskaber i Danmark i Aaret 1942. Udarbejdet af Andelsudvalgets Sekretariat ved Redaktør, cand. polit. A. Axelsen Drejer. Særtryk af Andelsbladet. 43 Sider. (Kbhvn. 1943).

Beretning om 1. Konkurrence mellem hele Kaninhold. Fællesudvalget til Kaninavlens Fremme 1. Oktober 1942—30. September 1943. Af Konsulent H. M. Olsen. 31 Sider. (Kbhvn. 1943).

Meddelelser fra Forsøgslaboratoriet om Virksomheden paa Kontrolstationen for Høns paa Favrholm 1. November 1942—30. September 1943. Af Forsøgsleder J. Bælum. Særtryk af Tidsskrift for Fjerkræavl, 19 Sider. (Odense 1943).

Bornholms landøkonomiske Forening. Beretning om Virksomheden indenfor Foreningen 1942—43. Udarbejdet af Sekretæren. 40 Sider. (Rønne 1943).

37. *Beretning fra Statens Forsøgsmejeri.* Afprøvning af Silkeborg Flødesyrningstank, Type S. B. G.; Silkeborg Osterøre- og Æltemaskine, Type O. R. S.; Silkeborg Vakuummikser, Type T. R. V.; Silkeborg Mælkefilter, Type F. U. F.; Silkeborg Termoregulator, Type T. F. og Silkeborg Kontrolvægt til Smørpaker, Type N. D. K. I Kommission hos fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen), København V. 91 Sider. (Kbhvn. 1943).

Den lille Konsulent. Raad og Anvisninger i det daglige Landbrugsarbejde. Under Redaktion af Willy Kernel og Holger Ærsøe. 162 Sider. (Kbhvn. 1943).

Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrollforeninger i Fyns Stift. Beretning for Aaret 1942—43. Udarbejdet ved A. Wulff Pedersen og Kristian Andersen. 335 Sider. (Odense 1943).

Bestemmelser av A-vitamin og karotin i norsk smør ved forskjellig fôring. 53. Beretning fra Norges Landbrukshøgskole, fôringsforsökene. Af Harald Hvidsten. 61 Sider. (Oslo 1943).

Cellulose som fôr til Svin. 55. Beretning fra Norges Landbrukshøgskole, fôringsforsökene. Af Knut Breirem, Magnus Husby og Knut Presthegge. 87 Sider. (Oslo 1943).

Beretning om Husholdningsarbejdet 1942—43. Udarbejdet af Konsulent Margrethe Nevald. Udgivet af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. 55 Sider. (Odense 1943).

Det landbrugsfaglige Ungdomsarbejde paa Sjælland 1941/42—1942/43. Oversigt ved De samvirkende sjællandske Landbo- og Husmandsforeningers Ungdomsudvalg. 7 Sider. (Slagelse 1943).

Beretning om Undersøgelser af dansk Hvede af Høsten 1939 og 1940. Hvedeudvalgets 11. og 12. Beretning. Ved Civilingeniør, Dr. techn. Holger Jørgensen. Udført for „Hvedeudvalget“ med Støtte af Aktieselskabet Dansk Gærings-Industris Studiefond. 29 Sider + 19 Tabeller. (Kbhvn. 1943).

91. *Beretning fra Statens Redskabsudvalg. Undersøgelse af Tørreanlæg for Grøntfoder.* Beretning fra Tørringsudvalget under Akademiet for de tekniske Videnskaber ved Knud Hansen. 31 Sider. (Kbhvn. 1943).

Fodringslære. 5. Udgave. Af K. Møller, Hammerum, og N. Borup, Haslev. 256 Sider + Tabelværk. (Herning 1943).

Vor Føde. Ernæringslære for Kvinder og Mænd. Af Johs. Bjerre. 139 Sider. Det danske Forlag. (Kbhvn. 1943).

Verdens Økonomi i Støbeskeen. Af H. G. Tonndorf. 150 Sider. Det danske Forlag. (Kbhvn. 1943).

Økonomisk Aarsoversigt 1942. Udgivet af Arbejderbevægelsens Erhvervsraad. 244 Sider. Forlaget Fremad. (Kbhvn. 1943).

Danmarks Produktionsliv omkring 1935. Af Haldor Topsøe. 325 Sider. C. A. Reitzels Forlag. (Kbhvn. 1943).

Betænkning afgivet af den af Arbejds- og Socialministeriet den 9. Juni 1942 nedsatte Husassistentkommission. 206 Sider. (Kbhvn. 1943).

Avl af Markfrø. Af J. C. Andersen og A. Poulsen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 254 Sider. (Kbhvn. 1943).

Køkkenbog for unge Piger. 2. Udg. Af Karen Harrekilde Petersen, Inger Weinreich og Marie Eggert. Udgivet af Foreningen af danske Husholdningslærere. 272 Sider. (Kbhvn. 1943).

Landbrugsstatistik 1942. Danmarks Statistik. Statistiske Meddelelser 4. Række, 118. Bind, 4. Hæfte. Udgivet af Det statistiske Departement. 193 Sider. (Kbhvn. 1943).

Stambog (Register) over Heste af jydsk Race, Bind XIII. Hopper Nr. 10301—11499. Hingste Nr. 1303—1468. Udarbejdet af Aug. Kjær, Statskonsulent. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af jydsk Race. Ill. 343 Sider. (Aarhus 1943).

Beretning om De samvirkende lolland-falsterske Landboforeningers Tilsyn med Kvægbesætninger 1943. 52 Sider. (Nykøbing F. 1943).

Beretning om Kontrol- og Kvægavlforeningernes Virksomhed paa Lolland-Falster 1. Oktober 1942 til 30. September 1943. Samlet og udarbejdet af Konsulent C. P. Knudsen. 112 Sider. (Nykøbing F. 1943).

Landbrugsregnskaber fra jydsk Regnskabskredse 1942—43. Samlet og udgivet af Foreningen af jydsk Landboforeningers Regnskabsudvalg ved K. Kvist Kristensen, Konsulent. 184 Sider. (Aarhus 1943).

Kvægavlen i Jylland 1943. Med et Tillæg om Kvægbesætninger under Tilsyn. Samlet og udarbejdet af Foreningen af jydsk Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg ved Nic. Bonde, Konsulent. 587 Sider. (Aarhus 1944).

Beretning om Planteavlen paa Lolland-Falster 1943. Udarbejdet af Planteavlsudvalget for De samv. lolland-falsterske Landboforeninger ved E. Vestergaard og H. H. Holme Hansen, samt *Beretning fra Græsmarksforeningen.* Ved G. Engel. 113 + 32 Sider. (Nykøbing F. 1944).

38. *Beretning om Planteavls-, Havebrugs- og landøkonomisk Ungdomsarbejde 1943.* Samlet og bearbejdet af Samvirksomhedens Planteavlsudvalg ved Konsulent F. K. Damgaard. Udgivet af de samv. sjællandske Husmandsforeninger. 290 Sider. (Slagelse 1944).

17. *Beretning om Landsudvalgets Virksomhed omfattende Aaret 1. April 1942—31. Marts 1943.* Ved S. C. Svendsen-Tune. Udgivet af Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde. 48 Sider. (Kbhvn. 1943).

Landmandens Lomme-Kalender 1944. Udarbejdet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Sekretariat. 224 Sider. (Kbhvn. 1944).

Landøkonomisk Aarbog for 1944. Oversigt over det danske Landbrugs Organisation. Udgivet ved Foranstaltning af Ministeriet for Landbrug og Fiskeri. Redigeret af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ved Axel Nielsen. 45. Aargang. XXXVI + 227 Sider. (Kbhvn. 1944).

Aarbog for Gartneri. Femogtyvende Aargang 1943. Redigeret af Alfred M. Danvig. Udgivet af Alm. dansk Gartnerforening. 378 Sider. (Kbhvn. 1944).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet.

Onsdag den 15. Marts Kl. 14¹/₂ holdes det sidste af Vinterens Foredragsmøder i Selskabets Mødesal i *Prinsens Palæ*, Frederiksholms Kanal 12, København. Statsmeteorolog L. Lysgaard taler om: *Vejr og Klima.*

Landbrugets Prisforhold i Januar Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1942		Jan. Md. 1943	1943		Jan. Md. 1944
	Hele Aaret	Dec. Md.		Hele Aaret	Dec. Md.	
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	26,45	28,95	28,95	27,88	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	231	250	266	245	270	248
Slagterisvin, (sl. V.)	247	248	248	268	272	272
do. do. 80½ kg og derover	251	264	264	284	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	134	147	129	129	129	129
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	118	118	128	128	128	128
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	48	50	48	57	39	39
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	754	875	825	830	875	825
Ung Heste, Kr. pr. Stk.	2318	2500	2500	2514	2500	2520
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	37,24	34,00	35,00	27,11	22,75	23,50
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	17,50	16,00	16,00	14,06	14,00	14,63
Runkelroefrø	245	278	273	235	185	195
Kaalroefrø	525	450	450	343	150	155
Rødkløverfrø	980	—	1050	759	540	550
Hvidkløverfrø	958	920	950	830	800	778
Hundegræsfrø	258	260	260	255	250	250
Alm. Rajgræsfrø	224	225	225	195	165 ³⁾	165 ³⁾
Ital. do.	209	205	205	178	150	150
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	23,48	23,80	24,00	24,75	25,00	24,30
Sv. Ammoniak	24,00	23,70	23,90	24,65	24,90	24,00
40 » Kaligødning	19,74	20,00	20,20	18,69	18,65	18,85

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

For Svin over 80 kg betales fra Oktober 1942 et Tillæg paa 16 Øre pr. kg.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1942		Jan. Md. 1943	1943		Jan. Md. 1944
	Hele Aaret	Dec. Md.		Hele Aaret	Dec. Md.	
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	252	276	276	266	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	196	212	225	208	229	210
Slagterisvin	259	270	270	291	296	296
Slagtekøer (København)	231	253	222	222	222	222
Stude og Kvier (Esbjerg)	193	193	210	210	210	210
Unge Heste (Odense)	315	339	339	341	339	342
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	542	495	509	395	331	342
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	467	427	427	375	373	390
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	122	123	124	128	130	126
40 pCt. Kaligødning	166	168	169	157	156	158
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	222	225	225	224	225	225
Husdyrprodukter, ialt	232	242	239	242	246	244
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	261	249	250	238	236	238
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	234	242	240	242	246	244
Kunstgødning	168	168	169	164	158	156
Markfrø	366	366	371	371	371	289

Dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade*).

Af Professor K. A. Bondorff.

Da det høje Selskab anmodede mig om at holde et Foredrag om dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade, forekom Opgaven mig baade vanskelig og utaknemlig. Vanskelig, fordi Emnet var saa mangesidigt, utaknemlig, fordi Emnet vilde være mine Tilhørere endog overmaade velkendt. Men samtidig var Opgaven tillokkende, idet jeg gik ud fra, at man fra Selskabets Side ikke i første Række ønskede en Fremstilling af de Veje, man her i Landet *har* fulgt paa det Omraade, ej heller af de opnaaede Resultater, men i nok saa høj Grad ønskede en Diskussion af de Veje, det fremtidige Arbejde bør følge. Og jeg takker Selskabet, fordi Valget faldt paa mig, ikke mindst ud fra Erkendelsen af, at andre var mere kompetente til at behandle Emnet.

Forsøgsvirksomhedens Begyndelse.

At Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har ønsket dette Emne drøftet, er i fuld Overensstemmelse med Selskabets gamle Traditioner. Lige fra Oprettelsen har Selskabet jo søgt, bl. a. gennem Prisopgaver, at fremme Forsknings- og Forsøgsarbejdet paa Landbrugets Omraade, og adskillige af vore Forsøgsvirksomheder har jo deres Oprindelse her i Selskabet, en Oprindelse, der ofte gaar længere tilbage, end man tænker paa. Det var i 1770, Selskabet afholdt den første Redskabsprøve, Plovprøven paa Ryegaard ved Bernstorffvejen. I 1820 lod Selskabet anstille Forsøg over den hensigtsmæssigste Saamængde, og 1836 indrettedes paa Hofmannsgave det første Forsøgsmejeri til Ostningsforsøg. Og som et ret aktuelt Ku-

*) Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 24. Februar 1944.

riosum skal jeg erindre om, at Selskabet 1818 foranledigede Forsøg udført over Kogsalts Virkning som Gødning, Forsøg, som Oberstløjtnant *Falkenskjold*, Sophienberg, berettede om i et Foredrag her i denne Sal for 125 Aar siden.

I næsten 90 Aar af sin netop 175-aarige Bestaaen, fra 1769 og til Landbohøjskolens Oprettelse i 1858, var Landhusholdningsselskabet praktisk taget alene om Forsøgsarbejdet paa Landbrugets Omraade. Med Landbohøjskolens Oprettelse var der vel tænkt paa, at denne skulde være det fremtidige Centrum for det landøkonomiske Forsøgsarbejde. Som De alle ved, blev Udviklingen ikke helt, som man havde tænkt sig. Læreren i Planteavlsfagene, Professor *B. S. Jørgensen*, var ikke Forsøgsmand og blev det aldrig, og den Forsøgsmark, Højskolen fik, blev ikke det Sted, hvorfra Statens Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens Omraade fik sit Udspring. Det var Landsbyskolelæreren *P. Nielsen* i Ørslev, senere Tystofte, der — med Landhusholdningsselskabets Hjælp — grundlagde Statens Planteavlsforsøg. Husdyrbrugsforsøgene fremgik derimod af et Forsøgsarbejde paa Landbohøjskolen, men det var ganske vist Læreren i Fysik, *N. J. Fjord*, og ikke Læreren i Husdyrbrug, der gav Anledning til Oprettelsen af Forsøgslaboratoriet.

Undervisnings- og Forsøgsvirksomhedens Adskillelse.

Den historiske Udvikling medførte, at paa Planteavlens Omraade blev Undervisning og Forsøgsvirksomhed tydeligt adskilt allerede i Firserne, og denne Adskillelse har man ikke blot opretholdt, men udvidet til andre Grene af den landøkonomiske Forsøgsvirksomhed. Dette er noget specielt dansk. I Sverige er man gaaet den stik modsatte Vej, og har efter Oprettelsen af Lantbrukshögskolan i Ultuna søgt at lægge den allerede eksisterende Forsøgsvirksomhed sammen med Undervisningsvirksomheden, og i andre Lande er Undervisnings- og Forsøgsvirksomhed vokset op sammen og har faaet Lov at blive sammen.

Jeg vil gerne her understrege, at jeg siger Forsøgsvirksomhed og udelader Ordet Forskningsvirksomhed, og det er maa-ske her Stedet til at præcisere, at naar jeg siger Forsøgsvirk-

somhed, tænker jeg alene paa saadanne Forsøg og Undersøgelser, der direkte tager Sigte paa Problemer fra Landbrugets Praksis, og hvis Resultater direkte kan anvendes i Praksis, medens jeg ved Forskning forstaar en Virksomhed, der maaske nok til syvende og sidst tager Sigte paa praktiske Formaal, men i højere Grad end Forsøgsarbejdet er rent videnskabelig, og hvis Resultater kun sjældent direkte kan anvendes af Praksis, men som Regel først maa formidles gennem Forsøg.

Den Adskillelse mellem Undervisning og Forsøgsvirksomhed, der er særlig for Danmark, er efterhaanden blevet ret gennemført. Planteavlsvorsøgene har aldrig hørt under Højskolen, og Forsøgslaboratoriet er skilt ud fra Højskolen. Ganske vist bestaar der Relationer mellem Undervisning og Forsøg, men kun som „Personalunioner“, og ogsaa disse opløses efterhaanden. Landbohøjskolens Forbindelse med de plantepatologiske Forsøg ophørte 1919, da Professor *Kølpin Ravn* fratraadte som Leder af disse Forsøg, Forbindelsen med Redskabsprøverne ophørte ved Docent *Anton Christensens* Død, for Driftsøkonomiens Vedkommende ved Professor *O. H. Larsens* Afgang, og for Planteavlens Vedkommende løstes det sidste Baand, da undertegnede fratraadte som Lærer ved Højskolen. Kun paa Husdyrbrugets og Mejeribrugets Omraade er Personalunionen endnu bevaret.

Det kan diskuteres, om en saadan Adskillelse er god eller daarlig, og i Sverige har Spørgsmaalet været diskuteret indgaaende. Der er Fordele og Mangler ved Adskillelsen, og Fordele og Mangler ved Samhørigheden. Set fra Forsøgsmandens Synspunkt vil Undervisningen ofte beslaglægge megen Tid; men derved, at den tvinger ham til at beskæftige sig med et større Omraade end hans specielle Interesseomraade, forhindrer Undervisningen ham i at blive for eensidig, en Fare, som Forsøgsarbejde ofte fører med sig. Set fra Lærerens Synspunkt forhindrer Samhørigheden ham i at tabe den Kontakt med Praksis, som Livet paa Katederet og i Studereværelset eller Laboratoriet ikke giver ham. Men afvejer man Fordele og Mangler mod hinanden, er det efter min Mening saaledes, at

det danske System er drevet for vidt; Landbohøjskolens Lærere, der — som Forholdene har udviklet sig — i det væsentlige maa klare Forskningsarbejdet, burde have nogen Tilknytning til praktisk Forsøgsvirksomhed for at kunne bevare Følingen med det praktiske Jordbrug. Men det tilstræber man aabenbart ikke herhjemme, i alt Fald ikke fra de bevilgende Myndigheders Side. Saaledes har der i en snart lang Aarrække ikke engang været noget Beløb til Læreres Rejser. En Lærer ved Landbohøjskolen maa, hvis han ønsker at komme til faglige Møder eller se, hvorledes det praktiske Jordbrug arbejder, selv afholde alle Udgifter. Samfundet kan ikke med Rette bebrejde en Mand, om han under disse Forhold bliver hjemme; men Samfundet har den største Interesse i, at han kommer ud, ja jeg vil sige, Samfundets Interesse i ikke at faa en virkelighedsfjern Lærerstab paa Landbohøjskolen er mange Gange større end det meget beskedne Beløb, som Lærernes Rejser koster. Rejsediæterne er jo ikke af en saadan Størrelse, at de frister en Tjenestemand til at rejse mere end nødvendigt.

Forsøgsvæsenets nuværende Organisation.

Ser vi paa dansk Forsøgsvirksomheds Organisation, saaledes som den er i Dag, er det mest iøjnefaldende maaske den Decentralisation, som præger den, og særpræger den. I intet andet Land finder man en lignende Decentralisation. Men ogsaa her maa vi erindre den historiske Udvikling. Ser vi paa Planteavlsforsøgene, ja saa stammer Statens Forsøgsvirksomhed paa dette Omraade fra *P. Nielsens* Forsøg paa Ørslev Skolelod, medens den lokale Forsøgsvirksomhed, d. v. s. Landbrugsorganisationernes Forsøgsvirksomhed, fremkom en Snes Aar senere og almindeligt føres tilbage til Professor *Westermans* berømte Foredrag i Røde Kro paa Amager i 1891. Og de to Forsøgsvirksomheder, af hvilke den ene helt og den anden delvis bekostes af Staten, er teoretisk set ganske uafhængige af hverandre. Jeg siger teoretisk set. I Praksis er der dog heldigvis Kontakt mellem Statens og de landøk. Foreningers Forsøgsvirksomhed, en Kontakt, som bl. a. manifesterer sig ved Planteavls-Aarsmødet og det saakaldte Januarmøde. Men der

er ingen som helst Bestemmelse om, at de to Forsøgsvirksomheder skal søge en saadan Kontakt, der helt og holdent hviler paa Traditionens Grundlag fra den Gang for over 40 Aar siden, da *Frederik Hansen* og *K. Hansen*, de to Forsøgsledere paa Statens Forsøgsstationer, hjalp Landbrugsorganisationerne i Gang med deres Forsøg. Og Kontakten kan jo undertiden være svag nok, og Kræfterne splittes, som naar f. Eks. Landboforeningerne for nogle Aar siden følte sig kaldet til at iværksætte Sorts- og Stammeforsøg, og derved tog en Opgave op, som for det første ligger over den lokale Forsøgsvirksomheds Evner og Muligheder og som for det andet kun bidrager til at skabe Forvirring hos dem, der skal udnytte Forsøgenes Resultater.

Og ser vi paa den lokale Forsøgsvirksomhed, saa er den jo ogsaa i højeste Grad decentraliseret. Vi ser det bl. a. i, at der aarligt udkommer 9 provinsielle Planteavlsberetninger, hver noget for sig i Format og Tryk, ja endog i Forsøgsresultaternes Opstilling. Og gaar vi nærmere ind paa Forholdene, er hver enkelt af Landets ca. 150 Planteavlskonsulenter jo ganske suveræn med Hensyn til, hvad han vil lave af Forsøg, blot han kan faa sin Forenings Planteavlsudvalg med sig. Men det skal ogsaa erkendes, at der inden for den lokale Forsøgsvirksomhed findes et, paa Tradition grundet Samarbejde, der gør det muligt for denne Forsøgsvirksomhed at iværksætte landsomfattende Forsøg — hos de Konsulenter, der er villige til at tage saadanne Forsøg og forstaar deres Betydning.

Vi plejer, naar vi taler om dansk Forsøgsvirksomhed, imidlertid ikke at tale om Decentralisation, men om Frihed, og det lyder maaske ogsaa bedre, saa lad ogsaa mig fremtidig benytte denne Glose.

For Husdyrbrugsforsøgenes Vedkommende er Friheden ikke saa udtalt, fordi Statens Forsøgsvirksomhed her er den dominerende. Men vender vi os til Spørgsmaalet om, hvorvidt der bestaar nogen Forbindelse mellem Husdyrbrugs- og Planteavlsforsøg, saa finder vi, at Friheden her er absolut. Ja, der findes dog eet Forbindelsesled, et Fællesudvalg for Statens Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens og Husdyrbrugets Omraade,

der skulde tage sig af saadanne Opgaver, hvis Løsning kræver Medvirken fra begge Sider, som f. Eks. Ensileringsforsøg. Men da dette Fællesudvalg ingen Penge raader over, ingen som helst Beføjelse har til at iværksætte Forsøg eller lade de to interesserede Parter gøre det, kan man uden Overdrivelse sige, at dette Fællesudvalg ikke træder Friheden under Fode, saa meget mindre, som det ikke har holdt Møde siden April 1941 og har været uden Formand, siden Forstander *H. J. Ras-mussen*, Næsgaard, døde.

Op Friheden udfolder sig. Ser vi f. Eks. paa Ensileringsforsøgene. Her har Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur gjort de første bitre Erfaringer om, hvor vanskelige Ensileringsforsøg er, og trods adskillige Aars Arbejde endnu ikke løst Spørgsmaalet om, hvorledes Ensileringsforsøg egentlig bør udføres. Saa tog Forsøgslaboratoriet Spørgsmaalet op, med lidt mindre Resultat, men til Gengæld med en større Beretning. Saa foranstaltede Landbrugsorganisationerne en Undersøgelse med Statsstøtte, hvor man ad statistisk-analytisk Vej søgte at klare Ensileringsproblemer, og nu er Mejeriorganisationerne gaaet i Lag med Opgaven. Hvis man havde sat samme Opbud af Arbejde og Penge ind efter en fælles Plan, paa en mindre udstrakt Front, er det sandsynligere, man vilde have opnaaet større Resultater, maaske endog et Gennembrud. Men det vilde have krævet visse Indskrænkninger i Friheden.

Der kunde nævnes mange andre Eksempler paa, at den vidt-drevne Decentralisation foraarsager, at een og samme Opgave tages op fra flere forskellige Sider. Jeg vil dog her gerne fremhæve, at jeg ikke finder det absolut forkasteligt, at en Opgave tages op fra mere end een Side, tværtimod. Men det forekommer mig, at man her i nogen Grad maa skelne mellem Forskning og Forsøg. Drejer det sig om rent videnskabelige Forskningsopgaver, om at indvinde nyt Terræn for Videnskaben, ja da er det en Fordel, ikke blot at flere tager Opgaven op, men at den angribes fra vidt forskellige Sider. Drejer det sig imidlertid om en mere praktisk betonet Forsøgsopgave, hvor det Maal, man stræber efter, ofte paa Forhaand vil være givet, ja da tror jeg, en Samvirken af Kræfterne hurtigst vil give det tilsigtede Resultat.

Styreform.

Et andet for dansk Forsøgsvirksomhed særegent Træk er, at den ledes af en Række Udvalg.

Dette med Udvalg som den bedste Ledelse er maaske ikke specifikt dansk. Men jeg tror, at Danmark absolut er det førende Land med Hensyn til Udvalg, og at de her atter inden for Landbruget har fundet den frodigste Voksebund. I Landøkonomisk Aarvog for 1944 vil man kunne finde 786 Udvalg, udtrykkeligt betegnet som Udvalg. Men en nærmere Gennemgang af Aarbogen vil afsløre adskilligt flere, der skjuler sig under andre Betegnelser. Og jeg kan nævne, at der findes mindst 148 Planteavlsudvalg her i Landet.

Ogsaa for Udvalgenes Vedkommende spiller den historiske Udvikling ganske givet en Rolle. Da Landhusholdningsselskabet begyndte sin Forsøgsvirksomhed, nedsatte Selskabet Udvalg til at tage sig af de forskellige Opgaver, og den Linie har man siden fulgt, ogsaa fra Statens Side, da denne overtog de Forsøgsvirksomheder, som Landhusholdningsselskabet havde paa-begyndt. Udvalgene, som oftest fremgaaet ved lige og almindelig Valgret, er ogsaa et Udtryk for den demokratiske Styreform og Tænkemaade, der har været herskende her i Landet.

Men man kan stille det Spørgsmaal: er en saadan Styreform nu, da Forsøgsvirksomheden er vokset sig stor og omfattende, stadig og paa alle Omraader den hensigtsmæssigste. Er det ikke, som naar en Forretning fra en ubetydelig Begyndelse vokser. Den Lommebog, hvori Regnskabet de første Aar let kan føres, bibeholdes. Den bliver større og større, men er stadig en Lommebog. En skønne Dag maa Regnskabet imidlertid lægges om fra Lommebogssystemet til et andet System, der passer til den store Virksomheds Krav.

At der ikke ved de forskellige Forsøgsvirksomheder gør sig samme Synspunkter og Regler gældende, beror vel ogsaa paa den historiske Udvikling, der har medført, at disse Udvalg er blevet til efterhaanden og hver for sig har udarbejdet sin egen Forretningsorden. Ser vi f. Eks. paa de Udvalg, der staar i Spidsen for de forskellige statslige Forsøgsvirksomheder, fin-

der vi, at Forstanderen for Statens Mejeribrugsforsøg er Medlem af Statens Mejeriudvalg og samtidig Sekretær for Udvalget. Forstanderen for Statens Redskabs- og Maskinprøver er Sekretær for Statens Redskabsudvalg. En af Forstanderne ved Statens Husdyrbrugsforsøg er Sekretær for Statens Husdyrbrugsforsøg og Leder af Forsøgslaboratoriets Kontor, men ogsaa de øvrige Forstandere er nærværende ved Udvalgets Møder. Mest eksklusivt er Statens Planteavlsudvalg, der har sin særlige Sekretær, og hvor Forstanderne højst 2 Gange aarligt samles med Udvalget.

Hvorledes Forretningsordenen iøvrigt er inden for de forskellige Forsøgsvirksomheder, skal jeg ikke komme ind paa. Jeg skal blot eksempelvis nævne, at der for Udsendelse af Beretninger om Planteavlsforsøg og om Husdyrbrugsforsøg gælder helt forskellige Regler.

Karakteristisk for dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed er endvidere de relativt smaa Beløb, der ofres derpaa. F. Eks. tror jeg intet Steds i Verden, man finder Forsøgsstationer, der drives for saa beskedne Beløb som de danske. Og gaar vi til den lokale Forsøgsvirksomhed, tager vi f. Eks. den nærmeste Landboforening, Københavns Amts, saa ser vi, at den med et aarligt Medlemsbidrag paa 7400 Kr. har Konsulent i Planteavl, Husdyrbrug og Grundforbedring. Rekordens sættes dog vistnok af en midtjysk Landboforening, der med et aarligt Medlemsbidrag paa 2150 Kr. har — helt for sig selv — en Konsulent i Husdyrbrug, i Planteavl, i Havebrug, i Husholdning og i Regnskabsføring, skønt man skulde tro, en Konsulent i Økonomi var overflødig i den Forening. Jeg tror, jeg tør paastaa, at intet andet Erhverv i Landet kommer saa billigt til Forsøgsresultater og Oplysninger som Landbruget.

Kontakten med Praksis.

En Særegenhed ved dansk Forsøgsvirksomhed, og vi kan her ogsaa tage dansk Forskningsvirksomhed med, er den intime Kontakt, der altid har været mellem disse Virksomheder og Praksis, en Kontakt, som vi er stolte af og sjældent glemmer at fremhæve. Og — maaske med Undtagelse af Norge — finder

vi heller intet tilsvarende i andre Lande. Dog maa det erkendes, at man i Sverige er godt paa Vej til at tilvejebringe en lignende Kontakt. Der er her i den sidste halve Snes Aar sket store Forandringer. Betydningen af denne Kontakt, der jo paa den ene Side beror paa, at de, der beskæftiger sig med Forsøg og Forskning, forstaaer Praktikerne Problemer og paa den anden Side, at Praktikerne er saa teoretisk uddannede, at de forstaaer Forsøgsfolkene og Videnskabsmændene, er det unødigt at gaa ind paa.

Det har været en Lykke for vort Land, at Videnskabsmænd og Praktikere — for at sige det paa en anden Maade — talte samme Sprog. Vi har i et enkelt Tilfælde set, hvad det betød, naar en Videnskabsmand ikke formaaede at udtrykke sig paa en Maade, som Praktikerne forstod. Men dermed er ikke givet, at enhver Afhandling, der fremkommer fra Forsøgs- og Forskningsarbejdet, kan være eller skal være skrevet saaledes, at den direkte kan udnyttes af Praktikerne. Der kan her undertiden forekomme Misforstaaelser, og der kan — ogsaa inden for de Udvalg, der staaer i Spidsen for vort Forsøgs- og Forskningsarbejde — undertiden spores en Tendens til, at hvis en Afhandling ikke er saaledes, at en Mand med almindelig Landbrugsskoleuddannelse kan forstaa den, er den uden Betydning. Det er efter min Opfattelse en meget farlig Tendens. Man kan føre Popularisering for vidt og gennem et Krav om, at videnskabelige Forskningsresultater skal fremstilles i en for Menigmand begribelig Form, let komme til at lægge en Bremse paa det videnskabelige Forskningsarbejde, som Praksis dog ikke kan være foruden. Og maa jeg i denne Forbindelse erindre om, at Beretninger fra Forsøgslaboratoriet, og vist ogsaa Forsøgsmejeriet, skal godkendes af vedkommende Udvalg, før de kan offentliggøres. Det hænder, at jeg, naar jeg faar en af Forsøgslaboratoriets Beretninger i Hænde, stiller det klassiske Spørgsmaal: Hvem er Imprimatur i Aar?

Naar det danske Landbrug indtager den Stilling, det gør i Dag, skyldes det i høj Grad denne Kontakt mellem Videnskab og Praksis, dels fremkommet ved, at Videnskabsmændene ofte var udgaaet fra Landbohjem og havde et grundigt Kendskab til

Landbrugets Praksis, dels — og navnlig — at vi har haft en stor og dygtig Stab af Konsulenter og Landbrugslærere, som oftest udgaaet fra Landbohøjskolen, der stod som Formidlere mellem Videnskab og Praksis. Systemet har været godt. Men er man ikke tilbøjelig til at overse, at Systemet kræver ikke blot oplyste Landmænd, der kan tage imod Resultaterne, ikke blot dygtige Formidlere, der kan bringe Resultaterne ud til Landmændene, men ogsaa et Fond, ja vel et Overskud af videnskabelige Resultater, der kan formidles. Hvis ikke dette er Tilfældet, da vil hele Systemet svigte. Tørrer Flodens Kilder ud, kan den heller ikke vande og befrugte Jorderne langs dens Løb.

Maaske vil man svare, at der endnu intet Tegn er derpaa, men hvorledes er det med den rent videnskabelige Forskning paa Landbrugsomraadet? Ja, den hører naturligt hjemme paa Landbohøjskolen og Forsøgslaboratoriet, og andre Steder er der heller ikke meget af den. Det er jo en Tilfældighed, at Lederen af Carlsberglaboratoriets fysiologiske Afdeling arbejder paa dette Omraade, og hvad det mig betroede Laboratorium angaar, da er Forskningsarbejdet kvalt af de praktisk betonedede Opgaver.

Støtte af Forskningen.

De Midler, der stilles til Forskningens Raadighed, er, ja man kan fristes til at sige, uanstændigt smaa. Tænk hvilke Forskningsopgaver der er vedrørende arvelige Forhold inden for vore Husdyr. Landbohøjskolens — og Danmarks eneste — Professor i Arvelighedslære er afskaaret fra at arbejde med Dyr, der er væsentligt større end Bananfluer. Tænk paa det svenske avlsbiologiske Institut paa Wiad.

For at illustrere hvilke Beløb, der staar til Forskningens Raadighed, skal jeg nævne, at Læreren i Landbrugets Planteavl — ligesom Læreren i Landbrugets Jorddyrkning — hver har et Annum paa 800 Kr. Af dette Beløb skal afholdes Udgifter til Bøger, Telefon, Papir og Samlingernes Vedligeholdelse — og Resten staar til Raadighed for det intensive Forskningsarbejde, der forventes at udfolde sig i de til Afdelingen hørende

Laboratorier. Og de 2 Lærere — eller rettere de 3, for Læreren i Kulturteknik maa ogsaa tælles med — har til Hjælp 1 Assistent og har nu ogsaa en hel Betjent, men maatte i mange Aar nøjes med en halv til Deling. Naar jeg nævner Afdelingen for Landbrugets Plantedyrkning, er det ikke for paa nogen Maade at klage. Menneskenes Tilfredshed afhænger som bekendt ikke af, hvorledes de selv har det, men hvorledes andre har det, saa Lærerne i Planteavlslagene har ingen Grund til at være utilfredse. Det er under saadanne Vilkaar, Forskningen maa bedrives, d. v. s. man maa, hvis der overhovedet skal foretages noget, se at skaffe Penge paa anden Maade.

Nu vil man ganske sikkert henvise til, at Videnskabens Historie Gang paa Gang har vist, at det er Manden, og ikke Lokaler eller Pengemidler, det kommer an paa. Det skal jeg gerne indrømme. Men Videnskabens Historie lærer ogsaa noget andet, nemlig at hvert nyt Fremskridt inden for et bestemt Omraade, dettes Udbygning om jeg saa maa sige, koster stadigt mere Arbejde og stiller stadigt større Krav til Apparatur. Og saa her gælder det aftagende Udbyttets Lov. Et tilsvarende Fremskridt, som Professor *Segelcke* i sin Tid naaede ved at anvende Termometer, vil i Dag kræve et ganske andet Apparatur. Og selv Anskaffelse af Termometret betød jo en Udgift i Forhold til den indtil da anvendte Pegefinger.

Af det, jeg her har fremsat, maa man nu ikke forledes til den Opfattelse, at jeg skulde anse vor Forsøgs- og Forskningsvirksomhed for helt igennem uheldigt udformet og organiseret. Tværtimod. Kendsgerningerne viser jo, at der er opnaaet mange og fortrinlige Resultater. Men dette er jo ikke ensbetydende med, at Forsøgs- og Forskningsvirksomheden ikke kunde udformes og organiseres bedre, end den er nu.

Eventuel Reorganisation.

Den Maade, hvorpaa vor Forsøgsvirksomhed er blevet til, den historiske Udvikling, har medført nogle af de Forhold, jeg har peget paa. Men naar nu vore Forsøgsvirksomheder er vokset og vokset, for nogles Vedkommende gennem mere end et halvt Aarhundrede, og faaet Lov at vokse frit og uafhængigt

af hverandre, saa kunde der maaske være Anledning til at se nærmere paa, om den Udformning, der var naturlig for 50 Aar siden og rigtig over for en Forsøgsvirksomhed i sin Vorden, ogsaa er tidssvarende i Dag. Og der kunde være Grund til, ikke mindst naar man tager i Betragtning, at vi Danske altid fremhæver Samarbejdets Betydning, at se nærmere paa, om et endnu intimere Samarbejde mellem vore Virksomheder paa dette Omraade ikke kunde være betimeligt, ogsaa ud fra rent økonomiske, ja, man maa for min Skyld gerne sige planøkonomiske Overvejelser. Vi regner vist alle med, at der kommer fattige Tider, og i alt Fald vil det jo ikke være til nogen Skade at forberede sig derpaa. Erfaringen viser, at det er i fattige Tider, Praksis spørger mest efter Forsøgsresultater, og det er i fattige Tider, man kan ofre mindst paa at faa disse Resultater frem. Saa med Henblik paa de Tider, vi venter, gælder det om, at faa mest muligt ud af de Midler, der kan sættes ind paa Forsøgsarbejdet. Det er min Opfattelse, at man alvorligt burde overveje en Reorganisation af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde, med Henblik paa større Effektivitet, og jeg skal søge kort at skitsere, efter hvilke Retningslinier en saadan Reorganisation formentlig burde ske.

Nødvendig er efter min Mening en vis Centralisation af Forsknings- og Forsøgsarbejdet for at tilvejebringe en nøjere Kontakt mellem de enkelte Forsøgsvirksomheder og mellem Forsøgsvirksomhed og Forskning. For at tage dette sidste Forhold først, skal jeg blot pege paa, at som Forholdet er i Øjeblikket, er Landbohøjskolens Lærere i Planteavl og Kulturteknik ikke knyttet til Forsøgsarbejdet, Læreren i Agrikulturkemi kun gennem sin Plads i det administrative Statens Planteavlsudvalg, og Læreren i Gødningslære og Forsøgsteknik kan ogsaa meget let blive uden Tilknytning til Forsøgsvirksomhed. I alt Fald faar han ikke en saadan Tilknytning i Kraft af sit Embede.

Hvad Forsøgsvirksomhedernes Samvirken angaar, bør man tilstræbe en Udvidelse af det traditionsmæssige Samarbejde, der allerede bestaar inden for Planteavlen og som allerede nævnt bl. a. finder sit Udtryk gennem Planteavls-Aarsmødet. Men først og fremmest vil et nærmere Samarbejde mellem Planteavls- og

Husdyrbrugsforsøg end det, der findes i Øjeblikket, kunne faa Betydning.

Et saadant udvidet og alsidigt Samarbejde vil maaske af enkelte kunne opfattes paa den Maade, at der er Tale om en Tvangsindlæggelse. Ja, en Pligt til at deltage i et saadant Samarbejde finder jeg i Grunden naturlig, set fra Samfundets Side. For de statslige Forsøgsvirksomheders Vedkommende kan man jo fra Statens Side paabyde Deltagelsen, og hvad Landbrugsorganisationernes Forsøgsvirksomhed angaar, da er Forholdet jo det, at Staten betaler Halvdelen af Forsøgslederens, d. v. s. Konsulentens Løn, og indtil 30 pCt. af Forsøgsudgifterne, saa det vilde vel ikke være urimeligt, hvis Staten til Gengæld forlangte Deltagelse i Samarbejdet.

I Samarbejdet burde ogsaa Hedeselskabet være forpligtet til at deltage, hvis dette stadig føler sig kaldet til at drive Forsøgsvirksomhed, og det vilde være en stor Fordel, om den virkelig private Forsøgsvirksomhed, der dog ogsaa findes her i Landet, f. Eks. paa de private Forædlingsanstalter, kunde knyttes til Samarbejdet.

Et saadant Samarbejde vil kræve et Organ, og her staar vi maaske overfor den største Vanskelighed, da det nødvendigvis vil kræve, at en Del af de mange nu eksisterende Udvalg ophæves eller deres Virksomhed eller Beføjelse væsentligt indskrænkes. Man kunde her gaa flere Veje.

Oprettelsen af et Landbrugsakademi.

Een Vej frem var at oprette et Landbrugsakademi, saaledes som de har haft det fra 1811 i Sverige, hvor Landbrugsakademiet var Centralen for Forsøgs- og Forskningsarbejdet, indtil man nu har lagt det ind under Landbrugshøjskolen. Og det havde været naturligt, om Det kgl. danske Landhusholdningsselskab var blevet det danske Landbrugsakademi, hvor Forskning og Forsøgsvirksomhed havde sit Centrum.

Det er vist ikke ubekendt, at en Kreds af Landbrugets Videnskabsmænd og Forsøgsfolk var stærkt optaget af denne Tanke. Men med *Kølpin Ravns Død* i 1920 faldt imidlertid Lederen bort, men det var vel ikke uden Paavirkning fra den

nævnte Kreds, at Selskabet i 1927 fremsatte sit Program om, at dets Opgave var at støtte og opmuntre Landbrugsforskningen og dens Udnyttelse i Landbrugsøkonomien. Ved Selskabets Reorganisation i 1933 tog man — og efter min Mening til stor Skade for vort Landbrug — eensidigt Sigte paa Udnyttelsen, paa Oplysningsarbejdet, en Opgave, som andre Organisationer lige saa naturligt kunde have taget op, medens Landbrugsforskningen, som Selskabet bedre og naturligere end andre kunde have taget sig af, forblev upaaagtet. Som Forholdene har udviklet sig i de forløbne 11 Aar, tror jeg desværre ikke, det kan nytte at se hen til Selskabet som det samlende Organ for landbrugsfagligt Forsknings- og Forsøgsarbejde, en Virksomhed, der efter min Mening vilde have været en langt naturligere Opgave for Selskabet end den omfattende Forlæggervirksomhed, der nu præger det.

Der maa skabes et helt nyt Organ, og man kunde tænke sig dette formet som et Landbrugsakademi. Vi har for forholdsvist faa Aar siden faaet et Akademi for de tekniske Videnskaber, der ogsaa tæller en Gruppe for Jordbruget og den til dette knyttede Industri. Gruppen har kun 20 Medlemmer af de 180 Medlemmer, som Akademiet tæller, og vel har Akademiet vist overmaade stor Interesse for Jordbrugsspørgsmaal, men det kan dog næppe være her, man skal søge det samlende og koordinerende Organ for Landbrugets Forsøgs- og Forskningsvirksomhed.

Oprettelsen af et Landbrugsakademi kræver Penge, og hvor er de Donatorer, der vil give Penge hertil. Tendensen herhjemme er jo saa udpræget den, at Donationer tager Sigte paa at sprede Oplysning og skaffe Uddannelse til og med det ordinære Kursus paa Landbohøjskolen. Det er meget faa Donatorer, der har interesseret sig for, hvor Oplysningen skal komme fra, og ser man f. Eks. paa Landhusholdningsselskabets Legater og Fonds, saa domineres de Midler, der staar til Raadighed for Forskningsarbejdet, af et enkelt stort Legat til Forskning paa Husdyrbrugssygdommenes Omraade, altsaa et Omraade, man ikke almindeligt henregner under Landbrugsforskningen. Fonds som Norsk Hydros Fond skal jeg senere komme tilbage til.

Et Landbrugsakademi, under hvilket Forsknings- og Forsøgsvirksomheden skulde samles, kan ikke heller oprettes uden Tilslutning fra Statens Side, og det er jo saa et Spørgsmaal, om Staten vil henlægge sin Forsøgsvirksomhed til et saadant Forum, selv om Staten i sin Tid havde sin Forsøgsvirksomhed i Plantekultur henlagt under Landhusholdningsselskabet. Personligt mener jeg, at et Landbrugsakademi vilde frembyde mange Fordele, ikke mindst for det internationale Samarbejde, som vi heller ikke kan undvære, men jeg tror dog, at man — selv om man ikke slipper Tanken om et Landbrugsakademi — dog lettere og hurtigere kommer frem ad anden Vej, gennem Oprettelsen af et Landbrugets Forsøgs- og Forskningsraad.

Et Landbrugets Forsøgs- og Forskningsraad.

Det vil være mange af de tilstedeværende bekendt, at der for nyligt, under Akademiet for de tekniske Videnskaber, er oprettet et teknisk Forskningsraad. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa dette, da jeg ikke mener, det direkte kan tjene som Forbillede for, hvad Landbruget bør have. Snarere maa man se hen til det Forslag, der i Sverige er fremsat om et landbrugsvidenskabeligt Forskningsraad, og som viser, at man derovre har for Øje, at en Koordinering paa dette Omraade vil være paakrævet i de Tider, der kommer.

Et saadant Forskningsraad burde efter min Mening sammensættes af Landbohøjskolens Lærere i Landbrugs- og Havebrugsfagene og Lærerne i saadanne Grundvidenskaber som f. Eks. Arvelighedslære, Plantefysiologi, Agrikulturkemi m. fl. Endvidere af Forsøgslederne inden for de forskellige Grene af Statens Forsøgsvirksomhed, af Statskonsulenterne og af de provinssielle Konsulenter for Landbrugs- og Havebrugsorganisationerne samt enkelte Repræsentanter for Landbrugsorganisationerne. Forskningsraadet kan saa opdeles i Sektioner efter de forskellige Forsøgsomraader eller Forsøgsopgaver.

Forsøgs- og Forskningsraadet maa for at kunne røgte sin Opgave, Ledelsen af den danske Forsøgs- og Forskningsvirksomhed, ikke alene raade over Pengemidler, saa det paa eget Initiativ kan sætte ind paa Løsningen af foreliggende Opgaver,

men ogsaa have en saadan Myndighed, at det kan faa Forsøg gennemført paa de eksisterende Stationer eller Institutioner, naar dette er paakrævet. Lad os som et Eksempel se paa det aktuelle Ensileringsspørgsmaal. Raadet skulde her f. Eks. kunne foranledige en Koordinering af Forsøgene, saa Forsøg vedrørende Ensilageafgrøders Dyrkning, selve Ensileringen, Fodringsforsøg med Ensilage og Undersøgelse over Forsøgenes Indvirkning paa Mejeriprodukterne gik Haand i Haand, maaske suppleret med rent videnskabelige Undersøgelser over Ensileringsprocessens Kemi og Bakteriologi.

Medens jeg mener, Raadet, hvad Forsøgsarbejdet angaar, væsentlig skal og bør virke koordinerende, ligger Forholdet anderledes for det videnskabelige Forskningsarbejde, hvor Raadet bør være Centret og virke ansporende paa Arbejdet. Og der er saa sandt nok at tage fat paa. Jeg tror næppe nogen, der staar i Arbejdet, ikke kan pege paa Opgaver, som burde løses, men som Forholdene ligger i Øjeblikket, ikke kan løses. Og lad mig her, med Fare for at dumme mig, gaa uden for mit eget Omraade.

Paa Planteforædlingens Omraade synes jeg, vi i høj Grad maa savne et, lad mig kalde det levende Herbarium, et Sted, hvor de mange forskellige Sorter, Stammer og Varieteter af vore Kulturplanter holdes vedlige, Sorter, som maaske er ganske værdiløse for Praksis, men som kan eje een eller anden Egenskab, den praktiske Planteforædler en Dag har Brug for at kunne krydse ind paa sine Sorter. Og jeg har undertiden tænkt paa, naar man ser paa vore Landbrugshestes Ryg og Bringe, om ikke Professorerne i Hestens Anatomi og i Fysik med Bistand af en dygtig Sadelmagersvend kunde konstruere et Seletøj, der med Hensyntagen til Hestens Anatomi tillod dens Fysik at udfolde sig mindre generet, end det nu er Tilfældet. Landbohøjskolen har et Professorat i Hesteko, men ikke i Hestetøj, skønt dette vel ikke er mindre betydningsfuldt for Hestens Velvære.

En saadan Forskningens Central, hvorfra Impulserne udgik, vilde være af overordentlig stor Betydning. Men vi maa ogsaa gøre os klart, at Impulser og Initiativ er godt, men vel at mærke

kun, naar der er nogle, der kan føre dem ud i Verden, og her staar vi over for en alvorlig Mangel. For at sige det kort: vi mangler Arbejdsmuligheder for videnskabeligt indstillet Ungdom.

Det er jo begrænset, hvad Landbohøjskolens Lærere og de forskellige Institutioners Ledere, der ofte bebyrdes, ja overbebyrdes med administrativt Arbejde, kan overkomme af Forskningsarbejde, selv med deres bedste Vilje. Og Assistenten ansættes kun i sparsomt Maal og for Højskolens Vedkommende kun i det Antal, som Hensynet til Undervisningen nødvendiggør. I vore Nabolande mod Nord, mod Øst, mod Syd, har man forlængst indset Betydningen af, at den videnskabeligt indstillede Ungdom faar Lejlighed til at deltage i Forskningsarbejdet. Det er Ungdommen, der har det Vovemod, som faar den til at gaa løs paa tilsyneladende haabløse Opgaver, som vi ældre ikke synes, vi har Tid at spille paa. Og selv om de unge maaske indlader sig paa Hasardspil, faar de ikke helt sjældent en Gevinst hjem.

Sverige har sine Docenter, Norge sine Stipendiater. Hvad vi savner herhjemme er Midler, hvoraf man kan give de unge et Stipendium saa stort, at de gennem et Par Aar eller tre kan leve hæderligt af det, ogsaa som gifte, og derved sættes i Stand til paa et af de eksisterende Laboratorier eller Institutioner at tage en Forskningsopgave op.

Industrien har indset Betydningen heraf, og til det teknisk-videnskabelige Forskningsraad har man søgt at faa et Beløb paa 50 000 Kr. til saadanne Stipendiater, der skulde kunne faa Arbejdsplads paa Danmarks tekniske Højskole.

Hvad om vore Fonds, Norsk Hydros Fond og Gødningskompagniets Fond gav de Midler, der staar til Raadighed, til Stipendiater. Resultater af disse Penge vilde ganske givet ikke fremkomme straks og iøjnefaldende, men jeg tror, Pengene i det lange Løb vilde give de bedste Renter, naar de anvendtes paa denne Maade.

For den Ungdom, der i Dag har Lyst til at tage et videnskabeligt Arbejde op inden for Jordbruget, er Udsigterne til at kunne faa den fornødne økonomiske Basis, alt andet end lyse.

Jeg har jo fra mine Specialstuderende et ganske godt Indblik i disse Forhold, idet min Opgave gennem 20 Aar ikke blot har været at skaffe dem Eksamen, men ogsaa noget at leve af efter Eksamen, og den sidste Opgave har været ulige vanskeligere end den første. Der er jo saa faa Muligheder, og Indstillingen fra Praksis er den, at en ekstra uddannet Landbrugskandidat har man ikke Brug for som Konsulent, hvad enten Aarsagen nu er den, at man frygter, han har lært for meget, eller man — og som oftest med Rette — generer sig for at byde ham en Løn, der staar i skrigende Misforhold til, hvad han kan byde til Gengæld.

Der kan diskuteres om alt, og Forsøgs- og Forskningsvirksomheden paa Landbrugets Omraade er overalt i Verden et taknemligt Diskussionsemne. Herhjemme har vi hidtil slaaet os til Taals med, at det gik ganske godt, som det gik, og selv om der af og til har hævet sig Røster for, at man skulde søge et og andet ændret, er disse Røster snart igen forstummet.

Jeg har kun ganske løseligt kunnet skitsere Ændringer, men Hovedsagen er efter min Mening ogsaa den, at man tager op til alvorlig Overvejelse og Diskussion, om den Organisation af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde, som var naturlig og hensigtsmæssig for 50 Aar siden, ogsaa er det i Dag og navnlig, om det danske Samfund har Raad til at undlade en Koordination af de Kræfter, der sættes ind paa dette Omraade og har Raad til fortsat at negligere det rent videnskabelige Forskningsarbejde paa dette Omraade.

En Omordning af vort Forsøgsvæsen er en stor og indgribende Opgave, der hverken kan eller bør gøres uden en forudgaaende og indgaaende Diskussion af Veje og Midler. Kan mit Foredrag her i Dag fremkalde en saadan Diskussion, er mit Formaal naaet.

Foredraget efterfulgtes af følgende Diskussion:

Professor, Dr. phil. N. Bjerrum udtalte, at han som Direktør for Landbohøjskolen havde maattet beskæftige sig en Del med flere af de Spørgsmaal, som Foredragsholderen havde været inde paa. Det er sikkert rigtigt at skelne mellem Forsøg og Forskning. Begge Dele er vigtige Led i Arbejdet for Fremskridt, men der maa tillægges *Forsknin*gen en særlig Betydning, fordi den er *skabende*.

Der er i Tidens Løb udført en Del Forskningsarbejde ved Landbo-

højskolen, men man maa erindre, at Forskning kræver Pengemidler, og dem har vi kun lidt af. Som Professor Bondorff nævnte, burde der skabes bedre Muligheder for, at Lærere ved Landbohøjskolen samtidig med Undervisningen kunde kaste sig over egentligt Forskningsarbejde. Saaledes er det i andre Lande, og det maa anses for naturligt.

Fra Landbohøjskolens Side haaber vi paa Gennemførelsen af Foranstaltninger, der fremmer Muligheden herfor, men det kræver Støtte fra det praktiske Landbrugs Side. Der er til Landbrugsministeriet indgivet Ansøgning om at faa Resten af Undervisnings- og Forsøgsmarken erstattet af et Areal af passende Størrelse uden for Byen, hvor Lærerne i Planteavl og dermed beslægtede Fag kunde faa Plads til at udføre Forskningsarbejder.

Det maa tillægges stor Betydning at faa de unge med i Forskningsarbejdet, fordi de har det fornødne Vovemod til at gaa i Gang med Opgaver, hvis Resultat ikke paa Forhaand er givet — ja maaske slet intet Resultat giver. Som Professor Bondorff anførte, har vi ingen Midler til Stipendier for saadanne unge Forskere, men vi er interesseret deri og har ansøgt om 2 Stipendier paa 6 000 Kr. aarlig, 2 Stipendier paa 3 000 Kr. aarlig og 2 Stipendier paa 1 500 Kr. aarlig. De store Stipendier skal være til en Slags Forberedelse til Professorater og skal gives til Kandidater, der har kvalificeret sig til Overtagelse af Lærerstillinger. De mindre Stipendier er til yngre, som har vist lovende Evner og Interesse for Forskning. Medens Stipendierne paa 6 000 Kr. og 3 000 Kr. ikke maa gives til Kandidater i fastere Stilling, er de smaa Stipendier tænkt som Hjælp og Opmuntring for Kandidater i fast Stilling, der har udført værdifuldt Forskningsarbejde.

Vi har ved Forslagets Udarbejdelse set hen til de Vilkaar, som Universitetet byder sine Stipendiater. I Sverige har de en Ordning, der stiler efter de samme Maal, som vi sigter imod. Det er kedeligt, at der ikke blandt det danske Landbrugs Mænd har været Donatorer, der har tænkt paa Højskolens Forskning og ydet den Støtte i Lighed med, hvad der i udstrakt Grad har fundet Sted for Forskningen ved Danmarks tekniske Højskole.

Konsulent *J. A. Kofoed* spurgte, om man i et Kvægbrugs- og Mejeribrugsland som Danmark kunde undvære et Arbejde til Klarlægelse af vort Kvægs Arvelighedsforhold. Der maa være mange Spørgsmaal af Betydning, som et avlsbiologisk Udvalg eller Institut gennem specielle Undersøgelser kunde gøre Rede for. Dette Emne havde Taleren gentagne Gange i Aarenes Løb bragt paa Bane, men det var hver Gang blevet fejlet til Side. Dog syntes det, som om der nu var ved at blive Forstaaelse for Sagens Betydning. Naar Spørgsmaalet fremføres igen, er det med Henblik paa den kunstige Sædooverføring.

Sekretær *Karl Madsen* takkede Professor Bondorff for hans tankevækkende Foredrag, men vilde dog mene, at det næppe stod saa galt til med dansk Forsøgs- og Forskningsvirksomhed, som Foredragsholderen havde givet Udtryk for. Der er i denne Sag henvist lovlig meget til Sverige. Man overvurderer vist den Betydning, som Centralisation har paa Forsøgsvirksomhedens Omraade. Der er dog gjort et ganske

godt Stykke Arbejde, ogsaa af Landbohøjskolens Folk. Dette gælder ikke mindst Prof. Bondorff. Set ude fra er det samlede Resultat af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde slet ikke saa daarligt endda. Maaske har vi for mange Foreninger og Udvalg inden for Landbruget, men vi kan ikke undvære vore forskellige sagkyndige Udvalg.

Forstander *H. N. Frandsen* udtalte, at vi herhjemme har en fortrinlig Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade, og det er sikkert den rigtige Form, den har fundet under sin Opvækst. Anderledes stiller det sig med Forskningen. Her er det i høj Grad paakrævet, at der gøres noget. Vi trænger til at faa noget bygget op paa dette Omraade, og vi kan sikkert gøre det.

Sekretær *O. Hauch* spurgte, om vi ikke i for høj Grad gik uden om den Støtte, som det praktiske Landbrug selv burde yde til mange af disse Foranstaltninger. Er det rigtigt at være saa beskedene over for Praksis, naar det gælder disse Ting? Har vi givet f. Eks. Landbrugets Organisationer Mulighed for at yde en saadan Støtte? Ser man paa Forholdene inden for andre Erhverv, Handel, Industri og Haandværk, vil man lægge Mærke til, at de anderledes kan faa tilvejebragt de fornødne Midler. — Vi har — i hvert Fald hidtil — været for slappe, naar det drejede sig om noget, der kostede lidt. Vi maa ikke glemme Kravene til os selv. Det er godt at gaa til Staten om Støtte til baade det ene og det andet, men vi maa ogsaa gaa til Erhvervet selv. Tænk i denne Forbindelse paa Medlemskontingenter i vore landøkonomiske Foreninger. Det er ganske anderledes Beløb, de inden for andre Erhverv støtter deres faglige Organisationer med.

Professor *K. A. Bondorff* udtalte i Anledning af Konsulent Kofoeds Spørgsmaal, at han heller ikke kunde forstaa, vi kunde undvære et avlsbiologisk Forskningsinstitut til at tage sig af Udredningen af de avlsbiologiske Problemer, men „jeg forstaa mig jo heller ikke paa Malkekvæg“. — Naar Sekretær Karl Madsen hævder at have faaet den Opfattelse af Foredraget, at der nærmest skulde herske kaotiske Tilstande paa Forsøgs- og Forskningsomraadet, saa er det dog for kraftigt udtrykt. Taleren vilde dog gerne indrømme, at Sagen var blevet sat paa Spidsen. Tanken med det var jo at paapege, i hvor høj Grad vi trænger til at interessere os ogsaa for Landbrugsforskningen, som skal skabe de videre Fremskridt i Landbruget.

Professor *Axel Pedersen* sluttede Mødet med at fremhæve, at det ikke var tilfældigt, naar netop dette Emne var blevet sat under Debat ved denne Lejlighed. Man havde fra Selskabets Side ønsket at faa klaret, om vi m. H. t. Tilrettelæggelsen af vor Forsøgs- og Forskningsvirksomhed er inde paa den rette Vej, eller om der skulde være et og andet, der kunde gøres bedre. Det vil være af Betydning, at vi paa alle Omraader kan staa saa godt rustet som muligt til tage imod den vanskelige Tid, som sikkert vil komme. Vi siger Professor Bondorff Tak, fordi han har villet tage dette Spørgsmaal op og har givet det en Behandling, der kan vække til Eftertanke.

Aktuelle Angreb af Skadedyr i Roemarkerne*).

Af Afdelingsbestyrer, Dr. phil. *Prosper Bovien*.

Det er almindelig bekendt, at de seneste Aar har bragt paa-faldende mange og alvorlige Angreb af skadelige Insekter paa Landbrugsplanter, og at ikke mindst Roerne har været hjem-søgt i meget følelig Grad.

De Skadedyr, der skal omtales her, kan deles i tre, dog ikke skarpt adskilte Grupper:

1) Arter, der vel nok tidligere har gjort sig bemærket som Skadedyr, men først i de senere Aar har forårsaget alvorlig Skade over større Arealer. Som Eksempel paa saadanne Arter, der har faaet tiltagende Betydning, kan nævnes Kaalthrip-sen, Kaaltægen og Kaalhvepsen, der nu alle tre er Arter, man maa regne med ved Dyrkning af Korsblomstrede.

2) De Arter, der hører til denne Gruppe, er velkendt som alvorlige Fjender af forskellige Afgrøder, men har nu efter en kortere eller længere Aarrækkes Ubemærkethed igen foraar-saget store Ødelæggelser. Et godt Eksempel er Græsugle-larverne, der efter at have været uden Betydning i 10 Aar optraadte i enormt Antal, særlig i Sønderjyllands Marsk-egne, i Aarene 1940, 41 og 42 for saa tilsyneladende totalt at udeblive i 1943. Her staar vi over for en Masseformering, der er opstaaet brat og afsluttet lige saa brat. Mit Emne er imidlertid Angrebene i Roemarkerne, og netop her finder vi gode Eksempler i Den matsorte Aadselbille, Den plettede Skjoldbille og Bedefluen, der alle tre har optraadt mere ondartet end i mange Aar og for Aadsel-

*) Efter Foredrag holdt i Forbindelse med Landhusholdningsselska-bets Generalforsamling den 10. December 1943.

billens Vedkommende værre end nogensinde før i Bededyrkningens Historie her i Landet.

3) Til denne Gruppe hører et Par Arter, der aldrig før har optraadt som Skadedyr her i Landet, men lokalt har gjort Skade i de senere Aar. En Bladbille (*Colaphus sophiae*) og Bedeuglens Larve (*Mamestra trifolii*) bør nævnes her.

De voldsomme Angreb af Skadedyr i de senere Aar har jo kunnet smigre sig — ikke blot som rimeligt er — med Landmændenes, men ogsaa med den større Offentligheds Interesse. Gang paa Gang er der, navnlig fra Pressens Side, blevet spurgt om Aarsagerne til disse Masseformeringer, og man har naturligt nok særlig fæstnet sig ved den Kendsgerning, at Hærgningerne i stor Udstrækning har indfundet sig efter de exceptionelt strenge Vintre 1939—40, 1940—41 og 1941—42. Det blev jo indlysende, at den gængse Opfattelse af strenge Vintres hemmende Indflydelse paa Skadedyrene ikke holdt Stik, men at det snarere kunde se ud, som om de strenge Vintre begunstigede Insektangrebene i den følgende Sæson. Her kommer vi ind paa det saare komplicerede og endnu lidet udforskede Omraade, der hedder: *Aarsagerne til Svingningerne i Insekternes Individantal og de dermed forbundne periodiske Hærgninger*. Dette Spørgsmaal vil jeg kun kunne behandle flygtigt i denne Artikel, og det vil bedst kunne ske under Omtalen af Bedefluen, hvis Biologi er blevet grundigt undersøgt af *Blunck*, *Bremer* og *Kaufmann*, hvis Resultater derfor danner Grundlaget for denne Fremstilling. Bedefluen egner sig særlig til Formaalet, fordi de Faktorer, der regulerer Individantallet hos den, er bedre kendt end hos de fleste andre af Skadedyrene i vort Landbrug.

BEDEFLUEN (*Pegomyia hyoscyami*), der omtrent er af samme Størrelse og Udseende som en almindelig Stueflue, tilbringer Vinteren i Jorden som Puppe. Klækningen finder Sted om Foraaet, og Fluerne kommer naturligvis særlig fra de Marker, hvor der har været dyrket Beder Aaret før. Herfra spreder de sig for at søge Næring og Lejlighed til Æglægning. Fluerne ernærer sig af flydende, sukkerholdige Stoffer og vel

særlig Nektar. De ses ofte paa blomstrende Planter, f. Eks. Skærplanter, men forsmaar ikke Bladlusenes søde Ekskrementer („Honningdug“).

Æglægningen begynder snart efter Fremkomsten, og de aflange, hvide Æg lægges i smaa Grupper Side om Side paa Undersiden af Bladene af Runkelroer, Sukkerroer, Rødbeder, Spinat, Melde og Gaasefod. Larverne, der klækkes i Løbet af faa Dage, trænger ind gennem Overhuden og minerer i Bladkødet. Først danner de en tynd Gangmine, der senere breder sig ud og bliver pladeformet. I Begyndelsen har Minerne et hvidligt Udseende, men senere visner Overhuden, saa der fremkommer et brunt, vissent Parti paa Bladet. Dersom der er flere Larver i samme Blad, kan hele Bladpladen visne og blive hullet og laset. Unge Planter kan dø af Angrebet, ellers er Resultatet en større eller mindre Væksthemming.

Naar Larven efter 10—12 Dages Forløb er udvokset, forlader den Bladet og gaar i Jorden, hvor den forpupper sig. I oprykkede Planter kan Larverne dog „nødforpuppe“ sig i Bladene.

Efter 2—4 Ugers Forløb er Puppehvilen endt, og næste Generation af Fluere kommer frem og lægger Æg. I Sommerens og Efteraarets Løb kan der saaledes komme 3 eller undertiden 4 Generationer til Udvikling, og den sidste Generation overvintrer som sagt paa Puppestadiet i Jorden. Saaledes former Livsløbet sig i korte Træk.

Bedefluen har en meget vid Udbredelse, idet den angives at forekomme fra den nordlige Vendekreds til Polarkredsen, hvorfor baade det europæiske og det amerikanske Sukkerroeareal ligger helt inden for dens Udbredelsesomraade. Den har dog langt fra samme Betydning overalt i dette store Omraade. Her i Europa er det egentlige Hærgningsomraade begrænset til Nord- og Østtyskland, Danmark og Sydsverige, altsaa nogenlunde Sukkerroedyrkningens nordlige Grænseomraade. Faren for stærke og ret hyppige Angreb kan derfor siges at være størst i Omraader med køligt tempereret Klima og middelstor Nedbør. I Egne med højere Sommertemperatur er Fluens Rolle ringere, et Forhold jeg kommer tilbage til.

Her i Landet indtræffer alvorlige Angreb dog kun med be-

tydelige Afbrydelser. Fra 1919 fik Angrebene større Betydning end tidligere, og i Aarene 1919—1924 var stærke Angreb almindelige, medens Fluens Rolle for Landet som Helhed var ringe fra 1925—1938. Adskillige Aar har Angreb næppe været rapporteret, eller de har været uden nævneværdig Betydning. I 1939 sporedes Tiltagen i Angrebsstyrke, og i Aarene 1940, 41, 42 og 43 forekom Angreb af stigende Omfang, og stærkest var de i 1943, hvor de fortsattes fra Maj til langt hen paa Efteraaret og ofte karakteriseredes som usædvanlig voldsomme. Hidtil har man her i Landet anset 1. Generations Angreb som de farligste, men i 1943 fik de sene Angreb en særlig Betydning, idet de i høj Grad bidrog til at forringe Toppens Værdi. *Markerne fik et vissent Udseende, og Toppen var ofte nærmest uanvendelig til Opfodring og Ensilering.* Under de nuværende Forhold har de sene Angreb derfor faaet stor Betydning, og det er intet Under, at Interessen atter samler sig om dette noget forglemte Skadedyr.

Nu vil det være naturligt at stille to Spørgsmaal. Først vil man spørge, hvilke Aarsager der bevirker, at Bedefluen i visse Aar hærger alvorligt, medens den i andre Aar er uden Betydning. Dernæst vil man spørge, om det er muligt at forudsige Hærgningernes Indtræden, altsaa stille Prognosen for det kommende Aar. Studiet af disse komplicerede Forhold, Epidemiologien, drives i Nutiden med stor Iver, men det drejer sig om en Videnskabsgren, der befinder sig i sin Barndom. For at Læseren skal forstaa, hvilke Vanskeligheder man her har at gøre med, skal jeg give nogle Oplysninger om de Faktorer, der har vist sig at have størst Betydning for Svingningerne i Individantallet hos Insekterne og i det foreliggende Tilfælde: Bedefluen.

Den første Betingelse er, at man kender *Bedefluens teoretiske Formeringsmuligheder*, d. v. s., man maa vide, hvor mange Efterkommere een Flue kunde faa i Løbet af en Sommer, hvis alt Afkommet levede og fuldførte sin Udvikling. I det foreliggende Tilfælde kan man regne med, at Halvdelen af Individerne er Hunner, og at hver Hun gennemsnitlig lægger 50 Æg. Teoretisk set vil saaledes et Individ i Løbet af en Generation kunne faa 25

Efterkommere. I Almindelighed kommer der 3 Generationer til Udvikling i Sommerens Løb, og det er derfor indlysende, at der fra Generation til Generation maa gaa mindst 96 pCt. af Afkommet til Grunde, hvis Bestanden ikke skal tage til i Tal. Hvis alt Afkommet levede, vilde et Individ i Løbet af 3 Generationer kunne faa 15 625 Efterkommere. Man taler i denne Sammenhæng om en *naturlig Tilintetgørelseskvotient*. Dersom denne ikke naas, vil Bestanden tage til, og en Hærgning vil kunne ventes.

Heldigvis har Naturen sørget for et Antal *begrænsende Faktorer*, der bevirker, at langt den største Del af Afkommet normalt gaar til Grunde. Disse Faktorens Indflydelse varierer ustandselig, og den saakaldte „Ligevægt i Naturen“, som man ofte hører om, eksisterer ikke i Virkeligheden. I den levende Natur er alt i stadig Bevægelse, og Ligevægten kun tilsyneladende.

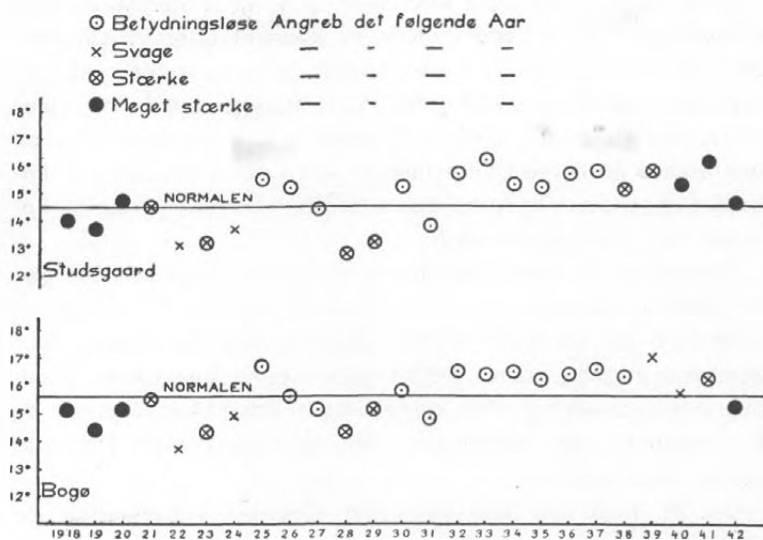
Det, der bestemmer Bedefluens Individantal, er med andre Ord dens Formeringspotens og de begrænsende Faktorer. Disse falder i to Grupper: de biologiske og de klimatiske. Til de biologiske hører først og fremmest Fluens naturlige Fjender, særlig dens Parasitter (Snyltere). Størst Betydning har de Snyltehvepse, der angriber Larverne og bevirker, at en større eller mindre Del af dem ikke kan fuldføre deres Udvikling. Hvilke Arter, der optræder her i Landet, og hvilke, der spiller den største Rolle, er endnu ikke undersøgt, men i Tyskland tillægger man to Arter: *Opius fulvicollis* og *Phygadeuon pegomyiae* særlig stor Betydning.

De vigtigste klimatiske Faktorer er Temperaturen og Fugtigheden. Temperaturen spiller naturligvis en afgørende Rolle for Bedefluens Trivsel og navnlig for dens Udviklingshastighed. Der er saaledes ingen Tvivl om, at varmt Sommervej har en umiddelbart gunstig Virkning paa Bedefluen og dens Livsvirksomheder og navnlig virker fremmende paa dens Udviklingshastighed, men dette Forhold tilsløres paa en ejendommelig Maade derved, at Snyltehvepsene (efter Blunck og Bremer) reagerer noget anderledes paa Temperaturforskelligheder end Fluerne. Forsøg har vist, at Fluerne bedre taaler lave

Sommertemperaturer end Snylterne, hvis Udviklingshastighed hemmes saa stærkt derved, at deres Begrænsningsværdi ned sættes betydeligt. *Lav Sommertemperatur kan altsaa efter de nævnte Forfatteres Undersøgelser forventes at have en indirekte gavnlig Virkning paa Bedefluen, idet den hemmer dens vigtigste Fjender.* I dette Forhold mener Blunck og Bremer, at man bør søge Aarsagen til, at Bedefluen gør størst Skade i Egne med relativt lav Sommertemperatur. *Det hævdes endvidere, at man altid har haft en Sommer med lav Middeltemperatur Aaret før alvorlige Hærgninger.*

Bremer har bl. a. benyttet Oplysninger fra danske Skadedyrsberetninger for Aarene 1905—1920 og har sammenlignet Angrebsstyrken med Middeltemperaturen for Sommermaanederne. *Hans grafiske Fremstilling viser virkelig, at Angreb af Betydning i disse Aar altid er kommet efter en Sommer, hvor Temperaturen i Juni—August laa under Normalen.* Dog behøver saadanne Somre ikke i alle Tilfælde at give Angreb det følgende Aar. Skønt jeg ser med stor Skepsis paa Anvendelsen af saadanne Middeltal for flere Maaneder til biologiske Sammenligninger, kan det ikke nægtes, at Overensstemmelsen var iøjnefaldende. Jeg foretog derfor en tilsvarende Sammenligning mellem Sommertemperaturen og Angrebsstyrken det følgende Aar i Perioden 1918—1943, idet jeg benyttede Temperaturmaalingerne ved Studsgaard og Bogø i Juni—August og den Karakteristik, Angrebene det følgende Aar fik i Aaroversigterne fra Statens plantepatologiske Forsøg. Middeltemperaturerne ved Studsgaard og Bogø sammenlignes henholdsvis med den omtrentlige Angrebsstyrke det følgende Aar i Jylland og paa de sydlige Øer, særlig Lolland-Falster.

For Studsgaards Vedkommende gav Sammenligningen følgende Resultat: I Aarene 1918—1924 laa Sommertemperaturerne i det store og hele (undt. 1920) under Normalen, og de paafølgende Aar bragte Angreb af vekslende Styrke (stærkest i 1919, 20 og 21). I Aarene 1925—1937 laa Temperaturerne paa faa Undtagelser nær (1928, 29 og 31) over eller nær Normalen, og kun i 1929 og 30 rapporteredes noget Angreb. Ogsaa i denne Periode er der altsaa en ret god Overensstemmelse. Anderledes

Middeltemperaturen for Juni—August i Aarene 1918—42 sammenlignet med Bedeflueangrebenes omtrentlige Styrke *det følgende Aar*. Øverst: Temperaturer maalt ved Studsgaard sammenlignet med Angrebsstyrken i Jylland. Nederst: Temperaturerne paa Bogø og Angrebene paa de sydlige Øer.

stiller det sig, naar vi betragter de seneste Aars Angreb, idet Middeltemperaturen for Sommermaanederne i Aarene 1938—42 laa over Normalen, hvilket ikke forhindrede Angreb i Aarene 1939—1943. Temperaturen i 1942 (Aaret for det stærkeste Angreb) var dog kun lidt over Normalen og i Juni betydelig under denne.

For Bogø-Temperaturernes Vedkommende giver Sammenligningen god Overensstemmelse i de første 20 Aar, men senere melder der sig ogsaa her Uregelmæssigheder. I 1940 og 41 var der svage og i 1942 stærke Angreb paa Lolland-Falster, skønt de foregaaende Somres Middeltemperatur laa over eller (1940) nær Normalen. Middeltemperaturen i Sommeren 1942, der fulgtes af meget stærke Angreb i 1943, laa imidlertid lidt under Normalen.

Mine Sammenligninger har saaledes vist, at stærke Angreb af Bedefluen her i Landet oftest er kommet efter et Aar med lav Middeltemperatur i Juni—August, men at Reglen ikke er ufejlbarlig, hvilket navnlig har vist sig i de sidste Aar. For at trænge til Bunds i disse Problemer kræves imidlertid en Aarrækkes grundige Undersøgelser paa samme begrænsede Lokalitet, ligesom Vejrforholdenes Indflydelse i de enkelte Perioder bør studeres særskilt.

Fugtighedsforholdene om Sommeren synes ogsaa at virke paa Snylternes Livsvirksomheder, og navnlig hævdes det, at stærke Regnskyl vanskeliggør deres Æglægningsvirksomhed. Stor Sommerfugtighed menes derfor indirekte at begunstige Bedefluens Opformering. Paa dette Punkt udtrykker Bremer og Kaufmann sig dog forsigtigere end med Hensyn til Temperaturens Indflydelse.

Det er, hvad der kan siges om Sommerens Betydning for Skadedyret og dets Snyltere, og det vil nu være naturligt at spørge om Vinterens Indflydelse. *Kan lave Vintertemperaturer virke begrænsende?* Dette er næppe Tilfældet. Overvintringen sker som Puppe i Jorden, altsaa paa et Hvilestadium, der er fysiologisk indstillet paa at kunne taale selv de laveste Temperaturer, der kan blive Tale om under vore Forhold.

Flertallet af vore Skadedyr taaler godt de strenge Vintre, idet de enten ved en særlig Hærdningsproces forberedes til Overvintringen (bliver vinterfaste) eller unddrager sig Kuldens Virkninger, i. Eks. ved at gaa saa dybt i Jorden, at de ikke naas af de fatale Kuldegrader.

Som Eksempel kan nævnes Oldenborrelarverne, der ikke er vinterfaste, men om Vinteren kan findes i indtil 1 Meters Dybde i Jorden, hvor Frostene ikke skader dem.

Skønt der saaledes næppe er Tvivl om, at Flertallet af vore skadelige Insekter taaler de strenge Vintre godt, kan der dog meget vel tænkes at være Undtagelser. Ørentvistene synes saaledes at have optraadt paafaldende faatalligt efter de strenge Vintre, og Angreb af Stankelbenlarver har

været meget svage. Dette sidste kan dog ogsaa skyldes den hemmende Virkning af den lave Foraarstemperatur.

At Dyr, der er indslæbt her til Landet og ikke hører med til vor naturlige Fauna, kan lide stærkt, er en anden Sag. Blodlusen, der er et alvorligt Skadedyr paa Æbletræer og er indslæbt fra Nordamerika, er saaledes blevet reduceret stærkt efter de haarde Vintre.

*Undertiden hævdes det, at de strenge Vintre ligefrem be-
gunstiger Insektangrebene, og vore Erfaringer i de senere Aar
kunde unægtelig tyde i den Retning. Spørgsmaalet kan ikke
siges at være løst, men man kan meget vel tænke sig, at det
er gavnlignst for Skadedyrene at befinde sig i uafbrudt Vinter-
dvale med Stofskiftet nedsat til et Minimum, saaledes som
Forholdet er i strenge Vintre. I milde Vintre, hvor Tø veksler
med Frostperioder, afbrydes Vinterdvalen ofte helt eller delvis,
Stofskiftet stiger, og Dyrene „afhærdnes“, saaledes at pludselig
indtrædende Frost træffer dem uforberedt og derfor kan have
skæbnsvangre Virkninger. Maaske falder mange af dem ogsaa
lettere som Ofre for deres Fjender, bliver f. Eks. ædt af Fugle,
angribes af Svamp el. lign.*

Jeg har nu forsøgt at give en Oversigt over de vigtigste Træk af Bedefluens Biologi, idet jeg samtidig har berørt nogle Problemer af almindelig Interesse. Tilbage bliver Spørgsmaalet om, hvorvidt man paa Basis af vor nuværende Viden vil kunne forudsige Hærgningernes Indtræden. Nogle af Betingelserne for en saadan Prognose er til Stede. De tyske Forskere lægger stor Vægt paa Vejrforholdene i den forløbne Vegetationsperiode, et Spørgsmaal, som vi har været inde paa allerede. Dernæst danner man sig et Skøn over Antallet af overvintrende Pupper og undersøger, hvor stor en Procentdel af disse, der er angrebet af Snyltehvepse. Denne Undersøgelse foretages særlig paa Pupper, der samles ved Vaskning af Sukkerroerne. Pupperne svømmer oven paa Skyllenvandet, og kan let skummes fra i stort Antal. De foretagne Beregninger har imidlertid vist, at mindst 90 pCt. af Pupperne skal være angrebet, for at man med Sikkerhed kan sige, at der ikke er Fare for Angreb den følgende

Forsommer. Hvis kun 50 pCt. er angrebet, og Pupperne iøvrigt er talrigt til Stede, kan man temmelig sikkert vente Angreb. Ved saaledes at danne sig et Skøn over Mængden af Pupper, bestemme Parasiteringsprocenten og tage Hensyn til Vejrforholdene i den forløbne Sæson, har man kunnet forudsige Angrebsstyrken i den kommende Vækstperiode. Disse Erfaringer stammer dog alle fra Nordtyskland, og kun fremtidige Undersøgelser kan afgøre, om de har Gyldighed under vore Forhold.

DEN MATSORTE AADSELBILLE (*Blitophaga opaca*) er en gammel Kending af Roedyrkerne, men skønt mindre Angreb vel kan ses hvert Aar, er Hærgninger over store Arealer ingenlunde almindelige. Aarene 1919 og 1920 samt 1931 og 1933 bragte dog mange alvorlige Angreb. I de første Aar, der fulgte efter 1933, forekom betydelige Angreb kun lokalt, men fra 1940 var der en Tiltagen at spore. 1941 bragte Hærgninger af usædvanligt Omfang, og i 1942 anrettede Skadedyret større Ødelæggelser end nogensinde før her i Landet. Ogsaa i 1943 var Angrebene meget stærke, men Skadevirkningen dog afgjort mindre end Aaret før.

Dyrets Naturhistorie turde være ret godt kendt, men jeg skal dog fremdrage enkelte Træk af Biologien. Først Navnet A a d s e l b i l l e, der maa forekomme noget uberettiget, da Dyret særlig ynder Beder og deres vilde Slægtninge: M e l d e og G a a s e f o d, uden at de dog forsmaar Planter hørende til andre Familier, saasom Korsblomstrede (Kaalroer kan lide en Del), Bælgplanter, Korn m. m. Sagen er imidlertid den, at Billelens Slægtninge paa et Par Undtagelser nær er udprægede Aadselædere og ganske utilbøjelige til at optage Plantenæring. Den matsorte Aadselbille er imidlertid Planteæder og interesserer sig ikke det ringeste for Aadsler. Det er derfor helt hen i Vejret, naar Folk undertiden lægger døde Grise, en Kasse fordærvede Sild el. lign. ud i Marken for at tillokke Biller og Larver. Naar Folk paa Anmodning fra os har indsendt en Prøve af deres Bytte, har det altid vist sig at være aadselædende Arter og ganske særlig Arten *Thanatophilus sinuatus*.

Som bekendt er det de overvintrende Biller, der først optræder i Markerne og begynder at gnave paa Bladene. Dette var navn-

lig tydeligt i 1942, da Billerne tog fat i første Halvdel af Maj, medens Larverne satte ind sidst i Maanedens og fortsatte til helt ind i Juli. En saadan langvarig Optræden af Larverne bemærkedes ogsaa i 1941 og skyldes sikkert, at Perioder med køligt og eventuelt regnfuldt Vejr kan bevirke, at Æglægningen og Æggenes Klækning trækker i Langdrag eller til Tider bremses helt. I 1943 ebbede Angrebene ud i Løbet af Juni, længst varede de i Jylland.

Det bemærkes ofte, at Angrebene udgik fra forrige Aars Roemark og var værst, hvor Marken stødte op til Hegn eller Skov. Tyske Undersøgere hævder, at Billerne særlig overvintrer i Skovbryn og fortrinsvis under nedfaldne Naale i Naaleskove. Man har praktisk talt aldrig kunnet finde dem i de Marker, hvor der har været Angreb. At Overvintring i vid Udstrækning finder Sted i Skovbryn, er sikkert rigtigt, men der er ingen Tvivl om, at Billerne ogsaa kan overvintere i og nær Roemarkerne.

Om de Faktorer, der er bestemmende for Hærgningernes Opstaaen og Forsvinden, ved vi kun lidet. Det hævdes, at Ødelæggelserne bliver særlig katastrofale i Aar, hvor der efter en mild April følger Varme og Tørke i Maj og Juni. At disse Betingelser ikke behøver at være til Stede, har vi haft Lejlighed til at erfare.

Det angives endvidere, at Billerne er meget afhængige af, om det lykkes dem at finde et godt Vinterskjul. Nogen særlig Følsomhed over for Vinterkulden har vi dog efter de sidste Aars Erfaringer ingen Grund til at tro paa. *Den overvintrende Bestand synes netop at have klaret Vinteren ganske fortrinligt.*

Medens Aadselbillerne ikke er strengt bundet til Beder og deres Slægtninge, er dette Tilfældet med DEN PLETTEDE SKJOLDBILLE (*Cassida nebulosa*), hvis oprindelige Værtplanter er Melde og Gaasefod, hvorfra Dyrene kan gaa over paa Beder og gøre stor Skade ved deres Gnav. De voksne Biller, der har overvintret, kommer frem om Foraaret og lægger Æg paa Undersiden af Bladene paa Melde og Gaasefod, men ikke paa Bederne, hvis Blade de dog kan begnave stærkt. Naar „Melderne“ er helt eller delvis afgravid eller ligger i Marken

efter Rensning, vandrer Larverne over paa Bederne og æder videre. Her kan de forpuppe sig, og efter endt Puppehvile kommer den ny Billegeneration frem og kan fortsætte Angrebet. Disse Biller overvintrer dog uden at forplante sig, hvilket vil sige, at der kun er een Generation aarlig.

I mange Aar var Skjoldbilleren praktisk talt uden Betydning her i Landet. I det højeste kunde man finde smaa, lokale Angreb. I 1939 sporedes der imidlertid en Tiltagen i Angrebene Styrke, og i 1940 hærgede Larverne i stor Udstrækning. I 1941 var Skaden endnu større, idet den ny Billegeneration fortsatte i Larvernes Spor til helt ind i August. I 1942 gjorde de overvintrede Biller nogen Skade, men Larverne optraadte godartet, og i 1943 var Skjoldbilleren helt uden Betydning.

Jeg har nu omtalt tre Arter, der er helt eller meget nær knyttet til Bederne og kommer dernæst til nogle Arter, der særlig angriber de Korsblomstrede.

KAALTHRIPSEN (*Thrips angusticeps*). Denne Blærefod, der bevirker, at Bladene paa unge Korsblomstrede bliver ejendommeligt skeformede, er ikke ny som Skadedyr i Danmark, idet den allerede i 1912 angreb Kimplanter af Kaal paa Amager. Først i 1922 bemærkedes den igen. Den angreb da Kaalroer to Steder henholdsvis paa Fyn og Sjælland. I 1924 fandtes stærke Angreb ved Slagelse, og her har Angrebene holdt sig i de følgende Aar. I Aarene efter 1930 er Angrebene stadig blevet hyppigere, og de kan nu findes ikke blot paa Øerne, men ogsaa i Jylland. 1940, 41 og 42 bragte særlig stærke Angreb, medens Kaalthripsen kun gjorde sig bemærket enkelte Steder i 1943. Angrebene var værst i 1941, og fra at have været en Sjældenhed er Angrebet af Kaalthripsen nu en Faktor, man maa regne med ved Dyrkning af Kaalroer i adskillige Egne. Det er imidlertid ikke blot Korsblomstrede, der angribes, men Dyrene kan ogsaa gøre Skade paa Beder, hvis Blade faar indrullede Rande, ligesom Angreb er konstateret paa Solsikke og Cikorie. Paa Hør er Arten almindelig og frygtet som Skadedyr i Udlandet. Vi har dog endnu ikke set Symptomer paa Angreb her i Landet, men det er paavist, at Hør kan være en farlig Forfrugt til Beder og Kaalroer.

KAALTÆGEN (*Strachia* el. *Eurydema oleracea*), der suger paa Bladene af Korsblomstrede, kan gøre særlig stor Skade paa unge Kaalroer, der hemmes i Væksten eller eventuelt dør.

I 1915 og 1916 forekom enkelte stærke Angreb, men i de følgende Aar tog Tægerne af i Tal og nævnes ikke i Oversigterne fra 1920 til 1933. Fra 1933 blev Angreb igen almindelige, og i Aarene 1940, 41 og 42 har de haft en Styrke, som aldrig set her i Landet. I 1943 var Kaaltægen igen uden nævneværdig Betydning.

COLAPHUS (COLAPHELLUS) SOPHIAE er en smuk, metal-skinrende Bladbille, der i Litteraturen angives at være fundet som Skadedyr paa Sennep i Nordholland. Hidtil var der kun fundet to Eksemplarer i Danmark: et ved Haderslev i 1934 og et i Odsherred i 1936.

Denne Art kendes slet ikke fra de andre skandinaviske Lande, men findes i Mellem- og Østeuropa, hvor den lever paa vilde Korsblomstrede, særlig *Sisymbrium sophia* og *Raphanus raphanistrum*. Det var derfor forbavsende, at Arten i 1941 og 42 pludselig optraadte i enormt Antal og gjorde betydelig Skade paa korsblomstrede Afgrøder (Kaalroer og særlig Gul Sennep). I Maj 1941 rapporteredes stærke Angreb paa Kaalroer og Sennep i Odsherred og ved Roskilde. Det var ikke de overvintrede Biller, men Larverne, der gjorde den væsentlige Skade. Det bemærkedes, at Larverne gik fra Agersennep over paa Kaalroer. Mod Angrebets Slutning gik de fleste Larver i Jorden og forpuppede sig. Biller, der klækkedes i Laboratoriet, lagde deres gule Æg paa Jorden, og der kom en 2. Generation til Udvikling. Denne bemærkedes dog ikke paa Friland. I Maj 1942 indtraf Angreb i endnu større Omfang, ikke blot i Odsherred og ved Roskilde, men ogsaa ved Ringsted. Et Eksempel af Arten blev endvidere indsendt fra Bylderup Bov i Sønderjylland. Det var bemærkelsesværdigt, at det 1942 var de overvintrede Biller, der gjorde Skaden, medens Larverne var uden større Betydning. Særlig i Marker med Gul Sennep var Skaden ofte meget følelig. I 1943 bemærkedes Dyret overhovedet ikke. Her har vi altsaa et ejendommeligt Tilfælde af en pludselig Opformering af en Insektart, der hidtil har været yderst sjæl-

den i Landet. Ogsaa visse andre Bladbillearter optraadte paa-faldende talrigt i den samme Periode (*Galeruca tanaceti*, *Gastroidea viridula* samt *G. polygoni*).

KAALHVEPSEN (*Athalia spinarum*). Denne Art er strengt bundet til de Korsblomstrede, hvis Blade ædes af de mørke, oftest næsten sorte Larver („Fløjlsorm“). Indtil 1937 var der kun bemærket isolerede Angreb af dette Skadedyr, men i 1937 hærgede Larverne alvorligt en Del Steder i Jylland og paa Øerne. 1938 og 39 bragte ingen Angreb, men Larverne gjorde stor Skade i Aarene 1940—41 og 42, medens der kun rapporteredes enkelte Angreb i 1943. I 1942 var Skaden værst og større end nogensinde tidligere. Kaal, Kaalroer, Turnips, Radiser, Peberrod og Gul Sennep blev angrebet. Ofte gik det slemt ud over det unge Frøudlæg af Kaalroer om Efteraaret, og ganske særlig mange Angreb fandtes paa Gul Sennep.

Endelig skal jeg omtale nogle Arter, der angriber et større Antal Kulturplanter, deriblandt ogsaa Roerne.

Alle, der har med Planteavl at gøre, kender KNOPORMENE (*Agrotis*-Arterne), disse graabrune, glatte Uglelarver, der oftest opholder sig i Jorden om Dagen, men kommer frem om Natten. De kan angribe praktisk talt alle vore Kulturplanter, men er værst ved Rodfrugterne. Unge Planter gnaves helt over, medens Larverne gnaver Huller i Roelegemet paa de ældre.

I Aarene 1941 og 42 indtraf der særlig i Jylland og mest i det nordlige, voldsomme Hærgninger af Knoporme i Maj—Juni Maaned. Larverne, der optraadte i uhyre Antal, kunde ses vandrende i stort Tal over Vejene, naar de fra en opædt Afgrøde søgte til nye „Græsgange“. Ogsaa i 1943 var der en Del Angreb i det nordlige Jylland. Disse tidlige Angreb, der gik ud over Kaalroer, Beder, Lupin, Tobak, Græs m. m., forekom os paa-faldende. Knopormeangreb her i Landet plejer ganske fortrinsvis at skyldes Ageruglen (*Agrotis segetum*), men det er sjældent, at de store Larver, der har overvintret, gør nævneværdig Skade om Foraaret, medens Larverne af næste Generation angriber Afgrøderne i Sommerens og Efteraarets Løb. I Almindelighed begynder Angrebene i Juli. Det viste sig da ogsaa, at det ikke kunde være denne Art, der havde

været paa Spil, men at det drejede sig om Hvedeuglen (*Agrotis tritici*). Denne Art flyver senere end Ageruglen, nemlig i August—September (Ageruglen fra Maj—Juni), og som Følge heraf er Larverne langt fra udviklede efter Overvintringen, hvorfor de maa æde kraftigt i Foraarets og Forsommerens Løb, indtil Forpupningen finder Sted i Begyndelsen af Juli. Saadanne Angreb er vel bemærket tidligere her i Landet, men aldrig i et Omfang som i 1941 og 42.

Jeg skal ogsaa nævne en smukt farvet Uglelarve, Bedeuglens Larve (*Mamestra trifolii*), der optraadte meget talrigt en Del Steder i Jylland i 1940 og i mindre Grad i 1941. Den gjorde stor Skade paa Beder og Kaalroer, og der kom to Larvegenerationer til Udvikling i Sommerens Løb. Det er første Gang, vi har bemærket denne Art som Skadedyr her i Landet. Dens egentlige Værtplanter synes at være Melde og Gaasefod.

Den livligt farvede Maalerlarve (*Biston zonarius*), der ikke har gjort sig bemærket siden 1922, viste sig en Del Steder i Jylland i 1940 og i mindre Grad i 1941 og 1942. Den optraadte i stort Tal og angreb Beder, Kaalroer, Gulerod, Lucerne, Græs m. m.

ROEGNAVEREN (*Cneorrhinus plagiatus*) er en ret stor, graalig Snudebille, der er almindelig særlig i sandede Egne af Landet. Siden 1935 har den faaet forøget Betydning som Skadedyr, idet der temmelig regelmæssigt er indløbet Beretninger om Angreb paa forskellige Kulturplanter saasom Kaalroer, Kaal, Turnips, Beder, Gulerod, Lupin, Tobak, Jordbær m. m. I 1942 var der særlig mange Angreb, medens ingen saadanne er rapporteret i 1943.

Jeg kunde og burde maaske ogsaa have omtalt andre „altædende“ Skadedyr som f. Eks. Oldenborrelarver og Smelderlarver, ligesom man muligvis vil savne Omtale af Bedelusen m. m., men jeg har ment at maatte begrænse min Redegørelse til at omfatte de vigtigste af de Arter, der i de seneste Aar og særlig siden 1939 har vist en paa-faldende Tendens til mere eller mindre katastrofal Opformering til Skade for vore Roemarkar.

Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri.

Af Bygningskonsulent *Iver A. Hansen.*

Den 1. Oktober 1943 var det et Aar siden, Præstø Amts Byggeudvalg — et Fællesudvalg for samtlige Landbo- og Husmandsforeninger i Præstø Amt — begyndte sin Virksomhed ved Ansættelse af en Bygningskonsulent — en Landøkonom, som i Samarbejde med Arkitekter og Ingeniører skulde etablere et Kontor for byggeteknisk Assistance i Landbrugsbyggeri. Det var det første Forsøg i sin Art herhjemme, og Sagen har siden været fulgt med Interesse i Landbokredse Landet over.

Hvad er da Meningen med en saadan Konsulentvirksomhed? — Ja, det er kort sagt den, at de ovennævnte Landbrugsorganisationer ad den Vej vil søge at komme Landbrugsbyggeriets rationelle Løsning et Skridt nærmere derigennem, at de af Organisationernes Medlemmer, der maatte ønske det, kan faa planlagt og projekteret deres Byggearbejde ved Henvendelse til Kontoret.

Danske Landmænd har som bekendt løst mange store Op-gaver i Fællesskab, og det er da ogsaa kun naturligt, at Landmændene selv tager Initiativet til Oprettelse af deres eget Byggekantor.

Hvad Nytte er det nu til? „Kan det betale sig“, vil Pessimisten maaske spørge. Ja, i de sidste Aartier har der været megen Røre om vore Landbrugsbygninger, og i det hele og store kan vi vel let blive enige om, at Bygningerne afgjort har været Stedbørn. De har ikke faaet Del i Landbrugets øvrige stærke Udvikling.

Alt dette har der været megen Diskussion om, og det skal jeg lade ligge i denne Forbindelse. Hele den lange Diskussion, hvori Landmænd hævder, at Arkitekter ikke har Forstand paa Landbrugsbygninger, hvor Arkitekter, Ingeniører og Landbrugs-

eksperter er rørende enige om, at det er Landhaandværkerne, som har hele Skylden for Landbrugsbygningernes daarlige Forfatning, er temmelig formaalsløs. Det kan ikke nytte at begræde spildt Mælk. Opgaven maa være at samle alle gode Kræfter til et frugtbringende Samarbejde for en god Sags bedst mulige Løsning i Fremtiden.

Det er ikke muligt at faa oplyst, hvor mange Penge Landbruget aarligt anvender paa Bygningerne, men ud fra Forsikringsselskabernes Statistik kan man skønne sig til Bygningernes Anskaffelsesværdi, og skal denne Kapital blot holdes vedlige, bliver den aarlige Udgift hertil en pæn Sum paa ca. 150 Mill. Kr.

Med denne Sum for Øje er der al Grund til at understrege Betimeligheden i, at Landmændene igennem deres Organisationer gør en Indsats for at forvalte disse Summer paa den bedst mulige Maade. Penge, som er sat i Mur og Beton, kan kun realiseres med en Brøkdæl, hvorfor store Fejl paa dette Omraade maa svie haardt til Brugeren igennem mange Aar.

Er der da slet ikke gjort noget?

Jo, der ligger mange dejlige Gaarde ud over Landet, skabt paa Bygherrens og Haandværkeres Initiativ, og en Del Arkitekter har ogsaa med Held kastet sig over Landbrugsbyggeriet, men hvem ved, hvor disse Gaarde ligger, og selv om disse Bygninger gør udmærket Fyldest paa det paagældende Sted, er det ingenlunde sikkert, at de kan bruges andre Steder.

Fra Landbrugsorganisationernes Side er der ogsaa gjort en Del. Foreningen af jydsk Landboforeninger har saaledes i mange Aar haft Byggeudvalg med faglig Raadgiver, og der har været udskrevet Konkurrencer o. s. v. Endelig har de sidste Aar bragt en Del Litteratur om Landbrugsbygninger.

Men Konkurrenceprojekter og Standardtegninger kan imidlertid kun angive visse Retningslinier, thi de enkelte Landbrug er saa forskellige i deres Driftsform og paa anden Maade, at det er umuligt at anvende Standardtegninger omfattende hele Gaarde, og desuden vilde det jo blive ensformigt og kedeligt, om alle Danmarks Gaarde for de forskellige Størrelsesgrupper byggedes efter samme Plan.

Fig. 1. Byg bredt — det giver mest Plads for Pengene! Isolere Staldenes Ydermur; saa kan De roligt lade Lyset faa Adgang til Staldene, uden at de mange og store Vinduer gør Stalden kold. („Landet“ fot.)

Nej, skal der ydes Byggherren en Hjælp, der er til at tage og føle paa, maa der udarbejdes et Projekt i hvert enkelt Tilfælde. Den Nytte et Byggekontor kan yde, kan siges at være tosidig. Dels kan der ydes en ren praktisk, økonomisk Hjælp til Byggherren derigennem, at denne med et udarbejdet Projekt i Haanden kan faa rene økonomiske Linier med Haandværkerne, inden et Byggearbejde paabegyndes. Herved kan mange Tvivls- og Tvistighedsspørgsmaal undgaas til Fordel for saavel Byggherre som Entreprenør, men ved Siden heraf skulde Kontorets Medvirken betinge en Forbedring af Landbrugsbyggeriet og den bedst mulige Udnyttelse af de givne Forhold.

Naar en Landmand staar over for det at skulle foretage en Ombygning eller Tilbygning, saa har han Brug for Hjælp. Lad os forudsætte, at der findes en meget gammel Gaard, som snart skal forbedres i større Stil. Det, der brænder mest paa i Øjeblikket, er f. Eks. mere Ladeplads. I alt for mange Tilfælde har man saa lagt en særskilt Lade godt af Vejen fra de andre Bygninger eller et Sted, hvor Beliggenheden opfylder Kravene

bedst muligt i Øjeblikket. Denne Lade kan blive Skyld i, at en senere Udvidelse eller Forbedring af de andre Bygninger kan blive umuliggjort netop i Kraft af, at denne Lade ligger i Vejen; nu er den altsaa ny og solid, saa den maa der ikke røres ved.

Gaardejeren henvender sig til sin Murer eller Tømrer angaaende Bygning af Laden; denne Haandværker er først og fremmest Forretningsmand og skal som saadan søge at efterkomme Kundens Ønsker i enhver Retning. Og lad os saa forudsætte at Kunden — altsaa Gaardejeren — har faaet en Idé, som meget daarligt tilfredsstiller Kravene, ja — saa bliver Resultatet vel alligevel, at Ideen forfølges. Man kan nemlig ikke forlange, at en Haandværker eller Entreprenør først skal gøre et stort Arbejde for om muligt at finde en Løsning, der er bedre end den, Bygherren selv har fundet paa, for saa efter lange Forhandlinger med Bygherren at maatte gaa, uden overhovedet at faa Arbejdet. Her ligger altsaa en Del af Forklaringen paa, at vore Landhaandværkere bør renses for mange af de Beskyldninger, som de har været udsat for fra Arkitekter, Ingeniører og Landøkonomers Side i Diskussioner om Aarsagen til Landbrugsbygningernes daarlige Forfatning. Lad saa være, at Haandværkerne har været lidt trevne til at komme efter de tekniske Forbedringer, men her er det bedst at slaa fast, at de Fejl, der er begaaet, maa søges ændret i Fremtiden.

Lad mig her indskyde, at lige saa ofte en Gaardejer faar den bedste Idé vedrørende et Byggeforetagende paa sin Gaard, lige saa ofte bliver Gaardejerens egne Planer ganske naturligt præget af det i Forvejen tilvante. Det er jo nemlig saadan, at dersom man har gaet i en Avlsbygning igennem mange Aar, vænnes man til Forholdene. Det gamle vil let mere eller mindre blive Forbillede for det nye. Derfor kan en udenforstaaende Person, som slet ikke føler sig hildet af det gamle, ofte lettere lægge Fingeren paa det ømme Sted og eventuelt finde en bedre Løsning.

Med forannævnte Eksempel for Øje — Diskussionen mellem Bygherre og Haandværker om den paagældende Lade — er det umiddelbart indlysende, at begge Parter vilde være

bedre tjent med, at Bygherren havde en Tillidsmand, til hvem han kunde betro sig om sine Problemer, en Mand, hvormed Bygherren kunde snakke ud om sine Ønsker, saaledes at disse to var helt enige, inden Entreprenøren kom til.

Denne Tillidsmand eller Bygningskonsulent er ikke i nogen Maade økonomisk afhængig af Byggeforetagendet. Han kan under Forhandlinger med Bygherren meget bedre end Haandværkerne prøve paa at faa Bygherrens Tanker ind paa andre Baner, hvis dette er paakrævet.

I ovennævnte Tilfælde var der maaske den Mulighed, at Laden kunde lægges saaledes, at den blev et Led i den Ombygning, som de øvrige Bygningsafsnit ogsaa trænger til, paa en saadan Maade, at Bygningerne engang efter endt Ombygning vilde blive saa godt kombinerede, at det ikke fik nogen uheldig Indflydelse, at Laden var blevet bygget først.

Lige siden der blev Tale om at oprette Konsulentstillinger i Landbrugsbyggeri, har man diskuteret, hvem der skulde være Konsulenter: Arkitekter, Ingeniører eller Landøkonomer. Det er min Opfattelse, at der er Brug for Folk af alle tre Kategorier, for den Viden og Uddannelse hver især sidder inde med. At forene disses alsidige Uddannelse og faglige Kvalifikationer i een og samme Person er imidlertid umuligt, men naar der er Arbejde til mere end een Mand inden for et Omraade, kan der jo indføres en fornuftig Arbejdsdeling, saaledes at hver især faar Brug for sin specielle Viden.

Her er altsaa opstaaet et nyt Arbejdsfelt for danske Landøkonomer, men det forudsætter selvfølgelig, at ogsaa Landbrugskandidater interesserer sig for dette Arbejdsomraade. Lad mig slaa fast, at Landøkonomer i det store og hele skulde have de bedste Forudsætninger for at udarbejde Grundplanen til en Avlsbygning, men de maa være i Besiddelse af Fantasi og først og fremmest have deres Uddannelse i Orden. Det er en Betingelse, at de er helbefarne Praktikere og ikke blot har en god teoretisk Landbrugsuddannelse.

Hvad er da Landøkonomens Indsats i det nye Arbejde?

Med sit indgaaende Kendskab til alle Landbrugsforhold og Landbrugernes Liv og Færden kan Landøkonomen bedst drøfte

Fig. 2. Et hyggeligt Hjørne fra Gaardspladsen paa en gammel Gaard, men — —!! („Landet“ fot.).

Problemerne med Bygherren. Disse to kan saa i Fællesskab blive enige om, hvad der skal gøres i dette eller hint Tilfælde. Paa Grundlag af de Skitseforslag, som Landøkonomen udarbejder, kan han forelægge Bygherren sin Idé, og denne kan da supplere den med sine specielle Ønsker. Naar der saa foreligger en Grundplanskitse, som rummer alle Bygherrens Ønsker, faar Landøkonomen Arkitekten til at give disse Ønsker fast Form i en gennemarbejdet Tegning. De Krav, som Bygherren hermed igennem Landøkonomen stiller til Arkitekten, er udelukkende baseret paa at tilfredsstille Landbrugets Tarv bedst muligt. Det bliver saa Arkitektens Opgave at forene disse Krav med det teknisk gennemførlige og endelig give disse Planer det arkitektoniske Tilsnit. Mere specielle Installationer og Beregninger maa overlades til Ingeniøren.

Inden for Præstø Amts Byggeudvalg har der i det forløbne Aar været et snævert Samarbejde mellem Arkitekt og Land-

økonom og i specielle Tilfælde med Ingeniør. Hvordan er det saa gaaet, og hvilke Erfaringer har det første Aars Arbejde med Sagen givet?

For det første viser det, at der blandt Landmænd er stærk Trang til at søge Bistand paa det byggetekniske Omraade, idet der i det første Aar er projekteret Arbejde til et Beløb af en lille Million Kroner, og ved Siden heraf er der udført en omfattende konsultatorisk Virksomhed.

Men hvordan saa med Omkostningerne?

Ja, Omkostningerne ved den rent konsultatoriske Virksomhed søges afholdt af et fast Tilskud, der ydes af de deltagende Organisationer, medens det egentlige Projekteringsarbejde, der kan betragtes som en Forretning, betales af Bygherren, idet der kræves et Honorar, hvis Størrelse er sat saaledes, at der regnes med, at Omkostningerne kan dækkes.

Da det er en ny Sag, gælder det om at finde den bedst mulige Form fra Begyndelsen; herved spares en Række besværlige og tidsspildende Omlægninger.

Nu da Landbrugsorganisationerne i Præstø Amt har haft mere Sukces med deres Foretagende end forventet, har det smittet, og i dette Foraar vil der i adskillige Amter Landet over blive gjort tilsvarende Forsøg. Det er derfor naturligt at udnytte de vundne Erfaringer vedrørende Sagens Organisation.

Det maa desværre erkendes, at det visse Steder ser ud, som om det er mere vigtigt, at der sker noget, end hvad det er, der sker. Et Sted søger et Regnskabsudvalg at faa det økonomiske Grundlag for Lønnen til en Regnskabskonsulent i Orden derigennem, at Regnskabskonsulenten samtidig skal være Bygningskonsulent. Et andet Sted indbyder Landboforeningerne en Arkitekt til at nedsætte sig paa Egnen, for at han kan arbejde sammen med de stedlige Haandværkeres Mesterforening.

Det er en given Ting, at disse Institutioner skal arbejde som Arkitektforretninger, og som saadanne maa deres Opgave være at varetage Bygherrens Interesser i eet og alt! Der er store Udgifter forbundet med at udføre denne Service for Land-

Fig. 3. Ved Genopbygning efter Brand er Opgaven ofte særlig kræ-
vende, idet Nybygningen skal kombineres med de Bygninger, som
ikke blev Luernes Bytte. Her bliver en bestaaende Svinestald taget
med i en koncentreret Staldplan, saaledes at saavel Svine- som Ko-
stald faar rigelig med Sydsol. („Landet“ fot.).

mændene, og mange synes, at Arkitekthonoraret er en stor
Sum o. s. v. Hvorvidt dette er Tilfældet, skal jeg ikke afgøre;
jeg vil blot sige, at en Arkitekt ikke kan gøre sit Arbejde
gratis, og han kan ikke leve af at forære sine gode Ideer bort.
Trods det er der Indtjeningsmuligheder for en Arkitektforret-
ning, naar der er nok at bestille. Det er denne Forretning,
Landmændene selv skal overtage, ikke for at Organisatio-
nerne skal tjene Penge herpaa, men for at Arbejdet kan ud-
føres for den billigst mulige Pris og dermed komme den en-
kelte Landmand, som gør Brug af Institutionerne, tilgode.

Det var den økonomiske Side, men naar der nu oprettes
en Mængde smaa Byggekontorer, som alle bestræber sig for
at arbejde billigst muligt, vil alle disse Kontorer stadig komme
til at kæmpe med et økonomisk Spørgelse, og det vil hemme

Arbejdet meget. Foruden det, at Byggekontoret skal samle Bygherrens Planer, give disse Form i et gennemarbejdet Projekt og gøre dette Arbejde billigst muligt, skal der fra Kontorets Side arbejdes paa en stadig Forbedring, og denne fremskyndes gennem Samarbejde og Meningsudvekslinger mellem de forskellige Kontorer. Det er imidlertid givet, at hvis hvert lille Kontor altid skal sidde og hugge i det med en anstrengt Økonomi, vil det kun blive saa som saa med Samarbejdet og Resultaterne heraf. Sagen vil ganske naturligt arte sig saaledes, at enhver sidder og ruger over sine egne Ideer for at præstere noget, som de andre ikke kender. Det vil være et Brud paa den Fremgangsmaade, man bør stile imod, nemlig *hurtigst mulig Publicering af alt, hvad der er godt og rigtigt.*

Trods alt bliver der bygget meget lidt i Landbruget for Øjeblikket, og der er den bedste Tid til netop nu at faa Sagen ind i den rigtige Gænge for at kunne staa rustet til at yde en virkelig Indsats, naar Tiderne atter er normale. Erfaringerne fra Arbejdet med Sagen peger utvetydigt i Retning af store Kontorer med den tilstrækkeligt alsidige Arbejdskraft.

Skal vi haabe paa at faa Statsstøtte til dette Arbejde, maa vi regne med, at de Arbejdsresultater, der fremkommer, stilles til Offentlighedens Disposition, og saa kan det ikke nytte at hvert Kontor sidder og ruger over sine egne gode Ideer.

Det er vel ogsaa netop i Kraft af dette Forhold, at dansk landøkonomisk Forsøgsarbejde ved Hjælp af Konsulenterne har faaet saa stor Betydning for Landbrugets Fremskridt, idet Resultaterne publiceres saa rundhaandet, at hver eneste Landmand i Danmark med et minimalt Opbud af Energi kan holde sig à jour med Forskningens Resultater.

Maalet er altsaa at faa en Række Institutioner, som med mindst mulige Omkostninger kan yde Landmændene en virkelig Støtte; men for at et Kontor kan yde det bedst mulige, er det nødvendigt, at der er en alsidig Arbejdsstyrke til Raa-dighed, det vil sige, at der skal være Samarbejde mellem Arkitekt, Ingeniør og Landøkonom.

Men skal der saaledes ansættes flere Mand, bliver Administrationen dyr, vil nogen maaske hævde. Nej, det behøver

ingenlunde at blive Tilfældet, tværtimod, thi hvis der er Arbejde til een Mand i eet Distrikt, er der ogsaa Arbejde til tre Mand i tre sammenlagte Distrikter, og en saadan alsidig Stab paa eet Kontor har Mulighed for at indføre mere rationelle Arbejdsmetoder, end een Mand kan indføre paa sit eget Kontor, alene af den Grund at vedkommende idelig maa raadføre sig med en anden eller tredie Person.

Alt andet lige er det selvfølgelig billigere at holde eet Kontor til tre eller maaske tredive Mand, end det er at holde et Kontor til hver af disse.

Jeg mener derfor, at der til et saadant Byggekontor maa knyttes et stort Arbejdsomraade. For hele Landet vil 4 Kontorer med den nødvendige Arbejdskraft antagelig være passende.

Denne Ordning vil bevirke, at Omkostninger ved Projekteringsarbejdet kan blive meget beskedene, og det er vigtigt, fordi det ikke gerne maa gaa saaledes, at det bliver den direkte Udgift, der afholder Landmændene fra at gøre Brug af Institutionen og dermed nyde godt af dennes Erfaringer.

Sideløbende med den rent forretningsmæssige Side af Sagen, hvorved der kan bydes Landmændene en Fordel, som er til at tage og føle paa, maa der paa disse Byggekontorer udføres et Forskningsarbejde paa Landbrugsbyggeriets Omraade og i Forbindelse hermed en omfattende konsultatorisk Virksomhed.

Trods alt staar vi i Dag kun ved Begyndelsen, og der er langt igen, inden vi kan sige, at en Gaard paa den og den Størrelse skal bygges saadan og *kun* saadan, og inden vi har faaet blot en Brøkdelen af de tekniske Finesser, som Industrien benytter sig af, flettet ind i vore Avlsbygninger til Lettelse af det daglige Arbejde og til Billiggørelse af Produktionen. Og endelig vil der stadig dukke nye Problemer op, saa længe som der overhovedet er Landbrug i Danmark.

I de svundne Aar er der fra Statens og fra private Organisationers Side ofret mægtige Summer paa Forsøgsarbejde. Ingen kan tvivle paa, at disse Penge er givet godt ud, og at dette store Forsøgsarbejde har været medvirkende til, at vort Landbrug har naaet dets høje Udviklingstrin. I det Tidsrum,

hvor Fremskridtene er gjort, har Interessen for Avlsbygningerne imidlertid været meget ringe paa Trods af, at der er stillet stadig større Krav til dem. Avlsbygningerne er efterhaanden blevet et Fabrikslokale for den Forædlingsindustri, som kendetegner dansk Landbrug, og flere og flere af de kostbare Arbejdstimer bruges hjemme paa Gaarden.

Der er mangt og meget vedrørende Landbrugsbygninger, som burde undersøges, og her burde Staten støtte, som den støtter andet landøkonomisk Forsøgsarbejde. Skal der arbejdes virkelig sagligt med den Slags Undersøgelser, maa der være saa gode Kaar at arbejde under, at Undersøgerne ikke paa nogen Maade har nødtigt at omgærde sig med snæversynet personligt Patenteri og Liebhaveeri, men være i Stand til at gøre alle gode Ideer og nye Forslag til Genstand for en saglig Vurdering, og hurtigst muligt nyttiggøre dem til Gavn for Landbruget og dermed for hele Samfundet.

Mindre Meddelelser.

Samvirksomhedens Kursus.

I Dagene 20.—22. April lader *Samvirksomheden for landbrugstagligt Oplysningsarbejde* afholde et Kursus for Husholdningskonsulenter og Husholdningslærerinder paa Aarhus Universitet. Kursusets Hovedemner bliver 1) Familieret, 2) Dansk Socialpolitik og 3) Ungdomsopdragelse. De nævnte Emner behandles af henholdsvis Professor, Dr. jur. Knud Illum, Professor, Dr. oecon. Kjeld Philip og Forstander, cand. theol. O. Krabbe.

Nærmere Oplysninger om Kursuset faas ved Henvendelse til *Samvirksomheden for landbrugstagligt Oplysningsarbejde*, der ligeledes modtager Indmeldelse til dette. Adresse: Rolighedsvej 26, København V.

Et nyt Landbrugsblad.

Under Redaktion af Redaktør Jens Kofod og Landbrugs-kandidat R. S. E. Rasmussen er udsendt Prøvenummer af et nyt Landbrugsblad *Dansk Landbo Ungdom* med Undertitel: Uafhængigt Maanedstidsskrift for Ungdommen paa Landet.

Bladet bringer i sit Prøvenummer interessante Artikler, bl a. af Forstander H. N. Frandsen: *Det danske Landbrugs Lærlingeordning kræver Plan, Samling og Samarbejde*. Højskoleforstander Gunnar Thomsen skriver under Titlen: *Der bliver Brug for al villende dansk Ungdom*, Forstander S. Larsen Sørensen om *Plan i Landbougdommens Uddannelse*, og Konsulent Kr. Høgsberg Kristensen om *Konkurrencen i Ungdommens Arbejde*. En ung Landvæsenselev, Poul Sonne Kofod, har kaldt sin Artikel *Sport, Hobby — eller et Led i din og min Uddannelse* og fortæller om Ridning, Mønstring og Forspænding m. v. som et Led i Ungdomsarbejdet.

Det nye Blad faar et godt Ord med paa Vejen af Formændene for Foreningerne af unge Landmænd i Præstø Amt og paa Lolland, Gaardejerne Poul H. Andreassen og Helge Christensen. Hvis Prøvenummerets Standard kan holdes ogsaa fremover, maa det hilses med Tilfredshed, at et saadant Blad ser Dagens Lys, og man har Lov til at tro, at det virkelig har noget at bringe den *villende* Del af dansk Landbougdom.

Udryddelse af Oksebremselarven.

Landbrugsministeriet har udsendt en Bekendtgørelse, hvori det paalægges enhver Kreaturholder i Aaret 1944 at sørge for Udryddelse af de i hans Besætning forekommende Oksebremselarver. Enhver Kreaturholder skal jævnlig i Tiden indtil 1. Oktober underkaste sine Kreaturer paa $\frac{1}{2}$ Aar og derover en omhyggelig Undersøgelse for Forekomsten af Verner (Vaarbylder). Hvis saadanne findes, maa han straks sørge for, at Dyrene behandles paa effektiv Maade.

Som effektive Behandlingsmaader kan kun anses Udklemning, Punktering eller Udhaling af Bremselarverne af Vernerne, saa snart der har dannet sig en Aabning paa disse, eller Anvendelse af de af Veterinærdirektoratet dertil særlig godkendte Behandlingsmidler (Derrispræparater) til Indgnidning over Vernerne. Disse Behandlingsmidler, der særlig egner sig til Anvendelse hos stærkt befængte Dyr, skal rekvireres ved Henvendelse til en Dyrlæge, og den meddelte Brugsanvisning skal nøje følges. Ved Udklemning, Punktering eller Udhaling skal der omhyggeligt sørges for, at Larverne dræbes.

I samtlige jyske Amter samt i 2 sjællandske og 1 fynsk Kommune skal der ved Kommunalraadets Foranstaltning foretages Eftersyn ca. 14 Dage før almindelig Udbindingstid for at konstatere, hvorvidt Kreaturholderne har opfyldt den dem paaahvilende Pligt til at udrydde Oksebremselarverne.

Ved Indsættelse af Kreaturer paa fælles Græsgang eller Fremstilling af Kreaturer paa Markeder, Bortsalg og Auktioner over sammenbragte Kreaturer skal der i Tiden 1. April—30. Juni af den tilsynsførende Dyrlæge foretages Eftersyn for Oksebremselarver af alle de tilførte Kreaturer, forinden Dyrene sættes ind paa Græsgangen eller føres bort fra Markedet, Bortsalgs- eller Auktionsstedet. Saafremt der herved forefindes befængte Dyr, skal disse omgaaende behandles af den tilsynsførende eller en anden Dyrlæge, medmindre Dyrene omgaaende skal føres til Slagtning paa et offentligt Slagtehus eller Eksportslagteri eller udføres til Udlandet til Slagtebrug.

Ved Overførsel af Kreaturer til Levebrug fra Jylland til de øvrige Landsdele i Tiden indtil 1. Oktober skal saavel den, der afsender Dyrene, som den, der modtager disse, efterse Dyrene for Verner (Vaarbylder) og, saafremt saadanne forefindes, sørge for, at Dyrene behandles paa effektiv Maade. Saafremt Modtageren af Dyrene finder, at disse er befængt med Bremselarver, er han berettiget til paa Afsenderens Regning at lade Dyrene undersøge og behandle af en Dyrlæge.

Landmandsuddannelse.

I sin landøkonomiske Maanedsoversigt for Februar omtalte Forstander *P. N. Gaardmand*, Næsgaard, Landbrugets Arbejdskraftspørgsmaal, herunder Forholdet mellem Husbond og Medhjælpere, Husmoder og Husassistenter. Han paapegede, at Forstaaelse og gensidig Hensyntagen bør danne Grundlaget for ethvert Tjenesteforhold, og sluttede med at sige:

I samme Forbindelse skal det nævnes, at der nu fra saa at sige alle Sider i Landbokredse udfoldes Bestræbelser for at sætte de vordende unge Landmænds Uddannelse i System bl. a. derigennem, at der anvises dem gode Læresteder i Læreaarene, at de ved Læretidens Afslutning faar tildelt et særligt Lærebrev eller Uddannelsesbevis, at de faar Lejlighed til at komme paa Højskole eller Landbrugsskole o. s. v.

Det maa nu meget ønskes, at de mange (for Tiden lidt spredte) Kræfter, der virker i denne Sag i de forskellige Egne af Landet, inden for forskellige Foreninger og Institutioner, forskellige Hartkornsstørrelser o. s. v. formaar at se saa stort og uhildet paa denne betydelige Opgave, at Sagen kan sættes over eventuelle andre Interesser, hvad enten saadanne maatte være af den ene eller den anden Karakter.

Spørgsmaalet løses formentlig bedst efter de Hovedlinier, som i det væsentlige for Aar og Dag siden blev trukket op ved et Møde i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, og det er da ogsaa, saavidt det kan ses, de Hovedlinier, der søges fulgt i de forskellige Lejre.

Kundskab er Magt. Ud fra den Erfaring følges dette Organisationsarbejde ogsaa med udelt Interesse inden for de ældre Landmænds Kreds, hvilket bl. a. Dr. K. Hasselbalch og Hustrus storstilede Legat paa 100 000 Kr. til unge Landmænds Uddannelse er et stærkt Udtryk for.

Forhaabentlig finder nu snart de forskellige Fraktioner sammen i en Enhed og lader hele dette Arbejde bygge op omkring en dygtig Konsulent fra første Færd; der ender det jo engang alligevel. — En Konsulent, som har Greb paa Tingene og Interesse for de unge, og som de unge hurtigt kan faa Tillid til.

Naar en saadan Central er godt underbygget, vil Udviklingen gaa sin Gang. Saa vil Jydernes og Øboernes Landboudom ikke være i Tvivl om, hvor de skal søge Vejledning om de gode Læresteder i hinandens „Hjemlande“, og saa er den Vekselvirkning sikret, som skal bidrage til at give de vordende Landmænd Uddannelse og Udsyn gennem en Række lærerige Ungdomsaar, saa de bliver vel skikkede til at videreføre det Erhverv, de tilhører.

Kapitelstaksterne for Aaret 1943.

Kapitelstakstkredse (Ældre Stifter)	Kr. pr. 100 kg				Kr. pr. gl. dansk Tønde			
	Rug	Byg	Havre	Hvede	Rug	Byg	Havre	Hvede
1. Sjællands Stift (undtagen Bornholm)	28,88	24,97	24,91	27,83	27,89	23,03	17,36	28,98
2. Bornholm	28,85	25,00	24,25	—	27,68	22,96	15,91	—
3. Lolland-Falsters Stift ...	29,47	28,32	28,04	28,55	28,51	26,01	20,23	29,96
4. Fyns Stift	29,07	24,95	25,03	27,77	28,13	22,91	17,55	28,69
5. Aarhus Stift	29,19	25,04	25,22	—	28,32	23,05	18,02	—
6. Aalborg Stift	28,20	24,48	24,16	—	27,18	22,42	16,55	—
7. Viborg Stift	29,22	25,10	25,05	—	28,35	23,19	17,53	—
Ribe Stift:								
8. Vejle Amt	29,00	25,00	25,00	—	28,06	22,96	17,22	—
9. Ringkøbing Amt	29,00	25,00	25,00	—	28,06	22,96	17,43	—
10. Ribe Amt	29,00	25,00	25,00	—	28,06	22,96	17,43	—
Sønderjydske Amter:								
11. Haderslev Amt	28,40	24,85	25,70	27,45	26,94	22,28	18,55	28,36
12. Aabenraa Amtsraadsreds	29,27	25,83	25,83	28,27	28,32	23,72	18,00	29,67
13. Sønderborg Amtsraadskr.	29,92	25,65	26,25	28,92	28,13	22,72	18,30	29,41
14. Tønder Amt	29,00	25,00	25,00	—	28,06	22,55	17,02	—
Gnst. for samtl. Kredse .	29,03	25,30	25,32	28,13	27,98	23,12	17,65	29,18

De for Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning een Gang for alle ved Kapitelstakstlovens § 7 fastsatte Takster er følgende:

Ældre Kapitelstakstkredse (Ældre Stifter)	Hvide Ærter pr. Td.	Graa Ærter pr. Td.	Boghvede pr. Td.	Boghvedegryn pr. Td.	Smør pr. Pd.	Flæsk pr. Pd.	Honning pr. Pot
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sjællands Stift:							
Møn	15,64	14,49					
Bornholm					1,04		
Loll.-Falsters Stift:							
forrige Halsted Amt	16,07	15,23					
forrige Maribo Klosters og Aalholm Amt	15,13	14,49					
forrige Nykøbing Amt	15,62	14,96			pr. Td.		
Aarhus Stift				27,62	251,84		
Ribe Stift:					pr. Pd.		
Ribe Amt			13,33		1,14	0,61	1,37
Vejle Amt			13,34		1,14	0,64	1,29
Ringkøbing Amt			14,10		1,13	0,60	1,25

Landbrugets Prisforhold i Februar Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1942	1943		1944		
	Hele Aaret	Hele Aaret	Jan. Md.	Febr. Md.	Jan. Md.	Febr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	26,45	27,88	28,95	28,95	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	231	245	266	266	248	210
Slagterisvin, (sl. V.)	247	268	248	248	272	272
do. do. 80½ kg og derover	251	284	264	264	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	134	129	129	129	129	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	118	128	128	128	128	129
Smaaerise, Køge, Kr. pr. Stk. .	48	57	48	51	39	36
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	754	830	825	825	825	800
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2318	2514	2500	2500	2520	2650
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	37,24	27,11	35,00	34,75	23,50	24,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	17,50	14,06	16,00	16,00	14,63	15,00
Runkelroefrø	245	235	273	275	195	195
Kaalroefrø	525	343	450	450	155	155
Rødkløverfrø	980	759	1050	1025	550	563
Hvidkløverfrø	958	830	950	950	778	755
Hundegræsfrø	258	255	260	260	250	250
Alm. Rajgræsfrø	224	195	225	225	165 ³⁾	165 ³⁾
Ital. do.	209	178	205	205	150	150
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	23,48	24,75	24,00	24,20	24,30	24,50
Sv. Ammoniak	24,00	24,65	23,90	24,10	24,00	24,20
40 pCt. Kaligødning	19,74	18,69	20,20	18,50	18,85	19,05

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

For Svin over 80 kg ydes fra Oktober 1942 et Tillæg paa 16 Øre pr. kg.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1942	1943			1944	
	Hele Aaret	Hele Aaret	Jan. Md.	Febr. Md.	Jan. Md.	Febr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	252	266	276	276	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	196	208	225	225	210	178
Slagterisvin	259	291	270	270	296	295
Slagtekøer (København)	231	222	222	222	222	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	193	210	210	210	210	211
Unge Heste (Odense)	315	341	339	339	342	360
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	542	395	509	506	342	349
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	467	375	427	427	390	400
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	122	128	124	125	126	127
40 pCt. Kaligødning	166	157	169	155	158	160
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	222	224	225	225	225	225
Husdyrprodukter, ialt	232	242	239	239	244	241
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	261	238	250	248	238	240
Landbrugsprodukter, ialt	234	242	240	239	244	241
Kunstgødning	168	164	169	165	156	157
Markfrø	366	371	371	371	289	289

Kontrol med den erhvervsmæssige Afsvampning*).

Af Afdelingsbestyrer Chr. Stapel,
Statens plantepatologiske Forsøg, Lyngby.

Fra mange Aars Forsøg ved vi, at de kviksølvholdige Afsvampningsmidler er særdeles effektive mod alvorlige Sygdomme som Stinkbrand (*Tilletia caries*), Stængelbrand (*Urocystis occulta*), Stribesyge (*Helminthosporium gramineum*), Spiringsfusariose (*Fusarium spp.*) m. m. Ved de stadige Afprøvninger og Efterprøvninger af disse Midler ved Statens plantepatologiske Forsøg forlanges, at et Middel, for at kunne opnaa Anerkendelse, maa være i Stand til at reducere stærke Angreb paa 20—30 pCt. Stinkbrand, Stængelbrand eller Stribesyge til højst nogle faa Promille. Naar Afsvampningens Sag skal tales, besidder Kendsgerningen om en saadan, i Virkeligheden imponerende Effektivitet, imidlertid ikke saa megen Slagkraft, med mindre man staar over for virkelige Tilfælde af stærke eller faretruende Angreb af disse Sygdomme. Ser vi f. Eks. paa de af Kemikalieudvalget under Konsulent H. K. Olsens Ledelse fremskaffede Oplysninger om saadanne Angrebs Udbredelse i Kornmarker Landet over (se Tabel 1), vil disse Sygdomsprocenter paa ingen Maade kunne begrunde Afsvampning i et Omfang, som det praktiseres i Dag, og endnu mindre vil de kunne begrunde en yderligere Udvidelse af Afsvampningen til f. Eks. at omfatte alt Sædekorn hvert Aar.

*) Efter Foredrag ved Konsulentmødet paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 25. Februar 1944.

Tabel 1. Svampesygdomme i Kornmarker 1937—43.

(Undersøgelsen omfatter for Stinkbrand i Hvede 696 Marker, for Stængelbrand i Rug 1164 Marker, for Dækket Brand i Byg 941 Marker og for Stribesyge i Byg 2567 Marker Landet over).

Sygdoms- procent	pCt. Marker i Sygdomsgrupper			
	Stink- brand	Stængel- brand	Dækket Bygbrand	Stribe- syge
under 0,1	86	88	99	66
0,1—0,5	8	7	1	14
0,6—1,0	3	2	0	6
1,1—1,5	0	1	0	3
1,6—2,0	0	1	0	2
2,1—2,5	0	0	0	2
2,6—3,0	1	0	0	1
over 3,0	2	1	0	6

Naar man faktisk i det konsultatoriske Planteavlssarbejde gaar ind for en *Afsvampning af alt Sædekorn hvert Aar*, grunder dette sig derimod for Byggens, Havrens og Rugens Vedkommende ganske overvejende paa de af Kemikalieudvalget gennemførte Udbytteforsøg med Afsvampning af Saasædspartier, som netop bruges i Praksis, og som for den overvejende Dels Vedkommende maa karakteriseres som tilsyneladende sunde Partier. Ifølge Konsulent *H. K. Olsens* Beretninger om disse Forsøg kan Resultaterne sammenfattes som følger (Ber. om Planteavlssarb. i Landboforeningerne i Fyns Stift 1942):

	Antal Forsøg	Forsøg med sikre Udslag	Merudbytte i Forsøg med sikre Udslag	hkg/ha i Gnsn. af alle Forsøg
Byg, 1931—1942	129	48 0/0	2,1	1,0
Havre, 1932—1942	118	49 0/0	1,4	0,6
Rug, 1939—1942	61	62 0/0	1,5	0,9

For Hvede har vi ikke en tilsvarende Forsøgsrække at støtte os til, men naar Hvede-Afsvampningen har naaet et Omfang, der er væsentlig større end for nogen af de andre Kornarter, skyldes dette derimod først og fremmest Frygten for Angreb af Stinkbrand, der kan være yderst ødelæggende.

Naar man er kommet til det Resultat, at *Afsvampning af Sædekorn bør foretages*, melder det Spørgsmaal sig, hvorledes Afsvampningen udføres — der tænkes ikke her paa Metoderne: Nedsænkning, Overbrusning, Fugtning, Tørbejdsning eller Tørbejdsning med Støvbinding o. lign., heller ikke paa Spørgsmaalet, om man skal anvende en simpel, billig Blandetromle eller en dyr, kontinuerligt arbejdende Bejdsemaskine, men mere paa det *i denne Forbindelse principielle Spørgsmaal*, om man skal foretage Afsvampningen hjemme under eget Tilsyn og paa eget Ansvar, eller om man skal lade den foretage for Betaling i en af de saakaldte *Afsvampningsanstalter*.

I Foredragets Titel er brugt Udtrykket „*erhvervsmæssig Afsvampning*“, hvortil bemærkes, at Udtrykket næppe ubetinget er korrekt. Naar en Købmand, en Møller eller en Sædekornsforretning udfører Afsvampning som et Led i Tilberedningen af Saasæd, maa det karakteriseres som erhvervsmæssigt, men naar en Landboforening som et Led i den kontrollerede Fremavl afsvamper Saasæden, er det ikke erhvervsmæssigt i samme Forstand som før nævnt. Nu ligger Forholdet vel saaledes, at de landøkonomiske Foreningers Indsats i Reglen indskrænker sig til en Fremavlskontrol, medens Rensning, Afsvampning og Salg overlades til ren forretningsmæssig Ledelse, saaledes at Udtrykket *erhvervsmæssig Afsvampning* utvivlsomt dækker det meste af den Afsvampning, som ikke udføres hjemme.

Hver af disse Metoder, *Hjemmeafsvampning* og den *erhvervsmæssige Afsvampning*, har Fordele frem for den anden, men ogsaa Ulemper eller ligefremme Mangler, saaledes at Spørgsmaalet om, hvilken der er bedst, eller blot hvilken, der bør foretrækkes, ikke uden videre kan besvares. Der skal ikke her forsøges en Udredning *pro et contra*, men alene konstateres, at *den erhvervsmæssige Afsvampning har faaet en overordentlig Udbredelse og dermed vel ogsaa en tilsvarende stor Betydning i dansk Landbrug*.

Desværre findes der ingen officiel Statistik over Afsvampningsanstaltnes Antal og Omfanget af deres Arbejde, men jeg kan nævne, at vi ved Statens plantepatologiske Forsøg har Oplysning om mere end 700 Anlæg Landet over — vi kan maaske regne med, at der findes omkring 800 Anlæg ialt. (Om disses Fordeling, se Kortet paa Figur 1.) Vi kan ogsaa skønne, at det aarlige Salg

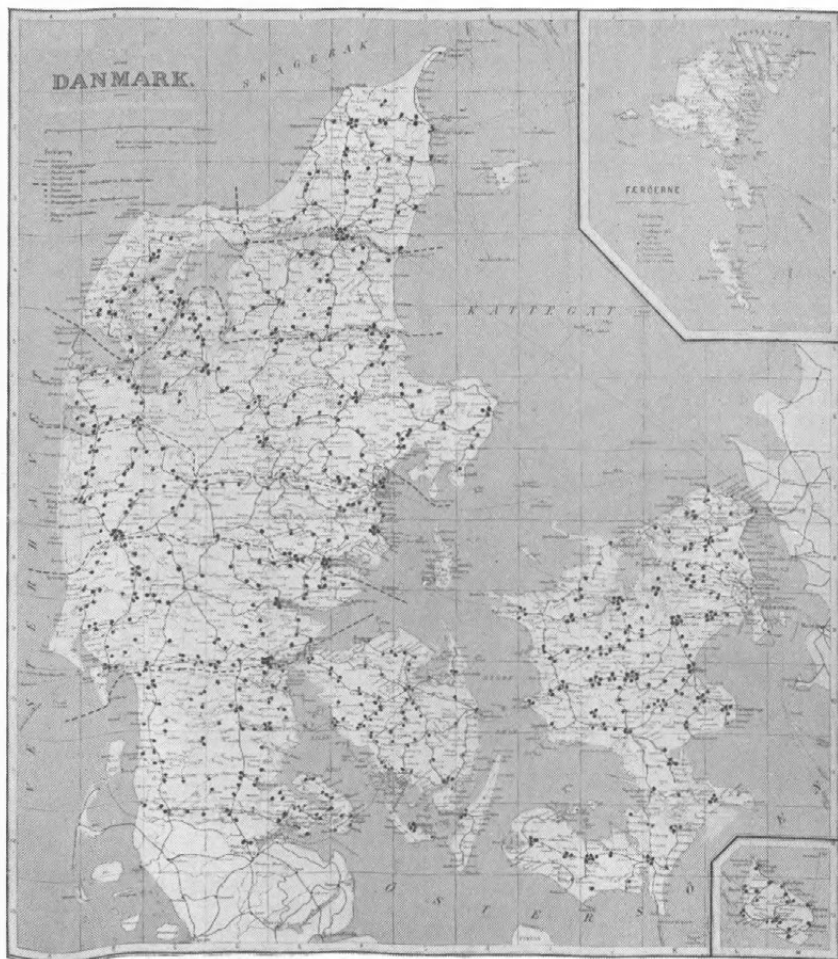

Fig. 1. Afsvampningsanstaltnes Udbredelse i Danmark.

af kvikselvholdige Afsvampningsmidler formentlig ligger omkring 130 Tons, hvoraf rundt regnet $\frac{2}{3}$ er Tørafsvampningsmidler. Af den resterende Trediedel Vaadafsvampningsmidler gaar en ikke uvæsentlig Del, vel ialt omkring 20 Tons til Afsvampning af Roefrø (Bedefrø) og Resten til Korn, ganske overvejende til Hjemmebejdsning. Paa Grundlag af disse Oplysninger sammenholdt med de anerkendte Brugsanvisninger for Afsvampningsdosis beregnes den aarlige Afsvampning til at omfatte ca. $1\frac{1}{4}$ Mill. hkg Udsædskorn eller vel hen mod 60 pCt. af det aarlige Saasædsforbrug. Knibes der i Praksis paa Dosis, betyder det naturligvis en forholdsvis Forøgelse af den samlede Mængde afsvampet Korn.

Spørgsmaalet er nu, hvor stor en Del af den samlede Afsvampning, der udføres paa Afsvampningsanstalterne. Med de Oplysninger, som foreligger for os, vil man skønne, at der i Øjeblikket afsvampes 3 Gange saa meget Korn paa Anstalterne som hjemme, nemlig rundt regnet 900 000 Tdr. paa Anstalter og godt 300 000 Tdr. hjemme, idet vi gaar ud fra, at langt det meste Tørafsvampningsmiddel bruges paa Anstalter og langt det meste Vaadafsvampningsmiddel (bortset fra, hvad der bruges til Roefrø) bruges til Hjemmeafsvampning.

Er disse Tal rigtige — jeg mener, at de i det mindste i Hovedsagen er rigtige — maa det indrømmes, at *Afsvampningsanstalterne er af den største Betydning for Landbrugets Forsyning med afsvampet Saasæd*. Man kan mene, at det er en uheldig Udvikling, saaledes som Afsvampningsanstaltnes Modstandere vil gøre det; men naar en saadan Udvikling har kunnet finde Sted i Løbet af en halv Snes Aar uden væsentlig offentlig Oplysning eller Agitation, maa der skønnes at ligge saadanne Fordele bagved, at det vil nytte lidet at stampe mod denne Udvikling. Naar der er Tale om Modstand mod denne Udvikling, er det vel iøvrigt Rensningen under denne kollektive Form og den med Rensningen forbundne Fare for Iblanding af fremmed Korn, der mere end Afsvampningen medfører Betænkeligheder. Det maa jo ikke over-

ses, at Rensningen af Saasæd ofte er det mest primære i disse Virksomheders Arbejde — det illustreres bl. a. ved, at der findes adskillige Renserier uden tilknyttet Afsvampningsanlæg, men naar der foretages en Rensning, forekommer det baade rimeligt og fornuftigt, at der samtidig foretages en Afsvampning, der saa at sige kan foretages i samme Arbejdsgang uden nævneværdigt ekstra Arbejde.

Men Forudsætningen for, at man finder en saadan Tilkobling af Afsvampning fornuftig, er naturligvis, at der ikke kan rettes Indvendinger mod Afsvampningens Resultat.

I hvilket Omfang, der klages over den erhvervsmæssige Afsvampning, er næppe til at bedømme, idet Klager i de fleste Tilfælde forbliver et Anliggende mellem de 2 Parter, saaledes at de ikke behøver at komme til Offentlighedens Kundskab. Nogle kommer dog saa vidt. I Maanedsoversigten over Plantesygdomme for Juli 1942 beretter Konsulent *H. Mose Hansen*, Odense, at Angreb af Stribesyge er almindelig og undertiden selv i Marker, hvor Saasæden er købt som afsvampet Saasæd. I den jydsk Planteavlberetning for 1943 skriver Konsulent *Chr. Nielsen*, Vester Sottrup, at der i en Del Marker fandtes Angreb af Stribesyge og Stinkbrand, ogsaa i nogle Tilfælde, hvor Saasæden var indkøbt som afsvampet. Og han tilføjer: „Da der vel næppe har været noget i Vejen med Afsvampningsmidlerne, kan man sikkert gaa ud fra, at det er Saasædsforhandlerne, der enten har sparet paa Midlerne eller maaske i enkelte Tilfælde glemt at benytte disse.“ Og han slutter med: „Man maa have Opmærksomheden henvendt paa dette Spørgsmaal.“ I det sidste Nummer af Ugeskrift for Landmænd (Nr. 7, 1944) berettes der fra det østlige Sønderjylland i Serien „Fra den forløbne Uge“, at Planteavlskonsulenten advarer mod at lade afsvampe paa de offentlige Anstalter. Han tvivler paa, at de bruger tilstrækkelige Mængder af Afsvampningsmidlerne, idet han sidste Aar har set megen „offentlig afsvampet“ Byg med

Stribesyge. Konsulent *Buchreitz* taler ogsaa i den jydsk Planteavlberetning om Afsvampningens Svigten, der tydes som Mangel paa fornøden Omhu ved Arbejdets Udførelse. Men han nævner ikke, at det specielt drejer sig om den erhvervsmæssige Afsvampning.

Der anføres altsaa forskellige Grunde til Afsvampningens Svigten. Med Afsvampningsmidlerne er der saa megen baade biologisk og kemisk Kontrol, at der kan ses bort fra Mangel hos disse, for saa vidt Afsvampningen er udført godt; men her maa der ikke ses bort fra, at et Afsvampningsmiddel kan være uegnet til en given Afsvampningsmaskine grundet paa manglende fysisk Tilpasning — et Forhold jeg skal vende tilbage til.

En Nedsættelse af Dosis kan være en nærliggende Aarsag til svigtende Virkning. — Hvor der er saa haard Konkurrence mellem Afsvampningsanstalterne, at Prisen trykkes, kan man ikke se bort fra, at en Knibning paa Dosis kan forbedre Forretningen, men iøvrigt spiller dette Moment næppe saa stor Rolle, naar Kornprisen er høj, som det i Øjeblikket er Tilfældet, medens det maa formenes af større Betydning under et lavt Prisleje. Hvis der er Tale om, at Afsvampningsmidlet ligefrem glemmes, maa det sikkert komme ind under Begrebet „Mangel paa fornøden Omhu“ ved Afsvampningen, og det er maaske her, Manglen paa Omhu, de fleste Forsyndelser sker. Det er indlysende, at *der skal arbejdes omhyggeligt*, men her støder et nyt Moment til, nemlig Spørgsmaalet, om de Maskiner, som anvendes, virkelig arbejder tilstrækkelig sikkert selv ved fornøden Agtpaagivenhed fra Personalets Side. Det er et Spørgsmaal, som vi overhovedet ikke har tilstrækkeligt Materiale til Belysning af, og det maatte anses for meget ønskeligt, om *Statens Redskabsudvalg* kunde foranstalte Prøver med Afsvampningsmaskiner. Der er paabegyndt en Orientering med nogle Maskiner — men Prøverne skulde gerne omfatte i alle Tilfælde de hyppigst benyttede Fabrikater. M. H. t. disse kan jeg nævne, at der af de godt 700 os bekendte Maskiner

findes 94 pCt. beregnet til Tørafsvampning og kun 6 pCt. til Vaadafsvampning. Af 666 Tørafsvampningsmaskiner er 38 pCt. af det tyske Röper-Fabrikat og 5 pCt. af lignende tyske Fabrikater, 18 pCt. Vester-Aaby Maskiner, 16 pCt. fra Københavns Møllestensfabrik og 14 pCt. er simple Blandetromler. Hertil kommer yderligere de saakaldte Blandesiloer, der udgør 5 pCt. af de samlede Anlæg.

Naar en Maskine formaar at arbejde tilfredsstillende med eet Middel, men Arbejdet med et andet Middel er utilfredsstillende, er det da Maskinen eller Midlet, der er noget i Vejen med? Stillet op, som Spørgsmaalet her er formet, er det ikke svært at besvare, men hvis det uegnede Middel er egnet i en anden Maskine, og det egnede Middel uegnet, saa bliver Spørgsmaalet svært at besvare. Vi kan vist formulere et Svar saaledes, at hvad denne gensidige fysiske Tilpasning angaar, da er den Maskine bedst, der arbejder tilfredsstillende med alle eller de fleste Midler, og det Middel er bedst, der kan bruges i alle eller de fleste Maskiner. Naar der ikke er Tale om at købe en ny Maskine, men derimod om at anvende den Maskine, som nu en Gang er anskaffet, bliver Spørgsmaalet, hvilke Midler denne Maskine kan arbejde tilfredsstillende med. Ved en Kontrol med Afsvampningen vil en saadan mangelfuld Tilpasning mellem Maskine og Middel kunne afsløres, men iøvrigt skulde *Kontrollens egentlige Opgave være at afsløre eller ved sin blotte Tilstedeværelse at forebygge Arbejdsfejl, Sløseri, bevidst Underdossering* o. lign., medens man gerne skulde kunne forudsætte, at Maskinen kan arbejde tilfredsstillende. M. H. t. det sidste vil en Afprøvning af Maskinerne ved Statens Redskabs-Udvalg evt. under Medvirkning af *Kemikalieudvalget* eller af *Statens plantepatologiske Forsøg* kunne bringe en Klarhed, som vi i Øjeblikket mangler, og som formentlig maa anses for en Forudsætning for Indførelsen af en Kontrol med Afsvampningsarbejdets Udførelse.

Skal en Kontrol med Afsvampningen gennemføres, maa man først og fremmest have en Kontrolmetode, men de

fleste gør sig næppe klart, hvilke Vanskeligheder, der er forbundet med at finde en velegnet og økonomisk overkommelig Metode til dette Brug. I en Tid, hvor der undersøges i Titusindvis af Jordprøver og Frøprøver, finder man det saa lige til, at ogsaa en Kornprøve maa kunne undersøges for, om den er afsvampet eller ikke, eventuelt endog for Afsvampningsgraden. Men det er desværre ikke ligetil. Kemikerne kan afgøre, om der findes Kviksølv eller ikke og derved udtale sig om Sandsynligheden for Afsvampning, men de kan ikke foretage en kvantitativ Kviksølvbestemmelse, som kunde danne Basis for en Bedømmelse af Afsvampningsgraden.

For saa vidt det drejer sig om Tørafsvampning kan man, saaledes som det bruges i Tyskland, ved Hjælp af Afsvampningsmidlets Farvestof ved en Undersøgelse af Farvereaktionen sandsynliggøre, om der er afsvampet eller ikke, men Afsvampningsgraden (Normaldossering, Overeller Underdossering) kan ikke bedømmes, uden at samtidige Prøver af det ubejdsede Korn og Afsvampningsmidlet foreligger, saaledes at der med disse Prøver kan foretages Kontrolafsvampninger til Sammenligning. Dette forudsætter imidlertid, at Prøveudtagningen foretages paa Afsvampningsanstalten, medens Arbejdet udføres, hvad der naturligvis komplicerer og fordyrer Prøveudtagningen meget væsentligt.

I Henhold til Bekendtgørelse af 9. December 1941 forlanges, at alle Afsvampningsmidler skal være tilsat 1 pCt. af et stærkt rødt eller blaat Farvestof, for Vaadafsvampningsmidler opløseligt i Vand, for Tørafsvampningsmidler opløseligt i Alkohol. En Forudsætning for, at et Farvestof kan danne Grundlag for en Bedømmelse af Afsvampningsgraden er naturligvis, at det er ensartet indblandet i Afsvampningsmidlet.

For saa vidt det drejer sig om fugtbejdset Sæd, anses en Farvereaktion for at være for usikker til Bedømmelsen, saaledes at man her sikkert maa bruge den af Tyskerne anvendte Metode, hvor Vægtdifferencen mellem

ubejdset og bejdset Korn, altsaa en Vægtdifferens paa 3—4 pCt. (foraarsaget af, at der er brugt 3—4 Liter Opløsning af Afsvampningsmidlet pr. 100 kg Korn), bruges som Maal for Afsvampningsgraden, idet Prøven da naturligvis maa udtages direkte ved Maskinen, hvorfra Prøver af saavel bejdset som ubejdset Korn straks maa lufttæt forsegles og forsendes til Analyse sammen med en Prøve af det brugte Afsvampningsmiddel i saavel opløst som ikke opløst Tilstand.

Saafernt der ikke kan findes enklere Metoder end disse beskrevne, maa der sættes et stort Apparat i Gang, for at Kontrollen kan gennemføres tilstrækkelig sikkert, hvorved bemærkes, at det Arbejde, som er forbundet med selve Undersøgelsen af de indsendte Prøver formentlig vil være det mindste og det, der er lettest at organisere, medens en Organisering af selve Prøveudtagningen forekommer betydelig vanskeligere at løse, saafremt der skal tages Hensyn til Omkostningerne.

I Tyskland, hvor en saadan Kontrol gennemføres, og hvor man tager omkring en halv Snes Prøver i hver Anstalt om Aaret, har man et lokalt Markpoliti til at foretage Prøveudtagningen. En saadan Institution, for hvem Opgaven er saa naturlig, har vi ikke herhjemme, og der ønskes næppe fra nogen Side, at vort Ordenspoliti skulde have med en saadan Opgave at gøre.

Der kan ansættes specielle Prøveudtagere eller Kontrollører, som hver faar et større Omraade tildelt; men betænk, hvor hyppigt en saadan Kontrollør vil rejse forgæves selv i de egentlige Afsvampningsmaaneder September og Januar—Marts. Det er jo som nævnt en Forudsætning, at Maskinen skal være i Gang, naar Prøveudtagningen sker. I en stor Sædekornsforretning vil Maskinen være i Gang i den normale Arbejdstid, maaske hver Dag i disse Perioder, men i en lille Anstalt vil en Maskine oftest staa stille, naar Kontrolløren kommer. Det kan nævnes, at ca. 200 eller rundt regnet $\frac{1}{3}$ af Anlæggene forbruger mindre end 30 kg Afsvampningsmiddel om Aaret

— det svarer vel til ca. 10 normale Arbejdsdage, saa til disse og iøvrigt talrige andre Anlæg vil en Kontrollør ofte indfinde sig forgæves, hvis han ikke er Virksomheden paa nærmere Hold.

Dette Forhold taler til Gunst for lokale Kontrollører, og hvem kan fortænke Interesserede i at lade Tanken falde paa Planteavlskonsulenterne, som i Forvejen er engagerede til lignende Kontrolvirksomhed, Kontrol med Kartoffelfremavl, med Hørmarker, med Frø o. s. v. Det skulde selvfølgelig ikke være et Arbejde, som paalægges Konsulenten, men den Institution, som skulde forestaa Arbejdet, kunde for et rimeligt Vederlag søge Samarbejde med Konsulenter, som bor bekvemt i Forhold til de Virksomheder, som skal kontrolleres.

Der melder sig ogsaa Spørgsmaalet, om en eventuel Kontrol skal være obligatorisk eller frivillig — de fleste vil vel — i det mindste til at begynde med — være stemt for en frivillig Kontrol, f. Eks. noget i Lighed med Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.

Endvidere kommer Spørgsmaalet om, hvem der kunde forestaa Kontrollen — Tanken kunde falde paa Statsfrøkontrollen, men det var maaske mere naturligt, at Kemikaliekontrollen, der fører Tilsyn og Kontrol med Afsvampningsmidlers og andre Bekæmpelsesmidlers kemiske Sammensætning og Salg, fik overdraget denne Opgave, som vilde være et forholdsvis naturligt Led i det allerede eksisterende Arbejde.

Men alle disse Enkeltheder saavel som det store og egentlige, om der skal foretages Kontrol eller ikke, bør overvejes nøje inden de kompetente Instanser træffer Beslutninger i Sagen, men vi har ved Statens plantepatologiske Forsøg ment det af Betydning at gøre opmærksom paa nogle af disse Problemer, bl. a. for at vise, at Gennemførelsen af en Kontrol er forbundet med Vanskeligheder, som ingenlunde er uovervindelige, men Problemet er maaske mere kompliceret, end man paa Forhaand kunde formode. Paa Planteavlsaarsmødet i 1943, hvor Landbru-

gets Organisationer var repræsenteret, bragte Forstander E. Gram Spørgsmaalet paa Bane, og det blev vedtaget, at Statens plantepatologiske Forsøg skulde fortsætte Undersøgelserne over, hvorledes Kontrollen kunde udføres, bl. a. ogsaa Spørgsmaalet, om der kunde findes enklere Metoder til Kontrol, end de her skitserede.

Oversigt.

Alvorlige Sygdomme som Stinkbrand i Hvede, Stængelbrand i Rug, Stribesyge og Dækket Brand i Byg samt Spiringsfusariose i alle Kornarter holdes effektivt nede ved Afsvampning med kviksølvholdige Afsvampningsmidler. Hvor Afsvampning undlades, kan disse Sygdomme reducere Udbyttet meget væsentligt. Udbytteforsøg i den sidste halve Snes Aar har endvidere vist, at tilsyneladende sundt Sædekorn giver et Merudbytte for Afsvampning, saaledes at man, uanset om man kan se Sygdom i Kornet eller ikke, bør *afsvampe alt Sædekorn hvert Aar*.

Paa Grundlag af Kemikalieforbruget skønnes det, at der i Øjeblikket afsvampes omkring $1\frac{1}{4}$ Mill. hkg Sædekorn om Aaret, svarende til godt Halvdelen af det aarlige Saasædsforbrug. Heraf skønnes $\frac{3}{4}$ at blive afsvampet i de saakaldte Afsvampningsanstalter, saaledes at disse spiller en overordentlig stor Rolle for Forsyningen med afsvampet Sædekorn.

Desværre lyder der ikke sjældent Klager over Afsvampningens Effektivitet, og dette medfører fra mange Sider Ønsket om Kontrol med den erhvervsmæssige Afsvampning. En saadan Kontrol er desværre omstændelig, idet man ikke uden videre kan afgøre, om en udtaget Prøve er afsvampet eller ikke, og navnlig bereder det Vanskelighed at fastslaa Afsvampningsgraden (Normaldosering, Over- eller Underdosering). Ved Prøveudtagning direkte fra Maskinen er det dog mulig at fastslaa Afsvampningsgraden, naar der samtidig til Undersøgelse tages Prøver af saavel ubejdset Korn som Afsvampningsmiddel.

Før en Kontrol kan iværksættes, bør man dog kende de anvendte Afsvampningsmaskiners Arbejdsevne, ikke mindst med Hensyn til regelmæssig Fordeling af Afsvampningsmidlerne, og herover forbereder Statens Redskabsforsøg en Afprøvning. Samtidig forsøges det ved Statens plantepatologiske Forsøg at finde enklere og sikrere Metoder til en Kontrol med Afsvampningen.

Konsulentbesøg hos alle Medlemmer*).

Af Konsulent, Landbrugslærer *Math. Nissen*, Graasten.

Siden 1860, da *Th. R. Segelcke* ansattes som Danmarks første Konsulent, og 1875, der regnes for den landøkonomiske Konsulentvirksomheds egentlige Fødselsaar ved *M. Dalls* Ansættelse i „Maribo Amts økonomiske Selskab“, er der sket en rivende Udvikling paa Konsulentvirksomhedens Omraade. Det ligger i dennes Natur, at der er Trang til og Brug for at samles og i Fællesskab drøfte de foreliggende Opgaver; det gælder saavel de rent faglige som de mere personlige. Det er da heller ikke første Gang, at Konsulenternes Arbejde er paa Dagsordenen ved Konsulentmødet.

I 1903 indledede 4 Foreningskonsulenter en Forhandling om „*Hvorledes har den lokale Konsulentinstitution udviklet sig, og hvilke Erfaringer er indvunden, der kan lægges til Grund for den fremtidige Virksomhed*“. Dette var en Redegørelse for de indvundne Erfaringer set fra Konsulenternes egen Synsvinkel.

I 1911 og 1926 er Konsulenternes Virksomhed igen paa Dagsordenen, og begge Gange er det førende Mænd fra det praktiske Landbrug, der fremsætter deres Syn paa Sagen. I 1911 holdt Kammerherre *Carl Bech* et Foredrag om „*Konsulentvirksomheden og dens Fremtid*“, og i 1926 holdt Forpagter *Chr. Sonne* Foredrag om „*Konsulentvirksomheden i Danmark*“, et Foredrag, der nærmest formede sig som et Jubilæumsforedrag for Konsulentvirksomheden som 50-Aars Jubilar. Begge Foredrag indeholder mange Udtalelser, der viser, at mange af de Problemer, der i Dag er brændende for den enkelte Konsulent i hans Arbejde, var det ogsaa den Gang.

*) Efter Foredrag ved Konsulentmødet paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 25. Februar 1944.

Allerede i 1927 holder Konsulenterne *M. K. Kristensen* og *N. Bonde* Foredrag om „*Konsulentvirksomheden i den nærmeste Fremtid*“. Begge Foredrag er baaret af Ønske om og Tro paa fortsat god Udvikling trods økonomiske Vanskeligheder for Landbrugserhvervet og hele den landøkonomiske Virksomhed.

Naar man har opfordret mig til ved denne Lejlighed at paatage mig den Opgave at indlede en Forhandling om Emnet „*Konsulentbesøg hos alle Medlemmer*“, er Aarsagen den, at jeg i Efteraaret 1943 skrev en Artikel over samme Emne til vore Landbrugsblade. Det glæder mig, at de deri omtalte Spørgsmaal har berørt Forhold af saa aktuel Interesse, at man har ment det rigtigt at faa Spørgsmaalet draget frem her.

Selv om det forekommer mig, at den fremtidige Udvidelse af Konsulentvirksomheden i højeste Grad maa blive bestemt af, i hvor høj Grad man fra Landbrugets og ogsaa fra det offentliges Side vil yde økonomisk Støtte, saa maa det dog være rigtigt, at Konsulenterne i deres egen Kreds drager Problemerne frem. Konsulenternes eget Virke vil vel som tidligere trække den Linie, som Udviklingen vil følge. Det vilde være naturligst, om en ældre, erfaren Konsulent fremsatte sit Synspunkt; men det er mit Haab, at jeg som en af de yngre Konsulenter maa evne at fremsætte Tanker til videre Drøftelse og Overvejelse.

Netop i en Tid som den nuværende, hvor de Krav, der stilles til Konsulenterne i deres Arbejde, ofte synes at ligge noget ved Siden af det, der vel maa anses for det væsentlige, kan det være af Interesse at præcisere Hovedopgaven. For saa vidt man vil mene, at en Konsulents Hovedopgave nu er den samme som tidligere, kaster kendte Mænds Udtalelser fra Fortiden Lys over Dagens Emne. Lad mig først nævne, at i en af Landhusholdningsselskabet i 1877 til Indenrigsministeriet afgiven Betænkning udtales om Kravet til en Konsulent bl. a.: „Konsulenten maa besidde praktisk og teoretisk Uddannelse — dernæst en ad Erfaringens Vej erhvervet grundig Indsigt i det praktiske Agerbrugs forskellige Grene og Arbejder“ — og videre — „Konsulenten maa kunne paavirke andre, besidde en

af moden Overbevisning og af varm Interesse præget Fremtræden samt have let ved at tale." Det er ikke Smaating; men Fremstillingen er jo rigtig, og den bygger vel paa den Kendsgerning, at en væsentlig Del af Konsulentens Arbejde er Besøg hos Medlemmer. Paa hvilken anden Maade kan den „ad Erfaringens Vej erhvervede grundige Indsigt“ ellers faas?

Kammerherre *Bech* udtaler i sit Foredrag 1911: „Ja, hvad er en Konsulent? Han er vor Lærer, han er vor Fagmand, men han er ogsaa vor Ven, ikke mindst det sidste. Han skal sidde inde med en betydelig Kyndighed, have et velvilligt Sind og en fædrelandssindet Aand. Der skal hos Konsulenten, som vi Landmænd gerne vil have ham, være en vis Retlinethed; hans Fremstilling, hans Maade at være paa maa ikke være vaklende, men den maa dog være hensynsfuld; han skal ikke blot være den, der lærer og giver Undervisning, men man maa mærke, at han selv lærer paa samme Tid ved at tale med den praktiske Landmand og se hans Bedrift. Vi maa have en Følelse af, at han bruger sine Øjne, at han lægger Mærke til alt, hvad der er væsentligt for hans Opgave. Han maa gerne kritisere og rette — uhyre gerne; men vi vil gerne have, at han gør det dels velbegrundet og dels paa en saadan Maade, at vi mærker, at vi i ham har en Ven.“ Den samme Grundtone gaar igennem denne Udtalelse. Det er ved at besøge Manden og se hans Bedrift, at de nævnte Egenskaber maa erhverves.

Forstander *N. Bredkjær* skriver i 1935: „Hovedsagen for Konsulenterne er først og fremmest at vinde Landmændenes Tillid. Kommer der en Kontakt i Stand mellem de to Parter, vil der efterhaanden vokse en Vejledning og Raadgivning frem, især overfor alt nyt, som er i Fremmarch.“

Her tales der om Kontakten mellem Konsulenten og hans Medlemmer. Det er igen en Kontakt, der maa opbygges gennem Besøg hos Landmanden.

Er det stadig saadan, at Besøg ude omkring hos Landmændene er Kærnen i den lokale Konsulentvirksomhed, eller er der en Tendens til, at andre Opgaver optager mere og mere af Konsulenternes Tid? Spørgsmaalet er vanskeligt at besvare, fordi Svaret vil blive forskelligt, eftersom den ene eller den

anden Konsulent giver Svaret. Dertil kommer, at vanskelige Trafikforhold og de særlige af Forholdene fremstaaede Opgaver gør, at Konsulenternes Virkemaade ikke helt kan sammenlignes med den sædvanlige. Men hvordan er Konsulenternes egen Stilling til Spørgsmaalet: Besøg hos Medlemmer? — Ja, herom er det, Diskussionen skulde dreje sig. Jeg mener, at

hvis ikke det fremover bliver saadan, at Arbejdsvilkaaerne for Konsulenterne — og de landøkonomiske Foreninger selvfølgelig med — tillader en fortsat Udbygning af netop Besøg hos de enkelte Medlemmer, taber dansk Landbrug det væsentligste i den Hjælp, Konsulentinstitutionen yder i Produktionen og Økonomien.

Grunden til, at jeg skrev den nævnte Artikel og derigennem vel, at Emnet nu behandles her, var den, at ved et Bestyrelses- og Tillidsmandsmøde i Vis Herreds Landboforening, hvor ca. 20 praktiske Landmænd var til Stede, fremsattes Tanken om Muligheden for, at Konsulenten systematisk kunde aflægge mindst et Besøg aarlig hos alle Landmænd, der er Medlemmer af Foreningen. Drøftelsen af dette Spørgsmaal gav mig Anledning til at fremsætte en Del Tanker om det. Der blev ved Mødet talt baade for og imod en saadan Plan.

Jeg vil gerne straks bekende min egen Stilling til Spørgsmaalet. At systematiske Besøg ikke lige i Øjeblikket lader sig gennemføre af Hensyn til Trafikforholdene er givet. *Imidlertid tror jeg heller ikke, at Tiden endnu er moden til, at Konsulenterne begynder at gennemføre systematiske Besøg hos alle Medlemmer*; vi skal ikke ligefrem paatvinge vor Vejledning, hvis man ikke ønsker den, men vi skal være med til at modne Tiden til, at det bliver, som det nu er i Græsmarkssektionen, at det at være Medlem af en landøkonomisk Forening bl. a. betyder et aarligt Besøg af Konsulenten. Dette Maal maa ikke — trods øjeblikkelige Vanskeligheder og det, at Maalet ikke endnu kan naas — tabes af Syne. Føler Ledelsen af en Forening, at Tiden er inde til et Fremstød paa

dette Omraade, kunde man f. Eks. gøre Medlemmerne opmærksomme paa Forholdet og faa dem til at tage Stilling til det ved Udsendelse af Spørgekort om, hvorvidt et Besøg af Konsulenten ønskes f. Eks. i det kommende Sommerhalvaar. Hergennem kan Vejen banes for systematiske Besøg, uden at der gøres Skade; og de Medlemmer, der ikke plejer at gøre Brug af Konsulenten, gøres opmærksom paa, at ogsaa for dem staar han til Raadighed.

Der tænkes i denne Forbindelse kun paa Foreningens Medlemmer. Medlemstallet i vore Foreninger — baade Landboforeninger og Husmandsforeninger — er i disse Aar i stadig Stigning, hvilket vi hilser med Glæde, og der er al god Grund til fra alle Sider at virke for at naa det Maal nærmere og nærmere: alle danske Landmænd Medlemmer af enten en Landboforening eller en Husmandsforening; men de, der stadig holder sig uden for, maaske endog trods Paavirkning fra forskellig Side, har jo paa en Maade tilkendegivet ikke at ville have noget med Foreningsarbejdet at gøre, og vi har da vist Raad til at skelne skarpere mellem Medlemmer og Ikke-Medlemmer, end det de fleste Steder er Tilfældet. De mange „nye Ting“, som Udfyldning af Skemaer og lignende, der paalægges Konsulenterne i disse Aar, er ofte med til at mindske Forskellen mellem den Nytte, Medlemmer og Ikke-Medlemmer har af Foreningens Arbejde. Det er næppe rigtigt at gøre Skellet mellem Medlemmer og Ikke-Medlemmer mindre. Samme Synspunkt bør Konsulenterne ikke anlægge over for Spørgsmaalet Landboforeningsmedlemmer og Husmandsforeningsmedlemmer; vi bør af al Evne udjævne dette Skel.

Jeg nævnte Græsmarkssektionen som Eksempel paa systematisk gennemførte aarlige Besøg. Jeg vil hævde, at Græsmarkssektionens væsentligste Betydning altid har ligget netop deri; men dette kan jo ikke endnu helt overføres paa den lokale Konsulentvirksomhed, idet Græsmarkssektionens Medlemmer vel oftest melder sig som Medlemmer netop for at faa dette aarlige Besøg af en Fagmand. Det er ofte ikke Motivet for Tilmeldelse til en Landbo- eller Husmandsforening, men for at nyde Gavn af de mange andre Foranstaltninger.

Enhver Konsulent ved, at det ofte er de Landmænd, der har mindst Brug derfor, der benytter Konsulenten mest; ja, vi kender ogsaa Eksempler paa en Benyttelse i Tide og Utide, saa det grænser til, hvad vi vel kan tillade os at kalde Misbrug. Selv om Konsulenten selvfølgelig altid maa staa til Raadighed, naar det tiltrænges, kunde systematisk gennemførte Besøg virke til en mere ligelig Fordeling af Konsulentens Arbejds-kraft til Medlemmerne.

Vi ved, at der er ikke saa faa Medlemmer, der er glade for at faa et Konsulentbesøg, og hos hvem Konsulenten virkelig ogsaa kan gennemføre Forbedringer, men vedkommende Medlemmer hører ikke til de, der endnu føler Kontakten med deres Konsulent og anmoder derfor ikke om et Besøg. Her vil det systematiske Besøg glæde, ja sikkert begge Parter.

Netop ved Besøg er der Lejlighed til at give den Vejledning, der er afpasset efter Manden og hans Bedrift; Forsøgsresultater maa vurderes og sorteres efter Praksis og bliver det kun fuldtud, hvor der er fuld Kontakt. Samtidig udnyttes Muligheden for, at ogsaa Konsulenten lærer og vinder Erfaring.

Selv de smaa Markmøder kan ikke erstatte Besøgene, omend disse Møder vel er den bedste Erstatning.

De altoverskyggende Vanskeligheder for Gennemførelsen af Besøg hos alle Medlemmer er de økonomiske og derigennem de arbejdsmæssige.

Det er en Kendsgerning, at mange Konsulenter lønnes daarligt. Naar det volder Vanskelighed at skaffe ordentlig Løn til Konsulenterne nu, vil det vel blive endnu vanskeligere at skaffe Løn til flere Konsulenter og Assistenten. Og vi kan ikke hylde den Udvikling, at hvor der bliver økonomisk Mulighed, ansættes en Mand mere, naar ikke den hidtil ansatte faar Løntillæg, om dette maatte være tiltrængt. Kunde man tænke sig at indskrænke en Del af de Arbejder, der nu beslaglægger en stor Del af Tiden? Af de Arbejder, der kræver megen Tid, skal nævnes: Forsøgsarbejdet, Jordbundsundersøgelserne, landøkonomisk Ungdomsarbejde, Frøsalg m. m. Vi kan ikke ønske nogen af disse Arbejder indskrænket. Forsøgs-

arbejdet er stadig ofte en Konsulents Nøgle ind til den mere personlige Forbindelse med Medlemmer, og vi kan ikke undvære den Vejledning, Resultaterne giver os; dem bygger vi jo paa i vor Vejledning til Landmændene.

Men baade til dette Arbejde og til Udtagning af Jordprøver kan der anvendes Assistenten, saa Konsulenten, der maa forudsættes at give den bedste Vejledning ud fra Kendskab til sin Egn og gennem Erfaringer, har Tid til at aflægge Besøg. Ja, det bør endog være saadan, at skal der udtages Jordprøver hos en Mand, Konsulenten ikke tidligere har været i Kontakt med, maa der være Tid til selv at komme ud paa Ejendommen for om muligt at komme i mere direkte Forbindelse med Manden.

Frøsalg er ikke egentlig Konsulentarbejde, men kan ogsaa være medvirkende til, at Konsulenten kommer i Forbindelse med Medlemmer. Desværre er Frøsalget dog ofte nødvendigt af Hensyn til Foreningens Økonomi.

Det landøkonomiske Ungdomsarbejde varetages nu ofte af særlige Konsulenter; Ungdomsskoleundervisningen er det naturligt, at Konsulenten deltager i, hvilket heller ikke væsentligt skulde paavirke Tiden til Besøg, idet der stærkest muligt maa arbejdes hen til, at Besøgene — i alle Tilfælde for Planteavlens Vedkommende — gennemføres om Sommeren.

Hvis systematiske Besøg skal gennemføres eller blot, at Konsulentbesøgene stærkt skal udvides, maa Konsulentomraaderne for Landet som Helhed gøres betydeligt mindre. Jeg ved det ikke, men jeg kunde tænke mig, at en stor Del af de Konsulenter, der har de store Omraader, maaske vil føle Vemod ved en Indsnævring af Arbejdsområdet. Men hvis ikke det er Fremtiden, at Konsulentstaben forøges, vil det sige, at den højt berømmede Udvikling i den danske Konsulentvirksomhed standser.

Konsulentvirksomheden i Danmark dokumenteres altid gennem Tal for det samlede Antal Konsulenter i Landet. Forpagter *Sonne* byggede stærkt paa Tallene som Udtryk for Fremgangen i de 50 Aar til 1926. Forstander *Gaardmand* fremhævede den talmæssige Fremgang i sin landøkonomiske Maanedsover-

sigt i Radioen for nylig. I November Maaned 1940 udtalte Forstander *Johs. Petersen-Dalum* i et Radioforedrag bl. a.: „Det forekommer mig, at der ikke i det nuværende Slægtled tidligere har forekommet Situationer, hvor Konsulenthjælp har været saa værdifuld som netop nu; hyppigere Konsulentbesøg, ja ligefrem regelmæssige Konsulentbesøg, tror jeg, vilde være af stor Betydning — derfor, brug de Konsulenter, vi allerede har og lad os overveje Muligheden af at faa ansat flere. Det er vigtigt som aldrig før, at det danske Landbrugs Bedrifter giver saa stort Udbytte, som det under de givne Forhold er muligt. Foredragsmøder, Telefonoplysninger, Kursus kan alt-sammen gøre sin Nytte, men den direkte Samtale med den enkelte Mand i selve Bedriften vil være endnu bedre.“

Ja, det er rigtigt, og Gennemførelse er mulig, naar vi igen faar gode Trafikforhold, og saafremt Landbruget og eventuelt Staten vil yde de økonomiske Bidrag, der kræves. Lad mig om Trafik sige: *Det er ikke en heldig Ordning, at Konsulenten af sin egen Løn skal betale alle Kørselsudgifter.* Vi, der maa det, ved, at da vi kørte Bil, blev den økonomiske Stilling den, at jo mere energisk Arbejde desto mindre Løn; det er en Hemsko at sætte paa Konsulentens Vilje til at virke.

Jeg har i særlig Grad tænkt paa Planteavlskonsulenten, men Planteavl og Husdyrbrug maa jo i Vejledningsarbejdet virke Side om Side, som de gør det i Landbrugsbedriften. I Konsulentvirksomhedens Barndom var det altid Husdyrbruget, der diskuteredes, hvor Konsulentarbejdet var paa Dagsordenen. Ved de nævnte Forhandlinger i 1903 blev Planteavlen skænket en ubetydelig Omtale; men allerede i 1911 siger Kammerherre *Bech*, at nu er det nærved, at det er Planteavlen, der har taget Hovedinteressen. Forpagter *Sonne* er i 1926 inde paa Forholdet og siger meget interessant: „Malkekvægets Fodring er et saa afgørende Led af vort Landbrugs Driftsøkonomi, at der maa gøres det mulige for at bringe den i fuldgod Orden. Vor Planteavlskonsulent har som normal Arbejdsopgave at fremskaffe meget og billigt Grovfoder. Men som Forholdene stiller sig, kommer vi til at beslaglægge hans Vejlederevne ogsaa under den Form, at han hjælper til med ogsaa at faa

Grovfoderet udnyttet bedst muligt gennem Medvirkning ved Udarbejdelsen af en rationel Foderplan for de enkelte Landbrug."

Konsulent *Bonde* er i 1927 inde paa samme Emne, og ogsaa han anbefaler stærkt, at den direkte Vejledning angaaende Foderplanlægning o. lign. faar større Udbredelse. *Bonde* nævner forøvrigt Kontrolassistentene; — maa jeg saa som Sidebemærkning udtale, at det er beskæmmende, at vi i Professor *Lars Frederiksens* Fædreland ikke er naaet længere, end vi er med Hensyn til Uddannelsestiden for Kontrolassistenter; det, der svarer til 9 Mdr.s Landbrugsskoleophold, skulde man ikke synes, er for stort et Krav.

De Meddelelser, der i disse Aar udsendes fra Forsøgslaboratoriet med Foderplaner for Kvæg og Svin, er gode og kunde blive et meget værdifuldt Bidrag til bedre Fodring af Dyrene; men hvor mange Landmænd kan og vil lægge en Foderplan. Ogsaa her er Konsulentens Besøg det vigtigste. Vort Landbrugserhverv bliver efterhaanden saa kompliceret og Landbrugsteorien efterhaanden saa stærkt udbygget, at det er vanskeligt for den enkelte Konsulent helt at være å jour inden for alle Grene af Landbrugsbedriften; men kan Planteavlskonsulenten gøre det, kan jeg ikke se rettere, end at han maa hjælpe ved Foderplanlægning, hvor det ønskes, og anden Hjælp ikke staar til Landmandens Raadighed. Men helst bør Husdyrbruget have sine Konsulenter. Med Fare for at blive misforstaaet vil jeg hævde, at medens Husdyravlen har sine mange dygtige Konsulenter, har Husdyrbruget, hvorved jeg særlig tænker paa Fodring, Malkning o. s. v., ikke mange Konsulenter. Det virker da heller ikke opmuntrende, at der i 7 Punkter for en Arbejdsplan til en Kvægavlassistent ansat i Tønder Amt i Efteraaret 1943 som et 6. Punkt staar: Raadgivende Virksomhed for den enkelte Landmand, saa vidt Tiden tillader. Ja, det nødvendige Arbejde vedrørende det kontormæssige for Avlen maa først udføres — selvfølgelig; men dernæst er det et Spørgsmaal om Tid, hvorvidt der kan aflægges Besøg hos Medlemmerne. Men til syvende og sidst er jo ogsaa dette et Økonomispørgsmaal.

Jeg berørte Forholdet Landboforeningskonsulenter kontra Husmandsforeningskonsulenter; til Trods for at dette er et noget „kildent“ Emne, tror jeg, det maa tages med i Betragtningerne.

Det vilde være interessant, om man kunde analysere Konsulenternes egen Indstilling over for dette. Paa Forhaand skulde man vel vente, at ingen Konsulenter har Grund til at uddybe Kløften mellem disse Organisationer. Det er vel oftest Tilfældet, der bestemmer, hvilken af disse Organisationer Konsulenten tilknyttes. Lad os et Øjeblik se stort, se ideelt paa Spørgsmaalet. Kan vi da andet end mene, at for dansk Landbrug — ja — for Landbrugets hele Stilling i vort Samfund var det eneste rigtige kun een Form for landøkonomisk Forening. Tænk om Landboforeninger og Husmandsforeninger kunde gaa op i hinanden og f. Eks. i Navnet landøkonomiske Foreninger.

Der er noget i Vejen med en Konsulents Indstilling over for Opgaven, om ikke han føler samme Glæde ved at kunne hjælpe med et godt Raad til en Husmand som til en Storbonde.

Konsulenterne kan ikke faa Kløften mellem de to Organisationer til at forsvinde, men de kan, og de bør være at finde paa den Side, hvor der trækkes frem til bedre og bedre Samarbejde; jeg skal ikke skjule, at jeg finder den Form bedst, om Konsulenten overtager alle Planteavlsinteresser — som Planteavlskonsulent — inden for Omraadet, ikke faa Steder er dette jo ogsaa Tilfældet, og vi har flere udmærkede Eksempler paa, hvordan dygtige Konsulenter i deres Virke forstaar at faa netop det rette Samarbejde i Gang mellem Husmandsforeninger og Landboforeninger. Hvor dette sker, vil en Udvidelse af Konsulentbesøgene kunne ske paa et mere rationelt Grundlag, end hvor Konsulenterne spilder Tid og Kræfter paa noget, der ofte smager af Konkurrence.

Konsulenterne maa ikke bære Ved til det Baal, der nærer Splid mellem Ejendomsstørrelserne i vort Landbrug, og som ofte blusser op i en Grad, der nærmer sig det uværdige for danske Landmænd. Lad dette være sagt i al Fordragelighed i vor egen Kreds.

Vi kan ikke ønske ensrettede Konsulenter, og det maa altid

være saadan, at de Arbejdsopgaver, der i særlig Grad gøres en Indsats paa, staar i Forhold til Konsulenternes særlige Interesser og Evner. Men gid Forholdene maa tegne sig saadan for dansk Landbrug, at der bliver tilfredsstillende Økonomi og herigennem Lyst til at arbejde med paa Fremskridtene. Der vil da skabes Mulighed for, at Konsulentbesøg bliver det væsentlige i Konsulentens Arbejde, uden at der derfor lægges saa stærkt Beslag paa Tiden, at der ikke er Mulighed for ved Studier af Beretninger og Artikler m. m. stadig at være å jour ogsaa med de mere videnskabelige Problemer i Landbruget. Heller ikke maa man glemme, at det Arbejde, en Konsulent gør ved at gennemføre mange Besøg, ofte er af større Værdi for Landbruget paa hans Egn, end det Arbejde, der mere direkte kan belyses talmæssigt gennem Antal Forsøg, Antal Jordprøver, hkg Fremavlskorn o. s. v.

Vi føler Glæden ved at følge med den interesserede Landmand over hans Marker og gennem hans Stalde, Glæden over at kunne hjælpe med et godt Raad og Glæden over selv at lære. *Det er denne Vekselvirkning mellem Konsulenten og den praktiske Landmand, der ofte regnes for den væsentlige Grund til, at netop danske Landmænd saa hurtigt erkender og følger Forsøgsresultaterne. Denne Vekselvirkning vil ogsaa fremtidig ske bedst gennem Besøg hos Landmændene.*

Malke- og Hygiejnekonsulentvirksomheden.

Af Malke- og Hygiejnekonsulent *Kr. Dahlgaard Jensen*.

Mælkens Kvalitet betyder meget for de Mejeriprodukter, som fremstilles af den. I Arbejdet for at højne Mejeriprodukternes Kvalitet, maa der derfor ogsaa gøres noget for at forbedre Mælken.

Lige siden Andelsmejerierne begyndte, har man da ogsaa haft Opmærksomheden henvendt herpaa, idet der stilles Krav om, hvordan Mælken skal være, naar den kommer til Mejeriet; samtidig er der i nogen Grad fra Tid til anden givet Anvisninger paa, hvordan den skal behandles for at blive efter Ønske. Mejerikonsulent *Th. R. Segelcke* gav gode Raad herom og viste enkelte Fodermidlers Indflydelse paa Mælkens og Smørrets Kvalitet. I Aaret 1900 ansatte „De samvirkende jyske Mejeriforeninger“ Dyrlæge *J. Hegelund* som Konsulent i Malkning og Mælkehygiejne, og en Aarrække til 1912 virkede han i denne Stilling og gjorde her et fortjenstfuldt Arbejde.

Gennem Aarene har flere Malkelærere virket hovedsagelig for Malkningens rette Udførelse, men ogsaa for Hygiejnen. Dette Arbejde er for en stor Del udført gennem Landboforeningerne, men det har ofte haft Tilfældighedernes Præg, idet det blusser op en Gang imellem for saa at dø hen igen en Tid. De lokale Mejeriforeninger har af og til taget Sagen op; saaledes antog f. Eks. Sønderjysk Mejeriforening i Vinteren 1927—28 Fodermester *J. Gade Holm*, Graasten Landbrugsskole, og Frk. *M. Tovborg Jensen* som Malkelærere. De virkede her i 2 Aar. Mejeriforeningernes Fællesorganisation har de senere Aar udført et Propagandaarbejde for Forbedring af Mælken.

Den første Malke- og Hygiejnekonsulentstilling blev oprettet i Efteraaret 1941 af Ribe og Ringkøbing Amters samt Sønderjysk Mejeriforening i Fællesskab. Baggrunden for Oprettelsen

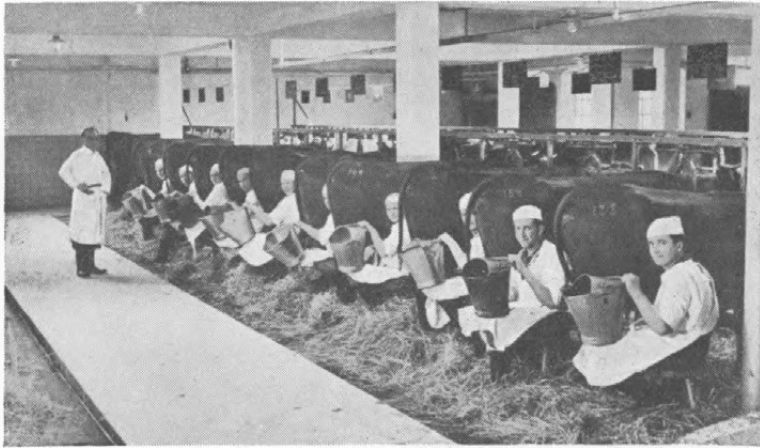

Fig. 1. Klar til at paabegynde Malkningen i Sophienborgs Stald.

var især Hensynet til Mælkens og Mejeriprodukternes Kvalitet. Kravene hertil er jo blevet større gennem Aarene og er de senere Aar blevet yderligere strammet, i 1941 f. Eks. kom der Krav om yderligere Kontrol med Eksportsmørret. Det er altsaa især fra Mejeribruget som saadant, at Kravet om Oprettelse af nævnte Konsulentvirksomhed er kommet og ikke saa meget fra Mælkeproducenterne. Dette mærkes ogsaa i Arbejdet, og det maa der tages Hensyn til ved Tilrettelæggelsen af det.

Virksomheden gaar i Hovedsagen ud paa at udbrede Kendskabet til god Malkning i Arbejdsomraadet, for derved at øge Udbyttet af Malkekøerne og samtidig vejlede Mælkeproducenterne m. H. t. at fremstille god og første Klasses Mælk samt virke for en bedre Staldhygiejne i det hele taget og iøvrigt staa til Raadighed for Mejeriernes Medlemmer med Raad og Vejledning, hvor det ønskes. Det har været drøftet, om det er en Mejeriforeningsopgave eller en Landboforeningsopgave, og det kan jo diskuteres, men nu er det altsaa Mejeriforeningerne, der har taget Sagen op, og det er vel ogsaa ret naturligt. Det er de lokale Mejeriforeninger, der antager Konsulenten og lønner ham, men hele Arbejdet sker i Forstaaelse og Samarbejde

med Mejeriforeningernes Fællesorganisation. Virksomheden skulde jo efterhaanden udvides, saa hver Mejeriforening fik sin egen Konsulent. I Aar er Viborg Amts Mejeriforening gaaet med ind i Arbejdet, og flere Mejeriforeninger drøfter for Tiden Spørgsmaalet.

Hvor stort et Omraade, der er passende for en Konsulent at virke i, er forøvrigt vanskeligt at sige nu. Arbejdet er jo ikke rigtig inde i faste Rammer, og har vel ikke fundet sin endelige Udformning endnu. Forholdene, som de udvikler sig for Mejeri-bruget, vil ogsaa betyde en Del herfor.

Ved Ansættelsen af en Konsulent er et af Spørgsmaalene: „Hvilken Uddannelse skal han have?“ Noget kunde jo tale til

Fig. 2. Rigtig Haandstilling ved Malkning. („Landet“ fot.).

Fordel for, at det skal være en mejeribrugsuddannet Mand, fordi han har mest Forstand paa Mælk og Mælkefejl og forskellige Ting vedrørende dette, men da Arbejdet for det meste skal foregaa ude hos Landmændene og i Kostaldene, er det nok alligevel bedst med en Mand med Landbrugsuddannelse. Bedst er det selvfølgelig om Uddannelsen har gaaet noget i begge Retninger. Fra Mejeriforeningernes Side er der vist almindelig Enighed om, at Konsulenten skal være en Landbrugskandidat. Han maa saa have særlig Uddannelse i Malkning og Brugen af Malkemaskiner, ligesom Kursus i Mælkebakteriologi og Undersøgelse af Mælk ogsaa vil være paakrævet.

Efterhaanden som der ansættes flere Konsulenter, bør der hvert Aar afholdes Kursus for dem i Emner vedrørende deres Arbejde.

Ved Siden af sin faglige Uddannelse maa Konsulenten tillige være i Besiddelse af en vis Evne til at taksere de Forhold og Mennesker, han har for sig, idet han kommer i Forbindelse med en Mængde Mennesker med meget forskellig Indstilling over for dette Arbejdsfelt og dets Betydning. Malkning og hvad dertil hører er jo et dagligdags, men dog i mange Maader særegent Arbejde, der udføres paa næsten alle danske Landbrug, enten saa man er interesseret i det eller ikke, og det samme gælder for en Del af de Mennesker, som udfører Arbejdet.

Da Virksomheden jo hovedsagelig er sat i Gang paa det Grundlag at fremme Mælkehygiejnen og Forstaaelsen af Malkearbejdets Betydning, vil en stor Del af Arbejdet bestaa i det propagandamæssige, og hertil er Afholdelse af Malkekursus udmærket, foruden at Deltagerne saa samtidig faar Undervisning i Malkningens rette Udførelse. Hidindtil har meget af Tiden gaaet med Afholdelse af saadanne Kursus. Den bedste Tid for Afholdelse af Malkekursus er naturligvis Vintermaanederne, men visse Tidspunkter om Sommeren kan ogsaa bruges. Til et normalt Kursus er ca. 15 Deltagere passende. De møder 3 Dage i Træk paa en Gaard og faar Undervisning i Malkning og Hygiejne, saavel Teori som Praksis. Nogle Steder holdes Kursus kun i 2 Dage eller blot 1 Dag som en Slags Demonstration. Hvilken Form for Kursus, der er bedst, afhænger af Deltagerne,

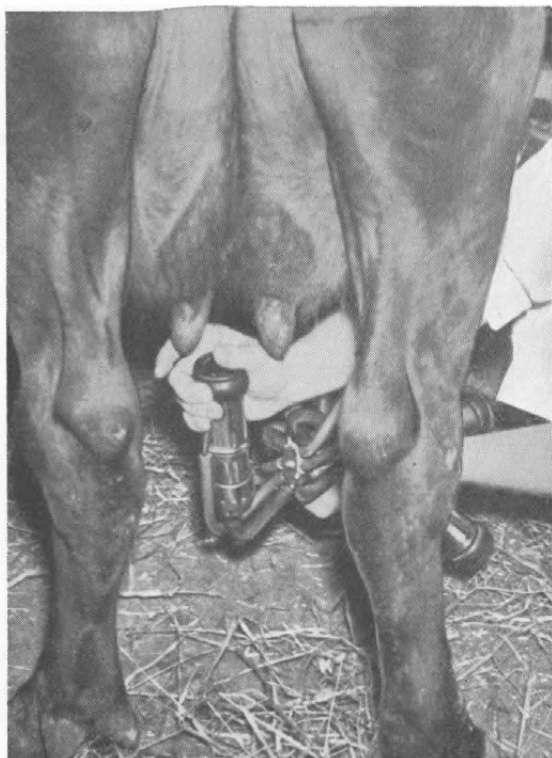

Fig. 3.
Paasætning af
Patteskopper.

der kommer, af Interessen for Malkearbejdet paa vedkommende Egn og endvidere ogsaa af Tidspunktet for Kursusets Afholdelse.

At faa Kursuset rigtigt tilrettelagt, saa det passer efter Forholdene og de Mennesker, der kommer, er den første Forudsætning for, at Deltagerne faar noget virkeligt Udbytte deraf, og Formaålet med det naas. Et saadant Malkekursus afsluttes oftest med et Mejerimøde for Andelshavere med Husstand i Forsamlingshuset eller et lignende Sted. Her holdes der saa Foredrag i Tilknytning til Kursuset, vises Lysbilleder etc. Disse Møder er gode. Her er ofte baade Ejer og Fodermester og til-lige Mejeribestyrer til Stede, og der kommer ofte en saglig, frugtbringende Diskussion i Gang mellem disse, en Diskussion som ellers ofte vanskeligt vil finde Sted. Jo bedre Samarbejdet

er mellem ovennævnte, des lettere naas det gode Resultat, men det kræver, at de forstaar hinandens Synspunkter, og som Hjælp til dette kan et saadant Møde være udmærket.

Et vigtigt Punkt i Arbejdet er endvidere Foredragsvirksomheden, og den bør udnyttes mest muligt, bl. a. ved Mejerigeneralforsamlinger og lignende Steder. Her faar man ofte Lejlighed til at faa et større Publikum i Tale.

Den konsultatoriske Virksomhed er det Meningen at gennemføre noget lignende som ved andre Konsulentvirksomheder. Hidindtil har den ikke optaget ret meget af Tiden, men det bliver temmelig sikkert mere, efterhaanden som Folk bliver mere bekendt med Foretagendet. Den er ogsaa lidt vanskelig at udføre. Her gør det ret store Omraade sig bl. a. gældende og især under de nuværende Samfærdselsforhold. Den kræver ofte, at Konsulenten er paa Stedet i Masketiden og maaske endda ved flere Masketider, og der vil da gaa forholdsvis megen Tid.

Skal Virksomheden være virkelig effektiv, kræves der i nogle Tilfælde indgaaende bakteriologiske Undersøgelser af Mælk, Brøndvand m. v., og disse kan i Almindelighed ikke udføres paa en Gaard.

Hvor der holdes Kursus flere Dage, er det almindeligt, at Konsulenten i de Dage staar til Raadighed for Mejeriets Leverandører med Raad og Vejledning i den Tid, der kan blive tilovers fra Kursuset. Han bør medbringe Apparater til Undersøgelse af Mælken fra de enkelte Køer. Der vil her kun være Tale om Katalaseprøven, men det er ogsaa en udmærket Prøve til Konstatation af Yverets og den nymalkede Mælks Tilstand, og den kan i Forbindelse med Reduktaseprøven af de enkelte Køers Mælk, som jo kan udføres paa Mejeriet, ofte give udmærket Vejledning m. H. t. at finde Aarsagen til, at Mælken er daarlig paa vedkommende Gaard.

Et af de Problemer, en Konsulent oftest møder, er, at det kniber at holde Mælken i første Klasse ved Reduktaseprøven, eller det kniber at holde den fri for Lugt- og Smagsfejl ved Mælkebedømmelsen. Daarlig Reduktase kan skyldes, at een eller flere Køer giver daarlig Mælk, men det skyldes dog oftest daarlig Hygiejne eller mangelfuld Afkøling af Mælken. Naar

disse Ting bliver forbedret, hjælper det oftest paa Reduktasen, saa denne Fejl er ikke saa vanskelig at afhjælpe. Værre er Smagsfejlene, som jo for en stor Del stammer fra Fodringen. Fodringen betyder meget for Mælkens Kvalitet og kan paa- virke den baade i god og daarlig Retning. Den efterhaanden ret udbredte Ensilagefodring mærkes ogsaa paa Mælkens Kvalitet. Ensilage er jo et udmærket Foder, men det kan, især hvis det er fremstillet daarligt, give Anledning til daarlig Smag i Mæl- ken. Afhjælpning af Fodringsfejl vanskeliggøres noget der- ved, at de forhaandenværende Fodermidler og især de, der giver Afsmag, jo oftest skal bruges uanset deres Tilstand. Af Hensyn til Mælkens Kvalitet er det derfor vigtigt altid at have sunde og gode Fodermidler at fodre med; og her er et

Fig. 4.
Skylning af Mal- kemaskinen. Det er meget vigtigt, at denne Skylning sker straks efter Brugen.

Punkt vedrørende Fremstilling af god Mælk, som de fleste ikke tænker over.

Mælkepengene er jo ikke alene Betaling for selve Malkearbejdet og Arbejdet i Kostalden. Det er ogsaa Betaling for den største Del af Arbejdet ude i Marken, og lige saavel som Grundlaget for denne Indtægt lægges ude i Marken, lægges ogsaa Grundlaget for Mælkens Kvalitet dér i Form af de Afgrøder, vi avler til Fremstilling af Mælken, hvordan disse Afgrøder behandles o. s. v.

Fra Mejeriforeningernes Side skal der nu gøres et Arbejde for at skabe mere Klarhed over disse Spørgsmaal. At medvirke hertil maa ogsaa være en vigtig Opgave for en Hygiejnekonsulent.

Malkemaskinernes stigende Udbredelse giver ogsaa Opgaver foruden Afholdelse af Kursus. Et Spørgsmaal, som melder sig her, er, at enkelte eller flere Køer kun daarligt lader sig malke med Maskine. De giver Mælken daarligt ned eller tilbageholder en Del af den. Ofte er det her Malkeren og ikke Maskinen, der er noget galt med. Opgaven bliver saa først at faa Mal-

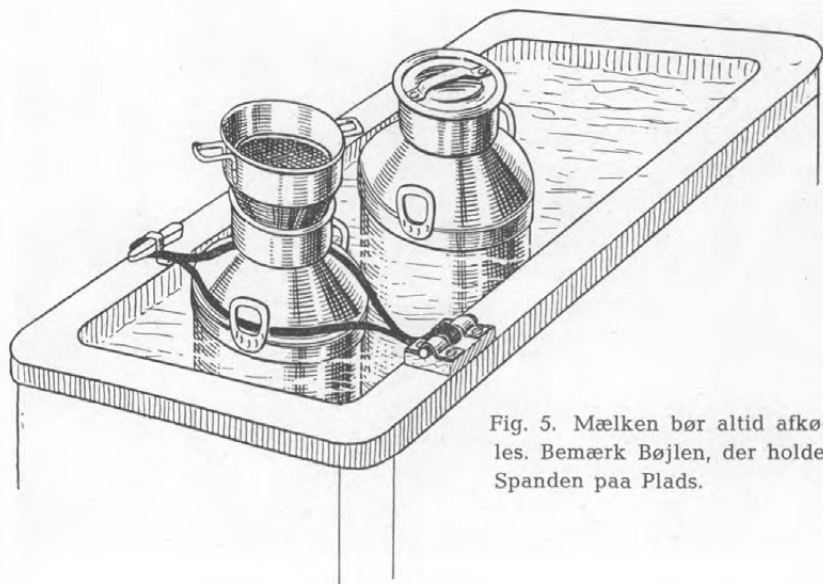

Fig. 5. Mælken bør altid afkøles. Bemærk Bøjlen, der holder Spanden paa Plads.

keren retledet og dernæst at faa Kørne rigtig indstillet, men de er jo Vanedyr, saa det kan godt tage nogen Tid og være vanskeligt. En af Hovedopgaverne ved Maskinmalkningen er at lære Malkerne og Brugerne at holde Maskinerne ordentlig rene og desinficerede. Det betyder meget for Mælkens Kvalitet.

Af andre Felter, hvor en Malke- og Hygiejnekonsulent kan medvirke, kan nævnes Fodermesterkonkurrencer, Malkekonkurrencer, Udstillinger ved Dyrskuer m. m.

Kontorvirksomhed er der ikke meget af. Det egentlige Arbejde sker ude omkring. En bestemt Kontordag om Ugen til Besvarelse af telefoniske og skriftlige Henvendelser vil maa-ske med Tiden blive paakrævet. Men indtil da er det nok med en bestemt Adresse og et bestemt Telefonnummer, hvor man kan give Besked om, hvor Konsulenten opholder sig og er at træffe.

Der er en vid Arbejdsmark for en saadan Malke- og Hygiejne-konsulentvirksomhed. blot man finder den rigtige Form for

Fig. 6. Støvsugeren kan gøre god Nytte i en Kostald.

Dyrkningen af den. Et af de vigtigste Punkter, ja næsten det vigtigste — for blot det er i Orden, følger meget af det andet med — er Indstillingen over for hele Problemet *Hygiejne* i dette Ords videste Begreb. Det være sig ved Fodring, Malkning, Mæl-kens Behandling, Kreaturerne Pasning og Pleje m. m. De fleste Landmænd synes, at deres Dyr skal passes og plejes godt, men hvad der saa er god Pleje af f. Eks. en Ko eller en Kalv er et meget vidt Begreb; det een maaske synes er godt, synes en anden ofte er under al Kritik o. s. v.

Jo mere intensivt Husdyrbruget bliver, des større Krav stilles der til Hygiejnen. I Tider som nu, hvor Kraftfoderet bliver regnet ud og tildelt sparsomt for helst at udnyttes til sidste Gram, skal Hygiejnen være i Orden, om man vil have det fulde Udbytte. Det gælder alt, hvad der kan medvirke til Dyrenes Velbefindende, det være sig Stalden, dens Indretning, Isolation og Ventilation og — ikke mindst — Dyrenes Pasning. Her er en Opgave for en Konsulent.

Bekæmpelse og Udryddelse af Kvægtuberkulose, smitsom Kastning og Yverbetændelse er ogsaa for en Del hygiejniske Foranstaltninger, og her kan der ogsaa være Opgaver, som en Hygiejnekonsulent kan medvirke til at løse.

Litteratur.

Malkning og Mælkehygiejne.

De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation har under Redaktion af Konsulent *Aa. Lund-Rasmussen* udsendt en fortrinlig lille Bog om Malkning og Mælkehygiejne, der tager Sigte paa at yde Landbruget Vejledning med Hensyn til Forbedring af Mælkens Kvalitet.

Naar der er Tale om Mælk til Konsum og specielt Børnemælk, finder man det ikke blot rimeligt, men ogsaa naturligt, at der stilles ret strenge Krav til Mælkens forskellige Egenskaber. Den skal være sund og ren og nedkøles straks efter Malkningen. Der føres regelmæssig Kontrol med Køernes saavel som Malkepersonalets Sundhedstilstand, og man maa undgaa Fodermidler, der kan give Mælken Afsmag.

Helt den samme Forstaaelse for Opfyldelsen af de hygiejniske Krav finder man i Almindelighed ikke, naar Talen er om Mælk, der af Mejerierne skal oparbejdes til forædlede Produkter som Smør, Ost m. v. Man er ofte tilbøjelig til alene at betragte det som Mejeriets Opgave at fremstille Smør, der kommer i den bedste Trediedel ved Smørbedømmelsen, uden at overveje nærmere hvorledes dette skal lade sig gøre, hvis den af Producenten leverede Mælk er af ringere Kvalitet. Det er sikkert rigtigt, som det fremhæves i Bogens Forord, at en væsentlig yderligere Forbedring af de forædlede Mejeriprodukters Standard i første Række vil være betinget af en almindelig Fremgang i Kvaliteten af den Mælk, der stilles til Raadighed for Mejerivirksomhederne.

Paa forskellig Maade har Mejeribruget gennem Kursus, Demonstrationer m. v. søgt at fremme Mælkehygiejnen og Forstaaelsen af de forskellige Staldarbejders rette Udførelse. Det kan straks siges, at den nu foreliggende Vejledning i Malkning og Mælkehygiejne er særdeles velegnet som et Led i dette Oplysningsarbejde.

Ved dens Udarbejdelse har 5 Forfattere medvirket. Forsøgsleder *H. Wenzel Eskedal* redegør for Yverets Bygning og Mælkens Produktion, herunder Spørgsmaal som Tvangsgoldning og 2 eller 3 Gange Malkning. I andre Afsnit behandler samme Forfatter Spørgsmaal om visse Foderstoffers

samt Staldforholdenes Indflydelse paa Mælkens og Mejeriprodukternes Kvalitet.

Malkningens Udførelse, Mælkens Behandling og Bedømmelse er Spørgsmaal, der maa have en fremtrædende Plads i en Vejledning som denne. Malkekonsulent, Fru *Mette Tovborg Jensen*, lægger for med Haandmalkningen og redegør med sædvanlig Grundighed for de mange smaa og store Ting, der er med til at højne Malkearbejdets Kvalitet og skabe Interesse for og Glæde ved dette af Uforstand ofte ringeagtede Arbejde.

Maskinmalkning og de forskellige Arbejder, der knytter sig hertil, behandles af Konsulent *Kr. Dahlgaard Jensen*, medens Konsulent *J. C. Christensen* tager sig af Omtalen af Mælkens Kvalitet, Bedømmelse og dens Behandling hos Producenten.

I et afsluttende Afsnit gør Stadsdyrlæge *Sv. O. Koch* Rede for et af Kostaldens altid aktuelle Spørgsmaal: Yverlidelser, først og fremmest Yverbetændelse. Det er af stor økonomisk Betydning, at disse Lidelsers Optræden begrænses mest muligt. En Omtale af deres Forebyggelse og Behandling er derfor særdeles vel anbragt i en Vejledning af denne Art.

Vejledningen faas enten gennem Mejerierne eller direkte fra Mejerikontoret, Aarhus. Pris Kr. 1,50.

C. A. N.

Den lille Konsulent.

Den lille Konsulent er en Samling af Raad og Anvisninger i det daglige Landbrugsarbejde, som gennem Aarene er offentliggjort i danske og en Del udenlandske Landbrugsblade. Redaktionssekretær *W. Kernel* og Fuldmægtig *H. Årsøe*, der har forestaaet Indsamlingen og Bearbejdelsen af de mange Anvisninger og gode Raad, er gaaet systematisk frem. De har inddelt de mange Tips i forskellige Grupper, alt efter de Hovedarbejder, de vedrører. Den lille Konsulent er derfor ikke en Bog, som man læser og derefter kan lægge til Side, men er derimod beregnet paa — og særdeles velegnet til — at være en Haandbog, som man tyer til, naar man staar for at skulle udføre et eller andet Arbejde og gerne vil vide, om det kan gennemføres med mindre Besvær, end man er vant til.

Mange af de paagældende smaa praktiske Vink vil være kendte, men hvem kan huske dem i det Øjeblik, de skal bruges. Det vil være en god Anvendelse af Bogen at gaa den systematisk igennem og finde ud af, hvilke Hjælpemidler, man faar Brug for i Aarets Løb, og saa benytte ledige Stunder i

Vintertiden til at faa anskaffet eller lavet de mest nødvendige Ting.

Først omtales Huggehuset, Værktøjet og dets Brug. Hvordan faar man et Hammerhoved eller et Øksehoved til at sidde fast? Nye Blade sat paa Maskinkniven o. s. v. For hvert enkelt Spørgsmaal gøres der i faa Linier Rede for Fremgangsmaaden. I de allerfleste Tilfælde er der udført Illustrationer, der bedre end lange Forklaringer viser, hvad Sagen drejer sig om. Saaledes fortsættes der fra Huggehuset ud i Marken, ind i Stalden, til Redskaber og Maskiner, Skoven, Haven o. s. v. Til Slut er der en Række nyttige Tabeller samt en Forklaring paa en hel Del Handelsudtryk ved Husdyrhandel.

Det er en særdeles indholdsrig Bog, som det vil være rart at have ved Haanden. Den indeholder ialt ca. 500 gode Raad og 300 Tegninger. Pris Kr. 8,50.

C. A. N.

Fortegnelse over Læresteder.

De samv. danske Landboforeninger har udsendt en Fortegnelse over de af de lokale Landboforeninger udpegede Læresteder i praktisk Landbrug. Disse Læresteder i et Antal af ca. 600 er nogenlunde jævnt fordelt Landet over. De er udpeget paa Grundlag af et almindeligt Skøn over deres Egnethed som Lærested for unge Mennesker, og der forudsættes ikke noget Tilsyn med dem.

Aftale om Fæstemaal træffes direkte mellem Husbond og Medhjælper, og Lønnen er den paa Egnen gængse efter Alder og Kvalifikationer.

Fortegnelsen er en omfangsrig Bog paa ialt 166 Sider, hvor der gives en Række Oplysninger om Forholdene paa hvert enkelt Lærested. Foruden Ejerens Navn og Adresse m. v. angives Ejendommens Størrelse med Oplysning om Jordens Beskaffenhed, Antal Medhjælpere, Husdyrbestandens Størrelse m. m. Endvidere anføres det, hvor mange ledige Pladser, der kan regnes med at være.

Det er baade en stor og vanskelig Opgave at udpege et saa stort Antal Læresteder, men at vække Interessen for en grundig, alsidig og maalbevidst Uddannelse hos den store Del af dansk Landboudom er en anden og sikkert endnu vanskeligere Opgave, hvis Løsning man ikke kommer uden om, der- som Lærestedsudpegningen skal faa den Betydning, man paa Forhaand venter af den.

Hesten i Avl og Brug.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har nylig udsendt en ny Bog: „Hesten i Avl og Brug“. Medarbejdere har været Professor *Johs. Jespersen*, Landbohøjskolen, Landskonsulent *J. P. Rejsgaard*, Statskonsulent *Alf. Søndergaard*, Konsulent *Herluf Hansen*, Konsulent, Løjtnant *V. A. Hoffgaard* og Landbrugslærer *S. Karlskov Jensen*.

Hensigten med Bogen er at give en virkelig solid Orientering ud fra den Betragtning, at Hesten ikke er en Maskine, men et levende Væsen, der foruden Foder og Pleje ogsaa kræver Forstaaelse i den daglige Omgang.

Samtlige Racer, der i Danmark er Genstand for Avl, er udførligt behandlet i selvstændige Afsnit med Fotografier af de forskellige Racers betydelige Stamholdere og karakteristisk raceprægede Individuer. Fremstillingen er nøgtern og objektiv, og det for Forstaaelsen nødvendige historiske Tilbageblik faas gennem overskuelige Slægtstavler.

Baade Belgierne, Oldenborgerne, Russerhestene, Nordbaggerne og det mere internationale hippologiske Aristokrati er behandlet lige saa udførligt.

Andre Afsnit omhandler Hestens Hovpleje, Biologi og Avlsforhold samt praktisk Hestebedømmelse. Denne Skildring er faktisk Bedømmelsens A. B. C. og overordentlig anvendelig ved Kursus for unge Landmænd.

I andre Afsnit beskrives Hestens rette Fodring, Opseling, Forspænding og Kørsel, navnlig det sidste Felt behandles grundigt.

Efter en Omtale af de hyppigst forekommende Sygdomme gives en udførlig Redegørelse for Handel med Heste, og Bogens sidste Afsnit, der omhandler Ridning, vil især have Interesse for den hestesportsinteresserede Del af Landbougdommen. Bogen er paa 266 Sider og koster 6,00 Kr.

Udkomne Bøger.

Rodfrugternes Sygdomme og Skadedyr. 2. Udg. Af E. Gram og P. B o v i e n. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab. 125 Sider + 48 Helsider Farvetavler. (Kbhvn. 1944).

Nordiske Jordbrugsforskeres Forening gennem 25 Aar 1918—1943. Ved E. L u n d i n g, N. J. F.'s Generalsekretær. 84 Sider, samt Generalregister for Nordisk Jordbrugsforskning 1919—1942. 67 Sider. (Kbhvn. 1944).

Beretning fra Statsfrøkontrollen for det 72. Arbejdsaar fra 1. Juli 1942 til 30. Juni 1943. Ved C h r. S t a h l. Særtryk af Tids-skrift for Planteavl, 48. Bind. 50 Sider. (Kbhvn. 1944).

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. XXVI. Regn-skabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1941—42. Udgivet af Det landøkonomiske Driftsbureau. 175 Sider. (Kbhvn. 1944).

Aarsberetning om Det kongelige danske Landhusholdnings-selskabs Virksomhed i 1942—1943. Udarbejdet af Selskabets Sekretariat. 157 Sider. (Kbhvn. 1944).

Hesten i Avl og Brug. Af J. Jespersen, J. P. Refs-gaard, Alf. L. Søndergaard, Herluf Hansen, V. A. Hoffgaard og S. Karlskov Jensen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 268 Sider. (Kbhvn. 1944).

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Plante-avlen paa Sjælland 1943. Samlet og bearbejdet af de samvir-kende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved L. R a s m u s s e n, Konsulent. 344 Sider. (Kbhvn. 1944).

Beretning om Planteavlsarbejdet i De samv. Husmandsfor-eninger i Fyns Stift 1943. Udarbejdet ved Planteavlsudvalgene. Samlet og bearbejdet af J a c o b H a n s e n, Konsulent. 171 Sider. — Beretning om Regnskabsføringen i 1942—43 i De samv. Husmandsforeninger i Fyns Stift. Ved A. C h r. N i e l s e n, Konsulent. 24 Sider. (Odense 1944).

Forsøgsberetning for 1943. Ved Konsulent K. Iversen. Udgivet af Stevns og Omegns Planteavlforening. 15 Sider + Oversigt. (Kbhvn. 1944).

Kvægavlen paa Sjælland 1942—43. Beretning og Regnskaber fra De sammensluttede sjællandske Kontrolforeninger. Ved Konsulent Tage Andersen. 56 + 239 Sider. — *Beretning fra Forbundet af sjællandske m. fl. Kvægavlforeninger og Udvalget for Kvægavlen.* Ved Konsulent Jørg. Philipsen. 36 Sider. Ill. (Slagelse 1944).

208. *Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Fortsatte Undersøgelser over dansk Smørfedt.* Ved J. E. Winther. 96 Sider. — 209. *Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Fodringsforsøg med Avlstrye.* Ved L. Hansen Larsen og Ed. Sørensen. Statistiske Undersøgelser af Resultaternes Sikkerhed. Ved P. S. Østergaard. 32 Sider.

Udgivet af Statens Husdyrbrugsudvalg. I Kommission hos Ejvind Christensens Forlag. (Kbhvn. 1944).

Oversigt over Forsøgslaboratoriets Arbejder i Aaret 1942—43. 61 Sider. (Kbhvn. 1944).

20. *Beretning fra Foreningen af jydsk Landboforeningers Husholdningsudvalg og Forsøgskøkken.* Udarbejdet af Konsulent Cath. Holmsgaard. 49 Sider. (Skanderborg 1944).

Malkning og Mælkehygiejne. Vejledning for Landbruget. Under Redaktion af Konsulent A. a. Lund-Rasmussen. Udgivet af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, Aarhus. 94 Sider. (Aarhus 1944).

Frederikshavn og Omegns Landboforening. Foreningens Udvikling og Arbejde 1938—43. Aarsberetning 1943. Samlet ved Henry Frederiksen. 100 Sider. (Frederikshavn 1944).

Erhvervsraadet for Gartneri- og Erhvervshavebrug. Aarsberetning 1943. 24 Sider. (Kbhvn. 1944).

40 *Aar paa Løvstrupgaard 1904—1944.* Jubilæumsskrift ved Forstander I. M. Voigt. 62 Sider. Trykt i 150 Eksp., hvoraf ingen kommer i Handelen. (Skjern 1944).

Understøttelsesforeningen for trængende forhenværende Landmænd paa Sjælland og omliggende Øer. 1894 — 10. Marts — 1944. Jubilæumsskrift udarbejdet af Kontorchef Frits Olsen. 19 Sider. (Kbhvn. 1944).

Regnskabsresultater 1942—43. Udgivet af Fyens Stifts patriotiske Selskab. 23 Sider. (Odense 1944).

Dansk Bogfortegnelse. Aarskatalog 1943. 93. Aargang. Udgivet af G. E. C. Gads Forlag. 373 Sider. (Kbhvn. 1944).

Om Bygningsbestemmelser i Brandpolitiloven for Landet. Af Civilingeniør N. Chr. Hafn, Direktør for Dansk Brandværns-Komité. 70 Sider. (Kbhvn. 1944).

Vitaminer og Mineralstoffer i Husdyrenes Fodring. Af Knud Rottensten, Dr. phil. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 3. reviderede Udgave. 155 Sider. (Kbhvn. 1944).

Landbohaven. Prydhaven, af Konsulent, Havearkitekt P. Wad, Køkkenhaven, af Konsulent P. Bruun-M ller, Frugthaven, af Plantageejer, Magister Hans Cornelius Olsen. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 271 Sider. (Kbhvn. 1944).

Fortegnelse over Læresteder i praktisk Landbrug udpeget af Landboforeningerne. Udgivet af De samv. danske Landboforeninger. 166 Sider. (Kbhvn. 1944).

Beretning om afkomspr mierede Tyre og Hingste ved de af de samvirkende Fælles-Landboforeninger ledede Afkomsbed mmelser 1943. Udgivet af De samv. danske Landboforeninger. (Kbhvn. 1943).

Svineavlen i Jylland 1943. Samlet og udarbejdet af Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg ved Nic. B nde, Konsulent. 114 Sider. (Aarhus 1944).

Officiel Hanestambog (Nr. 233—280). Udarbejdet af Konsulent David Davidsen. Udgivet af Statens Fjerkræudvalg. 62 Sider. (Holbæk 1944).

De danske Kartoffelmelsfabrikkers Forsøgs- og Fremavls-virksomhed 1943. X. Samlet af O. Bachmann. 23 Sider. (Dybvad 1944).

Statens Redskabsprøver. 93. Beretning. Arbejdspr ver med Roeoptagere til Sukkerroer. Afgivet af Dommerudvalget ved Knud Hansen. 54 Sider. (Kbhvn. 1944).

Mindre Meddelelser.

Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab lader i 1944 uddele indtil 25 Sølvmedailler til Tyende paa Landet og Landarbejdere (Mænd og Kvinder), der har vist særlig Dygtighed i et eller flere til Landbrug, Havebrug eller Skovbrug hørende Fag og har præsteret lang og tro Tjeneste.

Indstillinger indsendes gennem en Landbo- eller Husmandsforening til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Rolighedsvej 26, København V., inden Udgangen af Juli Maaned og maa være ledsaget af den paagældende Forenings eller Sogneraadets Erklæring samt indeholde fornødne Oplysninger om den Indstillede, derunder Navn, Adresse, Tjenestetid, om Vedkommende tidligere har været indstillet, Anbefaling fra Husbonden m. v.

Der benyttes Skemaer, som faas ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabet.

Hædersbelønninger for Landboflid.

Indstillinger fra Landboforeninger og fra Landsdels- eller Amts-Sammenslutninger af Husmandsforeninger om Landhusholdningsselskabets Hædersbelønninger (Sølvbægre m. v.) for Landboflid indsendes til Selskabet *inden den 1. Juni*.

Indstillingerne skrives paa et Skema, som faas ved Henvendelse til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Rolighedsvej 26, København V.

Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat (Afdeling B).

Legatet, der bestyres af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Præsidium, skal anvendes til Forsøg og Undersøgelser, der har til Formaal at fremskaffe Midler til Bekæmpelse af Sygdomme hos Dyr.

Legatportionerne, der er strengt personlige, kan gives for et Tidsrum af indtil 3 Aar. Portionernes Størrelse fastsættes i hvert enkelt Tilfælde af Legatbestyrelsen.

Ansøgning om Andel i Legatet, bilagt med udførlige Oplysninger om, til hvilket Formaal og paa hvilken Maade Beløbet agtes anvendt, maa indsendes til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Rolighedsvej 26, København V., inden den 15. Juni d. A. Ansøgningskema benyttes ikke.

Beskæftigelsesmuligheder i Landbruget efter Krigen.

I Anledning af, at *Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse* paatænker at gennemføre en landsomfattende Undersøgelse af Beskæftigelsesmulighederne i Landbruget efter Krigens Slutning, har Landbrugsraadet, De samv. danske Landboforeninger, De samv. danske Husmandsforeninger og De samv. danske Andelsselskaber fremsat en Udtalelse, hvori det bl. a. hedder:

„Landbruget er uden Tvivl det Erhverv, der har de største uudnyttede Beskæftigelsesmuligheder, det være sig Opførelse af Ensilagebeholdere, Ajelebeholdere og Møddingssteder, Grundforbedringsarbejder, Landvindingsarbejder m. m., hvortil der ydes Støtte af Staten, og andre Arbejder saasom Nybygninger, Bygningsreparationer m. m. Gennem adskillige Aar vil der til disse Arbejder kunne anvendes flere Hundrede Mill. Kr. aarlig. L. A. B. har planlagt en landsomfattende Undersøgelse af disse Arbejdsmuligheder, og Landbrugets Organisationer henstiller til det praktiske Landbrug at tage vel imod L. A. B.s Medhjælpere og medvirke til, at Undersøgelsen bliver saa grundig og omfattende som muligt.

Disse Arbejdsmuligheder vil imidlertid ikke i fuldt Omfang kunne udnyttes straks ved Krigens Ophør, idet de i større eller mindre Omfang forudsætter Adgang til Raamaterialer.

Da det er af afgørende Betydning, at den ledigblevne Arbejdskraft bliver beskæftiget, opfordrer Landbrugets Organisationer danske Landmænd til i saa stort Omfang som muligt at beskæftige ekstra Arbejdskraft i den første Tid efter Krigens Slutning, f. Eks. for en Periode paa nogle Maaneder.

Det er et meget stort Offer, den enkelte Landmand yder ved at tage en fremmed ind i Hjem og Bedrift, men i Betragtning af Spørgsmaalets vidtrækkende Betydning henstiller undertegnede Organisationer til hver eneste praktisk Landmand efter Evne at bidrage til Arbejdsløshedens Bekæmpelse, naar Freden forhaabentlig inden længe maatte komme.“

Landbrugets Prisforhold i Marts Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Marts Md.	Marts Md.	Jan.-Marts Md.	Febr. Md.	Marts Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	27,88	28,95	28,95	28,95	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	253	228	223	210	210
Slagterisvin, (sl. V.)	268	254	266	272	272	272
do. do. 80 $\frac{1}{2}$ kg og derover	284	270	282	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	52	58	37	36	35
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	823	819	802	800	781
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2500	2500	2673	2650	2850
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	34,18	32,80	23,83	24,00	24,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	14,06	15,40	14,20	14,88	15,00	15,00
Runkelroefrø	235	274	275	195	195	195
Kaalroefrø	343	450	450	155	155	155
Rødkløverfrø	759	1018	980	562	563	573
Hvidkløverfrø	830	946	938	766	755	765
Hundegræsfrø	255	260	260	251	250	253
Alm. Rajgræsfrø	195	225	225	163	165 ³⁾	160 ³⁾
Ital. do.	178	205	205	148	150	145
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,20	24,40	24,50	24,50	24,70
Sv. Ammoniak	24,65	24,10	24,30	24,20	24,20	24,40
40 pCt. Kaligødning	18,69	19,13	18,70	19,05	19,05	19,25

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

For Svin over 80 kg ydes fra Oktober 1942 et Tillæg paa 16 Øre pr. kg.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Marts Md.	Marts Md.	Jan.-Marts Md.	Febr. Md.	Marts Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	276	276	276	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	214	193	189	178	178
Slagterisvin	291	276	288	295	295	294
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	339	339	363	360	387
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	498	477	347	349	349
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	375	411	379	397	400	400
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	125	126	127	127	128
40 pCt. Kaligødning	157	160	157	160	160	161
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	225	225	225	225	225
Husdyrprodukter, ialt	242	239	240	242	241	241
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	238	246	240	239	240	240
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	242	240	240	242	241	241
Kunstgødning	164	167	167	157	157	158
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Vejr og Klima*).

Af Statsmeteorolog L. Lysgaard.

I Stillebæltet nede ved Ækvator straalere Solen om Formiddagen, Regnen om Eftermiddagen og Maanen og Stjernerne om Natten. — Slet saa straalende er Vejret ikke herhjemme! Vort Vejr saa straalende, ensartet og regelmæssigt, havde det været nok saa let at være Landmand og Meteorolog i Danmark — som Tilfældet er. Men det er dog et Spørgsmaal, om der er Grund til at være ked af vort barske og omskiftelige Vejr; thi kan man tro den gamle Græker *Hippokrates*, Lægekunstens Fader, der levede omkring Aar 400 f. Kr., saa bliver Menneskene uvirksomme i ensformigt Vejr, medens stærke og pludselige Vejrforandringer i de tempererede Zoner begunstiger Stofskiftet og skærper Forstanden.

Vejr.

Det er ikke saa ligetil, som man skulde tro, at give en kort og klar Definition paa Begrebet *Vejr*, men der er vist ikke mange, der vil gøre Indvendinger, naar vi siger, at Vejret i snævre Forstand kun maa omfatte de Foreteelser, der knytter sig til Vanddampens Fortætningsprocesser eller Fortætningsprodukter, saaledes at Skyer, Regn, Sne o. s. v. falder ind under Begrebet *Vejr*, men Vind, Solskin o. s. v. ikke. I videste Forstand derimod maa Vejret være noget i Retning af Lufthavets øjeblikkelige Tilstand, den Tilstand, hvori vi daglig forefinder Lufthavet; det vil dog kun sige den nederste halve Snes km — altsaa et yderst tyndt Luftlag i Sammenligning med den samlede Atmosfære, som man nu mener strækker sig Tusinder af km ud i Rummet mellem Planeterne. Efter denne

*) Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 15. Marts 1944.

udvidede Definition bliver Lufttryk, Temperatur, Solskin, Skydække, Fugtighed, Nedbør, Vind o. s. v. Elementer, som omfattes af Begrebet *Vejr*, og som kan anvendes til at beskrive eller karakterisere *Vejret*.

Man taler i Almindelighed om flere Slags *Vejr*: Høj- og Lavtryksvejr, Straalings- og Strømningsvejr o. s. v. Mest praktisk er i dette Tilfælde den sidstnævnte Inddeling i Straalingsvejr, som direkte skyldes Solen, og Strømningsvejr, som direkte skyldes Vinden, men indirekte naturligvis Solen.

Gennemsnitlig naar knapt Halvdelen af Solstraalingens Energi ned og bliver indsuget af Jorden. Luftmolekylerne, Skyerne og selve Jordoverfladen kan tilbagekaste betydelige Energimængder — et tæt Skylag saaledes ikke mindre end 3 Fjerdedele af Solenergien. Blev Skydækket derfor lige saa tæt i den lyse, som det er i den mørke Tid, vilde vi utvivlsomt gaa en ny Istid i Møde. Paa den anden Side holder Skyerne som et Tæppe eller en Dyne paa Jordens Varme og bidrager derved til at mildne Nætterne og Vintrene.

Rundt regnet medgaar Halvdelen af den Solvarme, Jorden modtager, til Fordampning af Vand. Vanddampen stiger til Vejrs og fortættes før eller senere, saa Fordampningsvarmen kan frigøres og tilføres Lufthavet, men ganske vist ad en lang og besværlig Omvej.

Den anden Halvdel af den modtagne Solvarme udstraales som mørk Varme; Hovedparten faar dog ikke Lov at slippe ud i Verdensrummet og gaa tabt, men bliver indsuget af Vanddampen, der saaledes kommer til at spille den samme Rolle for Jorden som Glasset for Drivhuset. Jo mindre Vanddamp Luften indeholder, desto lavere Nattemperatur maa man vente; derfor bliver Foraaret med den korte Nat forholdsvis mere udsat for Nattefrost end Efteraaret med den lange Nat.

Udstraalingen fra Jorden er størst om Dagen og om Sommeren, naar Jorden er varmest, og ikke om Natten og om Vinteren, naar Jorden er koldest. For et bestemt Sted bliver Udstraalingen dog en ret jævn Proces, idet den er proportional med 4. Potens af den absolutte Temperatur: Celsius-temperaturen plus 273.

Indstraalingen fra Solen er naturligvis størst om Sommeren ved Middagstid i skyfrit Vejr, i hvilket Tilfælde ca. 60 pCt. af Solstraalingen kan naa ned til Jorden. Er Luften tilmed særlig ren, kan ca. 80 pCt. Sollys slippe igennem Lufthavet og ned og varme Jorden op. Dagens Klarhed er derimod størst, naar der er enkelte høje eller mellemhøje hvide Skyer paa Himlen. Om Vinteren er Indstraalingen ringe, og om Natten er den Nul Aaret rundt. For et bestemt Sted bliver Indstraalingen derfor en særdeles ujævn Proces.

Da Solstraalingen sine Steder er stejl, men andre Steder skraa — sine Steder langvarig, men andre Steder kortvarig, og da Jordoverfladen er uensartet, hvad Farve, Forfatning, Form og Stof angaar, bliver Jordens Opvarmning ved Indstraaling fra Solen og Afkøling ved Udstraaling til Verdensrummet ujævne Processer. De forskellige Stoffer, som udgør Jordsmonnet, har jo forskellige Indsugnings- og Udstraalings-, Tilbagekastnings- og Varmeledningsevner, og de har forskellig Varmefylde og Gennemskinnelighed. Jo mere mørk, ru og tør og jo slettere ledende og mindre gennemskinnelig en Flade er, desto varmere vil den blive, naar Bestraalingen er den samme. Allervarmest kan derfor en Asfaltflade, en Sandørken eller Hede blive, medens en Vandflade eller fugtig Jord kun langsomt og vanskeligt lader sig opvarme.

Fra Jordoverfladen kan Varmen ledes ned i Jordbunden; men i saa ringe en Dybde som 1 m kan man ikke spore den daglige Gang i Jordtemperaturen. Derimod kan den aarlige Gang spores helt ned i mindst 20 m Dybde. Herhjemme er Grundvandets Temperatur paa Sjælland Aaret rundt $8\frac{1}{2}^{\circ}$ — altsaa uden nogen kendelig aarlig Gang.

Men Varmen kan ogsaa ledes fra Jorden til den jordnære Luft, der praktisk taget modtager al sin Varme ved Berøring med Jorden og ikke ved Indsugning af den direkte Solstraaling.

Navnlig om Sommeren er Temperaturforløbet lige over Jorden interessant — ikke mindst fordi mange Dyr og Planter opholder eller befinder sig dér. Bestemmer man Temperaturen ved Jorden og i forskellige Niveauflader, vil det vise sig, at

Temperaturen om Dagen er højest ved Jorden, og at den aftager hurtigt opefter gennem de nederste cm Luft for derefter at falde langsommere ved voksende Højde; over saadan noget som 2 m-Niveaueet er Temperaturfaldet gennemgaaende mindre end 1° pr. 100 m Stigning.

Efter Maalinger i Belgrad er Middelmaksimumtemperaturen dér normalt 40° ved Jorden, medens den i 40 cm Højde kun er 27° og i 2 m Højde endda kun 26° . Temperaturen aftager altsaa ikke mindre end 13° fra Jorden til 40 cm-Niveaueet, men kun 1° fra 40 cm- til 2 m-Niveaueet. Det er følgerlig lige over Jorden, at Luften er varmest, og at den største Temperaturvariation med Højden findes.

Om Natten er Forskellen mellem Luftens og Jordens Temperatur ret ringe. I 40 cm Højde er Luften gennemsnitlig 1° og i 2 m Højde ca. 2° varmere end Jorden. Der er altsaa Temperaturstigning med Højden i den jordnære Luft om Natten.

Om Vinteren er Forskellen mellem Luftens og Jordens Temperatur ligeledes ringe med Jorden som det koldeste Legeme det meste af Tiden.

Har Solen et Sted opvarmet Jorden og denne Luften, saa Temperaturfaldet med Højden er blevet mere end 1° pr. 100 m, kommer Luften ud af Ligevægt: Ligevægten bliver instabil eller labil, som man siger. Ved Opvarmningen bliver den jordnære Luft nemlig lettere end den ovenover liggende, hvorfor den maa stige til Vejrs for at blive erstattet af koldere og tungere Luft fra Omgivelserne. En saadan lodret Transport af Luft og Varme kaldes Konvektion.

En Skitse (Fig. 1) kan bedre end mange Ord fortælle, hvad der foregaar ude i Naturen, naar Luften ved Jorden bliver saa stærkt opvarmet, at den kommer ud af Ligevægt. Pilene angiver saa nogenlunde Strømningens Retning og Hastighed, idet tætliggende Strømmlinier svarer til stor Hastighed. Under Konvektionen eller Opstigningen udvider Luften sig og afkøles 1° pr. 100 m. Vedvarer Opstigningen, maa der efterhaanden indtræde Fortætning, idet kold Luft ikke kan indeholde nær saa megen Fugtighed som varm Luft. Fra det Øjeblik Fortætningen begynder, afkøles Luften kun godt $\frac{1}{2}^{\circ}$ pr. 100 m Stig-

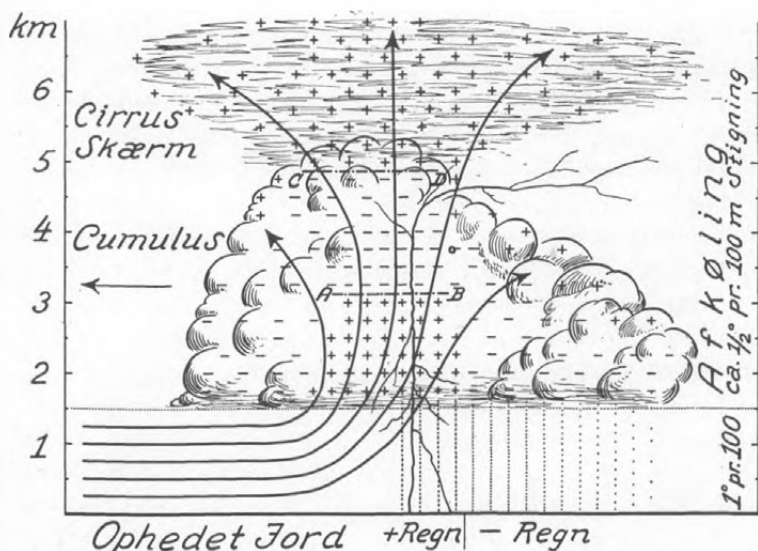

Fig. 1. Strømningen og Elektricitetsfordelingen i en Varmetordensky, der forskyder sig til venstre paa Billedet. Man ser, hvorledes et Lyn er opstaaet ved Linien AB og forplanter sig opad og nedad. Den voldsomme Regn i Begyndelsen af Uvejret er positiv, men den moderate Regn negativ elektrisk. (Efter Lufthav, Vejr og Klima).

ning, idet Fordampningsvarmen, der jo er ca. 600 Varmeenheder pr. Gram Vand, frigøres og tilføres Luften. Da Opstigningen indskrænker sig til et ret begrænset Omraade, vil Fortætningsprodukterne: yderst smaa Vanddråber, danne Skyer, der kommer til at ligne Kloder eller Stakke. I tør Luft: Luft med lav Fugtighedsgrad, dannes kun smaa og højtliggende Staktskyer, medens der i fugtig Luft dannes lavtliggende Staktskyer. Jo kraftigere Opvarmning og jo større Dampindhold: absolut Fugtighed, desto større og mægtigere Skyer. Er der saaledes dannet smaa Staktskyer om Formiddagen, kan disse Skyer ved Middagstid udvikle sig til store Staktskyer, der kan minde om Kæmpeblomkaal, og de store Staktskyer kan om Eftermiddagen videreudvikle sig til Bygeskyer og endnu større Tordenskyer.

Skitsen viser, hvordan der først er dannet en almindelig Staksky (paa Latin *Cumulus*), som efterhaanden er vokset og blevet

saa stor, at dens Top er naaet op i de kolde Regioner, hvor Skydraaberne er frosset til Iskrystaller og har bredt sig ud og dannet ligesom en Ambolt eller Skærm af Fjerskyer (paa Latin *Cirrus*) over Stakskyens Top. I samme Øjeblik denne Udvikling finder Sted ude i Naturen, har vi ikke længere med en Staksky at gøre, men med en Tordensky (paa Latin *Cumulonimbus*) — en saakaldt Varmetordensky, der naar som helst kan begynde at udspy sine Lyn. Plus- og Minustegnene angiver Elektricitetens Fordeling i Tordenskyen. Lynene dannes i det elektriske Felt mellem de 2 Slags Elektricitet ved Linierne AB og CD, og de kan forplante sig baade opad og nedad, saadan som Tegningen viser. Den voldsomme Regn i Begyndelsen af et Uvejr er positiv elektrisk, medens den nok saa moderate Regn senere hen gennemgaaende er negativ.

Et Par Billeder (Fig. 2 og 3) kan illustrere, hvordan Konvektionen tager sig ud ude i Naturen. Det første Billede er særlig karakteristisk Foraar og Forsommer. Ja, til et dansk Landskab med Høstakke paa Marken hører der en Himmel som denne med fine, hvide Skystakke svævende i Luften. Det andet Billede er særlig karakteristisk i Juli og August, Hundedagene, med den baade varme og damprige Luft, der let kan komme ud af Ligevægt. Skyen er en typisk Varmetordensky med Ambolt eller Skærm.

Allerede om Eftermiddagen begynder Udstraalingen at overgaa Indstraalingen, saa der om Aftenen og Natten kan dannes Dug eller Rim. Taage bliver der kun Tale om, hvis Afkølingen er særlig kraftig, eller der er lidt Vind til at blande Luften. Iøvrigt kan Afkølingen af den jordnære Luft fremkalde nedadrettede Strømme, i hvilke Luften vil opvarmes 1° pr. 100 m Fald. De Skyer, der er dannet under Opstigningen om Dagen, vil derfor hyppigt gaa i Opløsning henad Aften som Følge af denne Nedsynkning.

Rent Straalingsvejret forekommer kun i Omraader med Vindstille eller svag Vind. Bliver der Tale om stærkere Vind, vil Vejret automatisk blive mere eller mindre strømningspræget. Der er med andre Ord en ret jævn Overgang fra Straalingsvejret til det nok saa udviklede Strømningsvejret. Danmarks

Fig. 2. Stakskyer eller saakaldte Smuktvejrscumulus.

Fig. 3. Varmetordensky. Man ser tydeligt den egentlige Staksky af Draaber og Ambolten eller Cirrusskærmen af Iskrystaller.

Vejr er for det meste en Blanding af Straalings- og Strømningsvejr.

Strømmer en tør Luftmasse om Sommeren fra en varmere Egn, f. Eks. Sydøsteuropa, henover Danmark, vil vi i en saadan Luftmasse faa varmt og tørt Vejr uden Skydannelse af Betydning. Strømmer en tør Luftmasse om Vinteren fra en koldere Egn, f. Eks. Rusland, hen over Danmark, vil vi i en saadan Luftmasse faa koldt og tørt Vejr.

Strømmer derimod kølige og fugtige Luftmasser fra Nordhavet eller Atlanterhavet henover Danmark om Sommeren, vil der dannes Stakskyer og muligvis ogsaa Byge- og Tordenskyer ved Konvektion — akkurat som det var Tilfældet, da Talen var om Straalingsvejr. Luften kommer her ud af Ligevægt ved at blive opvarmet af Jorden, den strømmer hen over.

Fig. 4 viser, hvordan Havluften kan give os køligt og ustadigt Sommervejr (den øverste Skitse), men mildt og fugtigt Vinter-

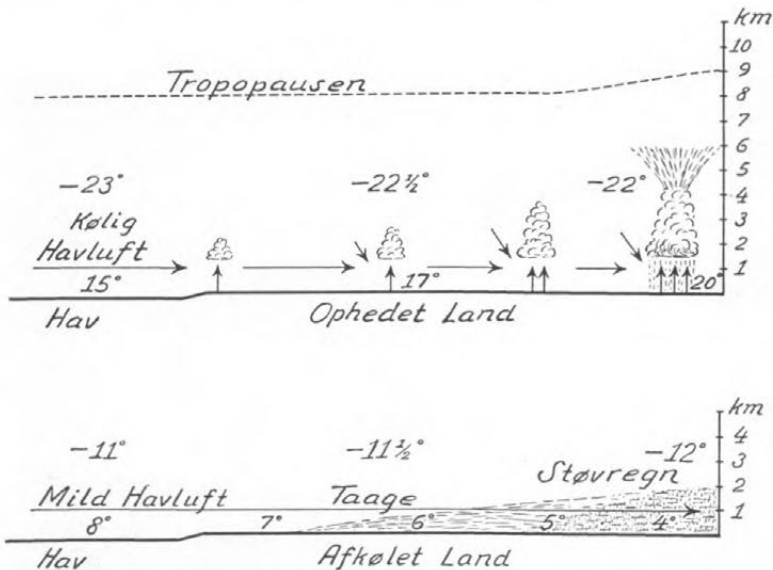

Fig. 4. Havluft over Land Sommer og Vinter. Pilene angiver Strømningen og Tallene Temperaturen, henholdsvis 2 m og 3—5 km over Jorden.

vejr (den nederste Skitse). Om Vinteren er Havluften jo normalt varmere end Jorden, hvorfor den bliver afkølet nede fra under sin Strømning ind over Landet. Først dannes der Dug eller Rim og derefter Taage, som kan vokse i Tykkelse eller Højde for efterhaanden at begynde at støvregne.

Vi er nu naaet frem til det rene Strømningsvejr, vi har, nemlig det Vejr, der forekommer omkring de berømte Fronter, men dette Vejr er saa indviklet, at vi i denne Sammenhæng maa gaa let hen over det.

Er Vejret koldt i Danmark, vil mild Luft, der er paa Vej til Landet, ikke blandes noget videre med den kolde Luft, men strømme op over denne langs en saakaldt Varmfrontflade, der rører Jorden langs en Varmfront og har en Hældning paa ca.

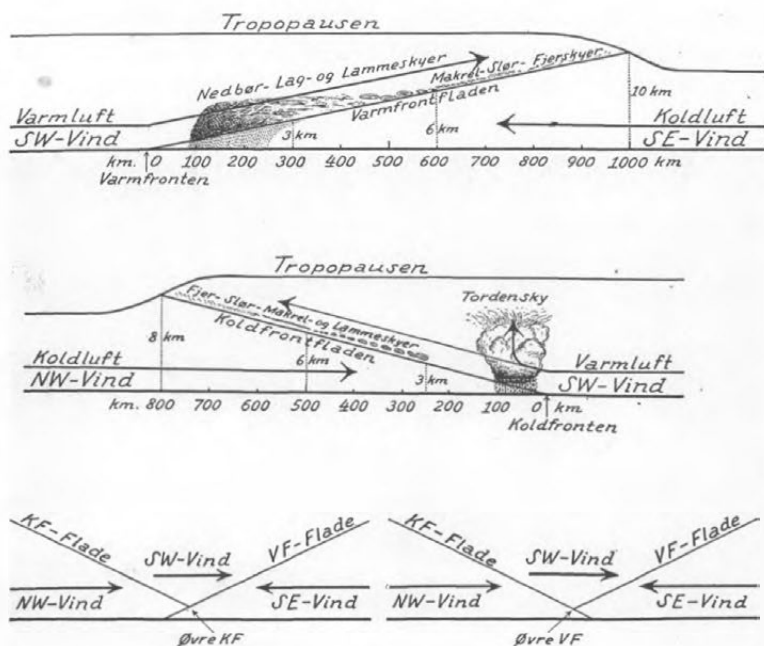

Fig. 5. Strømningen, Sky- og Nedbørdannelsen ved en Varmfrontflade (øverste Skitse), ved en Koldfrontflade (mellemsite) og ved en Vinter- og en Sommersammenklapning (nederste Skitse). (Efter Lufthav, Vejr og Klima).

1 : 100 herhjemme. Den øverste Skitse (Fig. 5) viser den almindelige Strømning, Sky- og Nedbørdannelse ved en Varmfrontflade, som fra Sydvest svinger ind over Landet. Paa Billedet forskydes den altsaa til højre. Vinden er sydøstlig i den kolde, men sydvestlig i den varme Luft. Naar Varmfronten derfor passerer det Sted, man befinder sig, vil Vinden dreje fra Sydøst til Sydvest, samtidig med at Temperaturstigningen sætter ind. Barometret kan være mere eller mindre stærkt faldende foran, men kun langsomt eller slet ikke faldende bagved Fronten. Da Varmfrontfladen er saa skraa, hæves den varme Luft kun langsomt, hvorfor Fortætningen bliver en jævn og udbredt Proces. Øverst oppe og forrest paa Frontfladen dannes Fjerskyer; længere nede kommer saa Makrel-, Slør-, Lamme- og Lagskyerne inden de egentlige Nedbørskyer og Taageskyer. Det er navnlig Lag- og Nedbørskyerne, der er dominerende ved Varmfrontfladen. Fra Nedbørskyerne kan der falde Sne og Slud, men Regn som den saakaldte Landeregn

Fig. 6. Fjerskyer med opadbøjede Spidser er gode Regnbefudere. Paa Billedet trækker Skyerne op fra venstre.

eller Dagregn er dog den almindeligste Nedbøriorm ved Varmfrontfladen.

Nogle Skybilleder kan bedst illustrere, hvordan Himlen forandrer Udseende, naar en aktiv Varmfront nærmer sig Landet.

Fjerskyer med opadbøjede Spidser er gode Regnbebudere (Fig. 6); vender Spidserne derimod nedad, er Chancen for Regn ikke nær saa stor. I Slørskyerne (Fig. 7) dannes ofte Ringe om Sol eller Maane og andre mystiske Tegn.

Paa Billedet (Fig. 8) er Lagskyerne endnu saa tynde, at Solen kan ses gennem dem; længere nede paa Frontfladen bliver de tykkere for efterhaanden at overgaa til Nedbørskyer. Under Lag- og Nedbørskyerne svæver der undertiden — som Billedet viser — sønderrevne Taageskyer, der passende kan kaldes Sletvejrskyer, fordi de i saa høj Grad bidrager til at gøre Himlen mørk og truende.

De bølgede Lagskyer er særlig almindelige om Vinteren paa Frontflader, der er blevet vandrette. De ser truende ud,

Fig. 7. Slørsky med Ring om Solen.

Fig. 8. Lagsky, gennem hvilken Solen ses. De mørke Skygger er lave Sletvejrskyer.

Fig. 9. Bølgede Lagskyer, der kan være mørke og truende, men uden at give Nedbør.

Fig. 10. Mandelskyer bebuder ofte om Sommeren køligt Væjr, der indledes med Regn og Torden.

men mener ikke noget med det. Der kan ikke falde Nedbør fra den Slags Skyer, fordi der jo ingen Opstigning finder Sted — af Betydning, i alt Fald.

Er Væjret mildt i Danmark, vil kold Luft, der er paa Vej til Landet, ikke blandes noget videre med den milde Luft, men strømme ind under denne langs en Koldfrontflade, der rører Jorden langs en Koldfront og har en Hældning paa ca. 1 : 80 herhjemme.

Den mellemste Skitse (Fig. 5) viser Strømningen, Sky- og Nedbørdannelsen ved en Koldfront, som fra Nordvest svinger ind over Landet. Paa Billedet forskydes den altsaa til højre. I den milde Luft er Vinden sydvestlig, men i den kolde nordvestlig. Naar en Koldfront passerer det Sted, man befinder sig, vil Vinden følgelig springe fra Sydvest til Nordvest, samtidig med at Temperaturfaldet sætter ind. Barometret kan falde foran, men er som Regel stærkt stigende bagved Koldfronten.

Processerne ved en Koldfront bliver voldsomme, fordi den varme Luft tvinges meget stejlt i Væjret. Vi faar derfor dannet

Stakskyer, Byge- eller Tordenskyer — akkurat som det var Tilfældet ved Konvektionen, men i en meget større Maalestok. I Modsætning til Sommerens Varmetorden, der er lokal, er Tordenen ved Koldfronten, den saakaldte Fronttorden, udbredt, og den kan indtræffe Aaret rundt, men er dog hyppigst i Hundedagene. Medens Varmfrontnedbøren falder foran, falder Koldfrontnedbøren hovedsagelig bagved Fronten.

Undertiden, navnlig om Sommeren, kan Mandelskyer være Koldfrontbebudere, men ellers bebuder Koldfronten ikke sin Ankomst ved Hjælp af høje Skyer saadan som Varmfronten; men i mange Tilfælde vil en Varmfront efterfølges af en Koldfront, hvis ikke Fronterne kommer samtidigt, idet Koldfronten rykker hurtigere frem og kan have overhalet Varmfronten og dannet en saakaldt Sammenklapning. I saa Fald kommer der et nok saa kompliceret Billede ud af det med øvre Fronter, der ikke naar ned til Jorden, men som bogstaveligt talt svæver frit i Luften. Den nederste Skitse i Fig. 5 viser den almindelige Strømning omkring en Sammenklapning Vinter og Sommer. De fleste Fronter, der passerer Danmark, har indhentet hinanden to og to og dannet Sammenklapninger.

Fronterne er almindeligvis knyttet til vandrende Lavtryk, eller rettere de vandrende Lavtryk opstaar som Bølger paa Frontfladerne og dør hen som større eller mindre Hvirvler, der driver rundt i Lufthavet med den fremherskende Vind — akkurat ligesom Hvirvler i en Aa kan følge med Strømmen.

Tegningerne (Fig. 11) fortæller et saadant vandrende Lavtryks Livshistorie, fortæller hvordan det opstaar, udvikles og dør hen. Paa a er den punkterede Linie en Front med mild Vestenvind paa sin Sydside, men kold Østenvind paa sin Nordside. Paa b er Varmluften ved at bryde ind i Koldluften og danne en Varmfront. Paa c fortsættes denne Udvikling, men Koldluften har taget den kastede Handske op og gaar til Angreb i Varmens Flanke og Ryg, hvor der dannes en Koldfront. Paa d, e og f indhentes Koldfronten mere og mere af Varmfronten og danner en Sammenklapning, og Barometret, der til at begynde med faldt stærkt dér, hvor Varmeindbruddet fandt Sted, altsaa i Lavtrykkets Centrum, falder langsommere og langsommere for

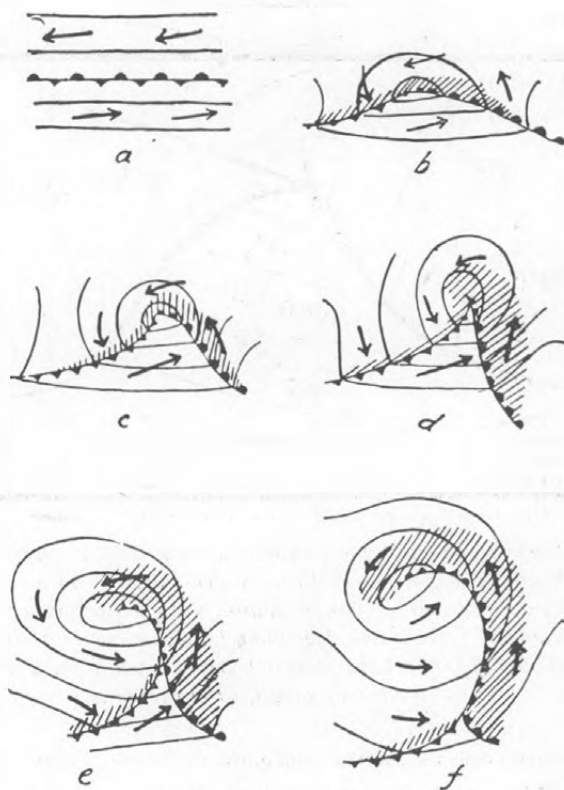

Fig. 11. Et Lavtryks Livshistorie (se Teksten).

efterhaanden at gaa over til Stigning. Lavtrykket fyldes ud, siger man, og det dør hen.

Saa længe Fronterne ikke er klappet sammen, forskydes Lavtrykket i den milde Strømnings Retning — altsaa mod Nordøst eller Øst. Senere hen følger det den fremherskende Vind i Lufthavet.

Den næste Skitse (Fig. 12) er lige ved at være noget i Retning af et Nærbillede af Situationen i c. I Midten ses Vejsituationen fra oven, medens den øverste og nederste Skitse forestiller Snit gennem Lavtrykket, henholdsvis Nord og Syd for Centret. Man ser tydeligt Strømningen og Nedbøromraaderne ved Fron-

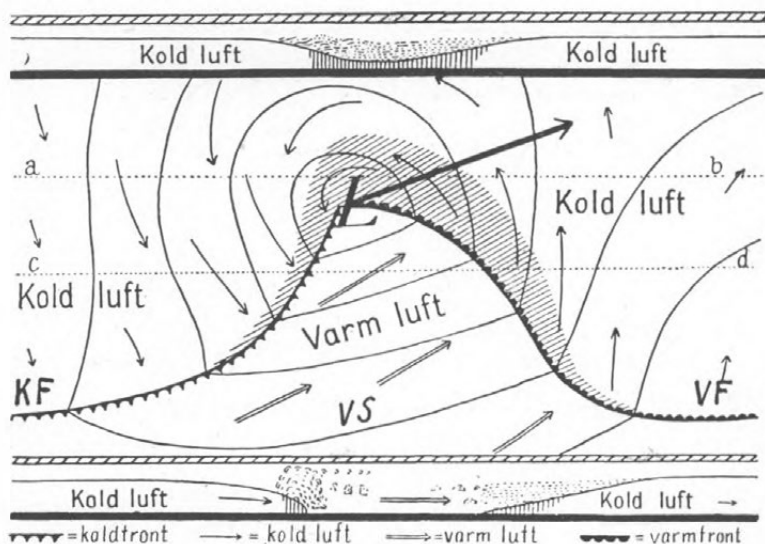

Fig. 12. Bjerknes' berømte Lavtrykmodel. De smaa Pile angiver Strømningen (Vinden) og den store Pil Lavtrykkets Bane. VF er Varmfronten, KF Koldfronten og VS den saakaldte Varmsektor, hvor den varme Luft er brudt ind i den kolde. De tynde Linier er Isobarer, der angiver Barometerstanden eller Lufttrykket; Lavtrykket har sit Centrum ved L. Nedbøromraadet er skraveret.

terne. Varmfrontens Nedbøromraade er bredt, fordi Opstigningen er skraa, men Koldfrontens smalt, fordi Opstigningen er stejl. Ved Varmfronten faar vi derfor jævn Nedbør som Landregn, medens vi faar Bygevejr og maaske Torden ved Koldfronten.

Fig. 13 viser, hvorledes Februarstormen i 1934, der alene i Hedeselskabets Plantager fældede 20—25 000 Rummeter Tømmer, opstod under Island og vandrede indover Sydnorge og Letland til Rusland.

H og L angiver henholdsvis Høj- og Lavtrykomaaderne. De tynde Linier er Isobarerne, der er tegnet for hver 5. Millibar (mb); 1000 mb = 750,1 mm eller 4 mb = 3 mm Kviksølv. De tykke Linier er Fronterne, og det skraverede Omraade viser, hvor Nedbøren falder. Stationerne markeres med en Cirkel, hvis Himlen er skyfri. Er der Skyer, fyldes mere eller mindre af Cirklen

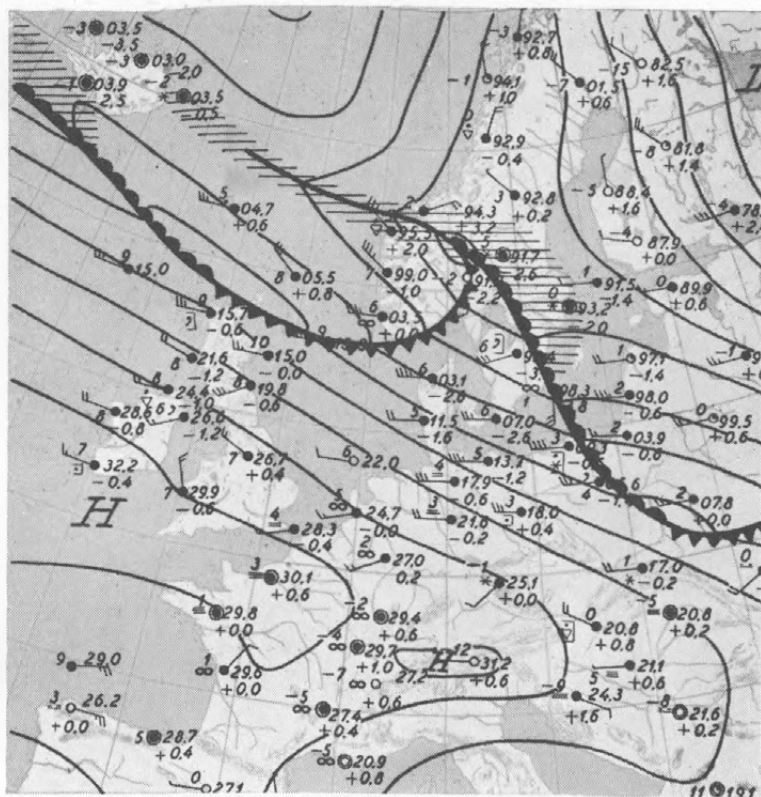

Fig. 13 a. Vejrkort for Onsdag d. 7. Februar 1934 Kl. 8 (se Teksten).

ud, svarende til Skydækket. Et ∞ betyder Dis, \equiv Taage, \bullet Støvregn, \circ Regn, \times Slud, \ast Sne, \triangle Hagl, ζ Torden.] betyder, at Nedbøren er ophørt. Falder Nedbøren som Byger, anbringes Tegnene over en ∇ . Pilene har deres Spidser i Stationsmærkerne og „blæser“ med Vinden. Fanerne paa Pilene angiver Vindstyrken, saaledes at $\frac{1}{2}$ Fane betyder Vindstyrke 1, $\frac{1}{4}$ Fane Vindstyrke 2, $1\frac{1}{2}$ Fane Vindstyrke 3 o. s. v. op til Vindstyrke 12 (Orkan). Vindstille angives med en større Cirkel uden om Stationsmærket. Barometerstanden i mb med Decimal staar opført ved hver Station, dog medtages ikke det første 9-Tal, hvis Trykket er under 1000 mb, eller 10-Tal, hvis Trykket er over 1000 mb. Under Barometerstanden er Barometerforandringen i

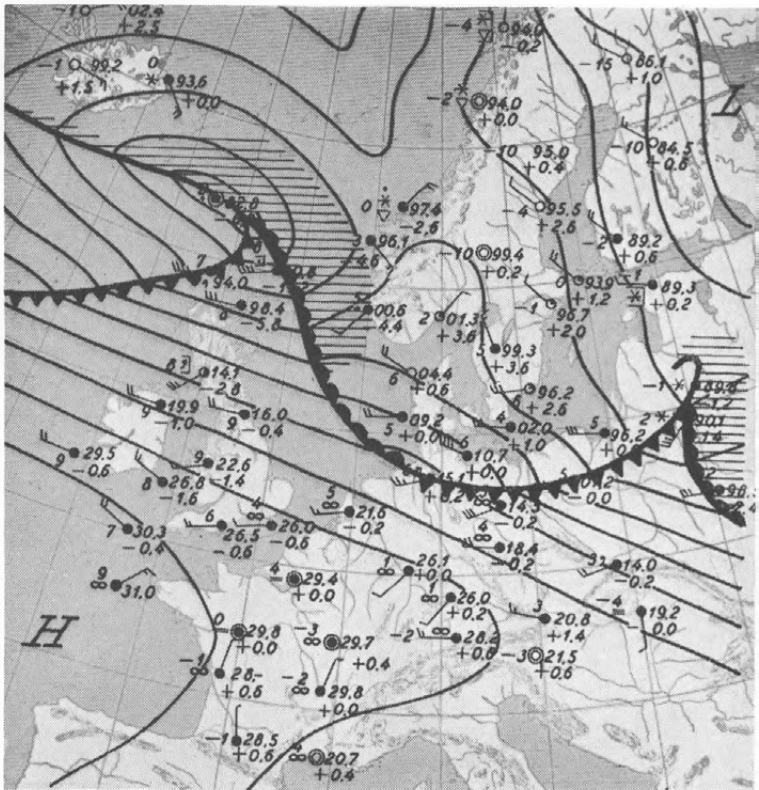

Fig. 13 b. Vejrkort for Onsdag d. 7. Februar 1934 Kl. 19 (se Teksten).
de sidste 3 Timer noteret. Temperaturen er angivet i hele Celsiusgrader.

Lavtrykkene optræder som Regel i Serier eller Familier paa 3—4 Medlemmer. Da der ofte er et Par Dages Mellemrum mellem Medlemmerne, har man Forklaringen paa det gamle Ord: Fredagsvejr er Søndagsvejr.

Passerer et kraftigt udviklet Lavtryk hen over eller tæt forbi Danmark, kan vi faa Blæst, Kuling eller Storm. Det samme kan dog ogsaa indtræffe, hvis Landet kommer til at ligge i Omraadet mellem et kraftigt udviklet Lavtryk og et dito Højtryk. De høje Lufttryk opstaar paa Steder, hvor der af en eller anden Grund oplobes store Luftmasser, sædvanligvis hvor der er Til-

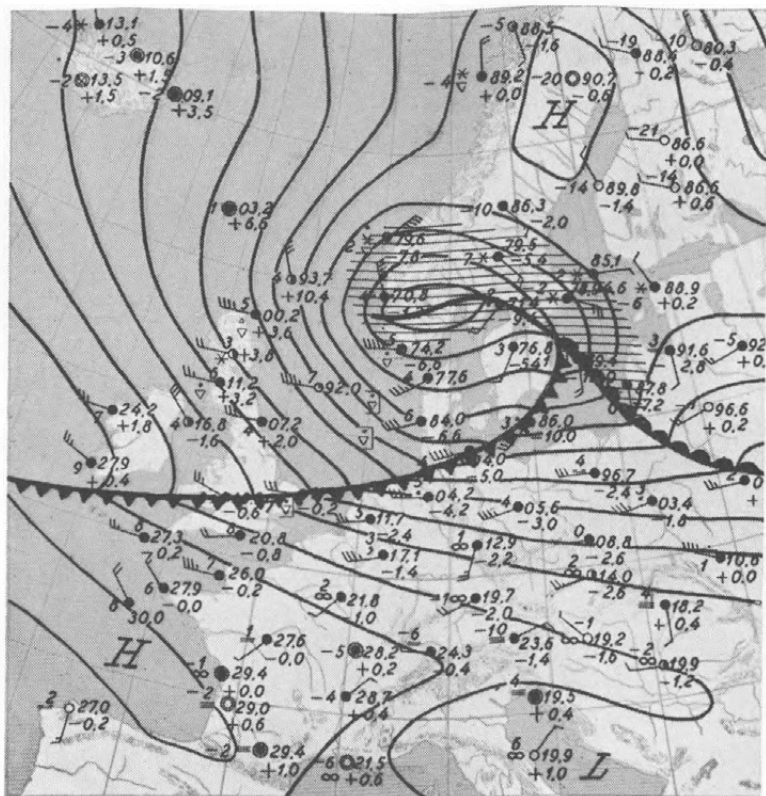

Fig. 13 c. Vejrkort for Torsdag d. 8. Februar 1934 Kl. 8 (se Teksten).

strømning af Luft i Højden og samtidig Nedsynkning. Ved Nedsynkningen opvarmes Luften og udtørres, saa Ligevægten ofte bliver stabil og Vejret smukt i Højtrykkene.

Klima.

Medens Vejret er Lufthavets øjeblikkelige Tilstand, er Klimaet den gennemsnitlige Tilstand, men i 30 paa hinanden følgende Aar. Naar man har valgt 30 Aar, skyldes det, at Vejret og Klimaet er underkastet visse Svingninger, saa man er nødt til at have noget bestemt at holde sig til.

Figur 14 gengiver Svingningen i Normaltemperaturen siden 1798 og -nedbøren siden 1826 i Hovedstaden. Ud ad den vand-

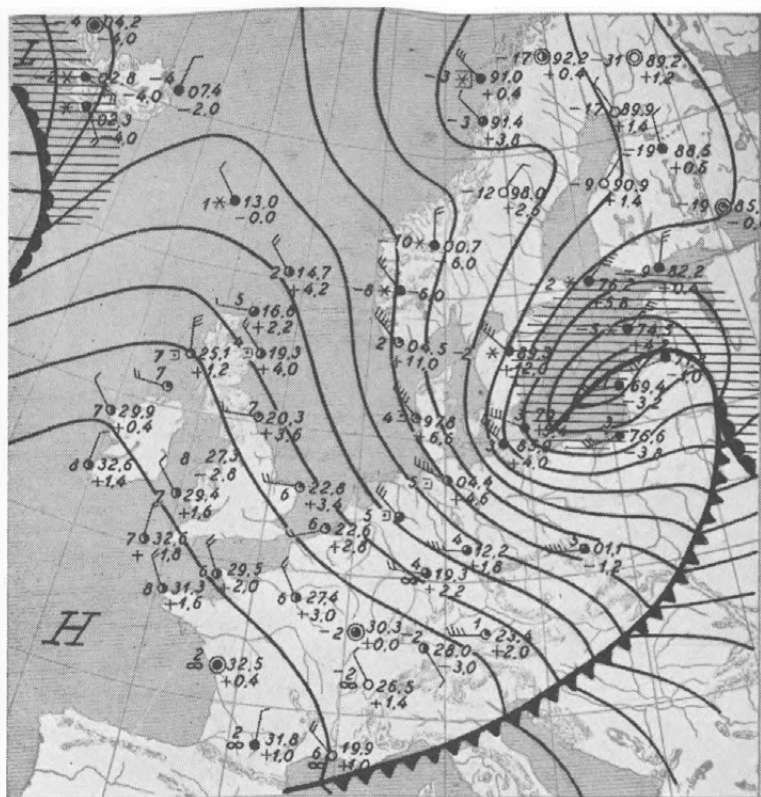

Fig. 13 d. Vejrkort for Torsdag d. 8. Februar 1934 Kl. 19 (se Teksten).

rette Akse er Tiden, d. v. s. 30 Aars Perioderne afsat, men paa en saadan Maade, at de overgriber hverandre. Opad den lodrette Akse til venstre er Temperaturen afsat, medens Nedbøren er afsat til højre. Normaltemperaturens Udsving beløber sig til $1,2^{\circ}$ og Nedbørens til 54 mm. Selv om 1° ikke er Alverden, naar der er Tale om en aflæst Temperatur, saa stiller Sagen sig helt anderledes, naar der er Tale om Middelværdier. Faktisk har denne Svingning været saa betydelig, at den har haft mærkbar Indflydelse paa Fauna og Flora. Det er derfor af Vigtighed at faa fastslaaet, om man i det praktiske Landbrug og Gartneri kan disponere efter saadanne Svingninger, eller om man ikke kan. — Saa længe man ikke har kunnet afgøre,

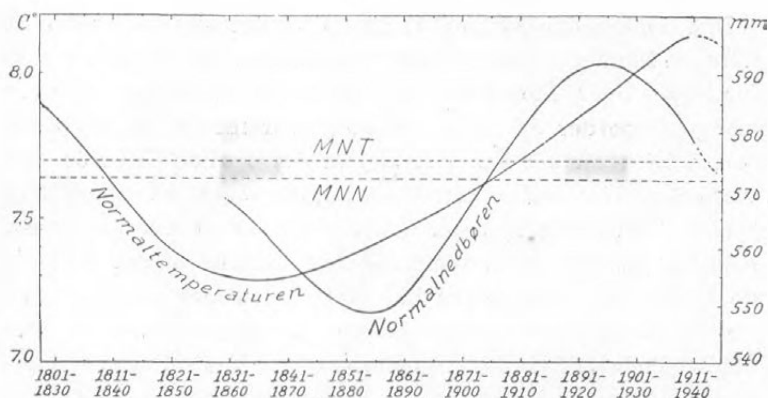

Fig. 14. Svingningen i 30 Aars Normaltemperaturen og -nedbøren i Hovedstaden. Den punkterede Linie MNT angiver Middelnormaltemperaturen for Tiden fra 1798 til Dato, medens MNN angiver Middelnormalnedbøren for Tiden fra 1826 til Dato.

om der er Tale om periodiske eller aperiodiske Svingninger, og saa længe man ikke har kunnet bestemme Svingningernes Længde og Størrelse endsige deres Aarsag, kan der kun manes til Forsigtighed. Vintrene i 40, 41 og 42 viste da ogsaa med al ønskelig Tydelighed, at Mildningen ikke var til at stole paa. Nedbørkurven er maaske nok saa stabil.

Det er nærliggende at mene, at det er Svingninger i Solstraalingens Styrke, der er Aarsagen til Klimasvingningerne, men hidtil har man kun med Sikkerhed kunnet fastslaa, at Sollyset indeholder 3—4 Gange saa meget ultraviolet Lys, naar der er Solpletmaksimum, som naar der er Minimum. Desuagtet har det været vanskeligt for ikke at sige umuligt at paavise en entydig Forbindelse mellem Solpletterne og Vejret. Undersøgelserne tyder imidlertid paa, at der er en Forbindelse mellem Solpletterne og Menneskene, Dyrene og Planterne. Der dør saaledes gennemsnitlig flere Mennesker, naar der er mange, end naar der er faa Solpletter, medens Træerne synes at gro bedre ved Solpletmaksimum end ved Minimum. Aarringene er i alt Fald kraftigere, naar der er mange, end naar der er faa Solpletter.

Den almindelige Metode at lave Klimatologi efter er den at udregne Middelværdier for Lufttryk, Temperatur, Solskin o. s. v. for Dage, Uger, Maaneder og Aar samt at tælle op, paa hvor mange Dage der er faldet Nedbør, hvor meget der er faldet o. s. v. Men da det har vist sig, at der i visse Tilfælde kan være Brug for andre klimatiske Oplysninger, har man flere Steder forsøgt sig med en nok saa dynamisk eller syntetisk Klimatologi, hvor man sammensætter Klimaet af det Vejr og de Luftmasser, som Stedet har været hjem søgt af. Man registrerer bl. a., i hvor lang Tid der har ligget Tropeluft over Stedet, Polarluft, Havluft, Landluft o. s. v. Ved en saadan Luftmasseanalyse maa man kende Temperatur- og Fugtighedsforholdene flere km op i Luften, hvorfor Radiosonde- og Flyve-maskineopstigninger er uundværlige i en moderne Vejrtjeneste.

Danmarks Klima er et tempereret Kystklima, hvori der indgaar en stor Portion Havvejr og mindre Portioner Landvejr, subtropisk og arktisk Vejr, saa Afvigelser fra Reglen om de milde og fugtige Vintre, men kølige og ustadige Somre ikke er ualmindelige.

Med en Normaltemperatur paa $\div \frac{1}{10}^{\circ}$ for Landet som Helhed er Februar Aarets koldeste Maaned, medens Juli med en Normaltemperatur paa 16° er den varmeste. Der er følgelig en vis Skævhed i Aaret, eftersom Foraaret næsten bliver en Maaned kortere end Efteraaret. Hermed hænger det saaledes sammen: Naar Temperaturen stiger fra Vinter til Sommer, udtørres Luften, idet Fordampningen ikke kan holde Trit med Temperaturstigningen. Omvendt bliver Luften særlig fugtig, naar Temperaturen aftager fra Sommer til Vinter. Der bliver følgelig færre Skyer til at hindre Opvarmningen af Jorden i den lyse Tid, men flere Skyer til at hindre Afkølingen af Jorden i Aarets sidste 5 Maaneder. Opvarmningen bliver derfor en hurtigere, men Afkølingen en langsommere Proces. Hertil kommer at Lavtrykvirkomheden bliver hemmet i den tørre, men fremmet i den fugtige Luft, saa den aarlige Gang i Lufttemperaturen ligefrem bevirker, at en Del Nedbør bliver flyttet fra Foraaret og Forsommeren til Aarets sidste 5 Maaneder. Det er Grunden til, at Danmark faar Tørtid med en maanedlig

Normalnedbør paa 35—50 mm, naar Planterne skal gro, men Regntid med en maanedlig Nedbør paa 55—80 mm om Høsten. Det havde derfor været ganske rart, om vi engang imellem var i Stand til — i højere Grad end Tilfældet er — at gribe ind og lave lidt om paa Vejret.

I Øjeblikket kan vi paavirke Vejret i mildere Retning ved at sværte Jorden og ved at kultivere og afvande den, hvor den er sur og fugtig. I saa Fald kan Temperaturen stige saa meget, at Nattefrosten bliver lettere og sjældnere. Men ellers er Læbælterne det bedste Middel at paavirke Vejret med. Den største Lævirkning har Tjørnehegn med Løv, tætte stævnede Hvidgran- og tætte Bjergfyrhegn, der kan nedsætte Vindstyrken i $1\frac{1}{2}$ m Højde til $\frac{1}{3}$ i en Afstand paa 3 Gange Hegnets Højde. I en Afstand paa 20 Gange Hegnets Højde naar Vinden ikke engang op paa sin oprindelige Styrke.

Læbælterne kan medvirke til en jævnere Fordeling af Vinternedbøren, og de kan modvirke Blæsten i at udtørre Jorden og fyge med Sandet om Foraaret og i at slaa Kornet ned om Sommeren. Det synes her at være af særlig Betydning at hindre Vinden i at naa op paa Vindstyrke 7 og derover. Saa godt som alle Sommerstorme kommer fra Vest og Nordvest. Foruden at gøre Vejret mindre barsk gør Læbælterne det ogsaa lunere, idet der kan paavises en ringe Temperaturstigning bag Hegnene.

Endelig maa det nævnes, at Læbælterne har en meteorologisk Mission: Ved at bremse Vinden er de medvirkende til, at Lavtrykkene hurtigere kan faa raset ud og dø hen, hvorfor Plantningen i Jylland ogsaa skulde kunne gavne Øerne.

Saa ringe de her nævnte Paavirkninger kan synes at være — uden Betydning er de dog ikke.

Meteorobiologi eller Biometeorologi, Bioklimatologi og Mikroklimatologi.

Selv om allerede de gamle Grækere havde opdaget, at Vejret og Klimaet har Indflydelse paa alt levende, er det dog først i den sidste Menneskealder, at virkelige systematiske Undersøgelser over dette livsvigtige Problem er kommet igang, og at der er blevet skabt helt nye Videnskabsgrene i Grænse-

omraadet mellem Biologien og Meteorologien. Meteorobiologien eller Biometeorologien og Bioklimatologien er Læren om Vejrets og Klimaets Indflydelse paa alt levende. Med nok saa simple Udtryk kan man derfor kalde de nye Videnskaber Vejrbologi eller Biovejrlære. Mikroklimatologien er hovedsagelig blevet Betegnelsen for Læren om Vejret og Klimaet omkring Planterne, men burde ogsaa omfatte Læren og Vejret og Klimaet i Menneskenes og Dyrenes Opholdsrum, saaledes at Mikroklimatologien ikke alene blev Plante-, men ogsaa Menneske- og Dyreklimatologi, hvis man overhovedet vil bevare det noget misvisende Navn Mikroklimatologi.

Menneskene, Dyrene og Planterne er fra Naturens Haand ligefrem forudbestemte til at leve under visse Vejr- og Klimaforhold. For store Afvigelser fra det tilvante taales ikke. Menneskene og Husdyrene har Egentemperatur og kan derfor betragtes som en Slags luftkølede Varmekraftmaskiner, der producerer og afgiver eller taber en vis Varmemængde pr. Minut. Kommer der Uorden i Varmeproduktionen og Varmetabet, kan det faa alvorlige Følger for Individerne. I hvilende og nøgen Tilstand producerer og afgiver et voksent Menneske ca. 1200 Varmeenheder pr. Minut. Hindres Varmetabet helt, vil Legemstemperaturen i Løbet af ca. 4 Timer naa op paa 42° , og Døden kan indtræffe. Paa den anden Side skal et hvilende Menneske ikke udsættes for nogen særlig kraftig og vedvarende Afkøling for at fryse ihjel. Lungerne er bl. a. virkningsfulde Kølere; iøvrigt ledes og straales Varme ud fra Huden. I den Forbindelse er det interessant at lægge Mærke til den Rolle, Ørerne, Halsen, Halen og Benene spiller som Kølere hos Dyrene. Der lever ikke Giraffer paa Grønland; nej, Polardyrene har kort Hals og korte Øren. Mammuten havde saaledes smaa laadne Øren, medens Tropeelefanten har store nøgne Øren. Mammuten og andre Dyr med den blev forøvrigt Ofre for Klimasvingningerne; de kunde ikke taale det milde Vejr, der satte ind efter Istiden. Varme er altsaa ikke altid af det gode for Dyrene. Det ser nærmest ud til, at de forskellige Dyrearters Individder bliver mindre i et varmere, men større i et køligere Klima. Derimod synes Varmen at være artsfrembringende eller artsbevarende,

idet der er mange flere Dyrearter i de varme end i de tempererede og polare Klimabælter.

Nogle Husdyr taaler bedre end andre at blive flyttet til fremmede Klimabælter, hvor de maaske allerede i 1., 2. eller 3. Led kan blive akklimatiserede eller klimavante. Sker Flytningen fra den ene Halvkugle til den anden, vil f. Eks. Brunstiden efter nogle Aars Forløb blive forlagt til det nye Opholdssteds gunstigste Aarstid. Andre Husdyr, som f. Eks. Kamelen, kan ikke taale at blive flyttet fra det tørre Hjemland til fugtige Klimater; den gaar ret hurtigt til Grunde. Nogle af vore ædle Hunderacer kan heller ikke taale at blive flyttet f. Eks. til Indien eller New Zealand uden at udarte allerede i andet Led.

Naar Vejret ude i det frie har en saa afgørende Indflydelse paa baade Mennesker og Dyr, kan det ikke være ligegyldigt, hvilket Vejr eller Klima vi skaber i vore Opholdsrum og Stalde. Ved Undersøgelser af Boligvejret og dettes Indflydelse paa Menneskene har det vist sig, at det er skadeligt med Temperaturer over 20 ° inden Døre. Kvinder synes dog at foretrække en noget højere Temperatur end Mænd. I Varmen bliver vi kuldske og lette Ofre for Forkølelsessygdomme. Paa den anden Side kommer vi til at fryse, hvis Temperaturen kommer ned under saadan noget som 16—17 °. Mellem 18 og 20 ° er Boligvejret mest behageligt og sundest at opholde sig i. Men Fugtigheden har ogsaa Betydning. For tør Luft virker ikke alene irriterende paa Huden og Slimhinderne, men ogsaa paa Nervesystemet og dermed paa Organerne. Og for fugtig Luft forøger bl. a. Varmens skadelige Virkning.

Det er sandsynligt, at lignende Forhold gør sig gældende for Husdyrenes Vedkommende, men saavidt vides foreligger der endnu kun faa Undersøgelser over dette Emne. Efter Forsøgsleder *H. Wenzel Eskedal* (Ugeskrift for Landmænd, Nr. 2, 1944) synes Køer paa Stald at give mest Mælk ved lave Temperaturer, Temperaturer under 10 °, hvilket man vel ogsaa maatte vente, da Køerne jo beholder Overtøjet paa inden Døre. Efter som Puls, Respiration, Kulsyreudskillelse o. s. v. — kort sagt Dyrenes Almenbefindende — er afhængigt af Temperatur- og

Fugtighedsforholdene, er det nærliggende at mene, at Malkekvæg maa yde mest i et vist Temperaturinterval, medens Fedning af Kvæg, Svin o. s. v. maaske bedst lader sig praktisere i andre Temperaturintervaller.

Langt de fleste Dyr har ikke Egenvarme, men Temperatur som Omgivelserne, af hvilke de følgelig bliver særdeles afhængige. Dette gælder bl. a. de Larver, der kan anrette saa store Ødelæggelser paa Plantevækst og Træværk. Det kan her nævnes, at den gunstigste Temperatur for Udvikling af Husbukkelarver ligger mellem 28 og 30°, for Træbukkelarver mellem 22 og 23° og for Trøorm ved almindelig Stuetemperatur. Ejendomme med Straatag eller hvidt Tag skulde følgelig ikke være saa udsat for Husbukkeangreb som Ejendomme med rødt, grønt eller sort Tag.

Sollyset indeholder mest Energi paa Grænsen mellem det gule og grønne — altsaa i det gulgrønne Lys, for hvilket Øjets Følsomhed er størst. Der kræves saaledes ca. 10 Gange saa megen Energi rødt eller blaåt Lys som gulgrønt for at frembringe det samme Lysindtryk.

Det er derfor næppe tilfældigt, at de fleste Planter er gule eller grønne — at de med andre Ord tilbagekaster eller lader saa meget gult eller grønt Lys gaa igennem sig, at de giver Indtryk af at være gule eller grønne.

Grønne Planter, der gror i Solen, modtager mest grønt Lys, medens Planter, der gror i absolut Skygge, faar mest ultraviolet, og Planter i Skygge paa Skovbunden mest mørkerødt Lys. Det er altsaa ikke saadan, at alle Planter ønsker direkte Sollys; ja, det er ikke engang saadan, at alle Planter, der gror i Solen, ønsker ubegrænsede Mængder Sollys. Nogle Planter ønsker lange Dage og andre korte, medens atter andre er neutrale: Lige glade med om Dagene er lange eller korte.

Det har vist sig, at Frø, der er blevet behandlet med ultraviolet Lys, har kunnet bevare Spireevnen ret usvækket i flere Aar.

Hvad Maanelyset angaar, har det ikke været muligt at paa- vise nogen Indflydelse paa Plantevæksten.

Blade og Staa har gennemgaaende stor Indsugningsevne og ligeledes stor Udstraa lingsevne, og da de tilmed er daarlige Varmededere, kan de blive forholdsvis varme om Dagen, men kolde om Natten, hvilket har Betydning for Kulsyreassimilationen, -dissimilationen og Transpirationen og derigennem for Planternes Liv og Vækst i det hele taget.

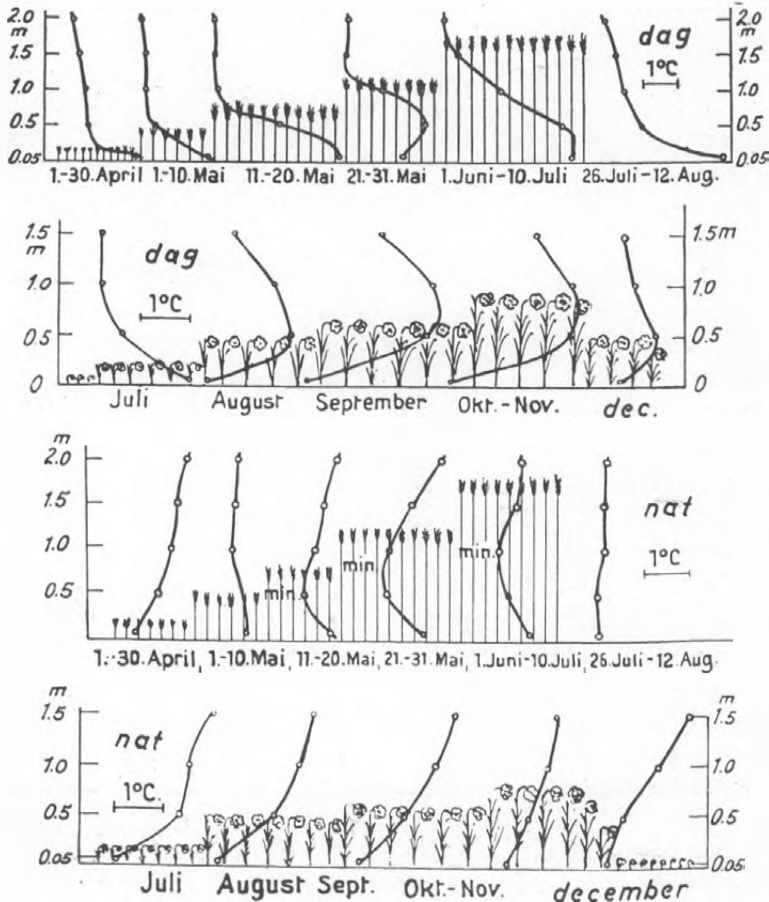

Fig. 15. Daglig Maksimum- og natlig Minimumtemperatur i en Kornmark og et Blomsterbed (Mellemeuropa).
(Efter Klima, Wetter, Mensch).

Fig. 15 viser, hvordan Opvarmningen er ved Dag og Afkølingen ved Nat i en Kornmark og et Blomsterbed i Mellemeuropa. Det ses straks, at der er en Forskel mellem Markens og Bedets Temperaturforhold, en Forskel, som hidrører fra, at Solstraaerne kan trænge dybere ned mellem Straaene end mellem Blomsterne, hvor en stor Del af Energien allerede bliver indsuget af selve Blomsterhovederne. Det samme gælder for mange Ukrudtsplanter; de stjæler med andre Ord en Del af den

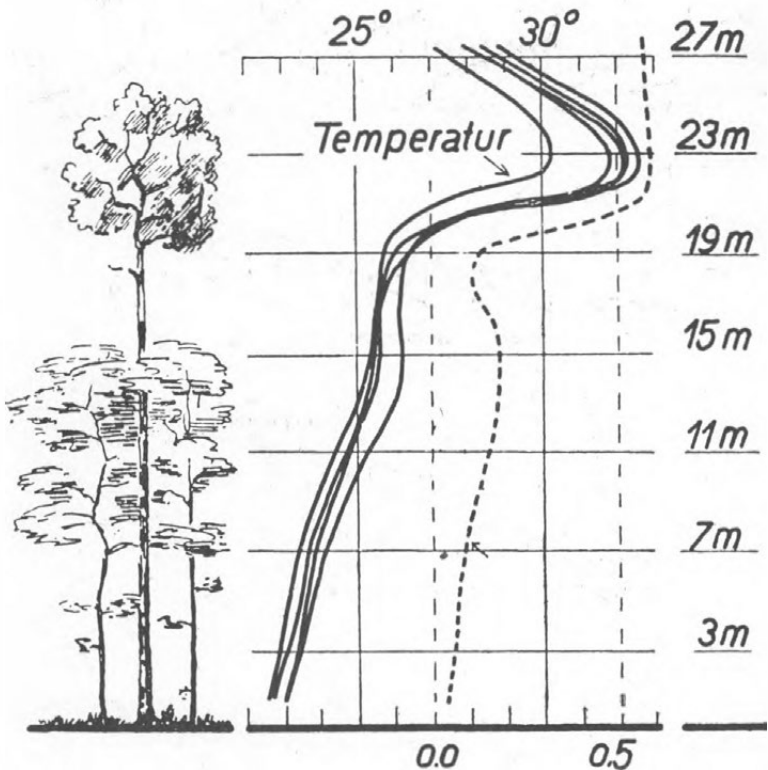

Fig. 16. 6 Sondringer med 10 Minutters Mellemlum en Sommerdag i en Egeskov med en Bøgeunderskov. Der er Maksimum, 30—33°, i Egekronerne og Minimum, ca. 23°, ved Jorden. Den punkterede Linie angiver Temperatursvingningen, mens Maalingerne stod paa. I Egekronerne er Svingningen godt $1/2^\circ$, men ved Jorden næsten 0° . (Efter Geiger).

Varme, Jorden skulde have haft: En ekstra Grund til at udrydde dem!

I Bedet er der dagligt Maksimum i Nærheden af Toppene, men i Kornmarken ved eller lidt over Jorden. Minimum findes i alle Tilfælde ved Jorden i Bedet, men i 3 Tilfælde i $\frac{1}{2}$ til 1 m Højde i Kornmarken.

I en Skov (Fig. 16) ligner Temperaturforløbet ret slaaende Forløbet i Blomsterbedet. I Kronen med de mange Blade og den store Overflade bliver Indsugningen særlig kraftig, hvorfor Maksimumtemperaturen kommer til at ligge i dette Niveau.

Om Natten er Udstraalingen kraftigst fra Kronen, der kan afkøle den omgivende Luft, saa der ligefrem fra Trætoppene i Skovbrynet kan flyde kold Luft ud over den tilgrænsende Mark eller Slette som en svag, ja næsten umærkelig Skovvind, enhver Jæger bør være fortrolig med; thi det er bl. a. denne Skovvind, der kan forraade Jægeren i Skovbrynet til de Dyr, som er søgt ud paa Marken for at græsse, saa de maaske kan redde sig ved Flugt.

I ujævnt Terræn er Udstraalingen kraftigst fra Bakketoppene, hvorfra der i Lighed med Skovvinden kan flyde kold Luft ned i Dalene og danne ligesom Søer af kold Luft om Natten. Faren for Nattefrost bliver følgelig større i Dalene end paa Bakkerne, hvor der jo sker Nedsynkning af mildere Luft fra den frie Atmosfære. Er der tilmed sur og fugtig Jord i Dalene, bliver Faren for Nattefrost særlig stor, idet Vand har ret stor Udstraalingsevne, og der bindes Varme ved Fordampningen. Alt andet lige er Faren for Nattefrost ikke nær saa stor i sund og tør Jord som i sur og fugtig Jord, der ligefrem kan inficere hele Nabolaget med Nattefrost. Paa den anden Side kan Frosten trænge dybere ned i tør end i fugtig Jord.

Opvarmnings- og Afkølingsforholdene spiller en særlig Rolle for Planterne, da de ikke har Egenvarme, men er endnu mere afhængige af Luftens og Omgivelsernes Temperatur- og Fugtighedsforhold end Menneskene og Husdyrene.

Frø, der jo indeholder yderst lidt Fugtighed, kan dog taale Temperaturer mellem saadan noget som $\div 200^{\circ}$ og $+60^{\circ}$; visse Polarplanter kan til alle Aarstider trods Mørke og (ind-

til 40—50 °) Kulde have Blade, Blomster og Frugter i forskellige Udviklingsstadier, og der findes en rød Alge (*Sphaerella vinalis*), der kan leve paa Sne mellem $\div 35^\circ$ og $+4^\circ$. Endelig kan vore hjemlige Træer, Buske og Vintersæd taale streng Frost i Hviletiden om Vinteren uden at lide Skade. Men i Grotiden kan baade Blade og sarte Planter fryse ved Nul Grader eller lidt derunder, idet Cellesaftens Frysepunkt er noget nedsat. Tropeplanter og visse Stueplanter tager dog allerede Skade, naar Temperaturen kommer ned i Nærheden af $+3^\circ$. De fleste Planter foretrækker at have det mere end 10° varmt. Mange befinder sig bedst ved saa høje Temperaturer som 30—40 °, hvorimod 50 ° og derover som Regel er for meget af det gode. Kun enkelte Mosser og Kaktusarter kan taale Temperaturer paa 60 ° og der omkring i længere Tid.

Ved Undersøgelse i Termostat har det vist sig, at f. Eks. Lucerne gror bedst ved 20—22 ° Varme. Ved 7 ° er Vækstforøgelsen praktisk taget Nul og ved 45 ° yderst ringe. Ved 20 ° vokser Lucerne 4 Gange saa hurtigt som ved 15 °, saa det kan godt betale sig at tage visse Hensyn til Planternes specielle Ønsker.

At Planterne saaledes synes at gro bedst i ret bestemte Temperaturintervaller, kan skyldes flere Ting, bl. a. Arv, Kulsyreassimilation, -dissimilation og Transpiration.

Lys er absolut nødvendigt for Assimilationen, men allerede ved en forholdsvis beskedent eller moderat Lysstyrke naas op i Nærheden af maksimal Assimilation. Ved normalt Dagslys og Kulsyreindhold har f. Eks. Kartoffelblade maksimal Assimilation ved 20 °, men øges Kulsyreindholdet i Luften fra de normale 0,03 pCt. til 1,22 pCt., vil den maksimale Assimilation blive 4 Gange saa stor og forskudt fra 20 til 30 °. Der er med andre Ord for lidt Kulsyre i Luften til at efterkomme Planternes Efterspørgsel. I fri Luft kan der næppe raades Bod paa denne Raastofmangel, men i Mistbænke og Drivhuse lader det sig gøre, da Kulsyren jo er halvanden Gang saa tung som almindelig Luft.

Hvad Dissimilationen eller Aandingen angaar, tiltager den for Kartoffelbladenes Vedkommende særlig stærkt ved 20 °,

hvor Assimilationen normalt er størst, for at naa et imponerende og spidst Maksimum ved 48—49°, hvor Bladene bogstavelig talt aander som Hunde med Tungen ud af Halsen. Dissimilationen er ca. 10 Gange saa kraftig ved 49° som ved 19°.

I Forbindelse med Fugtigheden har Luftens og Bladenes Temperatur ogsaa afgørende Betydning for Transpirationen eller Fordampningen fra Bladene. Planterne kan ikke leve i længere Tid uden Vand; de skal vandes, og fra Rødderne skal Vandet med den opløste Næring ved Solens Hjælp ligefrem suges op gennem Stængel eller Stamme og Grene til Bladene, hvor det saa delvis maa afgives til Luften ved Fordampning eller Guttation: Direkte Vandudskillelse gennem særlige Vandspalter, en Proces visse Planter kan ty til, hvis Luften bliver for fugtig til at optage mere Vanddamp ved Fordampning.

Det kan forøvrigt indtræffe — selv om Dagen, om Natten er det jo almindeligt — at Damptrykket kan blive større ude i Luften end ved Bladene, idet Cellesaften har nedsat Damptryk som Beskyttelse mod for stærk Fordampning. Vanddampen strømmer jo fra Steder med højt til Steder med lavt Damptryk — i rolig Luft vel at mærke. Ved at lukke Spalteaabningerne kan Bladene ogsaa beskytte sig mod for kraftig Fordampning, og Løvet i sig selv yder ligeledes Beskyttelse i den Retning: Fugtighedsgraden mellem Straa og Blade kan være indtil en halv Snes Procent højere end i fri Luft. Men helt hindre Fordampning, Udtørring og Beskadigelse i lange Tørkeperioder kan Planterne dog ikke. I Vintre med vedvarende Frost kan stedsegrønne Buske og lignende forøvrigt ogsaa blive udsat for Tørkeskader, idet Vandtilførslen fra den frosne Jord ophører, medens Fordampningen fra Bladene fortsætter. I saadanne Tilfælde giver man Frostens Skylden for Skaden, medens Bladene faktisk er tørret ud, og der er Tale om Tørkeskade. Man kan redde sine Buske ved engang imellem at tø Jorden op omkring dem, saa de med andre Ord kan blive vandet.

Man har tidligere ment, at Vinden var en særlig vigtig Fordampningsfaktor. Det er for saa vidt ogsaa rigtigt, naar det drejer sig om Fordampning fra sarte nye Planter og fra Vand-

overflader, og naar det drejer sig om Udtørring af Jorden. Men ellers synes Vinden at være overvurderet, idet Konvektionen helt eller næsten helt er i Stand til at frembringe maksimal Fordampning hos mange Planter. Vinden er forøvrigt gennemgaaende svag, ja næsten umærkelig mellem Straa og Blade, medmindre der er Tale om Storm eller om fritvoksende Planter eller Udkanten af en Mark eller Skov. Navnlig op ad en Syd-mur er Vejret gennemgaaende roligt og lunt med en Temperatur, der kan være 3—5° højere end i den frie Luft. Det er derfor ikke mærkeligt, at der under saadanne Forhold kan vokse Buske og Træer af sydlig Oprindelse. Ogsaa foran og navnlig bag Hegn er Vejret som sagt roligere og lunere end paa aaben Mark, hvorfor der her kan blive Tale om et kendeligt Merudbytte, navnlig for visse Planters Vedkommende.

Der er allerede foretaget mange bio- og mikroklimatiske Undersøgelser, hvoraf en Del har været saa interessante og overraskende, at de uvilkaarligt har ledet Tanken hen paa Trolddom og Hekseri, men Krigen har sikkert bragt en stor Del af dette Pionerarbejde til Standsning i Udlandet, saaledes at der endnu ligger en Mængde Forsøgsarbejde og venter paa at blive udført. Herhjemme kunde saadanne Forsøg i større Stil forøge vor Viden om Naturen og være fremmende for Samarbejdet mellem de forskellige Videnskabsgrene, men mon ikke ogsaa de skulde kunne bidrage til at sikre vort Landbrug den Førerstilling, det ikke maa miste.

Foredraget efterfulgtes af følgende Diskussion:

Professor *Axel Pedersen* nævnte, at mange for Landbruget aktuelle Emner var draget frem og belyst i Foredraget. Landbruget er i udstrakt Grad afhængigt af Vejr- og Klimaforhold. Det var derfor naturligt, om Landbruget i højere Grad end nu udnyttede den Viden om disse Forhold, som Meteorologerne sidder inde med. Det vilde være hensigtsmæssigt at faa en Drøftelse af de Problemer, hvis Løsning kunde lettes ved Støtte fra Meteorologernes Side.

Professor, Dr. phil. *Detlev Müller*, havde glædet sig over at høre Statsmeteorolog *Lysgaards* Redegørelse og udtalte, at Landbrugsplanterne var mere afhængige af Vejret nu, end de var for f. Eks. 50 Aar siden. Det ser nemlig ud, som om Landbruget i samme Grad, som det

forbedrer Jordbearbejdningen, samtidig gør Planterne mere afhængige af Vejr- og Klimaforhold.

Meteorologerne anerkender ikke Solskinnet som hørende med til „Vejret“ i meteorologisk Forstand, men kun Strømningerne i Luft-havet og de deraf opstaaende vejr-mæssige Følger, saasom Nedbør o. s. v. Det var ønskeligt, om Meteorologerne ogsaa vilde hjælpe os med at maale de andre Vejrfaktorer, der har Indflydelse paa Plante-væksten. I denne Henseende er det foruden Nedbøren først og frem-mest Lysintensiteten og Damptryks-Deficit, vi maa interessere os for. Vi kan ikke beherske de forskellige Vejrfaktorer, men vi kan dog maale dem og forsøge en bedre Udnyttelse af dem. Vi kan ikke sige, at vi har haft godt Vejr og derfor vil faa en god Høst. Det vil være mere rigtigt at udtrykke det saaledes, at hvis Høsten har været god, maa Vejret have været godt.

Professor *Axel Pedersen* fremhævede, at Landhusholdningsselskabet havde en naturlig Interesse i denne Sag, og den var ikke af nogen ny Dato, idet det var med Støtte fra Selskabet, at Docent *N. J. Fjord* paabegyndte sine meteorologiske Observationer. Klimaforholdene ogsaa i de nederste Luftlag maa høre med til Meteorologien, men de officielle Maalinger, f. Eks. af Temperaturen sker i 11½ m Højde over Jorden. Det er ikke mindst de klimatiske Forhold indtil denne Højde, der maa interessere Landbruget, thi det er jo det egentlige Vækst-omraade for Planterne. Baade Landbruget og Meteorologien maa have fælles Interesser i at faa udforsket de klimatiske Forhold i disse „lavere Omraader“. Har man Instrumenter og Metoder til saadanne mikro-klimatiske Maalinger? Hvis ikke, maa man bruge de Instru-menter, man har, og saa søge dem forbedret.

Statsmeteorolog *L. Lysgaard* indrømmede, at det ikke var nok at tage Hensyn til Solskintimerne. Ogsaa Solenergien og Lysintensi-teten maa medtages i vore Observationer. Det er af stor Interesse ogsaa for Meteorologien at faa Klarhed over Klimaforholdene helt nede ved Jorden i Landbrugs- og Havebrugsplanternes almindelige Væksthøjde. Man skal være forsigtig med alene at anvende Damp-tryks-Mætnings-Deficit som foreslaaet af Professor *Müller*. Til Klar-læggelse af Planternes Vækstvilkaar vil Fugtighedsgraden i mange Tilfælde være tilstrækkelig om ikke bedre. Lysintensiteten saavel som Solens Straalingsenergi kan udmærket maales med de Instru-menter, der nu findes, men vi mangler et meteorologisk Observa-torium, som i Samarbejde med Landbruget og andre interesserede kan tage sig af de mikroklimatiske Observationer, f. Eks. rundt om-kring paa Statens Forsøgsstationer. Et saadant Observatorium kan etableres med en forholdsvis ringe Bekostning.

Konsulent *L. Rasmussen* ansaa det for sandsynligt, at der kunde komme et Samarbejde i Stand mellem Meteorologerne og Statens

Forsøgsvirksomhed og vilde henstille til de to Institutioner at finde hinanden i et saadant Arbejde. Det maa kunne kombineres med de Jord- og Temperaturmaalinge, der nu har staaet paa i en Aarrække.

Assistent *H. C. Aslyng*, Landbohøjskolen, nævnte, at der til disse Maalinge ogsaa burde knyttes en Kuldioxydmaaling.

Konsulent *L. P. Hansen* erindrede om, at der for en halv Snes Aar siden nedsattes et klimatologisk Udvalg. Sidste Gang man hørte noget om dette Udvalg var vist i 1939, da det blev udvidet, men en Del af de førende Mænd inden for dette er i Mellemtiden afgaaet ved Døden. Er det ikke Tanken at lade dette Udvalg tage et saadant Arbejde op? Det maa være Forsøgsfolkene, der skal pege paa Opgaverne, og saa maa de anmode Meteorologerne om den Støtte, som disse kan yde til Løsning af dem.

Professor *Axel Pedersen* udtalte, at Hensigten med at tage det paagældende Emne op og Henvendelsen til Statsmeteorolog *Lysgaard* med Anmodning om at indlede derom netop havde været at faa et Samarbejde i Gang mellem Landbruget og Meteorologerne. Der kunde blive Tale baade om et Forsknings- og et Forsøgsarbejde, og der er mange Spørgsmaal vedrørende Planternes klimatiske Forhold, som trænger til at blive undersøgt. Maaske vi derigennem kan finde et eller andet, der kan virke med til en endnu bedre Udnyttelse af de Muligheder, Naturen byder Plantevæksten.

Ingeniørkaptajn *K. Prytz* anførte, at man skal være forsigtig med Forskning. Man ved ikke, hvor man ender. Ved Forsøg ved man dog saa nogenlunde, hvor man har Mulighed for at havne. Ved nogle Eksempler fra egne Undersøgelser og Beregninger paaviste Taleren, hvor forsigtig man skal være med at forudsætte et eller andet Afhængighedsforhold, f. Eks. mellem foretagne meteorologiske Observationer og det konstaterede Høstudbytte.

Professor *Axel Pedersen* sluttede Mødet med en Tak til Statsmeteorolog *L. Lysgaard* for hans Foredrag. De under Diskussionen faldne Udtalelser viste, at der var Opgaver nok at tage fat paa. Hvis dette Møde har kunnet bidrage til ikke blot at vække Interessen for de Opgaver, som Landbruget og Meteorologerne i Fællesskab bør gaa ind for, men ogsaa medvirke til, at de interesserede Parter finder hinanden, er Formaålet med det naaet.

De enkelte Græsmarksafgrøders Foderværdi*).

Af Forsøgsleder, Dr. agro. V. Steensberg.

Det bliver ofte fremhævet, at en rationel Sommerfodring af Kvæget er betydelig vanskeligere at gennemføre end tilsvarende Vinterfodring, og det er utvivlsomt rigtigt. Om Vinteren har man Roer, Hø, Halm og Krafftoder af nogenlunde samme Beskaffenhed og Kvalitet ikke alene fra Dag til Dag, men oftest fra Maaned til Maaned hele Vinteren igennem. Om Sommeren veksler ikke alene Afgrødemængden, men i endnu højere Grad dens Kvalitet.

En voksende Græsmarksafgrøde undergaar Ændringer fra Dag til Dag. I Almindelighed gælder for alle Græsmarksplanter, at deres Proteinindhold aftager, medens Træstofindholdet forøges, og samtidig hermed formindskes Afgrødens Fordøjelighed og Foderværdi. Gælder det en blandet Plantebestand, som den sædvanlig forekommer i vore Græsmarker, finder man da en kombineret Virkning af dette Forhold i Forbindelse med, at de forskellige Plantearter ikke er lige tidligt fremme og heller ikke lige hurtige i Udvikling.

Det er derfor vanskeligt ud fra Undersøgelser over en given blandet Plantebestand at skaffe sig grundlæggende Værdier for Vurderingen af andre Kombinationer af de samme Planter. Her maa en Undersøgelse af de enkelte Plantearters Forhold være det bedste Grundlag at bygge paa. Kun efter en saadan Undersøgelse er Mulighederne for Vurderingen af en blandet Bestand mulig. Vekselvirkninger kan man vel ikke se bort fra; men før man kender de enkelte Plantearter ret nøje, er det ikke muligt at paavise saadanne Vekselvirkninger; her tænkes f. Eks.

*) Efter Foredrag ved Konsulentmødet paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 25. Februar 1944.

paa den Indflydelse, det eventuelt kan have paa Græsarternes Udvikling, at de vokser sammen med Bælgplanter.

For Bedømmelse af Høstudbyttet af forskellige Græsmarksplanter er grundige Undersøgelser nødvendige, og som allerede nævnt vil de ogsaa være nødvendige for Gennemførelsen af en rationel Fodring.

I det følgende skal der da gøres Rede for det væsentligste af, hvad man her i Landet har gennemført af saadanne Undersøgelser. Fremgangsmaaden har været den, at man for ret korte Perioder bestemte Planternes kemiske Sammensætning samt deres Fordøjelighed hos Kvæg. Det er faktisk den eneste brugbare Fremgangsmaade. Gruppe- eller Holdforsøg kan ikke anvendes til et Foder, som ændrer sig saaledes, som Planterne gør det, og af samme Grund kan ej heller egentlige Stofskitteforsøg med Nettoenergibestemmelse anvendes. Ved Fordøjelighedsforsøget, gennemført efter *Edins* Indikatormetode, kan Fordøjeligheden derimod saa at sige bestemmes kontinuerligt, og ved at kende Planternes Fordøjelighed samt kemiske Sammensætning har man en meget væsentlig Del af Grundlaget for Foderværdiberegningen; vel kan der fejles ved Fastsættelsen af Værditallet eller det Fradrag i Næringsværdi, som regnes at svare til Træstofindholdets Forøgelse af den termiske Energi, idet denne Størrelse maa anslaaes efter visse Regler og ikke paa Grundlag af Forsøg med de paagældende Afgrøder; men for den indbyrdes Vurdering spiller dette dog en mindre væsentlig Rolle.

Under et Fordøjelighedsforsøg med Græsafgrøder udtages der daglig en Gennemsnitsprøve af Foderet, hvori der bestemmes Tørstof. Tørstofprøverne samles til Fællesprøver for 6 à 8 Dage, og desuden tages der som Regel med visse Mellemløb Prøver fra en enkelt Dag, i hvilke den almindelige Foderstofanalyses Bestemmelser foretages. Interesserede kan iøvrigt henvises til 155., 177. og 199. Beretning fra Forsøgslaboratoriet.

Paa *Aarslev Forsøgsstation* blev der i Aarene 1930—33 ved Samarbejde med Forsøgslaboratoriet gennemført en Række Fordøjelighedsforsøg med Græsmarksafgrøder saavel i frisk som i konserveret Tilstand. Det er et Spørgsmaal, om ikke Aarslev

eller en anden Forsøgsstation burde være bevaret for dette særlige Formaal; men af forskellige Grunde lod det sig ikke gøre. Forsøgene flyttedes da til *Trollesminde* ved Hillerød, hvor de siden lejlighedsvis har været fortsat.

Følgende Græsmarksafgrøder er til Dato undersøgt mere eller mindre grundigt i frisk Tilstand:

Rajgræs, Timothe, Hundegræs, Engsvingel, Rødkløver, Hvidkløver og Lucerne.

Ikke alle disse Afgrøder er undersøgt ved mere end 1. Slæt; men for enkelte har det dog været muligt at undersøge nogle af de senere Slæt, saa man kan danne sig et Skøn over, hvilken Overensstemmelse der er.

For en Del af Afgrøderne har man foruden Undersøgelsen af den friske Afgrøde foretaget Undersøgelser af samme Afgrøde i konserveret Form; dette gælder saaledes:

Rajgræs og Timothe, Rødkløver samt Lucerne.

I Tabel 1 er nu sammenstillet Hovedresultaterne af de hidtil offentliggjorte Forsøg. Nogle i Sommeren 1943 gennemførte Forsøg med Engsvingel skal fortsættes og er ikke taget med i Tabellen, ligeledes kan det nævnes, at Forsøg med Eng-Rapgræs er under Forberedelse. I Tabellen er først angivet Planteart og Stammebetegnelse, dernæst en kort Karakteristik af Planternes Udviklingstrin samt den Periode, det paagældende Forsøg har omfattet. Herefter følger Forsøgets Data, det vil sige den gennemsnitlige kemiske Sammensætning, Fordøjelighedskoefficienterne for de forskellige Næringsstoffer, og endelig den paa Grundlag af disse Tal beregnede Foderværdi, udtrykt dels ved kg af Afgrøden og kg Tørstof til 1 F.E., og dels ved Indholdet af fordøjeligt Renprotein pr. kg Tørstof og pr. F.E. samt fordøjeligt Raaprotein pr. kg Tørstof.

For at kunne sammenligne de forskellige Afgrøder med det noget tilfældige Tørstofindhold er det nødvendigt, at Indholdet af de forskellige Næringsstoffer regnes i pCt. af Tørstoffet. Af samme Aarsag maa Udtrykket kg Tørstof til 1 F.E. foretrakkes frem for kg af Afgrøden med det fundne Vandindhold, selv om den sidste Størrelse er den, der maa regnes med ved Fodringen i Praksis.

Tabel 1. Græsmarksafgrødernes kemi

	Tidspunkt for Forsøget	
Rajgræs (E. F.):		
1. Slæt. Bladrig og ret kraftig, i Skridning	21-5— 2-6	2
1. — Gennemskredet, lige før Blomstring	27-5— 6-6	2
Rajgræs (Øtofte):		
1. Slæt. Lige gennemskredet, kraftig	28-5— 5-6	1
1. — Gennemskredet, gaaet i Leje	6-6—15-6	2
1. — Gennemskredet, gaaet i Blomst	16-6—25-6	2
Timothe (F. D. B.):		
1. Slæt. Under Skridningen	28-5— 5-6	1
1. — Gennemskredet, kraftig	6-6—15-6	2
1. — Gennemskredet, i Blomst	16-6—25-6	2
2. — Uden Stængler, bladrig	16-8—25-8	1
2. — Lidt senere Udvikling	26-8— 4-9	2
2. — Gennemskredet	5-9—14-9	2
Hundegræs (Olsgaard):		
1. Slæt. Meget bladrig, uden Stængler	15-5—25-5	1
1. — Meget bladrig, Stængler saftige, i Skridning	25-5— 6-6	1
1. — Meget grovstænglet, i fuld Blomst	6-6—19-6	2
Rødkløver (Tystofte 40):		
1. Slæt. Kraftig, bladrig, før Knopsætning	8-6—17-6	1
1. — Kraftig, bladrig, før Blomstring	18-6—27-6	1
1. — Kraftig, under Blomstring	28-6— 7-7	2
2. — Kraftig, begyndende Blomstring	13-8—22-8	1
2. — Kraftig, ved Afblostring	23-8— 1-9	2
2. — Kraftig, under Modning	2-9—11-9	2
Rødkløver (Øtofte halvsvildig):		
1. Slæt. Ret kraftig, før Knopsætning	8-6—17-6	1
1. — Ret kraftig, under Knopsætning	18-6—27-6	1
1. — Ret kraftig, ved begyndende Blomstring	28-6— 7-7	1
2. — Ung, under Knopsætning	13-8—22-8	1
2. — Under Blomstring	23-8— 1-9	1
2. — Under Modning	2-9—11-9	1
Hvidkløver (Morsø):		
2. Slæt. Bladrig og kraftig, i fuld Blomst	22-6— 1-7	1
2. — Bladrig og kraftig, i fuld Blomst	16-6—27-6	1
3. — Nogenlunde bladrig, i fuld Blomst	8-7—18-7	1
Lucerne:		
1. Slæt. Meget ung, bladrig med fine, saftige Stængler	15-5—25-5	1
1. — Ung, bladrig, men ret grove, saftige Stængler, Knopdan. beg.	25-5— 6-6	1
1. — Noget grov, dog ikke i Blomst	6-6—19-6	1
2. — Ung bladrig, finstænglet, under Knopdannelse	20-7—29-7	2
2. — Nogenlunde bladrig, ret finstænglet, i fuld Blomst	30-7—15-8	2

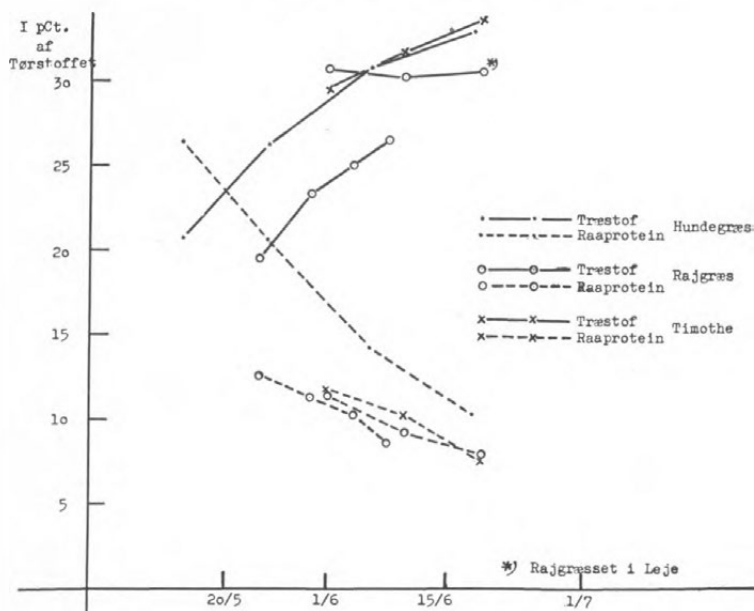
mmensætning, Fordøjelighed og Foderværdi.

protein	I Terstoffet fandtes pCt.					Fordøjelighedskoefficienter					Til 1 F.E.		g ford. Renprot. pr.			g ford. Raaprotein pr. kg færs.
	Ren-protein	Raafedt	N-fri Ekstr.st.	Treestof	Aske	Organ. Stof	Raa-protein	Raafedt	N-fri Ekstr.st.	Treestof	kg Foder	kg Terstof	kg Foder	kg Terstof	F.E.	
0	10,2	3,4	56,8	21,4	6,5	81	72	67	83	82	4,2	1,1	17	69	72	86
8	9,3	3,2	55,4	24,1	6,5	76	69	63	78	78	4,3	1,1	16	60	68	75
3	9,8	3,3	46,0	30,9	8,6	77	70	68	78	80	6,6	1,2	12	67	79	79
2	7,7	2,8	50,3	30,3	7,5	70	61	63	72	69	6,4	1,3	9	44	59	56
0	6,6	2,3	52,3	30,6	6,8	64	54	56	68	61	5,8	1,5	8	33	49	43
8	10,5	3,7	45,6	29,6	9,2	79	73	63	80	81	6,3	1,1	14	76	86	86
2	9,0	3,3	47,9	31,7	6,9	72	66	61	73	73	6,2	1,3	12	59	74	67
8	6,9	2,6	50,2	33,7	5,7	67	59	59	69	67	5,4	1,4	10	39	56	46
1	10,7	4,4	49,6	26,0	8,0	77	70	57	80	78	5,7	1,1	15	75	85	85
3	9,3	4,1	52,4	25,0	8,2	73	63	53	77	73	4,6	1,2	15	59	70	65
3	8,3	3,8	53,3	26,0	7,6	72	59	53	76	71	5,4	1,2	11	48	60	55
1	20,3	5,4	40,0	21,2	10,3	80	82	68	79	82	6,0	1,0	28	161	166	189
5	15,7	4,6	41,5	27,3	8,0	68	75	63	65	69	7,3	1,3	19	111	140	139
9	10,1	3,5	46,4	31,5	6,8	57	66	54	58	53	7,3	1,7	14	61	104	79
1	16,3	4,7	43,8	20,9	11,6	81	80	71	86	72	8,1	1,1	17	131	137	153
8	13,4	4,1	44,7	25,4	10,0	77	75	70	85	65	7,6	1,1	15	99	111	119
5	11,0	3,4	46,0	28,4	8,6	75	70	66	84	64	5,9	1,2	15	74	89	95
0	13,8	3,4	43,7	28,0	9,0	67	67	61	77	52	6,9	1,4	18	91	123	107
5	12,3	3,0	44,9	29,6	8,1	64	61	55	75	50	5,8	1,5	18	72	106	89
9	12,9	2,9	42,1	32,4	7,8	57	54	54	67	45	7,0	1,8	17	66	115	80
8	17,7	5,2	43,5	19,3	11,3	82	81	74	87	72	7,7	1,0	19	141	144	168
6	15,2	4,6	44,8	22,8	10,3	77	77	73	84	65	7,5	1,1	17	115	126	135
6	12,8	3,8	45,2	26,4	9,0	73	73	70	82	59	6,3	1,2	17	91	110	114
7	16,4	4,1	43,4	23,6	10,3	73	73	62	80	62	6,6	1,2	21	118	138	137
4	15,3	3,7	45,0	24,6	9,3	71	70	59	80	57	6,3	1,2	20	106	128	122
9	14,8	3,5	44,2	26,6	8,9	68	67	60	77	54	6,9	1,3	18	97	125	113
7	21,0	4,4	42,1	17,0	11,8	74	77	61	81	59	7,8	1,1	22	153	173	190
0	22,9	5,1	43,5	14,8	9,6	81	83	71	85	70	5,5	1,0	33	183	181	224
4	21,0	5,0	42,4	17,7	9,6	68	73	63	71	52	7,3	1,2	24	141	175	185
8	21,3	4,2	42,7	16,5	11,9	82	84	61	85	75	5,8	1,0	30	174	177	209
4	19,4	4,2	40,8	20,9	10,7	75	82	63	79	63	7,3	1,1	24	152	173	192
0	15,2	3,6	41,5	26,3	9,5	68	79	60	73	53	7,2	1,3	21	112	148	150
6	19,6	3,6	37,4	23,7	11,7	66	79	30	72	50	5,8	1,4	35	146	204	187
8	18,1	3,3	37,7	26,8	9,5	63	78	41	71	40	6,1	1,5	33	131	198	178

Drager man nu først en Sammenligning mellem de tre Græsarter, er Hundegræssets store Proteinindhold meget iøjnefaldende; ved den først foretagne Bestemmelse er Indholdet ca. dobbelt saa stort som i Rajgræs og Timothe; men her maa det erindres, at Hundegræsset i denne Periode er betydelig yngre end de to andre Afgrøder.

Den retfærdigste Sammenligning kan drages mellem Hundegræssets 2. og de to andre Græsarters 1. Periode; alle Afgrøder er her i Skridning, men selv ved en saadan Sammenligning finder man betydelig mere Protein i Hundegræsset end i Rajgræs og Timothe; Fordøjeligheden af Proteiniet er næsten ens. Samtidig er Træstofindholdet imidlertid størst i Hundegræsset, og som Følge deraf er Fordøjeligheden af det organiske Stof i sin Helhed mindst for denne Afgrøde; deraf følger, at der medgaar den største Tørstofmængde til 1. F. E. af Hundegræsset.

I Tavle 1 er Indholdet af Raaprotein og Træstof vist ved

Tavle 1. Græsafgrøders Indhold af Raaprotein og Træstof.

nogle Kurver. Kurverne viser særdeles tydeligt, at det unge Hundegræs før Skridningen, altsaa medens Afgrøden udelukkende bestaar af Blade, er et meget proteinrigt og ret træstof-fattigt Foder. Selv den yngste analyserede Prøve af Rajgræs har betydelig mindre Protein; denne Prøve er dog først udtaget ved Skridningens Begyndelse. Man ser imidlertid, at Hundegræsset er meget hurtigt i Udviklingen, Proteinindholdet falder stærkt, og Træstofindholdet stiger tilsvarende.

Dernæst synes, som det fremgaar af Tabel 1, et vist Indhold af Træstof at virke stærkere sænkende paa Fordøjeligheden af Hundegræsset, end Tilfældet er for samme Træstofindhold i de to andre Græsser; jfr. f. Eks., at 31,5 pCt. Træstof i Hundegræs fordøjes med kun 53 pCt.; 31,7 pCt. Træstof i Timothee fordøjes med 73 pCt. Ganske vist er Træstofanalysen den vanskeligste af alle Analyser, og Forsøgene er gennemført med en Del Aars Mellemlum, men saa stor Usikkerhed er der dog ikke paa Analyserne, at Forskellen paa Træstofindholdet i de to Prøver kan være særlig stor.

HUNDEGRÆSSET maa ud fra dette Forsøg karakteriseres som et fortrinligt Foder med et stort Proteinindhold, saa længe det ikke er begyndt at skride; men samtidig synes det at være det Græs, der hurtigst undergaar en meget stor Forringelse i Foderværdi med tiltagende Alder. Det vil altsaa sige, at man, hvor det er muligt at holde Græsset nede paa Bladstadiet, meget vel kan anvende Hundegræs, medens man maa nære Betænkelse ved at anvende det, hvor der kan være Tale om, at Afgrøden naar ud over Skridningsstadiet og frem mod Blomstring. I Praksis vil det sige, at Hundegræs egner sig til Afgræsning i Løsdrift, men ikke til den almindeligt gennemførte Aftøjring og slet ikke til Høslæt.

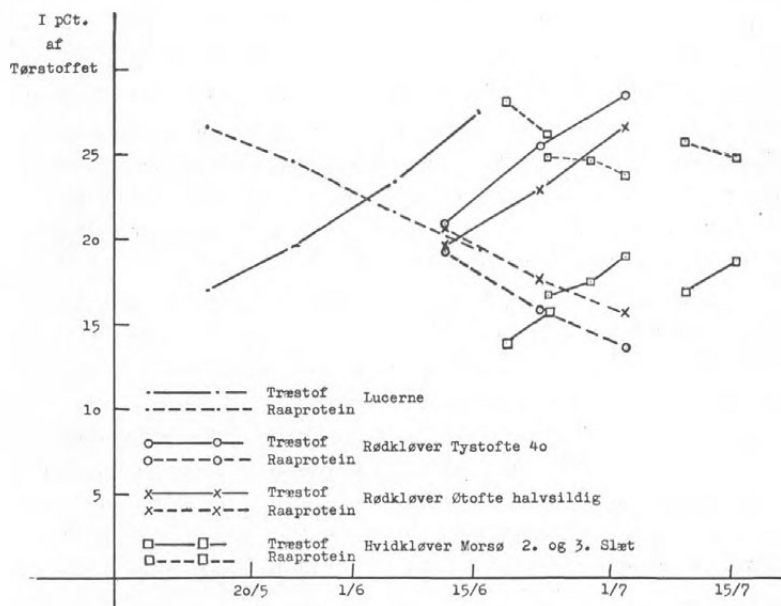
RAJGRÆSSET er efter de foreliggende Forsøg langsommere i Udvikling. Ganske vist er Træstofindholdets Stigning omtrent lige saa hurtig som for Hundegræsset; men Faldet i Proteinindhold er betydelig mindre. Der er ikke noget særlig stort Indhold af Protein i Rajgræsset, hvilket formodentlig skyldes, at Rajgræsset selv paa et tidligt Stadium ikke er særlig bladrigt; til Gengæld gaar Foderværdien ikke særlig meget ned,

selv om Afgrøden naar over Skridningsstadiet. Afgrøden egner sig altsaa saavel til Afgræsning som til Høslæt.

TIMOTHE har forholdt sig nogenlunde som Rajgræsset, Proteinindholdet har været ret nær det samme, Træstofindholdet større, men uden nogen stærk sænkende Indflydelse paa Fordøjeligheden og Foderværdien. Timothe i 2. Slæt afviger ikke meget fra 1. Slæt hverken i kemisk Sættelse eller Foderværdi. Det ser ud, som om Udviklingen skrider lidt langsommere i 2. end i 1. Slæt. Det kan her bemærkes, at selv den bladrigge Timotheafgrøde i 2. Slæts første Periode ikke kan staa Maal med Hundegræsset paa omtrent tilsvarende Udviklingsstrin.

Vender vi os herefter til de undersøgte Græsmarksbælplanter, da ser vi saavel af Tabel 1 som af Tavle 2, at Proteinindholdet i disse gennemgaaende er betydelig større end i Græsserne — Hundegræsset i Bladstadiet undtagen.

Størst er Proteinindholdet i HVIDKLØVER, med hvilken der

Tavle 2. Græsmarksbælplanter Indhold af Raaprotein og Træstof.

er gennemført to Forsøg i 2. Slæt og et i 3. Slæt. Med 1. Slæt var det umuligt at gennemføre Forsøg, idet man ikke med de til Raadighed staaende Maskiner og Redskaber kunde opsamle de fornødne Fodermængder. Undersøgelserne er foretaget i Juni og Juli, og paa den Tid vil enhver Hvidkløvermark være i mere eller mindre stærk Blomstring. Ved det tidligst gennemførte Forsøg — fra 16. til 27. Juni — var Afgrøden meget kraftig og bladrig; man finder da ogsaa her det største Proteinindhold, den mindste Træstofmængde og den største Foderværdi af samtlige foretagne Undersøgelser. En saadan Hvidkløverafrøde maa karakteriseres som proteinrigt Kraftfoder, og for at afbalancere det store Proteinindhold kan der selv til ret højtydende Malkekøer anvendes lige saa meget Roetørstof, som der anvendes Tørstof i Hvidkløver (ved 20 kg 4 pCt. Mm. bør der i hver F. E. være godt 100 g ford. Renprotein, hvad man ogsaa vil finde i 1 F. E., bestaaende halvt af Roetørstof og halvt af Hvidkløvertørstof).

Dette, at Hvidkløveren er i Blomst, har ikke paavirket Fordøjeligheden særlig stærkt, ogsaa Afgrøden fra 3. Slæt i Juli er proteinrig med et lavt Træstofindhold.

De to RØDKLØVERSTAMMER er ikke undersøgt paa det tidlige Udviklingstrin, i hvilket de særlig skulde egne sig til Afgræsning; første Forsøgsperiode falder ganske vist for den halvsildige Øtoftekløver før Knopsætningen, og her har vi da ogsaa et betydeligt Proteinindhold, lav Træstofmængde og stor Foderværdi; men hel ung har heller ikke denne Afgrøde været.

For begge Rødkløverstammer gælder, at de ved Blomstringens Indtræden er forholdsvis fattige paa Protein og ret træstofrige; men Fordøjeligheden af saavel Protein som organisk Stof i sin Helhed falder dog mindre for Kløverens end for Græssernes Vedkommende. Nedgangen fra 1. til 3. Periode har ved 1. Slæt været følgende:

	Organisk Stof	Raaprotein
Hundegræs	23	16
Rajgræs	13	16
Timothe	12	14
Rødkløver, Øtofte halvsildig	9	8
— Tystofte 40	6	10

Ved 2. Slæt var Rødkløver, Tystofte 40, for langt fremme i Udvikling, og Foderværdien i den sidste Periode, da Blomstringen var afsluttet, temmelig ringe. Den halvsildige Øtoftekløver var ogsaa ældre ved 2. Slæt; men Udviklingen syntes at skride lidt langsommere for denne Afgrøde.

For begge Stammer af Rødkløver kan man sige, at de til Afgræsning saavel som til Høslæt bør slaas inden Blomstringen, og dette gælder saavel ved 1. som ved 2. Slæt.

LUCERNEN har efter de foreliggende Forsøg en Del til fælles med Hundegræsset; det er en meget proteinrig Afgrøde, men Udviklingen gaar temmelig hurtigt, i alle Tilfælde for 1. Slæts Vedkommende. Træstofindholdet stiger ret stærkt, og Fordøjeligheden falder hurtigt. Der er tillige det Træk fælles for Lucerne og Hundegræs, at Fordøjeligheden er større for Proteinets end for de andre Næringsstoffer, samt at Nedgangen er langsommere for Proteinets Vedkommende.

Den meget unge Lucerneafgrøde kommer i Proteinindhold nær op mod Hvidkløveren og indeholder heller ikke meget mere Træstof. Ved Knopdannelsens Begyndelse er Lucernen endnu en meget proteinrig og letfordøjelig Afgrøde; men saa snart Stænglerne rigtig begynder at blive grove og stive, sker der en betydelig Foringelse af Foderværdien. Man kan her erindre om, hvad en dygtig Landmand sagde: „Lucernetræstof er sikkert ikke mere værd end andet Træstof.“ Efter Forsøgsresultaterne kan man fristes til at sige: tværtimod.

Saavel til Hø som til Grøntfoder bør Lucernen i 1. Slæt slaas under Knopsætningen; til Ensilering ved begyndende Knopsætning.

Undersøgelsen af 2. Slæt tyder paa, at Planterne her forholder sig lidt anderledes; de bliver sjældent saa grove som ved 1. Slæt, og det ser da ogsaa ud til, at Nedgangen i Fordøjelighed fra Knopstadiet til Blomstring er forholdsvis ringe; i sin Helhed har Værdien dog været mindre for 2. end for 1. Slæt.

Spørger man nu, hvortil disse Fordøjelighedsforsøg med friske Græsmarksafgrøder kan anvendes, da kan vi til Eksempel tage de sjællandske Landboforeningers Undersøgelser over

Mængdeudbytte samt kemisk Sammensætning af en Række Græsmarksplanter, Undersøgelser, der gennemførtes i Aarene omkring 1930. Jeg havde den Gang Lejlighed til at beregne Foderenhedsmængden, men maatte anvende de da foreliggende sparsomme Oplysninger om Fordøjeligheden og kom til noget usikre Resultater, hvad der da ogsaa anførtes i Beretningerne.

Med de nu foreliggende Undersøgelser som Grundlag har jeg foretaget en Omregning af de i Beretningen om Planteavlens paa Sjælland 1931 anførte Tal for Udbyttet af de i Tabel 2 nævnte Afgrøder ved henholdsvis 3 og 4 Slæt, og medens den gamle Beregning gav til Resultat, at de tre Slæt ydede flere F. E. end fire Slæt, et Resultat, hvorfra der da ogsaa toges Forbehold, saa er dette ikke Tilfældet nu; ligeledes maa vi

Tabel 2. De sjællandske Landboforeningers Forsøg med Græsmarksafgrøder 1929—31.

Gennemsnit 4 Slæt — 1., 2. og 3. Aar.

Afgrøde	Kem. Analyse			hkg Grønt pr. ha	Pr. ha kg.		kg Tørstof til 1 F. E.	Pr. ha		g ford. Raa- prot. pr. F. E.
	Tørstof %	I Tørstoffet %			Tørstof	Raaprot.		F. E.	kg ford. Raaprot.	
		Raapr.	Tørst.							
Rajgræs, Øtofte Engsvingel,	23,2	12,36	26,39	217	5032	622	1,04	4838	435	90
Lyngby.....	23,3	13,32	25,97	203	4737	631	1,00	4737	454	96
Timothe, F.D.B..	23,4	13,60	24,75	214	4999	680	1,01	4949	476	96
Hundegræs, Olsgaard	22,0	12,93	27,41	237	5203	673	1,17	4447	505	114
Hvidkløver, Morsø.....	16,4	22,68	22,18	290	4775	1083	0,97	4923	834	169

Gennemsnit 3 Slæt — 1., 2. og 3. Aar.

Rajgræs, Øtofte Engsvingel,	33,8	6,76	32,93	188	6349	429	1,59	3993	232	58
Lyngby.....	30,9	6,60	34,64	212	6559	433	1,38	4753	255	54
Timothe, F.D.B..	32,1	7,22	33,94	216	6940	501	1,49	4658	296	64
Hundegræs, Olsgaard	29,4	7,85	33,99	257	7566	594	1,90	3982	392	98

efter de foreliggende Forsøg regne med mindre Mængder af fordøjeligt Protein ved 3 Slæt, end ved den førstnævnte Opførelse beregnet. Ved tre Slæt har Proteinindholdet pr. F. E. været omtrent som i Roer og kun godt det halve af, hvad man fandt pr. F. E. ved fire Slæt.

Efter denne Gennemgang af Undersøgelserne vedrørende de friske Græsmarksafgrøders Foderværdi skal vi se lidt paa, hvad der foreligger om Værdien af de samme Afgrøder, naar de opbevares som Hø eller Ensilage.

I Tabel 3 er de fleste Resultater sammenstillet, og vi kan først se paa et Forsøg med Lucerne. Her har man undersøgt den friske Afgrødes Værdi i to Perioder af 1. Slæt, svarende til henholdsvis Ensileringsstadiet, hvor Planterne begyndte at danne de første Knopper, og Høslætstadiet, hvor Knopsætningen var længere fremskredet; mellem de to Slættider hengik 8 Dage.

Ved 1. Slæt fremstillede ikke alene A. I. V.-Foder, men ogsaa Stakrytterhø; ved 2. Slæt kun Stakrytterhø. Saavel A. I. V.-Foderet som de to Høpartier var første Klasses. A. I. V.-Foder og Hø undersøgte i Januar—Marts, altsaa efter godt et halvt Aars Opbevaring.

Fordøjeligheden af Raaproteinet er gaaet mindre ned for A. I. V.-Foderet end for det samtidig slaede Hø, og for det organiske Stof i sin Helhed finder vi samme Fordøjelighed i A. I. V.-Foderet som i den friske Afgrøde, medens Høet har lavere Fordøjelighed. Det er bemærkelsesværdigt, at Udskydningen af Slaatiden med 8 Dage har foraarsaget praktisk talt samme Nedgang i beregnet Foderværdi som Opbevaringen i Form af A. I. V.-Foder, og samme Fald i Fordøjeligheden af det organiske Stof, som man har fundet ved Høbjærgningen. Til Gengæld har det organiske Stof i Høet — slaet de 8 Dage senere — haft samme Fordøjelighed som i den friske Afgrøde, hvoraf det er fremstillet.

Ved Sammenligning af Proteinindholdet bør man her se paa fordøjeligt Raaprotein, idet der er korrigeret for Indhold af Ammoniak i A. I. V.-Foderet, saaledes at den opgivne Raaproteinmængde kan regnes at have omtrent samme Værdi som

Renprotein. Pr. kg Tørstof faar vi da ogsaa den største Mængde i A. I. V.-Foderet, og Undersøgelsen opfordrer egentlig til i højere Grad end hidtil at benytte Ensilering af Lucernen frem for Høberedning, noget, man da ogsaa ser gennemført, hvor der lægges stor Vægt paa Køernes bedst mulige Fodring.

Et omtrent tilsvarende Forsøg med Rødkløver gav ligesom Lucerneforsøget et for A. I. V.-Foderet meget godt Resultat. Ogsaa her er Proteinet velbevaret ved Syreensileringen. Raaproteinet i A. I. V.-Foderet er omtrent lige saa let fordøjeligt som i den friske Afgrøde og i alle Tilfælde fuldt paa Højde med Afgrøden paa det Udviklingstrin, da den er slaaet til Hø, hvilket skete 6 Dage senere. Ensilering uden Syre gav et meget sløjt Resultat, og dette saavel som de mange Opbevaringsforsøg, der er gennemført, bevirker, at Ensilering af Bælgplanteafgrøder uden Syreanvendelse afgjort maa fraraades.

Rødkløverhøet har ogsaa mindre Foderværdi end A. I. V.-Foderet, saavel hvad F. E. som Raaproteinindholdet angaar. Fordøjeligheden af Raaprotein og organisk Stof er gaaet 11 Enheder ned fra frisk Afgrøde til Hø, men kun henholdsvis 3 og 6 Enheder fra frisk Afgrøde til A. I. V.-Foder.

Høberedningen af halvsildig Rødkløver har ogsaa givet en betydelig Nedgang i Fordøjeligheden af Næringsstofferne. Knap saa stærk er Nedgangen for Rajgræssets Vedkommende; men dette skyldes antagelig, at Rajgræsset har været paa et mere fremskredet Udviklingstrin ved Slæt end Rødkløveren.

Forsøg paa Aarslev viste, at Tabene i Fordøjelighed ved Høberedning var størst, naar der blev slaaet tidligt; for en blandet Afgrøde af Græs og Kløver fandt man følgende:

	Fordøjelighedskoefficienter					
	Tidlig Græs	Slæt Hø	Middeltidlig Græs	Slæt Hø	Sen Græs	Slæt Hø
Raaprotein	68	63	58	52	42	47
Træstof	74	74	59	61	49	51
Organisk Stof	76	69	63	59	55	53

Lader man Græsset staa saa længe, at det bliver til Hø paa Marken, sker der selvsagt ikke store Ændringer ved Bjærgningen.

Tabel 3. Bjærgningsmaadens Indflydelse paa Foderværdien.

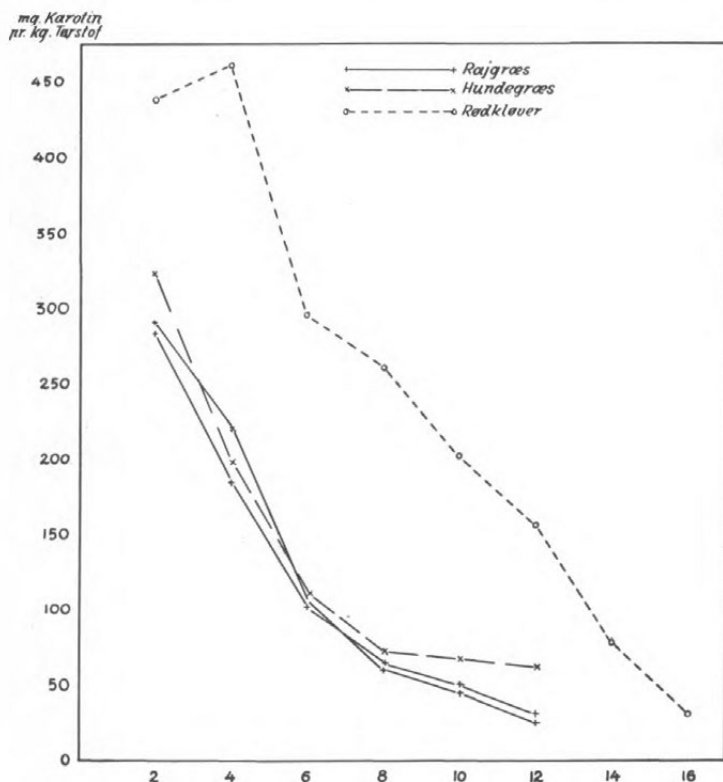
	Lucerne, tidlig Slæet				Lucerne, middeltidig Slæet				Rødkløver, Øtote halvsl., middeltidig Slæet					
	Frisk Afgrøde		Som Hø		Som A. I. V.		Frisk Afgrøde		Som Hø		Frisk Afgrøde		Som Hø	
	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.	%	Fordejlig-hedsk.
	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.	I Tørstøf	Fordejlig-hedsk.
Raaprotein	22,01	83	19,34	75	20,82	79	17,80	78	16,22	71	16,6	75	15,0	63
Raafedt	3,58	60	2,18	44	4,47	67	3,28	49	2,52	53	4,2	72	2,3	60
N.-fri Ekstraktst.	39,88	77	38,48	71	36,85	75	42,14	72	42,20	72	44,9	83	40,3	70
Træstof	23,18	51	30,21	56	26,21	61	26,90	46	30,41	53	24,6	62	30,2	56
Aske	11,35	—	9,79	—	11,65	—	9,88	—	8,65	—	9,7	—	12,2	—
Renprotein	17,89	79	15,11	68	11,81	63	14,71	73	13,34	64	14,0	74	11,8	57
Organisk Stof	88,65	71	90,21	66	88,35	71	90,12	65	91,35	65	90,3	75	87,8	64
Tørstof til 1 F.E., kg	1,25		1,73		1,47		1,44		1,71		1,15		1,88	
Fordøjeligt Renprot. pr. kg Tørstof	142		103		74		108		86		104		67	
Fordøjeligt Raaprot. pr. kg Tørstof	183		145		156*)		139		115		125		95	

*) NH₃-N fredraget.

	Rødkløver, Tystofte 40				Rødkløver, Tystofte 40				Rajgræs, Øtøfte					
	Frisk Afgrøde		Som A. I. V.		Som almind. Ensilage		Frisk Afgrøde		Som Hø		Frisk Afgrøde		Som Hø	
	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.	I Tørstøftet %	Fordejeligt hesk.
Raaprotein	17,5	78	18,0	75	16,0	49	15,8	75	15,8	64	9,2	61	10,0	55
Raafedt	4,4	71	7,3	78	5,8	76	4,1	70	2,1	53	2,8	63	2,0	53
N.-fri Ekstraktst.	44,1	86	36,7	78	29,8	63	44,7	85	40,8	72	50,2	72	44,4	60
Træstof	23,2	68	28,5	63	36,3	66	25,4	65	29,0	60	30,3	69	35,1	71
Aske	10,8	—	9,5	—	12,1	—	10,0	—	12,3	—	7,5	—	8,5	—
Renprotein	14,8	77	12,1	67	11,7	32	13,4	74	12,6	59	7,7	57	8,0	48
Organisk Stof	89,2	79	90,5	73	87,9	62	90,0	77	87,7	66	92,5	70	91,5	63
Tørstof til 1 F.E., kg.	1,09		1,26		1,70		1,12		1,76		1,34		1,95	
Fordejeligt Renprot. pr. kg Tørstof	115		81		38		99		74		44		38	
Fordejeligt Raaprot. pr. kg Tørstof	137		135		78		119		101		56		55	

I det foregaaende har der kun været Tale om Græsmarksafgrødernes Indhold af F. E. og fordøjeligt Protein; i de aller-seneste Aar er der fremkommet en Del Oplysninger om Karotininholdet i flere af disse Afgrøder, og vi skal derfor se lidt paa dette Forhold.

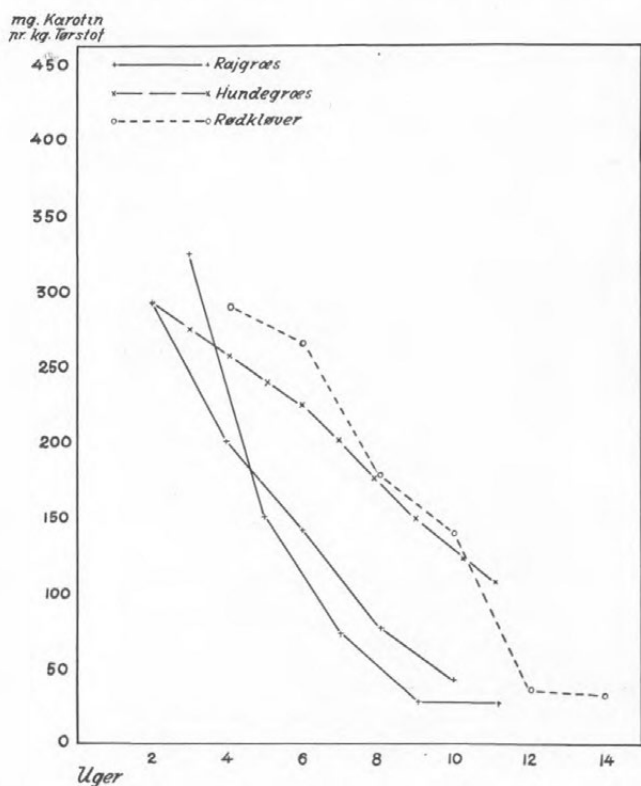
I Nordisk Jordbrugsforskning, Hæfte 7 for 1942, har Dr. agro. Aage Lund gjort Rede for en Del af sine Undersøgelser, og i Oversigt over Forsøgslaboratoriets Arbejder for 1942/43 findes Oplysninger om de seneste Undersøgelser. Fra sidstnævnte Beretning er Tavle 3 taget, og de anførte Kurver giver bedre end mange Ord et Indtryk af, hvorledes Indholdet af Karotin veksler med Afgrødernes Alder. De første Bestemmelser er foretaget

Tavle 3. Karotininholdet i Græsmarksplanter ved stigende Alder.
1. Slæt 1943.

omkring 1. Maj og derefter med 14 Dages Mellemlum, til Planterne havde afblomstret. Det stærkeste Fald finder man i Tiden til efter Skridning for Græssernes Vedkommende; for Rødkløveren er Faldet mere jævnt gennem Udviklingsperioden, og selv om Indholdet her ligger en Del højere end for Rajgræs og Hundegræs, saa naar det til sidst ned paa samme lave Niveau.

I 2. Slæt finder man, som det fremgaar af Tavle 4, for Græsserne omtrent samme store Karotinindhold i de helt unge Planter, medens Rødkløveren har et lavere Indhold end ved 1. Slæt. Der er i det hele taget ret ringe Forskel paa Kløveren og Græsset i 2. Slæt; Hundegræs svarer helt til Rødkløveren.

Tavle 4. Karotinindhold i Græsmarksplanter ved stigende Alder.
2. Slæt 1943.

Som Helhed viser disse saavel som de tidligere Undersøgelser, at Planternes Karotinindhold ligesom Indholdet af Protein aftager med fremadskridende Alder, blot er Faldet i Karotinindhold mange Gange stærkere end Faldet i Proteinindhold.

Hertil kan saa føjes, at Ensilering i langt højere Grad end Høberedningen bevarer Planternes Karotinindhold. Medens man i Høet sjældent vil finde over 30—40 mg Karotin pr. kg Tørstof, saa finder man i godt A. I. V.-Foder 150—200 mg Karotin. Skal man da søge at tilføre Dyrene store Karotinmængder, da sker det bedst ved at slaa Afgrøderne inden Skridning og opbevare dem som A. I. V.-Foder. Ogsaa Kunsttørringen kan i denne Forbindelse komme i Betragtning; men for det store Fler-tal af Landbrug og for Kvægets Forsyning med Karotin vil A. I. V.-Foderet være den simpleste Løsning.

I Forbindelse med en Omtale af en Række Analyser af Græsmarksafgrøder er der i 140. Beretning fra Forsøgslaboratoriet givet en Del Oplysninger om udenlandske Undersøgelser af Græsmarksafgrøder og af de Forhold, der maa antages at øve Indflydelse paa Foderværdien. Det er ikke Hensigten her at referere alle disse Undersøgelser, men der kan dog være Anledning til at henvise til *Hall* og *Russell's* Undersøgelser af saakaldte „fedende“ og „ikke fedende“ Græsgange, Græsgange, hvori Plantebestanden var den samme, ligesom ogsaa Jordbundsforholdene var ensartede. Forskellen syntes væsentligst at fremkomme ved, at Planterne paa de „fedende“ Arealer havde en mere bladrig Voksemaade end paa de „ikke fedende“, hvor Stænglerne udgjorde en større Part. Den dybere Aarsag hertil mentes at være Kvælstoffets Omsætning samt Tilførslen af Fosforsyre.

At Tilførslen af Kvælstofgødning spiller en betydelig Rolle for Planternes Udvikling og for deres Indhold af Raaprotein, foreligger der jo talrige Forsøg, som viser. Ser vi paa de Fordøjelighedsforsøg, som nu er omtalt, maa det indrømmes, at der ikke er stor Ensartethed mellem Voksebetingelserne paa Aarslev og paa Trollesminde, ligesom Betingelserne for de paa Trollesminde undersøgte Afgrøder heller ikke har været ens. Hundegræsset var saaledes den stærkest kvælstofgødede Afgrøde.

Der er altsaa mange uensartede Faktorer, som spiller ind og øver Indflydelse paa Resultatet. Et Forhold staar imidlertid fast, og det er den afgørende Indflydelse, som Udviklingstrinet har paa Afgrødens Foderværdi, en Indflydelse, som gør sig gældende under alle Forhold, hvad enten Jorden er god eller daarlig, og hvad enten der er gødet stærkt eller svagt med Kvælstofgødning.

Ligeledes er det min Opfattelse, at Forskellen paa Udviklingshastighed som den, der er konstateret mellem Hundegræsset og de andre undersøgte Græsser, vil holde Stik ogsaa under andre og mere ensartede Jordbunds- og Gødskningsforhold.

Ved Bjærgning af Afgrøderne giver de Metoder, der bedst kan anvendes til de ganske unge Planter, utvivlsomt en Fordel med Hensyn til Fremskaffelse af protein- og karotinrigt Foder, det vil sige, at Ensilering med A. I. V.-Syre har væsentlige Fortrin.

Hvad der eventuelt kan tabes i Form af mindre Mængdeudbytte ved den tidlige Udnyttelse af Afgrøderne, siger disse Forsøg intet om. De Forhold, hvorunder de er gennemført, har ikke gjort Mængdeudbyttebestemmelser mulige eller anvendelige. Paa Aarslev Forsøgsstation foretog man et Forsøg paa en saadan kombineret Udbytte- og Foderværdibestemmelse, og det gav et meget interessant Resultat, som animerede til Fortsættelse. For at gøre saadanne Bestemmelser mulige, maa der imidlertid kræves ret betydelige Arealer af ensartet Jord; Betingelser, som ikke forefindes paa Trollesminde, men som i højere Grad fandtes paa Aarslev Forsøgsstation, derfor Bemærkningen i Indledningen om, at Forsøgene antagelig ikke burde være flyttet fra Aarslev. Et af Forsøgsleder *H. Wenzel Eskedal* fremsat Forslag om at bevare Aarslev eller finde en anden velegnet Forsøgsgaard til saadanne kombinerede Planteavls- og Fodringsforsøg vandt i sin Tid ikke Ørenlyd; dog er der ingen Tvivl om, at en saadan Station bliver nødvendig, hvis disse Undersøgelser virkelig skal føres til Bunds med de fornødne Oplysninger om saavel *Mængde* som *Kvalitet* af Græsmarksafgrøderne.

DØDSFALD

Efter flere Aars Sygdom er Fuldmægtig *L. P. M. Larsen* den 9. Maj afgaaet ved Døden.

Fuldmægtig *L. P. M. Larsen* var i en meget lang Aarrække knyttet til Statens Planteavlskontor, først som Assistent fra 1909—16 og derefter som Fuldmægtig indtil 1936, da Sygdom tvang ham til at opgive sin Gerning.

L. P. M. Larsen var født paa Møn 1877 og blev saaledes 67 Aar gammel. Han fik sin Uddannelse ved Landbruget, kom derefter paa Landbohøjskolen og blev Landbrugskandidat 1904. Allerede paa et tidligt Tidspunkt stod det klart for *L. P. M.* — som han i daglig Tale kaldtes inden for sin store Omgangsgang og Vennekreds — at det var paa Planteavlens Omraade, hans Interesser laa. Efter at have taget Tillægseksamen i Planteavl var *L. P. M. Larsen* beskæftiget ved lokale Markforsøg paa Sjælland, samtidig med at han var Lærer ved de saakaldte vandrende Landbrugskursus. Han kom derefter til Landbohøjskolen som Assistent og virkede som saadan indtil 1909, da han blev ansat ved Statens Planteavlkontor, hvor han kom til at udføre sin Livsgerning.

Ret hurtigt efter sin Ansættelse ved Forsøgsvirksomheden kom Fuldmægtig *L. P. M. Larsen* i Forbindelse med Landhusholdningsselskabet, idet han blev Sekretær for det af Selskabet i 1912 nedsatte Udvalg for Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet. Dette Arbejde kom i Gang paa Forslag af Godsejer *V. Selchau Hansen* og havde — som alle andre Planteavlsopgaver i øvrigt — Fuldmægtig *L. P. M. Larsens* store Interesse. Han fik Udvalgets Virksomhed organiseret, truffet Aftale med de betydeligste Forsøgsstationer Verden over om at prøve de danske Sorter og Stammer, som var anerkendte i danske Forsøg, og som Udvalget maatte antage kunde gøre sig gældende i det Fremmede.

Der blev ogsaa gjort en Indsats for, at de danske Sorter og Stammer i Udlandet kunde blive bedømt paa samme sikre Grundlag som ved de hjemlige Forsøg. Det var et naturligt Ønske, at den Omhu og Paapasselighed, hvormed L. P. M. Larsen sørgede for Udsendelsen af Frøprøverne, ogsaa maatte blive disse til Del ved Forsøgene og Bedømmelsen i de forskellige Lande. Krigen 1914—18 vanskeliggjorde i høj Grad dette Arbejde, men fra 1919 gik Prøverne af dansk Frø igen ud til selv de fjerneste Egne af Jorden. Resultaterne af Forsøgene blev samlet i nogle Oversigter, som L. P. M. Larsen med visse Mellemrum udarbejdede. Gennem Artikler og Afhandlinger i danske og udenlandske Fagskrifter har L. P. M. Larsen gjort en Indsats til Fremme af Kendskabet til dansk Planteavl i Almindelighed og Frøavl i Særdeleshed.

Ogsaa paa andre Felter ønskede man at gøre Brug af den Indsigt i Planteavlsspørgsmaal, som Fuldmægtig L. P. M. Larsen erhvervede sig gennem sit Arbejde inden for Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. I 1915 blev han saaledes Sekretær i det af Landbo- og Husmandsforeningerne nedsatte Kontroludvalg vedrørende Avl og Omsætning af Frø.

De strenge Sygdommens Aar satte sit Præg paa Fuldmægtig L. P. M. Larsen og mærkede ham for Resten af Livet, men medens han havde sin Manddoms fulde Kraft og Vitalitet, fornægtede hans Oprindelse sig aldrig. Han var den typiske Øbo: Lys af Sind, humørfyldt og havde et eget Lune, Egenskaber der gjorde ham afholdt af alle, og saadan vil de mange, han under sit omfattende Arbejde kom i Berøring med, mindes ham.

Chr. Aage Nielsen.

Litteratur.

Rationel Kvægavl.

Rationel Kvægavl. Vejledning for Skoleelever og Praktikere af *N. Dyrbye, Th. Glad, K. Møller og Kr. Pedersen*. 432 Sider, Pris 7 Kr. I Kommission hos Konrad Jørgensens Bogtrykkeri i Kolding.

I Forordet til Rationel Kvægavl nævnes, at Tanken om at udarbejde en Bog om Kvægavl og Kvægbrug som den foreliggende ikke er af helt ny Dato. Skade kun, at Forholdene formede sig saaledes, at det ikke tidligere har været Forfatterne muligt at realisere denne Plan; thi efter at have stiftet nærmere Bekendtskab med Bogens mange Afsnit melder Ønsket sig om, at dette Væld af værdifulde Oplysninger tidligere var blevet samlet som her i en let tilgængelig Form til lige Gavn for Skoleelever og Praktikere. Den foreliggende Udgaves Opbygning og Udarbejdelse iøvrigt byder en ret solid Garanti for, at den vil vinde betydelig Udbredelse i begge de nævnte Lejre.

Et kort Afsnit om Kvægbrugets Udvikling og økonomiske Betydning indleder Rationel Kvægavl. I denne Oversigt, saavel som i de følgende, forefindes en Række enkle Tabeller, der paa udmærket Vis supplerer Teksten.

I det følgende Afsnit om Kvægbedømmelse synes Tyngdepunktet saa afgjort placeret i en Beskrivelse af Malketegnene, og maaske bl. a. derfor forekommer Udredningen af Kvæggets enkelte Bygningstræk noget afvigende.

Fortrinligt er Afsnittet om Kvægholdets økonomiske Faktorer. Her gives en relativ kort Omtale af Prisleje, Fedtprocent, Kødproduktion, Køernes Størrelse m. m., der fremtræder som en nøgtern Vurdering af disse ofte hidsigt debatterede Spørgsmaal.

Under Kvægavlens Maal og Midler i et følgende Afsnit har Arvelighedslæren ret naturligt faaet en mere indgaaende Omtale end Fællesforetagender til Avlens Fremme (Kontrolforenin-

ger, Dyrskuer, Stambogsføring m. m.). Mange Problemer er søgt belyst under Arv og Avl, og i hvert enkelt Tilfælde er Udredningen kort og klar.

Efter et Rids af Kvægets Oprindelse og Afstamning samt Kvægavl i Udlandet følger et ret fyldigt Afsnit om Kvægracer i Danmark, hvor der indledes med Sortbroget Jydsk Malkerace.

Dette Kvægslags Historie redegøres der ret udførligt for; men ellers er Omtalen af meget refererende Natur med Hovedvægten lagt paa Uddrag af de offentliggjorte Afkomsundersøgelser, og kun undtagelsesvis anføres, hvilket Eksteriør Handyret har evnet at give i Arv til Afkommet. Omtalen af S. J. M. afsluttes med en Konstatering af, at der endnu mangler et klart defineret Maal. — Skal der lægges størst Vægt paa Kødtype eller paa Malketype? En Vurdering af de senere Aars Udstillinger af denne Race synes dog med ret stor Sikkerhed at have udpeget Retningslinien, man vil følge, nemlig at Racen skal svare til Betegnelsen *Sortbroget Jydsk Malkerace*.

Forfatterne gaar endvidere ind for den Opfattelse, at man burde søge indkrydset i Racen nogle af Hollandsk Kvægs gode Egenskaber.

Noget grundigere udarbejdet, men iøvrigt af omtrent samme Tilsnit, er Omtalen af Rød Dansk Malkerace. Kristoffertyrenes Stamtræ eller en tilsvarende Oversigt er udeladt, hvilket adskillige, der ønsker at se Udviklingen i Sammenhæng, sikkert vil beklage.

Iøjnefaldende under Omtalen af Racens mest kendte Handyret er den ret stærke Tendens til kortest gørligt at beskrive Eksteriørværdien, for dernæst at koncentrere Udredningen af disses Indflydelse i Avlen til en Beskrivelse af, hvilke Ydelsesanlæg de nedarvede. I enkelte Tilfælde strejfer de anførte Betragtninger formentlig det polemiske.

Omtalen af Korthorn og Jerseykvæget i Danmark er ret kortfattet, og for førstnævnte Races Vedkommende er det især blevet en Angivelse af Opdræternavne, samt hvilke Tyre, der har baaret Avlen frem.

Helt udmærket er Afsnittet om Landbrugegets Bygninger, hvor der indledningsvis konstateres, at „Landbrugsbyggeriet i Dan-

mark har indtil de seneste Aar i høj Grad været ret undergivet Tilfældighedens Lov".

Dette turde være lige saa rigtigt, som det er sagt! Og der er næppe nogen Tvivl om, at man vil faa megen Glæde af de Bestræbelser, der nu udfoldes, for at faa bedre System i dette vidtspændende Omraade. Hertil yder Bogen sit Bidrag til Praktikerens Opøvelse i at vælge og vrage mellem Grundplaner, Dimensioner, Bygnings- og Isolationsmateriale samt Ventilationsanlæg.

Bogen har som sidste Afsnit Kvægets Pleje med en ret indgaaende Omtale af Forhold vedrørende Tyrens og Koens Benyttelse, Malkning og Mælkehygiejne samt Kvægets almindeligste Sygdomme. Paa udmærket Vis er der redegjort for Tuberkulosen og Kastningens Forekomst og de praktiserede Bekæmpelsesforanstaltninger herimod.

Rationel Kvægavl er i sin Helhed velskrevet, Trykfejl er omtrent undgaaet, og Illustrationerne er udmærkede. Dog er enkelte Billeder, bl. a. af Højager, Stb. 2169, ikke velegnet til Optagelse i Bogen. Dette er imidlertid ret uvæsentligt, og tilbage bliver kun Indtrykket af, at intet Stof ukritisk er medtaget.

Bogens Forfattere er velkendte. Gennem mange Aars Arbejde paa Kvægavlens forskellige Gebeter har de høstet megen Erfaring og Viden om disse komplicerede Spørgsmaal. De har nu ønsket med dette som Baggrund at skabe en „Rationel Kvægavl“ lige velegnet for Praktikere og Skoleelever, — og denne Op-gave er lykkedes.

Harald Rasmussen.

Fodringsforsøg med Avlstyre.

209. Beretning fra Forsøgslaboratoriet: Fodringsforsøg med Avlstyre. Ved *L. Hansen Larsen* og *Ed. Sørensen*. Statistisk Undersøgelse af Resultaternes Sikkerhed. Ved *P. S. Østergaard*. 32 Sider.

Paa Foranledning af De samvirkende Kvægavlsforeninger med kunstig Sædooverføring blev der af Forsøgslaboratoriet i Efteraaret 1941 paabegyndt nogle Fodringsforsøg med Tyre, og Resultaterne af de to første Vintres Forsøg er nu offentliggjort i 209. Beretning.

I Beretningen redegør Professor *L. Hansen Larsen* for Tyrenes Fodring under Forsøgene, og Professor *Ed. Sørensen* for den af ham udarbejdede Metode til Bedømmelse af Sædens Befrugtningsevne, samt en Beregning og Opgørelse af Forsøgenes Resultater. Sidst i Beretningen er anført en af Beregner *P. S. Østergaard* foretaget statistisk Behandling af Talmaterialet.

Denne Beretning vil blive modtaget med stor Interesse af alle Kvægavlere og bør anskaffes af alle, der i det hele taget arbejder med Kvæget. Det er et Spørgsmaal, om tilsvarende Fodringsforsøg med Hingste ikke er paakrævet. Den store Forskel, der her er i Befrugtningsevnen, skyldes maaske for en Del Fodringen. Fodringsforsøgene med Tyre har afsløret Foderets overmaade store Betydning for Sædproduktionen.

Da disse Fodringsforsøg med Tyre har saa stor Betydning for Kvægavlen, kan et nøjere Studium af Beretningen stærkt anbefales.

Der har i de forskellige Forsøgsperioder været stor Forskel paa Foderets Indhold af fordøjeligt Renprotein, medens Grovfoderets Art og Mængde har været holdt nogenlunde ens.

Tyrene har faaet Høet og Halvdelen af Kraftfoderet om Morgen, medens alle Roerne, Halmen og den sidste Halvdel af Kraftfoderet blev givet i Løbet af Eftermiddagen. I de Forsøg, hvor Tyrene fik Skummetmælk, blev den givet om Middagen.

Det samlede Foder har udgjort ca. 8 F. E. daglig pr. Tyr. Det anføres i Beretningen, og det fremgaar ogsaa af Tallene for Vægten, at dette Foder er rigeligt til Tyre af den Størrelse, selv om de benyttes daglig.

Tyrene har bedækket i kunstig Skede een Gang hver Søgnedag om Formiddagen.

Den laveste og højeste gennemsnitlige Sædmængde under hele Forsøget blandt de 14 Tyre, som blev benyttet, var henholdsvis 2,17 cm³ og 5,85 cm³, og *P. S. Østergaard* har paavist, at de forskellige Fodersammensætninger, som blev afprøvet i Forsøgene, *ikke har haft nogen paaviselig Indflydelse paa Sædmængdens Størrelse.*

Tilsyneladende er dette altsaa udelukkende betinget af arvelige Anlæg.

Den laveste og højeste gennemsnitlige Sædmængde blandt de 9 Tyre i en Periode var paa henholdsvis 1,4 cm³ og 6,6 cm³.

Saa stor en Forskel paa Sædmængden virker overraskende, og har Tyre med den store Sædmængde Evne til at give Køer med bedre Befrugtningsevne, er der her aabnet Mulighed for at forbedre Frugtbarheden blandt Køerne.

I mange Foreninger med kunstig Sædovertøring er Tyrene i de sidste Aar kun blevet benyttet hveranden eller hver tredje Dag. Hvorvidt Tyrene ved en saadan Benyttelse yder mere og bedre Sæd, giver disse Undersøgelser ingen Oplysninger om, men Forsøg paa dette Omraade er i Gang, og det maa haabes, at Resultaterne fra disse Forsøg snart maa komme frem, saa dette vigtige Spørgsmaal bliver klarlagt.

Sædens Kvalitet bestemmes ved Antal levende Sædceller i Tusinder pr. 1000 mm³ Sæd. Dette Antal svinger meget stærkt under Forsøgene, nemlig fra 76 i Forperioden til 324 i 3. Forsøgsperiode. Der er saaledes et stærkt Udslag til Gunst for et stort Indhold af Protein i Foderet.

Forsøgene i 1942—43 var anlagt for at belyse, om animalsk Protein virker stærkere fremmede paa Sædproduktionen end vegetabilsk Protein, saadan som det er hævdet fra russisk Side.

I 1. Forsøgsperiode blev brugt en Del Kødbenmel og Skummetmælk, medens der i 2. og 3. Forsøgsperiode blev brugt Oliekager og Havre. I 2. Forsøgsperiode fik Tyrene ikke Hø, hvorimod de i sidste Periode fik ca. 1 F. E. i Hø om Dagen.

Af Tallene fremgaar, at der ikke er nogen Forskel i Antal levende Sædceller pr. mm³ til Gunst for animalsk Protein.

Naar den mest hensigtsmæssige Fodersammensætning er klarlagt, vilde det være interessant at faa oplyst, om Tyre producerer lige megen og lige god Sæd hele Aaret, eller der skal være en kortere eller længere „Hvileperiode“, som det finder Sted blandt Dyr i vild Tilstand. Spørgsmaalet har stor Betydning ved den naturlige Parring.

H. Westerlund.

Udkomne Bøger.

Kastningssmitte ved kunstig Inseminering. Af Kredsdrylæge B. Seit. Særtryk af Maanedsskrift for Dyr læger. 25 Sider. (Kbhvn. 1944).

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Aarsskrift 1944. Bidrag af: Anker Jul Overby: Om S sammensætningen af den ved nogle anaerobe Gæringer udviklede Luft. Augusta Unmack: Resultater af nyere Lerundersøgelser. Den røntgenografiske Metodes Anvendelse paa 2 danske Lerarter. Axel Pedersen: Om Bederoernes Farver. — Udgivet af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole under Redaktion af Max Lobedanz. 111 Sider. (Kbhvn. 1944).

3. *Beretning om Landbrugsregnskaber fra Regnskabskredsen indenfor De samv. sjællandske Husmandsforeninger 1942—43.* Udarbejdet og udgivet af Regnskabsudvalget ved P. Larsen, Konsulent. 33 Sider. (Slagelse 1944).

Beretning om Statens Fjerkræudvalgs 12. Konkurrence mellem hele Hønseshold og 9. Konkurrence mellem Kalkun-, Gaase- og Andehold 1942—43. Udarbejdet af David Davidsen, Konsulent. 29 Sider. (Kbhvn. 1944).

210. *Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Om Fosfataseprøvens Anvendelighed ved Kontrol med Pasteuriseringsbestemmelsernes Overholdelse.* Ved A. C. Andersen og H. Vestesen. Udgivet af Statens Husdyrbrugsudvalg. 47 Sider. (Kbhvn. 1944).

Meddelelser fra Statens Veterinære Forsøgsstation for Virus sygdomme, Lindholm XIX. E. Toussieng: Vaccinens Anvendelse i Fremtidens Mund- og Klovesyge-Bekæmpelse og Immunitetens Varighed efter Revaccination mod Mund- og Klovesyge. Ernfred Michelsen: Nogle Sulfonamidernes Virkning paa Mund- og Klovesyge. 29 Sider. Særtryk af Maanedsskrift for Dyr læger. (Kbhvn. 1944).

Kornskadedyrskomiteen. Teknologisk Institut. Beretning om Komiteens Virksomhed i Finansaaret 1943—44. 8 Sider + Tabeller. (Kbhvn. 1944).

Register-Stambog over Kvæg af Rød dansk Malke race XXI. Tyre: 20691—21371. Køer og Kvier: 2586—2592. Udarbejdet af Konsulent M. Nielsen. Udgivet af De samv. danske Landbo- og Husmandsforeningers Udvalg for Stambogsføring og Registrering af rødt dansk Malkekævg. 293 Sider. (Kbhvn. 1944).

Aarsberetning fra Veterinærdirektoratet for Aaret 1942. Ved F. Wøldike Nielsen. 123 Sider. (Kbhvn. 1943).

Handelsberetning for Aaret 1942. Udgivet af Grosserer-Societetets Komité. 371 Sider + Tavler. (Kbhvn. 1943).

Gødningsslæren. Vejledning i Gødningens Anvendelse belyst ved de nyeste Forsøgsresultater. Ved Karsten Iversen, Forstander, Askov Forsøgsstation. 4. Udgave. 88 Sider. (Kbhvn. 1943).

Mindre Meddelelser.

Intet Hindsgavl-Møde i Aar.

I Fjor afholdt Landhusholdningsselskabet for 3. Gang sit Sommermøde paa Hindsgavl, og der blev fra Deltagernes Side — som i de tidligere Aar — givet Udtryk for Ønske om, at disse aarlige Hindsgavl-Møder maatte blive fortsat, saafremt Forholdene vilde gøre det muligt.

Allerede i Fjor gjorde Rejsevanskeligheder sig gældende, og da de ikke er undergaaet nogen Ændring til det bedre i Aar, har Præsidiets — dels under Hensyn hertil og dels til de almindelige Forhold — besluttet ikke at lade afholde Hindsgavl-Møde i Aar.

Uddeling af Landhusholdningsselskabets Legater for Landbrugsstuderende.

Af de af Landhusholdningsselskabet administrerede Legater: Forpagter Bokelmanns Legat, Proprietær J. H. Holms Legat, Godsejer Viktor A. Goldschmidts Legat og Etatsraad P. Feilbergs Legat er for 1944 uddelt Understøttelser til Landbrugsstuderende til et samlet Beløb af 10 375 Kr. Understøttelserne fordeler sig saaledes: Til Studium ved Landbohøjskolen 4675 Kr., til Kursus paa Landbrugsskole 5700 Kr. Der er ikke uddelt Legater til Studierejser i Aar.

Landbrugets Prisforhold i April Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-April Md.	April Md.	Jan.-April Md.	Marts Md.	April Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	27,88	28,75	28,15	28,95	28,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	243	210	220	210	210
Slagterisvin, (sl. V.)	268	259	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	275	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaaigrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	55	62	36	35	36
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	815	790	802	781	800
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2500	2500	2736	2850	2925
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	33,39	31,00	23,88	24,00	24,00
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. . .	14,06	14,80	13,00	15,03	15,00	15,50
Runkelroefrø	235	274	275	195	195	195
Kaalroefrø	343	450	450	155	155	155
Rødkløverfrø	759	998	875	561	573	560
Hvidkløverfrø	830	942	920	765	765	760
Hundegræsfrø	255	260	260	251	253	255
Alm. Rajgræsfrø ³⁾	195	225	225	163	160	160
Ital. do.	178	205	205	148	145	145
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,30	24,60	24,60	24,70	24,90
Sv. Ammoniak	24,65	24,20	24,50	24,30	24,40	24,60
40 pCt. Kaligødning	18,69	19,08	18,90	19,15	19,25	19,45

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.- April Md.	April Md.	Jan.- April Md.	Marts Md.	April Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	274	268	276	276	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	206	178	187	178	178
Slagterisvin	291	280	295	295	294	294
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	339	339	371	387	397
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	486	451	348	349	349
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	375	395	347	401	400	413
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	126	127	127	128	129
40 pCt. Kaligødning	157	160	159	161	161	163
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	225	224	225	225	225
Husdyrprodukter, ialt	242	339	240	242	241	241
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	238	243	235	240	240	242
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	242	240	240	242	241	241
Kunstgødning	164	168	169	158	158	159
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Landbrugsraadet.

Træk fra dets Historie i Anledning af 25 Aars Jubilæet
den 20. Juni 1944.

Af

Sekretær *J. Rottensten.*

Landbrugsraadet har baade en Historie og en Forhistorie, og Forhistorien, de Forhandlinger, der gik forud for det nuværende Landbrugsraads Oprettelse, er maaske ikke den mindst interessante. Udtalelser og Forslag om Oprettelse af en Fællesrepræsentation for Landbruget kan spores langt tilbage i de landøkonomiske Foreningers Forhandlingsprotokoller.

Det første virkelige Forsøg paa at danne et Landbrugsraad blev gjort allerede i 1885. Foreningen af jydsk Landboforeninger rettede i det paagældende Aar en Henvendelse til Konseilpræsidiets om at faa oprettet et Landbrugsdirektorat i Indenrigsministeriet og gav samtidig Det kgl. danske Landhusholdningsselskab Meddelelse herom samt anmodede Selskabet om at støtte Henvendelsen. Fremgangsmaaden ved Sagens Behandling giver et Billede af Organisationsforholdene indenfor Landbruget i 80erne i forrige Aarhundrede. De provinsielle Fælleslandboforeninger var endnu ikke samlede i en landsomfattende Sammenslutning, og Landhusholdningsselskabet var den Organisation, som Ministeriet henholdt sig til i Landbrugssager. Landhusholdningsselskabet nedsatte et særligt Udvalg til at overveje hele denne Sag, hvilket resulterede i, at Landhusholdningsselskabet foreslog Oprettelsen af et særligt Landbrugsraad. Forslaget gik ud paa, at Raadet skulde være et Centralorgan for Landbrugets faglige Interesser. Medlemmer af Raadet skulde være Repræsentanter for Landhusholdningsselskabet, de provinsielle Fælleslandboforeninger samt særlig sagkyndige paa

det landbrugsfaglige Omraade. Raadets Møder skulde være offentlige, og Landhusholdningsselskabets Præsidium skulde være Landbrugsraadets Bestyrelse.

Set med Nutidens Øjne synes Forslaget at være ret ubeskedent fra Landhusholdningsselskabets Side, men man maa ved Vurderingen stadig have Datidens organisationsmæssige Forhold for Øje. Forslaget blev ikke mødt med større Begejstring inden for Landboforeningerne. Ved Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde samme Aar angreb den kendte Bondepolitiker *Jens Busk* Landhusholdningsselskabet i kraftige Vendinger og udtalte, at i den Skikkelse som Selskabet havde, nød det ikke længere den Tillid hos de smaa Bønder, som det burde nyde, og *Jens Busk* hævdede, at Forslaget gik ud paa at støtte faldefærdige Huse. Han vilde absolut ikke have Landhusholdningsselskabet til at udrede Udgifterne, thi „den, der betaler Gildet, faar en overvejende Indflydelse“.

Disse Udtalelser skal naturligvis ses paa Baggrund af 80ernes politiske Forhold med deres uforsonlige Strid mellem Højre og Venstre. De landøkonomiske Foreninger holdt saa vidt gørligt de politiske Stridigheder uden for Forhandlingerne, men Landboforeningernes Medlemmer var nu engang Venstres sikreste Vælgere, medens det navnlig var Godsejerne og dermed Højres Kærnetropper, der samlede sig om Landhusholdningsselskabet, og denne Kendsgerning maatte uundgaeligt præge Forhandlingerne. Man vedtog dog at forhandle med Landhusholdningsselskabet om Spørgsmaalet; der udpegedes 3 Forhandlere, heriblandt *Busk*. I det følgende Aar holdtes et Par Møder om Sagen, uden at der naaedes til Enighed. Ved Delegeretmødet i Jylland i 1886 drøftedes Sagen paany med det negative Resultat, at det paa Delegeretmødet blev fastslaaet, at Tiden ikke var inde til Dannelsen af et Landbrugsraad. Derimod skulde man stræbe efter et bedre Samarbejde indbyrdes mellem Landboforeningerne.

Hermed laa Spørgsmaalet faktisk stille en Snes Aar. Efter at Spørgsmaalet gentagne Gange havde været behandlet inden for Landboforeningerne, nedsatte De samvirkende danske Landboforeninger i Slutningen af 1907 et Udvalg paa 7 Medlemmer

til at drøfte Spørgsmaalet. Dette Udvalg rettede den 2. Marts 1908 en Henvendelse til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, hvori det blandt andet hedder, at der navnlig inden for Foreningen af jyske Landboforeninger var et Ønske om at arbejde for nye, fastere Vedtægter for Samvirksomheden, hvorved den efterhaanden meget store Landbrugsorganisation kunde faa mere direkte Indflydelse paa Landbrugets Sager. Videre hedder det i Henvendelsen, at Landboforeningernes Forslag gaar ud paa, at der dannes et Landbrugsraad, bestaaende af Medlemmer saavel fra Det kgl. danske Landhusholdningsselskab som fra Fællesforeningerne og eventuelt fra Husmandsforeningerne, og Raadets Opgave skulde være at behandle og afgive Erklæringer om Sager, som Ministeriet eller andre ønskede undersøgt.

Den 27. Marts 1908 modtog Landboforeningerne Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Svar, der gik ud paa, at Selskabet maatte være af den Anskuelse, „at de specielle Opgaver, som Selskabet er sat til at røgte, og den efter disses Natur afpassede Arbejdsmetode nødvendiggør, at Selskabet ogsaa i Fremtiden staar frit til alle Sider, saaledes som det har gjort det i de 140 Aar, i hvilke det har bestaaet. Thi kun ved at Selskabet bevarer sin uafhængige og til alle Sider upartiske Stilling, vil det vedblivende kunne røgte sine Opgaver paa den samme Maade, det hidtil er sket, og som i Aarenes lange Løb har skabt Selskabets Stilling i vort Landbrug. Det er af denne Grund, at Præsidiet mener, at en fast regelbunden Sammenknytning til andre Institutioner er lidet ønskelig for Selskabet, ligesom Præsidiet ej heller skønner, at Landbruget i det store og hele ved en Ordning som den foreslaaede vil opnaa en større, mere virkningsfuld Indflydelse paa Sagerne end den betydningsfulde, det alt har.“

Beretningerne om Landboforeningernes Arbejde siger intet om, med hvilke Stemninger og Følelser Landhusholdningsselskabets Skrivelse er modtaget; kun berettes det, at man nu maatte arbejde for at skabe en fastere Ordning af De samvirkende danske Landboforeningers Organisation. Ved Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde i Efteraaret 1908 udtaltes, at man var villig til at deltage i en Formandskonfe-

rence, hvis der paa Øerne viser sig Stemning derfor. Paa Øerne var der imidlertid ingen Stemning for saadanne landsomfattende Formandsmøder.

Det blev Husmandsforeningerne, der næste Gang rørte ved Spørgsmaalet. I 1910 er Husmandsbevægelsen saa udbredt inden for det mindre Landbrug, at De samvirkende danske Husmandsforeninger kan dannes. Den 16. December 1910 henvender Samvirkensheden sig i en Skrivelse til Landhusholdningsselskabet, hvori der henvises til Spørgsmaalets Behandling paa Foreningen af jydsk Landboforenings Delegeretmøder i 1907 og 1909, hvor det erkendtes, at et Krav om en Fællesrepræsentation for alle Landbrugsorganisationers Medlemmer var berettiget, idet — fortsætter De samvirkende danske Husmandsforeninger — Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ifølge sin Natur og Sammensætning ikke i Længden kunde vedblive at være det danske Landbrugs Talerør, naar dets Ønsker skal høres. Videre hedder det i Husmandsforeningernes Skrivelse, at „skal det lykkes at skabe den Fremdrift i Landbruget, der betinger, at dette ogsaa i Fremtiden med Rette kan betegnes som det bærende Erhverv, saa er Nødvendigheden af en Centralledelse for alle Organisationer, der omfatter danske Landbrugere, til Stede i højere Grad end før, og Betingelserne for Dannelsen af en saadan er bedre, da der nu staar en forholdsvis stærk Husmandsorganisation som Repræsentant for det mindre Landbrug. Paa de provinsielle Husmandsorganisationers Møder har Spørgsmaalet om at faa en saadan fælles Ledelse været drøftet, og paa deres Landsmøde 1910 blev det bestemt at forsøge et Samarbejde med de forskellige Landboforeningsorganisationer her i Landet og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab til Realisation af den fremsatte Tanke.“ I Skrivelsen redegøres derefter for, hvilke Opgaver man mener, Fællesrepræsentationen skulde have.

Husmandsforeningernes velmotiverede Henvendelse faldt ikke i Landhusholdningsselskabets Smag. I Svaret hedder det, at „Selskabet meget vel indser, at et frit og kollegialt Samarbejde mellem De samvirkende danske Husmandsforeninger og Landhusholdningsselskabet paa visse Omraader kunde optages til

Fremme af fælles Opgaver, men at Selskabet stiller sig tvivlende til Nyttens af paa nuværende Tidspunkt at søge et Samarbejde indledet med De samvirkende danske Husmandsforeninger. Thi disses Virksomhed har, fra oprindelig at have været rent landøkonomisk, udviklet sig til at omfatte ogsaa politiske Formaal, saaledes som det bl. a. fremgaar af De samvirkende danske Husmandsforeningers paa Landsstævnet i Odense f. A. vedtagne Program. Men Selskabet — hvis Virksomhed udelukkende bestemmes af faglige Hensyn — frygter unægtelig for, at den ufravigelige Betingelse, som det maa sætte for et frit Samarbejde med Husmandsforeningerne, nemlig at dette Samarbejde bliver bestemt af landøkonomiske Hensyn og alene af disse, ikke vil kunne ske Fyldest, saalænge Husmandsforeningerne, ved Siden af de landøkonomiske Opgaver, tillige vil arbejde for andre Formaal. Landhusholdningsselskabet maa derfor beklage, at det under de nuværende Forhold ikke ser sig i Stand til at imødekomme den af de ærede Husmandsforeninger til Selskabet rettede Opfordring." Denne Brevveksling har næppe været egnet til at udløse venskabelige Følelser mellem de to Organisationer, og senere Tidens Hændelser paa det organisationsmæssige Omraade kan maaske føres tilbage til disse Forhandlinger.

Husmandsforeninger og Landboforeninger førte derefter i Efteraaret 1911 nogle Fællesdrøftelser om Spørgsmaalet, men Sagen henlagdes, idet man fandt, „at Tiden endnu ikke var inde til en saadan Sammenslutning."

Sagen hviler nu et Par Aars Tid, men i 1913 henvender De samvirkende danske Landboforeninger sig paany til Landhusholdningsselskabet med Forslag om, at der indkaldes til tvangsfrie Møder for at drøfte og lære hverandres Stilling at kende til foreliggende større landøkonomiske Spørgsmaal af mere almindelig Interesse. Deltagere i disse Møder skulde være Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, De samvirkende danske Landboforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger samt Andelsudvalget. I Aarene 1913—16 bevaredes denne Form for Samarbejde med dens Fordele og Mangler, og ved et tvangsfrit Møde i 1915 blev der truffet Beslutning om Nedsættelsen

af det første Landbrugsraad. Aarsagen til denne Beslutning var, at Landbrugets Organisationer med Undtagelse af Husmandsforeningerne over for Regeringen havde givet Udtryk for Utilfredshed med Prisreguleringskommissionens Sammensætning.

Som Følge af denne Klage var Formændene for de 3 Organisationer blevet tilkaldt til et Møde i Indenrigsministeriet, hvor Landbruget var blevet tilbudt enten en Forøgelse af Prisreguleringskommissionen med 3 Medlemmer, hvoraf den ene skulde være en Landarbejder, eller Nedsættelsen af et Udvalg, hvortil Sager af landøkonomisk Betydning kunde henvises. Med Hensyn til dette Udvalgs Sammensætning blev Landbrugets Organisationer stillet frit, og ved det tvangsfrie Møde den 19. August 1915 var der Enighed om, at Nedsættelsen af et Raad paa 8 Medlemmer var at foretrække. Ministeriet tiltraadte Organisationernes Forslag, og den 8. September 1915 kunde Landbrugsraadet, der bestod af 2 Repræsentanter for hver af de 4 Hovedorganisationer holde det konstituerende Møde.

I det første Landbrugsraads korte Levetid behandledes mange Sager af største Betydning for dansk Landbrug. Emnerne for Drøftelserne var særlig Udførsels- og Prisforhold, men ogsaa saadanne Skattespørgsmaal, der stod i Forbindelse med de ekstraordinære Indtjeningsmuligheder under Krigen, kom ret naturligt med i Drøftelserne. Man behandlede saaledes i Raadet Spørgsmaalet om ekstraordinær Skat paa Krigsformuer. I nogle Maaneder gik Samarbejdet i Landbrugsraadet nogenlunde tilfredsstillende, og der synes ikke at have været uovervindelige Vanskeligheder. Henimod Slutningen af 1915 opstaar der imidlertid visse Gnidninger mellem Raadet og den radikale Regering, og disse Gnidninger maa uden Tvivl tillægges Hovedaarsagen til, at De samvirkende danske Husmandsforeninger den 14. Januar 1916 meddeler Landbrugsraadets Formand, *Anders Nielsen, Sveistrup Østergaard*, at Husmandsforeningerne trækker deres Repræsentanter i Landbrugsraadet tilbage, da man formener, at de Forudsætninger, hvorunder man i sin Tid valgte Repræsentanter til dette Raad, er bristet.

Det er blevet anført, at Andelsudvalget i disse Aar skulde have ført Forhandlinger med den engelske Regering, som Uden-

rigsministeriet ikke kunde tage Ansvar for, og da man fra Landbrugets Side ikke vilde imødekomme Regeringens Ønske om at lade Andelsudvalgets Formand træde tilbage, traadte Husmandsforeningernes Repræsentanter ud af Landbrugsraadet, og Indenrigsministeriet tilsendte den 25. Februar 1916 Raadet Meddelelse om, at Ministeriet ansaa dets Hverv som bortfaldet. (*E. Cohn: Danmark under den store Krig.*)

Herom findes intet i Raadets Forhandlingsprotokol, og en saadan Begrundelse for Husmandsforeningernes Udtræden gives ikke, hverken i Foreningernes Skrivelse af 14. Januar 1916 og heller ikke af Husmandsforeningernes Formand *R. Jensen Vandman* ved Landbrugsorganisationernes tvangsfrie Møde den 25. Februar 1916, hvor Landbrugsraadets Virksomhed gøres til Genstand for en Generaldebat.

Ved det første Møde efter Husmandsforeningernes Udtræden drøftes, hvorvidt man skal give Indenrigsministeriet Besked om Sagerne Stilling. Man vedtog intet at meddele, da det jo dog alligevel var Indenrigsminister *Ove Rode*, der støbte Kuglerne for Husmandsforeningerne.

Afløser for Landbrugsraadet blev „det staaende Landbrugsudvalg“, som nedsattes i 1917 og sammensattes af 5 Medlemmer, valgt af De samvirkende danske Landboforeninger, 5 Medlemmer valgt af De samvirkende danske Husmandsforeninger samt den overordentlige Kommissions 3 landbrugskyndige Medlemmer med Folketingsmand *Wenzel Neergaard* som Formand.

Samarbejdet mellem Regeringen og dette Udvalg synes i det store og hele at være gaaet tilfredsstillende, saalænge Krigens Tryk hvilede over Landet, men efter Krigens Afslutning medførte de voksende politiske Modsætninger en stærkere saglig Gnidning, og inden for Landbrugets Organisationer toges nu for Alvor Spørgsmaalet op om Dannelsen af en Fællesrepræsentation. Allerede i Januar 1918 retter Foreningen af jydsk Landboforeninger en Henvendelse til De samvirkende danske Landboforeninger om at optage et Arbejde for Skabelsen af en samlet Repræsentation for det danske Landbrugs erhvervs-politiske Interesser. Landboforeningerne satte sig i Forbindelse med Husmandsforeningerne, Landhusholdningsselskabet og An-

delsudvalget, men medens de 2 sidstnævnte Foreninger straks var rede til Drøftelser om Spørgsmaalet, stillede Husmandsforeningerne sig mere reservede. I en Skrivelse til De samvirkende danske Landboforeninger under 10. Maj 1918 anføres, „at Hovedbestyrelsen for De samvirkende danske Husmandsforeninger er af den Opfattelse, at Landbruget under de nuværende Forhold er tilstrækkeligt repræsenteret ved det nu siddende Landbrugsudvalg, der ved sin S sammensætning maa siges at tage ligeligt Hensyn til Landbruget. Hovedbestyrelsen for De samvirkende danske Husmandsforeninger er imidlertid ikke uvillig til paa et senere Tidspunkt at tage Sagen om en Fællesrepræsentation op til Drøftelse paa Grundlag af ligelig Repræsentation.“

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse enedes de øvrige Landbrugsorganisationer om foreløbig at søge Det staaende Landbrugsudvalg udvidet med Repræsentanter for saavel Andelsudvalget som for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Dette mislykkedes imidlertid, idet Indenrigsministeriet svaarede, at da der ikke inden for Det staaende Landbrugsudvalg, hvem Andragendet havde været forelagt, havde kunnet opnaas Enighed om Sagen, havde Ministeriet ikke set sig i Stand til at foretage yderligere.

Da det aabenbart ikke paa det paagældende Tidspunkt var muligt for Landboforeningerne at komme paa Talefod med Husmandsforeningerne, indbød Andelsudvalget den 29. September 1918 de 3 øvrige Landbrugsorganisationer til en mundtlig Drøftelse af Spørgsmaalet, og ved dette Møde drøftedes Udkast til Vedtægter for en Fællesrepræsentation, omfattende de 4 Hovedorganisationer. Enighed kunde imidlertid ikke opnaas. Medens de 3 Organisationer foreslog, at de 4 Organisationer skulde danne et Landbrugsraad paa 20 Medlemmer, fordelt med 5 Medlemmer fra hver Organisation, foreslog Husmandsforeningerne, at Landbrugsraadet kun skulde dannes af Landboforeninger og Husmandsforeninger, og Raadets 20 Medlemmer skulde vælges af de 2 Organisationer i Forhold til deres Medlemstal. Ved de følgende Forhandlinger fastholdt Husmandsforeningerne det engang indtagne Standpunkt. De øvrige Organisationer vedtog

til Trods herfor at fremme Sagen, og De samvirkende danske Landboforeninger vedtog den 29. Marts 1919 Vedtægter for Dannelsen af et Landbrugsraad bestaaende af 5 Repræsentanter fra Andelsudvalget, 5 fra Landboforeningerne og 2 fra Landhusholdningsselskabet. Til Vedtagelsen føjedes, at De samvirkende danske Husmandsforeninger kan inden 1. April 1920 indtræde med 5 Medlemmer jævnsides med de øvrige 3 Organisationer.

Husmandsforeningerne gjorde imidlertid ikke Brug af Tilbudet, og lige indtil 1932 bestod Landbrugsraadet af Landboforeningerne, Andelsudvalget og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Ved Raadets konstituerende Møde den 20. Juni 1919 valgtes Forstander *Th. Madsen-Mygdal* til ledende Præsident. Allerede Aaret efter blev Madsen-Mygdal Landbrugsminister og *P. P. Pinstrup* blev da hans Efterfølger.

I Landbrugsraadets Vedtægter hedder det, at Formaalet er at fremme Samarbejdet mellem det danske Landbrugs faglige og økonomiske Organisationer paa Omraader, paa hvilke et saadant Samarbejde vil være til Gavn for Landbruget, og at varetage saadanne Fællesopgaver, som ikke henhører under de enkelte Organisationers Virksomhedsomraade, paa en saadan Maade, at de enkelte Organisationer vedblivende staar frit i Varetagelsen af de Opgaver, der falder ind under deres specielle Virksomhedsomraade. Endvidere er Formaalet at repræsentere Landbruget overfor Regering og Rigsdag i Sager af erhvervsmæssig Karakter, at repræsentere Landbruget over for Udlandet og andre Erhverv samt at bekæmpe samfundsskadelige Ring- og Trustdannelser.

Indtil en endelig Ordning kunde træffes, var Raadets Adresse *Dalum Landbrugsskole pr. Hjallesø*, og Sekretærarbejdet udførtes af Madsen-Mygdal med Støtte af Landbrugslærer *Kjeldsen Rasmussen*.

Den 1. Februar 1920 overtog *L. Frederiksen*, den senere Professor ved Landbohøjskolen, Stillingen som Sekretær, og i April 1920 kunde Raadet tage sine nye Lokaler i København i Brug. Omtrent samtidig knyttedes tidligere Konsulent *A. Høgsbro Holm* og Frk. *K. Nielsen* til Virksomheden, og da *L. Frederiksen* i 1922 overtog Professoratet paa Landbohøjskolen, blev

Høgsbro Holm Raadets Sekretær. I mere end 20 Aar har endvidere Kontorchef *A. F. Knudsen* virket i Landbrugsraadet. Af Raadets tidligere Medarbejdere skal nævnes Statskonsulent *P. A. Moltesen*, London, *M. Gormsen*, der nu er Raadgiver for den rumænske Regering i Landbrugsspørgsmaal, samt Kontorchef *L. P. Frederiksen*, Aarhus.

En Gennemgang af Raadets Aarsberetninger vil vise, at Raadet til alle Tider har anset det for en af sine vigtigste Opgaver at knytte Forbindelser mellem dansk Landbrug og Udlandet. Særlig i Begyndelsen ansaas denne Virksomhed for at være af største Værdi. Store Dele af det Udland, som dansk Landbrug før den første Verdenskrig i stort Omfang havde samhandlet med, laa i Kaos. At knytte de bristede Traade var vanskeligt. Ledende Personligheder den ene Dag stod maaske den næste uden Indflydelse. Landbrugsraadet udsendte i de første Aar Delegationer ikke blot til de gamle Aftagerlande, men ogsaa til de nye suveræne Stater, der blev et Resultat af Versailles-Freden. Uden Betydning var disse Forsøg paa at knytte Forbindelser med saadanne Lande som Polen, Czekoslovakiet og Randstaterne vel ikke, men det blev ikke til den store økonomiske Vekselvirkning, som man fra dansk Side aabenbart havde ventet. Men ogsaa den indenrigske Udvikling paa det handelsmæssige Omraade maatte selvsagt følges med største Agtpaaivenhed. I de første Aar efter Verdenskrigen var Danmarks Valutaforhold prægede af megen Forvirring. I Aarene 1919 og 1920 importerede Danmark for 3 Milliarder mere, end det eksporterede, hvilket resulterede i et voldsomt Fald i Kronekursen.

Et nedsat Valutaraad under Forsæde af Finansminister *Hage* rettede i 1920 en Henvendelse til Regeringen om at gøre Indførslen af Varer til Danmark afhængig af, at Importøren kunde fremlægge Bevisligheder for, at Valutaraadet, de bestaaende Valutaforhold taget i Betragtning, ingen Indsigelse havde gjort imod Varens Adgang til Landet. Landbrugsraadet med *Madsen-Mygdal* i Spidsen gik imod denne Indstilling, og et udarbejdet Lovforslag faldt da ogsaa til Jorden. Det danske Landbrug ønskede Frihandel og en Tilbagevenden til „normale Forhold“.

Valutaspørgsmaalet var dog ikke hermed bragt ud af Verden. I 1923 blev det igen taget op i en Valutakommission, og fra alle Sider blev der givet Udtryk for Ønske om en Hævning af Kronekursen, der dengang var ca. 65—70 pCt. af Pari. Landbruget modsatte sig ikke Kronehævningen, men, udtalte Pinstrup, Pariføringen burde udstrækkes over et Tidsrum af 15 Aar for at hindre de Ulykker, der vilde ske for Erhvervs-livet, hvis Guldindløseligheden til Pari gennemføres, medens Kronen staar langt under. Forholdene udviklede sig som bekendt paa en Maade, der var alt andet end tilfredsstillende for Landbruget. Da Loven i Slutningen af 1924 var gennemført, steg Kronen i Løbet af nogle Maaneder næsten til Pari. Den 8. August 1925 henvendte Handelsministeriet sig til Landbrugsraadet for at erfare, hvorledes Raadet saa paa Valutaspørgsmaalet. I en lang Redegørelse forklares de voldsomme Tab, som Landbruget lider som Følge af Nedgangen i Salgspriserne uden en tilsvarende Nedgang i Driftsomkostningerne.

Landbrugsraadet anfører, at Landbruget ikke har modsat sig en Pariføring af Kronekursen, men kun fastholdt, at Stigningen maatte ske i et saadant Tempo, at det indenlandske Prisniveau kunde faa Tid til at indstille sig efter Valutakurserne, og Raadet peger paa en Række Foranstaltninger, som kræves gennemført.

I den følgende Tid voksede Utilfredsheden mere og mere med Ministeriet *Staunings* økonomiske Politik, og efter en Henvendelse fra De samvirkende danske Landboforeninger vedtog Raadet at indkalde til et Protestmøde i Odense den 28. Juni 1926. Ca. 3000 Landborepræsentanter fra alle Egne af Landet havde givet Møde. Landbrugsraadets første Odensemøde, hvis toneangivende Personligheder var *Pinstrup*, *Madsen-Mygdal*, *Theilmann* og *Sonne*, sluttede med Vedtagelse af en Henvendelse til Regering og Rigsdag om at sørge for, at de indenlandske Priser kom til at ligge paa et Niveau, der svarede til Kronens øgede Købekraft, og hermed var Striden om Landbrugets Ligeberettigelse med andre Erhverv i økonomisk Henseende indledet. Man ønskede dog ingen beskyttelsesmæssige Foranstaltninger gennemført. Det hedder til Slut, at „det danske Landbrug vil

fastholde det Frihandelssynspunkt, som det har vedkendt sig og fulgt med Held gennem Menneskealdre. Mødet tager bestemt Afstand fra en Toldpolitik, der vil fordyre Fødemidlerne for den almindelige Befolkning, og ligeledes bestemt Afstand fra en aktiv Toldpolitik, der rummer Fare for at føre os ind i Toldkrige til ubodelig Skade for Landbrugserhvervet".

Landbruget maatte i disse Aar ogsaa kæmpe paa andre Fronter. Fagforeningerne og da ikke mindst Landarbejderforbundet agiterede for øget Tilslutning, og som en Følge af disse Bestræbelser opstod Kolindsund-Affæren. Ved Strejker søgte Arbejdernes Organisationer at tvinge Kolindsund-Bønderne til kun at beskæftige organiseret Arbejdskraft. Dette lykkedes imidlertid ikke. Arbejdet kunde klares ved Hjælp af frivillig Arbejdskraft, men en Landsretsdom om Erstatning for lidt Skade ved den gennemførte Blokade gik Kolindsund-Bønderne imod. Højesteret omstødte denne Dom, og Fagforeningerne idømtes store Erstatninger.

Inden for alle Kredse af det danske Landbrug udløste denne Sag den største Harme. Landboforeningerne og dermed ogsaa Landbrugsraadet støttede Kolindsund-Bønderne i deres Kamp, der var hele Landbrugets Kamp, og da de politiske Forhold gjorde det muligt, gennemførtes Loven om Værn for Erhvervs- og Arbejdsfrihed, „Tugthusloven“, som Socialdemokratiet lige saa prompte ophævede igen, saa snart det havde Magten hertil.

Organisationsmæssigt stod Landbruget stadig delt, men ved et Møde i Landbrugsraadet i Januar 1932 kunde Hauch meddele, at han havde ført en Del Forhandlinger med De samvirkende danske Husmandsforeningers Formand *Jens Holdgaard* vedrørende Landboforeningernes og Husmandsforeningernes fælles Interesser, og det var fremgaaet heraf, at der ikke var nogen Uoverensstemmelse mellem de 2 Organisationers Syn paa det handelspolitiske Spørgsmaal.

Inden for de øvrige Landbrugsorganisationer hilste man med Glæde Udsigten til et snævrere Samarbejde med Husmandsforeningerne, og optagne Forhandlinger førte til Fastlæggelse af Grundlaget for Indmeldelse. Den væsentligste Betingelse for Husmandsforeningernes Indtræden var, at Det kgl. danske Land-

husholdningsselskab skulde udtræde af Raadet ved Valgperiodens Udløb den 1. Januar 1933, hvilket Selskabet indvilgede i. Ved Husmandsforeningernes Landsmøde i Marts 1932 vedtoges Indmeldelsen, og fra 1. Januar 1933 er Raadet sammensat af Landboforeningerne, Husmandsforeningerne og Andelsudvalget, hver repræsenteret med 6 Medlemmer.

Aarene fra 1933 til 1937—38 maa vel betragtes som den Periode, hvor Raadet organisationsmæssigt stod stærkest.

Samarbejdet prægedes i første Række af Hauch, der i 1933 efterfulgte Pinstrup som ledende Præsident, og af Holdgaard, der straks ved Husmandsforeningernes Indtræden i Raadet udpegedes som Stedfortræder for den ledende Præsident.

Den nærmere Forbindelse mellem Landbo- og Husmandsforeninger satte sig mærkbare Spor, og som Eksempel herpaa peges ofte paa Fælleshenvendelsen til Regeringen, der sammen med andre økonomiske og politiske Foreteelser kom til at danne Forudsætningen for Kanslergadeforliget.

I et Møde i De samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse i Januar 1933 drøftedes Landbrugets vanskelige økonomiske Forhold, og man vedtog at rette en Henvendelse til De samvirkende danske Husmandsforeninger om et Samarbejde for at drøfte de forskellige Hovedsynspunkter, der kunde danne Grundlag for Fremsættelse af Fællesforslag til Krisens Imødegaaelse. Allerede den 11. Januar samledes de to landsomfattende Landbrugsorganisationers Repræsentanter til et Møde i København for at udarbejde Forslag til Foranstaltninger mod Krisen. Enighed opnaaedes, og i Forslaget til Regeringen af 11. Januar 1933 siges, at man ikke ønsker Pengeinflation, men man ønsker den nuværende Deflation bragt til Ophør og Pengepolitikken ført paa en saadan Maade, at Kronen faar normal Købeevne. Man ønsker endvidere Rentenedsættelse, Nedsættelse af Ejendoms-skatterne, idet dog en „Forbedring af Landbrugskonjunkturerne kan og bør skabe Mulighed for en hel eller delvis Tilbageføring af de faste Skatter“, stærkere Beskatning af store Indtægter og Formuer, Skærpelse af Prisaftaleloven, Forlængelse af Henstands- og Akkordlovgivningen samt endelig en Udstykningslovgivning.

Allerede den 30. Januar 1933 var Kanslergadedeforliget, det største politiske Forlig i den nyere Tids politiske Historie, en Kendsgerning. For Landbruget blev Resultatet en Sænkning af Kroneværdien, saaledes at Sterlingkursen hævedes fra ca. 19,50 til 22,40, Forlængelse af Henstandslovgivningen, Gennemførelse af en Rentesænkning, en Kødordning til Fremme af Afsætningen af Kvæg og Kød, Støtte til Grundforbedring, Lettelse af Ejendomsskatterne i Landbruget til et aarligt Beløb af 20 Mill. Kr. samt Genoptagelse af Udstykningslovgivningen. For Landbruget betød Kanslergadedeforliget en Forbedring af Rentabiliteten i Landbruget, der skønmæssigt kunde anslaaes til ca. 200 Mill. Kr. aarlig.

Forhandlingerne førtes i Fællesmøder mellem Landbo- og Husmandsforeninger. Henvendelsen til Regeringen kan altsaa ikke betragtes som et Resultat af Landbrugsraadets Virksomhed og vilde vel være fremkommet, selv om Raadet ikke havde eksisteret, men Samarbejdet i Raadet har uden Tvivl bidraget væsentligt til det gunstige Resultat.

Tredivernes ændrede Handelspolitik maatte selvsagt faa indgribende Betydning for Landbrugets erhvervspolitiske Stilling. Allerede i Januar 1932 fordoblede Tyskland Tolden paa Smør, næsten samtidig indførte Holland Kontingentering af Danmarks Eksport af Oksekød, og Belgien begrænsede pludselig Kreatur-eksporten til ca. Halvdelen af den hidtidige Udførsel. Hertil kom i Aarets Løb den afgørende Begivenhed, at England forlod Frihandelen.

Disse Begivenheder ude i den store Verden gjorde Haandhævelsen af Frihandelsprincippet umuligt i praktisk Handelspolitik.

Udførslen maatte administreres. En begrænset Mængdeeksport forudsætter Fordeling af Udførselstilladelserne eller centralt Salg. Efter Aftale med Landbrugsministeriet paatog Landbrugets Organisationer sig Administrationen af en Række af de nødvendige Ordninger, og for de Eksportvarers Vedkommende, der ikke naturligt kunde henføres til en bestemt Organisation, blev Administrationen henlagt under Landbrugsraadet, hvilket kom til at gælde for Kvæg og Kød, Æg, Fjerkræ og Kaniner,

Heste og Kartofler. Igennem den sidste halve Snes Aar har Arbejdet med disse administrative Opgaver vel først og fremmest præget Raadets Virksomhed. Gnidningsløst er denne Virksomhed ikke foregaaet. Med Udgangspunkt i administrative Forhold Eksporten vedrørende rettedes de voldsomste Angreb paa Landbrugsraadet, Angreb der kulminerede i Bondetoget til København i Sommeren 1935.

Det blev i særlig Grad Landboforeningernes ledende Mænd, der kom til at staa til Ansvar over for det almindelige Landbrug for de trufne Dispositioner, og Opgaven har ikke altid været lige let, saa meget mere som det ikke var muligt altid at udrede Baggrunden for, hvad der skete. Det danske Landbrug har — saaledes som alle frie Erhverv maa have — en indgroet Modvilje mod Reguleringer og Tyng, men efterhaanden har man indset Tidens uundgaaelige Nødvendighed, og Kritikken forstummede lidt efter lidt.

Det kan ikke bestrides, at det har været af stor Betydning, at Landbrugets egne Organisationer har deltaget og haft Hovedindflydelsen paa denne Administration, men de organisationsmæssige Besværligheder har været aabenbare. Ofte er Landbrugets Organisationer tillagt Ansvar for Forhold og Bestemmelser, som Regeringen har fastlagt og de landbrugsministerielle Udvalg kun administreret.

Samarbejdet med Husmandsforeningerne varede kun i 6—7 Aar, og den opstaaede Uenighed havde sin Aarsag i Valutaforholdene.

Den internationale Krises Kulmination i de sidste Uger af August 1939 fremkaldte et betydeligt Fald i Sterlingkursen.

Den 1. September 1939 meddeltes, at Valutamyndighederne ikke i Fremtiden vilde lade Kronekursen følge et eventuelt yderligere Fald i Sterlingkursen, men fastholde et bestemt Forhold over for den amerikanske Dollar. Landbrugsraadet stod enigt i Kravet til Regeringen om, at Sterlingkursen 22,40 skulde opretholdes. Ved de optagne Forhandlinger med Regeringen stilledes Landbruget imidlertid over for Forslag, som Husmandsforeningerne erklærede sig rede til at forhandle om, medens de øvrige Organisationer afviste dem. Da man ikke kunde

naa frem til en tilfredsstillende Ordning, indkaldtes til det andet store Protestmøde i Odense den 21. November 1939. Husmandsforeningerne var heller ikke denne Gang Medindbydere. Endnu vil dette Møde være i frisk Erindring, og den Utilfredshed, som der blev givet Udtryk for, gjorde aabenbart Indtryk i Regeringskredse. Der udarbejdedes mere imødekommende Forslag, og ved nye Forhandlinger lykkedes det at opnaa Enighed om de Bestemmelser, der fastlagdes i Lov af 30. Marts 1940, om Foranstaltninger til Udligning af Misforhold mellem Landbrugets Eksportpriser og Produktionsomkostninger. Bruddet med Husmandsforeningerne var imidlertid ulægeligt. En Udmeldelse fulgte, og siden 1. Januar 1940 har Husmandsforeningerne ikke deltaget i Raadets Forhandlinger.

Ved Begyndelsen af denne Krig fandt man det hensigtsmæssigt midlertidigt at udvide Andelsorganisationernes Repræsentation i Raadet for derved at gøre Raadet saa sagkyndigt i Handelsspørgsmaal som muligt, og for Tiden har Præsidiets 12 Medlemmer, hvoraf kun 3 er valgt af Landboforeningerne. Iøvrigt er der i Raadet 9 Medlemmer, hvoraf de 5 er valgt af Landboforeningerne.

Det vil være for tidligt at skrive Historie om Forholdenes Udvikling under denne Krig. Kun en Ting skal fremhæves, nemlig det langt bedre Samarbejde mellem det almindelige Landbrug og Myndighederne om Kriseordningernes Administration under denne Krig end under den forrige. Hovedæren herfor tilkommer Landbrugsminister *Bording*, der ganske anderledes har forstaaet at forhandle sig til Rette med Landbrugets Organisationer end Indenrigsminister *Ove Rode* forstod det under den forrige Krig.

Landbrugsraadets Forhistorie og Historie giver et Billede af dansk Landbrugs organisationsmæssige Vanskeligheder og Muligheder. En egentlig Fællesrepræsentation for Landbrugets Hovedorganisationer har Landbrugsrådet kun været i 7 af de forløbne 25 Aar. Ved Jubilæet er det rammende blevet sagt, at Raadet har faaet Slagside, og hermed sigtedes til den manglende Repræsentation fra det mindre Landbrug, men ogsaa i Forholdet mellem Andelsforeningernes og Landboforeningernes

Repræsentation er der opstaaet et Misforhold, der er egnet til at skabe Utilfredshed i Landboforeningskredse. Landbrugsraadet har endnu næppe fundet sin blivende Form. En Nyordning af Landbrugets organisationsmæssige Forhold vil uden Tvivl blive et af de store Problemer, som Landbrugets ledende Mænd i Efterkrigstiden faar at tumle med.

Mejeribruget i Danmark 1943.

Af Mejerikonsulent *H. M. Jensen.*

Medens Krigen trækker i Langdrag, mærkes dens Virkninger efterhaanden paa næsten alle Omraader. Ogsaa Mejeribruget føler disse i udstrakt Grad; men selv om Adgangen til Hjælpstoffer stadig formindskedes, og andre Vanskeligheder gjorde sig gældende, er det sidst forløbne Krigsjaar alligevel stærkest præget af en produktionsmæssig Fremgang, som vel ikke mange havde turdet haabe paa efter den forudgaaende Nedgangsperiode. Aarsagen til Produktionsstigningen maa søges i en god Høst samt i en mild Vinter, der tillod en tidlig Udbinding af Besætningerne. Gunstigt Vejr sikrede Kreaturerne rigelig Græsning, ligesom det bidrog til en stor Avl af Hø, der yderligere begunstigede Mælkeproduktionens Stilling.

Under forrige Verdenskrig svandt Danmarks Bestand af Malkekvæg ind med ca. 6 pCt. om Aaret; men denne Gang har Landbruget saa godt, det har kunnet lade sig gøre, søgt at opretholde Besætningerne. For 1943 er den Tilbagegang, de foregaaende Aars Foderknaphed nødvendiggjorde, blevet afløst af en anseelig Stigning i Malkekøernes Antal. Ved Tællingen den 3. Januar 1944 fandtes ialt 1 469 000 Køer og Kvier, som havde kælvet, hvilket er en Stigning paa 84 000 Stkr. eller 6,1 pCt. fra 2. Januar 1943, hvor Tallet laa ved 1 385 000. Stigningen i Landets samlede Hornkvægbestand andrager 173 000 Stkr. eller ca. 6 pCt. inden for samme Tidsrum.

Ikke alene er Malkekøernes Antal gaet frem i 1943; men den rigeligere og bedre Fodring, som det har været muligt at gennemføre, har betinget en anseelig Stigning i den producerede Mælkemængde. Stigningen kan beregnes til stærkt op mod 250 kg pr. Ko, og efter de Oplysninger, som ifølge Fagbladenes Referater er fremkommet paa Mejeriforeningernes

Repræsentantmøder, maa den samlede Mælkemængde, der er produceret i Aarets Løb, anslaaes til 3 815 Mill. kg, hvis der regnes med, at Hjemmeforbruget paa Landbrugsejendommene ligger ved ca. 300—350 Mill. kg. I 1942 beregnedes Produktionen til 3 290 Mill. kg, saa i Sammenligning hermed ligger Mælkemængden i det sidst afsluttede Aar ca. 15 pCt. højere end i foregaaende. Forskellen kommer især frem i Aarets to mellemste Kvartaler; men ogsaa sidste Kvartal har givet betydelig Produktionsfremgang.

Angivelsen af den samlede Mælkeproduktion vil altid blive noget unøjagtig, fordi Hjemmeforbruget hos Producenterne fremkommer som et skønsmæssigt anslaaet Tal. Sikkert er der imod Tallet for den Mælkemængde, Mejerierne modtager. Det er for 1943 opgjort til 3 465 Mill. kg eller 16 pCt. højere end i 1942, hvor der kun indvejedes 2 990 Mill. kg. Dels som Følge af, at Befolkningen under Krigstidens Ernæringsvilkaar for Alvor lærer at paaskønne Mælken som Næringsmiddel, dels paa Grund af Indskrænkninger i Fremstillingen af Øl og andre Drikkevarer, har Salget af Mælk til Konsum været i stadig Stigning de senere Aar. Fra 1942 til 1943 maa saaledes regnes med en Opgang paa ca. 50 Mill. kg, idet Salget af Sødmælk og Fløde (beregnet som Sødmælk) er steget fra 424 til 474 Mill. kg; men selv om denne Stigning i Konsummælksforbruget tages i Betragtning, har de Mælkemængder, der raadedes over til Fremstilling af egentlige Mejeriprodukter, udvist en Opgang paa ca. 425 Mill. kg, hvorfor en anseelig Produktionsforøgelse ogsaa er opnaaet. For Smørrets Vedkommende er den anseelig; men for Osten gælder det, at der ingensinde før her i Landet er produceret saa betydelige Mængder som i 1943.

Det tekniske Udstyr, der er nødvendigt for Mælkens Opbeholdelse i Mejerierne, er vanskeligt at faa vedligeholdt, ligesom det bliver mere og mere besværligt for Fabrikkerne at imødekomme Ønsker om nye Apparater og Maskiner. Rustfrit Staal, der før Krigen var ved at vinde Terræn i Mejerierne, er meget vanskeligt at faa frem; men enkelte Virksomheder har dog i 1943 erhvervet sig Kærneælttere af dette Materiale. Ogsaa en Del Pladepasteuriseringsapparater af rustfrit Staal er

opstillede, og gennem Anskaffelse af disse Apparater haaber Mejerierne, at Brændselsudgifterne skal blive bragt ned. En saadan Nedbringelse er ligeledes Formaalet, hvor Dampkraften helt eller delvis ombyttes med Elektricitet. Elektricitetsforbruget er imidlertid ogsaa begrænset, og Anskaffelse af elektriske Motorer er yderligere besværliggjort i Aarets Løb. Det er ikke mindst Øernes Mejerier, der er interesseret i brændselsbesparende Foranstaltninger; thi Moserne er her mange Steder ved at være tømte for Tørv. Ikke faa Mejerier har i Efteraar og Vinter 1943 søgt at løse Brændselsspørgsmaalet ved Fyring med Halm, og naar Fodringsforholdene ellers tillader Anvendelsen, bliver det muligvis nødvendigt at ofre dette Brændselsemne mere Opmærksomhed i Fremtiden.

Hvad Kvaliteten af de fremstillede Mejeriprodukter angaar, har denne selvfølgelig i nogen Grad været præget af de særlige Forhold, hvorunder Produktionen har fundet Sted. Fremskaffelse af gode Hjælpestoffer er næsten uigennemførlig, og de mange af Krigstilstand og Besættelse foraarsagede Arbejder gjorde det i mange Tilfælde umuligt at faa den nødvendige Medhjælp til Mejerier og Landbrugsbedrifter; men dette til Trods har de noget gunstigere Fodringsforhold, de større Mælkekængder, der har været at behandle, samt de Erfaringer, som i de foregaaende Aar er indhøstede af Mejeriernes Ledere og Personale, alligevel medført, at Kvalitetsnedgangen forhaabentlig kan betragtes som standset. Bestræbelserne for yderligere Fremgang fortsættes ikke alene i Mejerierne, men ogsaa hvor Mælken produceres. Det af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation paabegyndte Oplysningsarbejde fortsættes stadigt, og, som det synes, med stigende Interesse blandt Mælkeproducenterne. Oplysningsarbejdet er tilrettelagt bl. a. som Filmsfremvisninger, Foredragsmøder samt Malke- og Hygiejnekursus. De sidste har i Aarets Løb samlet ca. 30 000 Deltagere. Yderligere vedtoges i 1943 en Fordobling af Fradragene for Mælk, der gaar i 3. og 4. Klasse ved den lovbestemte Reduktationsprøve. Forhøjelsen af Fradragene træder i Kraft fra 1. Januar 1944 og vil forhaabentlig bidrage til den daarlige Mælks Forsvinden i Fremtiden.

Sammen med Bestræbelserne for en bedre Mælkehygiejne er det naturligt at nævne Arbejdet for gode sundhedsmæssige Forhold i Besætningerne. Paa dette Omraade er der allerede naaet langt, idet Kvægtuberkulosens Udryddelse er nær forestaaende. Samtidig organiseres Bekæmpelsen af den smitsomme Kastning. Hvad en fuldstændig Overvindelse af disse to Sygdomme betyder, vil aldrig kunne opgøres; dertil spænder deres Virkninger for vidt. At den vil være Indsatsen værd, er dog uden for al Tvivl. Den smitsomme Kastnings Bekæmpelse vil lettes gennem de Erfaringer, der er gjort ved Arbejdet med Kvægtuberkulosen; men at Landbruget under de nuværende Forhold tør begynde en saa stor Opgaves Løsning, maa tages som et smukt Bevis paa den Tro, der stadig næres til Mejeridriftens fremtidige Muligheder.

I de sidste Aar har det ikke været muligt at bringe de mange udførlige statistiske Oplysninger om Mejeribrugets Produktions- og Afsætningsforhold, som tidligere prægede Aarsoversigterne i „*Tidsskrift for Landøkonomi*“. Da en væsentlig Del af dette Talmateriale stadig foreholdes Offentligheden, bliver Artiklen i Aar lige saa mangelfuld som de nærmest foregaaende, idet den følgende Omtale af de enkelte Produktionsgrene kun kan medtage, hvad tidligere er fremkommet gennem Statistiske Efterretninger samt i Fagbladenes Referater af Mejeriforeningsmøder o. lign. De driftsøkonomiske Oversigter, som findes i Artikkens sidste Afsnit kan derimod bringes uforandrede, og de afspejler de Forhold, hvorunder det praktiske Mejeribrug maa arbejde. Det samme Materiale som forhen har staaet til Raadighed, idet fire veldrevne Mejerier, hvis Regnskaber har været benyttet gennem en længere Aarrække, atter har overladt disse til Brug for Artikkens Forfatter, som herfor bringer de paagældende Virksomheders Ledere sin bedste Tak.

Byernes Mælkeforsyning.

Det øgede Mælkeforbrug, de senere Aar kan opvise, maa tages som et glædeligt Forhold, der sikkert i høj Grad bidrager til at opretholde Befolkningens Sundhedstilstand under Ratio-

neringen; men det har den Ulempe, at Opgangen satte ind samtidig med en nedadgaaende Mælkeproduktion, og som Følge heraf har Fremskaffelsen af de betydelige Mælke- og Flødemængder, der har været nødvendige, medført visse Vanskeligheder. Forsyningen har som nævnt i Indledningen krævet ialt 474 Mill. kg eller ca. 50 Mill. kg mere end i 1942, og det er alene paa Mælken, at Stigningen er sket; thi Flødeforbruget er dalet med et Par Procent i Aarets Løb, hvilket sandsynligvis kan forklares som Resultat af den Sænkning i Flødens Fedtindhold fra 20 til 15 pCt., der blev foreskrevet i Bekendtgørelse af 19. Februar 1943.

Vanskelighederne ved Fremskaffelse af de nødvendige Mælkemængder mærkes ikke mindst i København, hvor de koncessionerede Mejerier og deres Leverandører langt fra har været i Stand til at dække Forbruget. Da det samlede Mejeribrug her i Landet imidlertid har følt det som sin Pligt at skaffe Befolkningen Mælk, er Forsyningen blevet iværksat med den i 1942 under De danske Mejeriforeningers Fællesorganisations Medvirken gennemførte Suppleringsmælkordning som Basis. Ordningen udløb den 4. November 1943, men fornyedes med Gyldighed til Slutningen af September 1944, og efter den er et betydeligt Kvantum Suppleringsmælk leveret. Til København er saaledes ikke alene sendt Mælk fra sjællandske Landmejerier; men ogsaa Mejerier paa Møen, Lolland-Falster, Bornholm og Fyn har deltaget i Leveringen.

Prisen paa Suppleringsmælken var i Aarets første Del 28 Øre pr. kg + gældende Tillæg, idet Mejerierne selv betalte Fragten. For de enkelte Mejerier vil denne altid udgøre højst forskellige Beløb, og derfor ændredes Forholdet ved Ordningens Fornyelse derhen, at Fragten refunderedes. Betalingen blev derefter 26,4 Øre pr. kg af Sælgers Mejeri for Mælk med 3,75 pCt. Fedt med et Tillæg eller Fradrag af 0,23 Øre pr. kg, for hver 0,05 pCt. Fedtindholdet gaar op eller ned. Hertil kommer saa Sødmælkstillæg og Konsummælkstilskud. Det sidste har efter Aarstiden varieret fra 0 til 3 Øre pr. kg for Mælk fra ukontrollerede og fra 0 til 5 Øre pr. kg for Mælk fra dyr-lægekontrollerede Besætninger. Forbrugere i København betalte

ved Aarets Udgang 44 Øre pr. l for Flaskemælk samt 39 Øre pr. l ved Køb i løst Maal. Lidt andre Priser gælder for Forbrugere i Provinsen, og det samme er ligeledes Tilfældet, hvor det drejer sig om Leverancer af Suppleringsmælk; thi ogsaa Provinsbyernes Mælkeforsyninger har i flere Tilfælde maattet skaffe sig Mælk efter Suppleringsmælkordningen. — Landmejeriernes Detailpriser var i 1943 36 og 40 Øre for Sødsmælk henholdsvis i løst Maal og Flasker.

Ved Lov af 5. August 1940 blev, som det er nævnt i tidligere Aarsoversigter, paabudt en Rationalisering af Mælkesalget i Byerne, og denne Foranstaltning skulde efter Loven være gennemført inden 1. Januar 1941. Ved Udløbet af 1943 havde knapt Halvdelen af Landets Købstæder fulgt Bestemmelsen; medens Resten enten befandt sig paa Overvejelsernes Stadium eller helt havde opgivet at finde en Ordning. Resultatet maå virke som noget af en Skuffelse, ifald man havde ventet, at Loven af 5. August 1940 var det Grundlag, hvorpaa Mælkeforsyningsproblemet her i Landet skulde løses.

Smørproduktionen.

Skønt Mælkens Fedtprocent gennemgaaende var lidt lavere i 1943 end Aaret før, fulgtes Fremgangen i Mælkemængde dog meget nær af en tilsvarende Stigning inden for Smørproduktionen. Efter de foreliggende Opgørelser steg den fremstillede

Smørproduktionens maanedlige Størrelse (Mill. kg).

Maaned	1941	1942	1943
Januar	9,7	8,3	7,5
Februar	8,5	7,1	6,5
Marts	10,0	7,8	7,7
April	10,3	8,1	8,7
Maj	11,3	9,7	12,9
Juni	13,5	11,9	13,7
Juli	11,6	11,3	13,4
August	11,0	10,3	12,4
September	10,7	9,5	12,1
Oktober	10,6	9,1	11,5
November	8,8	8,0	9,5
December	8,4	7,6	9,0

Smørmængde fra 108,7 Mill. kg i 1942 til 124,9 Mill. kg i 1943, hvilket Tal overstiger Produktionen i 1941 med 0,5 Mill. kg. Stigningen udgør i Sammenligning med 1942 14,9 pCt. og den falder udelukkende paa Aarets tre sidste Kvartaler, idet den først satte ind i April Maaned. Produktionens laveste Tal 6,5 Mill. kg naaedes i Februar, medens den største Smørmængde 13,7 Mill. kg fremstilledes i Juni. Forskellen er ikke mindre end 7,2 Mill. kg eller mere end den laveste maanedlige Produktion. Tallets Størrelse viser, at Udviklingen bort fra Regelmæssigheden, der i tidligere Tider var det danske Mejeribrugs Styrke, fortsættes, saa Produktionen bliver mere og mere sæsonpræget.

De i foregaaende Aarsberetninger omtalte Foranstaltninger, ved hvilke Lovgivningsmagten har søgt at fremme Smørproduktionen, havde ogsaa Gyldighed i 1943. Forbudene mod Fremstilling af Piskefløde og Anvendelse af Sødmælk til Mælkekonserves samt Bestemmelserne om Konsummælkens Standardisering undergik ingen Ændringer, hvorimod en enkelt Skærpelse fandt Sted for Kaffeflødens Vedkommende, idet dennes Fedtindhold som nævnt nedsattes fra 20 til 15 pCt. Sammen med Begrænsningerne i Fremstillingen af federe Oste og den stigende Produktion har disse Foranstaltninger medført, at de hjemlige Smørrationers Størrelse, der i 1942 maatte sænkes to Gange, kunde opretholdes uændrede i Aarets Løb med 300 g ugentlig pro persona.

I Sammenligning med Smørforbruget i mange Lande ligger den danske Ration, der tillader et Aarsforbrug paa 15,6 kg, højt; men i Tiden før Krigen anvendtes aarligt her i Landet 9,4 kg Smør samt 21,2 kg Margarine pr. Indbygger, saa den nuværende Rationering betyder i Virkeligheden en Halvering af Fedtforbruget. Alligevel krævede det samlede Hjemmeforbrug i 1943 69,2 Mill. kg Smør eller meget nær samme Mængde som i 1942, hvor Tallet var godt 70 Mill. kg; men medens Hjemmeforbruget dette Aar krævede 65 pCt. af Produktionen, medgik der kun ca. 55 pCt. heraf i 1943, hvorfor en væsentlig Forøgelse af Eksporten kunde finde Sted. Udførselen var dog kun 35,2 pCt. af den, der opnaaedes i 1938. Det eksporterede Kvantum gik for

Danmarks Ind- og Udførsel af Smør i Millioner kg.

Aar	Indførsel	Udførsel					Overskuds- udførsel	Værdi i Mill. Kr.
		I Dritler og Kasser	I Daaser	Fløde	Ialt			
1914	9,66	101,40	2,22	5,56	109,17	99,51	212,00	
1915	3,73	102,95	2,05	0,08	105,08	101,35	273,00	
1916	0,22	94,01	1,85	0,25	96,11	95,89	296,00	
1917	—	60,23	1,17	0,01	61,41	61,41	241,45	
1918	—	14,11	0,47	—	14,58	14,58	61,04	
1919	0,31	35,64	1,04	0,17	36,85	36,54	207,54	
1920	0,05	73,18	1,68	0,27	75,13	75,08	480,89	
1921	0,39	91,62	0,64	0,09	92,35	91,96	433,27	
1922	1,25	94,60	0,90	0,02	95,52	94,27	363,23	
1923	1,83	110,33	1,30	0,01	111,64	109,81	483,62	
1924	3,85	122,11	1,28	0,10	123,49	119,64	625,04	
1925	2,09	121,53	1,24	0,13	122,90	120,81	540,62	
1926	2,32	131,39	1,11	—	132,50	130,18	400,03	
1927	1,74	142,16	1,05	—	143,21	141,47	426,00	
1928	1,51	146,73	1,01	—	147,74	146,23	458,40	
1929	1,67	158,12	0,92	—	159,04	157,37	475,72	
1930	2,57	168,19	0,80	—	168,99	166,42	413,89	
1931	1,82	171,12	0,53	—	171,65	169,85	358,50	
1932	0,98	157,47	0,33	0,70	158,50	157,52	290,78	
1933	0,88	150,32	0,40	—	150,72	149,84	256,23	
1934	0,83	149,45	0,37	—	149,82	148,99	251,11	
1935	0,42	137,86	0,44	—	138,30	137,88	274,89	
1936	0,18	145,68	0,53	—	146,21	146,03	311,25	
1937	0,02	152,37	0,60	—	152,97	152,95	354,31	
1938	—	157,48	0,57	—	158,05	158,05	375,12	
1939	—	148,47	1,33	—	149,80	149,80	367,20	
1940	—	107,74	0,16	—	107,90	107,90	343,56	
1941	—	53,70	—	—	53,70	53,70	273,92	
1942	—	38,70	—	—	38,70	38,70	197,41	
1943	—	55,60	—	—	55,60	55,60	283,62	

Hovedpartens Vedkommende til Tyskland. Resten udførtes til et Par andre Lande, med hvilke Samhandel har fundet Sted.

Betalingen, der opnaedes for Eksportsmørret, var hele Aaret 510,10 Kr. pr. 100 kg. Hjemmemarkedsprisen laa ligeledes fast og var, saaledes som Tilfældet nu har været siden Efteraaret 1940, 389 Kr. pr. 100 kg. Som det vil erindres, fastholdtes Smør-

Maanedligt Gennemsnit af Københavns Smørnotering (Øre pr. kg).

Maaned	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Januar	235,00	253,75	285,50	389,00	389,00	389,00
Februar	224,00	265,00	278,00	389,00	389,00	389,00
Marts	211,00	248,20	245,60	389,00	389,00	389,00
April	218,50	225,50	257,50	389,00	389,00	389,00
Maj	229,00	216,75	264,00	389,00	389,00	389,00
Juni	218,40	216,20	264,00	389,00	389,00	389,00
Juli	219,00	226,75	324,00	389,00	389,00	389,00
August	230,25	219,20	324,00	389,00	389,00	389,00
September	243,00	240,00	357,75	389,00	389,00	389,00
Oktober	230,50	240,00	377,00	389,00	389,00	389,00
November	247,25	244,60	389,00	389,00	389,00	389,00
December	260,00	268,00	389,00	389,00	389,00	389,00
Gennemsnit	230,69	238,66	312,15	389,00	389,00	389,00

prisen (= Afregningssummen) 445 Kr. pr. 100 kg paa Trods af Mejeribrugets Ønske ved den Forlængelse af Smørordningen, Landbrugsministeren fik gennemført med Rigsdagsbeslutningen den 24. Oktober 1942; men det var Tanken inden for De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation igen at stille Krav om en Hævelse af Smørprisen til 490 Kr. pr. 100 kg, naar Smørordningen udløb ved September Maanedes Slutning 1943. I Betragtning af de stadigt stigende Driftsudgifter i Mejerier og Landbrug synes dette Krav at være meget beskedent; men forinden de nødvendige Aftaler mellem de interesserede Parter kunde finde Sted, indtraf de særlige Begivenheder den 29. August, og hermed bortfaldt Muligheden for Ændringer i Prisen, selv om Smørordningen rent administrativt kunde forlænges.

Forskellen mellem Eksportpris og Hjemmemarkedspris samt Afgiften paa det saakaldte Industrismør og det Statstilskud, der er nødvendigt for at bringe Afregningssummen op paa de 4,45 Kr. pr. kg, som Mejerierne tilsikres gennem Smørordningen, udbetales i Form af et Sødmælkstillæg, hvis Størrelse i 1943 androg 2,5 Øre pr. kg, idet der regnes med et Forbrug af 22,4 kg Mælk til 1 kg Smør. Da denne Fremgangsmaade, som det tidligere er bemærket, stiller den magre Mælk gunstigere end den fede, vil Efterregulering blive foretaget, saa

alle Mejerier uden Hensyn til Sødsmælkenes Fedtindhold opnaar et Tillæg paa 56 Øre pr. kg Smør.

Udover de 445 Øre pr. kg Smør, som Mejerierne efter Smørordningen skal modtage gennem Hjemmemarkedspris + Sødsmælkstillæg, kommer yderligere de Overpriser, der betales af

Betalte Overpriser (Øre pr. kg).

Aar	1. Kvartal	2. Kvartal	3. Kvartal	4. Kvartal	Gennemsnit
1939	6,53	6,42	6,50	6,43	6,47
1940	5,04	4,61	6,55	8,84	6,26
1941	6,87	6,12	7,06	8,81	7,22
1942	7,45	6,92	7,11	9,54	7,76
1943	7,44	6,87	7,28	9,08	7,67

Handelen. Disse har i Gennemsnit for 1943 været 7,67 Øre pr. kg eller 0,09 Øre mindre end i 1942. Afrundes Tallet til 8 Øre, har Mejerierne gennemsnitlig i 1943 opnaaet en Betaling af 453 Øre pr. kg Smør, hvilket svarer til Resultatet i 1942. I Aarene 1941 og 1940 var den samlede Smørpris henholdsvis 444 Øre og 325 Øre pr. kg.

Under normale Afsætningsvilkaar er det almindeligt at stille Pris og Kvalitet i Forhold til hinanden; men i en Krigstid kan Efterspørgselen efter en Vare blive saa stærk, at der ses bort fra Kvaliteten. Det danske Mejeribrug har dog altid bestræbt sig for at holde Smørrets Godhed oppe, og den Kvalitetsforringelse, der er sket siden Krigsudbruddet, maa udelukkende tilskrives Produktionsvanskeligheder i Landbrug og Mejeri. Store Anstrengelser er gjort for at forhindre, at Nedgangen skulde blive katastrofal, og, som det er nævnt i Indledningen, ser det ud til, at den Tilbagegang, der indtraadte i de første Krigsaar, standsede i 1943. Ganske vist var Resultaterne fra Udstillingerne, der afholdtes ved Aarets Begyndelse, ikke lovende. Gennemsnitskarakteren for Smørret ved den fynske Udstilling i Marts Maaned gik ned til 10,13 Points mod 10,48 Points det foregaaende Aar; men da De østlige Øers Udstilling, som blev forlagt fra Foraar til Efteraar, afholdtes, var Stillingen i hvert Fald ikke ringere, idet Gennemsnittet blev 10,59 Points mod 10,58 Points i 1942. (De jyske Mejerier udstillede ikke i

1943 af særlige Grunde.) Naar der trods de nævnte Udstillingsresultater alligevel regnes med, at 1943 gav den haabede Vending i Smørkvaliteten, bygges der især paa Oplysningerne, som Statens Smørbedømmelser giver for Vintersæsonen 1943—44, og Aarsagerne til Bedringen maa, hvad allerede er omtalt, søges i den bedre og rigeligere Fodring af Malkekøerne, den større Mælkemængde samt i de Erfaringer, der er indhøstede paa Mejerierne de nærmest foregaaende Aar. Som Eksempler kan nævnes, at Smørrets Sprødhed, der de to første Krigsvintre voldte meget Besvær, nu i det væsentligste synes at være overvundet gennem den mejerimæssige Behandling, ligesom man er naaet til at ælte Smørret tørt, selv om Kærnernes Fyldning er lille. Hermed skulde Holdbarheden forbedres og Faren for surt og ostesurt Smør mindskes; men til Gengæld melder andre Problemer sig. Den noget ensidige Fodring giver Betingelser for Afsmag fra de anvendte Fodermidler, og Tilbøjeligheder for Smørfejl hidrørende fra Jern- og Kobberflader, Mælk eller Fløde kommer i Berøring med, bliver stærkere, efterhaanden som Fortinningen er vanskeligere at faa vedligeholdt. Det daarlige Salt og den uheldige Smørfarve, mange Mejerier maa arbejde med, trækker i samme Retning og letter Fremkomsten af oliet eller tættet Smag i Produkterne. Denne virker i høj Grad generende, ikke mindst, naar Beredskabslagre af Smør henlægges gennem flere Maaneder, saaledes som Tilfældet har været de senere Aar.

Osteproduktionen.

Medens Størrelsen af den danske Osteproduktion i en Aarrække har været ret konstant, idet den med mindre Svingninger holdt sig omkring 30 Mill. kg aarlig, naaedes i 1943 et Højdepunkt, som ikke tidligere er overgaaet. Efter de foreliggende Opgørelser androg den Mængde, der fremstilledes i det sidst afsluttede Aar ialt 40,6 Mill. kg, hvilket er 7,7 Mill. kg eller 23,4 pCt. mere end i 1942. Forøgelse kan noteres for næsten alle Ostetyper; men stærkest fremtræder den dog for 10 og 20 pCt. Gruppen; thi ligesom de foregaaende Aar har de magre Oste haft en Fortrinsstilling, idet Osteproduktionen ogsaa i

Danmarks Ind- og Udførsel af Ost i 1000 kg.

Aar	Indførsel	Udførsel	Overskuds- udførsel	Kasein- udførsel
1914	480	500	20	348
1915	385	4 300	3 915	51
1916	145	4 460	4 315	17
1917	18	5 934	5 916	106
1918	—	3 113	3 113	76
1919	256	2 597	2 341	34
1920	130	9 706	9 576	26
1921	246	12 541	12 295	8
1922	550	8 924	8 374	23
1923	331	5 458	5 127	85
1924	356	8 860	8 504	124
1925	387	8 520	8 133	83
1926	649	6 960	6 311	117
1927	501	5 282	4 781	189
1928	394	6 086	5 692	275
1929	294	6 583	6 289	400
1930	367	5 727	5 360	373
1931	276	4 274	3 998	39
1932	59	6 593	6 534	65
1933	36	10 078	10 042	36
1934	68	6 301	6 233	1 278
1935	105	6 663	6 558	419
1936	28	9 529	9 501	1 139
1937	23	9 375	9 352	1 997
1938	14	9 110	9 096	764
1939	10	9 590	9 580	734
1940	—	8 930	8 930	380
1941	—	5 720	5 720	—
1942	—	4 798	4 798	—
1943				

1943 var underkastet visse Indskrænkninger, hvad Benyttelsen af Smørfedt angaar. Ved Aarets Begyndelse var det saaledes kun tilladt at anvende 30 pCt. af den Fedtmængde, som brugtes inden for samme Tidsrum af 1939—40. Mejerier, der ikke fremstillede Ost med et højere Fedtindhold end 10 pCt. i Tørstoffet, var fritaget for Begrænsningen. Med den stigende Mælkemængde og de forholdsvis gode Udsigter for Produktionen kunde Procenttallet fra 30. April 1943 hæves til 70, og fra 23. Juli forhøjedes Procenten til 100. Efter den 20. August ændredes

Undtagelsesbestemmelserne til at omfatte Mejerier, der ikke fremstillede Oste med mere end 20 pCt. Fedt i Tørstoffet, og først fra den 26. November 1943 sænkedes Procenttallet for tilladt Anvendelse af Fedt atter til 30.

De anførte Procentsatser vil vise, at Betingelserne for Fremstilling af federe Oste ikke var helt daarlige i 1943, og ikke mindst Frigivelsen af 20 + Gruppen, maa betragtes som meget værdifuld, hvilket ogsaa i høj Grad er paaskønnet af Oste-producenterne. Særlig Betydning har Ændringen haft for de Mejerier, der tog Osteproduktionen op efter Krigens Udbrud, og som Følge deraf ikke kunde anvende Fedt ved Ostelavningen, saa længe den Fedtmængde, over hvilken der maatte disponeres, alene var afhængig af Produktionen i 1939—40.

Forøgelsen i de osteproducerende Mejeriers Antal hænger sammen med den stærke Nedgang i Svineholdet, som Krigens har medført. I de første Krigsaar søgte en Del Mejerier, der ikke havde Anlæg for Ostelavning, at udnytte de overskydende Skummetmælmængder gennem en Fremstilling af Kasein; men da Eksporten af dette Produkt til Udlandet er standset, har Kaseinproduktionen kun kunnet give en maadelig Betaling for den oparbejdede Skummetmælk, og derfor har de paagældende Virksomheder i stor Udstrækning forladt Kaseinfabrikationen og i Stedet taget Osteproduktionen op. Om Fremstilling af Kasein til Foderbrug har man ikke i 1943 hørt saa megen Tale som i 1942.

Paa de nye Ostemejerier foregaar Produktionen ofte under meget primitive Forhold, og især kniber det med Lagrene. Mere eller mindre tilfældige Lokaler maa benyttes, og den Regulering af Temperatur og Fugtighed, der er af saa stor Betydning for Ostens Modning, lader sig ikke gennemføre. Det er forbavsende, at Tanken om Oprettelsen af et Fælleslager ikke kan vinde Fremgang inden for disse Kredse, hvor Fordelen dog ellers synes aabenbar.

Kvalitetsmæssigt har Produktionen fra de nye Ostemejerier selvfølgelig ikke altid lige let ved at konkurrere med de Varer, gamle Virksomheder med lang Erfaring og gode tekniske Hjælpemidler fremstiller; men de fleste Steder gøres store Anstren-

gelses for Opnaaelse af tilfredsstillende Resultater. Maksimalprisorrdningen tjener ikke til Fremme af Kvaliteten, og selv om det heldigvis kun er Undtagelser, klages der over, at enkelte „Krigsoste“ er begyndt at vise sig i Handelen. Ikke alle gamle Ostemejerier kan her sige sig fri. Advarsler imod hensynsløs Udnyttelse af Forholdene har ikke manglet fra ansvarlig Side, og Tanken om en Kvalitetskontrol med Osteproduktionen, saaledes som Tilfældet længe har været for Smørrets Vedkommende, er ved at vinde Indpas i osteinteresserede Kredse.

At Forekomsten af uheldig Ost i Handelen ikke altid skyldes manglende Evne hos Producenterne, er de smukke Resultater fra Aarets Udstillinger et godt Bevis for. Tilslutningen til Udstillingerne i 1943 var omtrent uforandret i Sammenligning med de nærmest foregaaende Aar. Derimod kniber det stadig med at holde Ostelagerbedømmelserne i Gang i fuldt Omfang. Befordringsvanskeligheder faar gerne Skylden herfor; men en medvirkende Aarsag vil sikkert kunne søges i Mejeriernes Mangel paa Arbejdskraft, der bevirker, at Mejeribestyreren paa Forhaand nærer Mistillid til Bedømmelsens Udfald. I det hele taget er Osteproduktionen, som den mest arbejdskrævende Gren af Mejeribruget, stærkest ramt af Tidens Arbejdsforhold, og mange Osterier overvejer nu alvorligt Indførelsen af mekanisk Osterøring og andre arbejdsbesparende Foranstaltninger, naar Forholdene gør dette muligt.

Forskydningen fra magre til federe Ostetyper fremgaar ikke alene af Produktionsstatistikken. Ogsaa Lageropgørelserne vidner derom. Lagerbeholdningerne viser desuden som Helhed Stigning i 1943, og det er nu noget lettere at træffe modne Oste i Handelen, end Tilfældet var de foregaaende Aar. Efterspørgselen efter Ost har været god, hvilket hænger sammen med Knapheden paa Kød og andre Paalægsvare. Det hjemlige Marked har det sidste Aar, naar Lagerforøgelse lades ude af Betragtning, ikke alene aftaget hele Produktionsstigningen; men Eksporten, af hvilken Tyskland aftog Hovedparten, var mindre end tidligere. Hjemmemarkedet har i 1943 beslaglagt over 90 pCt. af den fremstillede Ostemængde, medens der i 1942 kun gik ca. 85 pCt. til Dækning af det hjemlige Forbrug.

Ostepriser i 1940, 1942 og 1943 (Øre pr. kg).

pCt. Fedt i Ostens Tørstof

Maaned	45			40			30			20		
	1940	1942	1943	1940	1942	1943	1940	1942	1943	1940	1942	1943
Januar	156	250-295 ¹⁾	250-295	119	205-245,5 ¹⁾	205-245,5	99	180-218 ¹⁾	180-218			
Februar	161	250-295	250-295	121	205-245,5	205-245,5	100	180-218	180-218			
Marts	160	250-295	250-295	123	205-245,5	205-245,5	104	180-218	180-218			
April	153	250-295	250-295	118	205-245,5	205-245,5	100	180-218	180-218			
Maj	150	250-295	250-295	115	205-245,5	205-245,5	98	180-218	180-218			
Juni	150	250-295	250-295	115	205-245,5	205-245,5	98	180-218	180-218			
Juli	165	250-295	250-295	130	205-245,5	205-245,5	113	180-218	180-218			
August	179	250-295	250-295	141	205-245,5	205-245,5	121	180-218	180-218			
Septbr.	204	250-295	250-295	160	205-245,5	205-245,5	136	180-218	180-218			
Oktbr.	229	250-295	250-295	179	205-245,5	205-245,5	157	180-218	180-218			
Novbr.	255	250-295	250-295	213	205-245,5	205-245,5	175	180-218	180-218			
Decbr.	—	250-295	250-295	—	205-245,5	205-245,5	190	180-218	180-218			

¹⁾ Maksimalpriser: Det først anførte Tal er Grundprisen til Grossist. Ud over denne maa adskillige Tillæg for Lagring m. m. beregnes. Det sidste Tal er Maksimalprisen med højeste Tillæg.

Naar undtages en mindre Forhøjelse for Gorgonzolaost, et Produkt, der ikke betyder meget for Mejeribruget som Helhed, har Maksimalpriserne fra 1941 været gældende gennem hele Aaret 1943. De tillader en rimelig Betaling for den anvendte Ostemælk, men Osteproduktionens Økonomi er ikke alene bestemt af de opnaaede Ostepriser. Ogsaa Vallens rette Udnyttelse er en Faktor af Betydning, og paa dette Omraade er endnu meget tilbage at ønske. Den naturligste Anvendelse for Vallen er som Fodermiddel, og da Landmanden sjældent betaler mere end 1—2 Øre pr. kg for den paa Mejerierne, vil Prisen paa en Foderenhed ligge ved 12—24 Øre, hvor den i Frihandelskorn koster 50—60 Øre. Anvendelsesmuligheder synes ikke at mangle, og alligevel maa mange Mejerier lade betydelige Mængder gaa til Spilde. Der er derfor Overvejelser i Gang for at finde tekniske Udnyttelsesmuligheder for Vallen. Her kunde eventuelt en Fabrikation af Mælkesukker komme paa Tale; men da Danmarks samlede Mælkesukkerforbrug, der i Aaret før Krigen laa ved 25 100 kg, kan dækkes af mindre end 1 Mill. kg Valle, er denne Mulighed meget begrænset. Myseost er aldrig

rigtig blevet populær her i Landet, og baade Mælkesukker- og Myseostfremstilling samt Oparbejdelse af en Række andre Produkter, for hvilke Vallen kan tjene som Raamateriale, kræver forholdsvis store Brændselsmængder, hvad der i en brændselsfattig Tid gør Paabegyndelsen af Fabrikationer af denne Art til vanskelige Foretagender.

Mælkekonserves.

Fabrikkerne, der her i Landet fremstiller behandlet Mælk og Mælkeprodukter, har været i Drift gennem hele Aaret 1943 omend i begrænset Omfang; men for tredje Aar i Træk kan nærmere Oplysninger om Produktion og Afsætning ikke fremkaffes.

Mejeriernes Driftsforhold.

Som nævnt i Indledningen har de samme fire veldrevne Andelsmejerier, som igennem mange Aar har afgivet Materiale for Aarsoversigten i "Tidsskrift for Landøkonomi", atter stillet deres Regnskaber til Raadighed, saaledes at Omtalen af Mejeriernes Driftsforhold kan ske paa samme Grundlag som tidligere. Direkte Sammenligninger kan vel ikke foretages Mejerierne imellem; men da disse er beliggende i forskellige Egne af Landet og har ulige Driftsformer, vil et Uddrag af Regnskabsresultaterne sikkert give et paalideligt Indtryk af Mejeribrugets økonomiske Vilkaar i 1943. Sammenligning med foregaaende Aar muliggøres desuden gennem Materialet.

Regnskabsudtog fra et fynsk Andelsmejeri med Ostelavning.

(Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1942 til 30. September 1943.)

Aar	Mælkemængde	Forbrug til 1 kg Smør
1914	4 377 500 kg	25,5 kg Mælk
1919	2 290 800 "	25,2 " "
1939	5 280 829 "	22,5 " "
1942	3 254 176 "	21,3 " "
1943	3 569 856 "	21,4 " "

Sammenlignet med 1942, hvor Mælkemængden gik 3,5 pCt. tilbage, viser Regnskabet for det fynske Andelsmejeri, at der i 1943 kunde noteres en Stigning paa 8,8 pCt. Stigningen er fulgt af en svag Nedgang i Mejeriets Fedtprocent, som kun var 3,94 imod 3,99 det foregaaende Aar. Nedgangen i Mælkens Fedtindhold kan svagt spores i Mejeriets Forbrug, der er steget fra 21,3 til 21,4 kg Mælk pr. kg Smør.

Af Mejeriets særlige Osteregnskab fremgaar, at Ostelavningen har været betydelig større i 1943 end i 1942. Der er til

Osteregnskabet.

I n d t æ g t.

Der er solgt Ost for	212 551,99 Kr.
Der er solgt Valle for	20 453,24 "
Beholdning den 1. Oktober 1943	32 395,86 "
Ialt	265 401,09 Kr.

U d g i f t.

Brugt til Ost 1 601 450 kg Skummetmælk	176 993,45 Kr.
Brugt 737 480 Fedtenheder = 8 476,7 kg Smør	37 297,48 "
Omkostninger	16 464,78 "
Beholdning den 1. Oktober 1942	34 645,38 "
Ialt	265 401,09 Kr.

Osteproduktionen anvendt 1 601 450 kg Skummetmælk mod 1 081 090 kg Aaret før; men der er i højere Grad fremstillet mager Ost, hvilket fremgaar af Fedtenhedsforbruget, der kun har været 737 480 Fedtenheder imod 1 052 343. Naar Smørværdien er betalt, har Ostelavningen udbragt Skummetmælken i en Pris af 11,05 Øre pr. kg, hvilket maa betegnes som et smukt Resultat for denne Produktionsgren, eftersom Aarets Skummetmælkspris officielt angives til 8,46 Øre pr. kg.

Som Hovedresultater fra Mejeriets Regnskaber kan iøvrigt nævnes, at der opnaaedes en Smørpris paa 458 Øre pr. kg mod 452 Øre i 1942. Nettoprisen pr. kg Sødmælk blev 29,5 Øre eller 1,1 Øre mere, end hvad foregaaende Aarsregnskab kunde opvise.

*Regnskabsudtog fra et stort jydsk Andelsmejeri
med stor Ostelavning.*

(Regnskabsaaret gaar fra 2. Oktober 1942 til 1. Oktober 1943.)

Aar	Mælkemængde	Forbrug til 1 kg Smør
1914	5 674 838 kg	25,4 kg Mælk
1919	2 697 358 "	24,6 " "
1939	8 142 352 "	22,0 " "
1942	4 982 661 "	22,0 " "
1943	5 340 928 "	22,2 " "

I Sammenligning med 1942 viser Mejeriets Mælkemængde en Opgang paa 7,2 pCt. Fedtprocenten, der i 1942 var 3,87, daledede i det sidst afsluttede Regnskabsaar til 3,84, og samtidig steg Forbruget med 0,2 kg til 22,2 kg Mælk til 1 kg Smør. Mejeriets Gennemsnitssmørpris var i 1943 461,87 Øre pr. kg mod 459,41 Øre i 1942. Prisstigningen, men først og fremmest Opgangen i Mælkemængden, har medført, at Pengeomsætningen er steget stærkt. Regnskabet oplyser om følgende Indtægtsposter:

Salg af 173 411,2 kg Smør	801 913,84	Kr.
Salg af 236 638,0 kg Ost	570 483,01	"
Salg af Mælk, Valle og Fløde til Andelshaverne	260 494,76	"
Detailsalg af Mælk og Fløde	134 619,06	"
Forskelligt	6 915,53	"
	<u>Ialt 1 774 426,20</u>	Kr.

Den almindelige Prisstigning, der har fundet Sted under Kri-gen, har igen i det sidste Aar øget Mejeriets Driftsudgifter. Udgifterne er tilsammen steget med 17 066,75 Kr. til ialt 203 118,22 Kr. En Omregning vil godtgøre, at Stigningen har været stærkere end Opgangen i Mælkemængde, idet Driftsudgifterne pr. 1000 kg Mælk udgjorde 3803,1 Øre i 1943, hvilket er 69,1 Øre eller 1,9 pCt. mere end i 1942. Opgangen viser sig paa Regnskabets betydeligste Poster. En Undtagelse danner dog Mælkekørsel, hvor en mindre Nedgang kan konstateres.

Mejeriets Ostelavning har haft en betydelig Fremgang i 1943. Der er ostet 372 150 kg Mælk mere end foregaaende Aar, og

Oversigt over Driftsudgifterne.

Driftsudgifternes Fordeling	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk				
		1943	1942	1939	1919	1914
Mælkekørsel m. m. . . .	57 611,25	1 078,7	1 101,6	501,4	1 030,0	243,8
Brændsel (m. Kørsel) .	37 824,82	708,2	654,0	181,7	599,4	83,0
Smørdritler og Mærke- stave samt anden Emballage	17 863,25	334,5	266,6	253,4	87,2	21,6
Salt, Løbe, Farve, Pergament m. m. . . .	18 888,28	353,6	290,6	123,9	270,6	30,8
Olie	875,89	16,4	9,5	13,0	15,8	3,8
Kontorudgifter	2 211,60	41,4	36,1	18,5	32,2	11,0
Inventarets Vedligeh.	11 203,46	209,7	273,3	135,3	240,2	38,6
Bygningernes "	2 561,19	48,0	84,0	35,6	26,2	5,6
Vognenes "	374,80	7,0	—	14,3	71,2	26,6
Lønninger	44 610,14	835,3	803,5	352,0	613,3	152,0
Renter og Skatter	4 987,10	93,4	110,2	62,1	275,8	105,2
Forskelligt	4 106,44	76,9	104,6	24,3	31,7	42,8
	<u>203 118,22</u>	<u>3 803,1</u>	<u>3 734,0</u>	<u>1 715,5</u>	<u>3 293,6</u>	<u>764,8</u>

af den modtagne Mælkemængde har 48,7 pCt. fundet Anvendelse i Osteriet. I 1942 ostedes 44,7 pCt. af den indvejede Mælk.

Osteregnskabet.

Indtægt.

Produktion af Ost	577 493,39	Kr.
Valle	27 284,41	"
Modtaget af Ostekontingentfondet	6 599,67	"
Ialt	<u>611 377,47</u>	Kr.

Udgift.

Ostet af ialt 2 599 050 kg Mælk med en Smørværdi af 52 439 kg	236 739,64	Kr.
Skummetmælksværdien 2 546 611 kg à 12 Øre	305 637,83	"
Driftsudgifter	69 000,00	"
Ialt	<u>611 377,47</u>	Kr.

Mejeriets Andelshavere har betalt Skummetmælken, de har faaet tilbage, med 9,78 Øre pr. kg mod 7 Øre pr. kg foregaa-

ende Aar. Pr. kg leveret Sødmælk er der udbetalt 28,97 Øre, hvilket er 1,75 Øre mere end i 1942.

Regnskabsudtog fra et stort vestjysk Andelsmejeri.

(Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1942 til 30. September 1943.)

Ligesom det vestjyske Andelsmejeri i 1942 mærkede Nedgangen i Mælkemængde stærkest, har det ogsaa i 1943 haft en Stigning, der er fuldt saa stor som den, de øvrige Mejerier, hvis Regnskaber medtages i Oversigten, kan opvise. Der indvejedes ialt 3 595 602 kg Sødmælk mod 3 280 489 kg foregaaende Aar. Fremgangen svarer til 9,7 pCt., og efter de Oplysninger, som Mejeribestyreren knytter til Regnskabet, skyldes den en ualmindelig god Græsning Sommeren igennem. Herved opvejedes de meget daarlige Forhold for Mælkeproduktionen, der var herskende i Vestjylland gennem Vinteren 1942—43.

Mejeriets Pengeregnskab viser følgende Indtægtsposter:

I n d t æ g t.	
Salg af Smør	671 559,04 Kr.
" " Sødmælk	43 276,06 "
" " Skummetmælk og Kærnemælk	109 768,66 "
" " Fløde	23 236,26 "
Renter	1 535,85 "
Forskelligt	12 668,17 "
	Ialt 862 044,04 Kr.

Den større Mælkemængde, som Mejeriet har haft at arbejde med, samt en mindre Opgang i Smørprisen, der gennemsnitlig udgjorde 465,1 Øre pr. kg i 1943 mod 462,3 Øre pr. kg i 1942, bevirkede en Indtægtsstigning paa 83 078,29 Kr. i Sammenligning med foregaaende Aar. Stigningen svarer til 10,7 pCt.

Mejeriets samlede Driftsudgifter viser Opgang, ligesom Tilfældet har været de senere Aar. De androg ialt 108 999,59 Kr. eller 6 646,10 Kr. mere end i 1942; men betragtes Beløbet i Forhold til Mælkemængden viser det sig alligevel, at denne har haft den stærkeste Stigning, saaledes at Udgifterne ved Behandlingen af 1000 kg Mælk er gaaet ned fra 3 120,8 Øre i

Oversigt over Driftsudgifterne.

Driftsudgifternes Fordeling	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk					
		1943	1942	1941	1940	1939	
Kørsel af Mælk o. a. . .	47 149,45	1 311,3	1 374,4	1 031,7	611,2	476,5	
Lønninger	21 664,56	602,6	569,0	450,8	257,6	215,8	
Brændsel	17 855,59	496,5	376,6	248,7	266,3	96,3	
Emballage til Smør ..	8 667,79	241,1	216,4	234,6	230,1	216,6	
Rengøringsmidler, Salt, Farve, Olie	2 312,28	64,3	98,4	83,3	84,5	47,4	
Vedligeholdelse af In- ventar og Bygninger	5 393,58	150,0	263,0	130,9	56,9	52,6	
Skatter, Forsikringer og Foreninger	2 553,24	71,0	88,4	63,6	42,3	38,9	
Renter	2 025,00	56,3	75,0	77,2	53,5	34,8	
Andre Udgifter	1 378,10	38,3	59,6	44,4	29,1	20,6	
		108 999,59	3 031,4	3 120,8	2 365,2	1 631,5	1 199,5

forrige til 3 031,4 Øre i sidste Regnskabsaar. Foruden den i Tabellen anførte Udgift til Brændsel, oplyser Regnskabet yderligere om et Brændselsforbrug paa 5 130,00 Kr. anvendt ved Kartoffelkogning. Som Indtægt ved Kogningen er indkommet et Beløb paa 5 557,50 Kr.

*Regnskabsudtog fra et Andelsmejeri med Salg til en
Kondenseringsfabrik.*

(Regnskabsaaret gaar fra 1. Oktober 1942 til 30. September 1943.)

Regnskaberne fra et Andelsmejeri med Salg til en Kondenseringsfabrik har i en Snes Aar været benyttet i „Tidsskrift for Landøkonomi“s Aaroversigt som Illustration af Forholdene, hvor en Del af Mælken afsættes til Oparbejdelse i anden Virksomhed. Før 1940 havde Mejeriet ca. 33 pCt. af sin Indtægt gennem denne Afsætning; men Salget dalede derefter saa stærkt, at Procenttallet i 1942 var helt nede ved 10,5. Fabrikken aftog dette Aar kun Skummetmælk; men i 1943 har Mejeriet igen leveret baade Sødmælk og Fløde, og som Følge deraf er Salgets procentlige Andel i Mejeriets Indtægt atter steget. Den udgjorde for Regnskabsaaret 20,3 pCt., og de afsatte Mængder og opnaaede Priser var følgende:

55 511 kg Fløde	à 145,69 Øre pr. kg.
166 996 " Sødmælk	à 29,62 " " "
784 247 " Skummetmælk	à 10,01 " " "

Sammenlignes Betalingen med Regnskabets øvrige Oplysninger, maa Mælkesalget til Kondenseringsfabrikken betragtes som en god Forretning.

Mejeriets regnskabsmæssige Hovedresultater de sidste Drifts-aar har været:

	1943	1942	1941	1940
Indvejet Mælkemængde, kg . . .	3 047 837	2 809 152	3 045 643	4 040 242
Mejeriets Gennemsnitsfedtpro- cent	3,77	3,82	3,78	3,80
Smørrets Gennemsnitspris (Øre pr. kg)	479	459	445	296
Sødmælken er udbragt i (Øre pr. kg)	27,25	25,30	24,10	15,20
Andelshaverne har betalt den skummede Mælk med (Øre pr. kg)	9,6	7,0	6,95	4,02
Driftsudgifterne (Øre pr. 1000 kg)	2 870	2 910	2 470	1 590

Mejeriets Mælkemængde er, som det fremgaar af Tallene, steget med 238 685 kg eller 8,5 pCt. i Sammenligning med foregaaende Aar. Smørprisen har været 20 Øre højere pr. kg, og Driftsudgifterne er gaaet ned med 0,4 Øre pr. kg. Resultatet af de stigende Priser og Driftsudgifternes Nedgang er blevet, at Sødmælken i 1943 kunde udbringes til 27,25 Øre pr. kg, hvilket er 1,95 Øre mere end i 1942.

Oplysningerne, som fremgaar af de fire Mejeriers Regnska-ber, er vel intet stort Materiale at bygge paa; men de bekræfter den Karakteristik, der i Artiklens Indledning blev givet af Mejeridriften i Aaret 1943. Det, som særligt falder i Øjnene, er Mælkemængdens Stigning. Denne følges af en mindre Nedgang i Fedtprocenten, hvilket medfører, at en lille Højnelse af Mejeriernes Forbrug kan iagttages. Driftsudgifternes absolute Tal viser Opgang; men sættes Tallene i Forhold til Mælkemængden, har Stigningen i denne gennemgaaende været større end i Driftsudgifterne, saaledes at Aarets økonomiske Resultat, som det tegner sig i Nettoudbyttet pr. kg Sødmælk, viser en lille Fremgang i Sammenligning med 1942.

Landbougdommens Uddannelse og Erhvervelse af Lærebrev.

Den 22. Maj bragte Statsradiofonien en Udsendelse med ovennævnte Titel, tilrettelagt og ledet af Forstander *S. Larsen Sørensen*, Malling Landbrugsskole. Vi gengiver her Hovedindholdet af de forskellige Udtalelser, der blev fremsat.

Forstander *S. Larsen Sørensen* indledede med at fremhæve, at Maalet i Landbougdommens Uddannelse er den samme som altid, men Vejene, der gaas, kan være forskellige, og udtalte:

Jeg vil gerne udforme Maalet i to Punkter:

At gøre Landbougdommen velskikket til at drive et Landbrug — stort eller lille — som de nu faar det.

At give Landbougdommen en berettiget Fagstolthed for deres Erhverv.

Der er ingen Grund til Mindreværdskomplekser. Landbruget er et stærkt krævende Erhverv, og den, der mestrer det Fag til fulde, vil ikke alene faa Glæde i sit Virke i Landbruget, men har ogsaa Grund til at være stolt af sit Fag.

Uddannelsen er hidtil gaaet efter det Motto: „Det er Lysten, der driver Værket“, og heldigvis er Landbruget et stærkt lystbetonet Erhverv, og mange Unge har igennem Lysten været ansporet stærkt, saa de har gjort et energisk Arbejde for deres Uddannelse. De har skaffet sig lærerige Pladser hos dygtige og driftige Landmænd og faaet en god praktisk Uddannelse og ved Opsparing af tjent Løn og Statsstøtte faaet den teoretiske Uddannelse igennem Skoleophold. Men for mange er Uddannelsen gaaet meget planløst, eller de har ingen egentlig Uddannelse gennemgaaet.

Der er nu Interesse flere Steder for en mere planmæssig Uddannelse for Landboudommen. Jeg kan nævne, at Forstander *H. N. Frandsen*, Øtoftegaard, i Foraaret 1943 holdt et Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og fremsatte en Plan til landsomfattende Uddannelse for unge Landmænd. Planen vandt Bifald i vide Kredse inden for Landbruget.

Der maa mere Plan i Uddannelsen, og der bør gives Ungdommen Vejledning paa dette vigtige Felt.

Der er nu af De samvirkende danske Landboforeninger udpeget ca. 600 Læresteder rundt omkring i Landet, men det er kun at gøre Arbejdet halvt, naar der ikke er gennemført en Læringleuddannelse. De nye Veje, der skal føre frem til Maalet, er, at der skal være en Læretid for vore mandlige Medhjælpere paa Landet med baade praktisk og teoretisk Uddannelse, og efter endt Læretid skal kunne erhverves et Lærebrev, og det skal ikke være efter en Eksamen eller et Svendestykke, men paa Grundlag af flere Aars godt og solidt Arbejde, og det hele organiseres paa Frivillighedens Grundlag.

Man kan spørge, er det Tidspunktet nu at foretage noget nyt, naar Arbejdsforholdene er saa vanskelige? For mig staar det saadan:

1. At Planen giver i sig en Fordel for Ungdommen, og det berettiger den ført ud i Praksis.
2. At det gælder om at holde Ungdommen ved Landbruget.

Nogle vil spørge: „Er det nu noget, som Ungdommen vil give sin Tilslutning til?“ — Jeg tror afgjort Ja. — Der har lydt mange kritiske Røster om Ungdommen i de senere Aar, men ingen kan afkræfte den Sandhed, at den i stigende Tal i de senere Aar er sluttet op om Arbejdet for sin Dygtiggørelse, og naar den nu opdager, at her er Vejen anvist, saa skal den nok møde, og Tilslutningen blive god. Men saa er det ogsaa Betingelsen, at Arbejdet organiseres paa det brede Grundlag. Baade Landboforeningerne, Husmandsforeningerne og de Unge selv maa danne et Samvirke til Løsning af Spørgsmaalet. En saadan Ordning vil give de Unge øget Respekt for Landbrugsarbejdet, fordi der afkræves dem en Uddannelse, og Lærebrevet

vil ved Pladssøgning tjene som et Bevis for, at de har gennemgaaet en god og grundig Landbrugsuddannelse.

En Sag trænger ofte til at blive belyst fra flere Sider, og vi er nu forsamlede Repræsentanter her fra de unge Landbrugsmedhjælpere, praktiske Landbrugere og Teoretikere, som i Kraft af Alder og Stilling kan se Spørgsmaalet baade fra de Unges Side og fra den praktiske Landmands.

Konsulent *Maarssø* vil jeg bede fortælle om, hvordan et Lærebrev kan erhverves.

Konsulent *Sv. Aa. Maarssø*:

Her paa Aarhuseggen har vi planlagt Arbejdet saaledes: Inden for et passende Omraade — det vil sige ca. en halv Snes Landboforeninger og et lignende Antal Husmandskredsforeninger — vælges et Fællesudvalg for Landboungdommens Uddannelse ved, at hver af de tilsluttende Foreninger udpeger et Medlem og 1 Suppleant — Fællesudvalget kan senere supplere sig med Repræsentanter for andre interesserede Parter som Skoler, Konsulenter, Foreninger af unge Landmænd o. s. v.

Dette Fællesudvalg forestaar Uddannelsen paa denne Egn, men efter en Plan, som er udarbejdet i Fællesskab med andre tilsvarende Udvalg i andre Egne, hvor dette Arbejde tages op, idet de enkelte Udvalg sammen med Det kgl. danske Landhusholdningsselskab danner en Sammenslutning. Dette muliggør, at de Unge kan tage Plads paa Læresteder i forskellige Egne af Landet og alligevel opnaa en Uddannelse efter en bestemt Plan, og Uddannelsen bliver derved mere udviklende, alsidig og fuldstændig. Uddannelsen omfatter baade Praksis og Teori.

Den praktiske Uddannelse opnaas ved, at Fællesudvalget foranlediger, at der foretages en Udpegning af Læresteder inden for samtlige tilsluttede Foreninger. Antallet af Læresteder skal til en Begyndelse være mindst to i hvert Sogn. Den praktiske Uddannelse kan ikke afsluttes, før Eleven er fyldt 20 Aar, og den bør være mindst 3 og helst 4 Aar. Fællesudvalget bestemmer i hvert Tilfælde, hvor lang Læretiden i Praksis skal være, idet der tages Hensyn til, om Eleven er opvokset ved Landbruget, har arbejdet ved Landbruget før og flere andre

Forhold. Læretiden paa det enkelte Lærested er i Reglen mindst 1 Aar. De 2 sidste Aar af den praktiske Uddannelse skal Eleven føre en af Fællesudvalget godkendt Dagbog med Driftoplysninger fra Ejendommen.

Ved Anerkendelsen af Læresteder henstiller Fællesudvalget til Ejerne, at Mindstelønnen til Elever skal være Gennemsnitslønnen paa vedkommende Egn, herudover overlades Lønspørgsmaalet til fri Afgørelse mellem Parterne. Man vil paa denne Maade søge at forhindre, at nogle af de mest maalbevidste Unge ikke vil gaa ind under den planmæssige Uddannelse, fordi der gives en mindre Løn paa Lærestederne, og det synes de ikke, at de har Raad til at gaa for. Samtidig hermed gøres der overfor de Unge opmærksom paa den Betydning, som Opsparing kan faa for dem, den Dag de skal overtage en Ejendom, og man søger at give dem Forstaaelse af og Vilje til Opsparing, fordi Opsparings karakterdannende Betydning vil være en stor Hjælp i Arbejdet med Ungdommens Uddannelse og af afgørende Værdi for de Unge selv og dermed for Landbruget.

Den teoretiske Uddannelse paabegyndes i den praktiske Læretid, idet Eleverne skal have Lejlighed til at deltage i de faglige Kursus, som gennemføres paa Egnen, men naar Læretiden i Praksis er afsluttet eller omtrent afsluttet, skal Eleven gennemgaa et Ophold paa Landbrugsskole eller Husmandsskole, og det vil desuden blive anbefalet, at der forud for dette Skoleophold tages en Vinter paa Højskole.

Efter hvert Aars Ophold paa et Lærested og efter endt Skoleophold skal henholdsvis Husbonden og Skoleforstanderen udfylde et Vidnesbyrd om Eleven. Til dette Brug udarbejder Fællesudvalget et Standardvidnesbyrd til Brug paa Læresteder og et lignende til Brug paa Skoler. Som et Bevis for fuldstændig Uddannelse i Praksis og Teori udsteder Fællesudvalget efter afsluttet Læretid og Skoleophold et *Lærebrev* til Eleven, naar der foreligger Vidnesbyrd fra samtlige praktiske og teoretiske Læresteder, og disse Vidnesbyrd er af en saadan Godhed, at Fællesudvalget finder det forsvarligt at udstede Lærebrev med dem som Grundlag.

Lærebrevet indeholder Oplysninger om Elevens Navn, Fødselsdag og Aar, samt Fødested, og derefter en Gennemsnits-

karakter for praktisk og teoretisk Uddannelse, samt Oplysninger om, hvor mange Aar den praktiske Uddannelse paa anerkendte Læresteder omfatter, og hvilke Kursus og Skoleophold Eleven har gennemgaaet. Endvidere findes indsat i Lærebrevet alle de originale Vidnesbyrd, som Eleven har erhvervet.

Med denne planmæssige Uddannelse og Udstedelse af Lærebrev er der givet Landbrugets unge Mænd et Maal at stræbe efter i de unge Aar, og der er med de omtalte Vidnesbyrd og Lærebrevet givet Mulighed for at faa sikre Oplysninger om den unge Landmands Duelighed — Oplysninger, som kan have stor Værdi for dem, der senere skal antage den unge Mand i en Stilling, i Modsætning til de hidtil anvendte saakaldte anbefalinger, og ikke mindre Værdi har de for den unge Landmand selv, naar han søger Stillinger eller skal søge økonomisk Støtte ved Overtagelse af en Ejendom, idet det maa betragtes som en sikker Dokumentation af, at han har gennemgaaet en vel tilrettelagt og gennemført Uddannelse til sin Fremtidsgerning.

Derfor maa man regne med, at Lærebrevet vil blive til Gavn baade for Ungdommen og for Erhvervet, og som Følge heraf maa baade unge og ældre kunne samles om en planmæssig Uddannelse af Ungdommen med Erhvervelse af Lærebrev.

Forstander *S. Larsen Sørensen*: Her er to unge Landbrugsmedhjælpere, og jeg vil bede *Chr. Aagaard*, Vendsyssel, fortælle. „Hvad har givet dig Lysten og Interessen for Landmandsgerningen?“

Chr. Aagaard: Ja, vi Unge kan kun med Glæde hilse det Arbejde, der gøres fra landbrugsfaglige Kredse for at dygtiggøre Ungdommen til dens fremtidige Gerning ved Landbruget. Men for mig vil det falde mest naturligt at nævne „De landbrugsfaglige Ungdomsskoler“, hvor jeg igennem flere Aar har været aktiv Deltager. Disse Skoler er Landet over lagt til rette som et treaars Kursus. Der undervises f. Eks. første Vinter i Kreaturholdets Røgt og Pleje, den næstfølgende i Markbruget og tredje Vinter om Frugttræer, Industriplanter og Markens Gødskning. Om Sommeren afholdes Markvandring, aflægges

Besøg hos kendte Kvægopdrættere, og der gives Undervisning i Hestemønstring o. lign.

Skolearbejdet møder den bedste Forstaaelse hos de ældre. Det har vi Beviser paa, idet den ugentlige Friertermiddag, der kræves for at følge Skoleundervisningen, blev givet beredvilligt, og Skolen har endda været besøgt af flere Unge i tjenende Stilling end af hjemmeværende Børn.

Det, jeg tror, der har den største Betydning, er dog, at det praktiske Arbejde og den teoretiske Undervisning gaar Haand i Haand.

Ud fra egen Erfaring ved jeg, at faar man først Forstaaelsen af, at Landbruget ogsaa har en teoretisk Side, vaagner samtidig Glæden ved selve Arbejdet, velsagtens fordi man bedre kan se det i Sammenhæng. De landbrugsfaglige Ungdomsskolars egentlige Maal er ikke at uddanne os unge, men at starte os paa en saadan Maade, at vi ved Selvstudium og ved Ophold paa Høj- og Landbrugsskoler søger Dygtiggørelse saadan, at vi, naar vi engang for Foden under eget Bord, maa være kvalificerede Dyrkere af Danmarks Jord. Og naas det, kan Skolens Betydning ikke overvurderes.

Forstander *S. Larsen Sørensen*: *Helge Vadgaard*, Aarhusegnen! Er du af samme Anskuelse som din Kollega?

Helge Vadgaard: Der er ingen Tvivl om, at de landbrugsfaglige Ungdomskursus spiller en stor Rolle ved Landboudommens Uddannelse. Men det er jo desværre saadan, at Tilslutningen mange Steder er for daarlig, og det er for faa af de unge, der kommer med til disse Kursus. Derfor er det sikkert ogsaa, at man flere Steder rundt om i Landet har ladet oprette Foreninger af unge Landmænd og dermed overgivet Ledelsen til de unge selv.

Det er da ogsaa ganske givet en stor Fordel, at de unge selv faar Lov til at lede Arbejdet. Det skaber større Interesse og trækker langt flere med, hvilket er bevist ved de Foreninger, der har bestaaet i længere Tid, f. Eks. Foreningen af unge Landmænd paa Lolland-Falster og i Sydsjælland.

Forstander *S. Larsen Sørensen*: Hvad mener du om dette med Udpegningen af Læresteder?

Helge Vadgaard: Ja, den Ordning har vi unge kun Grund til at være glade for, og unge Landmænd har her faaet en virkelig Chance for at faa deres Uddannelse i den bedste Orden, baade praktisk og teoretisk. Tit hører man udtale, at den praktiske Uddannelse er den vigtigste. Men man maa dog indrømme, at det ikke er nok at faa lært at udføre de forskellige Arbejder, der kræves af en Landarbejder, og handle efter andres Indsigt og Omtanke. Maalet maa være en praktisk og teoretisk Uddannelse i Forening og en Evne til at handle efter egen Viden og Dømmekraft.

En af de største Fordele ved saadanne Læresteder, synes jeg, er, at de unge kommer ud til dygtige og energiske Landmænd, der kan og vil gøre et Arbejde for de unge — hvor de ikke blot faar at vide, at Arbejdet skal gøres, men ogsaa hvorfor og hvornaar det skal gøres, ja, i det hele taget bliver sat ind i alt vedrørende Driften i et moderne Landbrug. De unge skulde ogsaa gerne paa disse Steder komme til at leve under hjemlige og betryggende Forhold, der kan faa Betydning for dem senere hen.

Alt for mange unge er ved daarlige Pladser kommet skævt ind paa Landmandsgerningen og har dermed tabt Lysten. Vi unge er taknemlige for de gode Uddannelsesvilkaar, der her gives os, og vi vil søge at udnytte dem paa bedst mulig Maade, idet vi erkender, at Dygtiggørelse altid vil være Ungdommens bedste Aktiv.

Forstander *S. Larsen Sørensen*: Den næste, jeg vil spørge, er Forpagter *Bang Nikolaisen*, Frijsendal. „Hvad mener De, Fordelen er ved en Lærlingeplads frem for en Karleplads?“

Forpagter *N. Bang Nikolaisen*: Naar jeg skal fremhæve Fordelen ved en Lærlingeuddannelse under denne Ordning, saa er der jo mange. For det første faar den unge Mand, skønt han tjener Karleløn, en Garanti for at komme til et Landbrug, der

er anerkendt som et godt Lærested — et Sted, hvor han gennem Samliv og Samtale med en dygtig Husbond og gode Kammerater faar et godt Indblik i sin fremtidige Livsgerning. Desuden, naar han giver sig ind under en saadan Uddannelse, og Læretiden er forbi, saa kan han jo fremlægge et Bevis for, at han virkelig *har* lært noget, hvilket i mange Tilfælde vil betyde en stor Fordel frem i Tiden.

Der er et gammelt Ord, der siger, „for Ret at byde, — lær først at lyde“, og vil man give sig ind under en saadan Uddannelse, maa man gøre sig klart, at der er en *Plan* i det, og den skal følges.

Den unge Landmand, der gaar ind i en Lærlingeuddannelse med det Formaal, at han under en dygtig Landmands Ledelse søger at forstaa hans Metode, forstaa netop den Gaards Driftsform, selv om den maaske er forskellig fra den, hvor han var før, søge at suge de Indtryk ind, som nu netop dette Lærested byder — han skal nok faa noget ud af det.

Paa den anden Side vil jeg sige: For en Husbond, der holder af Mennesker og særligt af Ungdom, er der ikke meget, der kan give ham saa mange Glæder, som at have med unge interesserede Medhjælpere at gøre. Det er min Erfaring, at der ikke er noget, der øger den unge Mands Interesse som det, at man taler med ham, forklarer ham, hvorfor man netop gør det og det — hvordan ens Arbejdsplan er, og hvorfor man nu netop gaar den Vej.

En af Grundpillerne i Lærlingeuddannelsen er jo netop det, at man taler med hinanden, og jeg tror ikke, der er noget, der betaler sig bedre. En Ting af stor Betydning er ogsaa de Omgivelser, som man byder de unge — pæne Værelser, en hyggelig Samlingsstue o. s. v. Alt dette gør, at de unge befinder sig vel hjemme, og at der skabes Grundlag for et hyggeligt Hjemliv og et godt Kammeratskab mellem Medhjælperne.

Forstander *S. Larsen Sørensen*: Jeg vil gerne spørge Husmand *Ole Peter Jensen*, Hammel: „Har Lærlingeuddannelsen nogen Betydning for det mindre Landbrug?“

Husmand *Ole Peter Jensen*: Ja, det har den i lige saa stort Omfang som for det øvrige Landbrug, og jeg vil gerne fremhæve den Betydning, som en alsidig Uddannelse har — ikke mindst for de unge, der skal virke paa de mindre Brug.

Følger vi nu den unge Mand ud i hans Plads i Landbruget, da er det næsten altid Hesten og Marken, der er hans Lyst og optager ham helt, medens Kostald, Svinestald, Fjerkræ m. m. ikke har saa stor Interesse for ham. Herved kommer han til at mangle det, som vel nok er noget af det vigtigste i det mindre Landbrug. Naar den unge Mand saa faar sit eget Brug og skal i Gang her, da bliver han straks klar over, at der er et Hul i hans Uddannelse. Og han kommer maaske ud for en Del Uheld i sin Besætning, som han kunde have undgaaet, hvis han havde haft lige saa god Uddannelse i Pasningen af sine Dyr, som han havde i Pasningen af sin Jord.

Men ogsaa Skoleopholdet kniber det med. Tager vi f. Eks. en Opgørelse over Elever paa vore Højskoler, Landbrugs- og Husmandsskoler, ser vi, at det kun er Mindsteparten af Eleverne, der er fra de mindre Landbrug. Det er ikke Lysten til at komme paa Skole, der mangler hos de Unge, men naar den unge Mand kommer op i den Alder, da han kan faa et virkeligt Udbytte af et Skoleophold, melder der sig ogsaa andre Tanker hos ham — Tanken om selv at faa en Ejendom — stor eller lille — at arbejde med. Hvis det skal lykkes for ham, maa han spare saa meget af sin Løn sammen som muligt. Han synes ikke, at han kan faa Raad til at ofre den Vinter paa Skolen. Derfor opgiver han Skoleopholdet og kommer til at mangle noget af den teoretiske Uddannelse.

Hvis denne Uddannelse for de unge Landmænd kunde bidrage til, at den unge Mand maatte høste sine Erfaringer gennem sin Uddannelse, saa han maatte slippe for selv at betale dyrt for dem i sit eget Brug, og dertil faa den bedst mulige teoretiske Uddannelse, da var meget vundet for ham selv og hans Hjem. —

Forstander *S. Larsen Sørensen*: Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har gennem mange Aar haft en Læringleuddan-

nelse, og jeg beder Redaktionssekretær *Chr. Aage Nielsen*, der har arbejdet med den, afslutte denne Udsendelse. —

Redaktionssekretær *Chr. Aage Nielsen*: Som Forstander *Larsen Sørensen* antydede, er Tanken om en planmæssig Landmandsuddannelse ikke af ny Dato. — Saa langt tilbage som 1820 iværksatte Landhusholdningsselskabet en Landvæsensuddannelse, som med vekslende Tilgang af Elever har været fortsat siden. Der har i de seneste Aar kunnet spores en voksende Interesse for og Tilslutning til Uddannelsen, og derfor begyndte man at arbejde med Planer om en Ændring, saa den kunde blive mere tidssvarende.

Medens disse Overvejelser stod paa, skete der det, at man ogsaa andre Steder begyndte at tumle med lignende Planer, bl. a. i Københavns Amts Landboforening. Det kunde tyde paa, at Tiden var ved at modnes til et Fremstød for denne Sag. I Øjeblikket arbejdes der med Spørgsmaalet i forskellige Egne af Landet efter de Retningslinier, som Forstander *Frandsen, Øtoftegaard*, har gjort sig til Talsmand for. Det gælder saaledes ikke blot inden for Landhusholdningsselskabet og i Aarhusegnens landøkonomiske Foreninger, men ogsaa i Sønderjylland, paa Sjælland og Lolland-Falster.

Der er ingen Tvivl om, at den væsentligste Del af Arbejdet maa udføres der, hvor Uddannelsen foregaar — altsaa lokalt. Men der er dog en Række Opgaver, som det vil være naturligt, ja nødvendigt at løse i Fællesskab.

Udarbejdelsen af fælles Retningslinier for Uddannelsen er den første Opgave, der ligger for. Det er nødvendigt, at man overalt arbejder efter en fælles Plan, bl. a. af Hensyn til, at Eleverne frit skal kunne flytte fra en Landsdel til en anden og stadig være under Uddannelsen.

Forud for hver Skiftedag maa der udarbejdes Fortegnelser over Læresteder med ledige Pladser, som Eleverne kan søge, men ogsaa andre Opgaver vil falde naturligt for det Landsudvalg, som Konsulent *Maarssø* hentydede til, f. Eks. Udstedelse af Lærebrev og Godkendelse af Læresteder efter de lokale Udvalgs Indstilling. Sideløbende med Planernes *praktiske*

Gennemførelse maa der udføres et Oplysnings- og Vejledningsarbejde, ja maaske endda tillige en vis Form for Propaganda blandt unge Landmænd.

Hvorfor skal Landbrugets Unge ikke — som de Unge inden for andre Erhverv — søge at uddanne sig efter en vis Plan. Det maa dog være det eneste rigtige. Ikke des mindre ser man Gang paa Gang, hvor lidt Hensyn der tages til, at Ungdomsaarene er Læreaar, Forberedelsen til engang at blive dygtige, selvstændige Landmænd.

Ogsaa de Unge bør være direkte med og tage deres Medansvar for en planlagt Uddannelses rette Gennemførelse. Der findes jo nu adskillige Foreninger af unge Landmænd, der interesserer sig derfor. Det Arbejde for Sagen, som de Unge kan gøre inden for deres *egne Rækker*, kan man ikke undvære.

Der vil altid være Brug for faglig Dygtighed. Gang paa Gang har *den* været med til at bringe Landbruget gennem vanskelige Tider, og saadan vil det ogsaa blive i Fremtiden. Kravene til de Unge, der vil drive det til noget ved Landbruget, vil utvivlsomt stadig skærpes, men det bør kun gøre Erhvervet mere tillokkende.

Faglig Dygtighed — praktisk saavel som teoretisk — er en vigtig Forudsætning for Fremskridt og Udvikling, og det er i Erkendelse heraf, at Spørgsmaalet om en mere planmæssig Uddannelse inden for Landbruget føres frem. En god Oplæring og Uddannelse kan ikke værdsættes højt nok. Den har alle Dage været — og vil vedblivende være det bedste, som Landbruget kan give den opvoksende Slægt i Arv.

Spareklubber for Landboungdommen.

Ved Oprettelsen af — saa vidt vides — den første Spareklub for Landboungdommen var Formanden for Nyborg og Omegns Landboforening, Gaardejer *Laur. Petersen*, Andkærgaard, drivende Kraft. Han redegør her for Formaal og Virkemaade for en saadan Spareklub.

Af Gaardejer *Laur. Petersen*, Andkærgaard.

Efter Opfordring af Redaktionen skal det være mig en Glæde at fortælle lidt om, hvorfor vi i Aunslev-Bovense har oprettet en Spareklub for Landboungdommen, og hvorledes vi har taget fat paa denne Opgave.

Gennem de sidste Par Aar har der mellem Landmænd været talt og skrevet en Del om de høje Lønninger, som Landbrugets Medhjælpere er i Stand til at opnaa. Det maa da ogsaa siges, at naar man tager Værdien af saavel Kost som Logi med i Betragtning — er det — ikke mindst for de helt unge Karle, der endnu ikke kan arbejde paa egen Haand — en meget stor Løn, der kan opnaas.

Der har derfor de senere Aar været — og er ikke mindst i Øjeblikket — en betydelig Sparemulighed til Stede, en Mulighed, som desværre ikke nær bliver udnyttet i den Grad, den burde. Hvis man spørger Sparekasseledere, om de Indskud, der kommer fra Landbrugets unge, er stigende, faar man i Almindelighed det Svar, at det er de ikke. Indskudene fra Landbrugets unge er ikke alene alt for smaa, men alt for faa. Endvidere er det som Regel de samme unge, der kommer Halvaar efter Halvaar med deres Indskud, og i mange Tilfælde er det hjemmeverende Børn, altsaa unge der hjælper til i deres Fars Virksomhed. Dette er selvfølgelig meningsløst. Netop nu er der — med det Formaal for Øje engang at faa Foden under eget Bord —

en betydelig Mulighed til Stede for at lægge slet ikke saa lidt til Side, og mange, mange flere af vore unge Landmænd burde have Forstaaelsen af dette.

Kan vi nu lægge hele Ansvarret for dette Misforhold paa vore unge alene? Næppe! — Ogsaa paa dette Omraade maa vi sige, at Forældre og Hjem i mange Tilfælde har glemt at varetage en vigtig Opgave, og skal Spørgsmaalet løses tilfredsstillende, maa saavel Husbond, Forældre som unge hjælpes ad dermed.

Spørgsmaalet bliver da saa, hvordan der kan tages fat paa dette. Der findes jo — navnlig i Jylland — adskillige Tyendesporeforeninger, men da vi gerne vilde, at ikke alene Medhjælperne, men ogsaa Husbondens egne Børn skulde være med i dette Arbejde, er denne Form ikke helt tiltalende.

I Byerne er der derimod i det sidste Aar efter svensk Mønster oprettet adskillige Spareklubber, og fra Sparekassernes Side gøres der i Øjeblikket et betydeligt Arbejde for at vække Interessen for disse.

Hvad er da en Spareklub? Hvorledes arbejder den, og vil denne Form for Sparevirksomhed ogsaa være velegnet for Landbougdommen?

Ved en Spareklub forstaaer man dette, at en Kreds — mange eller faa — slutter sig sammen og ved regelmæssig Opsparing sætter et Beløb til Side til Brug den Dag, de skal have Foden under eget Bord eller paa anden Maade faar Brug for Pengene. Man skal særlig lægge Mærke til, at Opsparingen skal være regelmæssig. Det vil sige, at der en Gang hver Uge eller Maaned indsættes et bestemt Beløb, der ikke maa være mindre end det Beløb, man har tegnet sig for, men gerne efter Behag maa være større. I en Byvirksomhed, hvor Arbejderne er mere samlet, er det forholdsvis let at faa indkasseret de ugentlige eller maanedlige Beløb. Paa Landet, hvor de unge bor mere spredt og arbejder mange forskellige Steder, er det derimod vanskeliggere.

Men hvordan faar man nu bedst saadan en Spareklub startet, og hvordan faar man vakt Interesse for Sagen? Ja, først var vi nogle Stykker, der samledes en Aften og drøftede Spørgsmaalet, og vi var enige om, at baade unge og ældre maatte

gøres interesserede. Vi bestemte derfor at sende personlige Indbydelser ud til hvert enkelt Medlem af Boldklubbens Bestyrelse, Gymnastikforeningens og Husmandsforeningens Bestyrelse, Landboforeningens Tillidsmænd og Repræsentanter samt til Foredragsforeningens og Sogneraadets Formand og enkelte andre. Disse Indbydelser blev efterkommet af saa godt som alle, og paa dette Møde blev Spørgsmaalet grundigt gennemdrøftet. Man var fra alle Sider fuldstændig enige om, at Sagen var god og fortjente al mulig Støtte. Der blev saa nedsat et Udvalg, der skulde arbejde videre med Sagen og senere indkalde til et større Møde i Forsamlingshuset, hvor Spareklubben skulde stiftes. Gennem Pressen blev Sognets unge og ældre indbudt til dette Møde, hvor der samtidig blev holdt Foredrag af Formanden for de fynske Sparekasser, og Medlem af Landsudvalget for Spareklubber i Danmark, Sparekassedirektør *C. Torp Pedersen*, Nyborg. Endvidere blev Sparefilmen fremvist. Nu maa jeg indrømme, at Mødet fik ikke den Tilslutning, vi havde ventet, men der var dog kommet en Del, og Sagen blev varmt anbefalet, bl. a. af Sogneraadets formand, Sognepræsten, Førstelæreren samt adskillige andre.

Det blev besluttet at stifte „Spareklubben for Aunslev-Bovense og Omegn“, og allerede samme Aften indmeldte der sig nogle unge. Endvidere blev Love og Vedtægter vedtaget, og en Bestyrelse paa ni Medlemmer — seks unge og tre ældre — blev valgt. Der var almindelig Enighed om, det vilde være bedst — i hvert Tilfælde i Begyndelsen — at have ogsaa nogle ældre med. Klubbens Love og Vedtægter bestemmer, at Spareperioden i første Omgang er tre Aar, og der gives den til enhver Tid højeste Sparekasserente. Samtidig med at den unge indmelder sig i Spareklubben, aftaler han eller hun med sin Husbond eller sine Forældre om pr. Giro at sende et maanedligt Beløb til Sparekassen. Disse Girokort bliver af Sparekassen i udfyldt Stand tilsendt Husbonden, saaledes at denne ikke har anden Ulejlighed dermed end at sende Beløbet — en Ulejlighed, enhver Husbond sikkert med Glæde paatager sig.

I Tilfælde af at den unge ønsker et Højskole- eller Landbrugs-skoleophold, kan Pengene udbetales til dette Formaal, ligesom

der i Tilfælde af Sygdom af Klubbens Bestyrelse kan gives Tilladelse til at undlade at indbetale de maanedlige Beløb. Derimod kan det indskudte Beløb ikke under nogen som helst Form belaanes. I Tilfælde af at et Medlem ikke gennemfører Opsparingen ifølge Spareaftalen, og der ikke foreligger saadanne Tilfælde, hvor Opsparingen har kunnet udsættes, har Sparekassen Ret til at annullere Aftalen og overføre de indsatte Midler til almindelig Sparekassekonto. Sparekassen er pligtig til — paa Opfordring af Medlemmet — at udstede et Bevis for gennemført Opsparing.

Med Hensyn til at faa de unge til at indmelde sig kan der jo ved Start af en Spareklub være Tale om mere end een Fremgangsmaade. Her valgte vi at lade Bestyrelsens Medlemmer gennemtrave hver sit Distrikt i Sognet. Resultatet er jeg ikke i Stand til at meddele noget om, idet Arbejdet ikke er tilendebragt endnu, men der synes at være en betydelig Interesse for Sagen.

Jeg er i det hele taget ikke i Tvivl om, at naar bare der bliver gjort et grundigt Forarbejde, vil det være muligt at faa oprettet Spareklubber næsten overalt, og det skal nok vise sig, at naar vi først kommer igang, og den unge Sparer ser, at Sparebeløbet vokser Maaned for Maaned, vil Interessen ikke blive mindre — tværtimod. Det vil i mange Tilfælde gaa saadan, at den unge ligefrem vil ranke sig derved, og naar først dette sker, vil andre gode Egenskaber ogsaa styrkes. Jeg føler mig ogsaa overbevist om, at naar et Par unge ønsker at sætte Bo, og de er i Stand til at vise, at de i de unge Aar har opsparet en lille Kapital, saa vil de af enhver Sparekasseleder, den Dag de anmoder om Laan til Hjælp ved Indkøb af en Landejendom, blive behandlet paa bedste Maade, idet de ved deres Opsparing har vist sig at være i Besiddelse af et værdifuldt Karaktertræk.

Det er mit Haab, at Spareklubbevægelsen maa brede sig ud over Landet. Denne Form for Sparevirksomhed vil ogsaa være velegnet for Landboudommen.

Litteratur.

Landbohaven.

Landbohaven. Af Konsulent, Havearkitekt *P. Wad*, Konsulent *P. Bruun-Møller* og Plantageejer, Magister *Hans Cornelius Olsen*. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 271 Sider. 129 Illustrationer. 4 Helsider Farvetavler. Pris Kr. 7,50.

Over halvandet Hundrede Aar er forløbet, siden Landhusholdningsselskabet første Gang medvirkede til Fremskaffelsen af Bøger om Havebruget. De i 1789 udkomne Bøger: „Have-Catechismus“ af *J. L. Mansa* og „Anvisning til Hagedyrkning for den danske Bonde“ af *J. C. Steen*, var Resultatet af en udsat Prisopgave.

I Modsætning til disse 2 Bøger, der næsten udelukkende beskæftigede sig med Kaalgaarden (Køkkenhaven) og Abildgaarden (Frugthaven), gaar den nu foreliggende Bog om Landbohaven betydeligt videre. Den omhandler ikke blot Haven som Leverandør til Husholdningen af Grøntsager og Frugt, men lægger ogsaa Vægt paa Prydhaven, der skal lune og hygge om Landbohjemmet. Bogen falder i 3 næsten lige store Afsnit, nemlig: Prydhaven, Køkkenhaven og Frugthaven, udarbejdet af hhv. Konsulent *P. Wad*, Konsulent *P. Bruun-Møller* og Plantageejer, Magister *Hans Cornelius Olsen*.

Prydhaven omhandler bl. a. Landbohavens Form og Indretning, Omlægning af ældre Haver, Nyanlæg af Haver, samt alle de Spørgsmaal der knytter sig hertil, f. Eks. Anlæg af Græsplæne, Plantning af Træer, Buske, Prydplanter o. lign., som skal danne den smukkeste mulige Ramme om Hjemmet.

Afsnittet om Køkkenhaven er i høj Grad praktisk og økonomisk betonet. Der er ikke her Tale om Idyl alene, men i høj Grad om, hvordan Køkkenhaven indrettes, dyrkes og behandles for bedst muligt at forsyne Husholdningen Aaret rundt.

Det sidste Afsnit omhandler Frugthaven, dens Anlæg, Behandling og Pasning samt Podning m. v. Desuden omtales Bestøvningsforholdene, Frugtens Plukning og Opbevaring, Sygdoms- og Skadedyrs Bekæmpelse, ligesom der gives en Beskrivelse af hver enkelt Frugtsort.

Landbohaven som Bog er blevet, hvad Landbohaven bør være i Praksis: Lidt Stemning, Poesi og Hægen om det gamle, og meget om moderne Havebrug, Sædskiftet i Haven, Gødskning og Sprøjtning og meget andet, som den moderne Landmand og Landhusmoder nødvendigvis maa vide Besked med, hvis Landbohaven skal blive det, den bør være: Foruden en dejlig Tumleplads for Hjemmets Ungdom tillige et økonomisk Rygstød i gode og — maaske navnlig — daarlige Tider.

Udkomne Bøger.

*Fodermesterbogen. Haandbog for Fodermestre og Besætnings-
ejere.* Af Konsulenterne Tage Andersen og Th. Ven-
delbo Andersen, Dyr læge Arne From, Forsøgsas-
sistent K. Hansen, Fodermestrene J. Gade Holm og
B. V. Kjærshøj, Forstander L. Lauridsen, Foderme-
ster Chr. Ringtved, Forsøgsleder, Dr. agro. V. Steens-
berg og Landbrugslærer H. Westerlund. Udgivet af
Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 559 Sider. (Kbhvn.
1944).

211. *Beretning fra Forsøgslaboratoriet. Fodringsforsøg med
Sølvræve.* Af F. Haagen Petersen. 64 Sider.

212. *Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 32. Beretning om sam-
menlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre.*
Af Hjalmar Clausen. 124 Sider. — Begge Beretninger
udgivet af Statens Husdyrbrugsudvalg. I Kommission hos fh.
August Bangs Forlag, Ejvind Christensen (Kbhvn. 1944).

Stambog over Kvæg af jydsk Race. Bind LIII. Register-Stam-
bog 18 — Tyre Nr. 5089—5251. Elite-Stambog 15 — Køer Nr.
3532—3647. Udarbejdet af Konsulent Nic. Bønde. Udgivet
af De samv. danske Landboforeningers og De samv. danske Hus-
mandsforeningers Stambogsudvalg for Kvæg af jydsk Race. Ialt
407 Sider. (Aarhus 1944).

Stambog over Heste af belgisk Race. Bind X 1943. Hingste Nr. 716—815. — Hopper Nr. 3640—4324. Udarbejdet af Landskonsulent Holger Hansen. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af belgisk Race. 290 Sider. Ill. (Odense 1943).

39. *Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Afprøvning af Kærneæalteren Exa.* 27 Sider.

40. *Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Afprøvning af Spirala Trykpasteur for Høj- og Lavpasteurisering.* 39 Sider.

41. *Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Eksperimentelle Studier over de oxydative Virkninger i Smør og Mælk.* Af Svend Hartmann, Afdelingsleder, Civilingeniør. 192 Sider. — Beretningerne er i Kommission hos fh. August Bangs Forlag, Ejvind Christensen. (Kbhvn. 1944).

Stambog over Køer af Rød dansk Malke race. XXIV. Bind. Nr. 12 877—13 610. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved Konsulenterne N. Bonde, E. Jensen, C. P. Knudsen, A. Wulff Pedersen og Jørg. Philip sen. Udgivet af De samv. danske Landbo- og Husmandsforeningers Udvalg for Stambogsføring. 999 Sider. (Odense 1944).

Stambog over Tyre af Rød dansk Malke race XLVIII. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeningers Konsulenter. Udgivet af De samv. danske Landbo- og Husmandsforeningers Udvalg for Stambogsføring. 173 Sider. (Odense 1944).

Kartoflen. Af Thøger Frederiksen. 22 Aars Erfaringer fra Aktieselskabet De Danske Spritfabrikkers Forsøgsgaard „Frederikshøj“. 3. Udgave. 267 Sider. (Kbhvn. 1944).

Mindre Meddelelser.

Købmand Jørgen Sørensen og Hustru, Cecilie Sørensen, født Lange's Legat.

Af dette Legat vil der i September Maaned 1944 blive uddelt nogle faa Portioner til unge, lærevillige Mennesker, der opholder sig paa Landet eller i Stationsbyerne i Danmark, til videre Uddannelse i deres Fag, ligegyldigt om de er Landmænd, Handlende, Haandværkere, Mænd eller Kvinder.

Ansøgning skrives paa Skema, som faas paa Landhusholdningsselskabets Kontor, Rolighedsvej 26, København V., hvortil Ansøgningen i udfyldt Stand maa være tilbagesendt i den 1. August.

*Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab.*

Legat for trængende, forhenværende Landmænd og deres Efterladte.

Etatsraad Harald Holme's og Hustru, Anna Holme, født Heberts Legat.

Af dette Legat bliver til kommende Efteraar nogle Portioner paa indtil 500 Kr. aarlig ledige. Legatet uddeles til værdige og trængende ugifte Døtre af eller Enker efter Landmænd uden for Bondestanden, som har virket som saadanne paa Sjælland. (Lige med Enker stilles forladte, fraseparerede eller fraskilte Hustruer).

Legatet bestyres af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, hvis Præsidium udgør Legatbestyrelsen. Ansøgningskemaer faas ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabet, Rolighedsvej 26, København V. — Skemaerne maa i udfyldt Stand tilbagesendes i Løbet af Juli Maaned.

Personlige Henvendelser til Præsidiets eller Bestyrelsesraadets Medlemmer frabedes

Af Godsejer Viktor A. Goldschmidts og Godsejer Chr. Schmidt til Vibygaards Legater er der ingen ledige Portioner i Aar.

*Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab.*

Landbrugets Prisforhold i Maj Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Maj Md.	Maj Md.	Jan.-Maj Md.	April Md.	Maj Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (af Mejeri) ¹⁾	27,88	28,39	26,95	28,65	28,95	27,45
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	236	210	221	210	225
Slagterisvin, (sl. V.)	268	261	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	277	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	57	64	37	36	37
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	812	800	801	800	800
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2500	2500	2789	2925	3000
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	32,71	30,00	24,02	24,00	24,60
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ...	14,06	14,28	12,20	15,60	15,50	17,88
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,40	24,80	24,70	24,90	25,10
Sv. Ammoniak	24,65	24,30	24,70	24,40	24,60	24,80
40 pCt. Kaligødning	18,69	19,04	18,90	19,21	19,45	19,45

¹⁾ Inkl. Tillæg.

²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Maj Md.	Maj Md.	Jan.-Maj Md.	April Md.	Maj Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	270	257	273	276	261
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	200	178	187	178	191
Slagterisvin	291	284	295	294	294	293
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	339	339	378	397	407
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	476	437	350	349	358
Kartofler, Sælgers St., Sjæll. ..	375	381	325	416	413	477
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	126	128	128	129	130
40 pCt. Kaligødning	157	160	159	161	163	163
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	224	222	225	225	223
Husdyrprodukter, ialt	242	239	239	242	241	242
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	238	241	233	242	242	250
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	242	240	239	242	241	242
Kunstgødning	164	168	169	158	159	160
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Husdyrbruget 1943.

Af Landbrugslærer *Halfdan Jørgensen.*

I Kalenderaaret 1943 var Husdyrbruget begunstiget af de naturlige Forhold. Vinteren 1942—43 var meget mild; og paa Baggrund af de tre foregaaende Aars meget strenge Vintre lærte vi at paaskønne dette. Ulemperne ved de altfor kolde Stalde eller iskolde, frosne Roer blev vi saaledes forskaanet for — ligesom Vinterfrosten ikke paa nogen Maade nedstemmede den kommende Sommers Høst.

Dertil var Fodersituationen betydelig bedre end i 1942. En god Kornhøst stod ved Aarets Begyndelse til Raadighed, og gennemgaaende var der ogsaa rigeligt Halm; Roeholdningerne var nogenlunde og dertil megen og ualmindelig god Roetop i Ensilagebeholderne. Og saa fik vi i 1943 et usædvanligt tidligt og godt Foraar med tidlig og god Græsning — ogsaa Sommerens Græsproduktion blev god, ja, den strakte sig til langt hen paa Efteraaret. 1943 bød saaledes den bedste Græsningssommer i en lang Aarrække, og alle Dyr kom om Efteraaret paa Stald sunde og i god Kondition, velegnede til at begynde en ny Vinter, hvor ogsaa en god Høst stod til Raadighed. Ganske vist fyldte Roetoppen ikke meget i Siloerne i Efteraaret 1943, og Kvaliteten var slet; men til Gengæld var der i Sommerens Løb bjærget en meget stor Høavl af fin Kvalitet.

Om de ydre Forhold, hvor Krig og Afspærring gik ind i sit 5. Aar, saaledes ikke var lyse, saa konsolideredes dog Husdyrholdets Stilling i 1943, idet baade Husdyrbestand og Husdyrbrugsproduktion gik frem. Set paa Baggrund af Forholdene i 1942 kan 1943 saaledes betegnes som et Fremgangens Aar, hvor Husdyrholderne, trods Mangel paa Gødnings- og Foderstoffer udefra, gennemgaaende saa gode Resultater som Løn for deres ufortrødne Indsats.

Husdyrbestanden.

Aarets store Landbrugstælling foretoges i 1943 den 17. Juli, men derudover er der i Lighed med tidligere Aar flere Gange i Aarets Løb foretaget repræsentative Tællinger i ca. en Femtedel af Landets Kommuner. Paa Grundlag af disse Tal beregner Statistisk Departement saa den omtrentlige Bestand for hele Landet.

Heste. Ogsaa i 1943 er den samlede Hestebestand forøget noget, efter Sommertællingerne saaledes med 9000 Stkr.

Hestebestanden i Landkommunerne (1000 Stkr.).

	17. Juli 1943	27. Marts 1943	11. Juli 1942	21. Marts 1942
Hingste, 3 Aar og derover	4	4	4	4
Vallakker, 3 Aar og derover ..	184	188	192	192
Hopper, 3 Aar og derover	235	233	233	225
Plage, 1—3 Aar	104	84	99	78
Føl under 1 Aar	72	42	62	45
Heste ialt	599	551	590	544

I disse Tal er dog indbefattet en Del Ikke-Landbrugsheste i Landkommunerne. Paa den anden Side findes der ogsaa en Del Landejendomme, som hører under Bykommunerne. For at klare dette talmæssige Mellemværende, har Statistisk Departement paa Grundlag af Oplysninger fra Statens Kornkontor ved-

Hestebestandens Udvikling under Krigen.

Landkommunerne:	1943 ¹⁾	1942	1941	1939
Landbrugsheste	594 000	582 609	582 344	573 826
Andre Heste	7 000	6 983	6 893	3 433
I alt	601 000	589 592	589 237	577 259
Byerne:				
Landbrugsheste	11 000	11 017	10 823	11 034
Andre Heste	13 000	12 766	12 271	5 734
I alt	24 000	23 783	23 094	16 768
Hele Landet:				
Landbrugsheste	605 000	593 626	593 167	584 860
Andre Heste	20 000	19 749	19 164	9 167
I alt	625 000	613 375	612 331	594 027

¹⁾ Tallene er foreløbige.

rørende Antallet af Heste, der faar tildelt Kraftfoder, foretaget en Opgørelse over den samlede Hestebestand i de sidste fire Aar.

Det vil ses, at Landbrugshestenes Antal er gaaet frem med godt 20 000 Stkr. eller lidt over 3 pCt. i disse Krigsaar. I Bykommunerne er Landbrugshestenes Antal forbavsende konstant, men dette hænger formodentlig sammen med, at man paa disse Ejendomme ikke har noget væsentligt Føltillæg. Vognmands- heste og andre Heste, som ikke gør egentlig Landbrugsarbejde, er mere end fordoblet baade i Landkommunerne og i Byerne.

Kvæg. Medens Kvægbestanden i 1942 viste nogen Tilbage- gang for alle Grupper, var der i 1943 en betydelig Fremgang; undtaget herfra er kun Bestanden af Tyre og Stude.

Hornkvægbestanden i Landkommunerne (1000 Stkr.).

	3. Jan. 1944	17. Juli 1943	27. Marts 1943	2. Jan. 1943	11. Juli 1942	21. Marts 1942
Tyre, 1—2 Aar	} 53	55	{ 34 }	49	54	{ 34
— 2 Aar og derov.						
Stude, 1—2 Aar	} 54	67	{ 36 }	53	72	{ 41
— 2 Aar og derov.						
Køer og Kvier, som har kælvet:						
under 2 Aar	} 1469	1440	{ 13 }	1385	1391	{ 20
2 Aar og derover ..						
Kvier, som ikke har kælvet:						
under 2 Aar	} 565	620	{ 452 }	545	604	{ 458
2 Aar og derover ..						
Kalve under 1 Aar . . .	792	806	690	728	749	679
Hornkvæg i alt ..	2933	2988	2824	2760	2870	2831

Fra Juli 1942 til Juli 1943 er der en Fremgang i den samlede Bestand paa 118 000 Stkr., hvilket svarer til ca. 4 pCt. Nedgan- gen i Efteraarsmaanederne, hvor de store Slagtninger normalt finder Sted, var i 1943 betydeligt mindre end i 1942; noget der ogsaa stærkt understreger den langt bedre Fodersituation.

Svin. I 1942 var Svinebestanden ved Hovedtællingen i Juli helt nede paa 1,2 Mill. Stkr. — Fra dette Lavmaal har der igen-

nem 1943 været en jævn og kraftig Stigning, saaledes at Bestanden i Efteraarsmaanederne naaede op paa det dobbelte, nemlig ca. 2,5 Mill. Stkr. den 20. November (Bestanden er optalt en halv Snes Gange i Aarets Løb). Fremgangen fra Juli 1942 til Juli 1943 andrager 805 000 Stkr. eller ca. 67 pCt.; det

Svinebestanden i Landkommunerne (1000 Stkr.).

	3. Jan. 1944	9. Okt. 1943	17. Juli 1943	27. Marts 1943	2. Jan. 1943	11. Juli 1942
Avlsorner	10	11	9	9	9	9
Søer:						
Første Gang drægtige Søer ..	52	70	79	53	42	61
Andre drægtige Søer	97	90	85	78	82	64
Diegivende Søer	60	66	52	52	43	30
Gold søer, ikke udsat til Slagtning	17	21	15	14	15	13
Udsætterkøer til Slagtning ...	13	12	9	7	8	4
Søer i alt	239	259	240	204	190	172
Pattegrise hos Søerne	477	549	429	435	334	253
Ungt Tillæg og Slagterisvin:						
Fravænnede Grise under 35 kg	602	531	411	426	426	286
Svin paa 35—60 kg	500	421	475	400	343	295
Fedesvin paa 60 kg og derov.	463	625	447	400	303	191
Svin i alt	2 291	2 396	2 011	1 874	1 605	1 206

er dog naturligvis i Grupperne Pattegrise og Ungsvin, at en meget stor Del af Fremgangen ligger. Mod Aarets Slutning spores igen en mærkbar Nedgang i Bestanden af Grisesøer og Smaagrise. Der er da heller ingen Tvivl om, at den voldsomme Stigning i Svinebestanden i Aarets Løb var større, end Kornhøsten faktisk betingede. Priserne paa Frihandelskorn har understreget dette.

Faar. Den betydelige Stigning i Faarebestanden, som konstateredes i 1942, blev ikke fortsat, idet Tællingen i Juli 1943 viste en samlet Bestand af Vædere, Beder, Faar og Lam i Landkommunerne paa 180 000 Stkr. mod 182 000 Aaret før og 143 000 i 1939.

Fjerkræ. Den samlede Høsebestand forøgedes fra 1942 til 1943 med 3,6 Mill. Stkr. Det ses dog af Tællingerne, at hele Fremgangen falder paa Kyllingetillæget, idet Høner over $\frac{1}{2}$ Aar endog er gaaet en Smule tilbage.

Høsebestanden i Landkommunerne (1000 Stkr.).

	17. Juli 1943	11. Juli 1942	12. Juli 1941
Haner, $\frac{1}{2}$ Aar og derover	105	100	109
Høner, $\frac{1}{2}$ Aar og derover	5 098	5 334	7 624
Kyllinger under $\frac{1}{2}$ Aar	8 902	5 073	5 447
Høns i alt	14 105	10 507	13 180

Kaniner. Ogsaa Kaninbestanden gik frem, idet Antallet opgjordes til 1,4 Mill. Stkr. mod 1,1 Mill. Stkr. Aaret før og 0,3 Mill. Stkr. i 1939.

Pelsdyr. Pelsdyravlen i Danmark gør stadig store Fremskridt, saaledes steg Antallet af Pelsdyrhold fra 948 i 1942 til ca. 2000 i 1943; Antallet af Sølvræve steg fra 6600 til 7800, Blaaræve fra 190 til 300, Mink fra 11 200 til 24 300, Sumpbævere fra 3500 til 12 300 og Ildere og Fritter fra 290 til 450. Det er altsaa navnlig Bestanden af Mink og Sumpbæver, der er Udvikling i.

Fodring og Sundhedstilstand.

Vinterfodringen hviler under disse Aars Afspærring udelukkende paa den foregaaende Sommers Høst. Som det er nævnt i denne Artikels Indledning, stillede Forholdene sig ret gunstigt for 1943, baade hvad Vinteren og Sommeren angaar. Vi undgik saaledes at genopleve de foregaaende Aars triste Syn af halv-sultende og frysende Dyr i vore Stalde om Vinteren og smalle underernærede Dyr paa de blege tørkeramte Agre om Sommeren.

Det er Grovfoderet, der spiller langt den største Rolle, baade naar Talen er om at skaffe et tilstrækkeligt stort Foder maalt i Foderenheder, og naar det gælder Proteinforsyningen. Dog omsættes ogsaa Størsteparten af vor Kornhøst igennem Husdyrene, og beskedne Mængder af forskellige Handelsfodermidler yder

ligeledes deres Bidrag til Fodringen. *Produktionsudvalget* publicerede i Foraaret 1943 en Oversigt over Høstens Størrelse og Anvendelse for Høstaaret 1942—43. Efter Fradrag af passende Svind og Spild forinden Opfodringen samt de til anden Anvendelse brugte Mængder Korn og Grovfoder, kommer Udvalget til følgende Fodermængder til Raadighed for Husdyrene (hertil kommer Skummetmælk og Valle, ca. 500 Mill. F. E. med ca. 90 Mill. kg Protein):

Foder til Raadighed i Høstaaret 1942—43.

	Mill. F. E.	Mill. kg ford. Renprotein
Korn	2 222	167,4
Rodfrugter og Kartoffler	2 104	88,0
Roetop og Ensilage	221	26,5
Hø	327	38,2
Halm	730	15,5
Græs og Grøntfoder	2 500	250,0
Oliekager, Kød- og Benmel	40	11,8
Sukkerroeaffald, Melasse o. l.	101	5,3
Foder i alt	8 245	602,7

Som det ses, er det Korn, Roer og Græs, der vejer stærkest til, og Græsproduktionen blev dertil adskilligt større, end det kunde forudsiges i Foraaret. At Roetop og Ensilage kun udgør godt 10 pCt. i Forhold til Roer og Kartoffler, vil sikkert forbavse mange. Men rigtigt er det jo desværre, at der er et godt Stykke igen, inden al Roetoppen bliver udnyttet rationelt. Sommeren 1943 fandtes efter Landbrugstællingen kun Siloanlæg ved 21 600 Landejendomme (i 1942 15 000); dertil var man paa ca. 25 000 Landejendomme indstillet paa at ensilere Roetop i Jordkuler; men tilsammen andrager disse Ejendomme, hvor der efter Statistikken ensileres, mindre end en Fjerdedel af samtlige.

Iøvrigt har der været stor Interesse for Ensilagespørgsmaalet, og mange Steder har Mejerikredse, Landboforeninger eller Husmandsforeningerne gjort et stort Arbejde bl. a. med at faa indsamlet Prøver til Analysebestemmelser af dette udmærkede

Foder, samt yderligere at faa klaret Spørgsmaalene om Ensilagefodringens Indflydelse paa Mælkekvaliteten.

Paa mange sønderjydske og vestjydske Mejerier fremstiller man nu i Sommertiden Foderkasein af de store Skummetmælks-mængder, som der ikke er direkte Brug for til Foder straks; Foderkaseinen er et fortrinligt og meget proteinrigt Tilskuds-foder, som man i de paagældende Mejerikredse har været overordentlig glad for at have til Brug i den følgende Vinter. En Del Foderkasein er ogsaa ved Mejeriernes Fællesorganisations Mellekomst blevet solgt til forskellige større Foderstoffirmaer, saa disse har kunnet bruge det til Supplering af deres færdige Foderblandinger, særlig til Malkekøer. Skummetmælk som Foder til højtydende Køer i Vintertiden bliver nu ret almindelig anvendt for at skaffe den nødvendigste Proteindækning; men sammenlignet hermed har Kaseinfremstillingen den meget store Fordel, at Proteinfoderet her bliver lagerfast, saa et Overskud fra det proteinrige Sommerfoder paa denne Maade kan overføres til det proteinfattige Vinterfoder.

Hvor stor en Del af vort samlede Foder omsætter nu de forskellige Besætningsgrene? Forholdet vil ligge meget forskelligt fra Besætning til Besætning — men for hele Landet har Produktionsudvalget paa Basis af Husdyrbestanden ved Høstaarets Begyndelse beregnet, at Kvægbesætningerne omsætter ca. 65 pCt. af det samlede Foder, Heste 18 pCt., Svin 13 pCt., Fjerkræ 3 pCt.; medens Faar, Geder og Kaniner kun omsætter godt 1 pCt. af vort Foder. Nu steg ganske vist Svinebestanden meget i 1943 — saa for dette Kalenderaar slaar de 13 pCt. anvendt som Svinefoder ikke til.

Sundhedstilstanden var i 1943 gennemgaaende god, og bedre end Aaret før; den milde Vinter og de bedrede Fodringsforhold har hver for sin Del bidraget hertil. *Tuberkulosebekæmpelsen* fortsattes i sit faste, støtte Spor; dog vakte det med Rette en Del Uro, at et Parti fra Serumlaboratoriet udsendt Tuberkulin var ubrugeligt, idet Dyrene ved Prøverne fejlagtigt reagerede positivt. En hel Del gode Dyr blev af den Grund udsat, og der blev adskillige store Regninger til Staten at betale i Anled-

ning af de Tab, som de fejlagtige Tuberkulinreaktioner havde forvoldt Besætningsejerne. Forhaabentlig forbliver Uheldet enestaaende.

Smitsom Kalvekastning har ogsaa i 1943 hærgtet mange Kvægbesætninger, men efterhaanden er der ved at komme Gang i Bekæmpelsesarbejdet efter en fast kollektiv Plan. Gennem nogle Aar er der paa Bornholm, paa Ærø og i nogle sydfynske Mejerikredse indvundet Erfaringer og udført Forsøg angaaende Bekæmpelsen af Kastningsmitte, og i 1943 organiseredes derefter for hele Fyn et større Fremstød mod den frygtede Sygdom. Sekretær N. Peter Poulsen, Odense, der holder Organisationens Traade i sin Haand, oplyser, at 164 Mejerier eller 89 pCt. af samtlige paa Fyn i første Omgang har meldt sig til dette Fællesarbejde. Ved den orienterende Blodprøve fandtes 75,4 pCt. af de undersøgte Besætninger at være fri for Kastningsreagerter. I godt Halvparten af de Besætninger, hvor Reagerter fandtes, udgjorde disse kun 1—3 Dyr i hver. Dette Resultat var trods alt gunstigere, end man paa Forhaand har turdet haabe; og dette sammen med adskillige gode Resultater, som hurtigt kunde registreres, har yderligere givet Samling om Fællesopgaven. Da de fleste smittede Dyr ydermere uden Behandling „renser sig“ i Løbet af $\frac{1}{2}$ —2 Aar, vil man i mange Besætninger hurtigt naa til Ende med Kastningen, blot Fællesreglerne overholdes, og ny Smitte undgaas. For 18 Mejerier foreligger der allerede i Løbet af første Aar Opgørelser af Stillingen efter Blodprøverne i 2. Omgang, og det viser sig da, at de reagerende Besætningers Antal er gaaet tilbage fra 429 til 346. Der er altsaa rensat 83 Besætninger i første Omgang og de rene Besætninger i de paagældende Mejerikredse er gaaet frem fra 75,1 til 79,9 pCt.

Arbejdet lover altsaa gode Resultater, og allerede nu gaas der energisk ind for et lignende Fremstød i andre Egne af Landet.

Mund- og Klovesyge konstateredes kun i ganske enkelte Tilfælde, og heller ikke andre ondartede smitsomme Sygdomme har gjort sig bemærket i 1943.

Produktion og Priser.

Eftersom Kreaturbestanden i 1943 var noget større end Aaret før, og Produktionsvilkaarene iøvrigt var bedre, udviste Produktionen af Husdyrbrugsvarer en væsentlig Stigning. Ægproduktionen viser dog en mindre Tilbagegang og Kødproduktionen en betydelig Tilbagegang sammenlignet med 1942. Dette maa jo forøvrigt være Stillingen, naar to Aar sammenlignes, hvori man i det første slagter ned og reducerer Kvægbesætningerne, medens man i det sidste er optimistisk indstillet og forøger Kvægbestanden. Tallene angiver jo, hvad der er slagtet og ikke, hvad der egentlig er produceret af Kød (Tilvæksten).

Produktionen af de vigtigste Husdyrprodukter (Mill. kg).

	Mælk		Smør		Flæsk		Æg		Kød	
	1943	1942	1943	1942	1943	1942	1943	1942	1943	1942
Januar ...	203	211	7,5	8,3	8,3	12,2	1,3	1,7	3,7	13,2
Februar ...	183	181	6,5	7,1	8,9	11,9	2,1	1,1	7,3	10,2
Marts	213	203	7,7	7,8	11,9	11,8	4,7	1,5	9,9	13,0
April	244	225	8,7	8,1	10,3	9,1	4,3	4,5	10,6	12,6
Maj	362	273	12,9	9,7	10,8	7,6	3,8	5,1	8,6	15,9
Juni	389	335	13,7	11,9	15,1	6,5	2,5	3,9	6,1	10,5
Juli	379	324	13,4	11,3	11,5	4,4	2,1	3,2	5,9	10,5
August ...	344	297	12,4	10,3	10,3	1,9	1,9	2,8	6,8	10,9
September	332	266	12,1	9,5	11,1	1,1	1,6	2,1	9,0	14,0
Oktober ..	314	250	11,5	9,1	12,2	4,2	0,7	1,1	13,0	12,5
November	256	216	9,5	8,0	14,9	5,2	0,4	0,4	11,7	10,9
December	242	207	9,0	7,6	18,4	10,0	0,7	0,4	9,5	14,4
Hele Aaret	3461	2988	124,9	108,7	143,7	85,9	26,1	27,8	102,1	148,6

Til den i Tabellen angivne Mælkemængde kommer saa Hjemmeforbruget hos Producenterne; dette anslaaes til 350 Mill. kg, saa den samlede Mælkeproduktion i 1943 var 3810 Mill. kg mod ca. 3340 Mill. kg i 1942, Stigningen er saaledes 14 pCt. — Hjemmeforbruget af Æg anslaaes til 10 Mill. kg, Hjemmeslagtingen af Flæsk til 35 Mill. kg, Kød 1 Mill. kg. Den samlede Flæskeproduktion forøgedes herefter med 48 pCt., Kødproduktionen var derimod 31 pCt. mindre end Aaret før.

Indekstillene for den Del af Produktionen, der udbydes til Salg, ser saaledes ud sammenlignet med 1935:

Produktionsindeks.

	1943	1942	1941	1935
Mælk	73	63	68	100
Smør	72	63	72	100
Okse- og Kalvekød	73	107	116	100
Flæsk	48	29	53	100
Æg	31	33	58	100
Samlet animalsk Produktion ..	59	51	66	100

Den samlede Husdyrbrugsproduktion steg saaledes med 8 Points, men udgør dog kun 59 pCt. af de tilsvarende Tal i 1935.

Fjerkræslagtningerne var meget smaa i Aarets første Halvdel, men øgedes derefter ganske betydeligt, saa de samlede Slagtninger paa de autoriserede Slagterier kom op paa 1,15 Mill. kg mod 1,06 i 1942, en Stigning paa 8 pCt. — Endvidere er der af de til Kaninslagtning godkendte Virksomheder i 1943 slagtet 1,3 Mill. kg Kaniner. Hertil kommer en betydelig Hjemmeslagtning af Fjerkræ og Kaniner.

Priserne. Der var ikke store Ændringer i Priserne paa Landbrugets Salgsvarer i 1943. Smørret laa paa nøjagtig den samme Pris, som ogsaa var gældende igennem hele 1942.

Angaaende Priserne paa Mælk og andre Mejeriprodukter henvises til den særlige Aarsoversigt af Mejerikonsulent *H. M. Jensen*.

Spørgsmaalene om, hvorvidt Priserne kan siges at have en passende Højde i Forhold til Produktionsomkostningerne, skal ikke behandles her; heller ikke skal der anstilles Betragtninger over Prisforholdet imellem disse de vigtigste Salgsvarer fra Husdyrholdet eller sammes Indflydelse paa Produktionens Størrelse inden for de enkelte Varegrupper. Nogle Bemærkninger om disse Ting kan findes i Professor *K. Skovgaards* Nytaarsartikel i *Tidsskrift for Landøkonomi*, Hæfte 1.

Afsætningen. Bestræbelserne gik ogsaa i 1943 ud paa saa vidt muligt at sørge for en ligelig og nogenlunde rigelig Forsyning med de vigtige Husdyrbrugsvarer til Landets Befolkning. Kun for Smør har der været egentlig Rationering; men til Tider har der været stor Knaphed paa især Flæsk og Æg, saa de Handlende har maattet lave en ret skarp Rationering

Gennemsnitsnoteringer (Øre pr. kg).

	Smør		Flæsk ¹⁾		Æg		Unge Køer	
	1943	1942	1943	1942	1943	1942	1943	1942
	Afreg- nings- sum	Afreg- nings- tal						
Januar	445	389	248	244	263 ²⁾	232	124	117
Februar	445	389	248	244	266	220	121	119
Marts	445	389	266	248	210	220	121	121
April	445	389	272	248	210	211	121	120
Maj	445	389	272	248	210	205	121	120
Juni	445	389	272	248	218	226	121	127
Juli	445	389	272	248	240	236	121	130
August	445	389	272	248	240	236	121	131
September	445	389	272	248	248	240	121	140
Oktober	445	389	272	248	270	250	121	136
November	445	389	272	248	270	250	121	145
December	445	389	272	248	270	250	121	144
Gennemsnit ..	445	389	267	247	245	231	121	129

inden for deres normale Kundekreds, især kneb det med Ægtilførslerne i Aarets sidste Halvdel.

For Kødforsyningens Vedkommende skete der i 1943 det ny, at Landbrugsministeriet centraliserede Opkøbet af Slagtekvæg. Fra Aarets Begyndelse skulde alt Slagtekvæg herefter forud anmeldes; Slagtning af Kvæg til Forhandling maatte da kun ske efter indhentet Slagtetilladelse. Der fastsættes en ugentlig Slagtekvota i Forhold til 1941, og denne er Grundlaget for Mellemhandlernes Tildeling af Kød, hvorefter det blev Butikshandelens Sag at fordele Kødet til de enkelte Kunder. Forbruger-Kundekort for Kød og Flæsk, som i Maj 1943 indførtes ved Lov, skulde da i Forholdet mellem Slagter og Kunde være en betryggende Dokumentation for, at der blev øvet Ret og Skel. Ordningen var i dette sidste Led saaledes ret elastisk, men stort

¹⁾ Fra og med 28. September 1942 betales der for Svin med en slagtet Vægt af 80½ kg og derover et Tillæg til den ovennævnte Notering af 16 Øre pr. kg.

²⁾ Stigningen skyldes en Forhøjelse fra 8. Januar 1943 af den af Dansk Andels Æggeksporthandel foretagne à conto Betaling til Leverandørerne og medfører saaledes en tilsvarende Nedsættelse af den senere ydede Efterbetaling.

set maa det vist siges, at Bestemmelsen har virket efter Hensigt: bedst muligt at fordele de foreliggende Kvantiteter.

Fra Landbrugets Side var der i Ordningens første Maaneder megen Utilfredshed. Den enkeltes Dispositionsret var jo atter her indskrænket, og de fastsatte Maksimalpriser i Forbindelse med skærpede Klassificeringsregler betød et ikke ubetydeligt Prisfald. Efter nogle mindre Ændringer af administrativ Art bortfaldt de mest iøjnefaldende Uretfærdigheder, og Kødproducenterne har erkendt Ordningens Nødvendighed, saa der er blevet Ro om Sagen.

Mælkeforsyningen til Byerne har periodevis voldt en Del Vanskeligheder. Det har dog ikke her drejet sig om svigtende Tilførsler, men om stærkt øget Efterspørgsel, saa Byernes tidligere Leverandører ikke har kunnet dække Behovet. Saaledes kan det eksempelvis nævnes, at København ved Slutningen af 1943 tilførtes ca. 50 pCt. mere Konsummælk end før Krigen. Denne øgede Interesse for et udmærket Fødemiddel er kun glædelig, og Mælken er fremskaffet; men det vil ikke forbavse nogen, at der har været visse Vanskeligheder ogsaa for Leverandørkredsene i en saa forsyningsstram Tid, hvor der ikke mindst er meget haardt Brug for Skummetmælken som Foder hjemme paa Gaardene.

Iøvrigt var *Eksporten* af Husdyrbrugsprodukter noget større end Aaret før. Langt den overvejende Del gik her til Tyskland, men ogsaa en lang Række andre europæiske Lande havde Andel i Eksporten, saaledes gik en Del Smør til Finland og Norge, medens Belgien fik Slagteheste.

Hestehandelen har ligget ret usikkert med store Udsving; der er betalt meget store Priser baade for gode Brugsdyr og for Avlsdyr. Som Gennemsnit for 1943 kostede gode unge Handelsheste ifølge de fynske Landboforeningers Notering 2512 Kr. imod 2319 Kr. i 1942, en Stigning paa godt 8 pCt.

Opkøbet af Heste til Eksport fortsattes som igennem de senere Aar; der opkøbtes ca. 38 000 Brugsheste til Gennemsnitspriser omkring 2200 Kr.

Ogsaa *Skind til Pelsværk* er efterhaanden en stor Artikel; saaledes regner Sagkundskaben med, at der med vor Pelsdyr-

bestand i 1943 aarligt vil være 10—12 000 Sølvræveskind og 25—30 000 Minkskind paa Markedet; og det er høje Priser, Skindene indbringer. Ogsaa Kaninskind afsættes let, alt kan i disse Aar bruges. Kattene forsvinder — ja, selv mange af de af andre Grunde saa efterstræbte Rotter har maattet af med Bælgen!

Avlsarbejdet.

1943 bragte ikke paa noget Felt Ændringer fra det igennem Aarene prøvede. Paa nogle Omraader kunde Tidens Vanskeligheder vel bremse lidt op for Avlsforanstaltningerne, men til Gengæld gik man paa andre Omraader særlig energisk til Arbejdet — saa Stillingen maa siges at være hævdet. *Dyrskuerne*, baade de lokale og Fællesskuerne, gennemførtes trods vanskelige Transportforhold og andre Vanskeligheder. Kun det jydsk Ungskue maatte aflyses og erstattes med Amtsskuer ligesom i 1941. De udstillede Dyrs Antal var nogle Steder mindre end normalt, men Antallet af Dyrskuegæster var overalt meget stort, saa Interessen er usvækket. *Kaaringer* og *Aikomsiremstillinger* gennemførtes som normalt og samlede et meget stort Publikum.

Inden for *Kvægavlstoreningerne* gik Arbejdet sin jævne Gang, selv om der var nogen Forskydning i Retning af flere Foreninger til kunstig Sædooverføring og færre af de almindelige Foreninger. De sidstes Antal i 1943 var 1240 med 67 000 Medlemmer og 1920 Tyre. De „kunstige“ Foreningers Antal var 93 med 48 000 Medlemmer og 455 Tyre — det vil ses, at Arbejdet har faaet en ganske enorm Udbredelse, og at Foreningerne er meget store med gennemsnitligt 5 Tyre. Nogle Foreninger har endog 10—12 Tyre, og det maa erindres, at Tyrene benyttes til et meget stort Antal Køer; en enkelt Forening har lige ved 3 000 Medlemmer med 12 000 tilmeldte Køer.

I *Hesteavlstoreningerne* har der ogsaa været betydelig Fremgang; der fandtes ialt 365 Foreninger med 24 000 Medlemmer og 470 Hingste. Men ogsaa mange Hesteopdrættere uden for Medlemskredsen benytter Foreningshingstene, der gennemgaaende er af høj Kvalitet som Avlsdyr. Derimod kan der stadig

findes mange Eksempler paa, at de private Hingsteejere holder altfor daarlige Hingste, som ikke burde anvendes til Avl. Vi har gode Hingste nok til Betjening af det Antal Hopper, som fortjener at anvendes til Avl.

Kontrollforeningerne. Baade Antallet af Foreninger (1748) og Medlemmer (66 000) er gaaet en Smule frem i Aarets Løb. Mælkeydelsen steg som Følge af de bedre Fodringsforhold noget, medens Middelfedtprocenten gik en Smule tilbage. Hovedresultaterne ses af følgende Oversigt for Regnskabsaaret, der slutter til 1. Oktober 1943:

De kontrollerede Køers Ydelse.

			kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør	F. E.	pCt. kon- trollerede Køer	
Fyn	1942/43	3 252	4,15	151,3	2 918	72,4	
Bornholm	—	3 153	4,21	148,9	2 844	51,1	
Sjælland	—	3 093	4,07	141,0	2 861	51,7	
Lolland-Falster	—	3 097	4,04	140,1	2 833	60,2	
Jylland	—	2 887	3,95	127,6	2 797	42,8	
Hele Landet	1942/43	3 008	4,01	135,0	2 831	49,0	
-	—	1941/42	2 779	4,07	126,7	2 694	49,2
-	—	1940/41	2 839	4,02	127,8	2 716	48,0
-	—	1938/39	3 666	3,92	160,7	3 050	47,7

Kun for Lolland-Falster, der Aaret før havde en forholdsvis stor Gennemsnitsydelse, var der en mindre Tilbagegang; alle de øvrige Landsdele har haft en ret god Fremgang, saa denne for hele Landet bliver paa 8,3 kg Smør.

Jerseykøerne klarede sig ogsaa i dette Aar fint, idet 1600 Jerseybesætninger i hele Landet gav 2368 kg Mælk med 5,65 pCt. Fedt og 151,4 kg Smør. Samtlige Køer af R. D. M. paa Øerne gav 3172 kg Mælk med 4,07 pCt. Fedt og 144,6 kg Smør.

25 Besætninger, deraf 21 R. D. M. og 4 Jersey, har givet 260 kg Smør eller derover i Gennemsnit pr. Ko. Højest kom en lille Besætning paa 2 Køer hos *Karl Skjerning*, Nybølle paa Fyn, der som Middelværdi havde 305 kg Smør.

Der var 35 enkelte Køer, som gav over 375 kg Smør. Højest kom en rød Ko hos *N. Hvirvelkær*, Valdal, Jylland, idet denne

Ko gav 9842 kg Mælk med 4,69 pCt. Fedt og 520 kg Smør. — Der er altsaa stadig helt fremragende Enkeltresultater, selv om Oliekagerne mangler; og sikkert vil det vise sig, naar Tilførslerne engang igen bliver normale, at ogsaa disse Aars bedste Avlsarbejde har sat sine Frugter i de meget brede Lag, saa vi vil faa Gennemsnitsydelser af hidtil ukendte Højder at se. Den stærke Brug af de bedste Tyre igennem de mange store Foreninger for kunstig Sædooverføring har jo nemlig bragt „Tallene“ meget vidt ud i de almindelige Brugsbesætninger.

De kontrollerede Køers Foder.

	Sjælland		Jylland	
	1942-43	1941-42	1942-43	1941-42
Kraftfoder	366	291	229	161
Ensilage	29	1075	24	1127
Roer	955		1017	
Hø	46	37	52	53
Halm	211	166	228	192
Græs og Grøntfoder	1 254	1 141	1 247	1 111
I alt F. E.	2 861	2 710	2 797	2 644
pCt. Kraftfoder	12,8	10,7	8,2	6,1

Den gode Græsning i Sommeren 1943 viser 100—150 F. E. mere i Græs og Grøntfoder end Aaret før; derimod kommer Forøgelsen af Høproduktionen jo først regnskabsmæssigt til Udtryk næste Aar.

Den foretagne Opgørelse af Ensilageforbruget viser forbavsende lave Tal, saa lave, at man har Lov at stille sig noget skeptisk overfor dem. Der er ingen Tvivl om, at Ensilagen mange Steder som hidtil er smuttet med i Kolonnen for Roer.

Afkomsundersøgelser for Tyre har, grundet paa Fodermangel og deraf følgende lave Tal, ikke kunnet gennemføres paa sædvanlig Maade eller i sædvanligt Omfang, saa det er kun faa ny Afkomsundersøgelser, der foreligger. Arbejdet har for en stor Del samlet sig om de afsluttende Opgørelser for en Del ældre Tyre, hvor foreløbige Tal tidligere har været offentliggjorte. Sagen er beklageligvis tilmed den, at Afkomsundersøgelserne, som jo bygger paa Sammenligning af Døtres og Mødres Ydelse,

ogsaa i de første Aar efter Krigens Afslutning vil volde store Vanskeligheder, selv om Oliekagerne skulde komme hurtigt paa Markedet. For det vil jo til sin Tid være lige saa forkert at sammenligne gode Ydelsestal hos Døtrene med Mødrenes lave Tal fra Krigsaarene.

Det er under disse Forhold Skønnet, der ved Bedømmelse af de yngre Tyres Ydelsesværdi maa tages i Anvendelse, ligesom man har interesseret sig mere for Korttidsopgørelser af Ydelsen for de første Aargange Kvier efter de paagældende Tyre; man sammenligner da ikke med Mødrenes Ydelse, men ser paa de absolutte Tal og sammenholder dem med Ydelsen i sin Helhed under Tidens beklagelige Fodringsforhold. Det er et Spørgsmaal, om der ikke burde lægges lidt fastere Rammer om et Arbejde i den Retning til Støtte for Skønnet i disse vanskelige Aar — som dog nødigt skulde blive et avlsmæssigt „Tomrum“.

Iøvrigt har Diskussionen paa Møder og i Fagblade gaet om Mulighederne for Oprettelse af visse Kontrolstationer, hvor Døtrene af nogle Elitetyre kunde samles til Konkurrence paa lige Fod, ens Fodring, ens Malkning og Pasning iøvrigt. Samtidig vilde der blive Mulighed for en skærpet Kontrol med Oplysningernes Rigtighed. Alle er dog enige om, at ogsaa for et saadant Arbejde vilde der vise sig store Vanskeligheder — især med at faa afprøvet tilstrækkelig mange Dyr — og hidtil er det blevet ved Drøftelserne.

Stambogsføringen har glædeligvis kunnet fortsættes efter de gamle Retningslinier. Det gælder saavel for Heste som Kvæg, Svin og de mindre Husdyr. For Heste og Kvæg udgives Stambøgerne jo tilmed for hver Race for sig, i nogle Tilfælde endvidere adskilt i Tyrestambog, Kostambog, Elitestambog og Registerstambog, saa Aarets Høst blev en lang Række Bind indeholdende alt dette for de kommende Aars Avlsarbejde saa værdifulde Kildemateriale. Bindene er tilmed nærmest taget til i Tykkelse — som Eks. kan det nævnes, at det digreste Bind af alle Stambøger, Kostambogen for R. D. M. omfattede et større Antal Dyr end noget tidligere Bind.

Ydelsen for de optagne Dyr er det hidtil gaet godt med, som de nedennævnte Gennemsnitstal viser:

Gennemsnitsydelse for Stambogskøer af R. D. M.

Bind	Aar	Antal Køer	kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør
1.	1921	267	4 369	4,05	198,0
10.	1931	532	5 016	4,31	242,7
20.	1940	738	5 527	4,39	272,5
21.	1941	699	5 438	4,42	270,0
22.	1942	751	5 300	4,42	263,1
23.	1943	765	5 322	4,43	264,9
Fremgang 1. til 23. Bind			953	0,38	66,9

Disse Tal er Middel af gennemsnitligt 3,2 Regnskabsaar pr. Ko for 23. Bd.; i Betragtning af, at Ydelsen er med for de to Aar 1940/41 og 1941/42, hvor Kontrolforeningsgennemsnittene viste meget lave Tal, er det i Virkeligheden en meget fin Ydelse af disse mange Elitekøer. Gennemsnittet af de optagne 765 Køers højeste Aar var 5839 kg Mælk med 4,46 pCt. Fedt og 292,7 kg Smør. Højeste Gennemsnit for en enkelt Ko havde Nr. 26, Stbg. Nr. 12122 tilhørende *Jens Andersen*, Jullerup; denne udmærkede Ko gav som Middel af 3 Aar 7850 kg Mælk med 5,16 pCt. Fedt og 457 kg Smør.

Svineforsøgsstationerne, baade de lokale og Statens, har fortsat Arbejdet paa vanlig Vis og med et noget større Antal Dyr end i det foregaaende Aar. Forsøgsgrisene fodres efter den gamle Standard og slagtes ved normal Slagterivægt, selv om alle andre Grise i disse Aar faar Lov at vokse sig meget større, inden de sendes til Slagtning. Man holder med fuld Ret paa Kontinuiteten i dette Arbejde, og den lader sig heldigvis indtil videre gennemføre.

For de fem faste Forsøgsstationer, der modtager Svin fra de statsanerkendte Avlscentre, var Hovedresultaterne for Aaret, der slutter til 1. September 1943, som vist Side 414.

Tallene, som jo i Virkeligheden gælder Afkomsundersøgelser for enkelte Søer og Orner, viser, at den avlsmæssige Stilling inden for vore to Svineracer er hævdet og paa flere Omraader forbedret. Saaledes er Tallene for Slagtesvind, pCt. Eksportflæsk og Bugens Tykkelse for Landracen de bedste, som denne Race nogensinde har opnaaet.

Hovedresultater fra Svineforsøgene.

	Landrace		Yorkshire	
	1942-43	1941-42	1942-43	1941-42
Antal Forsøgsgrise	2 236	1 856	60	52
Udsætterprocent	3,3	3,0	0	1,9
F. E. pr. kg Tilvækst	3,25	3,33	3,30	3,33
pCt. Eksportflæsk	60,7	60,5	61,2	60,6
Tykkelse i cm af:				
Rygflæsk	3,42	3,42	3,51	3,38
Bugflæsk	3,32	3,29	3,23	3,09
Kroplængde i cm	93,8	94,1	93,1	92,1
Points ved Bedømmelse af:				
Flæskets Fasthed	13,2	13,2	13,4	13,0
Bov	12,7	12,7	11,2	11,0
Rygflæskets Fordeling	12,7	12,7	12,4	12,1
Bug	13,1	13,0	12,7	12,1
Skinker	12,3	12,4	11,8	12,0
Finhed	13,1	13,0	13,1	12,7
Kødfylde	12,8	12,8	13,3	13,3
Bacontype	12,6	12,6	12,0	11,7
pCt. i Klasse:				
I. { for tynde	8	8	7	16
letfede	79	78	65	70
II. mellemfede	11	12	25	12
III. fede	2	2	3	2

Kun paa Høng og Elsesminde har der været Yorkshiresvin, og deres Antal er saa lille, at man ikke for denne Race kan tillægge de aarlige Svingninger i Gennemsnitstallet samme Sikkerhed. Men det er dog bemærkelsesværdigt, at baade Rygflæsk og Bug er blevet betydeligt tykkere, og at der næsten er Fremgang i Pointskaraktererne over hele Linien; kun kniber det med Skinkerne, som forøvrigt ogsaa er ved at være Landracens svageste Punkt. Den tykke Ryg hos Yorkshiresvinene har i dette Aar givet for mange 2. Klasses Svin — men til Gengæld er der en tilsvarende Nedgang i Gruppen „for tynde“, som i de senere Aar havde taget foruroligende til inden for denne Race.

Paa *Svineavlscentrene* har Arbejdet kunnet fortsættes omtrent som normalt; der er anerkendt 250 Centre for Landracesvin og 6 for Yorkshire.

Avlscentre for Faar. Fællesudvalget til Faareavlens Fremme, der er sammensat af udpegede Medlemmer fra Landboforeninger, Husmandsforeninger, Faareavlsforeningerne og Tekstilbranchen, nedsatte i Efteraaret 1943 et Avlscenterudvalg. Dette udpegede mod Aarets Slutning iblandt 85 indkomne Ansøgninger 11 Besætninger som Avlscentre og 10 Besætninger som Prøveavlscentre; af de anerkendte Besætninger var de 20 i Jylland og 1 paa Fyn. Anerkendelsen gælder for 1 Aar ad Gangen, men tænkes iøvrigt fortløbende, naar Betingelser for Anerkendelse stadig er tilstede.

Forhaabentlig vil der i denne officielle Anerkendelse af Avlsarbejdet i disse Besætninger ligge en Hjælp til yderligere Fremdrift baade for Centerejerne og de øvrige Faareholdere, samt en Spore til udvidet Samarbejde om de foreliggende betydningsfulde Opgaver.

Kontrolstationen for Høns paa Favrholt har i Kontrolaaret fra 1. November 1942 til 30. September 1943 haft 128 Hold Unghøner til Læggekontrol, heraf maatte dog 22 udgaa i Aarets Løb. De 8 Dyr i Holdene er altid Døtre efter samme Hane, og Undersøgelsen tjener først og fremmest til en Bedømmelse af disse Haners Nedarvningsevne. Men som Udtryk for Eliteavlens Stade kan Gennemsnitstallene meget vel benyttes og sammenlignes Aar for Aar, idet dog ikke mindst Vinterens Strenghed maa tages i Betragtning ved Bedømmelsen af Resultatet:

Kontrollægning paa Favrholt 1942/43 (11 Maanedere).

	Antal Hold	Antal Æg	deraf for 1. Apr.	Ægvægt i g	F.E. pr. kg Æg
Hvide Italienerne	59	196	73	60,1	3,41
Brune Italienerne	30	189	72	59,5	3,50
Ancona	2	175	59	57,2	3,63
Let Race	91	193	72	59,9	3,44
Rhode Islands	5	183	67	59,2	3,81
Sussex	7	177	75	59,2	4,05
Wyandotter	3	196	82	61,0	3,32
Svær Race	15	183	69	59,6	3,81
Alle Hold 1942/43	106	192	72	59,8	—
— — 1941/42	87	160	53	59,6	—

Ved Sammenligning med Ydelsen i 1941/42 maa den strenge Vinter dette Aar tages i Betragtning. Paa den anden Side virkede den haarde Vinter 1941/42 i Retning af sent tillagte Kyllinger, der som Hønneker 1942—43 ikke var saa tidligt udviklede og derfor gik noget senere i Lægning end det var normalt for Holdene før Krigen. Fodervanskelighederne virker sikkert ogsaa ind i Retning af sildigere Tillæg og en svagere Opdrætning.

Det højstydende Hold i Kontrolaaret var Hvide Italienerne tilhørende Fru *Dorthea Pedersen*, Fremmelev. Holdet gav i Gennemsnit 236 Æg à 59,8 g eller 14 kg Æg; højeste Ydelse for et Enkeltdyr havde en Høne i samme Hold, denne gav 279 Æg à 59,5 g i 11 Maaneder — et meget fint Resultat.

Oplysningsarbejdet har igennem Husdyrbrugskonsulenter og paa anden Maade gaaet sin vante Gang — og paa mange Omraader er det udvidet; saaledes er der i 1943 udkommet et usædvanlig stort Antal Lærebøger, større Haandbøger og mindre Skrifter om Husdyrbrugsspørgsmaal.

Fra *Forsøgslaboratoriet* publiceredes fyldige Beretninger om videnskabelige Forsøg, og der udsendtes smaa vejledende *Meddelelser* med særlige *Krisefoderplaner*, beregnet efter Tidens særlige Forhold. Disse Foderplaner er udsendt til samtlige Landmænd i Danmark og har været dem til megen Støtte.

Ogsaa Kursus og Skoler var godt besøgt. Som noget nyt skal nævnes *Slagteriskolen* i Odense, som Svineslagterierne har oprettet, og hvor saavel Funktionærer som Arbejdere fra Slagterierne nu kan faa en bedre og mere systematisk Uddannelse i deres Fag.

Dansk Husdyrbrug har en vidtforgrenet Arbejdsmark; meget forskellige Opgaver skal løses; gammelt skal passes, og nyt skal vindes.

Det vil her føre for vidt at omtale alle disse Enkeltopgaver, ligesom den meget vigtige økonomiske Side af Sagen kun rent i Forbigaaende er berørt. Dog skal det lige nævnes, at Pri-serne paa Husdyrbrugsprodukter ikke har haft en Højde, der

svarer til de Priser, som har kunnet opnaas for Planteafgrøder til direkte Salg. Derfor er det glædeligt, at kun meget faa har meldt fra ved at realisere hele Besætningen for at tage Chancen i et mere eller mindre udpræget „Spekulationslandbrug“. Disse faa vil forøvrigt ogsaa let komme til at fortryde deres Dispositioner, især hvis de nuværende Tilførselsforhold for Kunstgødning fortsættes i længere Tid eller endog skærpes.

Heldigvis er Landbrug for det store Tal af Landmænd ikke blot et Spørgsmaal om øjeblikkelig Profit. Tværtimod. De fleste har en dyb Kærlighed til Arbejdet i Mark og Stald — og ikke mindst til Arbejdet med Dyrene. Saadanne Landmænd vilde føle sig hjemløse paa deres Gaarde, om ikke Staldene var nogenlunde fyldte med gumlende Køer.

Dertil kommer, at vi med Sikkerhed kan vide, at der i Aarene efter Krigens Ophør vil være saa haardt Brug for de gode „beskyttende Fødemidler“ som nogen Tid før. Og her kommer det danske Landbrugs Hovedprodukter fra Husdyrbruget i første Række.

Fælleskontrollen med Kartoffelfremavl.

Af Konsulent *Tage Andersen*, Skanderborg.

I en lang Aarrække har man været klar over Betydningen af at anvende sundt og sortsrent Læggemateriale som Grundlag for Kartoffelavl, men det er dog navnlig i de senere Aar, at Interessen for Anvendelse af markkontrollerede Læggekartofler har vundet frem. Det er især til Øerne, hvor Forsøg og Undersøgelser har vist, at man i Almindelighed har vanskeligst ved at holde Kartofflerne sunde, den største Afsætning har fundet Sted. Ogsaa i Landets øvrige Egne, hvor man ikke er indstillet paa Kartoffelavl i større Stil, men kun dyrker til Dækning af Bedriftens eget Forbrug, har man i stigende Grad indset Betydningen af jævnlige forny Læggematerialet. Det maa ogsaa nævnes, at der inden for vore forskellige Havebrugsorganisationer er stigende Interesse at spore for at forsyne Medlemmerne med kontrollerede Læggekartofler. Denne Udvikling har betydet en Stimulering for Fremavlsarbejdet i de Egne, hvor man har de bedste Betingelser for Avl af Læggekartofler.

Fremavl af Læggekartofler er en gammel Foranstaltning, som man har beskæftiget sig med i de landøkonomiske Foreninger siden før forrige Verdenskrig. Fra 1930 er Arbejdet dog i stigende Grad overgaaet til Kartoffelsektionerne, der i Kraft af deres Salgscentraler har gode Betingelser for ogsaa at løse den afsætningsmæssige Side af Sagen. Der er gennem Aarene udført et godt Arbejde paa Kartoffelfremavlens Omraade, et Arbejde, der i høj Grad har været af Betydning for Forbedring af Kartoffelavl.

Imidlertid har man fra Købernes Side savnet Ensartethed i Arbejdet, navnlig med Hensyn til Bedømmelse og Klassificering.

ring. Betegnelserne „markkontrollerede Læggekartofler“ eller „Fremavlskartofler“ giver i sig selv ikke Køberen tilfredsstillende Oplysninger om Varens sundhedsmæssige Kvalitet, og navnlig er det uheldigt, naar de Grænsetal for Sygdomme m. m., der benyttes ved Godkendelse af Avlen, er forskellige fra Sted til Sted.

Det første Forsøg i Retning af at faa indført mere Ensartethed i Fremavlsarbejdet blev gjort i 1939, da Landboforeningerne i Samarbejde med Kartoffelmelsfabrikkerne udarbejdede nogle Regler for Bedømmelse og Klassificering, som blev udsendt til de Foreninger, der arbejdede med Kartoffelfremavl. Nogen Succes i den ønskede Retning fik dette Fremstød dog ikke, selv om Reglerne er blevet brugt i en Del Tilfælde.

Inden for de jyske Landboforeninger og Kartoffelsektioner var man klar over, at en bedre Organisation af Fremavlen var paakrævet, og da man i 1942 erfarede, at Landbo- og Husmandsforeningerne paa Øerne, der var interesserede som Købere, gerne vilde deltage i et Samarbejde, tog man fat paa Opgavens Løsning. De interesserede Foreninger dannede en landsomfattende Sammenslutning, *Fælleskontrollen med Kartoffelfremavl*, hvis Opgave skulde være at gennemføre ensartet Bedømmelse og Klassificering af den tilmeldte Avl, saaledes at Køberne ved Henvisning til Klassebetegnelserne kunde regne med at modtage Kartoffler af en ønsket Kvalitet. Organisationen fik Tilslutning fra Landboforeninger, Husmandsforeninger, Kartoffelsektioner, Kartoffelmelsfabrikkerne, Vildmosetilsynet og senere ogsaa Havebrugsorganisationerne.

Fælleskontrollen med Kartoffelfremavl ledes af *Kartoffelkontroludvalget*, der bestaar af Repræsentanter for de førnævnte Organisationer. I Udvalget er saavel Køber- og Avlerinteresser repræsenteret. Kontrolvirksomheden støttes af Statens Forsøgsstationer og Statens plantepatologiske Forsøg, ligesom Arbejdet har mødt Velvilje fra Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme. Administrationen af Kontrollen forestaas af Foreningen af jyske Landboforeningers Planteavlsludvalg, der ansætter Kontrolleder og den nødvendige Medhjælp.

Fælleskontrollen, som traadte i Virksomhed i 1943, bygger paa det Arbejde, der i Forvejen er i Gang i de lokale Foreninger. Der er saaledes ikke Tale om, at den Indsats, der gøres her, er blevet overflødig. Tværtimod er det Fælleskontrollens Opgave at samarbejde med Ledelsen af Fremavlens inden for de enkelte Foreninger, og dette Forhold lægges der megen Vægt paa. Fælleskontrollen er ikke paatvunget Foreningerne; den udsender sit Tilbud, og man er frit stillet med Hensyn til at anmelde Avl.

De til Kontrollen anmeldte Fremavlsmarker kontrolleres to Gange i Sommerens Løb, saaledes at 1. Syn finder Sted, kort før Kartoflerne blomstrer, medens et andet Syn foretages, inden Kartoflerne har afblomstret. Som Følge af de nuværende, vanskelige Trafikforhold, der gør det besværligt at komme rundt til Avlerne, maa man indtil videre nøjes med disse to Syn, som jo ogsaa maa anses for at være de vigtigste, men ellers er det Meningen, naar Forholdene igen bliver normale, ogsaa at besigtige Fremavlsmarkerne, lige efter at Kartoflerne er kommet godt op for derigennem at faa Kendskab til Plantebestandens Ensartethed. Endvidere stiles efter et Besøg hos Avlerne sidst paa Sommeren, inden Toppen falder. Dette sidste Marksyn foretages navnlig af Hensyn til de sene Angreb af Sortbensyge. De lokale Avlsledere, d. v. s. Konsulenterne, deltager i Almindelighed i begge Marksyn, hvilket ogsaa forudsættes, eftersom Konsulenten har bedre Betingelser for at være Avlerne til Støtte med Raad og Daad i det daglige Arbejde, end en Centralvirksomhed.

Ved Markkontrollen foretages Optælling af syge og sorts-fremmede Planter, saaledes at der tælles mindst 10×100 Planter pr. ha i fortløbende Række forskellige Steder i Marken. Disse Optællingsresultater danner sammen med Bedømmelsen i Kontrolmarken Grundlag for Klassificeringen af Avlen. Under Besøget aftales Bortlugning af de syge og sorts-fremmede Planter, og iøvrigt er det Fremavlsledelsens Opgave at hjælpe Avleren bedst mulig i foreliggende Spørgsmaal.

Som foran nævnt omfatter Kontrollen en Bedømmelse af de enkelte Partier i Kontrolmarker. I indeværende Aar er der

anlagt 13 saadanne Marker, hvor der dyrkes ca. 400 Knolde af hvert Avlsparti. Prøverne skal indsendes om Efteraaret for at sikre en ensartet Opbevaring, saaledes at Grundlaget for Bedømmelsen kan blive saa retfærdigt som praktisk muligt. Af samme Grund søges Markerne anlagt paa ensartet Jord, og der tilføres kun Kunstgødning og for Kvælstoffets Vedkommende i moderate Mængder, saaledes at der er de bedste Betingelser for Bedømmelse af Virussygdomme. Der foretages Optællinger i disse Kontrolmarker i samme Omfang som for Fremavlsmarkerne hos de enkelte Avlere.

Klassificeringen af Partierne, der foretages af den lokale Avlsleder og Kontrollederen i Fællesskab, sker efter følgende Regler, idet der er Tale om Anerkendelse i Klasse A og B med følgende Tal som Maximum for Forekomst under paagældende Klasse:

Klasse A.:	Promille Planter	
	1. Syn	2. Syn
Fremmed Sort	1	0
Sortbensyge	5	2
Bladrullesyge	10	2
Stærk Mosaik (Krøllemosaik, Rynkesyge, Stregsyge)	10	4
Simpelmosaik (der foretages Optælling)	—	—
Klasse B.:		
Fremmed Sort	2	0,1
Sortbensyge	10	5
Bladrullesyge	20	5
Stærk Mosaik (Krøllemosaik, Rynkesyge, Stregsyge)	20	5
Simpelmosaik (der foretages Optælling)	—	—

Der foretages endvidere Optælling af Planter med udpræget høj Vækst (Kæmpetop).

Summen af Kvalitetsforringelser maa for Klasse A ved 1. Syn ikke overstige 20 Promille og ved 2. Syn 5 Promille.

For Klasse B maa Summen ved 1. Syn ikke overstige 40 Promille og ved 2. Syn 12 Promille.

Ved at de mange Marker kommer under Kontrol, skulde der være Mulighed for at finde virkelig fine Partier, som til-

fredsstiller de Krav, der stilles til Elitemateriale, men man benytter sig samtidig af Udvalg af Enkeltplanter (Blokudvalg) med Henblik paa Eliteavl. Inden for de enkelte Omraader søger Fremavlsledelsen saaledes Eliteavl iværksat af de enkelte Sorter hos et passende Antal dygtige Avlere, og under Forhold hvor man har gode Muligheder for at kunne gennemføre et saadant Arbejde med godt Resultat. Herfra leveres saa Materiale til den almindelige Fremavl. For at Avlen skal kunne godkendes som Eliteavl, gælder følgende Tal:

	Promille Planter	
	Begyndende Blomstring	14 Dage senere
Fremmed Sort	0	0
Sortbensyge	2	0
Bladrullesyge	2	0
Stærk Mosaik (Krøllemosaik, Rynkesyge, Stregesyge)	2	0
Simpelmosaik (der foretages Optælling)	—	—

Naar Sommerens Marksynsarbejde er afsluttet, og de enkelte Partier er klassificeret, udarbejder Fælleskontrollen en Oversigt over Klassificeringen af den anmeldte Avl i de enkelte Foreninger, og der udgives en Beretning, bl. a. indeholdende en Oversigt over Størrelsen af de godkendte Partier, de enkelte Organisationer raader over til Salg. Beretningen udsendes til Avlerne, de landøkonomiske Foreninger, Kartoffelsektionerne og Konsulenterne, ligesom den tilstilles Landbrugspressen og Dagspressen til Offentliggørelse. Herved er der skabt Mulighed for, at Køberne bliver gjort bekendt med, hvor man kan henvende sig angaaende Køb.

Til Dækning af de med Fælleskontrollen forbundne Udgifter svares dels en fast Afgift pr. ha, uanset om Arealet godkendes eller kasseres, og dels en Afgift af den Avl, der er godkendt i Klasse A eller B, og som sælges til Læggebrug enten paa Hjemmemarkedet eller til Eksport.

Fælleskontrollen beskæftiger sig kun med Markkontrollen, medens alt, hvad der har med Salg og Levering at gøre, er overladt til de enkelte Foreninger. Fælleskontrollen har dog udarbejdet nogle Sorteringsregler, der gælder, naar intet andet

er aftalt. Endvidere administrerer Fælleskontrollen en Fremstilling og Udlevering af Indlægsmærker, som kan erhverves til de Avlere, der har faaet Avlen godkendt i Klasse A eller B.

Fælleskontrollen har først og fremmest til Formaal at medvirke til, at Bedømmelse og Klassificering af Fremavlsmarkerne bliver ens overalt, saaledes at Køberne ved at henvise til en bestemt Klasse ved, hvad de faar. Dette opnaas ved, at man arbejder efter de samme Regler, og at en enkelt Mand, Kontrollereren, deltager i Marksyn og Klassificering af samtlige Partier, men en anden og ikke mindre betydningsfuld Side ved denne Fællesvirksomhed er den, at Kontrollereren faar Lejlighed til at se samtlige Fremavlspartier og derved faar Oversigt over, hvor den bedste Avl findes. Derved skabes der en Mulighed for, at Kontrollereren i Kraft af denne Oversigt bliver i Stand til at anvise de allerbedste Partier, saa disse kan blive fastholdt som Grundlag for videre Fremavl. Fælleskontrollen har da ogsaa i det forløbne Aar haft flere Henvendelser fra Foreninger angaaende Anvisning af Fremavlsmateriale.

Fælleskontrollens Opgave er jo navnlig at bidrage til en Forbedring af Sundheden af det Læggemateriale, der finder Af sætning inden for Landets Grænser, men Arbejdet maa ogsaa anses for at være af Betydning for Højnelse af Kvaliteten af Eksportavlen.

Uden at foretage nærmere Sammenligning af Fælleskontrollens og Statskontrollens Regler kan det dog fastslaas, at Fælleskontrollens Kontrolsystem (lavere Grænsetal og Dyrkning af Partierne i Kontrolmarker) tilstræber en højere Standard, end man i Almindelighed opnaar for de statskontrollerede Arealer. Man kan derfor antagelig gaa ud fra, at de Foreninger, Sektioner og andre, som eksporterer Læggekartofler, med Tiden vil udnytte Fælleskontrollen derigennem, at man forsyner sine Avlere af Eksportlæggekartofler med Læggemateriale fra Fælleskontrollens bedste Partier.

— — —

Det er under yderst vanskelige Forhold, hvad Rejsemulighederne angaar, man har startet den her omtalte Virksomhed, men det er dog hidtil lykkedes at gennemføre Marksynsarbej-

det i det fastlagte Omfang. Tilslutningen har været over Forventning, Kontrollen omfattede saaledes i 1943 598 ha, hvoraf 23 pCt. godkendtes i Klasse A, 34 pCt. i Klasse B, medens 43 pCt. blev kasseret. For 1944 er tilmeldt 640 ha.

Disse Resultater vidner om, at Fælleskontrollen har sin Berettigelse, og at den kan blive en betydende Faktor i Bestræbelserne for at ophjælpe Kartoffelavlens Sundhed, hvilket er haardt tiltrængt mange Steder.

Undersøgelser over Spireforhold hos Frø af nogle ondartede danske Ukrudtsplanter.

Af H. Ingvard Petersen og Søren Lund.

I. Indledning.

De Undersøgelser, der her skal omtales, tager Sigte paa at belyse Spørgsmaalet om, hvorledes Frø af forskellige Ukrudtsplanter spirer i Marken. Undersøgelserne er endnu ikke afsluttede, men det foreliggende Forsøgsmateriale kan paa nuværende Tidspunkt give en Oversigt over Arternes Spiring Foraar og Efteraar. Der vil senere, naar Undersøgelserne er afsluttet, blive givet en samlet og mere detailleret Redegørelse for Resultaterne.

Undersøgelserne tog sin Begyndelse allerede i 1940, hvor H. Ingvard Petersen paabegyndte Undersøgelser over Spireforløbet hos Frø af forskellige Ukrudtsplanter. En Del af disse, omfattende Frø af Ager-Sennep (*Sinapis arvensis*), er offentliggjort i Ugeskrift for Landmænd Nr. 50, 1942. De orienterende Undersøgelser gjorde det ønskeligt at faa denne vigtige Side hos Ukrudtsplanterne mere omfattende belyst. Dette blev muliggjort ved Støtte af Det kgl. danske Landhus-holdningsselskab, saaledes at Arbejdet kunde paabegyndes i Efteraaret 1942. Selskabet har støttet Undersøgelserne dels ved at nedsætte et Arbejdsudvalg bestaaende af Forstander E. Gram, Sekretær Axel Nielsen, Professor Axel Pedersen og Direktør Chr. Stahl, dels ved at bestride de med Undersøgelserne forbundne Udgifter. Iøvrigt er der vist Arbejdet Interesse fra flere Sider. Saaledes har Statsfrøkontrollens Spirelaboratorium ved alle Undersøgelserne udført Kontrol med Arternes Spiring paa Spireapparat, og Statens Forsøgsstation ved Lyngby har givet Plads for Markundersøgelserne. Undersøgelserne paa Spire-

apparat har stadig været fulgt med Interesse af Frk. A. Beck og Frk. E. Pagh, Statsfrøkontrollen, medens Markundersøgelserne er udført af Forfatterne.

II. Omfang og Forsøgsmetodik.

Formaalet med Undersøgelserne er følgende:

1. At faa Oplysninger om Spireforløbet hos særlig ondartede Ukrudtsplanters Frø Foraar og Efteraar, hvor mekanisk Bekæmpelse lettest lader sig udføre.
2. At faa Oplysning om, fra hvilke Dybder Ukrudtsfrøene er i Stand til at frembringe Planter.
3. At faa Oplysning om, hvorvidt der er Forskel paa Spireevne og Spireforløb hos Frø af samme Art fra forskellige Lokalteter.

I Høsten 1942 blev der indsamlet fuldmodent Frø af nedenævnte 12 Ukrudtsplanter:

Lb. Nr.	Art
1. Ager-Gaaseurt	(<i>Anthemis arvensis</i> L.)
2. Ager-Kaal	(<i>Brassica campestris</i> L.)
3. Ager-Sennep	(<i>Sinapis arvensis</i> L.)
4. Ager-Svinemælk	(<i>Sonchus arvensis</i> L.)
5. Ager-Tidsel	(<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.)
6. Alm. Kvik	(<i>Agropyrum repens</i> (L.) Beauv.)
7. Blegbladet Pileurt	(<i>Polygonum lapathifolium</i> L.)
8. Gul Okseøje	(<i>Chrysanthemum segetum</i> L.)
9. Hvidmelet Gaasefod	(<i>Chenopodium album</i> L.)
10. Kruset Skræppe	(<i>Rumex crispus</i> L.)
11. Lugtløs Kamille	(<i>Matricaria maritima</i> L.)
12. Vild Gulerod	(<i>Daucus carota</i> L.)

Som det ses af Artslisten, blev der til Undersøgelserne udvalgt saadanne Arter, som spiller en stor økonomisk Rolle i Land- og Havebrug.

I Overensstemmelse med Punkt 3 i forannævnte Arbejdsplan blev der indsamlet Frø af hver Art paa forskellige Lokalteter. Der blev valgt følgende 3 Lokalteter:

- A. Lyngby og Omegn (Nordøstlige Sjælland).
- B. Amager.
- C. Roskilde-Køgeegnen.

Foruden ovennævnte 12 Arter blev der indsamlet Frø af Alm. Hyrdetaske (*Capsella bursa pastoris* (L.) Med.), Glat Vejbred (*Plantago major* L.) og Rødknæ (*Rumex acetosella* L.). De sidstnævnte 3 Arter blev dog kun medtaget fra Lokaltet A.

Straks efter Indsamlingen blev Frøet i Reglen udlagt i et tyndt Lag paa et uopvarmet Loft i en Uges Tid. Derefter blev det rensat ved Kastning og Blæsning og anbragt i Poser, klar til Aftælling og Udsaaning.

Saaingen i Marken blev foretaget i 1 m² store Rammer paa Statens Forsøgsstation ved Lyngby. For at uskadelliggøre alle andre Ukrudtsfrø blev det øverste 10 cm tykke Jordlag i disse forinden opvarmet i Desinfektionsovn til 100 ° C. I hver Ramme blev der udsaaet Frø af 3 Arter, som uden Vanskelighed kunde kendes fra hverandre i Kimplantestadiet. Der blev benyttet 600 Frø af hver Art, og Saadybderne var 0, 2, 4, 6 og 8 cm. For de 3 Arter: Hyrdetaske, Stor Vejbred og Rødknæ var Saadybderne dog kun 0, 2 og 4 cm.

I Marken blev Spireforløbet fulgt paa den Maade, at Kimplanterne blev optalte med korte Mellemrum. Straks efter Saaingen blev der saaledes foretaget Optælling med en Uges Mellemrum, og derefter, naar Spiringen hos de fleste Arter havde kulmineret, med 2 Ugers Mellemrum. Kimplanterne blev fjernet samtidig med Optællingen.

Af hvert Frøparti, der blev benyttet ved Markundersøgelserne, blev der indsendt en Prøve omfattende 400 Frø til Spireundersøgelse paa Spireapparat hos Statsfrøkontrollen.

Den første Udsaaning, der omfattede Frø fra de førnævnte 3 Lokalteter, fandt Sted den 26. September 1942. Samtidig blev der til Statsfrøkontrollen indsendt Frø, som blev lagt til Spiring

den 6. Oktober. Resultatet af Undersøgelserne fra Saadatoerne i 1942 og indtil den 17. Oktober 1943 ses i Tabel 1.

En stor Del af Ukrudtsfrøene opbevares i Praksis, dels i Pløjelaget og dels sammen med Kulturfrøet paa Lager. Opbevaret i kortere eller længere Tid paa denne Maade faar Ukrudtsfrøene Lejlighed til at spire i Marken. Hvert Aar modnes der endvidere en Del Ukrudtsfrø i Afgroden, som i større eller mindre Udstrækning afkastes paa Jorden. Det har derfor Interesse at faa Oplysning om Spireforløbet hos Ukrudtsfrøene, baade efter Opbevaringsmaader, som de ovennævnte, og af nyhøstet Frø.

I Efteraaret 1942 blev der nedgravet Frø til Opbevaring i Jorden. Frøene blev udsaaet i Urtepotter forsynede med Numre, og disse blev anbragt i Jorden, saaledes at Frøene befandt sig 25 cm under Jordoverfladen. Endvidere blev der, ligeledes af samme Frøpartier, opbevaret Frø i Papirposer paa uopvarmet Loft.

Efter at Frøet havde været opbevaret Vinteren over paa disse to forskellige Maader, blev Spireforløbet sammenlignet, idet Arterne den 4. April 1943 blev udsaaet i Marken i 2 cm Dybde. Af hvert Frøparti, der Vinteren over havde været opbevaret paa Loftet, blev der indsendt en Prøve til Statsfrøkontrollen. Arterne blev her lagt til Spiring den 8. Juni 1943. Resultaterne fra denne Undersøgelse ses i Tabel 2.

I Efteraaret 1943 blev der Lejlighed til at sammenligne Arternes Spireforløb ved de to Opbevaringsmaader, paa Loftet og i Jorden, med nyhøstet Frø, som omtalt foran. Paa Grund af den tidlige Høst i 1943 kunde Arterne allerede udsaaes i Marken den 20.—21. August, d. v. s. ca. 1 Maaned tidligere end Saaningen i Efteraaret 1942. Resultatet af Spiringen i Efteraarsmaanederne ses i Tabel 3.

III. Resultaterne.

Der gives i det følgende en kort Oversigt over de foreløbige Resultater.

Som tidligere omtalt omfattede Saaningen i Efteraaret 1942 Frø af hver Art fra 3 forskellige Lokalteter. Frøet fra disse

Lokaliteter blev behandlet saa ens som muligt og udsaaet jævnsides i den let lermuldede Jord paa Lyngby Forsøgsstation. Siden Saaningen er Optælling af fremspirede Kimplanter fortsat med regelmæssige Mellemrum. Resultatet af Arternes Spiring i det første Aar, nemlig fra den 26. September 1942 til den 17. Oktober 1943 er vist i Tabel 1. I Tabellens 2.—4. Talkolonne ses Arternes Spiring i Marken i Efteraarsmaanederne 1942.

Tabel 1. Oversigt over Frøspiringen i Løbet af det første Aar, dels i Marken og dels paa Spireapparat i Laboratoriet. Af hver Art er der anvendt Frø fra 3 forskellige Lokaliteter A, B og C. I Marken er Frøene saaet i 5 forskellige Dybder.

	Saa- dybde i cm	% Spirer af Frø, der blev høstet i Efteråret 1942								
		Saaet i Marken d. ²⁶ / ₉ 1942			Lagt paa Spireappa- rat d. ¹⁰ / ₁₀ 1942					
		Efteraar 1942	Foraar og Sommer 1943		A	B	C	A	B	C
Ager-Gaaseurt	0	1	4	3	12	25	18	68	85	74
	2	1	1	0	8	10	12			
	4	0	0	0	0	0	1			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
Ager-Kaal	0	3	5	2	28	34	24	90	86	83
	2	0	0	0	23	20	12			
	4	0	0	0	1	1	0			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
Ager-Sennep	0	2	1	3	19	22	16	43	47	45
	2	1	1	4	19	20	18			
	4	1	0	1	2	1	2			
	6	0	0	1	1	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
Ager-Svine- mælk	0	6	2	1	37	46	39	98	95	97
	2	0	0	0	21	23	29			
	4	0	0	0	1	1	1			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
Ager-Tidseel	0	1	1	1	45	49	38	89	97	90
	2	0	0	0	64	53	51			
	4	0	0	0	21	12	28			
	6	0	0	0	0	0	3			
	8	0	0	0	0	0	0			

(Tabel 1 fortsat)

	0	31	34	51	50	47	12	73	84	55
	2	17	17	49	64	64	19			
Alm. Kvik	4	6	4	37	52	42	10			
	6	1	0	3	4	2	1			
	8	0	0	0	0	0	0			
	0	0	0	0	57	68	71	43	16	16
Blegbladet	2	0	0	0	35	42	57			
Pileurt	4	0	0	0	7	11	17			
	6	0	0	0	0	0	1			
	8	0	0	0	0	0	0			
	0	3	2	5	27	22	18	49	58	55
	2	0	0	1	6	11	17			
Gul Okseøje	4	0	0	0	0	1	1			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
	0	1	1	0	33	42	53	20	12	5
Hvidmelet	2	1	0	0	23	20	27			
Gaasefod	4	0	0	0	1	0	1			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
	0	15	50	17	63	32	54	99	99	99
	2	0	1	0	35	48	47			
Kruset	4	0	0	0	8	11	3			
Skræppe	6	0	0	0	1	0	0			
	8	0	0	0	1	0	0			
	0	50	54	30	16	15	23	96	93	97
	2	1	1	1	15	17	14			
Lugtløs Kamille	4	0	0	0	1	0	0			
	6	0	0	0	0	0	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
	0	3	10	11	60	56	52	93	92	89
	2	1	2	1	40	62	54			
Vild Gulerod	4	0	1	1	11	26	11			
	6	0	0	0	0	1	0			
	8	0	0	0	0	0	0			
Endvidere følgende 3 Arter, saet i 0, 2 og 4 cm Dybde:										
Alm. Hyrde-	0	2			18			71		
taske	2	0			32					
	4	0			1					

(Tabel 1 fortsat)

	0	0	3	98
Glat Vejbred	2	0	4	
	4	0	0	
	0	0	6	82
Rødknæ	2	0	13	
	4	0	0	

Det vil ses, at Arterne, med Undtagelse af Alm. Kvik, Kruset Skræppe og Lugtløs Kamille, kun har spiret i meget ringe Omfang om Efteraaret. Spiretallene for samme Art fra de forskellige Lokalteter, A, B og C, viser nogen Variation. Alm. Kvik har saaledes noget højere Spiretal fra C end fra A og B, Kruset Skræppe betydeligt højere fra B end fra A og C, og Lugtløs Kamille noget højere fra A og B end fra C. De øvrige Arter har ikke spiret i saa stor Udstrækning i Efteraarsmaanederne, at der kan foretages nogen Vurdering af dette Spørgsmaal. Gennemgaaende har Arterne om Efteraaret spiret bedst fra Dybde 0 cm, og kun Alm. Kvik har spiret i nævneværdigt Omfang fra større Dybde end 2 cm.

Tallene for Arternes Spiring i det følgende Foraar og Sommer ses i Talkolonnerne 5—7 fra venstre. Arterne har i Foraaret og Sommeren 1943 i det store og hele spiret i langt større Omfang end i Efteraaret 1942. Det ses endvidere, at Arterne forholder sig forskelligt m. H. t. Spiredybde. De fleste giver omtrent lige mange Planter fra 0 til 2 cm. Ager-Gaaseurt, Ager-Svinemælk, Gul Okseøje, Hvidmelet Gaasefod og Lugtløs Kamille dog flest fra 0 cm. De samme Arter spirer ved denne Undersøgelse ikke i nævneværdigt Omfang fra større Dybde end 2 cm. Dette gælder iøvrigt ogsaa for Gul Okseøje, Alm. Hyrde-taske, Glat Vejbred og Rødknæ. Som ved Spiringen i Efteraarsmaanederne ses der ved Spiringen Foraar og Sommer at være nogen Variation i Spiretallene hos Frø fra forskellige Lokalteter. Dette gælder saavel m. H. t. Spiringen fra 0 cm som til Spiringen fra de større Saadybder.

Paa Spireapparat (3 sidste Kolonner i Tabel 1) har Arterne, med Undtagelse af Blegbladet Pileurt og Hvidmelet Gaasefod, spiret i større Omfang end i Marken. Ogsaa i disse Spiretal ses

der at være en Variation fra Lokalitet til Lokalitet, men det maa erindres, at de fleste Arter endnu ikke har spiret færdig, og at der derfor kan ske væsentlige Forandringer i Spiretallene.

Tabel 2. Spiring af Ukrudtsfrø Foraar og Sommer 1943. I Marken er Frøene saaet i 2 cm Dybde.

Art	Saa- dybde i cm	Saaet i Marken d. 4/4 1943		Opb. Vinteren over paa Loftet
		% Spiring efter Opbev. Vinteren over paa Loftet	i Jorden	Lagt paa Spireapparat den 6/8 1943
Ager-Gaaseurt	2	1	1	54
Ager-Kaal	2	21	76	46
Ager-Sennep	2	76	67	27
Ager-Svinemælk	2	17	17	93
Ager-Tidsel	2	22	67	69
Alm. Kvik	2	80	85	78
Blegbladet Pileurt.	2	72	87	71
Gul Okseøje	2	2	5	28
Hvidmelet Gaasefod	2	8	50	12
Kruset Skræppe	2	26	58	99
Lugtløs Kamille	2	2	2	88
Vild Gulerod	2	13	36	83
Alm. Hyrdetaske ¹⁾	2	2	11	
Glat Vejbred ¹⁾	2	0	1	
Rødknæ ¹⁾	2	3	4	
Alm. Mælkebøtte ²⁾	2	91		91
Følfod ²⁾	2	78		90

1) Disse 3 Arters Frø blev ikke undersøgt paa Spireapparat.

2) Frø af Alm. Mælkebøtte og Følfod blev indsamlet henholdsvis 24. Maj 1943 og 6. Maj 1943 og udsaaet i ukogt Jord henholdsvis 29. Maj 1943 og 8. Maj 1943.

Resultaterne i Tabel 2 viser Arternes Spiring efter Saaning i 2 cm Dybde i Foraaret 1943. Saaningen i Marken fandt Sted den 4. April, og Resultaterne fra Markundersøgelserne gaar fra denne Dato og indtil den 17. Oktober 1943. Spiringen paa Spireapparat gælder kun Frø, der Vinteren over havde været opbevaret i tør Tilstand paa Loftet. Som det ses, blev Frøene først

lagt til Spiring den 8. Juni, og Resultaterne omfatter saaledes kun Spiringen i 4 Maaneder indtil den 17. Oktober 1943.

Ager-Sennep har i Marken spiret i omtrent lige stort Omfang efter Opbevaring paa Loftet og i Jorden. Det samme gælder Alm. Kvik og Blegbladet Pileurt. Andre Arter som Ager-Kaal, Ager-Tidsel, Hvidmelet Gaasefod, Vild Gulerod og Alm. Hyrdetaske ses ved denne Undersøgelse at spire bedst efter Opbevaring i Jorden. Ager-Gaaseurt, Gul Okseøje, Lugtløs Kamille, Glat Vejbred og Rødknæ har kun spiret frem i ringe Udstrækning. Dette kan dog skyldes, at 2 cm faktisk er for stor Saadybde for disse Arter, særlig synes dette at gælde for Ager-Gaaseurt, Lugtløs Kamille og Glat Vejbred (sml. ogsaa Tabel 1 og 3).

Som foran omtalt blev Frøet først lagt paa Spireapparat ca. 2 Maaneder efter Saaningen i Marken. Trods dette har en Del af Arterne spiret i større Udstrækning i Laboratoriet end i Marken i det Tidsrum, som denne Omtale gælder.

Undersøgelserne er i Foraaret 1943 blevet udvidet med de to ondartede Ukrudtsplanter: Almindelig Mælkebøtte (*Taraxacum vulgare* L.) og Følfod (*Tussilago farfara* L.). Frøet af disse to Arter har straks efter Indsamlingen givet et betydeligt Antal Planter, og Spiretallene fra Laboratoriet ligger ligeledes højt.

I Tabel 3 ses de foreløbige Resultater fra Frøspiringen i Efteraaret 1943. Spiretallene er Resultatet af Optællingerne fra Saaningen i Marken den 20.—21. August, indtil Vinteren standse Spiringen. Undersøgelserne paa Spireapparat gælder fra den 25. August til den 31. December, d. v. s. omtrent for samme Tidsrum som Markundersøgelserne.

De Frø (4. Talkolonne i Tabel 3), der blev høstet samme Efteraar, som Udsaaningen fandt Sted, viser overensstemmende med Resultatet fra 1942 smaa Spiretal for en Række Arter. Alm. Kvik, Kruset Skræppe og Lugtløs Kamille, der ved Undersøgelserne i Efteraaret 1942 spirede i ret stort Omfang, har her givet endnu flere Planter. Dette hænger sikkert sammen med, at Udsaaningen af Arterne i Efteraaret 1943 i Overensstemmelse med Aarets Tidlighed fandt Sted ca. en Maaned tidligere end i 1942.

Tabel 3. Spiring af Ukrudtsfrø i Efteraarsmaanederne 1943. I Marken er Frøene saaet i 5 forskellige Dybder.

Art	Saa- dybde i cm	Saaet i Marken $\frac{20}{8}$ — $\frac{21}{8}$ 1943		$\frac{0}{0}$ Spiring	
		% Spiring efter Opbev. 1 Aar		Lagt paa Spire- apparat $\frac{25}{8}$ 43	
		paa Loftet	i Jorden	Høstet 1943	Høstet 1943
Ager-Gaaseurt	0	3	87	2	56
	2	0	4	0	
	4	0	0	0	
	6	0	0	0	
	8	0	0	0	
Ager-Kaal	0	6	61	2	46
	2	0	97	0	
	4	1	72	0	
	6	1	49	0	
	8	0	6	0	
Ager-Sennep	0	33	38	1	37
	2	18	17	0	
	4	17	5	0	
	6	8	1	0	
	8	2	0	0	
Ager-Svine- mælk	0	13	64	7	86
	2	0	28	0	
	4	0	2	0	
	6	0	0	0	
	8	0	0	0	
Ager-Tidsel	0	7	44	8	84
	2	3	66	3	
	4	0	23	1	
	6	0	2	0	
	8	0	0	0	
Alm. Kvik	0	58	68	53	86
	2	98	97	71	
	4	62	50	25	
	6	10	7	4	
	8	1	0	0	
Blegbladet Pileurt	0	28	3	0	23
	2	61	8	1	
	4	47	5	0	
	6	19	2	0	
	8	4	0	0	

(Tabel 3 fortsat)

	0	6	77	16	34
	2	0	39	0	
Gul Okseøje	4	0	12	0	
	6	0	0	0	
	8	0	0	0	
	0	3	68	0	10
Hvidmelet	2	2	22	0	
Gaasefod	4	1	21	0	
	6	0	4	0	
	8	0	0	0	
	0	76	98	68	100
Kruset	2	7	84	6	
Skræppe	4	1	58	0	
	6	0	12	0	
	8	0	0	0	
	0	98	98	92	82
Lugtløs Kamille	2	0	2	1	
	4	0	0	0	
	6	0	0	0	
	8	0	0	0	
	0	47	64	77	95
Vild Gulerod	2	13	33	48	
	4	4	7	11	
	6	0	0	0	
	8	0	0	0	

Endvidere følgende Arter, saaet i 0, 2 og 4 cm Dybde:

Alm. Hyrde-	0	13	82	11	40
taske	2	4	85	0	
	4	0	1	0	
	0	0	20	0	100
Glat Vejbred	2	0	5	0	
	4	0	0	0	
	0	8	60	5	70
Rødknæ	2	1	23	0	
	4	0	1	0	

(Tabel 3 fortsat)

Alm. Mælke-	0	79	79	93
bøtte ¹⁾	2	22	33	
	4	1	1	
<hr/>				
Følfod ¹⁾	0	0	0	0
	2	0	0	
	4	0	0	

For at Frøenes Modningsgrad ikke skulde øve forstyrrende Indflydelse paa Resultaterne, har det nøje været paaset, at Frøene ved Indsamlingen var fuldmodne. Dette kunde imidlertid ikke overholdes for Alm. Kvik og Vild Gulerod i 1943, fordi disse Arter ikke helt havde naaet dette Stadium, da Frøene skulde anvendes. Trods dette uheldige Forhold foretrak vi at tage disse to Arter med, fremfor at lade dem udgaa af Undersøgelsen. Det er muligt, at dette Forhold kan være Aarsag til, at Vild Gulerod har spiret i betydelig større Udstrækning i Efteraaret 1943 end i 1942. Den tidligere Saaning spiller sikkert ogsaa en Rolle.

Ager-Sennep har efter Opbevaring i ca. 1 Aar henholdsvis paa Loftet og i Jorden omtrent spiret i lige stor Udstrækning. Dette gælder ogsaa Lugtløs Kamille, Alm. Kvik, Kruset Skræppe og tildels Vild Gulerod. De sidstnævnte 4 Arter er ofte ondartede Ukrudsplanter i Frøavlens. De øvrige Arter viser de højeste Spiretal efter Opbevaring i Jord, dog med Undtagelse af Blegbladet Pileurt, hvor Forholdet er omvendt. Frø af Alm. Mælkebøtte har efter 3 Maaneders Opbevaring paa Loftet og i Jorden givet et stort Antal Planter i Marken, hvorimod Frø af Følfod efter ca. 3 Maaneders Forløb helt har mistet Spireevnen.

Som det ved Omtalen af Resultaterne i Tabel 1 er berørt, ses der ogsaa i Tabel 3 at være en meget stor Forskel paa Arternes Forhold over for Saadybden. Ved denne Undersøgelse har Ager-Kaal, Ager-Sennep, Alm. Kvik, Blegbladet Pileurt og Kruset Skræppe frembragt et ret stort Antal Planter helt fra 6 cm Dybde, medens Ager-Gaaseurt, Ager-Svinemælk, Lugtløs

¹⁾ For Frø af Alm. Mælkebøtte og Følfod, der blev indsamlet i Foråret 1943, gælder Opbevaringen kun fra henholdsvis 29. og 8. Maj 1943.

Kamille, Hyrdetaske, Glat Vejbred, Rødknæ og Alm. Mælkebøtte er Eksempler paa Arter, som kun i mindre Omfang har frembragt Planter fra større Dybde end 2 cm. Imellem disse to Grupper ligger Ager-Tidsel, Gul Okseøje, Hvidmelet Gaasefod og Vild Gulerod.

Resultaterne i Tabel 3 er særlig interessante derved, at de viser Spiringen af de 3 Kategorier af Frø, som Praktikerne hvert Efteraar stilles overfor, nemlig:

1. Frø, som ved Udsæd eller Affald kommer ud paa Marken om Efteraaret efter Opbevaring et Aars Tid under tørre Forhold.
2. Frø, som findes i Muldlaget og kommer frem til Overfladen ved Jordbehandlingen om Efteraaret.
3. Frø, som hvert Efteraar i større eller mindre Mængde er afkastet fra frøbærende Planter paa Marken.

Som allerede berørt er der foretaget Optælling af Kimplanter i Marken med regelmæssige — i Reglen med en Uges Mellemrum. Optælling paa denne Maade giver Mulighed for nærmere at bedømme Arternes Spireforløb. Saaledes faas der Oplysning om, hvor hurtigt en Art spirer frem i Forhold til de øvrige og desuden om, hvor lang Tid der hengaar fra det Tidspunkt, da Spiringen indledes hos de Frø, der ligger paa Overfladen, til Kimplanterne kommer frem fra Saadybderne 2, 4, 6 og 8 cm, paa hvilket Tidspunkt det største Antal Planter kommer frem fra de forskellige Dybder o. s. v. Det er Spørgsmaal, som har Interesse for Bekæmpelsen i Praksis. Ukrudtsfrøene ligger jo ogsaa i forskellige Dybder ude i Jorden, og man maa regne med, at visse Ukrudtsarter spirer frem igennem et ret langt Tidsrum. Dette maa der tages Hensyn til ved den mekaniske Bekæmpelse, f. Eks. ved Ukrudtsharvning, Radrensning, Hakning o. lign.

I denne Beretning over de foreløbige Resultater er der givet Oplysning om Arternes Spiring Foraar og Efteraar. De nærmere Enkeltheder vil fremkomme senere, naar Undersøgelserne til sin Tid er afsluttet.

IV. Sammendrag.

1. Frø af 12 Ukrudtsarter, indsamlet fra 3 forskellige Lokalteter, blev i Efteraaret 1942 udsaaet i Marken i 5 forskellige Dybder nemlig 0, 2, 4, 6 og 8 cm. Af de samme Arter blev der endvidere lagt Frø til Spiring paa Spireapparat i Laboratoriet. De Arter, der spirede i størst Udstrækning i Marken om Efteraaret, var Alm. Kvik, Kruset Skræppe og Lugtløs Kamille. Frøenes Evne til at frembringe Planter i Marken varierede noget fra Lokaltet til Lokaltet.

2. I det følgende Foraar blev Frø, der dels havde været opbevaret i Jorden i 25 cm Dybde dels paa Loftet i tør Tilstand, udsaaet i Marken i 2 cm Dybde. Nogle Arter spirede i lige stort Omfang efter Opbevaring i Jorden og paa Loftet, medens andre spirede bedst efter Opbevaring i Jorden.

3. I Efteraaret 1943 blev Arterne saaet i Marken i 5 forskellige Dybder. Saaningen omfattede foruden Frø, der blev høstet i 1943, ogsaa aargammelt Frø. Det aargamle Frø havde siden Efteraaret 1942, dels været opbevaret i Jorden i 25 cm Dybde dels paa Loftet under tørre Forhold. I Modningsaaret spirede som i 1942 Alm. Kvik, Kruset Skræppe, Lugtløs Kamille og Vild Gulerod i stor Udstrækning, medens de øvrige Arter kun spirede i mindre Omfang. Efter 1 Aars Opbevaring spirede en Række Arters Frø i ret stor Mængde; gennemgaaende var Spiretallene størst efter Opbevaring i Jorden.

4. Der var stor Forskel paa Arternes Evne til at frembringe Planter fra de forskellige Saadybder. Af Arter, der om Efteraaret frembragte Planter fra større Saadybder, nævnes: Ager-Kaal, Ager-Sennep, Alm. Kvik, Blegbladet Pileurt og Kruset Skræppe, fra mindre Dybder: Ager-Gaaseurt, Ager-Svinemælk, Lugtløs Kamille, Alm. Hyrdetaske, Glat Vejbred, Rødknæ og Alm. Mælkebøtte.

Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri.

Fra Arkitekt G. Garde, Gentofte, har Redaktionen modtaget et Indlæg i Tilknytning til Bygningskonsulent Iver A. Hansens Artikel om Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri i Hæfte 4. Vi gengiver her Indlægget og bringer samtidig nogle Bemærkninger fra Bygningskonsulent Iver A. Hansen, uden at det dermed er Hensigten at aabne nogen egentlig Diskussion om Spørgsmaalet her i Tidsskriftet.

I.

Af Arkitekt G. Garde.

I „Tidsskrift for Landøkonomi“ Hæfte 4, 1944, findes en Artikel med denne Overskrift af Bygningskonsulent Iver A. Hansen, hvortil jeg gerne vil have Lov til at fremkomme med nogle Bemærkninger, da det, som det saa klart fremgaar af nævnte Artikel, er et Spørgsmaal af stor Betydning for Landbrugsbyggeriet, uden at det endnu har naaet en afklaret Form. Arbejdet for at naa frem til en god Løsning af Spørgsmaalet maa ikke ligge stille, et Resultat skulde gerne være naaet til den Tid, Byggeriet atter kan tage Fart.

Konsulent Iver A. Hansen paapeger Værdien af Samarbejdet mellem de tre Parter, der skal projektere Landbrugsbygninger: Arkitekter, Ingeniører og Landbrugseksperter, og det er uden Tvivl et meget vigtigt Punkt; mon ikke en stor Del af Aarsagen til de mindre heldige Maader, Konsulentvirksomheder er oprettet paa forskellige Steder, kan søges i det manglende Samarbejde? Sagen er ikke blevet drøftet til Bunds mellem disse Parter, og Landboorganisationerne har ikke haft tilstrækkeligt Kendskab til Arkitektvirksomheder til at have Forstaaelse af, hvordan Sagen bør gribes an.

En af de grundlæggende Forudsætninger for Samarbejde er Forstaaelse af den anden Parts Arbejde, og her synes jeg, at det i nogen Grad glipper. Saaledes er Konsulent Iver A. Hansen ikke i Tvivl om, at det er en Arkitektforretning, der skal drives af disse Konsulentvirksomheder, men at betro det til Arkitekter at drive dem er et Skridt, man ikke vover at tage. Det beror vel først og fremmest paa, at man regner det for en given Ting, at Udformningen af Grundplaner o. lign. er Specialistarbejde, der er Arkitekten uvedkommende,

medens dennes Arbejde blot skulde bestaa i at sætte nogle Facader paa og beregne nogle Konstruktioner; og saa er Forholdet dog i Virkeligheden det, at det er umuligt for en Arkitekt at tegne et Bygningskompleks, uden at være med i Planlægningen fra første Begyndelse, lige fra Udarbejdelsen af Grundplan og Situationsplan. Det er hævdet, at Arkitekten mangler Indsigt i Landbrugets specielle Forhold, Arbejdsmaader, og hvad der iøvrigt er Grundlag for Projekteringen. Denne Paastand er ved at blive en Myte og savner Grund i Virkeligheden. Landbrugsbyggeri er ikke mere kompliceret end saa meget andet Byggeri, Arkitekter beskæftiger sig med; at der her, som i andre Opgaver, kræves Kontakt med denne, godt Samarbejde med Byggherren og de specielle Sagkyndige, er kun naturlige Forudsætninger for alt Arkitektarbejde og Krav, der ogsaa kan opfyldes, naar det gælder Landbrugsbyggeri. De, der har Kendskab til Landbrugsbyggeri, vil ogsaa erkende Rigtigheden af dette.

Behovet for Konsulentvirksomhederne klarlægges paa udmærket Maade af Konsulent Iver A. Hansen, og glædeligt er det, at Landmændene vil benytte sig af dem; dette, at Landboorganisationen staar bag ved, skaber en god Kontakt mellem Landmanden og Arkitekten, og der er Sikkerhed for, at Hjælpen ydes bedst og billigst muligt. Jeg vil antage, at det er en af de vigtigste Sider af Konsulentvirksomheden, at der sluttes Kontakt mellem den byggende og den projekterende, hvorfor jeg ikke deler Konsulent Iver A. Hansens Bekymring for, at mange smaa Kontorer, spredt over hele Landet, vil være en daarlig Løsning paa Sagen. Det er naturligvis rigtigt, at disse ikke er i Stand til at drive en udpræget Forsøgsvirksomhed ved Siden af Projekteringsarbejdet, men dette er vel nok en Specialopgave, der vanskeligt finder Plads indenfor Konsulenternes almindelige Arbejdsfelt. For mig staar det som det vigtigste: at Landbrugets Bygningsproblemer bliver behandlet — i alle Detailler — af Fagfolk paa Byggeomraadet. Konsulent Iver A. Hansen mener, at der vil være Fare for, at Patentjageri skal ødelægge Samarbejdet inden for de smaa Byggekontorer; det skal man nu ikke være saa bange for. Saadant Patentjageri ligger i hvert Fald Arkitekter meget fjernt, og Arkitektarbejde bestaar jo heller ikke i „Opfindelser“ paa Byggeomraadet. En god Plantype kan der ikke tages Patent paa, den er til Raadighed til videre Udformning og Forbedring af andre. Naar der skabes gode Resultater ved Konsulentens Arbejde, vil disse vel naturligt finde Vej til Landbrugets Fagskrifter, hvorved der ikke blot gives Meddelelse om Konsulentarbejdet, men tillige skabes Interesse for Bygningsproblemerne inden for Landbokredse.

De økonomiske Problemer skal jeg ikke komme nærmere ind paa, blot nævne, at den Uvilje, der eksisterer mod at betale for Projektering, naar man er vant til at klare den Side af Sagen direkte

med Haandværkerne uden at betale for Tegningsarbejde, maa vel for en Del være forårsaget af den Antagelse, at Arbejdet udføres gratis af Haandværkerne. Da det imidlertid er et saa stort Arbejde, at det maa honoreres, vil det sikkert i de fleste Tilfælde være inkluderet i Entreprisensummen, uden dog at figurere som en særlig Post. Der betales altsaa for Arbejdet, selv om det ikke udføres af en Arkitekt, og det vil vel ikke blive uoverkommeligt at betale et Arkitekthonorar. Landboforeningernes Budget skulde ikke belastes i nævneværdig Grad af Konsulentvirksomheden med Undtagelse af Betaling for den Hjælp i Smaaspørgsmaal, der skal klares som Medlemservice samt for Udførelse af Standardtegninger o. lign., der skal være til almindelig Afbenyttelse for Medlemmerne.

Det er mit Haab, at disse personlige Betragtninger maa være medvirkende til, at Sagen om Konsulentvirksomheder i Byggesager maa blive taget op til Drøftelse mellem de interesserede Parter. Jeg vil sikkert blive beskyldt for at pleje Arkitektstandens Interesser, men Sagen er det vigtigste for mig, — tro mig, hvem der vil.

At der er en lang Vej til en god Løsning af disse Spørgsmaal, er tydeligt, naar der fra Landboforeningerne ses med en saadan Skepsis paa Arkitektens Arbejde, at der — „et eller andet Sted i Danmark“ — kan forlanges, at han skal udføre ti Byggearbejder gratis for Foreningen, før man vil forhandle nærmere med ham om Sagerne. Men Parterne maa komme til en Forstaaelse, om Konsulentvirksomhederne skal blive til Gavn for Landbrugsbyggeriet.

II.

Af Bygningskonsulent Iver A. Hansen

Foranlediget af min Artikel i Hæfte 4 fremkommer Hr. Arkitekt Garde med nogle Kommentarer. Uden at ville indlede nogen Diskussion om dette Spørgsmaal her i Tidsskrift for Landøkonomi vil jeg dog gerne understrege min Udtalelse i Artiklen om, at *der bliver Brug for mange Arkitekter til Landbrugsbyggeriet*, medens Arkitekt Garde til Gengæld lader skinne igennem, at *der slet ikke er Brug for nogen Landøkonomer i dette Foretagende*.

Arkitekt Garde mener ganske vist, at det var en glimrende Ordning, om Landøkonomer — i Ly af Organisationerne — rejste rundt som Repræsentanter eller Agenter for Arkitekterne. Andet bliver der ikke at bestille for Landøkonomerne, naar deres Indsats efter Arkitekt Gardes Mening blot skal bestaa i at skabe Kontakt mellem Bygherre og Arkitekt. Det vilde unægtelig være en nem og behagelig Ordning for Arkitekterne. Dog, før det første kan det næppe være Arkitekt Gardes Mening, at Landbrugsorganisationerne skulde være interesseret i at bruge Penge til Reklame for Arkitekterne og for det

andet vilde ingen Landøkonom kunne betragte det som en Livsopgave blot at rende Landet rundt med Skiltet.

Jeg tvivler ikke om, at Hr. Garde vil tjene *Sagen*, men jeg kan ikke indse, at hans Forslag rummer nogen Mulighed derfor.

Arkitekt Garde er utilfreds med, at Landbrugsorganisationerne ikke vil overlade Arkitekterne at drive Organisationernes „Forretning“. Lad os i denne Forbindelse erindre, at i det mindste een Landbrugsorganisation har truffet Aftale med en Arkitekt om Ledelsen af dens Konsulentvirksomhed i Landbrugsbyggeri; man har altsaa to Former for Virksomheden: Samarbejdet mellem Landøkonom, Arkitekt og Ingeniør samt den Form, som Hr. Garde foretrækker: det hele overladt til Arkitekten. Erfaringerne med hver især skal saa med Tiden vise, hvilken Organisationsform, der i Fremtiden bør foretrækkes.

Mon vi ikke kan være enige om, at naar Landmændene gennem deres Organisation har Bud efter baade Arkitekter, Ingeniører og Landøkonomer, saa er det ikke blot en Gestus over for Parterne, men saa er det alene, fordi der er Brug for den Viden og Kunnen, som de paa hvert sit Felt sidder inde med.

Ifald Arkitekt Garde ikke har forstaaet min Artikel rigtigt, skal jeg sammenfatte den i følgende Hovedtræk:

Fra Landbruget er der rejst Krav om, at der gøres noget for at rationalisere Landbrugsbyggeriet.

Igennem de faglige Organisationer oprettes en Institution, som skal være Landmændene behjælpelige med deres Byggeproblemer. Til dette Formaal antager Institutionerne de Arkitekter, Ingeniører og Landøkonomer, der er Brug for.

Et snævert Samarbejde mellem disse borger for et godt fagligt Resultat.

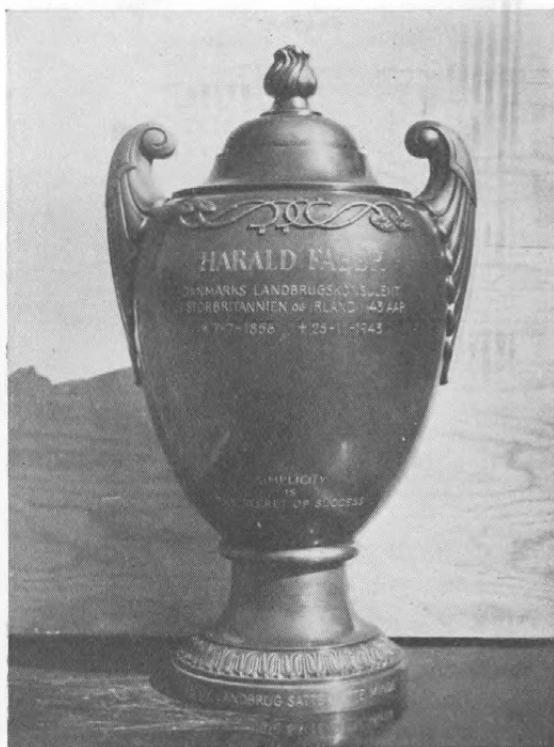
Organisationerne driver selv Forretningen og lønner Funktionærerne. Dette er en Borgen for, at Projekteringsarbejdet kan gøres billigere, end Tilfældet er under andre Former.

Denne Ordning er Organisationerne i Præstø Amt gaaet ind for; forøvrigt er det ikke noget nyt, idet *Sagen* er organiseret paa omtrent samme Maade i Sverige.

Det er mit Haab, at alle Landbrugsorganisationerne vil indse Betydningen af, at de selv beholder Initiativet, og det skulde ikke være saa vanskeligt i Andelslandet Danmark.

Statskonsulent Fabers Minde hædres.

HARALD FABER

Danmarks Landbrugskonsulent i Storbritannien
og Irland i 43 Aar

• 7-7-1856 † 25-11-1943

Simplicity
is
the secret of success

Dansk Landbrug satte dette Minde

I taknemmelig Erindring om den Indsats for dansk Landbrug, som Statskonsulent Harald Faber igennem 43 Aar øvede som Danmarks Landbrugskonsulent i England, overrakte Landbrugsministeriet og Landbrugets Organisationer: Landbrugsraadet, De samv. danske Landboforeninger, De samv. danske Husmandsforeninger, De samv. danske Andelsselskaber og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ved en Højtidelighed den 21. Juni Fru Faber en Mindeurne til Opsætning i Urnehallen paa Bispebjerg Krematorium. Mindeurnen bærer ovenstaaende Inskription.

Ved Højtideligheden talte Landstingsmand H. Hauch om Statskonsulent Fabers utrættelige Arbejde for vort Landbrug og fremhævede hans elskværdige Aabenhed, beskedne Ridderlighed og store Trofasthed under Livets skiftende Kaar.

Litteratur.

Fodermesterbogen.

Fodermesterbogen. Haandbog for Fodermestre og Besætningsejere. Af Konsulenterne *Tage Andersen* og *Th. Vendelbo Andersen*, Dyrlæge *Arne From*, Forsøgsassistent *K. Hansen*, Fodermestrene *J. Gade Holm* og *B. V. Kjærshøj*, Forstander *L. Lauridsen*, Fodermester *Chr. Ringved*, Forsøgsleder, Dr. agro. *V. Steensberg* og Landbrugslærer *H. Westerlund*. 559 Sider, 178 Illustrationer. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Pris 12,50 Kr.

Kun et mindre Antal af Landets Fodermestre og Besætningsejere har faaet nogen teoretisk Undervisning i, hvad Fodermesterens Gerning omfatter.

I den foreliggende Bog har man derfor gjort et Forsøg paa at samle Hovedparten af den teoretiske Viden, der maa anses for nødvendig, fremstillet i en saadan Form, at enhver kan læse den med Udbytte. Desuden har man søgt at samle en Række Raad og Vejledninger vedrørende den praktiske Side af Arbejdet, som især vil kunne komme Besætningsejere og Fodermestre, der kun har beskæftiget sig med det praktiske Arbejde i ganske faa Landbrug og derfor ikke har høstet noget stort Fond af Erfaringer, tilgode.

I Afsnittet om *Kvæg og Kvægavl* gøres der Rede for de her i Landet benyttede Racers Oprindelse, Fortrin og Mangler. Dernæst gives der en Oversigt over det arvelige Grundlag for Kvægavlen, Avlsmetoderne og de Midler, der benyttes i Avlsarbejdet: Kontrolforeninger, Stambogsføring, Dyrskuer, Kvægavlsforeninger, Afkomsundersøgelser m. m.

Det praktiske Arbejde i Kostalden omtales i et Afsnit om *Kostaldens Indretning og Staldarbejdet* samt i et særligt udførligt Afsnit om Malkearbejdet — Haand- saavel som Maskinmalkning — og Mælkens Behandling.

Ogsaa Kvægets Fodring faar en grundig Omtale. I særlige Afsnit behandles Malkekøernes, Ungkvægets, Avlstyrenes og

Fedekvæggets Fodring, og der redegøres for de enkelte Fodermidler og deres Anvendelse ved Fodringens Planlægning.

Bogen har tillige et Afsnit om Kvæggets Sundhedspleje og de vigtigste Kvægsygdomme. Der er her lagt Vægt paa at give Vejledning, som Fodermesteren i det praktiske Arbejde kan have Gavn af; det er ikke Hensigten at overflødiggøre Dyrlægens Hjælp, men netop at understøtte Dyrlægens Arbejde ved at paapege, hvad Fodermesteren bør tage Vare paa. Omtalen af Fødselshjælp og Fødselsvanskeligheder udgør derfor en ret stor Part af dette Afsnit.

Da i alle Tilfælde Besætningsejerne og meget ofte tillige Fodermestrene maa have Kendskab til Svinenes Fodring og Pleje, er der givet en ret udførlig Omtale af de herhenhørende Spørgsmaal, afsluttet med et ganske kort Afsnit om Svineavlzarbejdet.

Bogens sidste Afsnit omhandler Hjemmeslagtning, et Emne, som mange Fodermestre sikkert vil være glade for at faa en Del Oplysning om, idet Hjemmeslagtningen — i alle Tilfælde paa de større Gaarde — hører til Fodermesterens Arbejdsomraade.

Selv om de seneste Aar har set et stort Antal af Landbrugsbøger, saa er denne Bog dog den første, som i et søger at samle de Oplysninger, en Fodermester har Brug for. Bogen vil være en Hjælp til saavel Fodermestre som Besætningsejere i deres Arbejde med Udnyttelsen af Hovedparten af Danmarks Høst.

Udkomne Bøger.

Ribe Amts Mejeriforening gennem 50 Aar. Udarbejdet af et Udvalg ved Statskonsulent J o h s. J e n s e n. Udgivet af Ribe Amts Mejeriforening i Anledning af Foreningens 50 Aars Jubilæum den 7. Juni 1944. 132 Sider. (Esbjerg 1944).

Beskæftigelsesproblemet i Danmark ved Overgangen fra Krigs- til Fredsøkonomi. Af K a j V. P e t e r s e n. Udgivet af Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse, Aarhusafdelingen. 96 Sider. (Aarhus 1944).

Danmarks Mineraler. Af O. B. Bøggild. Illustreret og med engelsk Resumé. Udgivet af Danmarks geologiske Undersøgelse. II. Række, Nr. 71. 68 Sider. (Kbhvn. 1943).

Nordvestsjælland's Geologi. Ved V. Milthers. Med 2 Kort og en Tabel. Udgivet af Danmarks geologiske Undersøgelse. V. Række, Nr. 6. 185 Sider. (Kbhvn. 1943).

Kogebog. Af Else Overgaard Andersen. Det danske Forlag. 380 Sider. (Kbhvn. 1944).

Forsøg med Grøntsager og Frugt. Meddelelse Nr. 2 fra Dansk Køleinstitut. Akademiet for de tekniske Videnskaber. 13 Sider. (Kbhvn. 1944).

Foreløbige Lagringsforsøg med Æg. Meddelelse Nr. 3 fra Dansk Køleinstitut. Akademiet for de tekniske Videnskaber. 11 Sider. (Kbhvn. 1944).

Forsøg med Murværk af Molersten og almindelige Teglsten. Af Professor E. Suenson og Civilingeniør H. Dührkop. Med engelsk Resumé. Udgivet af Akademiet for de tekniske Videnskaber og Dansk Ingeniørforening. 77 Sider. (Kbhvn. 1944).

The experimental formation of Brassica juncea czern. et coss. Af K. J. Frandsen. Med dansk Resumé. Udgivet med Støtte af Landbo- og Husmandsforeningernes Frøsalg. Særtryk af Dansk botanisk Arkiv, Bd. XI, Hæfte 4. 17 Sider. (Kbhvn. 1943).

Vildtets Liv. Strejflys over vore almindelige Vildtarters Færd i Mark og Skov. Af Poul Hansen. 46 Sider. Det danske Forlag. (Kbhvn. 1944).

Beretning fra V. Steins analytisk-kemiske Laboratorium ved F. Bjørn-Jensen om Undersøgelser foretagne i Aaret 1943. 24 Sider. (Kbhvn. 1944).

23. *Aarsberetning fra Dansk Landbrugs- og Handelslaboratorium, Odense*. Ved R. Krogh. 23 Sider. (Odense 1944).

Driftøkonomien i Landbruget. De vigtigste Faktorer, der øver Indflydelse paa Landbrugets Økonomi. Af K. Møller, Hammerum. 164 Sider. (Hammerum 1944).

Nutrition of the cultivated mushroom. Af Cecil Tre-schow. Med dansk Resumé. 190 Sider. (Kbhvn. 1944).

Landbrugets Prisforhold i Juni Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Juni Md.	Juni Md.	Jan.-Juni Md.	Maj Md.	Juni Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	27,88	27,98	25,95	28,20	27,45	25,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	232	210	224	225	240
Slagterisvin, (sl. V.)	268	263	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	279	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	58	67	39	37	52
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	811	806	798	800	780
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2500	2500	2812	3000	2925
Hvede	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25	29,25
Rug	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	31,70	26,67	24,18	24,60	25,00
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,50	25,00	24,80	25,10	25,30
Sv. Ammoniak	24,65	24,40	24,90	24,50	24,80	25,00
40 pCt. Kaligødning	18,69	19,02	18,90	19,25	19,45	19,45

1) Inkl. Tillæg.

2) Bestaaet Tuberkulinprøven.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan- Juni Md.	Juni Md.	Jan- Juni Md.	Maj Md.	Juni Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	266	247	269	261	247
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	197	178	190	191	203
Slagterisvin	291	286	295	294	293	293
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	339	339	382	407	397
Hvede	212	212	212	212	212	212
Rug	253	253	253	253	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	461	388	352	358	364
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	127	130	128	130	131
40 pCt. Kaligødning	157	160	159	161	163	163
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	224	221	224	223	221
Husdyrprodukter, ialt	242	239	239	242	242	242
Korn	216	216	216	216	216	216
Planteprodukter, ialt	238	241	233	243	250	250
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	242	240	238	242	242	242
Kunstgødning	164	168	170	158	160	161
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Planteavl 1943.

Af Konsulent *H. Land Jensen.*

Vejrforholdene.

Aaret 1943 var med Hensyn til klimatiske Betingelser forholdsvis gunstigt, og blandt Krigsaarene vil det blive regnet for et af de gode Aar. 1940 og 1941 husker vi paa Grund af de strenge Vintre og egnsvis meget tørre Somre. 1942 var ogsaa mærket af streng Vinterkulde, men Sommeren blev god, og de forholdsvis gunstige Vejrforhold fortsatte i 1943.

Enkeltheder vedrørende Klimaforholdene, saaledes som de oplyses gennem Meteorologisk Instituts Maalinger, findes anført i Tabel 1. Efteraaret var meget mildt og gav omkring normal Nedbør. Herefter fulgte i Januar Maaned en kort Kuldeperiode, der, hvad Frostgrader angaar slet ikke kunde maale sig med de tre foregaaende strenge Vintre, og hermed var Vinteren for øvrigt forbi. Februar havde meget høj Middeltemperatur. Det angives, at vi skal helt tilbage til 1874 for at finde tilsvarende højt Tal for denne Maaned. I Marts og April fortsatte det milde Vejr, nu og da afbrudt af kølige Perioder med nogen Nattefrost, der dog gennemgaaende var sjældnere end normalt for Foraaret, til Trods for, at dette begyndte tidligt. I de egentlige Sommermaaneder var Middelttemperaturen omkring eller lidt over det normale, ogsaa Efteraaret var forholdsvis mildt.

Der faldt rigelig Nedbør i Januar og Februar, saa Jorden blev blødt godt op, hvilket utvivlsomt blev af stor Betydning, da de tre følgende Foraarsmaaneder gav væsentligt under normal Nedbør. Mod Slutningen af Maj havde man det mange Steder temmelig tørt, bortset dog fra det vestlige Jylland, der fik gode Bløder i Begyndelsen af Maaneden. For Afgrødernes Vækst kom det til at spille en meget stor Rolle, at der i Juni faldt

Tabel 1. Temperatur, Solskinstimer og Nedbør 1943.
(Efter Meteorologisk Institut).

	Temperatur C°		Antal Solskinstimer		Nedbør	
	1943	Normal	1943	Normal*)	1943	Normal
Januar	÷0,6	0,1	25	36	63	44
Februar	3,9	÷0,1	62	67	52	34
Marts	4,3	1,6	198	125	22	41
April	7,8	5,5	163	176	33	40
Maj	11,7	10,7	320	256	22	42
Juni	14,8	14,2	255	268	60	47
Juli	16,6	16,0	276	249	36	64
August	15,8	15,3	217	227	145	80
September	13,4	12,3	142	170	42	57
Oktober	9,9	8,1	117	101	36	66
November	4,3	4,1	50	48	67	53
December	2,1	1,6	44	28	29	58

rigelig Nedbør. Paa Strækninger i Østvendssyssel og paa Lolland-Falster var Nedbøren i denne Maaned dog ret sparsom, og de samme Egne fik særlig lidt i Juli, der flere Steder var til den tørre Side, men dog uden, at der indtraf virkelig udbredt Tørkeskade. August blev til Gengæld usædvanlig regnrig, navnlig faldt der rigeligt i Landets sydlige Egne. I September og Oktober var Vejret gennemgaaende tørt, men paany ret regnrigt i November, hvorimod man i December kun havde omkring halv Nedbørsmængde.

Til Trods for, at Sommeren 1943 ikke følte som egentlig varm, var Antallet af Solskinstimer omkring Middel i de tre Maaneder Juni—August, og i Maj væsentligt over. Tallene viser saaledes, at denne Sommer ligger den normale danske Sommer væsentligt nærmere end de tidligere solrige Somre i 30erne og Begyndelsen af 40erne.

Landbrugsarealets Benyttelse.

Som det vil fremgaa af Tabel 2, er der ikke sket særlig store Forskydninger i Benyttelsen af Landbrugsarealet. Kornafgrøderne har holdt sig forbavsende konstant og beslaglægger omkring 50 pCt. af Arealet inden for Omdriften.

*) Beregnet af Forf. paa Grundlag af Institutets Opgivelser fra alle danske Stationer 1914—40.

Roer og Kartofler, der var gaaet noget frem i 1942, er atter indskrænket lidt, men ligger dog fremdeles en Del over Arealet 1936/40. Det samlede Areal med disse Afgrøder udgjorde i 1943 20 pCt. af Omdriftsarealet og ca. 17 pCt. af det samlede Landbrugsareal. Naar man ikke iagttager nogen egentlig Udvidelse af Rodfrugtarealet til Trods for, at man maa regne med, at der er Brug for en Del flere Roer og Kartofler til Erstatning for Korn, hænger det sikkert sammen med den modgaaende Bevægelse: Indskrænkning af Roearaet i Forbindelse med Nedsænkning af Besætningerne.

Tabel 2. Arealanvendelsen i 1000 ha, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943	% Fremgang fra 1936/40 til 1943	Forholdstal 1943	Omdrift ialt
<i>Indenfor Omdriften</i>							
Korn	1347,4	1342,7	1351,0	1350,4	0,3	49,6	42,1
Roer og Kartofler . .	524,7	521,2	551,2	543,3	3,6	20,0	16,9
Græs og Grønfoder	738,8	734,0	721,4	707,6	÷4,2	26,0	22,1
Andre Afgr. og Brak	85,5	85,1	100,8	121,0	41,5	4,4	3,8
Ialt i Omdriften	2696,4	2683,0	2724,4	2722,3	1,0	100,0	84,9
<i>Udenfor Omdriften</i>							
Græs, Eng m. v. . .	552,2	514,4	478,0	463,9	÷16,0	—	14,4
Læggeplads til Tørv	—	21,2	25,3	21,6	—	—	0,7
Landbrugsareal	3248,6	3218,6	3227,7	3207,8	÷1,3	—	100,0

Derimod viser Opgørelsen en betydelig Forskydning i Græs- og Grønfoderarealet, der i Sammenligning med 1936/40 er gaaet tilbage med 4,2 pCt. inden for Omdriften og 16,0 pCt. uden for Omdriften, hvilken sidste Forskydning dog delvis skyldes særskilt Tælling af Læggeplads til Tørv. Denne Nedgang, der mærkedes allerede i 1942, og dengang maaske kunde forklares ved en delvis Ødelæggelse af Græsmarkerne paa Grund af den strenge Vinter, er fortsat i 1943. Selvom denne Forklaring paa Tilbagegangen maaske kan anvendes en Gang til — de udfrosne Marker var vel endnu ikke helt erstattet i 1943 — er der utvivlsomt Tale om andet og mere end disse vejrbestemte Variationer. Antagelig er det ligesom for Roearaet det ind-

skrænkede Besætningshold, der gør sig gældende, maaske ogsaa Interessen for Udnyttelse af Jorden til Salgsafgrøder.

Der iagttages ogsaa en meget betydelig Forskydning i Arealet med andre Afgrøder og Brak, hvilket især skyldes Udvidelse af Frøavlsarealet.

Trods de anførte Forskydninger maa man dog vist hævde, at Benyttelsen af Landbrugsarealet ogsaa under Krigsaarene med den stærkt indgribende Indflydelse for en Række af Landbrugets Produktioner ligger nogenlunde fast. Det er den gamle Erfaring, der er bekræftet paany, at det i Almindelighed er ret vanskeligt at foretage virkelig betydende Indgreb i Sædskifte- og Driftsforhold i de almindelige Landbrug. Denne konservative Holdning kan være sund og rigtig, men i de Tilfælde, og de er vel ikke helt faa, hvor der virkelig er Brug for Omlægning, saa Driften kan svare bedst muligt til de Krav, der stilles nu under Krigen, er en vis Bevægelighed dog nødvendig. I de fleste Landbrug er der jo ogsaa en ret bred Margin for Forskydning mellem Hovedafgrøderne, inden Sædskiftevanskelighederne melder sig.

Kornafgrøderne.

En Betragtning af Tabel 3, hvor de enkelte Kornarter er anført med Tal for deres Andel i Arealbenyttelsen, vil vise, at selvom det samlede Kornareal har holdt sig uforandret i de senere Aar, er der dog sket betydelige Forskydninger Arterne imellem. I tidligere Aar var Arealtallene stærkt paavirket af de Forskydninger, der var fremkaldt af Tilbagegangen i Hvede og Rug paa Grund af Udvintringen. Med 1943 skulde man egentlig have været ude over disse Forskydninger, men det er jo dog ikke Tilfældet. Som bekendt viste det sig umuligt at skaffe tilstrækkelig Hvede til Udsæd Efteraar 1942 i det Omfang, man virkelig havde ønsket at genoptage Hvededyrkingen. Ingen havde ventet, at Hveden paa en Gang, selvom der havde været Sæd nok, skulde indtage det gamle Areal før de slemme Udvintringsaar; dette Areal udgjorde omkring 130 Tusind ha, men der er ingen Tvivl om, at Lysten til at gaa i Gang med Hvededyrkning paany var væsentlig større, end hvad der svarer til de 49 Tusind ha, som findes anført her for 1943. Det var vel

ikke mindst i Jylland, man fik saaet mindre Hvede, end man egentlig havde regnet med. Det samlede Vintersædareal blev imidlertid nogenlunde paa Højde med det normale før Krigen, idet der tilsaaedes meget store Arealer med Rug, ikke mindre end 224 Tusind ha, hvilket er det største Rugareal, vi har haft siden Begyndelsen af 20erne.

Tabel 3. Kornareal i 1000 ha, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943	% Fremgang fra 1936/40 til 1943	For- holdstal 1943
Hvede	120,5	83,7	5,9	49,1	÷59,3	3,6
Rug	139,6	194,7	190,5	224,4	60,7	16,6
Byg	393,7	382,7	421,4	398,1	1,1	29,5
Havre	374,0	347,9	343,5	336,3	÷10,1	24,9
Blandsæd	315,9	326,1	380,7	333,7	5,7	24,7
Bælgæd	3,6	7,5	8,9	8,9	145,7	0,7
Kornareal	1347,3	1342,6	1350,9	1350,5	0,2	100,0

For Brødkornsforsyningen var dette store Rugudlæg jo en god Forsikring, og for Sædskeerterne i de mange Landbrug har det været en rimelig og god Foranstaltning, at man i saa stor Udstrækning har fastholdt Dyrkningen af Vintersæd. Bygarealet var mindre end i 1942, men dog omkring det normale. Havrearealet viser derimod nogenlunde jævn Tilbagegang gennem de senere Aar. For Vurdering af Blandsæddyrkningens Omfang er det af Betydning, at man i 1943 var fri for de eftersaaede Afgrøder paa den udvintrede Vintersæds Plads, Afgrøder, som ofte havde ret blandet Bestand, hvorfor Arealerne blev talt med til Blandsæd. Det er da beskæmmende at lægge Mærke til, at der i 1943 er en Fremgang i Blandsædarealet paa ca. 5,7 pCt. i Sammenligning med 1936/40. I Aarene før Krigen var der en vis, omend ret svag, Nedgang i Blandsæddyrkningen, men nu synes denne Dyrkning at tage Fart igen. I Betragtning af, at Blandsæden medfører alvorlig Fare for Smitte af Jorden med Havreaal eller Fodsyge, er det uforstaaeligt, at man fortsætter med denne under de allerfleste Forhold forkastelige Form for Korndyrkning. Der er ikke Tvivl om, at man meget almindeligt vilde faa større Udbytte i Blandsæds skiftet ved i Stedet at an-

vende ren Byg. Vore Forsøg fra de senere Aar viser netop, at dette er Tilfældet.

Kornafgrødernes Vækst og Udvikling havde i det store og hele udmærket gode Kaar i 1943. Rug og Hvede havde overvintret tilfredsstillende, og Saaning af Vaarsæd fandt Sted saa tidligt som sjældent før, idet Saaning meget almindeligt var tilendebragt inden Midten af Marts og paa de „tidligste“ Egne endda før. Kølige og tildels tørre Perioder i Maj holdt noget igen paa Væksten, hvilket maaske var „sundt“, og derefter faldt der, som allerede anført, rigelig Regn i Juni de fleste Steder. Der blev iagttaget slemme Svampesygdomme, saaledes var Stribesygen mere ondartet end normalt, og enkelte Steder var Nøgen Bygbrand til Stede i et Omfang, som man kun meget sjældent har set det, helt op til en halv Snes pCt. Da Modning og Høst nærmede sig, stod der pæne Kornafgrøder de allerfleste Steder, og vel at mærke de stod op til Trods for kraftig og ret stærkt fyldende Bestand. Det var øjensynligt, at Straaet var stivere end normalt, sikkert en Følge af den tidlige Saaning og den jævne Udvikling.

Tabel 4. Høstudbytte i Mill. hkg Kærne og Halm, hele Landet.

	1936/40	1940	1941	1942	1943
Hvede	3,5	1,9	1,9	0,2	1,8
Rug	2,5	2,7	3,1	4,1	5,1
Byg	11,7	11,6	9,2	13,9	12,8
Havre	9,9	9,1	7,2	10,1	10,4
Blandsæd	7,3	7,1	5,7	9,5	8,6
Bælgsæd	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Korn ialt	35,0	32,5	27,2	38,0	38,9
Halm ialt	46,5	40,0	36,1	54,5	51,7

Kornavlens Størrelse fremgaar af Tabel 4, hvor 1943 er sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar. Det samlede Udbytte er i 1943 opgjort til 38,9 Mill. hkg Kærne, hvilket er 0,9 Mill. hkg mere end 1942, eller en Forøgelse paa 2,4 pCt. 1943 repræsenterer med disse Tal den næststørste Kornavl, vi har haft i Danmark; det højeste, samlede Udbytte var i 1938, da Avlen blev opgjort til 41,2 Mill. hkg. Det er navnlig Hvede

og Rug, der har givet stort Udbytte i 1943, efter Statistisk Departements Opgørelse gav Hvede 36,8 hkg Kærne pr. ha mod 35,1 i 1938 og Rugen 23,0 hkg mod 19,5 i 1938. Men ogsaa Byg og Havre gav meget tilfredsstillende. Halmudbyttet var jævnt stort og gennemgaaende af god Kvalitet.

Indbjærgningen af Kornavlens sinkedes en Del af den stærke Nedbør i August, men i det store og hele kom Avlen dog godt i Hus.

Rodfrugterne.

Som det fremgaar af Tabel 5 dækkes den samlede Arealudvidelse for Rodfrugter i de to Aar 1942 og 1943 i Sammenligning med 1936/40 fuldt ud af Fremgangen for Kartofler og Sukkerroer til Fabrik. For Foderroerne har der altsaa været en Stilstand eller endog en mindre Tilbagegang. Ser man paa de enkelte Arter, er der meget betydelige Forandringer. Kartoflerne er i Sammenligning med 1936/40 gaaet frem med ikke mindre end 41,1 pCt. Runkelroerne har fortsat Tilbagegangen, men har dog i 1943 været omtrent paa Højde med 1942. Ogsaa Arealet med Fodersukkerroer har været ret ens i de to Aar, men der iagttages her en til Tilbagegangen i Runkelroer svarende Fremgang sammenlignet med Aarene før Krigen. For Kaalroerne kunde man have ventet en stærk Indskrænkning af Arealet, idet der var for lidt Frø, saa en Rationering blev nødvendig. Det samlede Frøudbud svarede kun til godt en Fjerdedel af Normalforbruget. Imidlertid naaede man dog op paa omtrent samme Areal som de nærmest foregaaende Aar. Forklaringen herpaa ligger i, at man for det første har anvendt adskilligt mindre Udsædsmængder end normalt, men desuden har der utvivlsomt ligget „Rester“ fra tidligere Aar, som nu er kommet til Anvendelse, og som dog trods forringet Spireevne har kunnet give nogenlunde Bestand. For Turnips og Gulerødder er der ikke væsentlige Forskydninger. Sukkerroer til Foder gik en Del tilbage, hvorimod det lykkedes at holde nogenlunde det planlagte Areal med Fabriksroer. Mærkeligt nok er Arealet med Cikorieødder indskrænket en Del i 1943.

Tabel 5. Rodfrugtareal i 1000 ha, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943	% Fremgang fra 1936/40 til 1943	For- holdstal 1943
Kartofler	74,7	74,3	100,5	105,4	41,1	19,4
Runkelroer	144,1	107,0	97,7	96,9	÷32,7	17,8
Fodersukkerroer	35,8	69,3	78,3	77,0	115,3	14,2
Kaalroer	191,7	186,6	187,0	183,5	÷ 4,3	33,7
Turnips	14,2	10,0	11,0	10,8	÷24,1	2,0
Gulerødder	4,4	4,2	6,0	4,8	9,3	0,9
Sukkerroer til Foder	18,6	21,2	22,2	18,6	0	3,4
Sukkerroer til Fabrik	40,7	47,8	47,2	45,5	11,9	8,4
Cikorierødder	0,5	0,9	1,3	0,8	71,7	0,2
Rodfrugtareal	524,7	521,3	551,2	543,4	3,6	100,0

I det tidlige Foraar med gode Arbejdsbetingelser kunde Roesaaningen gennemføres rettidigt og blev det vel ogsaa i Almindelighed. Saaning allerede i første og anden Uge af April var ingen Sjøldenhed, selv paa Egne, hvor man plejer at holde igen. Ulemper i Retning af forøget Antal Stokløbere ved tidlig Saaning saa man ikke meget til. Spiringen blev vel gennemgaaende tilfredsstillende. For Kaalroernes Vedkommende var det dog i en Del Tilfælde kendeligt, at der var anvendt Frø af mindre god Kvalitet. Naar vi trods forholdsvis god Start af Rodfrugtafgrøderne ikke naaede nogen stor Avl, maa Hovedaarsagen sikkert søges i ringere Gødskning end normalt, men for Bederoernes Vedkommende maa desuden nævnes Angreb af Aadselbiller. Disse Angreb meldte sig tidligt, men de fleste Steder dog i mindre Omfang end i 1942. Forskellige Steder, f. Eks. paa Strækninger i Midtjylland, havde man slem Skade af Bedefluens Larve, der navnlig gjorde sig stærkt gældende i de sildige Generationer hen paa Sommeren. Man maatte befrygte, at den stærke Opformering, som disse Angreb var Udtryk for, var Begyndelsen til en almindelig Optræden af dette Skadedyr, som vi i Aarene omkring 1930 havde meget Besvær af, og det viser sig da ogsaa i 1944, at denne Frygt var meget velbegrundet, idet Angrebene nu er stærkere end vel nogensinde tidligere. Endvidere gjorde hen paa Eftersommeren *Virus-Gulset* betydelig Fortræd og standsede Væksten i

Tabel 6. Høstudbytte i Mill. hkg Roer og Kartofler, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943
Kartofler	13,4	13,2	16,7	19,4
Runkelroer	87,4	60,4	49,8	53,3
Fodersukkerroer	18,1	32,8	33,2	36,5
Kaalroer	116,4	113,6	113,0	107,8
Turnips	6,4	4,6	4,6	4,6
Gulerødder	1,3	1,3	1,6	1,3
Sukkerroer til Foder	7,6	8,1	7,6	7,1
Sukkerroer til Fabrik ...	15,1	17,6	15,9	14,6
Cikorierødder	0,1	0,2	0,2	0,2
Ialt Rodfrugt	265,8	251,8	242,6	244,8

et stort Antal Marker i Østjylland og paa Øerne, ikke mindst i Sukkerroeegnene var disse Angreb meget udbredt.

Høstudbyttet af Roer og Kartofler anføres i Tabel 6. Foderroerne ses at have givet omkring eller lidt under normalt Udbytte, naar Arealforskydningen tages i Betragtning. Tørstofindholdet var omkring det normale. Topudbyttet var derimod langt ringere end sædvanligt, hvilket for en Del skyldes den svagere Gødsning med Kvælstof, men navnlig de stærke Angreb af Virus-Gulsot, som ikke i faa Tilfælde medførte, at Bederoernes Top helt maatte kasseres.

Sukkerroer til Fabriksbrug dyrkedes, som allerede nævnt, i lidt mindre Arealer end de nærmest foregaaende Aar, men Arealet var dog ca. 12 pCt. større end i 1936/40. Desværre blev Avlen kun lille, som det fremgaar af følgende Oversigt, der anføres efter Meddelelse fra A/S De danske Sukkerfabrikker, den mindste for en lang Aarrække:

	1939	1940	1941	1942	1943
hkg Roer pr. ha	405	339	335	300	281
Sukkerindhold i pCt.	16,7	17,6	17,9	16,3	16,3
Betaling Kr. pr. hkg Roer	2,65	3,19	4,40	4,40	5,31

Hertil kommer, at Sukkerindholdet var ret lavt. Betalingen pr. hkg Roer steg i 1943 en Del, men var dog ikke tilstrækkelig til fuldt ud at dække de stigende Omkostninger ved Avlen.

Som nævnt var Bederoetoppen meget medtaget af Angreb af Bedefluelarver, Virus-Gulsot m. v. Dette medførte en kendelig

Nedgang i Anvendelsen af Roetoppen til Foder i frisk Tilstand eller til Ensilering. Ved Tællingen af Ensilagekummer i Juli 1943 fandtes ellers en stærk Fremgang, idet Antallet af Ejendomme med Siloer i 1943 var 21 630 mod 15 104 i 1942. Herudover anvendtes i 1943 28 515 Ejendomme Jordkuler til Ensilering mod 22 965 i 1942.

Kartoflerne.

Den i 1942 med Støtte af det offentlige paabegyndte Kampagne for Udvidelse og bedre Gennemførelse af Kartoffelavlens var utvivlsomt Hovedårsagen til Arealudvidelsen, som den aflæses af Tabel 5. De 100,5 Tusind ha i 1942 øgedes i 1943 til 105,4 Tusind ha, hvorefter Avlen andrager 3,9 pCt. af det samlede Areal inden for Omdriften. Vi ligger dog her i Landet langt under f. Eks. Tyskland og Holland med Hensyn til Kartoffelareal. Imidlertid er Driftsforholdene her i Landet ogsaa væsentlig anderledes, og det vilde sikkert ikke være hverken arbejdsmæssigt eller økonomisk forsvarligt at tænke paa en saa stærk Dyrkning af Kartoffler, som Tilfældet er i de nævnte Lande. Fremgangen nu under Krigen maa imidlertid siges at være meget velkommen, og det er vel ikke umuligt, at man vil se sin Fordel ved i de egentlige Kartoffelegerne at gaa endnu videre og ogsaa at bevare det forholdsvis store Kartoffelareal i Aarene efter Krigen, men meget afhænger jo af Prisforholdene for andre Næringsmidler og Fodermidler, særlig vil Kornprisen være bestemmende.

Kartoflernes Lægning blev i 1943 gennemført tidligere end sædvanligt, men i Udvikling var Afgroderne dog ikke før paa Vej end normalt, og Væksten var kun ret jævn, stærk Topudvikling var ikke almindelig. En Uges stærk Varme sidst i Juli satte paa de letteste Jorder de tidlige og middeltidlige Sorter fra Grøde, saa der blev for lille et Udbytte. Skimmelen gjorde visse Steder Fortræd paa Toppen og smittede mange Steder Knoldene slemt. Dette Angreb sammen med mildt Efteraarsvejr vanskeliggjorde i nogen Grad Opbevaringen i Kulerne.

Høstudbyttet, der anføres i Tabel 6, blev opgjort til 19,4

Mill. hkg, hvilket er væsentligt større Udbytte end i 1942. Tørstof- og Stivelseindholdet var omkring det normale, forholdsvis lidt bedre i Jylland end paa Øerne.

Afsætningen af Kartoffler af Høst 1943 havde nogenlunde gode Vilkaar, dog laa Prisen paa Spisekartofler forholdsvis lavt i en længere Periode om Efteraaret. King Edward noteredes i Oktober i Jylland i Gennemsnit til 10—12 Kr. pr. 100 kg, paa Sjælland lidt højere, men der solgtes ikke helt smaa Mængder til væsentlig lavere Priser. Efterhanden steg Prisen jævnt, hvortil i nogen Grad bidrog de forholdsvis bedre Priser paa Eksport-Læggekartofler. Mod Sæsonens Slutning Foraar 1944 var der en kort Periode kun ringe Udbud, hvorfor Priserne pludselig gik stærkt op, saaledes at King Edward f. Eks. i Maj noteredes 14—18 Kr. i Jylland. Det var dog kun meget smaa Kvanta, der blev afsat til disse større Priser. Afsætningen til Eksport var ret betydelig, ligesom der skete Opkøb til særlige Formaal til regulerede Priser ligesom for Eksportkartoflerne.

Afsætningen til Industribrug oversteg baade for Kartoffelmelsfabrikkerne og Spritfabrikkerne, hvad der blev anvendt i 1942. I det hele taget viser Forbruget af Industrikartofler under Krigsaarene en stigende Linie, hvilket fremgaar af følgende:

Kartofler til Industribrug, 1000 hkg.

	Høst 1938	1939	1940	1941	1942	1943
Kartoffelmelsfabrikker ...	600	728	848	884	984	1098
Spritfabrikker	375	386	372	333	451	531

Interessen for Højnelse af Kartoffelavlens Sundhed er fortsat stor og gav sig, f. Eks. i 1943, Udslag i Anmeldelse af større Arealer til Statskontrol end nogensinde tidligere. Denne Statskontrol, der udøves af Tilsynet med Plantesygdomme, omfattede ialt 30 345 Tdr. Ld., hvoraf 21 545 Tdr. Ld. blev godkendt. Af de godkendte Arealer faldt 28,7 pCt. paa Up to date, 26,5 paa King Edward, 13,2 paa Alma, 11,8 paa Brønderslev og 9,6 pCt. paa Bintje. Det kontrollerede Areal var i 1942 9 861 Tdr. Ld. og i 1941 2 946 Tdr. Ld.

Under Landboforeninger, Husmandsforeninger og Kartoffel-sektioner paabegyndtes i 1943 Fælleskontrollen med

Kartoffelfremavl, hvis Formaal er at skaffe gode, sunde Læggekartofler til fortsat indenlandsk Fremavl. Fælleskontrollen, der foruden de nævnte Organisationer har Tilslutning af Sektionernes store Salgssammenslutninger, Havebrugsorganisationerne, Kartoffelmelsfabrikkerne, Vildmosetilsynet og Statens Forsøgsvirksomhed, kontrollerede det første Aar 598 ha, hvoraf 43 pCt. blev kasseret. De Bedømmelses- og Klassificeringsregler, man gaar frem efter, er i Realiteten skarpere end Statskontrollens, men iøvrigt maa der regnes med, at de to Kontrolinstitutioner paa udmærket Maade kan støtte hinanden. Der blev da ogsaa allerede første Aar indledet intimt Samarbejde.

Anvendelse af Kartoffler til Foderbrug har faaet et stort Opsving. Den førnævnte Oplysningsvirksomhed satte stærkt ind for Fremme af denne Sag. Der er igen i det sidst forløbne Aar dannet et betydeligt Antal Kartoffelkogeforeninger, der har anskaffet store transportable Kogeanlæg, og desuden har en Del Slagterier og Privatpersoner ligeledes anskaffet saadanne Anlæg. En Opgørelse for Aaret 1943 viste, at der da ialt var indført 160 transportable Kogeanlæg. Tænker man sig disse Anlæg hver arbejdende i 80 Dage med 100 Tdr. Kartoffler pr. Dag, bliver den samlede kogte Mængde 1 280 000 Tdr. Regner man, at Mejerierne har kogt lige saa mange, nogen Opgørelse foreligger ikke, er det samlede Forbrug af Kartoffler i dette Øjemed 2 560 000 Tdr., der opvejer et Forbrug af ca. 0,6 Mill. Tdr. Korn. Man er altsaa godt paa Vej, men der er dog endnu langt igen, inden Kartoffelkogningen medfører nogen virkelig betydende Aflastning i Kornforbruget til Svin.

Græs- og Grønfoder.

Tabel 7 redegør for Arealfordelingen inden for de forskellige Grupper i Græs- og Grønfoderproduktionen. Den samlede Tilbagegang for disse Arealer fra 1936/40 til 1943 andrager ikke mindre end 9 pCt., hvoraf Størsteparten faldt paa Arealerne uden for Omdriften. Grønfoderarealet, der var temmelig højt i 1942, er igen faldet i 1943. Lucernearealet er steget lidt, men udgør dog fremdeles kun godt 2 pCt. af det samlede Græs- og Grønfoderareal. Bemærkelsesværdig er den stærke Udvidelse af

Tabel 7. Græs og Grønfoder i 1000 ha, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943	% Fremgang fra 1936/40 til 1943	Forholdstal 1943
<i>Indenfor Omdriften.</i>						
Grønfoder	8,7	7,7	10,3	5,7	÷34,4	0,5
Lucerne	19,2	22,9	24,6	26,6	38,4	2,3
Kløver og Græs, Høslæt .	248,3	156,0	120,8	245,3	÷ 1,2	20,9
Kløver og Græs, Græsning	462,7	547,4	565,7	430,0	÷ 7,1	36,7
Ialt i Omdriften ..	738,9	734,0	721,4	707,6	÷ 4,2	60,4
<i>Udenfor Omdriften.</i>						
Var. Græs til Høslæt ..	34,2	24,7	20,4	27,6	÷19,2	2,3
Var. Græs til Græsning	185,5	179,0	172,9	163,6	÷11,8	14,0
Eng o. l. Arealer til						
Høslæt	88,9	68,3	55,8	64,7	÷27,2	5,5
Græsning	129,1	136,5	128,5	116,9	÷ 9,5	10,0
Fællede, Strandmark o. l.	114,5	106,0	100,4	91,1	÷20,5	7,8
Ialt udenf. Omdriften	552,2	514,5	478,0	463,9	÷16,0	39,6
Ialt Græs og Grønfoder	1291,1	1248,5	1199,4	1171,5	÷ 9,3	100,0

Høslætarealerne, der paa Agermarkerne steg til det dobbelte i Sammenligning med 1942, der vel ogsaa var det daarligste Høaar, vi har haft i en meget lang Aarrække. Græsningsarealerne er gaaet tilsvarende tilbage, men alligevel har man i 1943 kunnet gennemføre en væsentlig bedre Ernæring af Besætningerne end de nærmest foregaaende Aar, hvor Vinterskade og Sommertørke i høj Grad nedsatte Græsproduktionen.

Høstudbyttet af Hø, Grønfoder og Græsning fremgaar af Tabel 8. Det ses her, at det ikke alene var Slætarealet, der blev udvidet, men ogsaa Udbyttet af disse Arealer var stort, saaledes at den samlede Høst af Hø kom op paa 20,4 Mill. hkg mod ca. 9 Mill. hkg i de to foregaaende saa sløje Høaar. Græsningen, der er opgjort paa det sædvanlige Grundlag: den opnaaede Husdyrproduktion, er udregnet til 34,8 Mill. Afgrødeenheder eller meget nær samme Udbytte som Gennemsnit af Aarene 1936/40. Den anvendte Fremgangsmaade for Opgørelse af Græsudbyttet er der vel ikke meget at sige til, hvad angaar det rent principielle, men det vil jo nok knibe med Værd sætningen af de helt gode Græsaar i Sammenligning med de

Tabel 8. Høstudbytte af Hø, Grønfoder og Græsning, hele Landet.

	1936/40	1940	1941	1942	1943
Lucernehø*), Mill. hkg	—	1,3	1,2	1,5	1,8
Agerhø, Mill. hkg	13,4	9,3	5,2	5,3	14,7
Enghø, Mill. hkg	4,5	3,5	2,5	2,3	3,9
Hø ialt, Mill. hkg	17,9	14,1	8,9	9,1	20,4
Grønfoder og Græsning, Mill. Afrørdeenheder	34,5	34,4	29,2	30,3	34,8

mindre gode. Man vil vel saaledes være overrasket over, at 1943 ikke kom højere end til det jævnt gode Middeltal, som findes anført i Tabellen. Opgørelse paa Grundlag af Græsningskontrollen under den jydsk Græsmarkssektion viser væsentligt gunstigere Stilling, idet 1943 er lige ved at være Rekordaar for de 25 Aar, Græsmarkssektionen har bestaaet. I denne Forbindelse er der dog Anledning til at erindre, at Jylland med Hensyn til Græsproduktionen var forholdsvis gunstigere stillet end den øvrige Del af Landet, idet der saa godt som ikke indtraf græsknappe Perioder fra det helt tidlige Foraar til sent Efteraar. Kørerne var mange Steder effektivt paa Græs i 6—6½ Maaned og Ungkreaturene i 7—8 Maaneder. Det er noget, der tæller til den gode Side i et Landbrugs Økonomi.

Det samlede Høstudbytte.

Det er med betydelig Interesse, man modtager Statistisk Departements Opgørelse for Landets samlede Høst i 1943. Tabel 9 viser, at Antalet af Afrørdeenheder er opgjort til 122,4 Mill., hvilket er henimod 10 pCt. mere end i 1942 og 20 pCt. mere end i 1941. 1943 hører saaledes med til de gode Aar, naar alle Afrørder lægges sammen. Høststatistikken viser, at vi kun en Gang tidligere har haft en Høst paa Højde med Høsten i 1943. Det var i 1938, da det samlede Høstudbytte (efter ændret Græsberegning) opgøres til 125,0 Mill. Afrørdeenheder. Naar 1938 saaledes er et Stykke foran 1943, skyldes det navnlig den gode Kornhøst i 1938. Med Hensyn til Grovfoderafgrøderne var

*) før 1940 incl. i Agerhø.

Tabel 9. Høstudbytte i Mill. Afgrødeenheder, hele Landet.

	1936/40	1940	1941	1942	1943
Kærne	32,7	30,3	25,5	35,4	36,4
Halm	9,3	8,0	7,2	10,9	10,3
Kornafgrøder ialt	42,0	38,3	32,7	46,3	46,7
Roer og Kartofler	34,2	36,9	35,2	31,5	32,7
Grønfoder, Hø og Græsning ..	41,8	40,0	32,8	34,1	43,0
Høsten ialt	118,0	115,2	100,7	111,9	122,4

1943 paa Højde med 1938. 1943 repræsenterer saaledes i Henhold til den officielle Høstopgørelse det hidtil næstbedste Høstaar i Danmark. I Betragtning af, at Aaret var det 4. i Rækken under den store Krig, der paa saa mange Maader har vanskeliggjort Tilførslerne, ogsaa af Hjælpestoffer, der direkte er af Betydning for Afgrødeudviklingen, maa det opnaaede Høstresultat siges at være meget tilfredsstillende.

Frøavlens.

Betingelserne for Udlæg af de ovenvintrende Frøafgrøder var ikke de bedste, idet Saaningen i Foraaret 1942 gennemgaaende skete temmelig sent og tildels i tør og ubekvem Jord. Hertil kom, at Dæksædafgrøderne voksede stærkt til og adskillige Steder gav Lejesæd. Efter Dæksædens Fjernelse var der imidlertid meget gode Betingelser for Udlægget, og den milde Vinter 1942/43 kom i høj Grad Frøafgrøderne til Gode, saavel Græsmarksplanter som Rodfrugter. Det meget tidlige Foraar 1943 satte hurtigt Gang i Væksten, som iøvrigt gennemgaaende havde gode Betingelser i Løbet af Sommeren, hvortil navnlig bidrog den rigelige Nedbør i Juni. Paa Egne med mindre Nedbør var der dog en Del Afgrøder, som blev mindre godt udviklet.

Det samlede Frøavsareal var i 1943 62 Tusind ha mod 38 Tusind i 1942. Som Gennemsnit for de mere normale Aar 1936/40 var Arealet 41 Tusind ha. Fremgangen fra 1942 til 1943 er jo først og fremmest kendelig for Kaalroer og Turnips, der saa godt som helt udvintrede til 1942. Der ses ogsaa at være stor

Tabel 10. Frøavlsarealer i 100 ha, hele Landet.

	1936/40	1941	1942	1943	% Fremgang fra 1936/40 til 1943	Forholdstal 1943
Runkelroer og Fodersukkerroer	17,0	18,9	26,0	41,9	147,4	6,8
Kaalroer og Turnips	10,7	8,5	1,5	36,6	242,0	5,9
Sukkerroer	7,2	5,2	3,8	14,9	106,9	2,4
Rødkløver, tidlig	30,5	25,3	20,8	26,9	÷ 11,7	4,4
Rødkløver, sildig	37,4	33,2	49,7	72,3	93,3	11,7
Hvidkløver	35,7	38,2	37,9	37,7	5,5	6,1
Andre Græsmarksbælgpl. .	13,7	14,9	16,4	30,6	123,3	5,0
Bælgpl. og Græsser i Bland.	3,9	3,5	4,9	6,7	73,6	1,1
Hundegræs	61,8	39,4	52,2	47,8	÷ 22,6	7,8
Alm. Rajgræs	49,6	65,1	55,0	85,9	73,2	13,9
Ital. Rajgræs	29,1	39,1	13,9	54,7	88,4	8,9
Engsvingel	36,5	35,1	45,3	40,8	11,7	6,6
Alm. Rapgræs	13,8	9,6	7,0	9,7	÷ 30,1	1,6
Timothe	12,8	15,4	20,2	18,8	47,3	3,0
Andre Græsser	6,5	6,8	7,2	9,6	46,5	1,6
Andet Mark- og Havefrø .	42,5	13,9*)	15,7*)	37,5*)	—	6,1
Uspecificeret Areal	—	—	—	43,6	—	7,1
Ialt Frøareal	408,7	372,1	377,5	616,0	—	100,0

Fremgang for Sukkerroer og Ital. Rajgræs, altsaa sammen med Kaalroer og Turnips netop de Arter, som det gik særlig haardt ud over i den strenge Vinter 1941/42. Man havde, belært af Erfaringer, søgt at sikre sig med et særlig stort Udlæg, og da nu næsten alle Arealer groede godt til, blev der Tale om en meget stor Udvidelse for disse Arter. Men iøvrigt vil man af den beregnede Fremgang fra 1936/40 til 1943 se, at der ogsaa var sket ekstraordinært store Udlæg af Runkelroer og Fodersukkerroer og af Sildig Rødkløver, endvidere af de øvrige Græsmarksbælgplanter samt de fleste Græsser. For Hundegræs og Alm. Rapgræs var Arealerne mindre end i Aarene før Krigen.

Oplysning om det opnaaede Frøudbytte vil fremgaa af Tabel 11, som anføres efter *Tidsskrift for Frøavl*, idet Tallene saaledes kun omfatter Avlen inden for Danske Landboforeningers Frøforsyning. Foretages Sammenligning mellem Udbyttetallene for 1943 og 10-Aaret 1933/42, finder man, at Barres har givet

*) 1941—43 er Sennep ikke medtaget i Frøavlsarealerne.

Tabel 11. Frøudbytte 1933/42, 1940, 1941, 1942 og 1943.
(Efter Danske Landboforeningers Frøforsyning.)

	1933/42	Middeludbytte, kg pr. ha			1943
		1940	1941	1942	
Barres	2164	2600	2874	1989	2182
Fodersukkerroe	1877	2500	2413	1991	2147
Sukkerroe	1887	1750	1351	1571	1796
Kaalroe	1283	425	726	1336	2077
Rødkløver, tidlig	216	188	153	149	256
Rødkløver, halvsildig	359	358	268	236	379
Hvidkløver, Morsø Øtofte ..	220	279	97	251	286
Alsike	235	296	138	208	294
Timothe	416	357	271	407	433
Alm. Rajgræs, tidlig	1013	922	902	987	1252
Ital. Rajgræs	1097	863	955	835	1345
Hundegræs	637	648	496	448	644
Engsvingel	733	816	656	730	703

normalt Udbytte, Fodersukkerroe derimod en Del over og Sukkerroe lidt under. Udbyttet af Kaalroefrø var meget stort, og da Arealet samtidig var langt over det normale, blev den samlede Høst saa stor, at der ingen Mulighed var for at udnytte det hele til Udsæd, hvorfor en væsentlig Del blev anvendt til Oliepresning.

Græsmarksbælplanterne gav over normalt Udbytte, det samme var Tilfældet for de fleste Græsser.

Prisen var for de fleste Frøsorter nedadgaende sammenlignet med 1942, hvilket maatte blive en naturlig Konsekvens af den gode Frøhøst. Som Helhed maa 1943 dog siges at have været et godt Aar for Frøavlens. Den gennemsnitlige Bruttoindtægt for D. L. F.s Frøavlsarealer beregnes for 1943 til 2042 Kr. mod 2012 Kr. Aaret forud.

Industriplanterne.

Statistisk Departements Opgørelse over Arealerne de sidste tre Aar giver følgende Tal:

	1941	1942	1943
Spindhør, ha	5863	6272	6558
Hamp, ha	527	1771	2184
Oliehør, ha	3415	3556	2661
Sennep, ha	7976	18016	17158

Spindhør har været dyrket paa lidt større Areal end i 1942, men navnlig er Udvidelsen af Hamparealet betydelig. Dyrkningen af Oliehør er derimod gaaet væsentlig tilbage. Arealet med Sennep har omtrent været som for 1942. Det samlede Areal med de 4 Arter Industriafgrøder er knap 29 Tusind ha, hvortil kommer mindre Arealer med Valmue og andre Arter, saaledes at man kan anslaa Arealet af disse særlige Industriplantearter, hvis Dyrkning er paabegyndt og udvidet stærkt under Krigen, til ca. 30 Tusind ha, hvilket svarer til ca. 1 pCt. af Landbrugsarealet. For Landbruget som Helhed er denne Dyrkning altsaa af ret underordnet Betydning, men for de Egne eller de Landbrug, hvor Industriplanterne har faaet Indpas, spiller Avlen en stor Rolle og samler betydelig Interesse.

For Dyrkningen af Spindhør var Vækstforholdene gennemgaaende gode i 1943, men dog noget præget af Variationen i Nedbørsmængden, saaledes blev Straalængden for ringe paa en Del Egne paa Øerne, hvor Tørke gjorde sig gældende. Hampavlens gennemgaaende været bedre udviklet end i 1942. Der er dog endnu mange Steder Tilbøjelighed til at dyrke Hamp paa for kold Jord. Avlen af Oliehør lykkedes gennemgaaende godt, og Udbyttet var nogenlunde tilfredsstillende. Det samme var Tilfældet med Gul Sennep. For denne Avl, som nu lægger Beslag paa store Arealer, er det af væsentlig Interesse, at der er fremkommet Resultater af Dyrkningsforsøg ved Statens Forsøgsstationer. Disse Resultater giver god Vejledning paa en Række Omraader, hvor man hidtil stod usikkert.

Prisen paa Hørtave for Avlen 1943 blev nedsat en Del; Skættehør saaledes fra 470 Øre pr. kg i 1942 til 400 Øre pr. kg i 1943. Derimod var Prisen paa Hørfrø uforandret, 144 Øre pr. kg, hvilken Pris svarer til Afregningstallet for Oliehør, der er fastsat saaledes, at Avlen skal svare til $5\frac{1}{2} \times$ Prisen for afleveringspligtigt Korn (Byg). Den tilsvarende Pris for Sennep var $4\frac{1}{2} \times$ Kornprisen. Prisen for Hamptave var uforandret.

Brakbehandling og anden Ukrudtsbekæmpelse.

Gennem en lang Aarrække er Brakarealet gaaet jævnt tilbage. Dette gælder saavel Helbrak som Halvbrak, hvilket fremgaar af følgende Oversigt:

	1919	1930	1940	1941	1942	1943
Helbrak, ha	70118	24054	11629	7186	7630	6250
Halvbrak, ha . . .	75708	36885	15038	12779	11725	9550
Brak, ialt ha . . .	145826	60939	26667	29965	29355	15800

Efter de strenge Vintre 1940/42 kunde man vel egentlig have ventet, at en Del af de Arealer, hvor Afgrøderne var udvintrede, vilde være blevet brakket, men Arealtallene tyder ikke paa, at noget saadant har fundet Sted. Med de 15 800 ha samlet Brakareal er vi nu nede paa ca. $\frac{1}{2}$ pCt. af Landbrugsarealet, hvilket vil sige, at Brak i Danmark er ved at være en stor Sjældenhed.

Man kunde saa spørge, om man ad andre Veje har gjort sig til Herre over Ukrudtet. Betragtning af Markerne tyder ikke paa, at dette er lykkedes, tværtimod finder man endnu store Mængder af saavel Frøukrudt som Rodukrudt. Formentlig er Ukrudtsbestanden dog ikke taget til, hvorfor det vil være uberettiget at hævde, at Afskaffelse af Brak har medført, at Ukrudtet er ved at tage Overhaand.

I 1943 er der paany arbejdet med Ukrudtsforsøg. Den lokale Forsøgsvirksomhed har fortsat sine Forsøg med Midler mod Frøukrudt, og det viser sig, at man nu er i Stand til at opnaa lige saa god en Virkning ved Udbringning af Kalkkvælstof samtidig med Kornets Gennemspiring som ved Pudring i Dug paa et senere Tidspunkt. Den første Udbringning er jo gennemgaaende lettere at udføre.

Vi mangler ikke Midler i Kampen mod Ukrudtet. Forsøg paa Sjælland og i Jylland har vist god Virkning af Stikning af Tidsler i Kornmarkerne omkring Skridningstid, idet der var en betydelig Nedgang i Tidselbestanden Aaret efter, og endvidere viser disse Forsøg en lille Fremgang i Kærneudbyttet i Stikningsaaret, saaledes at man maa formode, at Stikningen er direkte betalt herved. Andre Forsøg viser fortrinlig Virkning af ekstra Hakning i Roemarkerne i August og September. Forsøgene med Ukrudtsharvning og kemiske Midler mod „Agerkaal“ har vist stor Virkning, og samtidig er der opnaaet betydelig Udbytteforøgelse, gennemsnitlig 3—4 hkg Kærne pr. ha som Merudbytte for Behandlingen. Det betaler sig saaledes særde-

les godt at bekæmpe Ukrudtet, og de allerfleste Steder vil dette ogsaa kunne gøres, selvom man maa indrømme, at Mangel paa Arbejdskraft i de senere Aar er kommet noget paa tværs.

Gødningsanvendelsen.

For Opretholdelse af Jordens Ydeevne i Krigsaarene spiller det den allerstørste Rolle, hvor store Mængder Staldgødning og Kunstgødning, der er til Raadighed. Gødningsspørgsmaalet omfattes derfor ogsaa med meget stor Interesse, og der er ingen Tvivl om, at man i de enkelte Landbrug arbejder ihærdigt for god Udnyttelse af de forhaandenværende Gødningsmængder.

I Samklang hermed er der gennemført et stigende Antal Jordbundsanalyser med det Formaal at faa oplyst, om de paagældende Arealer indeholder tilstrækkeligt af Fosforsyre, Kali og Kalk, eller der eventuelt er ved at opstaa Mangel. Selvom Fosforsyre- og Kalianalyserne endnu er behæftet med en vis Usikkerhed, er der ingen Tvivl om, at de Ejendomme, hvor Analyseresultater er til Raadighed, er væsentlig bedre stillet ved Tilrettelæggelse af Gødkning, end hvor saadanne Resultater mangler. Det viser sig mange Steder, at Jorder, som er tilført Mergel eller Kalk i Aarene efter sidste Krig, nu paany er ved at være kalktrængende. Desværre er Kalktrangens Afhjælpning nu ret vanskelig paa Grund af de besværlige Transportforhold. For Staldgødning og Ajle beregnedes det for Høstaaret 1943 af Landbrugsraadets Produktionsudvalg, at der maatte regnes med en Tilbagegang i Forhold til Aarene før

Tabel 12. Forbruget af Kunstgødning i 1000 t pr. 1. Juli.
(Gødningsfirmaernes Opgørelse.)

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43
18 % Superfosfat	387,7	377,4	87,1	33,7	0
Thomasfosfat	—	—	—	—	9,2
40 % Kaligødning	111,6	108,2	191,3	152,4	140,3
Kalksalpeter	118,2	141,0	202,5	191,0	194,6
Chilesalpeter	62,5	43,6	0,3	0	0
Natronsalpeter	9,1	10,6	0,7	0	0
Sv. Ammoniak	39,4	38,9	42,9	56,1	20,1
Kalkkvælstof	2,9	0,8	9,8	12,8	20,7
Nitrophoska	1,9	0,3	0,01	0	0

Krigen i den samlede Kvælstofmængde paa 35 pCt., Fosforsyre paa 34 pCt. og Kalimængden paa 23 pCt. For 1944 vil Billedet antagelig være nogenlunde tilsvarende. Formentlig er Stillingen ikke blevet ringere for Kvælstoffets Vedkommende, vel snarere forbedret, idet f. Eks. de gode Bælgplantegræsmarker i 1943 utvivlsomt har medført en vis Stigning i Staldgødningens og navnlig i Ajlens Indhold; hertil kommer, at Værdierne i Staldgødning og Ajle sikkert er jævner fordelt fra Egn til Egn end de nærmest foregaaende Aar, da de tørkeramte Egne i Jylland havde en stærk nedsat Produktion af naturlig Gødning. For Kunstgødningens Vedkommende vil Tilførselsforholdene være belyst af Tabel 12 og 13 (pr. 1. Juli; de anførte Tal angiver saaledes de Gødningsmængder, der maa regnes at være anvendt til Høst 1943), hvoraf fremgaar, at Kalitilførselen 1942/43 er gaaet noget tilbage, derimod er der en Forøgelse i den samlede Kvælstofforsyning, og der er anvendt forholdsvis mere Kalkkvælstof end de foregaaende Aar.

Som Helhed maa der regnes med, at Gødskningen til Høstaaret 1943 nogenlunde har svaret til, hvad der blev anvendt 1942, men da denne Tilførsel var væsentlig mindre, end hvad man normalt regner for nødvendig til en god Høst, maatte man befrygte en gradvis Nedgang i Høstudbyttet. Naar man undgik en saadan Nedgang, skyldes dette alene de gunstige Vejrforhold.

Tabel 13. Egnenes forholdsvise Kunstgødningsforbrug 1942/43.
(Gødningsfirmaernes Opgørelse.)

	15 $\frac{1}{2}$ % Kvælstofgødning	kg pr. ha		Forholdstal for rene Næringsstoffer		
		Thomasfosfat	Kaligødning	Kvælst.	Fosfors.	Kali
Sjælland	99	—	34	100	—	90
Bornholm	81	—	39	100	—	125
Lolland-Falster ...	170	—	57	100	—	87
Fyn	105	—	41	100	—	100
Østl. Jylland	79	—	41	100	—	135
Nordl. —	55	—	39	100	—	186
Vestl. —	54	—	49	100	—	236
Sydl. —	64	—	53	100	—	216
Hele Landet	77	3*)	43	100	—	146

*) Fordelt til nyopdyrket Hede.

Prisforhold og Afsætning.

Under Krigens Produktionsvilkaar er der i Almindelighed ingen Vanskeligheder for Afsætning af Afgrøderne. I de daarlige Avlsaar 1940 og 1941, tildels 1942, var der endog for adskillige Afgrøder, der plejer at være til Stede i rigelige Mængder, saa stor Knaphed, at dette i høj Grad fik Indflydelse paa Omsætning og Priser. Dette gjaldt for en væsentlig Part ogsaa Grovfoderremnerne, som i disse Aar paa visse Egne opnaaede usædvanligt store Priser. I 1943 var Forholdet anderledes, idet der gennemgaaende var rigeligt af Foderafgrøder, ligesom Avlen af Handelsafgrøder ogsaa i Almindelighed var saa stor, at Priserne, hvor nogenlunde fri Prisdannelse endnu var gældende, gik en Del tilbage.

I Tabel 14 redegøres for de af Det landøkonomiske Driftsbureau hvert Aar pr. 1. Juli udarbejdede Gennemsnitspriser for en Del af de vigtigste Planteavlsprodukter. Kornpriserne er anført med de gældende Maximalpriser + Tillæg. Prisen paa Halm gik igen betydeligt ned i Sammenligning med foregaaende Aar. Der var jo forfærdende Vilkaar for de halmfattige, tørkeramte Egne, da man i 1941/42 maatte betale ca. 20 Øre eller mere pr. kg Halm. Med de 8,25 Kr. pr. 100 kg er man nede paa et mere rimeligt Niveau, og forøvrigt blev der i Aarets Løb omsat Halm til endnu lavere Priser, men bortset fra Salg til særlige Formaale har Omsætningen været ringe, idet man paa de fleste Egne havde rigeligt af Halm ogsaa paa de mindre Ejendomme.

Prisforholdene for Kartofler og Sukkerroer er tidligere berørt. For de fleste Frøsorter gik Priserne tilbage, i enkelte Tilfælde endog betydeligt. Den noterede Prisforskydning paa Kaalroefrø afspejler Avlens Størrelse, næsten ingen Avl 1942 og meget stor Avl i 1943. Rødkløverfrø gik stærkt ned, hvorimod Hundegræs og Engsvingel holdt nogenlunde de sædvanlige Priser.

Nedgang i Pris for en Række Afgrøder medførte, at Aaret 1943/44 giver et lavere Indekstal for Planteprodukter, idet Tallet blev 250 mod 269 for 1942/43. Samtidig er der sket en Prisforskydning til Fordel for Husdyrprodukter, saa Indekstallet

herfor nu næsten er paa Højde med Planteavlsprodukternes Indekstal. Det prismæssige Fortrin, som Planteavlsbrugene havde i de første Krigsår sammenlignet med Husdyrlandbrugene, er saaledes ved at svinde.

Men endnu er der gode Afsætningsmuligheder og gennemgaende tilfredsstillende Priser paa Planteavlsprodukter. Det er imidlertid kun et Faatal af Landbrug, der har Adgang til fortrinsvis at lægge Vægt paa Salgsafgrøder. Det almindelige Landbrug er som før henvist til at søge Avlen omsat gennem Husdyrholdet.

Tabel 14. Priser paa Planteavlsprodukter, Kr. pr. 100 kg.
(Efter Det landøkonomiske Driftsbureau, 1. Juli—30. Juni.)

	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
Hvede, Sælger	18,72	27,24	29,04*)	29,25*)	29,45*)
Rug	20,20	28,24	30,04*)	30,25*)	30,45*)
Byg 2 rd., Sælger	18,00	24,41	26,04*)	26,25*)	26,25*)
Havre	18,32	24,41	26,04*)	26,25*)	26,25*)
Havrehalm	3,86	14,56	20,74	12,18	8,25
Kartofler (Sælgers St. Sj.) ...	10,55	15,72	17,97	14,73	14,79
Sukkerroe	2,50	3,19	4,40	4,40	5,31
Runkelroefrø	80,00	210,00	215,00	248,00	182,00
Kaalroefrø	80,00	300,00	395,00	440,00	145,00
Rødkløverfrø, halv.	—	—	—	820,00	510,00
Hundegræsfrø	88,00	108,00	240,00	242,00	236,00
Engsvingelfrø	106,00	126,00	230,00	232,00	210,00
Indekstal for Planteprodukter (1909—14 = 100)	149	225	277	269	250
Indekstal for Husdyrprodukter (1909—14 = 100)	138	198	225	238	243

*) Maximalpriser + Tillæg.

Unge Landmænd.

I nedenstaaende Artikler redegør to fremtrædende Mænd inden for Ledelsen af Foreningerne af unge Landmænd for disse Foreningers Tilblivelse, Formaal og Virkemaade.

Foreningerne af unge Landmænd som Organisation.

Af Gaardejer *Poul H. Andreassen*, Alslev.

Ved en Omtale af Unge Landmænds Organisation melder sig naturligt Spørgsmaalet: Hvor og hvornaar begyndte det? Svaret vil her — som for alt andet landøkonomisk Ungdomsarbejde — kun kunne blive omtrentligt, ikke fordi der ikke er gjort Optegnelser, dem har vi endog mange af. Vi ved præcis, hvornaar den første Forening med Navnet „Unge Landmænd“ blev stiftet; men dette var jo ikke Begyndelsen, nej, Begyndelsen ligger langt længere tilbage, tilbage i Arilds Tid, hvor Ord som landøkonomisk Ungdomsarbejde, Aftenskole o. l. var ganske ukendte Begreber.

Ungdommen har altid lært af de ældre og har altid villet lære af de ældre. Ordsprog som f. Eks.: „Som Mesteren saa hans Svende“ eller „Som de gamle sjunge, saa pibe de unge“ er ikke af ny Dato, tværtimod. Disse og lignende Ordsprog er Udtryk for et Samspil mellem ældre og yngre, dette naturlige Lærlingeforhold, der altid og naturligt bliver mellem ældre og yngre; et saadant Forhold bør ikke være præget af en slavisk Følen sig over eller Følen sig under, men et Forhold, der, som altid hvor der er Ungdom med, maa præges af en vis Spænding — en ganske naturlig Spænding. Paa den ene Side de

ældre og erfarne, der har mærket mere til Livet og dets Alvor, præget af deres Manddoms Gerninger, og paa den anden Side Ungdommen, det unge Mod, det friske Blod, som *Hostrup* skriver, det, der snart skal ta' os Tømmen ud af Hænder. Heldigvis er der mellem yngre og ældre en vis Spænding, den Spænding, der kommer til Orde i *Hostrups* herlige Hymne:

*Men med det bedste frelst
følges vi aller helst
af en Slægt, der selv har Ild og Kræfter,
ej en, der tam og tom,
blot i sin Svaghed from
kun kan tralle vore Viser efter.*

Smukkere Digt er næppe skrevet om Forholdet mellem ældre og yngre — men passer Digtet? Ja, i mange Tilfælde; lad os haabe de fleste; men uden at raabe unødvendigt højt om de Skævheder, der altid vil findes hos baade ældre og yngre, kan man vist godt sige, at vi endnu har meget „tomt og tamt“ Tralleri hos baade ældre og yngre, og det maa vi videst muligt bort fra, navnlig hvor det gælder Oplysningsarbejdet, lad os i videst muligt Omfang beholde den naturlige, friske og initiativrige Spænding mellem yngre og ældre, Spændingen, der gives af de unges Lærelyst og de ældres Erfaringer og Kendskab til Livet.

Ud af dette naturlige Forhold, de unges Lyst til at lære og de ældres Forstaaelse af Ungdommens Dygtiggørelse, er det, at Foreningerne „Unge Landmænd“ er groet frem — disse Foreninger af unge, der selv søger at løse de Opgaver, der melder sig ved Tilrettelæggelsen af et Oplysningsarbejde. Hvor har de deres Rod?

Unge Landmænd er fremkommet ikke som en Konkurrent til noget andet, men som et ganske naturligt Led i Udviklingen, et Produkt født af Ungdommens Trang til Oplysning. Da de fremkom i Slutningen af Krigen 1914—18, fandtes der, i hvert Fald her i Østsjælland, ingen egentlig Form for

et saadant Ungdomsarbejde. De første Forsøg blev hernede gjort af de tre stevnske Bønder *Johs. Jensen*, *Fodgaard*, *Rasmus Karlshøj*, *Mariehøj*, og *Hans Conradsen*, dengang *Thorshøj*. Det var *Hans Conradsen*, der havde hidført Tanken fra Fyn. Han havde der gennem Konsulent *Helms* faaet en saadan Smag paa Arbejdet, at han, da han kom til Stevns, straks gik i Lag med at løse Opgaverne. De blev løst — og løst godt — og den Start, *H. Conradsen* m. fl. gav Arbejdet dengang, har uden Tvivl været af stor Betydning for dets Videreførelse. Arbejdet her i Sydstevns foregik dog ikke under nogen fast Foreningsform. Det var først et Par Aar efter, at man et andet Sted i Nærheden, i Haarlev i 1919, tog Arbejdet op. Her var det *Gdr. Aksel Sjølund*, *Bovang*, der var Sjælen i Arbejdet, og det blev *A. Sjølund*, der gav Unge Landmænd den Udformning, som disse Foreninger og deres Virksomhed har den Dag i Dag.

Den 23. Maj 1919 sammenkaldte *A. Sjølund*, der dengang var Medlem af Stevns-Faxe m. fl. Herreders Landbrugsforening, til et Møde paa Hotel „*Dania*“ i Haarlev, hvor Interesserede skulde drøfte Spørgsmaalet. Der mødte her ca. 20 unge Landmænd, og det viste sig, at Interessen var saa stor, at man allerede begyndte paa Arbejdet fire Dage senere, den 27. Maj, hvor der afholdtes et nyt Møde i Haarlev Forsamlingshus. Her enedes man om at oprette en Forening med Navnet „Unge Landmænd for Haarlev og Omegn“. Lærer *Olsen*, Stevns Landbrugsskole, var kommet til Stede og redegjorde for en Undervisningsplan for Sommeren. Der blev valgt en Bestyrelse bestaaende af fire unge og tre ældre, bosiddende Landmænd, som konstituerede sig med *Gdr. Aksel Sjølund* som Formand; Sommeren igennem samledes man saa paa tre af Egnens Gaarde, hvor de unge undervistes i henholdsvis Kvægets Ydrelære og Plantelære. Samme Aar startede man en Roelugningskonkurrence, der fik et udmærket Forløb. Arbejdet i Haarlev, som paa de øvrige Steder her i Amtet rejstes af Landbo- og Husmandsforeningernes Folk, forløb i de kommende Aar langt over Forventning; snart skabtes den ene Forening af U. L. efter den anden rundt om-

kring i Præstø Amt, saaledes at der i Dag findes 21 Foreninger med godt 2000 aktive Deltagere.

Foreningerne har alle det samme Formaal, nemlig gennem Undervisning, Markvandring, Husdyrbedømmelse, Aftenundervisning, Studiekredse, kortere Kursus, Konkurrencer, Udflugter m. m. at søge Landboudommen dygtiggjort til dens Gerning, samt gennem Arbejdet at give Ungdommen Lyst til Dygtiggørelse og Kærlighed til dens Gerning. *Hans Conradsen* udtrykte det i sin Velkomsttale til det første Møde i 1917 paa denne Maade: „Det vi vil er ikke at danne Skolen, men at give jer Lyst til at søge Skolen.“

Alle U. L.-Foreningerne i Præstø Amt arbejder fuldstændig selvstændigt, dog har 6 Foreninger i Østsjælland og 11 Foreninger i Sydsjælland Samarbejde om en Husdyrbedømmelseskonkurrence kaldet „De unges Dyrskue“, der efterhånden har antaget ret store Dimensioner. Yderligere har Foreningerne ved et Møde i Næstved i 1940 nedsat et Amtsudvalg, ikke nogen egentlig Organisation, men kun et Udvalg paa 5 Medlemmer, der repræsenterer Foreningerne udadtil. 2 Gange om Aaret afholder det Ledermøder, hvor man saa drøfter de Ting og Opgaver, man mener bedst at kunne løse i Fællesskab.

Andre Steder, f. Eks. paa Lolland-Falster, hvor Unge Landmænd de senere Aar har haft en rivende Vækst og snart naaet samme Omfang som i Præstø Amt, har man skabt langt stærkere Organisation med en Hovedledelse for et stort Omraade. En saadan Fremgangsmaade har jo uden Tvivl sine Fordele, men inden for et Ungdomsarbejde skal man tage sig i Agt for for megen Organisering. Foreninger og Organisationer har vi nok af i Danmark. Det, der skal til, er Liv, levende sprudlende Liv og Aktivitet for Livets positive Ting. Det gælder ikke alene for de fjorten unge Mennesker, der sidder som Bestyrelsesmedlemmer i Sognets sytten Foreninger, men ogsaa for dem, hvis Verden begrænses af Biografen, Balsalen, Sport, Folkedans o. lign. De her nævnte Ting har selvfølgelig deres Berettigelse, men som eneste Ballast i Ungdomslivet er de af det onde.

Præstø Amt, Lolland-Falster og Frederiksborg Amt er længst fremme med Hensyn til Oprettelse af Foreninger af Unge Landmænd; men mange andre Steder i Landet vokser Foreningerne frem, og det er mit Haab, at Foreningerne, hvor de oprettes, vil holde Linierne rene, som de er holdt i de her bestaaende Foreninger. Foreningerne er jo, som Navnet siger, for de unge, og maa aldrig tage Opgaver op, som rettelig bør røgtes af de ældres Organisationer. Naar man somme Steder ser, at de ældre i stort Tal deltager i U. L.s Markvandring eller andre Foranstaltninger, da er dette forkert. U. L.s Markvandring og øvrige Arbejde er et Undervisningsarbejde tilrettelagt for de helt unge og bør søges af disse. Markvandring o. lign. for de ældre skal og bør arrangeres af de ældres Organisationer. Vi er altid inden for U. L. glade for at have de ældre med os. Det giver os den baade moralske og faglige Støtte, der er nødvendig for Arbejdets heldige Videreførelse, men saa maa vi unge ogsaa være klar over, at vort Arbejde begrænses af Foreningernes før omtalte Formaal.

Naar vi unge faar eget Brug og naar op i 30—35 Aars Alderen, da vil vi selvsagt ønske andet og mere end det, der gives i Unge Landmænd; her skal U. L. ikke udvide sit Arbejdsfelt, thi paa dette Alderstrin hører vi, baade med vore Ønsker og Krav, men navnlig med vor Arbejdskraft, hjemme i Landbrugets faglige Organisationer.

Jeg rejste ved U. L.s Foraarsmøde i Næstved i April 1944 Spørgsmaalet om en Aldersbegrænsning for aktiv Deltagelse i U. L. og satte Grænsen til 35 Aar; jeg vilde ønske, at det, omend ikke obligatorisk, saa dog vilde blive en Regel, at vi, naar vi naaede op mod den Alder, ja helst længe før, gik ind som aktive Deltagere i vore Landbo- og Husmandsforeninger. Denne Aldersbegrænsning gælder selvsagt ikke de Mænd, der mange Steder af Landbo- eller Husmandsforeningerne vælges ind i U. L.s Bestyrelser, og selvfølgelig ikke Lærere, Ledere, Dommere o. lign.

Unge Landmænd er og bør være Landbrugs- og Husmandsforeningernes Rekrutskole.

Foreningerne »Unge Landmænd«s landbrugsfaglige Ungdomsarbejde.

Af Landbrugslærer *Tage Jakobsen*, Slangstrup.

„Unge Landmænd“ er Foreninger for unge Mænd, som har Beskæftigelse i Landbruget. Foreningernes Medlemmer er unge Mænd, der møder med meget forskellige Forudsætninger, fra alle Størrelser af Landbrug og i Alderen fra 15 til ca. 30 Aar, hvorfor de Opgaver, Foreningerne maa søge at løse, er temmelig vidt spændende. Der maa være noget for den ganske unge fra 15—20 Aar og for den ældre fra 20 Aar til 30 Aar. Der maa være noget for den unge Mand fra det lille Hjem saavel som for den unge fra det større Hjem. Disse unge Mænd skal kunne mødes i Foreningerne med det fælles Maal at dygtiggøre sig teoretisk og praktisk ved Landbruget — enten de saa senere bliver selvstændige Landbrugere eller Ledere af en Landbrugsbedrift, stor eller lille.

Da en stor Part af de unge Mænd har et Arbejde at udføre i en Landbrugsbedrift og i Øjeblikket til en anselig Betaling, foruden at der i mange Landbrug mangler den nødvendige Arbejdskraft, maa Foreningerne søge saa vidt muligt at afholde den Undervisning, de giver, og de Arrangementer, de indbyder de unge til, om Aftenen eller i Fritiden, for ikke at forhindre de unge, som ikke kan faa fri i Arbejdstiden, i at deltage.

Foreningernes Formaal er at dygtiggøre den unge Mand til engang selv at kunne skabe sig en Livsstilling ved Landbruget, hvorfor det er ret naturligt, om den unge selv afgiver noget af sin Fritid til at dygtiggøre sig og udvikle sin Interesse for Landbruget. Det er jo ogsaa saadan, at hvis den unge Mand viser, at han ikke er bange for at ofre noget af sin Fritid paa Dygtiggørelse, har han lettere ved at finde Forstaaelse hos den ældre Landmand, naar der appelleres til dennes Velvillighed om en enkelt Frieftermiddag.

Der har da heller ikke hos de ældre Landmænd manglet paa Forstaaelse og Villighed, naar Unge Landmænd har hen-

vendt sig til disse om Bistand. Det er en Forudsætning, for at et saadant Oplysningsarbejde kan gennemføres, at der fra de ældres Side vises Velvillighed, og at de stiller deres Ejendom til Raadighed for Undervisningen af de unge. Ja i mange Egne har de endog yderligere ydet Foreningerne en betydelig økonomisk Støtte.

I de Aar, Unge Landmænd har arbejdet, er der fra de ældres Side ydet megen Gæstfrihed og Bistand i klar Forstaaelse af den Betydning, som dette Arbejde har for Landbo-ungdommen, en Bistand, som Foreningerne har Grund til at sige de ældre Landmænd Tak for. Denne Hjælpsomhed har været til megen Glæde og Opmuntring for de, der har haft med Ledelsen af Unge Landmænd at gøre, og har sikkert ogsaa hjulpet mangan Husbond og Medhjælper til at skabe et godt indbyrdes Forhold.

Det gode Forhold mellem Husbond og Medhjælper er af fundamental Betydning, for at den unge Landmand kan faa det Udbytte af at være Medhjælper paa en Landbrugsbedrift, som han gerne skulde have, baade fagligt og menneskeligt — ikke mindst det sidste. Den unge Landmand bør hos sin Husbond finde Interesse for Landbruget i sin Helhed samt Forstaaelse af, at det at have unge Landbrugsmedhjælpere ogsaa forpligter til at lære dem saa meget som muligt, samt søge at give de unge Interesse for den Landmandsgerning, de nu beskæftiger sig med — ogsaa ud over det rent faglige. Har Husbonden Forstaaelsen af dette Forhold, vil den unge Landmand ogsaa gennem sit Arbejde og Interesse for det, han har med at gøre, vise Husbonden sin Taknemlighed til Glæde og Gavn for begge Parter.

Af de faglige Opgaver, Unge Landmænd har beskæftiget sig med, vil det være naturligt at begynde med Vinterundervisningen, selv om det paa mange Omraader er vanskeligt at adskille Vinterundervisning fra Sommerundervisning. Vinterundervisningen er dog Grundlaget for det meste af Sommerundervisningen. Der er to Former for landbrugsfaglig Undervisning, der er brugt inden for Foreningerne — den almindelige Eftermiddags- og Aftenskoleundervisning samt Studiekredsundervisning.

Den landbrugsfaglige Eftermiddags- og Aftenskoleundervisning er navnlig beregnet for de ganske unge ved Landbruget. De Steder, hvor Tilslutningen har været saa stor, at der har været for mange til et Hold, har man delt Eleverne i flere Hold efter Alder og Uddannelse, d. v. s. naar der har meldt sig over 40—50 Deltagere; før kan man nemlig ikke dele Eleverne i flere Hold. Det er nødvendigt, at en Skole af den Art maa have et stort Opland, da det kun er ganske faa Steder, at man paa et lille Omraade kan samle saa mange Elever. Skal Eleverne samles fra et større Omraade, støder man paa Transportvanskeligheder for Eleverne, hvorfor man er gaaet over til at holde mere lokale Eftermiddags- og Aftenskoler med deraf følgende lavere Elevantal, almindeligvis en Skole i hver Kommune. Holdes der Skole i omtrent hver Kommune, er det vanskeligt at klare sig med de lokale Konsulenter, Assistenten og Landbrugs-lærere som Lærerkrafter, da Omraadet, hvor Skolerne ligger, bliver for stort, ligesom der bliver for mange, til at Lærerne kan bestride dem. Man har derfor som Lærere ved disse Skoler antaget Landbrugskandidater, som kun har til Opgave at undervise ved de landbrugsfaglige Skoler.

Det er dog ikke altid lige let at antage en saadan fast Landbrugs lærer. Dels stilles der ganske særlige Krav til denne med Hensyn til Omgang med de unge, en Opgave, der ikke løses lige let af alle Landbrugskandidater; dels er det vanskeligt at beskæftige en Mand hele Aaret, hvorfor det ofte er nye uerfarne Lærere hvert Aar, der, naar de har erhvervet lidt Erfaring, søger andre mere faste Stillinger. Det var bedre, om det paa en Maade var muligt at knytte disse Lærere mere fast til Undervisningen gennem en Aarrække, ved at Lærerne i den Tid, hvor der ingen Undervisning finder Sted, kunde beskæftiges ved de landøkonomiske Foreninger paa Egnen. Det er en Kendsgerning, at har man en Lærer, der forstaar at tage de unge paa den rigtige Maade, kan der næsten alle Steder oprettes Skoler med god Tilslutning; men er dette ikke Tilfældet, kan Skolerne ikke gennemføres paa Grund af manglende Tilslutning.

Om Skolerne skal være Eftermiddagsskoler eller Aftenskoler,

er ret underordnet, maaske et baade og. De lokale Forhold maa være afgørende her; paa Egne med stor Sukkerroeavl eller hvis Efteraarsarbejdet falder sent, kan man holde Aftenskole inden Jul og Eftermiddagsskole efter Jul. Eftermiddagsundervisningen er vel nok den bedste for Eleverne; men er det saadan, at der mangler Arbejdskraft paa Landbrugsejendommene paa Egnen, er det ikke at forlange, at de unge skal have fri en Eftermiddag om Ugen Vinteren igennem. Hovedsagen er, at der gives de unge Mulighed for at følge en landbrugsfaglig Undervisning paa Egnen; om det saa er om Aftenen eller Eftermiddagen maa være underordnet.

Undervisningen i disse Skoler maa fra Lærers Side tilrettelægges saa populær og saa lidet videnskabelig som muligt. Mange af de unge kommer med meget ringe faglige Kundskaber, hvorfor det mest elementære landbrugsfaglige Spørgsmaal maa behandles fra Grunden af. Der maa ikke ved denne Undervisning stilles nogen som helst Krav til Eleverne om landbrugsfaglige Forudsætninger for at følge Undervisningen. Undervisningen bør ligge saa nær som muligt op ad det daglige Arbejde, som Eleverne har Berøring med hjemme paa Landbrugsbedriften. Der maa ligeledes gives Eleverne Spørgsmaal og Opgaver til Besvarelse paa Skolen, saaledes at Eleverne selv arbejder med i Undervisningen og ikke Gang paa Gang hører Foredrag, noget som i mange Tilfælde gaar ind ad det ene Øre og ud ad det andet til liden Gavn for Eleven.

Den Undervisningsplan, der følges inden for U n g e L a n d m æ n d, er i store Træk: 1. Vinter: Planteavl, 2. Vinter: Husdyrbrug, 3. Vinter: Landbrugets Driftsøkonomi, dog saaledes at en ung Mand kan følge med uden at have deltaget i forrige Vinters Undervisning. Omtrent den samme Undervisningsplan følges ved det meste af al landbrugsfaglig Undervisning Landet over. En ung Mand, der skifter fra den ene Egn til den anden, behøver derfor ikke at faa det samme Emne behandlet flere Aar efter hinanden. Selv om den unge ingen Skade tager af at faa samme Emne behandlet en Gang til, ofte af en anden Lærer, har Emnet dog tabt Nyhedens Interesse, og Opmærksomheden ved Undervisningen sløves. U n g e L a n d m æ n d

paa Lolland gaar endda et Skridt videre, idet man agter at indføre et Deltagerbevis for Eleverne ved den landbrugsfaglige Aftenskole og Sommerundervisningen, hvori der af Læreren og Ungdomskonsulenten indføres, hvilken Undervisning Eleven har deltaget i og i hvilket Omfang. Denne treaarige Undervisning kan saa eventuelt afsluttes med nogle Konkurrencer i Form af Femkampe eller lignende.

Ved Studiekredsen kræves der nogle ganske faa Forkundskaber i landbrugsfaglig Viden for at kunne deltage med fuldt Udbytte. Disse Krav er ganske minimale, idet der forudsættes, at Vedkommende har deltaget i landbrugsfaglig Undervisning forinden, saasom landbrugsfaglig Eftermiddags- eller Aftenskole — eller har været paa Efter- eller Højskole med Landbrugsundervisning. Disse Studiekredse vil særlig være egnet for unge fra 20 Aar og derover, altsaa de lidt ældre Medlemmer af Foreningerne *U n g e L a n d m æ n d*. Studiekredsene afholdes om Aftenen og foregaar paa den Maade, at Studiekredslederen indleder over et forud aftalt Emne, hvorefter Deltagerne, der ogsaa har forberedt sig paa Emnet, kan diskutere Emnet med Lederen eller indbyrdes. Deltagerne fæstner derefter nogle faa Bemærkninger om det behandlede Emne paa Papiret, saaledes at de efter Kursusets Afslutning har en Samling af Notater, der omhandler det behandlede Emne. Studiekredslederen bør derfor tilrettelægge Behandlingen af Emnet saaledes, at der bliver et Hele ud af det. Man har forsøgt ved de landbrugsfaglige Studiekredse at lade Studiekredsdeltagerne indlede skiftevis, men gjort den Erfaring, at Studiekredsdeltagerne faar mere ud af Studiekredsen, naar Lederen indleder hver Aften.

Af Emner, der kan behandles i en landbrugsfaglig Studiekreds, er der mange. De mest almindeligt benyttede er: Landbrugets Driftslære, Finanser og Pengevæsen ved Landbruget (Prioriteter og Laaneforhold), Landbrugets Organisationsforhold, Kvægavl og Arvelighedslære, Foderberegninger og Planlægninger af Fodringen, Pelsdyravl, Landbrugets Planter og Sygdomme, Gødningsplaner, Frøavl og Dyrkning af Handelsafgrøder, Landbrugets Bygninger og deres Indretning. Til nogle af disse Emner er der af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab udgivet

nogle udmærkede Grundbøger, som egner sig fortræffeligt til denne Undervisningsform, hvorfor det er at ønske, at der vil blive udgivet flere af disse billige Grundbøger til Brug i Studiekredse, hvilket vil lette Arbejdet med Studiekredsene meget. — Det er uden Tvivl en Form for Undervisning, der frem i Tiden vil vinde megen Udbredelse blandt de lidt mere modne, unge Landmænd.

Unge Landmænd indbyder ogsaa til en hel Række af Konkurrencer samt Demonstrationer af landbrugsfaglige Spørgsmaal om Vinteren foruden de omtalte Skoler og Studiekredse.

Fodermesterkonkurrencer er noget Nyt inden for Unge Landmænd og arrangeres ofte sammen med de øvrige Landbrugsorganisationer paa Egnen. Disse Fodermesterkonkurrencer omfatter alt vedrørende Pasning og Pleje af en Besætning i fire Maaned, nemlig fra December til Marts, i hvilket Tidsrum der aflægges uanmeldte Besøg paa Ejendommen af nogle udpegede Dommere. Der gives Points ved hvert Besøg for: Mælkens Kvalitet, Staldhygiejne, Mælkemængde, Køernes Renholdelse, Opdrættets Renholdelse og Sundhedstilstand, Møddingen, Foderplan og Staldtavler samt til sidst for Totalindtryk.

Kursus i Malkning og Staldhygiejne er Kursus, der afholdes en Eftermiddag, hvor Deltagerne faar Vejledning i saavel Haandmalkning som Maskinmalkning med praktiske Demonstrationer og Indøvelse af de rigtige Malkegreb og Pasning af en Malkemaskine, ligesom Staldens Indretning forklares for Deltagerne.

Maskin- og Redskabskursus afholdes mest som Tærskkursus og Kursus i Indsaaning af Saamaskine samt Bruge af Foraarets Redskaber.

Kursus i og Demonstrationer af Mønstring, For-spænding, Kørsel og Oppudsning af Heste er noget, som paa Egne med Hesteinteresse altid har stor Tilslutning.

Unge Landmænd afholder ogsaa et enkelt Møde om Spørgsmaal, som navnlig har Interesse for den unge Landmand, ikke saa meget strengt fagligt som oplysende i Tilknytning til den unge Landmands Gerning. Enkelte Steder har man med

Fordel samlet flere Møder sammen paa en Dag til en landbrugsfaglig Ungdomsdag, saaledes at man tager hele Dagen i Brug til tre eller fire Foredrag. Det betinger, at de unge faar fri en hel Dag; men afholdes Mødet i den mindst travle Tid for Landbruget, kan de fleste unge faa fri til en saadan Dag.

Sommerundervisningen tilrettelægges som Besøg paa Landbrugsejendomme, hvor der, foruden at man ser den paagældende Ejendom, faas en faglig Vejledning af en kyndig Mand paa det Omraade, man særligt er indstillet paa den Dag eller Aften. Der er mange Spørgsmaal vedrørende Landbruget, som man faar langt mere ud af at blive undervist i paa Stedet med de virkelige Forhold, fremfor ved Undervisning i Skolestuen, hvor man maa anvende Tavle- og Billedmateriale til Demonstration af Spørgsmaalet. Sommerundervisningen er et nødvendigt Supplement til Vinterundervisningen, ja man kan sige, at Vinterundervisningen uden efterfølgende Sommerundervisning kun er halv Undervisning. Unge Landmænd har da ogsaa lagt stor Vægt paa Sommerundervisningen og søgt at udvide denne saa meget, som det har været muligt, hvilket ogsaa fremgaar af de meget omfattende Sommerarrangementer, der indbydes til inden for Foreningerne Unge Landmænd.

Markvandring er bør afholdes hele Vækstperioden igennem og ikke kun i Tiden lige inden Høst. Desværre er der mange Landmænd, der vægrer sig ved at have Markvandring tidligt paa Sommeren, da Afgrøderne ikke paa den Tid præsenterer sig saa godt. Det er en Misforstaaelse at tro, at de unge kun lærer noget ved at se en Mark, der staar godt, i det hele taget kun at se noget, der er godt; man kan næsten sige tværtimod. Det er langt lettere for Læreren at give nogle Anvisninger og Forklaringer til de unge, naar man har en Mark foran sig, som ikke helt er, som den burde være. Det er ogsaa af største Betydning for Undervisningen, at man følger en Afgrøde Vækstperioden igennem. Hver Tid har sine Sygdomme og Vanskeligheder for Afgrøden, som en moderne Landmand maa være opmærksom paa og søge at overvinde, enten det er af forebyggende eller helbredende Art. Markvandringerne for de unge bør være saadan, at der gives Forklaring paa de mest

elementære Ting, noget som man ved Markvandring for ældre ikke i den Grad behøver at lægge Vægt paa. Der bør ikke være over 30—40 Deltagere i en Markvandring, hvis de unge skal have noget ud af den. Lederen bør bestræbe sig for at samle de unge om sig, saaledes at de alle kan høre og følge med i det, der foregaar. Der bør ikke, naar Unge Landmænd holder Markvandring, være en lang passiv „Hale“, der kun „trasker“ med.

Roelugningskonkurrencer afholdes om Aftenen paa den Maade, at hver enkelt Deltager faar en Række Roer paa ca. 100 Favne at luge, efter at der for Deltagerne er givet en Instruktion for Roelugning. Efter Roelugningen samles Deltagerne, og der fortælles lidt om Betydningen af at luge sine Roer rigtigt. Bedømmelsen foretages ca. 14 Dage efter Lugningen, hvor der gives Points for Antal Roer, Antal Dobbeltplanter og Arbejdets hele Udførelse. De unge, der faar højst Points, modtager derefter en Præmie.

Kursus i Opsætning af Hø og Korn paa Marken er ogsaa ved at vinde Udbredelse. De unge faar demonstreret og forklaret, hvordan disse Afgrøder skal opsættes paa Marken for at frembringe den mest værdifulde Afgrøde med det mindst mulige Tab af Næringsværdigheden.

Kursus i Fremavl og Udvalg af Læggekartofler. Saadanne Kursus afholdes paa den Maade, at de unge faar demonstreret de Kartoffelsygdomme, som kan konstateres, medens Kartofflerne staar paa Marken (navnlig Virussygdomme), hvorefter de unge selv faar et Par Rækker Kartoffler at optælle, eventuelt bortfjerne sygdomsangrebne Kartoffler fra.

Kursus i Landbrugets Planter (Kendetegn og Sygdomme for saavel Kultur- som Ukrudtsplanter) strækker sig over 10—12 Uger med en Aften om Ugen. Dette Kursus har fra de unges Side haft stor Interesse, idet der til et enkelt Kursus har meldt sig 40 unge Deltagere. Dette Antal er rigeligt. 20 Deltagere er mere passende, naar de unge skal have et virkeligt Udbytte af Kursuset. Deltagerne lærer, hvilke Sygdomme, der angriber Afgrøderne, og hvordan Bekæmpelsen foretages. Ved Demonstrationer og Øvelser lærer Deltagerne

at bestemme Sygdommens eller Skadedyrets Art. Kultur- og Ukrudtsplanternes Kendetegn forklares, hvorefter Deltagerne indøves i at lære de mest almindelige Kultur- og Ukrudtsplanter at kende fra hinanden. For Kulturplanternes Vedkommende ogsaa deres Vækstmaade, for Ukrudtsplanterne tillige deres Betydning og Bekæmpelse. Enkelte Steder har Deltagerne samlet, tørret og presset Planterne, hvorefter de har opklæbet disse paa Papir, saaledes at Deltagerne paa den Maade faar samlet et Herbarium.

Kursus i Areal- og Landmaaling har Unge Landmænd afholdt flere Steder. Her lægges der særligt Vægt paa Opmaaling af et Skifte og Beregning af Arealets Størrelse.

Havevandring, der særligt tager Sigte paa at give de unge lidt Kendskab til Frugtræernes Pleje og Pasning, har man ogsaa taget op.

Pløjekonkurrencer med Demonstration af den rigtige Forspænding og Indstilling af Ploven er en af de hyppigst forekommende Konkurrencer. Deltagerne pløjer et lille Stykke Jord, som bliver bedømt og præmieret. Pløjekonkurrencer er ret omstændelige at arrangere. Da disse skal foregaa om Dagen, søger Unge Landmænd hyppigt Samarbejde med Landbrugsorganisationerne om Afholdelse af disse. Deltagerne medbringer selv et Spand Heste og en Plov til Brug ved Konkurrencen.

Binderkursus arrangeres lige inden Høst, hvor Binderen gennemgaaes for de unge af en kyndig Mand, saaledes at de faar Kendskab til de mest almindeligt forekommende Fejl ved Kørsel med Binderen, og om det er Fejl, som man selv kan reparere, eller man skal have en Smed til at udbedre den. Navnlig har disse Kursus været aktuelle i de sidste Aar, hvor der anvendes Papirgarn i Binderen.

Radrenserkursus afholdes særligt med Henblik paa den rette Indstilling af Radrenseren, noget som synes at være en ret vanskelig Opgave for mange unge.

Bedømmelse af Husdyr. Det er særligt Heste-, Kvæg- og Svinebedømmelser, der har været afholdt inden for Unge

Landmænd. Disse Bedømmelser er beregnet paa at give de unge Øvelse i at vurdere et Dyr til saavel Avl som Brug. Bedømmelserne foregaar ved, at de unge først faar en Vejledning, hvorefter hver enkelt Deltager faar et Kort udleveret til at nedskrive en Beskrivelse af et Dyr paa. Kortene gennemgaas derefter af Lederen i Fællesskab med de unge. Deltagerne i Bedømmelserne indbydes til en Konkurrence, enten paa det lokale Dyrskue eller ved et „Dyrskue“ afholdt af Unge Landmænd. Ved sidstnævnte er det ikke Dyrene, men de unge, der konkurrerer og faar Præmierne.

Bedriftsbesøg er Besøg, hvor de unge bliver indbudt til at bese en Landbrugsejendom, hvor der er særlige Drifts-, Stald- og Bygningsforhold, der gør sig gældende, og som de unge kan have Interesse af at se. Herunder kan der ogsaa arrangeres Besøg paa lokale Fabrikker og Virksomheder, der har Tilknytning til Landbruget.

Ridning er af Foreningerne Unge Landmænd taget op paa Egne, hvor der ikke i Forvejen findes Rideklubber. Man anser det for betydningsfuldt for den unge Mand, at han lærer at behandle og omgaas en Hest.

Femkampe har været afholdt paa visse Egne af Unge Landmænd; Femkampe tager særligt Sigte paa, at man gennem et Konkurrencemoment fremmer de unges Færdigheder i nogle specielle Arbejder, der udføres til daglig.

Sommerudflugten gaar til andre Egenes Landbrug, noget der har sin Betydning, da der hyppigt er Forskel paa Landbrugene fra Egn til Egn.

Ferie-Sommerstævne for unge Landmænd har været afholdt paa Lolland. Da der er mange unge Medhjælpere ved Landbruget, der ikke har noget Sted at tilbringe deres Sommerferie, maa der her være en Mulighed for at give dem Lejlighed til at forene en Sommerferie med noget nyttigt for deres Uddannelse. Disse Kursus eller Sommerstævner bør finde langt mere Udbredelse, end Tilfældet er; der kan sikkert arrangeres et saadant Stævne i hvert Amt. Sommerstævnet paa Lolland varede tre Dage og formede sig som Besøg paa Egnens Landbrug, Virksomheder og Seværdigheder med et enkelt Fo-

redrag ind imellem, men saadan et Stævne kan arrangeres paa mange andre Maader.

Man forsøger sig inden for U n g e L a n d m æ n d paa Lolland med en Opsparingsordning, hvor man opfordrer de unge til at indsætte et lille Beløb hver Maaned paa en Sparekassebog, som saa kun skal kunne hæves, naar den unge Mand tager paa Landbrugsskole eller staar over for at skulle stifte eget Hjem. Sparekasserne har vist den Velvillighed at give en højere Rente paa de Beløb, der paa denne Maade bliver indsat, end ved almindeligt Indlaan; men Sagen har ikke fundet den Tilslutning, som den burde. U n g e L a n d m æ n d bør sikkert ogsaa gøre en betydelig større Indsats for denne saa vigtige Sag, end Tilfældet hidtil har været.

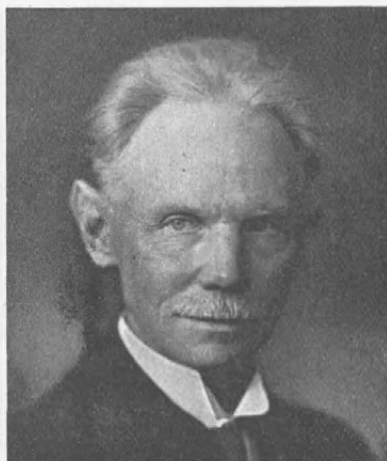
Lærlingeordningen ved Landbruget, som Landbrugsorganisationerne har indført eller agter at indføre, følges med stor Interesse fra U n g e L a n d m æ n d s Side i klar Forstaaelse af den Betydning, en saadan Ordning kan faa for Uddannelsen af den unge Mand ved Landbruget. Det hører med til Foreningerne af unge Landmænds Formaal og Opgaver, ikke blot at interessere sig for denne Sag, men at gøre en Indsats for at faa den gennemført paa bedst mulig Maade. Der kan af de unge selv inden for deres egen Kreds gøres meget for at vække Interessen for og Forstaaelsen af den gode Uddannelses Betydning.

Det er et mangesidet, fagligt Ungdomsarbejde, U n g e L a n d m æ n d har taget op for at vække Interessen for og Kærligheden til Landmandsgerningen og samtidig dygtiggøre Ungdommen mest muligt. Det er de unge selv, der har paabegyndt dette Arbejde rundt omkring. De Resultater, der er naaet, vilde man ikke være kommet til, hvis ikke man fra de ældre Landmænds Side havde fundet Forstaaelse for Sagen. Ikke mindst den moralske Støtte har været af Betydning for Arbejdet. Derfor maa det ogsaa videreføres paa en saadan Maade, at det ikke blot er et Ungdomsarbejde i almindelig Forstand, men ogsaa kan staa som et Brobygningsarbejde mellem to Slægtled inden for Landbruget.

DØDSFALD

Efter et længere Sygeleje, hvor Bedring af Helbredet vekslede med Tilbagefald, afgik Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen* ved Døden paa Amtssygehuset i Gentofte den 23. Juli i en Alder af 68 Aar.

Damsgaard-Sørensen var Jyde af Fødsel. En væsentlig Del af sin Manddomsgerning øvede han i Jylland, og han følte sig stærkt knyttet til denne Landsdel, selv efter at han i 1924 overtog Hareskovgaard ved Værløse og dermed blev sjællandsk Landmand.

A. P. Damsgaard-Sørensen.

Da Damsgaard-Sørensen havde faaet sin praktiske Uddannelse ved Landbruget kom han til Landbohøjskolen, hvorfra han dimitteredes i 1900. Selv om han umiddelbart derefter gennem en kortere Periode kom til at virke ved forskelligt Landboforeringsarbejde og som Landbrugslærer, glemte han dog aldrig, hvorfra han kom. Hans

Indstilling var Praktikerens, og Trangen til at faa egen Bedrift og selvstændig Virksomhed blev efterhaanden saa stærk, at han gik tilbage til det praktiske Landbrug. I en Aarrække drev han saaledes et Par Gaarde paa Randersegnen, inden han kom til Sjælland.

Som Landmand var Proprietær Damsgaard-Sørensen anerkendt for sin Dygtighed og sit Initiativ. Det varede derfor hel-

ler ikke længe, før hans Kolleger inden for Landbruget havde Bud efter ham i Foreningsarbejdet; han var saaledes Formand for Jydsk Andels Eksportforening i Aarene 1914—1922.

Damsgaard-Sørensen var først og fremmest Planteavlsmænd. Under og efter forrige Krig gjorde han en stor Indsats paa Hørdyrkningens Omraade, ikke blot i avlsmæssig Henseende, men ogsaa gennem sit Arbejde for Det danske Hør- og Hamp-industriselskab *Danalin*, Forløberen for de nuværende Virksomheder paa dette Omraade. Selv om dette Arbejde paa Grund af de ændrede Forhold efter Krigen ikke førte til det Resultat, som Damsgaard-Sørensen havde haabet og ventet, saa mistede han dog ingenlunde Interessen for Hørdyrkningen. Tværtimod. I det stille arbejdede han videre og kastede sig især over Forædlingsarbejdet, i hvilket han i de senere Aar havde den Tilfredsstillelse at se særdeles gode Resultater.

Men Damsgaard-Sørensens Interesser gik videre ud. I 1914 indvalgte han i Landhusholdningsselskabets Bestyrelse og blev senere Medlem af Selskabets Lærlingeudvalg og Belønningsudvalg. Han fik her med Ting at gøre, der laa ham stærkt paa Sinde, vel ikke mindst Arbejdet i Belønningsudvalget. Det glædede ham oprigtigt at være med til at hædre fortjente Mænd og Kvinder for deres Indsats ved Landbruget, enten det saa var for Opdyrkning af Heder eller Moser o. lign., eller det var for lang og tro Tjeneste. For Damsgaard-Sørensen var det Sagen, at disse velfortjente hædredes, fordi de enten havde været med til at gøre vort Land større og bedre, eller gennem trofast Arbejde i tjenende Stilling havde vist et følgeværdigt Eksempel for andre. Her gjorde hans udprægede Retfærdighedsans sig gældende. Der skulde være præsteret noget ganske usædvanligt, for at Anerkendelsen kunde tildeles. En tilsvarende Indstilling lagde han for Dagen ved sin Bedømmelse af Lærlinge-Dagbøgerne. Han kunde undertiden synes streng i sin Bedømmelse, ogsaa af de mindre væsentlige Ting, men det var altid velovervejet og velbegrunderet.

Damsgaard-Sørensen var ogsaa Initiativets Mand. Gang paa Gang fremsatte han Forslag om nye Arbejdsopgaver. Der kan her være Grund til at nævne, at det var paa hans Forslag, at

Landhusholdningsselskabet i 1934 iværksatte en Serie drifts- og erhvervsøkonomiske Undersøgelser. Damsgaard-Sørensens Hensigt var at faa belyst visse vigtige Sider af Landbruget baade driftsøkonomisk og erhvervsøkonomisk, indadtil for Landbrugets egen Vejledning i en vanskelig Periode i økonomisk Henseende, udadtil for overfor andre Erhverv at fastslaa Landbrugets centrale Stilling i det danske Erhvervsliv.

Altid havde Damsgaard-Sørensen en selvstændig Mening, og han forfægtede den med Dygtighed og ud fra en dyb og ærlig Overbevisning. For ham var det uden Betydning, om hans Synspunkt deltes af mange eller faa. Mere end de fleste andre følte han Ansvarret over for sin egen Samvittighed. Derfor laa det ham fjernt at gaa paa Akkord om det, som han ansaa for fuldkommen ret og rigtigt. Saadan var Damsgaard-Sørensen, retlinet og uforfærdet, og saadan vil han blive mindet af de mange Mennesker, som han i et langt Aaremaal kom i Berøring med i sit Arbejde for Landbruget.

C. A. N.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1943.

I.

Beretning fra Statskonsulent Niels Balle.

Brændsels- og Materiale-mangel har i høj Grad præget Arbejdet inden for mit Felt i det Aar, der svandt. Olietildelingerne er stedse blevet mindre, og flere og flere Motorejere har set sig nødsaget til at gaa over til at anvende Gas. Paa Landelektricitetsværkerne slides der vedblivende med at holde Produktionen i Gang ved Hjælp af Sugegas af Tørv. Generatoranlægget har her opadgaaende Træk og en indskudt Tjæreudskiller, og bortset fra et stærkt forøget Arbejde for Betjeningsmandskabet gaar Anlægget i det store og hele tilfredsstillende. Den udskilte Tjære bliver rensed og kan derefter anvendes som Reservedrivkraft. Ogsaa Vindkraften spiller en ret betydelig Rolle for mange Landværker. Det fremgaar saaledes af Statistiken, at der i det sidste Aar er produceret ca. $\frac{3}{4}$ Million kWh af Vinden, hvilket svarer til en Besparelse af Tørv paa ca. 2000 Tons. Blandt Vindmøllerne er den *la Courske Klapsejler* den almindeligste, men under Krigen er der dog ogsaa opstillet en Del Propelmøller (F. L. S. Aeromotorer).

Af den foreliggende Statistik ses det, at Vindkraften udnyttes meget forskelligt ved de forskellige Værker, men tages Middeltallet af nogle af de Anlæg, hvor Vindkraften udnyttes bedst, d. v. s. hvor man sørger for, at Møllen gaar, saa snart der er tilstrækkelig Blæst, saa vil man finde, at Aarsproduktionen af en 18 m 4-vinget Klapsejler ligger omkring 60 000 kWh af en $17\frac{1}{2}$ m 2-vinget Aeromotor omkring 70 000 kWh og af en 24 m 3-vinget Aeromotor paa ca. 100 000 kWh.

Paa Grund af de smaa Olietildelinger er der flere og flere Traktorejere, der er gaaet over til at køre med Gas. Næsten alle Generatorer er her af Imbertsystemet, hvilket vil sige, at de har nedadgaaende Træk og kan bruge tjæreholdigt Brændsel, altsaa Træ og Tørv. De uundgaaelige Ulemper, der er forbundet med at anvende Gas til Traktorer, mærkes vel nok mest ved de „smaa“ Typer, hvor Nedgangen i Trækkraft som Regel vanskeligt kan taaes, men ogsaa ved de større Typer volder den vanskelige Start, Formindskelsen

i Kraft og den mindre Driftssikkerhed megen Utilfredshed og ikke saa faa Retssager med Leverandørerne.

Da man som bekendt hører mest til de Tilfælde, hvor der er Vanskeligheder, udsendte jeg i Foraaret gennem Fagpressen en Anmodning til Traktorejere, der i længere Tid havde kørt med Gas, om at meddele mig deres Erfaringer.

Resultatet af dette Rundspørge, der senere er meddelt i Fagpressen, gaar i Hovedsagen ud paa, at Nedgangen i Kraft er godt en Snes Procent, at Forbruget af Brændsel er 5 à 6 hl pr. Dag og af Smøreolie omtrent som ved Petroleum.

Der maa regnes med store Vedligeholdelses-Udgifter og en hurtig Afskrivning af Generatoranlægget. Vigtigst af alt er det dog at have en dygtig og interesseret Mand som Traktorfører.

Under Hensyn hertil har Undervisningen i Maskinbrug for Landmænd i høj Grad været baseret paa Øvelser med Traktorer med Gas, og ganske det samme var Tilfældet ved det aarlige Kursus for Landbrugsmaskinsmede.

Foruden en Del Forsøg med Tørveolie er der under min Ledelse blevet foretaget Forsøg med Destillater af Træ i Glødhoved- og Dieselmotorer, endvidere fortsættes Forsøgene med Gas til 2-Takts Glødhovedmotorer, og der blev gjort Forsøg med en Briketpresser af ny Konstruktion.

Sammen med Statens Redskabsudvalg har jeg foretaget Forsøg med Gnistfangere til Lokomobiler samt med Motorsprøjter og Traktorer.

Af Konsultationer har der som sædvanlig været en broget Blanding. Flest vedrørende Traktorer med Gasanlæg, men iøvrigt ogsaa en Del om Dampkraft og Vindkraft o. m. a.

Et ekstra Arbejde fik jeg som en beklagelig Følge af Bombardementet den 27. Januar, hvor hele Lageret af „Maskinbrug for Landmænd“ og „Motorbogen“ var brændt og derfor maatte genoptrykkes.

Langt mit meste Arbejde har dog i Aar som i tidligere Aar bestaaet i Undervisning og Ledelse af forskellige Kursus bl. a. af Maskinkursus for Landmænd, der i Aar maatte dubleres, samt af Motorkursus for Fiskere, Kursus for Motormekanikere og for Landbrugsmaskinsmede samt af Motor- og Traktorkursus. Hertil kommer den sædvanlige Undervisning paa Landbohøjskolen for Landbrugs- og Mejeristuderende med paafølgende Eksaminer.

Samvirksomhedens Kursus.

Kursus vedrørende den landbrugsfaglige Ungdomsundervisning.

Kursus for Konsulenter, Landbrugslærere og Assistenten i den landbrugsfaglige Ungdomsundervisning 19.—21. September 1944.

I Dagene 19.—21. September d. A. afholder Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde paa *Kærehave Landbrugsskole* pr. Ringsted et Kursus for Lærere i den landbrugsfaglige Ungdomsskole. Samvirksomheden afholder alle Udgifter ved Kursuset. Deltagerne betaler dog Skolen et Beløb paa 20 Kr. for Opholdet.

Emner og Foredragsholdere ved Kursuset er følgende: Seminarieforstander *Harald Smith*: Pædagogiske Problemer i Ungdomsundervisningen; Konsulent *Helmer Rasmussen*: Tilrettelæggelse af landbrugsfagligt Ungdomsarbejde; Konsulent *Sv. E. Sørensen*: Mulighederne for Anvendelse af Konkurrencer i Ungdomsarbejdet; Forstander *Johs. Dons Christensen*: Undervisning i Planteavl; Landbrugslærer *Sv. Karlskov Jensen*: Undervisning i Husdyrbrug; Forstander *Kr. Møller*, Hammerum: Undervisning i Driftsøkonomi; Konsulent *P. Chr. Andersen*, Hjørring: Undervisning i Havebrug; Konsulent *P. Grøntved* og Landbrugslærer *Sv. Karlskov Jensen*: Markvandring og andet Sommerarbejde; Forstander *P. Hjertholm*: Fremtidigt Samarbejde mellem de forskellige Former for Ungdomsarbejde.

Herudover vil der blive arrangeret Aftenforedrag om *Anvendelse af Lysbilleder og Billedmateriale i den landbrugsfaglige Ungdomsundervisning* og om *Studiekredse som Led i Ungdomsarbejdet*.

Kursuset begynder Tirsdag den 19. September, Kl. 8 $\frac{1}{2}$ og afsluttes Torsdag den 21. September ved Frokosttid, saa Deltagerne kan naa Togene omkring Kl. 14.

Udførlig Plan for Kursuset vil kunne faas ved Henvendelse til *Samvirksomhedens Sekretariat, Rolighedsvej 26, København V.* Indmeldelse sker samme Sted senest den 14. September. Der kan kun medtages 50 Deltagere.

Fodermesterkursus

paa Korinth Landbrugsskole 18.—23. September 1944.

Det i Fjor planlagte Fodermesterkursus paa Korinth Landbrugsskole maatte aflyses paa Grund af de særlige Forhold i September Maaned. I Aar er det Hensigten at søge Kursuset gennemført, hvis

der kan opnaas fornøden Tilslutning. Det er fastsat til Afholdelse i Dagene Mandag den 18. til Lørdag den 23. September. Deltagerne giver Møde Mandag Aften og rejser igen Lørdag Aften eller Søndag Morgen.

Ved Kursuset vil følgende Foredragsholdere behandle de nævnte Emner: Forstander *Th. Rosenstand*: Fodring af Kvæget under de nuværende Forhold (2 Foredrag); Landbrugslærer *Gunnar Petersen*: Fluebekæmpelse (med Lysbilleder); Forsøgsassistent *K. Hansen*, Favrholt: Kalveopdræt og Opdræt af Ungkvæg (2 Foredrag); Dyrlæge *J. Folkersen*, Ringe: Yversygdomme; Landbrugslærer *J. Filipsen*: Klovbeskæring med Demonstration ved Smedemester *Aage Thomsen*; Fodring af Svin under de nuværende Forhold, Svineavlspøblemer (3 Foredrag); Konsulent *A. Wulff Pedersen*: Kvægavl og Kvægavlspøblemer (2 Foredrag); Forstander *Th. Rosenstand*: Foderplanlægning, Vore Husdyrs Krav til Vitaminer og Mineralstoffer (2 Foredrag); Forsøgsleder, Dr. agro. *V. Steensberg*: Fodringens Indflydelse paa Kvaliteten af Mejeriprodukterne, Hvordan laver man Fodringsforsøg? (2 Foredrag); Landbrugslærer *Sv. Grabow Jensen*, Dalum: Hygiejneforanstaltninger ved Mælkeproduktionen; Konsulent *Hans J. Petersen*: Malkemaskinen. Endvidere indleder Fodermester *O. Blom Hansen*, Lundbygaard, en Diskussion om: Faglige og kollegiale Problemer.

Om Aftenen vil der blive Foredrag med Lysbilleder, Oplæsning og anden Underholdning.

Kursusplanen faas fra Samvirksomhedens Sekretariat, Rolighedsvej 26, København V., der ligeledes modtager Indmeldelse af Deltagere. Prisen er 40 Kr. pro persona for Kost og Logi, medens Udgifter til Foredragsholdere m. v. afholdes af Samvirksomheden. I Forbindelse med Kursuset vil der Fredag Eftm. den 22. September blive holdt et „Fodermestermøde“, hvori alle interesserede kan deltage.

Kursus vedrørende Havebrug og Ernæring.

Et Kursus væsentligst tilrettelagt for Havebrugs- og Husholdningskonsulenter samt Husholdningslærerinder er planlagt til Afholdelse i Dagene 16.—18. Oktober d. A. Det afholdes dels paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og dels paa Statens Vitaminlaboratorium.

Nærmere Meddelelse samt Plan for Kursuset vil fremkomme i næste Nr. af Tidsskriftet samt i de paagældende Fagblade.

Landbrugets Prisforhold i Juli Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Juli Md.	Juli Md.	Jan.-Juli Md.	Juni Md.	Juli Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	27,88	27,69	25,95	27,88	25,95	25,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	233	240	226	240	240
Slagterisvin, (sl. V.)	268	264	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	280	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaaigrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	60	68	41	52	50
Kælvekøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	813	825	791	780	750
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2514	2600	2824	2925	2900
Hvede	29,33	29,25	29,25	29,45	29,25	29,25
Rug	30,33	30,25	30,25	30,45	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	30,67	24,50	23,94	25,00	22,50
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,57	25,00	24,90	25,30	25,50
Sv. Ammoniak	24,65	24,47	24,90	24,60	25,00	25,20
40 pCt. Kaligødning	18,69	19,00	18,90	19,28	19,45	19,45

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Juli Md.	Juli Md.	Jan.-Juli Md.	Juni Md.	Juli Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	264	247	266	247	247
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	197	203	192	203	203
Slagterisvin	291	287	295	294	293	293
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	341	353	383	397	393
Hvede	212	212	212	213	212	212
Rug	254	253	253	255	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	446	357	348	364	328
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	127	130	129	131	132
40 pCt. Kaligødning	157	159	159	162	163	163
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	223	221	224	221	221
Husdyrprodukter, ialt	242	240	241	242	242	242
Korn	217	216	216	217	216	216
Planteprodukter, ialt	239	241	232	244	250	249
Landbrugsprodukter, ialt	242	240	241	242	242	242
Kunstgødning	164	168	170	159	161	161
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Gennemførelse af lokale Forsøg*).

Af Konsulent *H. Wraae-Jensen*.

For godt 10 Aar siden lærte vi paa Landbohøjskolen, at en af de fornemste Opgaver, som de lokale Forsøg havde, var at bringe Landmændene og Konsulenterne paa Talefod med hinanden, og rent forsøgsmæssigt blev disse Forsøg ikke pla- ceret særlig højt paa Rangstigen.

I de samme Aar rettede Forstander *Karsten Iversen* et kraf- tigt og tilintetgørende Angreb paa de etaarige lokale Gødnings- forsøg.

Det var saaledes ikke milde Vinde, der blæste fra Bjerget ned over det, man kalder den lokale Forsøgsvirksomhed.

For en udenforstaaende kunde det derfor godt se ud, som om hele dette Arbejde var af en mere dilettantisk end real Natur.

Vi, der staar i Arbejdet, ser derimod noget anderledes paa hele Opgaven.

Vi mangler ikke Midler til at komme i Forbindelse med Folk, — og vi raader over mange Midler, som er langt mere anvendelige til dette Formaal end de lokale Forsøg. — Det, som volder os Bekymringer for Øjeblikket, er derimod, hvor- ledes vi skal efterkomme alle de Henvendelser, der rettes til os. Og hvad de lokale Forsøg angaar, saa tager vi dem fuldt alvorlige, og vi er af den Formening, at de er et vigtigt Led i hele vort Arbejde.

Hvis vi ser lidt nærmere paa det Materiale, som vi benytter os af i vort konsultatoriske Arbejde, saa maa man hurtigt indrømme, at vi vilde være meget daarligt kørende, dersom vi ikke havde Resultaterne fra de lokale Forsøg at støtte os

*) Efter Foredrag holdt ved Undervisningsmødet for Konsulenter og Assisterter i Planteavl paa Landboskolen ved Lyngby den 13. Juni 1944.

til. — Vi er alle klare over, at de er behæftede med Fejl og Mangler, som vi gerne søger at afhjælpe, men trods dette er de dog med til at give os værdifulde Fingerpeg.

1) Naar *Karsten Iversen* for Eks. i sin „Oversigt over de for Landbruget vigtigste Resultater af Statens Forsøg i Plantekultur“, skal belyse et saa vigtigt Spørgsmaal som: *Afgrødernes Evne til at udnytte den tilførte Kunstgødning*, saa findes der, saa sent som i 1943, ikke noget, der er bedre egnet til dette Formaal end de forkætrede etaarige lokale Gødningsforsøg.

2) Som Grundlag for *Vurderingen af Professor Bondorffs Analysetal*, det være sig Reaktionstal, Kali- og Fosforsyretal samt de øvrige Analysetal, da bruger man ligeledes Resultaterne fra de etaarige lokale Gødningsforsøg og har ikke andet at anvende, indtil der af Statens Forsøgsvirksomhed og den lokale Forsøgsvirksomhed i Fællesskab er skabt et bedre og mere sikkert Grundlag.

3) En meget stor Del af, hvad der er gennemført af *Ukrudtsforsøg* her i Landet, stammer ligeledes fra den lokale Forsøgsvirksomhed.

4) Langt de fleste Forsøg vedrørende *Frøavlsspørgsmaal* er gennemført som lokale Forsøg, og vi vilde være meget daarligt stillet, dersom vi kun havde Statsforsøgene at støtte os til i Frøavlsspørgsmaal.

5) *Kemikalieudvalget* har leveret et værdifuldt Bidrag vedrørende Afsvampningens Betydning og Gennemførelse.

6) Forsøg med *Olie- og Spindplanter* er ogsaa gennemført i de senere Aar. Denne sidste Opgave er dog sandsynligvis en Opgave, som bedre kunde løses af Statens Forsøgsstationer.

Det ses af det fremførte, at den lokale Forsøgsvirksomhed ikke har været uden Betydning for de Resultater, vi anvender i det konsultatoriske Arbejde.

Som en Opmuntring og en Anerkendelse maa det maaske ogsaa tages, naar Forst. *Karsten Iversen* paa det sjællandske Planteavlsmøde i 1943 udtrykte sin Beklagelse over, at Forsøgenes Antal var i Tilbagegang, og rettede en Opfordring til de sjællandske Konsulenter om at fortsætte Forsøgsarbejdet i samme Omfang som tidligere.

Gennemførelse af lokale Forsøg har tidligere, næst efter det konsultatoriske Arbejde, været det centrale i Planteavlssarbejdet og er stadig et vigtigt Led heri.

Vi skal ikke forsøge at kopiere Forsøgsstationerne, men den lokale Forsøgsvirksomhed har sine specielle Opgaver at løse, ligesom Forsøgsstationerne har deres, og disse er frem for alt bedre i Stand til at løse vanskelige Forsøgsopgaver, idet de raader over bedre tekniske Hjælpemidler, end man har i Landbo- og Husmandsforeningerne.

Ved et frugtbart Samarbejde mellem Statens Forsøgsvirksomhed og den lokale Forsøgsvirksomhed, — saaledes som dette finder Sted i Dag, — naar man sikkert nærmest til Maalet, som er: at skaffe det praktiske Landbrug den bedst mulige Vejledning i de Spørgsmaal som trænger til forsøgsmæssig Belysning.

Planlæggelse af Forsøgene.

Noget af det, der har kendetegnet den lokale Forsøgsvirksomhed mest, var, at *Forsøgene udførtes efter mange forskellige lokale Forsøgsplaner*, og det bør stadig være saaledes, at man behandler de Spørgsmaal, som er af lokal Interesse, men naar det gælder mere *almene Opgaver*, maa det hilses med Tilfredshed, at vi kommer mere og mere ind paa at *gennemføre Forsøgene efter Fællesplaner*. Det giver et langt bedre underbygget og mere sikkert Materiale.

Fællesplanerne bliver jo til paa de aarlige Forsøgsledermøder, og de enkelte Konsulenter har her Lejlighed til at kunne indvirke paa Udformningen af disse.

Naar specielle Forhold ikke gør sig gældende, bør man altid saa vidt muligt følge Fællesplanerne, da et saadant Forsøgsarbejde frembringer et langt værdifuldere Materiale.

Lad mig i denne Forbindelse som Eksempel nævne *Frøforsøgene*. Hovedparten af de udførte Frøavlsforsøg er udført efter saa mange *forskellige Planer*, at disse meget vanskeligt lader sig sammenarbejde, saa Resultaterne kan anvendes til almene Oplysninger.

Derimod har man gennem *Frøavlsudvalget* siden 1935 søgt at samle sig om *enkelte og specielle Forsøgsopgaver*, og der er

paa denne Maade fremskaffet et *langt bedre og mere velunderbygget Forsøgsmateriale, end man kunde have faaet ved at arbejde efter hver sin Plan.*

Naar det gælder alle de *lokale Spørgsmaal*, som den enkelte Landmand er interesseret i at faa belyst, maa Arbejdet hermed gennemdrøftes og planlægges i god Tid inden Foraarsæsonen. Og det er klogt at lave en Liste eller Fortegnelse over alle Forsøgene og Forsøgsværterne samt en speciel *Forsøgsbog*, saa alt er klart til Brug, naar Foraaret melder sig.

Forsøgenes Gennemførelse.

Den første Betingelse for Gennemførelse af et godt Forsøg er som bekendt, at dette anlægges paa et *ensartet Jordstykke*, der saa vidt muligt *repræsenterer det Areal, som det skal gælde for.*

Dette opnaas i Regelen bedst ved at anvende *Rækkeforsøget*. Rækkeforsøget indebærer endvidere saa mange arbejdsmæssige Fordele, at dette maa foretrækkes alene af denne Grund; de gamle Kvadratforsøg er upraktiske og vanskelige at arbejde med og hører derfor Fortiden til.

Arbejdet skal først og fremmest være overkommeligt og praktisk tilrettelagt.

Spørgsmaalene maa stilles klart og enkelt, og det maa meget fraaades at arbejde med for komplicerede Forsøgsplaner.

Man maa ikke misbruge Forsøgsværten; der maa ikke stilles for store Krav til ham, da det saa let bliver vanskeligt at komme igen. Man skal vække Forsøgsværtens Interesse for Forsøget, gøre ham interesseret, saaledes at han beder om at faa et Forsøg til næste Aar igen.

Vedrørende *Parcelstørrelse og Fællesparcellernes Antal* maa man rette sig efter de lokale Forhold.

I Almindelighed vil man vel foretrække en Parcelstørrelse paa 25—50 m². Drejer det sig om vanskelige Forsøg — f. Eks. Frøforsøg — vil det ofte være nødvendigt at anvende betydelig større Parceller, men man maa dog altid erindre, at *et lille og godt Forsøg er bedre end et stort og daarligt.*

Vedrørende Parcelstørrelsen vil en Parcelbredde paa 4 m i

de fleste Tilfælde være mest formaalstjenlig. Det er en Fordel at anvende lange, smalle Parceller baade af Hensyn til selve Metodens Princip, men ogsaa af Hensyn til, at man da let kan høste Forsøget med Binder.

Normalt anvendes der ikke *Værnebælter* i de lokale etaarige Forsøg, kun i fastliggende fleraarige Forsøg anvendes saadanne.

Vedrørende *Fællesparcellernes Antal* angiver den gamle Regel, at man skal have mindst lige saa mange Fællesparceller, som der er Spørgsmaal i Forsøget, og man bør i Regelen altid have mindst 4 Fællesparceller, selv om der i Forsøget kun er 2 Spørgsmaal.

Man maa altid sikre sig en *god og omhyggelig Gennemførelse* af Forsøgene, da dette *skaber Respekt, Tillid og Interesse* for hele Arbejdet, og man kan derfor ikke være omhyggelig og paapassende nok ved Gennemførelse af hele Forsøgsarbejdet.

1) Kornforsøgene.

Ved Gennemførelse af *Gødningforsøg i Kornafgrøder* kan Forsøgene anlægges og Gødningen udstrøs baade før og efter Bearbejdningen og Tilsaaningen af Jorden.

Ved Anlæg af Forsøget *inden Bearbejdningen* maa Forsøget sikres med meget solide *Hjørnepæle*, og der maa anvendes *Værnebælter*, og under alle Omstændigheder er saadanne Forsøg langt vanskeligere at gennemføre, end hvor Anlæg og Udstrøning af Gødningen kan vente til *efter* Sædens Saaning.

Naar man har fundet det ønskede Areal udmaales Forsøget ved Hjælp af *Baandmaal* og *smaa Træpløkke*, og for at faa Parcellernes Vinkler rette benytter man sig af den pythagoræiske Læresætning, hvor en ret Vinkel opnaas ved Maalene 3—4—5 m.

Forsøgene afsættes med Hjælpeparceller og med solide *Hjørnepæle*, og der udtages *Jordprøve* af hele Arealet.

Gødning udvejes med egne gode og justerede Vægte i svære Papirposer paatrykt Forsøgsledbetegnelsen. Poserne fordeles i Parcellerne og kontrolleres.

Gødningen blandes omhyggeligt, evt. med Jord for at forhindre Støvning. — *Udstrøningen* foretages lettest fra et Vaske-

fad og skal gennemføres *meget omhyggeligt*, mest nøjagtig bør Fordelingen være i Forsøg med Værnebælte, da en Del af Arealet her senere fraskæres.

Ved Forsøg uden Værnebælte holder man sig 25—30 cm fra Parcelgrænsen for at undgaa Nabovirkning.

De nødvendige Notater gøres i Forsøgsbogen.

Naar Sæden er kommet op, og Behandlingen af Marken er afsluttet, udmaales Parcellerne igen efter Hjørnepælene, og Forsøget rilles op ved Hjælp af en Planteplov.

Naar alle Forsøgene er anlagte, gøres *Forsøgsbogen* færdig; der laves *Register* over Forsøgene, og der *trykkes Skilte* til disse efter Bogen. — Ved Indpløjningen af Forsøgene udsættes Skiltene, og Forsøgsværten kan nu følge Forsøget Sommeren igennem, noget som er af stor Betydning. — Skilte maa saaledes langt foretrækkes frem for en Plan over Forsøget, da denne næsten altid kastes bort.

Sortsforsøgene lægges helst op til Vejene, da de saa samtidig kan tjene som værdifulde Demonstrationer.

Naar Marken saas, afsættes der Plads til Forsøget, idet man lader et passende Antal Saabede staa i den fornødne Længde. Forsøget saas paa tværs af Saaretningen. — Hvor man arbejder med en 2,25 m Saamaskine, udmaales Parcelbredden til 2,55. — Med Saamaskinen køres paa de aftraadte Snore, og der fremkommer da et Mellemrum mellem Parcellerne paa 30 cm. Parcellerne er da godt adskilte, og det letter Høstningen med Binder.

Høstparcellen afsættes ved at trække to Riller paa langs, og der er nu ikke mere at lave ved Forsøget inden Høst.

Sommeren igennem tilses alle Forsøgene en eller flere Gange, og der gøres Optegnelser om alle Ting, som kan være af Betydning for Vurdering af Resultatet.

Ved *Høstningen* gøres Optegnelser om *Lejesæd*, *Straalængde* m. v. Lettest og bedst gennemføres Arbejdet med *Binder*, men det er en Forudsætning, at der er anvendt lange og smalle Parceller; ellers maa Forsøget høstes med Le, og der maa da rives godt rent for hver Parcel.

Naar der bruges Binder, høstes den øvrige Mark først; ved Anvendelse af Le kan Forsøget derimod tages, inden Marken høstes.

Afgrøden fra hver Parcel samles i en Hob paa Midten af denne og afbindes godt. Skiltepælene sættes i de paagældende Forsøgsled.

Før Afgrøden skal tærskes, bindes hver Parcel sammen i specielle Forsøgsreb og vejes paa en god, justeret Bismær, helst en der kan veje Nettovægt. Fællesparcellerne samles herefter under et i Vognen, og Skiltene følger hvert Forsøgsled, saa al Forveksling er udelukket.

Hjemme i Laden gøres der fuldstændig rent ved Tærskværket, inden Forsøgstærskningen paabegyndes, og der maa altid sendes noget af den paagældende Sort eller Art gennem Maskinen, inden Arbejdet begyndes.

Maskinen skal nu gaa lige meget ren mellem hvert Forsøgsled; dette kan evt. kontrolleres ved Hjælp af et Ur.

Naar det enkelte Forsøgsled er lagt i Maskinen og alt fejlet rent op, lukkes der helt for Blæseren i 1—2 Minutter, og derefter lukkes der helt op for denne, hvorefter Maskinen meget hurtigt vil gaa helt ren. Der maa fejles grundigt op mellem hvert Forsøgsled.

De enkelte Forsøgsled samles i ens tunge Sække; det paagældende Forsøgsleds Mærkepæl stilles i Sækken, og først naar Tærskningen er tilendebragt, opvejes de enkelte Forsøgsled, og hertil benytter man sin egen justerede Bismær og ikke Folks mere eller mindre unøjagtige Decimalvægte.

Der udtages Prøver til Holl. Vægt m. v., og Arbejdet er færdigt. Inden man forlader Forsøgsværten, giver man ham en *foreløbig Opgørelse over Resultatet* i det Sprog, han bedst forstaar, nemlig i „Fold“ eller hkg pr. Td. Land.

2. Græsforsøgene.

Der indpløjes ved Anlægget og opsættes Skilte med det samme, hvorefter der udstrøs Gødning og tages Jordprøver som i Kornforsøgene.

Forsøgene kan høstes med Le eller Slaamaskine. — Opvej-

ning foretages i Vejesejl, og der udtages *botanisk Analyse*. — Har man ved Gennemgang af Marken inden Høstningen kunnet iagttage synlig Forskel i Bestanden mellem de enkelte Forsøgsled, udtages der Prøve af alle Forsøgsled, som sammensættes af alle Fællesparcellerne. Størrelsen kan varieres efter Afgrødens Art, men skal ligge omkring $\frac{1}{2}$ til 2 kg.

Er der ingen synlig Forskel, kan man klare sig med en enkelt, men lidt større Prøve.

De botaniske Analyser skilles i *Bælgplanter, Græs og Ukrudt*, tørres og opvejes, hvorefter Bælgplante-, Græs- og Ukrudsprocenten udregnes.

Høbestemmelse gennemføres bedst ved en mindre Prøve, der sendes til Tørstofbestemmelse, men kan ogsaa ske ved Afvejning af mindt 100 kg Grønmasse, der saa laves i Hø, og man beregner herfra Høprocenten. Til *Tørstofbestemmelse* udtages 15 kg, der skæres i Hakkelse, og der udtages heraf $\frac{1}{2}$ kg til Analyse. Ved Hjælp af Bælgplante og Høprocenterne beregner man Udbytte.

3. Roeforsøgene.

Disse udgør i Regelen i Antal kun en ringe Del af Forsøgene.

I *fastliggende Gødningsforsøg* maa der bruges Værnebælter paa 1 m, og Markeringen sker her lettest ved Hjælp af *Rødbeder*, der lægges med en *Saailaske*. — Interesserede vil kunne skaffe sig en saadan ved Henvendelse til Askov Forsøgsstation pr. Vejen. —

Sorts- og Stammeforsøgene lægges bedst som *Rækkeforsøg i Agerretningen*; de kan saas med Gaardens Maskine, eller de kan efter Markering med Gaardens Maskine saas med en Haandsaamaskine.

Findes der ingen Render eller Rygge, kan Forsøgene evt. lægges paa tværs af Agerretningen, saa Parcellerne kommer til at ligge i Forlængelse af Saabedene; de kan lægges op til Vejene og her tjene som udmærkede Demonstrationer.

Imidlertid synes der jo at være delte Meninger om, hvorvidt den *lokale Forsøgsvirksomhed* i det hele taget burde beskæftige sig med *Sorts- og Stammeforsøg*.

Professor *Bondorff* udtalte saaledes i sit Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 24. Februar i Aar, „at Landboforeningerne for nogle Aar siden havde følt sig kaldet til at iværksætte Sorts- og Stammeforsøg, og herved tog en Opgave op, som for det første ligger over den lokale Forsøgsvirksomheds Evner og Muligheder, og som for det andet kun bidrager til at skabe Forvirring hos dem, der skal udnytte Forsøgenes Resultater.“ —

Efter Prof. *Bondorffs* Mening ligger disse Forsøg altsaa udenfor, hvad den lokale Forsøgsvirksomhed kan magte.

Jeg indrømmer, at det ligger paa Grænsen af, hvad vi kan magte, men vi maa heller ikke glemme, at der netop i disse Forsøg ligger en pædagogisk og oplysende Opgave, som ingen Steder kan røgtes bedre end ude paa Mandens egen Mark, og naar vi gennemfører dem saa godt, det er os muligt, vil jeg ogsaa tro, at Materialet vil kunne være med til at underbygge Statsforsøgene, som selvfølgelig er *Højesteret* i denne Forbindelse.

Maaske er der begaaet Fejlgreb gennem de lokale Sorts- og Stammeforsøg. Som bekendt dødsdømte man i sin Tid *Binderbyggen*, inden den kom frem, og inden den kom til at betyde noget i dansk Landbrug. Men der kan dog ogsaa være Lyspunkter at pege paa; saaledes har *Sorts- og Stammeudvalget* mange Aar i Forvejen udpeget den Kaalroe, som Statens Forsøg i 1944 har anerkendt som No. 1. — Hvor stor Værdi man saa vil tillægge dette kommer kun an paa, om man mener, man har Tid til at vente, eller man gerne vil udnytte det nye, saa snart der er Mulighed herfor.

Roerne skal helst tyndes efter Markør, og i hvert Fald maa man sikre sig, at der opnaas en *ensartet og god Plantebestand*. Ofte kniber det paa dette Punkt i de lokale Forsøg.

Efter sidste Rensning udsættes der Skilte ved Forsøgene, og Forsøgene tilses et Par Gange inden Optagningen.

Før Optagningen optælles der *Planteantal, Spring, Stokløbere og syge Roer*.

Roerne tages op, renses og bankes saa godt det er muligt, og der maa ikke arbejdes, naar Roerne er vaade og snavsede, idet man da kan faa Eksempler paa Jordprocenter op mod 20

og 30. Usikkerheden bliver under saadanne Forhold saa stor, at Jordprocenten let kan faa større Indvirkning, end de Faktorer man vil maale i Forsøget.

Roerne rystes godt og fyldes med Grebe i store Kurve, hvor de vejes med egen Bismær.

Af Analyseroer udtages 30 til 40. Vægten af disse udregnes, og det afpasses saaledes, at *Gennemsnitsvægten for Analyseroerne bliver den samme som for Forsøgsroerne*. Denne Regning gennemføres lettest ved Hjælp af Regnestok. Men hele Arbejdet med Udtagning af Analyseroer maa udføres meget omhyggeligt. Sløser man hermed, vil saadanne Analyser let komme til at gøre større Skade end Gavn.

Til sidst vejes Toppen i Sejl, og Arbejdet i Marken er færdigt.

4. Forsøg i Frøafgrøder.

Saadanne Forsøg er egentlig ikke vanskeligere at gennemføre end andre Forsøg, men da Udbytterne her i Regelen ligger noget under, hvad der høstes i andre Afgrøder, maa der arbejdes med større Parceller. Der anvendes gerne *Parceller paa 50 til 100 m²*, og undertiden gøres de endog større.

Frøforsøgene hører naturligt hjemme i den lokale Forsøgsvirksomhed, idet man her har Forbindelse med de forskellige Frøavlere, hvilket giver Mulighed for at udvælge de mest egnede Forsøgsarealer.

Forsøg i Græsfrøafgrøder udføres som i Kornafgrøder. Og drejer det sig om række-saaede Afgrøder, vil det altid være klogt ved Indmaalingen at sætte smaa Pæle i Rækken for hver Parcel, ligesom det vil være klogt at hakke Parcelgrænsen ren tværs over Forsøget. I det hele taget gælder det om at lave Markeringen saa godt som muligt ved Forsøgets Anlæg, saa Parcellerne er lette at finde ved Høst og lette at skille ad. Det vil altid være meget usikkert og meget besværligt at udmaale Høstparcellerne umiddelbart før Høst.

Frøforsøgene høstes noget lignende som Kornforsøgene, ofte skæres Afgrøden dog af med Segl. Opstilling sker som for Kornforsøgene, og Hobene maa bindes omhyggeligt af.

Ved Forsøg i Frøafgrøder vejer man aldrig Parcellerne i Mar-

ken, da dette vil medføre et stort Frøspild, og i Regelen er Frøhalmen af ingen eller ringe Værdi. Ønsker man Vægt paa Halmen, kan denne vejes efter Tærskningen. — Forsøgsleddene skilles let ved at komme lidt andet Halm i Presseren, som saa viser Grænsen mellem Forsøgsleddene.

Fællesparcellerne slaas sammen og tærskes under et, og Tærskningen maa udføres meget omhyggeligt.

I de fleste Tilfælde er Frøvaren saa forurennet, at den ikke kan opvejes fra Tærskemaskinen, men hele Partiet mærkes godt og sikkert og sendes til Frørenseriet, hvor Opvejning først sker efter Finrensning. Der *udtages Prøver af Partierne* til Renhed og evt. til Bestemmelse af Vand og Spireevne.

Arbejdet er hermed færdigt i Marken, og Resultaterne beregnes paa Grundlag af Veje- og Analysetallene.

5. *Forsøg med Olie- og Spindplanter.*

Spørgsmaal vedrørende Industriplanterne hører til de nyeste Forsøgsopgaver i den lokale Forsøgsvirksomhed. De behandles noget lignende som Korn- og Frøforsøgene, men hører i det hele taget til nogle af de *vanskeligste Forsøg* — ikke mindst under de vanskelige Transportforhold er det besværligt at arbejde med disse Forsøg, da hele Afgrøden jo i Regelen skal sendes til Skætteriet. Og det er vel tillige et Spørgsmaal, om man paa Skætterierne er i Stand til at behandle de smaa Forsøgspartier saa godt, som man burde, og om ikke disse Forsøg i højere Grad hører hjemme paa Forsøgsstationerne.

6. *Ukrudtsforsøgene.*

Af Ukrudtsforsøgene er en stor Part gennemført i Landboforeningerne. Og selv om man stærkt kunde ønske, at Statens Forsøgsvirksomhed skulde ofre dette Arbejde noget mere Opmærksomhed, saa vil der dog stadig være mange Opgaver, som *hører hjemme ude i den lokale Forsøgsvirksomhed*, ikke mindst fordi man herude har let ved at skaffe sig velegnede Forsøgsarealer.

Ved Gennemførelse af Ukrudtsforsøg bør disse altid foruden *Afgrødebestemmelse* være forsynede med *lagttagelser* og Op-

tællinger over Reduktion af Ukrudtsplanterne samt Skadevirkning paa Kulturplanterne.

7. *Patologiske Forsøg.*

Af disse er kun meget faa udført af den lokale Forsøgsvirksomhed, men vi har ofte god Lejlighed til at kunne hjælpe Plantepatologerne med Afprøvning af nye Bekæmpelsesmidler, og det vil være af Betydning, at en saadan Afprøvning finder Sted paa en bredere Basis, end det nu er Tilfældet.

Det drejer sig ofte om dyre Bekæmpelsesmidler, og det vil derfor være af Værdi, at disse bliver grundigt afprøvede, inden de sendes ud.

Hvor det drejer sig om Bekæmpelse af Skadedyr, maa man i Regelen, da Dyrene ofte er uens fordelt over Arealet, anvende *en særlig Metodik*, saaledes at man stadig sammenligner en behandlet Parcel med to ubehandlede Naboparceller, og følgende Forsøgsplan vil derfor være den, der giver det bedste Resultat:

U a U b U c U a U b U c U a U b U c U

hvor a — b — c er de prøvede Midler og U ubehandlede Parceller.

De enkelte Midlers Virkning bestemmes da ved Sammenligning af Billeantallet paa de behandlede Parceller med det gennemsnitlige Billeantal paa de to ubehandlede Naboparceller.

Bedst vil det selvfølgelig være, om saadanne Forsøg kan gennemføres *baade med Optælling af Skadedyrene og med Udbyttebestemmelse*; ofte vil det dog være vanskeligt at gennemføre Udbyttebestemmelse, men en Bestemmelse af Skadedyrene vil ogsaa tit give en særdeles god Vejledning.

8. *Demonstrationer og systematiske Undersøgelser.*

Foruden det egentlige Forsøgsarbejde kan *Demonstrationer* af forskellig Art, f. Eks. visse Kartoffelsygdomme, Bekæmpelse af Frøkrudt m. v. være meget værdifulde i Oplysningsarbej-

det ligesom *systematiske Undersøgelser* er et vigtigt Led heri. Jeg behøver blot at nævne de systematiske Undersøgelser over *Havreaalens og Kløveraalens Udbredelse og Bekæmpelse*.

Beregningen.

Naar alt Talmaterialet er samlet, kommer vi til Beregningerne, og ved Beregning efter *Rækkemetoden* faar man et godt Overblik over Forsøgets Ensartethed og Godhed. — Er der store Variationer mellem Fællesparcellerne, og dersom Resultatet formodes at være usikkert, skal man ikke være bange for at *kassere Forsøget*. Det gælder jo ikke om at møde med de flest mulige Forsøg; man maaler nu engang ikke Konsulentens Dygtighed efter Forsøgenes Antal, men i højere Grad efter disses Kvalitet.

Vedrørende Beregningen skal jeg blot nævne en lille praktisk Ting. Hvor man raader over *Regnemaskiner*, en Additionsmaskine, kan man slippe let over Dannelsen af „Holdsummerne“ ved Hjælp af følgende Fremgangsmaade:

Eksempel for treledet Forsøg.

$$\begin{array}{r}
 \text{Transport} \\
 \div c 1 \\
 + c 2
 \end{array}
 \left. \begin{array}{l}
 c 1 \\
 a 1 \\
 b 1 \\
 c 2 \\
 a 2 \\
 b 2 \\
 c 3
 \end{array} \right\}
 \begin{array}{l}
 \text{Holdsum: Transport} \\
 \\
 \text{Transport} \\
 \div a 1 \\
 + a 2
 \end{array}$$

Kontrol: Sidste Holdsum kontrolleres ved at danne Holdsum paa alm. Maade af Holdets Udbyttetal; kommer man til samme Tal som ved Differensberegningen, er Beregningen rigtig, og alle Holdsummer passer.

Ved et treledet Forsøg er der ikke stor Fordel ved denne Fremgangsmaade, men jo flere Forsøgsled, der er i Forsøget, desto større er Fordelen.

Resultaternes Udsendelse.

Naar Resultaterne er indsendt til Samvirksomheden for her at indgaa paa de store Samlebaand, udsender vi, saa snart det lader sig gøre, Resultaterne i smaa Forsøgsbøger med særlige Kommentarer til Forsøgsværterne.

Og senere kommer Resultaterne jo i vore *Planteavlsberetninger*. De fleste af os faar Særtryk af vores egen Beretning samt af Oversigten, og da mener jeg, at det er en stor Fordel, om man til alle sine Medlemmer kan udsende en smuk *samlet Beretning* for hele Arbejdet inden for Foreningen og heri medtage de Særtryk, som man mener har Interesse for Medlemmerne.

Smaa, korte Meddelelser og smaa uanseelige Beretninger løber let Risikoen for at havne i Papirkurven eller at blive brugt til at pudse Komfuret med.

Men det er vor Erfaring, at en pæn samlet Beretning bliver behandlet med større Omhu; den faar sin Plads paa Boghylden ved Siden af tidligere Aars Beretninger, og i Regelen bliver den brugt til at slaa op i, naar Spørgsmaalene melder sig ude i Bedriften, og først da er Formaalet med vort Forsøgsarbejde naaet.

Vi erkender, at *de lokale Forsøg ikke er fejlrige*, og vi indrømmer gerne, at de ogsaa kan gennemføres bedre, end det nu sker.

Vi er *lydhøre* over for alle gode Forslag og Forbedringer, som bringes os fra dem, der er klogere end vi.

Paa den anden Side er vi dog ubeskedne nok til at mene, at de lokale Forsøgs fornemste Opgave ikke er at skaffe Forbindelse mellem Konsulenten og Landmanden. Denne Forbindelse opnaas langt lettere paa anden Maade, men vi mener, at *disse Forsøg, ogsaa rent forsøgsmæssigt, har været med til at løse mange Opgaver.*

Det forekommer mig, at vi for Øjeblikket har det bedst mulige og mest frugtbringende Samarbejde mellem Statens Forsøgsvirksomhed paa den ene Side og den lokale Forsøgsvirksomhed paa den anden Side.

Fremtiden er underkastet Udviklingens Lov, og vi er lydhøre overfor alt, hvad der maatte komme frem, og er rede til at gøre en Indsats, baade naar det gælder *fastliggende, fleraarige Gødningsforsøg* for at underbygge Jordbundsanalyserne, og naar det gælder *Samarbejde om Fællesplaner*, hvor vi kan løfte i Flok og herigennem løse større Opgaver.

Jeg vil haabe, at Forsøgsarbejdet ogsaa i Fremtiden maa være et vigtigt Led i hele Planteavlssarbejdet.

Der lægges for Tiden tunge Byrder paa Skuldrene af Konsulenterne i Forbindelse med hele Administrationen, og mange løber Risikoen for at blive Entreprenører i Sprøjtning, Udtagning af Jordprøver, Grundforbedringsarbejder m. v. — Altsammen Arbejder, som har deres store Værdi. — *Forsøgsarbejdet har imidlertid hidtil været den drivende Faktor og den skabende Kraft i Planteavlssarbejdet, og det haaber vi ogsaa, det maa blive i Fremtiden, og at vi i Samarbejde med Statens Forsøgsvirksomhed maa være i Stand til at løse de Opgaver, som Fremtiden stiller til os!*

Rødning Højskoles 100 Aars Jubilæum.

Rødning Højskole — og dermed den danske Folkehøjskole — kan i Aar fejre sit 100 Aars Jubilæum. Højskolen og Landbruget har altid arbejdet i nøje Tilknytning til hinanden. Som det vil fremgaa af efterfølgende Artikel, var denne Samhørighed i Begyndelsen endda stærkt *tagligt* betonet.

Af Bureauchef *Niels Siggaard*.

I Foraaret 1844 købte „Den slesvigske Forening“ en Bondegaard i Rødning By for derpaa at oprette en folkelig Højskole, og den 7. November samme Aar kunde Skolen paabegynde sin Virksomhed med en Elevflok paa 20. Da Landhusholdningsselskabet gennem en Aarrække ydede Tilskud til denne Virksomhed og havde nøje Samarbejde med Skolens ledende Mænd, er der god Grund for, at denne Folkehøjskoles Jubilæum bliver mindet her i Tidsskriftet.

Skolens første Forstander var cand. theol. *Johan Wegener*; men dens ledende Mand var Formanden for Skolens Direktion Professor *Chr. Flor*, der allerede i 1845 opgav sin Stilling som Lærer i dansk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Kiel og flyttede til Rødning for i fuldere Maal at kunne ofre sig for Virksomheden paa denne Danmarks første Folkehøjskole. Han deltog i Undervisningen ved at holde Foredrag over de nordiske Myter og den danske Litteratur og Modersmaal; men da hans Raadgivervirksomhed for Nordslesvigerne i deres nationale Kamp i stigende Grad lagde Beslag paa hans Tid, maatte han fra Efteraaret 1846 overlade Skolens daglige Ledelse til cand. theol. *Fr. Helveg*. Undervisningsfagene paa Højskolen var i første Række Fædrelandets Historie og Modersmaalet; efter at *Flor* var flyttet til Rødning, blev der ogsaa optaget Undervisning i enkelte Naturfag, og for „at lette det for Landbrugerne at finde Vej til Højskolen“ blev der fra 1845 ogsaa givet Undervisning i Landbrugsfagene.

Fra 1845 og i en Aarrække ydede Landhusholdningsselskabet 200 Rbd. aarlig til en Løn for en Lærer i Landbrugsfagene. Den første Landbrugslærer paa Rødding Folkehøjskole var cand. phil. *Helmuth Krarup*, der med Understøttelse fra Landhusholdningsselskabet havde uddannet sig i Landøkonomi paa Landbrugsinstitutterne i Eldena og Møglin. Han blev dog kun i Rødding et Aar, idet han i 1846 købte Skibildgaard ved Herning, hvor han oprettede et Landbrugsinstitut, som Landhusholdningsselskabet i den følgende Tid hvert Aar sendte et Par Landvæsenslærlinge til. Krarups Efterfølger som Landbrugslærer blev Landmaaler, cand. phil. *Edvard Thomsen*, der som Lærer paa Skolen og som Inspektør paa Elevhuset i en Aarrække fik stor Betydning for Højskolen baade indadtil og udadtil.

Man havde fra først af ønsket, at Kursuset paa Rødding Folkehøjskole skulde omfatte to Aar; men det viste sig ret snart, at det var umuligt at faa Eleverne til at blive der længere end et Aar — en Vinter og den efterfølgende Sommer eller det meste af Sommeren. I Sommermaanederne blev der givet særlig Undervisning i Botanik, Landmaaling og i Landbrugsfagene. Langt den største Part af Eleverne var Landmandssønner. Undervisningen var gratis, da Lærerlønningerne betaltes af Tilskud fra forskellig Side; men for Kost og Logi skulde Eleverne betale 160 Rbd. om Aaret. I 1844—45 var Eleverne indkvarterede hos Beboerne i Rødding By; men da Flor var flyttet til Rødding, lykkedes det ham gennem en Aktietegning at skaffe saa mange Penge, at der kunde opføres en Elevbygning med Bolig til 32 Elever og til en Inspektør, som skulde have Eleverne paa Kost og Skolens Landbrug i Forpagtning.

I sin Indberetning til Landhusholdningsselskabet om Højskolens Virksomhed i Skoleaaret 1845—46 skriver Flor: „Vi tror, at Bondestanden trænger lige saa meget til noget af den almindelige menneskelige eller humane Dannelse, som til videnskabelig Indsigt i Landvæsenet, og at han (Bondesønnen) med ulige større Lethed og Sikkerhed kan naa denne, naar han først har tilegnet sig hin. Og to Aars Erfaring har bestyrket vor Mening. Flere Fædre har fortalt Under tegnede, hvor ivrige deres unge Sønner, naar de kommer hjem fra Høj-

skolen, er for at faa forandret, hvad de nu anser for fejlagtigt ved Husets og Byens sædvanlige Avlsbrug, og at de Unge i Reglen sætter noget af deres Lærdom praktisk igennem."

Rødding Højskoles Gerning blev afbrudt af Krigsforholdene i 1848, og den laa stille til Efteraaret 1850. I Mellemtiden havde *Fr. Helveg* virket som Feltpræst, og fra 1850 blev han Præst i Haderslev. *Thomsen* benyttede Tiden til med Stipendier fra Landhusholdningsselskabet at studere Landbrugsforhold i Sverige, Norge og Skotland. I det sidstnævnte Land var det særlig Roedyrkning og Dræningsforetagender, som interesserede ham.

Efteraaret 1850 genaabnede Højskolen med cand. theol. *Sofus Høgsbro* som Forstander, og *Edvard Thomsen* tog igen fat som Skolens Landbrugslærer og som Inspektør paa Elevhuset og Forpagter af Landbruget, hvis Jorder han i de følgende Aar fik drænet. Under det nævnte Ophold i Skotland havde han benyttet Lejligheden til at komme i nær Forbindelse med dygtige skotske Landmænd, der var villige til at modtage danske Landvæsenselever til praktisk Oplæring. I en lang Aarrække skaffede *Thomsen* Pladser paa Gaarde i Skotland for Rødding Elever efter, at de havde afsluttet Kursuset paa Højskolen, samt for nogle af Landhusholdningsselskabets udtjente Lærlinge.

Ogsaa efter at han i 1856 havde forladt Rødding Højskole for at overtage Embedet som Vejkonduktør for Hertugdømmerne, fortsatte han med at skaffe Pladser i Skotland for danske Landvæsenlærlinge. Af hans Indberetning til Landhusholdningsselskabet fra 1865 fremgaar det, at han i Tidsrummet 1851—1865 havde skaffet Pladser for 54 danske Elever i Skotland. Heraf havde de 30 modtaget Understøttelse fra Landhusholdningsselskabet til Opholdet. Disse 54 Elever havde haft Pladser som arbejdende Elever, og de havde faaet Kost og Logi for deres Arbejde, men ingen Løn. Desuden havde *Thomsen* ogsaa arrangeret kortere Studieophold for en Del unge Landmænd i Skotland paa den Maade, at de blev lejet ind i et Pensionat i en Landsby i et af de mest veldrevne Distrikter. Herfra kunde de saa aflægge Besøg hos de dygtigste Landmænd og erhverve sig Indblik i det skotske Landbrug. I 1869 blev *Thomsen* optaget som bestandigt Medlem af Selskabet,

men da de fleste danske Landmænd efterhaanden var blevet dygtige til at dyrke Roer, ophørte Landhusholdningsselskabet i 1877 i nogle Aar med at sende Landvæsenslæringer til Skotland.

I 1840erne og 1850erne fik mange af de Landvæsenslæringer, som havde været i Skotland et Aar eller to efter deres Hjemkomst, Pladser paa danske Herregaarde som Dræningsmestre. En Del af de tidligere Røddingelever blev ogsaa antaget som Forvaltere. I det hele taget var disse Elever efterspurgte til betroede Pladser. Herom vidner bl. a. en Skrivelse fra *Edw. Tesdorpf*, der var Præsident i Landhusholdningsselskabet fra 1860 til 1888. I Skrivelsen, der er fra 1858, henstillede han, at Landhusholdningsselskabet fortsat yder 200 Rbd. til Løn for en Landbrugslærer paa Højskolen. *Tesdorpf* skriver: „Efter det ikke ganske lille Bekendtskab, jeg har til Rødding Højskole, eftersom jeg i en Række af Aar stadig har haft 3, 4 og 5 af dens Elever ad Gangen, dels som Læringer ved Dræningen, dels som Underforvaltere, kan jeg ikkun udtale en afgjort saare fordelagtig Dom over Anstaltens Virksomhed. Jeg er aldeles forvisset om, at Rødding yder det danske Agerbrug og derved det danske Samfund i Almindelighed meget væsentlige Tjenester, og kan ikkun beklage, at den stadig maa ligge i Kamp med Mangel paa Midler, hvorved dens Virksomhed i høj Grad lammes. — Rødding har fortrinlige, sjældne nidkære Lærere, en af mangfoldige Grunde heldig Beliggenhed, og lader til at have vundet den nordslesvigske og Kongerigets Bondestands Tillid. Jeg nægter ikke, at her er Elementer, som en aarvaagen Regering ikke burde lade hensygne, men støtte og vedligeholde, thi vanskelig kan Landet ydes en større Tjeneste end ved at give dets opvakte Sønner i Bondestanden en saadan Lejlighed til en højere Aandsudvikling, der vil virke velgørende paa hele Folket.“ Landhusholdningsselskabet fortsætter ogsaa med at yde Skolen de 200 Rbd. om Aaret, indtil den anden slesvigske Krig afbrød Skolens Virksomhed.

Foruden ved Pengebidrag havde Landhusholdningsselskabet fra 1845 understøttet Rødding Folkehøjskoles Virksomhed med Boggaver. I sin Indberetning til Landhusholdningsselskabet om

Skolens Virksomhed i 1862 skriver Forstander *Ludvig Schrøder* angaaende Skolens Bogsamling, at den er paa 5000 Bind. „Den benyttes af Beboerne i vid Omkreds, og det maa særlig bemærkes, at de landøkonomiske og naturvidenskabelige Skrifter, for hvilke Skolen navnlig maa takke Landhusholdningsselskabet, er stærkt i Brug.“

Paa Grund af de nævnte Krigsforhold forlod de fleste af Eleverne Skolen med Udgangen af 1863, og efter Afstaaelsen af Sønderjylland i 1864 blev Forholdene meget vanskelige for Højskolevirksomhed i Nordslesvig. Efter Henstilling fra forskellig Side om at oprette en Højskole Nord for Grænsen begyndte *Ludvig Schrøder* i 1865 den Højskolevirksomhed i Askov, som skulde faa den største Betydning for Højskolebevægelsen ikke alene i Danmark, men ogsaa i de andre nordiske Lande. — Da „Rødding Højskoleforening“ meget ønskede, at Skolen skulde genaabnes, lykkedes det at faa Lærer *Cornelius Appel* til at overtage Ledelsen af Højskolen. Fra 1865 og i de følgende 20 Aar holdt han Sommerkursus for unge Piger. — Myndighederne nægtede at give Tilladelse til, at der holdtes Karleskole om Vinteren. Selv om det kun blev smaa Pigehold, som i den Periode mødte paa Rødding Folkehøjskole, saa er der mange Udtalelser fra Deltagerne om, at Opholdet havde været den Oplevelse for dem, som stærkest kom til at præge deres Udvikling. For Egnens Befolkning var Appels Virksomhed ogsaa af stor Betydning, ikke mindst blev dette Tilfældet efter, at han i 1874 ogsaa havde overtaget Stillingen som Præst for Frimenigheden i Rødding. Af Helbredshensyn maatte han i 1885 trække sig tilbage fra Skolevirksomheden, og Højskolen kom derefter til at ligge stille, indtil Genforeningen. Skolen blev saa genaabnet med cand. mag. *Erik Appel* som Forstander, og derefter har der været holdt Karleskole i Vintermaanederne og Pigeskole i Sommermaanederne. Siden 1926 har cand. mag. *Hans Lund* været Skolens Forstander, og det er lykkedes ham ikke alene at samle store Elevhold, men ogsaa at gøre Rødding Folkehøjskole til et Centrum for Aandslivet i Sønderjylland.

Sveriges Forskningskomité for Landbrugsbygninger udsender sin første Beretning.

Meddelanden från Statens Forskningskommitté för Lantmannabyggnader Nr. 1. Byggnadskapitalets och byggnadsomkostnadernas storlek vid svenska jordbruk, av *Lennart Hjelm*.

Anmeldt af Arkitekt M. A. A. *Kai Agertoft*.

Erkendelsen af de stigende Kapitalinvesteringer i det svenske Landbrugs Bygninger og det utilfredsstillende Forhold særlig for det mindre Landbrug mellem Landbrugets Driftsresultat og Kapitalinvesteringen har ledt Sverige ind i et, ogsaa for vort Land, meget interessant Undersøgellesarbejde for Op-hjælpning og Rationalisering af det svenske Landbrug.

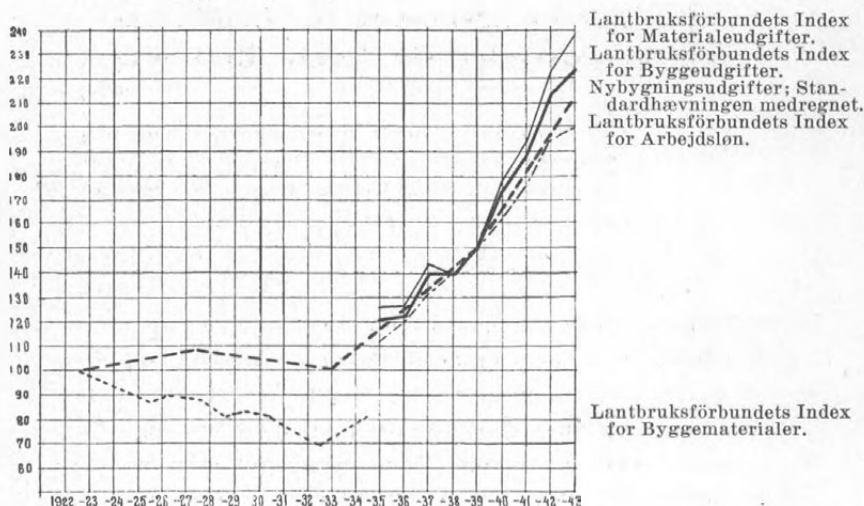
Efter at Kungl. Maj:t den 14. Januar 1938 bemyndigede Chefen for Jordbruksdepartementet at tilkalde særlige Sækyndige til at bistaa Departementet med Udarbejdelsen af Forslag til Forbedringer af Staldbygninger, fremkom som et Resultat heraf en særlig Beretning om Staldes Planering, Varmeisolering og Ventilation (Statens Offentlige Uttredningar 1943 : 26). Under Udarbejdelsen heraf fandt man i Forstaaelse af den Mangfoldighed af Forskningsopgaver, Emnet aabenbarede, at det var hensigtsmæssigt at nedsætte en mere permanent Institution.

Den 15. August 1943 forordnede Kungl. Maj:t efter Rigsdagens Godkendelse Nedsættelse af „Statens Forskningskommitté för Lantmannabyggnader“.

Det er Komiteens Hensigt at udgive Resultaterne af Undersøgelserne i særlige Meddelelser, af hvilke Nr. 1 nu foreligger.

Meddelelsen behandler meget grundigt og statistisk-videnskabeligt Landbrugsbygningernes Kapitalværdiers Størrelser og Svingninger og analyserer Variationerne indenfor en Aarrække, dels i de forskellige Landsdele og dels indenfor de forskellige Størrelser af Landbrug.

Byggeomkostningernes Udvikling er undersøgt for en Periode fra 1922—43, og Resultaterne er samlede i en grafisk Fremstilling, der er vist her.

Byggepriserne har gennemgaaet en Stigning paa 50 pCt. fra 1922—1939 og derefter en yderligere Stigning paa 40 pCt. En Undersøgelse af Fordelingen af Stigningen paa Arbejds løn og Materialer viser, at Materialerne har noget nær samme Pris i 1920 som i 1939, men har gennemgaaet et Minimum i 1933.

Der nævnes som Grunde til Stigningen: Overgang til Akkordpriser og bedre Udstyr og Udførelse.

Bygningskapitalens Størrelse pr. ha Landbrugsjord viser sig, som man kunde vente, at være forholdsvis størst for det mindre Landbrug.

En Undersøgelse af Købesum og Ejendomsskyldvurdering gennem Tiden 1920—1940 viser, at Købesummerne ikke er meget forskellige i 1920 og i 1939, men var lavere i den første Del af Trediverne. I Krigsaarene 1938—1943 har der været en Stigning for det mindre Landbrug paa 25 pCt., for det større paa 17 pCt. Ved Sammenligning med Ejendomsskyldvurderingerne i 1928, 1933 og 1938 ligger Salgssummerne 20—30 pCt. højere for middel Landbrug, 40—50 pCt. højere for mindre Land-

brug og uden væsentlig Forskel for større Landbrug. Forskel-
 len har været stigende fra 1924—1938 og er stadig stigende.
 Der kan regnes med en vis Overbetaling af den lille Ejendom,
 en Overbetaling for den Arbejdsmulighed den lille Ejendom
 giver Ejeren. *Derimod viser det sig, at Bygningernes Vedlige-
 holdelsestilstand eller Formaalstjenlighed ikke paavirker Salgs-
 summer og Vurderinger i nævneværdig Grad.*

En Undersøgelse af Behov for Fornylse og Reparation vi-
 ser, at der ud over en normal aarlig Afskrivning og Vedlige-
 holdelse, der sættes til 2,5 pCt. af nybygnadsværdet*) i Aarene
 fra 1922—1937 er opsamlet et Behov for Fornylse af gennem-
 snitlig 16 pCt. af nybygnadsværdet, forholdsvis mest for smaa
 Ejendomme.

1937 regnes for et Aar, hvor Landbrugsbyggeriet i Størrelse
 svarede til et normalt Aarsbehov. 1938 og 1939 regnes for gode
 Landbrugsaar med relativt stigende Byggeri, medens 1940 viser
 en kraftig Nedgang, og 1941 menes at have været omtrent som
 1940, hvorefter Byggeriet i 1942—43 atter kom i Gang.

Man antager, at Landbrugsbygningernes Status nu er den
 samme som i 1937, med et Nybygningsbehov paa mellem 15 og
 30 pCt. af nybygnadsværdet foruden normal aarlig Vedligehold-
 else og Afskrivning.

Tidens tekniske og økonomiske Udvikling har medført Krav
 om Rationalisering og Modernisering af Landbrugets Bygnin-
 ger; dette Behov skønnes at ligge ved 10—15 pCt. af nybygg-
 nadsværdet. Det samlede Krav andrager saaledes ca. 25—30
 pCt. af nybygnadsværdet; *omsat i Kapital med nugældende
 Bygningspriser bliver det for hele Sverige mere end 2 Mil-
 liarder Kroner.*

Som en Følge af den manglende Vedligeholdelse er de i
 Øjeblikket eksisterende Bygningers „nuværd“**) forholdsvis
 lav, omkring 60 pCt. af Ejendommenes Salgsværdi.

*) Nybygnadsværdet = Værdien af en Bygning med nugældende
 Priser og fuldkommen moderne Indretning, men med samme Formaals-
 tjenlighed og Effektivitet som den gamle.

**) „Nuværdet“ = Reproduktionsværdet ÷ Nedskrivning og mang-
 lende Vedligeholdelse. Reproduktionsværdet = Byggeomkostninger i
 Vurderingsøjeblikket for eksisterende Bygninger.

Med Tanke for Mulighederne for at gennemføre disse Bygningsarbejder undersøges Landbrugets Økonomi, specielt de aarlige Udgifter til Bygningerne; det afsløres, at mere end 20 pCt. af Landbruget har Gæld paa 75 pCt. eller derover af den investerede Kapital. Da det yderligere overvejende er Ejendomme med daarlig vedligeholdte Bygninger, der handles, bliver det meget hurtigt nødvendigt at foretage Ombygning og Istandsættelse, hvilket kræver Nyinvestering af Kapital, der skal forrentes og afskrives.

Da Landbrugets Forrentningsprocent ikke overstiger den sædvanlige Rentefod nævneværdigt, bliver Anskaffelsen af Kapital et alvorligt Problem. Afskrivningstiden for Laanene er forholdsvis lang, og der indtræder derfor en Forøgelse af Byggeomkostningerne i Løbet af Afskrivningsperioden, dels paa Grund af en almindelig Prisstigning, dels paa Grund af ændrede Krav til Bygningerne. Det skulde derfor være økonomisk mere værdifuldt, om man indrettede sig paa, hvad det engang i Fremtiden vilde koste at opføre nye og moderne Bygninger og saaledes gjorde Afskrivningen afhængig af Bygningernes Varighed, Prisstigning og Rentefodens Udvikling. Et saadant Princip maa dog anses for uigennemførligt særlig for det mindre og middelstore Landbrug, hvilke, hvis de faar Tid eller Penge tilovers, uden videre vil igangsætte Forbedringsarbejder eller indkøbe nye Maskiner og Redskaber; desuden sker Udviklingen indenfor Landbruget, og derfor ogsaa Kravene til Byggeri, ikke med ét, men i en jævn Udvikling. Det anses derfor for rigtigere, at de for hvert Aar saaledes opdukkende Krav lægges til Grund for Afskrivningen.

Efter en almindelig Gennemgang af Landbrugets Driftsudgifter behandles Størrelsen af de aarlige Udgifter for Bygningerne nøjere, idet man gaar ud fra bogføringskontrollerede Ejendommens Regnskaber for 1939—1940 og 1942—1943, dog saaledes, at man opdeler Driftsudgifterne efter et saadant Princip, at særlig alle Udgifter, der er knyttet til Landbrugets Bygninger, fremkommer i Forhold til de samlede Driftsudgifter. Resultatet bliver henholdsvis 15,1 og 14,9 pCt.

Til Sammenligning nævnes en dansk Undersøgelse fra 1938—

1939, der giver et Gennemsnit paa 9,5 pCt. for Landbrug fra 10—100 ha.

Baade den svenske og den danske Undersøgelse viser, at der ikke er nogen større Forskel i Byggeudgifternes Andel af Driftsudgifterne indenfor de forskellige Størrelser af Landbrug. Da den Bygningsværdi, hvorefter Vedligeholdelses- og Afskrivningsudgifterne for de bogføringskontrollerede Landbrug er beregnede, er forholdsvis for smaa, har man omregnet Produktionsomkostningerne med nybygnadsværdet som Grundlag, hvorved Bygningsudgifterne stiger til ca. 20 pCt. af de samlede Produktionsomkostninger. Næst efter Arbejdsudgifterne udgør Bygningsudgifterne den største Driftsudgift. Sammenlignet med Bruttoindtægten andrager de ca. 15 pCt. Ingen anden Virksomhed kan fremvise saa store aarlige Udgifter paa Bygningerne. Kooperative Förbundet har foretaget en Undersøgelse omfattende fem Industrier; de havde aarlige Udgifter for Bygningerne, der kunde udregnes til 1,9 pCt. af Industriernes Aarsproduktion.

Kommissionen sammenfatter sine Undersøgelser i 5 Punkter, idet den fastslaar, at Landbrugets Bygninger tilhører de Produktionsmidler, som man i Fremtiden maa have sin Opmærksomhed henvendt paa:

1. Byggeomkostningernes meget høje absolutte Størrelse.
2. Store Aarsudgifter i Forbindelse med Landbrugsbygningerne.
3. Stort Behov for Fornyelse og Vedligeholdelse samt Rationalisering af Bygningerne.
4. Vanskelighederne ved at anskaffe Kapital.
5. Det mindre Landbrugs særlige Vanskeligheder.

Kommissionens Beretning kommer derefter ind paa Modforanstaltninger og nævner:

1. Sænkning af Material- og Arbejdsudgifter.
2. Effektivisering af Bygningsarbejderne.
3. Standardsænkning.

Ad 1. Der peges paa en mulig Billiggørelse af Materialerne ved Foranstaltninger gennem Landbrugets Foreningsforetagender samt gennem Standardisering.

Ad 2. Nedsættelse af „Jordbrukets bygnadsstudiekomitee“ tilsigter at samle Materiale for Effektivisering og Rationalisering af Landbrugets Bygninger.

Der gøres ogsaa i denne Forbindelse opmærksom paa det vigtige i saavel Overdimensionering som Underdimensionering af Konstruktionerne.

Komiteen understreger Nødvendigheden af, at Landbrugerne faar bygningsteknisk og landbrugsøkonomisk Raadgivning i Forbindelse med Bygningernes Opførelse og foreslaar, at „Lantbruksförbundets Byggnadsförenings“ Arbejde yderligere udvikles.

Ad 3. En Standardsænkning anbefales ikke, saa meget mindre, fordi Standarden i mange Tilfælde er for lav og snarere trænger til at hæves.

At en Undersøgelse af forskellige Materialers Egnethed og Holdbarhed er af stor Værdi for Landmandens Byggeri er sikkert; men man maa samtidig holde sig for Øje, at Kravene til Bygningerne i teknisk og økonomisk Henseende stadig ændres. Ligeledes fremholder Komiteen, at hvorvidt en Effektivisering af Bygningerne er økonomisk forsvarlig, endnu ikke er udforsket, en Mekanisering af Landbruget gælder rimeligvis ikke generelt, særlig ikke for det mindre Landbrug, hvor Arbejdskraften da ikke vilde blive fuldt udnyttet, med mindre der kan opnaas en Fællesudnyttelse af Mekaniseringen. Belysnings-, Varmeisolerings- og Ventilations-tekniske Anordninger berøres, men skønnes for ufuldstændigt undersøgte. Der peges paa, at Bygningernes Effektivitet ogsaa er afhængig af en rationel løst Bygningsplan, og henviser i denne Forbindelse til Jordbruks-tekniska Föreningens Resultater indenfor Landbrugets Maskinbestand.

Vedrørende Boligens Effektivisering nævnes særlig Køkkenet, som er langt tilbage, og det antydes, at Mangelen paa kvindelig Arbejdskraft i Landbruget ogsaa skyldes eller dog øges ved Boligernes nuværende ringe Standard.

Ligesom Andelsbevægelsens Foretagender besørger Afsætning og Indkøb af Landbrugets Produkter og Fornødenheder, saaledes kunde det tænkes, at Andelsbevægelsen ogsaa overtog Produktionen i første Række af Økonomibygningerne. Der har i Sverige kun været ét Forsøg i denne Retning; det skønnes at være en Vej frem for det mindre Landbrug. Som en anden Hjælp for det mindre Landbrug foreslaas Sammenlægning af Smaabrug til mere rationelle Enheder.

Hvad Kapitalanskaffelse for Landbrugets Byggeri i Almindelighed angaar, formenes det at være nødvendigt, at Staten træder hjælpende til.

Komiteen gør Landbruget opmærksom paa den Rationaliseringsproces, der omkring 1930 har fejlet igennem de fleste Produktionsomraader uden alt for store Kapitalinvesteringer. Denne bør ogsaa være af stor Interesse for Landbruget, som imidlertid kun langsomt følger med. 1942 har Svenska Lantarbetesgivareföreningen efter Samraad med Svenska Lantarbetareförbundet igangsat Arbejdsstudier indenfor Landbruget.

Ved Komiteens Arbejde har der vist sig nye Arbejdsfelter, som Komiteen har taget op til Behandling, og der kan saaledes forventes mange, sikkert lærerige, Meddelelser fra „Statens Forskningskommitté för Lantmannabyggnader“.

Et andet, meget iøjnefaldende, Resultat af den svenske Stats Forstaaelse for Landbruget er det statsstøttede Arbejde, der, som nævnt i Komiteens Beretning, udføres af „Lantbruksförbundets Byggnadsförening“ over hele Sverige med Hovedsæde i Lund.

Foreningen yder Landmanden Vejledning af saavel Landbrugskandidater som Arkitekter og Ingeniører, og Organisationens Kontorer og Tegnestuer nyder en rivende Udvikling.

Der vil sikkert kunne ventes rige Resultater for det svenske Landbrug af disse Organisationers Arbejde.

Litteratur.

Verdensøkonomi i Støbeskeen.

H. G. Tonndorf: Verdensøkonomi i Støbeskeen. Det danske Forlag 1943.

Hvilke Forskydninger har denne Krig bevirket i Verdensøkonomien, og hvilke Problemer vil disse Forskydninger stille os overfor i Efterkrigstiden — det er disse Spørgsmaal Svenskeren *Tonndorf* behandler i sin fængslende og for en „krigs-isoleret“ dansk Læser paa mange Punkter meget overraskende Bog.

Det er især den industrielle Udvikling, Forfatteren har fæstnet sig ved, for her er der, som det er udtrykt, paa faa Aar udrettet Ting, som det i normale Tider vilde have taget en hel Generation at skabe.

Svigtende Tilførsler fra de gamle Industrilande og en umættelig Efterspørgsel efter krigsvigtige Produkter har fremtvunget og begunstiget en gennemgribende Industrialiseringsproces i de oversøiske Lande, som paa en afgørende Maade vil præge Efterkrigstidens internationale Økonomi. I Canada har Industrien saaledes fortrængt Landbruget fra dets tidligere Stilling som Landets dominerende Erhverv. Australien er forvandlet til et betydningsfuldt Industricentrum, hvor Højovne og Staalværker skyder frem i hurtig Takt fulgt af Skibsværfter, Maskinfabriker o. s. v. Der er som en naturlig Følge heraf forelagt Regeringen et Forslag, hvorefter Landets Indbyggerantal efter Krigen ved Indvandring skal forhøjes fra 7 til 20 Millioner, hvilket giver et ganske godt Billede af, hvor omfattende de økonomiske Forskydninger egentlig er.

Ogsaa i de sydamerikanske Lande har Krigen givet Stødet til en Industrialiseringsproces af største Format, især i Brasilien, som ifølge de seneste Undersøgelser er et af Verdens rigeste Jernlande. Endvidere er man begyndt at udnytte Indiens og

— i det Omfang det har været muligt — ogsaa Kinas rige økonomiske og industrielle Hjælpekilder, og det er den almindelige Opfattelse, at disse to Gigantriger, dersom der gives dem den fornødne politiske og økonomiske Handlefrihed, i Efterkrigstiden vil opleve en Industrialisering, som helt vil forrykke den industrielle Magtbalance mellem Verdensdelene.

Samtidig med en Forskydning i Industriernes Lokalisering er der under Krigen sket formodentlig varige Forskydninger i Verdens Raastofforsyning. Her er især de „nye“ Stoffer af Interesse. Det er Forfatterens Opfattelse, at Kunstulden og Kunstgummien vil paaføre Bomulden og Naturgummien en alvorlig Konkurrence efter Krigen, og at en Række andre værdifulde Kunststoffer fortsat vil blive sendt paa Markedet og vil kunne klare sig dér.

Paa mange andre Maader har Krigen sat varige Spor i Verdensøkonomien. Den har f. Eks. gennemtvunget en omfattende Koncentration af Bedrifterne og en vidtgaaende Rationalisering af Produktionen og har derved kvalt utallige Smaabedrifter og nærret en Monopolisme, som sikkert vil sætte sit Præg paa Efterkrigstidens Pris- og Produktionspolitik. Den har endvidere givet Stødet til Anlæg af nye Transportveje i Europa, Asien og ikke mindst Afrika, og den har bevirket en Forbedring af Samfærdselsmidlerne, især af Flyvemaskinen, som i høj Grad vil komme Fremtiden tilgode.

Det er naturligt, at man har bange Anelser om en kostbar og smertefuld Tilpasningsproces i de nærmeste Aar efter Fredslutningen, naar Krigsøkonomien skal omstilles til Fredsøkonomi, og alt det nye bringes i Harmoni med det fra før Krigen bestaaende. Utallige Problemer af handelspolitisk, valutapolitisk, socialpolitisk og prispolitisk Art m. v. vil trænge sig paa og kræves løst. Tonndorf har dog i sin Bog kun antydnet disse Problemer. Han har først og fremmest villet redegøre for Krigens Forspil, den økonomiske Udvikling under Krigen, og det har han gjort paa en inciterende, klar og overskuelig Maade, som gør hans Bog særdeles læseværdig og let læst.

B. G. Jensen.

Hvor gror det, og hvorfor?

„Hvor gror det, og hvorfor?“ er Titlen paa en lille Grundbog i Landbrugsgeografi, skrevet af Adjunkt *Aa. H. Kampp* og udgivet af Det danske Forlag.

Forfatteren, der er en erfaren Geograf med adskillige Aars videnskabeligt Arbejde bag sig, har her paa 100 Sider givet en koncentreret og særdeles klar Oversigt over Landbrugserhvervets Geografi. Mange af Bogens fortrinlige Kort omfatter alle fem Verdensdele — saa intet er glemt. Og Hovedvægten lægges paa at give Læserne Overblik, saa de kan se Enkelthederne som Led i et Hele. Kortene med indlagte Signaturer tjener selvsagt dette Formaal langt bedre og klarere end lange tabellariske Taloversigter over de enkelte Lande, hvis Grænser kun de færreste saa nogenlunde kan fastholde Billedet af.

Bogen indledes med en Omtale af de vigtigste geografiske Forudsætninger for Landbrugserhvervet, Jordbund, Klima, Befolkningstæthed m. v.; derefter følger et Afsnit om Kulturplanternes Geografi, hvor saavel de forskellige Kornarter som Olieplanter, Frugt, Spindplanter, Kaffe og Tobak m. v. omtales. Herefter behandles ganske kort Husdyrenes Geografi. Bogens sidste Hovedafsnit giver Oplysninger om Landbrugets Forudsætninger samt Produktionens Art og Størrelse i nogle Enkeltlande, saaledes i vort eget Land, i Nabolandene og hos vore vigtigste Konkurrenter paa Verdensmarkedet.

Det er meget Stof paa saa lille en Plads; men Bogen er ogsaa navnlig tænkt som Grundbog ved en Undervisning, som saa ved Hjælp af nogle af de i Litteraturanvisningen nævnte Bøger og den foreliggende Statistik kan drives videre — alt efter den Tid, der kan afses paa Faget. I Teksten er indstukket adskillige Spørgsmaal og skitseret Opgaver, som Eleverne kan besvare ved Hjælp af Grundbogens Kort og Tabeller.

Kampps lille Bog er saaledes lagt pædagogisk an og giver et udmærket Materiale til Skolebrug — og her er navnlig tænkt paa Højskoler og Landbrugsskoler. Ogsaa for Studiekredse vil den være velegnet. Men dette forhindrer ikke, at Bogen ogsaa med Udbytte kan læses af alle interesserede Landmænd og andre, der ønsker at vide noget om Landbrugserhvervets Vilkaar

og Stade saavel her hjemme som ude i den store Verden.

De vigtigste Erhverv er til enhver Tid dem, der fremstiller Føde — siger Forfatteren. Dette Synspunkt er vel særlig iøjnefaldende nu; men ogsaa i de nærmeste Aar efter Krigens Afslutning vil Fødevarernes Problem være meget aktuelt. Ogsaa derfor vil „Hvor gror det, og hvorfor?“ formentlig finde mange Læsere. Prisen er meget overkommelig, 2,85 Kr.; godt Papir og pænt trykt.

Halldan Jørgensen.

Priser paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Tidsrummet 1. Juli 1943—30. Juni 1944.

Det forløbne Aar har været præget af en rolig Prisudvikling for Landbrugsprodukter og Produktionsmidler. Indekstallet for Landbrugsprodukter ialt er kun steget fra 242 i 1942/43 til 244 i 1943/44, og heller ikke Priserne paa Produktionsmidlerne er undergaaet større Ændringer i Aarets Løb. Den Stabilisering af Prisniveauet, der indtraadte i 1941, har saaledes stadig kunnet fastholdes.

Selv om Prisniveauet som Helhed maa siges at være nærmest uændret, er der dog for enkelte Varers Vedkommende sket endog betydelige Forskydninger i Prisen, og det gælder ikke mindst for Planteavlsprodukternes Vedkommende.

Planteavlsprodukterne. Forskydningerne her gælder især Sukkerroer, hvis Pris er steget med 21 pCt.; Kartofler paa Københavns Torv er steget med 10 pCt. Til Gengæld er Priserne paa Hø og Halm gaaet ned med omkring 30 pCt. siden i Fjor. Ogsaa Frøpriserne har været nedadgaaende. Som Følge af det gode Høstudbytte af Frøafgrøderne blev der her foretaget en Prisnedsættelse, der for alle Frøsorter taget under et andrager omkring 25 pCt. Ændringerne har dog været stærkt varierende for de forskellige Sorter. Turnips- og Kaalroefrø er saaledes henholdsvis 56 pCt. og 67 pCt. lavere i Pris end i Fjor, hvorimod Prisen paa Engsvingelfrø kun er gaaet ned med ca. 9 pCt.

For Kornpriserne gælder, at Byg og Havre er uændrede, hvorimod Rug og Hvede er steget med 20 Øre pr. hkg som Følge af det Tillæg paa 20—80 Øre, der i Henhold til Landbrugsministeriets Bekendtgørelser af 9. September og 19. Oktober 1943 kunde ydes ved Levering i Maanederne Oktober 1943 til Februar 1944.

Selv om Sukkerroe- og Kartoffelprisen er steget endog betydeligt, har det dog langt fra kunnet opveje Prisnedgangen paa de andre Planteavlsprodukter, idet Indekstallet for Planteavlsprodukter i Aarets Løb er gaaet ned fra 269 til 250, hvilket svarer til et Prisfald paa ca. 7 pCt.

Husdyrbrugsprodukterne. Prisudsvingene har for disse været væsentlig mindre end for Planteavlsprodukterne. Prisen paa Smør og Ost har saaledes ligget fuldstændig fast siden Foraaret 1941. Flæskeprisen er derimod steget 6—7 pCt., og ogsaa Prisen paa Mælk og Æg er steget lidt siden 1942/43. Priserne paa Eksportkvæg, fortrinsvis Stude og Kvier, er ogsaa steget lidt, mens de for Udsætterkvæg, der fortrinsvis gaar til Hjemmemarkedet, er faldet med ca. 5 pCt. Prisen for Heste er stadig steget; i 1943/44 saaledes med yderligere 8 pCt. Paa den anden Side er Prisen paa Smaagrise gaaet ned med 19 pCt. Denne Nedgang maa dog ses i Forbindelse med den gode Kornhøst i 1942, der gav Anledning til en kraftig Stigning i Prisen paa Smaagrise i det følgende Aar.

For Produktionsmidlerne har Priserne ligget forholdsvis fast. Blandt Foderstofferne er der kun Lucernemel, der er undergaaet Ændring af Betydning, nemlig et Prisfald paa ca. 25 pCt. Derimod er der for Kunstgødning en ringe Stigning at notere. For Kalksalpeter saaledes 5 pCt. Kaligødning er dog blevet ca. 3 pCt. billigere end i Fjor.

Inventargenstande og Bygningsomkostninger, der gennem en lang Aarrække har været stærkt stigende, synes nu at være ved Højdepunktet. Prisen er siden i Fjor steget med henholdsvis 3 og 5 pCt., men Prisniveauet for disse Hjælpeidler ligger ogsaa højt, nemlig over 3 og 3½ Gange Prisen i Femaaret 1909—14.

	Kr. pr. 100 kg			Forholdstal for 1943—44	
	1943 —44	1942 —43	1909 —14	1909-14 = 100	1942-43 = 100
Smør: Notering	389	389	209	186	100
do. do. + Tillæg	445	445	209	213	100
Ost, 20 pCt.	199	199	(57)	349	100
Slakterisvin, sl. Vægt	272	256	97	280	106
do. 80 ¹ / ₂ kg og derover	288	268	97	297	107
Æg	241	238	118	204	101
Slagtekøer, 1. Kl. lev. Vægt ..	124	131	50	248	95
Kohuder	140	140	86	163	100
Smaagrise, Kr. pr. Stk.	47	58	—	—	81
Kælvekøer, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ..	824	799	—	—	103
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2670	2471	737	362	108
Indekstal for Husdyrprod.	243	238	100	243	102
Hvede ¹⁾	29,45	29,25	13,82	213	101
Rug	30,45	30,25	11,93	255	101
Byg, 2rd.	26,25	26,25	12,88	204	100
Hø	23,35	32,94	6,87	340	71
Kartofler, Sælgers St. Sjæll. ..	14,79	14,73	(3,75)	394	101
Sukkerroer	5,31	4,40	2,02	263	121
Indekstal for Planteprod.	250	269	100	250	93
Indekstal for Landbrugsprodukter ialt	244	242	100	244	101
Hørfrøkager	79,40	79,40	—	—	100
Sennepsfrøkager	59,06	60,00	—	—	98
Hvedeklid	22,00	22,00	11,15	197	100
Lucernemel	45,69	61,31	—	—	75
Kød- og Benmel	77,50	78,17	—	—	99
Kalksalpeter	24,90	23,82	(19,30)	129	105
Svovlsur Ammoniak	24,70	24,26	—	—	102
40 pCt. Kaligødning	18,80	19,40	11,92	158	97
Indekstal for:					
Bygningsomkostn. m. v.	366	349	100	366	105
Inventarværdien paa en Bondegaard	317	307	100	317	103

¹⁾ Korn = Maksimalpriser + Tillæg.

Priserne paa saavel Produkter som Produktionsmidler danner et væsentligt Grundlag for Landbrugets Økonomi, og Forskydningerne i disse siger samtidig en hel Del om Bedring eller Forringelse af Landbrugets økonomiske Forhold. For Produkternes Vedkommende er Prisbevægelsen et nogenlunde Udtryk for Landbrugets Indtægter, naar der tages skyldigt Hensyn til Produktionens Størrelse. Prisbevægelsen for Produktionsmidlernes Vedkommende giver derimod ikke i samme Grad Oplysning om Størrelsen af Driftsudgifterne, idet Arbejdsudgiften, der udgør henimod Halvdelen af Landbrugets samlede Driftsomkostninger, ikke medregnes her. Det endelige Driftsresultat vil være stærkt paavirket af den kraftige Stigning, der har fundet Sted i Arbejdsudgifterne i det forløbne Aar.

C. A. N.

Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger 1942—43.

Hvert Aar samles Resultatet af Kontrolforeningsarbejdet i en lille Oversigt, der udarbejdes af Konsulent *Tage Andersen*, Roskilde, og udgives af De danske Kontrolforeningers Landsudvalg. Den nylig udsendte Oversigt er den 11. i Rækken af tilsvarende Oversigter og giver som sine Forgængere et udmærket Overblik over Hovedresultaterne af Kontrolforeningernes Arbejde i det paagældende Aar.

Paa 16 Sider gives der i koncentreret Form Oplysninger om Hornkvægbestandens Størrelse og Sammensætning, Kvægbrugets Vilkaar, Ydelses- og Fodringsforhold, Kontrolforeningsstatistik, herunder Opgørelse af Ydelsen for de forskellige Kvægracer og ligeledes Oplysninger om de højeste Ydelser i Regnskabsaaret.

Der er adskillige interessante Oplysninger, som der kan være Anledning til at gengive her. Det gælder f. Eks. Oplysningerne om Tuberkulosebekæmpelsen. Ialt 60 954 Besætninger har bestaaet Tuberkulinprøven, en Fremgang siden foregaaende Aar paa 4 358 Besætninger. Det skal bemærkes, at denne Opgørelse kun omfatter de kontrollerede Besætninger. Af disse har nu 92,2 pCt. bestaaet Tuberkulinprøven. Tallene er for de enkelte

Landsdele saaledes: Bornholm 100,0 pCt., Fyn 100,0 pCt., Lolland-Falster 99,9 pCt., Sjælland 99,0 pCt. og Jylland 87,3 pCt. Fremgangen er størst i Jylland, hvor der i 1935—36 kun var 28 pCt. af Besætningerne, der havde bestaaet Prøven, mod nu 87,3 pCt.

Om Mælkeproduktionen oplyser Oversigten, at den i Sommermaanederne Maj—Oktober var 67,5 pCt. større end i de tilsvarende Vintermaaneder.

Ydelses- og Fodertal for hver Landsdel og hele Landet var i 1942—43:

	Middeltal pr. Ko					F. E.
	kg Mølk	pCt. Fedt	kg Smør	kg Smørfedt		
Fyn	3252	4,15	151,3	135,0	2918	
Bornholm	3153	4,21	148,9	132,7	2844	
Sjælland	3093	4,07	141,0	125,9	2861	
Lolland-Falster	3097	4,04	140,1	125,3	2833	
Jylland	2887	3,95	127,6	114,1	2797	
Hele Landet	3008	4,01	135,0	120,7	2831	

Sammenlignet med Aaret før er der en Stigning i Mælkemængden paa 229 kg for hele Landet og en Nedgang i Fedtmængden paa 0,06 pCt., men da Stigningen i Mælkemængde mere end opvejer Nedgangen i Fedtprocenten, bliver Slutresultatet en Stigning paa 8,3 kg Smør. Den største Stigning i Smørudbyttet har Bornholm med 10,9 kg. Derefter følger Jylland med 10,1 kg, Fyn med 7,6 kg og Sjælland med 6,2 kg. Paa Lolland-Falster har der derimod været en Nedgang paa 1,1 kg Smør.

Om Forbruget af de forskellige Slags Foder oplyser Oversigten, at Ensilagefodring bliver mere og mere almindelig. Paa Sjælland skulde der i Gennemsnit pr. Ko være givet 29 F. E. Ensilage mod 24 F. E. i Jylland. Hvor Ensilagefodringen indgaar mere planmæssigt i Fodringen, bruges der gennemgaaende mellem 100 og 200 F. E. i Gennemsnit pr. Ko, medens man i de Besætninger, hvor en gennemført Ensilagefodring praktiseres, er oppe paa mellem 400 og 600 F. E. Ensilage i Gennemsnit pr. Ko.

Paa Grund af Oliekagemanglen har man ikke kunnet gennemføre det, man sædvanlig forstaar ved Normalfodring. Det

har derfor ikke været muligt at udnytte Malkekøernes Ydeevne fuldt ud, men alligevel maa den nuværende Ydelseshøjde i Betragtning af Forholdene siges at være tilfredsstillende, og den ligger væsentlig over Ydelsen i de 2 foregaaende Aar.

Følgende Tabel viser Ydelses- og Fodertal for hele Landet, omfattende alle kontrollerede Køer:

Aar	Middeltal pr. Ko				F. E.	Vedtegning
	kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør			
1942—43	3008	4,01	135,0	2831	Krigsaar	
1941—42	2779	4,07	126,7	2694	Krigsaar	
1940—41	2839	4,02	127,8	2716	Krigsaar.	
1939—40	3429	4,01	153,9	2924	do., Mund- og Klovesyge	
1938—39	3666	3,92	160,7	3050	Mund- og Klovesyge	
1937—38	3813	3,92	167,2	3121		
1934—35	3506	3,80	148,8	2864	Kriseaar	
1929—30	3643	3,80	154,6	3001		

Til Sammenligning kan anføres, at de tilsvarende Tal for 1918—19, hvor vi fodringsmæssigt set stod i den samme Situation som nu, var Mælkemængden \approx 2229 kg med 3,64 pCt. Fedt og 90,5 kg Smør.

Af den egentlige Kontrolforeningsstatistik fremgaar det, at Antallet af kontrollerede Køer er steget med 3,1 pCt., men da den samlede Kobestand er steget med 3,5 pCt., bliver der kun 49,0 pCt. kontrollerede Køer mod 49,2 pCt. i 1941—42.

Et afsluttende Afsnit omhandler de højeste Ydelser. Der har været ialt 25 Besætninger, der har ydet over 260 kg Smør i Gennemsnit pr. Ko. 21 af disse var af R. D. M. og 4 af Jerseyrace. Af de paagældende Besætninger var 16 hjemmehørende paa Fyn, 8 i Jylland og 1 paa Sjælland. Den højstydende Besætning, der tilhører *Karl Skjærning*, Nybølle, Fyn, bestod af 2 Køer med en Ydelse af 5951 kg Mælk, 4,56 pCt. Fedt og 305 kg Smør.

Endvidere bringer Beretningen en Fortegnelse over 35 Køer, der alle har mindst 375 kg Smør. 30 af disse er af R. D. M., 4 af jydsk Race og 1 af Jerseyrace. Den højstydende Ko i 1942—43 har præsteret 9842 kg Mælk med 4,69 pCt. Fedt og 520 kg Smør, en under de nuværende Fodringsforhold usædvanlig stor Ydelse.

Udkomne Bøger.

Sygepleje i Hjemmet. Af Ellen Margrethe Lund. Det danske Forlag, 29 Sider. (Kbhvn. 1944).

Ford Motor Company A/S gennem 25 Aar. 1919 — 25. Juni — 1944. Af Carl Thalbitzer. 106 Sider. (Kbhvn. 1944).

Elite-Stambog over Heste af jydsk Race. XVII. Bind. Hopper Nr. 14618—14961. Hingste Nr. 2066—2109. Udarbejdet af Statskonsulent Aug. Kjær. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af jydsk Race. 433 Sider. Ill. (Aarhus 1944).

De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation. Beretning om Virksomheden 1943—44. Udarbejdet af Fællesorganisationens Sekretariat ved Kontorchef L. P. Frederiksen. 175 Sider. (Aarhus 1944).

Danmarks Mejeri-Statistik 1944. Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik, 47. Aarsberetning (Regnskaber for 1943). Danmarks Smørpris-Statistik, 41. Aarsberetning (1. April 1943—31. Marts 1944). Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik, Aarhus, ved L. P. Frederiksen, Kontorets Leder. Ialt 228 Sider (Odense 1944).

Beretning om Virksomheden i De samvirkende sjællandske Landboforeninger i Aaret 1943. Udarbejdet af Sekretariatet. 158 Sider. (Kbhvn. 1944).

Foreningen af jydsk Landboforeninger. Græsmarkssektionen. 1919—1944. Jubilæumsskrift. 226 Sider. (Aarhus 1944).

Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrollforeninger 1942—43. 11. Oversigt. Udarbejdet af Konsulent Tage Andersen, Roskilde. Udgivet af De danske Kontrollforeningers Landsudvalg. 16 Sider. (Slagelse 1944).

Danmarks Kaninavlforening. 2. Beretning om Avls- og Vejledningsarbejdet. Udarbejdet af Konsulent Jelle Pedersen, Aarhus. 19 Sider. (Aarhus 1944).

Mindre Meddelelser.

Kursus vedrørende Havebrug og Ernæring.

Som kort nævnt i sidste Nr. af T. f. L. har Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejde planlagt et Kursus omhandlende Havebrug og Ernæring. Det afholdes paa Landbohøjskolen i Dagene 16.—18. Oktober og er fortrinsvis tilrettelagt for Havebrugs- og Husholdningskonsulenter samt Husholdningslærerinder. Andre interesserede vil kunne deltage i det Omfang, Pladsforholdene tillader.

Samvirksomheden afholder alle de med Kursuset forbundne Udgifter til Foredrag m. v.

Indmeldelse til Kursuset indsendes til Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Sekretariat, Rolighedsvej 26, København V., saaledes at den er dette i Hænde saa vidt muligt inden den 13. Oktober.

Det skal dog bemærkes, at Kursuset kun vil blive afholdt, saafremt der melder sig det fornødne Antal Deltagere.

Foredragsholdere og Emner er:

Professor, Dr. med. *E. Lundsgaard*: Menneskets Ernæring.

Konsulent *H. Mosegaard*: Hvad bør Haverne kunne levere?

Dr. phil. *E. Hoff-Jørgensen*: Vort Behov af Mineralstoffer.

Konsulent, Frk. *Cath. Holmsgaard*: Havesagernes Placering i vor Ernæring set fra et økonomisk Synspunkt.

Dr. phil. *A. Fr. Bruun*: En Zoologs Syn paa vor Ernæring.

Handelsgartner, Lektor *Frode Sørensen*: Havebrugsproduktions Størrelse, Udvidelsesmuligheder og Prisforhold.

Demonstrationer vedrørende Havesagernes Anvendelse. Ved Fru *Elna Regnar Andersen*.

Fru *Karen Braae*: Forbrugernes Interesser og Krav til Havebrugsprodukter.

Landbohøjskolens Haver og Væksthuse beses.

Overlæge, Dr. med. *Erik Uhl*: Hvad ved vi om Vitaminer.

Professor, Dr. med. *Sk. V. Gudjonsson*: Tilberedningens Indflydelse paa Produkternes Næringsværdi.

Forsøgsleder *Reinh. Kristensen*: Forædling af Sorter og Stammer med Henblik paa deres Brugsværdi.

Landbrugets Prisforhold i August Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Aug. Md.	Aug. Md.	Jan.-Aug. Md.	Juli Md.	Aug. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (af Mejeri) ¹⁾	27,88	27,48	25,95	27,69	25,95	26,35
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	234	240	228	240	240
Slagterisvin, (sl. V.)	268	265	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	281	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	61	68	43	50	56
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	812	808	785	750	744
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2521	2567	2834	2900	2900
Hvede	29,33	29,25	29,25	29,43	29,25	29,25
Rug	30,33	30,25	30,25	30,43	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	29,65	22,50	23,43	22,50	19,80
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,63	25,00	24,98	25,50	25,50
Sv. Ammoniak	24,65	24,53	24,90	24,68	25,20	25,20
40 pCt. Kaligødning	18,69	18,86	17,85	19,17	19,45	18,40

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.- Aug. Md.	Aug. Md.	Jan.- Aug. Md.	Juli Md.	Aug. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	262	247	264	247	251
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	198	203	193	203	203
Slagterisvin	291	288	295	294	293	294
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	342	348	385	393	393
Hvede	212	212	212	213	212	212
Rug	254	253	253	255	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	432	328	341	328	288
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	128	130	129	132	132
40 pCt. Kaligødning	157	158	150	161	163	154
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	223	221	223	221	222
Husdyrprodukter, ialt	242	240	242	242	242	242
Korn	217	216	216	217	216	216
Planteprodukter, ialt	239	240	230	244	249	248
Landbrugsprodukter, ialt	242	240	241	242	242	243
Markfrø	371	371	371	289	289	289
Kunstgødning	164	167	158	159	161	158

Mælkeproduktionen under de nuværende Forhold

med særligt Henblik paa Køernes Evne til at udnytte de tilstedeværende Proteinmængder.

Af Landbrugslærer O. Venge, Tune Landboskole.

I Aarene 1922—28 blev der som bekendt her i Landet gennemført nogle meget omfattende Fodringsforsøg med Malkekøer med det Formaal at belyse, ikke alene hvor store Energi-mængder, der skulde være i Foderet til Malkekøerne, afhængigt af Produktionen, men ogsaa hvor stor en Procentdel af denne Energi-mængde, der nødvendigvis maatte være tilstede som Protein. Resultaterne fra disse Forsøg blev de saakaldte Normalnormer, hvorefter der regnedes 0,4 Produktionsfoderenhed (P.-F. E.) og 60 g fordøjeligt Renprotein pr. kg 4 % Maalemælk (Mm.), eller som det ogsaa udtrykkes: for hver 2,5 kg 4 % Mm. skulde der gives 1 P.-F. E., der skulde have et Indhold af 150 g ford. Renprotein.

Disse Normer trængte forbavsende hurtigt ud og blev almindeligt kendte over hele Landet, og de fleste Landmænd har vel ogsaa forsøgt at fodre i nogenlunde Overensstemmelse med Normerne; Kontrolforeningerne accepterede ligeledes Normerne, og i saavel Fagpressen som til de faglige Møder blev Normerne altid anvendt som Basis for Beregninger og Foderplaner.

Der har vel heller ikke været noget forgjort i dette, eftersom det i Perioden fra 20erne og indtil det første Krigsjaar som Regel altid har været muligt at skaffe rigelige Mængder Foder til forholdsvis billige Penge. — Kneb det i Perioder med Grovfoderet, var det let at give et Tilskud af Korn, og hvad Protein angaar, spillede det ingen Rolle, om man der kom til at give et lille Overskud. Mange var endda saadan indstillede, at de for at være paa den sikre Side af Normens Angivelse

altid gav et saadant Overskud; det kostede ikke ret meget, naar det blev givet gennem de billige højprocentige Oliekager, hvor 1 kg Protein kunde købes til 30—40 Øre pr. kg, mens 1 kg Protein i lavprocentige Fodermidler kostede 150—200 Øre.

Det kan maaske se mærkeligt ud, at dette Forhold drages frem nu, men det er nødvendigt et Øjeblik at standse ved dette og se lidt paa Resultaterne fra *Lars Frederiksens* Forsøg med Malkekøer, fordi man i disse Forsøg finder noget af Forklaringen paa, hvorfor det under de nuværende Fodringsforhold ikke er gaaet stærkere ud over Ydelsen, end det er.

En Opgørelse af 1. Forsøgsrække, der omhandlede Proteinindholdet i Foderet pr. kg Mælk, saaledes at Holdene inddeles i Grupper med gennemsnitlig 40 g, 50 g, 60 g, 70 g og 80 g ford. Renprotein pr. kg 4 % Mm., viser, at der fra sidste Forberedelsesperiode til 5. Forsøgsperiode er en Nedgang i Mælmængde paa 15,4 pCt. for den Gruppe, der har faaet 60 g ford. Renprotein, en Nedgang paa 16,9 pCt. for Gruppen med 50 g og en Nedgang paa 19,2 pCt. for den Gruppe, der i Gennemsnit kun har faaet 40 g ford. Renprotein pr. kg 4 % Mm., men akkurat den samme Nedgang i Ydelse findes hos Gruppen, der har faaet 70 g, og den største Nedgang har den sidste Gruppe, der har faaet den største Proteinmængde.

Tabel I. (136. Beretning fra Forsøgslaboratoriet, pag. 59).

Gruppe	Antal Hold	g ford. Renprot. pr. kg 4 % Mm.	Nedgang i %
under 45,0	8	40,3	19,2
45,0—54,9	10	50,7	16,9
55,0—64,9	12	59,4	15,4
65,0—74,9	4	69,8	19,1
over 75,0	8	79,0	20,6

Tallene, der er beregnet paa Grundlag af 4 % Mm., viser ikke de Ændringer, der har været i Mælkenes Fedtindhold, men Forsøgene peger i Retning af en Nedgang i Fedtprocenten ved en Forøgelse i Proteinindholdet i Foderet.

En Opgørelse af samme Forsøgsrække paa den Maade, at Kørne inddeles i omtrent lige store Grupper efter Foderets Proteinindhold, hvorefter den gennemsnitlige Nedgang i Mælmængde beregnes pr. 14 Dage, viser maaske mere klart, hvil-

ken Indflydelse et for højt Proteinindhold i Produktionsfoderet har paa Ydelsen. Tallene er korrigeret for Alder og Dage fra Kælvningen.

Tabel II. (136. Beretning fra Forsøgslaboratoriet, pag. 67).

g ford. Renprot. pr. kg 4 0/0 Mm.	Antal Køer	Korrigeret Nedgang i kg 4 0/0 Mm. pr. 14 Dage
under 42,0	48	0,5057
42,0—49,9	46	0,5383
50,0—55,9	55	0,4885
56,0—59,9	51	0,4163
60,0—69,9	55	0,6327
70,0 og derover	51	0,6560

Tabellen viser med stor Tydelighed, at der er den mindste Nedgang i Ydelse for de Køer, der har faaet lidt under de 60 g ford. Renprotein pr. kg Mælk; som afrundet Gennemsnit kan man regne med en Nedgang paa 0,5 kg 4 0/0 Mm. for Køerne, der har faaet under 56 g. Forøges Proteinindholdet til over 60 g, bliver Faldet straks meget større og nærmer sig $\frac{2}{3}$ kg, men Tabellen afslører ikke, at det kun er en ubetydelig Stigning i Proteinindholdet, der er foretaget, idet Gennemsnittet ligger mellem 62 og 63 g for den næstsidste Gruppe.

Det vil her føre for vidt at komme nærmere ind paa Resultaterne af disse Forsøg, blot skal det understreges, at Forsøgene ensidigt tyder paa, at man hellere maa gennemføre en Fodring, der ligger i Underkanten af de Proteinmængder, der angives efter Normalnormen, end fodre med Mængder, der ligger over, og i de nuværende relativt proteinfattige Tider, hvor det gælder om at spare Protein, hvor der paa nogen mulig Maade kan spares, vil det være et utilladeligt Fraadseri, om blot enkelte tillod sig en Fodring med Mængder over Normerne.

Det her fremdragne Forhold, at man faar en mindre Nedgang i Ydelsen ved de forholdsvis smaa Proteinmængder end ved de store, bærer sikkert en væsentlig Del af Skylden for, at det ikke er gaaet stærkere tilbage med Mælkeproduktionen, end det er. Hvor stor Nedgangen har været, er det vanskeligt at sige noget eksakt om; Kontroltallene viser kun Gennemsnittet for de kontrollerede Køer, men giver dog alligevel et lille Fingerpeg om i hvad Retning, det er gaaet.

Tabel III. (Oversigt over Regnskabsresultaterne i De danske Kontrolforeninger 1942/43, pag. 11).

Regnskabsaar	kg Mælk	% Fedt	kg Smør	Frømgang eller Tilbagegang i %
1937—38	3813	3,92	167,2	—
1938—39	3666	3,92	160,7	÷ 3,9
1939—40	3429	4,01	153,9	÷ 4,2
1940—41	2839	4,02	127,8	÷ 17,0
1941—42	2779	4,07	126,7	÷ 0,9
1942—43	3008	4,01	135,0	+ 6,7

I Regnskabsaaret 1937—38 laa den gennemsnitlige Ydelse paa godt 3800 kg Mælk, lige ved 4 pCt. Fedt og 167 kg Smør, beregnet for hele Landet; det er den højeste Ydelse, der nogensinde har været. I de følgende 2 Aar er der en Nedgang paa ca. 400 kg Mælk, en lille Stigning i Fedtprocenten, men Resultatet bliver dog en Tilbagegang i Smørudbyttet, der ligger 13—14 kg lavere end i det førstnævnte Regnskabsaar. Med det første Krigsjaar kommer den store Nedgang, og Mælkemængden falder yderligere 600 kg, saaledes at den nu ligger 1000 kg under Ydelsen i 1937—38. I Smør er det et Fald paa 17 pCt. Siden har det været muligt at opretholde Produktionen, dog med en lille Stigning i 1942—43, og for det nyligt afsluttede Regnskabsaar er der Mulighed for, at denne Ydelse stadig har kunnet holdes.

Under forrige Verdenskrig laa Ydelsen ca. 40 kg lavere end under denne. Der var en Nedgang fra 1913—14 til 1918—19 fra 127,6 kg Smør til 90,5 eller ca. 29 pCt. Det er selvfølgelig ikke alene det her nævnte Forhold, der har modvirket en for stærk Nedgang i Ydelsen; under den forrige Krig var der ogsaa betydelig mindre Proteinmængder til Raadighed, men det skyldes sikkert ogsaa den langt bedre Udnyttelse af Roetoppen, anvendt enten som frisk Top om Efteraaret eller i ensileret Tilstand senere paa Vinteren, selvom det endnu er for faa Landmænd, der har lært at paaskønne Ensilagen, som det værdifulde Fodermiddel, det er. Ialt har kun godt 10 pCt. af Landbrugene Ensilagebeholdere, mens 13—14 pCt. har Jordkuler til at ensilere i. Samlet bliver det ca. 25 pCt. af Landbrugene, der har Mulighed for Benyttelse af dette Fodermiddel.

Til Belysning af det første Forhold: Proteinets bedre Udnyttelse ved den lidt lavere Mængde pr. kg Mælk, skal der her fremdrages nogle Tal fra en Besætning paa 18—20 Køer for en Del af Regnskabsaaret 1942—43, og ud fra Ydelsestallene paa Kontroldagen og et fuldstændigt gennemført Foderregnskab vil jeg søge at illustrere Proteinets Udnyttelse, saa godt det lader sig gøre paa Grundlag af disse Oplysninger. Samtidig vil ogsaa det samlede Produktionsfoders Størrelse blive anført, og i Tilknytning dertil, den pr. P.-F. E. opnaaede Mælkemængde.

Ydelsestallene er beregnet paa Grundlag af Besætningens samlede Ydelse paa Kontroldagen og omregnet til 4% Mm., for at man derigennem bedre kan foretage en direkte Sammenligning af de forskellige Størrelser. Derimod maa man ikke sammenligne den samlede Ydelse, fordi Periodelængden har været meget varierende i de anførte 7 Perioder.

Tabel IV.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
kg 4 % Mm.	7279	4860	6525	4980	5676	6956	6210
Behov af P.-F. E. ..	2912	1944	2610	1992	2270	2782	2484
Faaet P.-F. E.	2334	2370	3244	2832	2936	2902	3062
Overskud	-578	426	634	840	666	120	578

Forskellen i Ydelse skyldes dog ikke alene den forskellige Periodelængde, men i langt højere Grad en meget forskellig gennemført Fodring. Det anførte Behov af P.-F. E. er beregnet ud fra Normalnormerne, 2,5 kg Mælk for hver P.-F. E.; Mængden af P.-F. E., som Køerne har faaet, er beregnet ud fra den i den paagældende Periode tildelte Fodermængde med Fradrag af Vedligeholdelsesfoder; dette sidste er bestemt ud fra en Vejning af Køerne. — Der vil selvfølgelig være stor Forskel paa Produktionsfoderets Størrelse med de stærkt varierende Mælkemængder, for I. og II. Periodes Vedkommende en Forskel paa ca. 1000 F. E., men samtidig ses det, at der kun er givet 2334 F. E. i I. og 2370 F. E. i II. Periode, altsaa den samme Mængde. Periode I indtager en Særstilling, idet det er den eneste Periode, hvor der er givet færre F. E., end Behovet har været; i alle de øvrige har der været et reelt Overskud

af F. E. Størst har Overskudet været i Periode IV, hvor Behovet har været omtrent 2000 F. E., mens der er givet 840 F. E. mere; nærmest Normalfodringen har Periode VI ligget, idet der her kun er givet et ubetydeligt Overskud. I den første er der givet 578 F. E. for lidt, og det betyder, at der her er stillet meget strenge Krav til Køernes Produktionsevne, betydeligt mere end Normerne angiver og betydeligt mere end det nogensteds praktiseres gennem længere Tidsrum. Det er dog ogsaa ganske særlige Forhold, som jeg ikke skal komme nærmere ind paa, der her har gjort sig gældende.

For Proteinets Vedkommende er der foretaget en lignende Beregning; der er ligeledes her regnet med Normalnormerne, Legemsvægten

$$\frac{\text{Legemsvægten}}{2} = \text{g ford. Renprotein til Vedligeholdelse og}$$

60 g ford. Renprotein til 1 kg 4 % Mm.

Tabel V.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
Behov af Protein i kg	436,7	291,6	391,5	298,8	340,6	417,4	372,6
Faaet Protein i kg ...	343,6	246,7	369,3	272,3	199,5	213,9	252,1
Underskud	93,1	44,9	22,2	26,5	141,1	203,5	120,5

Proteinindholdet i Foderet er beregnet ud fra de Analysetal, der staar anført i det sjællandske Kontrolregnskab — kun for Ensilagens Vedkommende er der regnet med et andet Tal, idet Proteinindholdet er sat 25 pCt. højere, men som det senere vil ses, har det aabenbart ikke været nok.

Der er, som det fremgaar af Tabellens sidste Linie, den Overensstemmelse mellem Perioderne, at der i dem alle er givet mindre Protein end Køernes Ydelse (efter Normalnormerne) har berettiget til. Mindst er Forskellen i Periode III, hvor der er givet 22 kg for lidt, mens der i Periode V er givet ikke mindre end 140 kg for lidt, og i Periode VI er der kun givet ca. det halve, 214 kg eller 203 kg for lidt i en Periode, hvor Køerne har haft et Behov for 417 kg ford. Renprotein.

Det er klart, at der med de store Forskelle paa de Mængder, Køerne skulde have, og de Mængder, Køerne har faaet, maa fremkomme store Afvigelser fra Lars Frederiksens Normer; Uoverensstemmelserne fremgaar af efterfølgende Tabel.

Tabel VI.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
g ford. Renprot. pr. P.-F. E.	147,1	104,1	113,8	96,5	67,9	73,7	82,3
Underskud i Forhold til Normalnormen, g pr. P.-F. E.	2,9	45,9	36,2	53,5	82,1	76,3	67,7

I den første Periode har Kørne faaet bogstaveligt talt Normalmængden, men med det strenge Krav, der er stillet til Kørnes Produktionsevne i denne Periode, hvor der er givet 578 F. E. for lidt, betyder det, at der pr. kg 4⁰/₀ Mm. kun er givet 47,2 g Renprotein; det svarer til, at der i Virkeligheden er givet et Par og tyve Procent mindre end Normalnormen.

Tabel VII.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
kg 4 ⁰ / ₀ Mm. pr. P.-F. E.	3,12	2,05	2,01	1,76	1,93	2,39	2,03
g Prot. pr. kg 4 ⁰ / ₀ Mm.	47,2	50,8	56,6	54,7	36,9	30,8	40,6

For Perioderne II—VII er der pr. P.-F. E. givet fra 68 g til 114 g ford. Renprotein, eller med et afrundet Gennemsnit 100 g pr. P.-F. E. For disse 6 Perioder er der ikke nogen større Forskel paa Mælkemængden; Gennemsnittet ligger paa 2,03 kg Mælk pr. P.-F. E., eller det samme som Produktionen har været i den sidste Periode. Alligevel fremkommer der stor Variation, naar man betragter Proteinmængden pr. kg 4⁰/₀ Mm. (Tabel VII) fra knap 31 g til omtrent 57 g, eller udtrykt i Procent af Normalnormens 60 g:

Tabel VIII.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
pCt. Protein	78,6	84,8	94,3	91,2	61,5	51,3	67,6

Udtrykt paa en anden Maade: Der er i Perioderne II—VII givet (afrundet) 25 pCt. mere i Foderenheder, end Normalnormen angiver, og en Proteinmængde, der har ligget ca. 20 pCt under det, der normalt anses for at være det heldigste; men — der er her et Forhold, der trænger til nærmere at afklares, og det er det mærkelige, at man ved at tilføre saa abnormt

smaa Mængder Protein, som der er givet i de sidste 3 Perioder og da ganske særligt i Periode VI (se Tabel VII), har kunnet opretholde Køernes Ydelse, og at man oven i Købet for Periode VI har kunnet gennemføre en Fodring, der har ligget Normalnormerne nærmest, hvad Foderenhedsmængden angaar. Det virker tilsyneladende fuldkommen absurd, at man ved at tilføre 30—31 g ford. Renprotein pr. kg 4⁰/₀ Mm. har kunnet faa Køerne til at give 34 g Protein igen. Som det fremgaar af Tabel IX har Køerne i Periode VI udnyttet Proteinet med godt 110 pCt.; ikke engang Udnyttelsesprocenterne i den foregaaende og den efterfølgende Periode paa henholdsvis 92 og 84 pCt. er Størrelser, man kan regne med i Praksis under nogensomhelst Forhold.

Tabel IX.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
Udnyttelsesprocent for Proteinet	72,3	67,0	60,0	62,2	92,1	110,4	83,7

Der ligger altsaa noget skjult et eller andet Sted. Men Aarsagen er let at finde: Der er fra de sidste 5—6 Dage i Periode IV og gennem de følgende 3 Perioder givet Ensilage, og Ensilagen har en betydelig større Proteinværdi, end hvad der i Almindelighed anføres for dette Fodermiddel; selv om der, som tidligere nævnt, er regnet med et Indhold, der har ligget ca. 25 pCt. højere end Fodertabellens Angivelse, har det aabenbart ikke været nok med den Forøgelse. For Fremtiden maa det derfor kræves, at der ved Opgivelse af Ensilagens Proteinværdi bliver taget Hensyn til Indholdet af andre værdifulde, kvælstofholdige Forbindelser, som har en ligefrem Proteinværdi.

I den næste Tabel staar de gennemsnitlige, daglige Mælkemængder for hver Ko anført.

Tabel X.

Periode	I	II	III	IV	V	VI	VII
Gens. Ydelse pr. Ko pr. Dag	13,45	10,66	11,35	11,14	14,09	12,91	12,95
Forskel i pCt. . .	—	÷21	+6,5	÷1,9	+26,7	÷8,4	+0,3

Det fremgaar af disse Tal, at det trods den ret knappe Proteinmængde i visse Perioder, ikke er nogen helt ringe Ydelse, Køerne har haft med en Gennemsnitsydelse i de forskellige Perioder mellem 11 og 14 kg. I Periode I, d. v. s. lige efter Indbindingen i Efteraaret 1943, har Køerne haft en Ydelse paa 13,5 kg Mælk, mens der i den følgende Periode kun er en Ydelse paa 10,66 kg. Det er en Nedgang paa godt $2\frac{3}{4}$ kg Mælk eller 21 pCt. Det er selvfølgelig ogsaa kun, hvad man maatte forvente efter den Fodring, der blev gennemført i denne Periode med et Krav om en Produktion paa over 3 kg Mælk for hver P.-F.E. og et Krav om en Udnyttelse af Proteinet med et Par og halvfjers Procent. Med den Ydelseshøjde, Køerne har haft, har det ikke kunnet lade sig gøre at gennemføre Fodringen paa denne strenge Maade. Køerne har da ogsaa reageret, saa snart Energimængden blev forøget, med en Stigning i Mælkemængden paa 6,5 pCt., men helt ophæve Virkningen af den daarlige Fodring har ikke været muligt.

Der er iøvrigt ikke nogen større Forskel hverken paa Fodringsintensiteten eller den gennemsnitlige daglige Mælkeydelse i Perioderne II, III og IV; Mælkemængden har ligget omkring 2 kg pr. P.-F.E., Proteinmængden paa 50—55 g pr. kg Mælk og den daglige Mælkemængde paa ca. 11 kg. I Periode V, hvor der er fodret med Ensilage, sker der en meget stor Stigning, som ikke saa meget skyldes, at der pludselig er flere af Køerne, der har kælvet, men i nok saa høj Grad, at Køerne gennemgaaende steg i Fedtprocent; ogsaa Mælkemængden steg, og uden at gaa i Detailler skal det lige nævnes, at en enkelt Ko reagerede med at gaa fra 9,3 kg Mælk med 3,75 pCt. Fedt til 9,5 kg med en Fedtprocent paa 4,60. Den absolutte Stigning i den gennemsnitlige Ydelse er 2,95 kg $4\frac{0}{10}$ Mm. — At der saa kommer en lille Nedgang paa godt 1 kg Mælk til den efterfølgende Periode, maa ikke forbavse; der er for det første en lille Nedgang i Proteinindholdet i Foderet (Tabel VII), og for det andet og vigtigste i denne Forbindelse er der givet bogstavelig talt den samme Fodermængde til en Mælkemængde, der har ligget 1280 kg højere (Tabel IV), og det vil sige, at der

er stillet Krav om 2,40 kg 4 0/0 Mm. pr. P.-F. E. i denne Periode mod 1,9 i den foregaaende (Tabel VII).

Fra næstsidsite til sidste Periode er der igen en Nedgang i Mælkemængden pr. P.-F. E., samtidig med at der har fundet en Forøgelse Sted i Proteinindholdet, uden at det dog har bevirket nogen væsentlig Forandring i Mælkemængden pr. Dag; den ubetydelige Stigning paa 0,3 pCt. kan ikke tillægges nogen reel Betydning.

En Gennemsnitsberegning for de sidste 6 Perioder viser, at der i Løbet af Vinteren er opretholdt en Ydelse paa 12,7 kg 4 0/0 Mm. daglig pr. Ko, og at der for hver P.-F. E. med et Proteinindhold paa 90 g ford. Renprotein er ydet 2,03 kg 4 0/0 Mm., samt at Køerne har udnyttet Proteinet med 80 pCt. Andre Undersøgelser eller Beregninger viser bogstavelig talt samme Resultat. Vi kan i Praksis ikke regne med at faa mere end 2 kg Mælk for hver P.-F. E., naar Fodringen skal gennemføres med ret store Grovfodermængder og relativt smaa Proteinmængder. Uvilkaarligt melder der sig da det Spørgsmaal, om vi stadig skal holde fast ved de gamle Normer, eller om vi bør ændre Normerne i Overensstemmelse med de virkelige Forhold.

Spørgsmaalet kan selvfølgelig ikke afklares ved enkelte Beregninger, men bør tages op til fornyet Undersøgelse. Det kan i denne Forbindelse maaske have Interesse ganske kort at se paa Resultater fra et af Forsøgslaboratoriet gennemført Forsøg med Byg og Kødbenmel som eneste Kraftfoder til Malkekøer (Forsøgslaboratoriets Arbejder 1942—43, pag. 7—8). Forsøg med Malkekøer:

Hold A: Normal Kraftfoderblanding med ca. 80 pCt. Oliekager + ca. 20 pCt. Byg m. m.

Hold B: 90 pCt. Byg + 10 pCt. Kødbenmel.

Hold C: 80 pCt. Byg + 20 pCt. Kødbenmel.

	Hold A	Hold B	Hold C
kg Kraftfoder	2,38	2,38	2,40
Ialt F. E.	9,71	9,92	9,97
kg 4 0/0 Mm. pr. Ko daglig	13,15	12,11	12,23
kg 4 0/0 Mm. pr. P.-F. E.	2,34	2,09	2,12
g ford. Renprot. pr. kg 4 0/0 Mm.	47	29	35

Det nævnes, at Hold B og C har haft den største Ydelsesnedgang i Forsøgstiden, men hvor stor denne har været er ikke oplyst. Resultatet viser det samme som de foran anførte Beregninger: ca. 2 kg Mælk pr. P.-F. E. ved de smaa Proteinmængder.

Skal Normerne ændres, vil dette blot medføre, at de bliver lettere at arbejde med; i Stedet for som hidtil at regne 1 P.-F. E. med 150 g ford. Renprotein pr. 2,5 kg Mælk, skal vi gaa over til at inddele Køerne i Foderklasser med 2 kg Mælks Mellemrum, d. v. s. regne med 1 P.-F. E. pr. 2 kg Mælk, og samtidig formindske Proteinet pr. P.-F. E. til 100 g eller 50 g ford. Renprotein pr. kg Mælk.

Der vil selvfølgelig ikke være nogen Grund til at foretage en saadan Ændring af de gamle Normer, hvis Landbruget igen kommer ind i Perioder, der tillader Indkøb af Protein fra Udlandet til saa forholdsvis billige Penge, som før Krigen; saa maa det blot yderligere understreges, at Køerne faar en hurtigere Ydelsesnedgang, naar der fodres med for meget Protein, end naar Mængderne ligger mellem 50 og 60 g. Men skal Landbruget til Stadighed forsyne sig selv med det meste Protein, enten fordi Oliekagerne udebliver, eller fordi de bliver for dyre i Forhold til Afsætningspriserne for Kvægprodukterne, vil det sikkert være nødvendigt at foretage en gennemgribende Ændring af Normerne. Landbruget maa saa indstille sig paa at fodre med det helt forandrede Forhold mellem Proteinenergien og Foderets samlede Energiindhold, ganske som det her under Krigen er anbefalet fra Forsøgslaboratoriets Side, og ganske som den her omtalte Besætning er blevet fodret. Det, der er sket, er, at Energiindholdet i Foderet er forøget med ca. 25 pCt., samtidig med at der er foretaget en nødvendig Nedsættelse af Proteinmængderne paa ca. 20 pCt.

Et helt andet Forhold, som selvfølgelig ogsaa maa tages i Betragtning, naar Spørgsmaalet om Normernes Ændring tages op, er, om Landbruget ogsaa er i Stand til, og om det vil være økonomisk forsvarligt, at dyrke de større Grovfodermængder, et ændret Næringsstofforhold vil kræve, men det kan der vist næppe være Tvivl om. Med de tørstofrige Rodfrugter kan der

høstes betydelig større Næringsmængde pr. Arealenhed, end der kan f. Eks. i Korn. Der er desuden den store og vigtige Fordel ved Rodfrugtdyrkningen, at der i fordøjeligt Raaprotein høstes 3 Gange saa meget, som i en middelstor Kornafgrøde.

Enkelte vilde maaske saa mene, at det netop med Henblik paa Proteinforsyningen bedre vilde kunne betale sig at dyrke Bælgæd, men vort Klima egner sig ikke rigtigt til Dyrkning af proteinrige Planter; en Beregning af Høstudbyttet af Afgrøder som Ærter, Hestebønner og Gul Lupin (Ugeskrift f. Landmænd, 1944, pag. 283) viser, at der med disse Planter kun høstes godt det halve af den Tørstofmængde, som høstes i Korn og godt den halve Raaproteinmængde som i Rodfrugter. Kan der i en Kornafgrøde bjærges 200 kg fordøjeligt Raaprotein pr. ha, kan man i Bælgæd regne med 400—500 kg, mens der i en middelstor Sukkerroefgrøde høstes hen imod de 800 kg.

I det sidste Afsnit er Betegnelserne Raaprotein og fordøjeligt Raaprotein benyttet i Stedet for de gammelkendte Udtryk Renprotein og ford. Renprotein, og nogle studser maaske over, hvad Meningen er med at indføre nye Betegnelser i Stedet for at køre videre med den vante Angivelsesmaade. Motiveringen for denne nye Maade ligger bl. a. i det, jeg tidligere ganske kort har berørt under Omtalen af Ensilagefodringen i den omtalte Besætning. Af Tabel IX fremgaar det, at Kørerne i Periode VI var oppe paa en Udnyttelsesprocent af Proteinet paa 110, og det er selvsagt umuligt, medmindre Kørerne da har taget Protein fra Kroppen. Nu er det let at paavise enten ved Fodringsforsøg eller ved kemisk Analyse, at der i vore Grovfodermidler findes en hel Del kvælstofholdige Stoffer, som ikke regnes med som Renprotein, men som alligevel er i Besiddelse af en vis Proteinverdi. Dette gælder baade for Rodfrugter, Græsafgrøder, enten friske eller tørrede, og fremfor alt for Ensilagen, enten den saa er fremstillet af Græs, Kløver, Lucerne, Roemblade eller andre Afgrøder.

Tages som Eksempel velbjærget Lucernehø, slaaet ved begyndende Blomstring, ligger Indholdet af ford. Renprotein paa ca. 150 g pr. F. E., mens Høet viser en Proteinverdi, der ligger ca. 50 g højere, d. v. s. at det udviser en virkelig Proteinverdi

paa ca. 200 g pr. F. E. — For Ensilagen gælder, at den i Kontrolregnskabet staar anført med et Indhold paa 78 g pr. F. E., mens den virkelige Værdi ligger paa mindst det dobbelte. Nyere Analyser angiver Indholdet til 170 g ford. Raaprotein, og accepteres dette, betyder det, at der i Periode VI ikke er givet 30,8 g Protein pr. kg Mælk, men mindst 8 g mere eller ca. 40 g.

Ogsaa for Rodfrugternes Vedkommende er der et noget højere Indhold af kvælstofholdige Stoffer, der har Proteinværdi i Organismen, og med de Mængder Roer, der er anvendt til Kørerne i denne Besætning, stiger Indholdet af Protein yderligere og nærmer sig stærkt til 50 g pr. kg Mælk. *Det vil med andre Ord sige, at nu kommer der Mening i Forholdene, og i Stedet for at udnytte Proteiniet med ca. 110 pCt., er det kun udnyttet med ca. 70 pCt., og det maa siges at være en langt mere sandsynlig Størrelse.*

For vore Krafftodermidler vil der i Almindelighed ikke være nogen Grund til at ændre Angivelsesmaaden, fordi der ikke er nogen Forskel af Betydning paa Indholdet af Renprotein og Raaprotein. *Skal vi da til at regne med det ene i Grovfoder og det andet i Krafftoder?* — *Nej, det skal vi ikke.* I det praktiske Landbrug maa vi have klare Begreber og rene Linier, og derfor maa vi kræve, at alle Fodertabeller, der optrykkes i Lærebøger, i Kontrolregnskaber, eller hvor det nu kan være, simplificeres, saaledes at Fodermidlernes Proteinindhold staar anført som **g Protein** — uden Tilføjelser af nogen Art. Det virker kun forvirrende med alle de andre Betegnelser.

Det praktiske Landbrug maa forlange at faa Tallene forelagt saa simple og saa medgørlige som muligt og paa en saadan Maade, at den praktiske Landmand straks ved, hvad det drejer sig om, blot Ordet Protein nævnes. Vi kan saa lade Fysiologer og andre Specialister skændes videre, om det er rigtigst at bruge den gamle Betegnelse fordøjeligt Renprotein, eller man skal gaa over til korrigeret Ren- eller Raaprotein.

Skeptikere vil til dette straks anføre, at det siden *Lars Frederiksens* Forsøg med Malkekøer er gaaet godt fremad med Fodringen af vore Malkekøer; man kan blot se paa Kontrol-

regnskaberne. I 1924—25 laa det gennemsnitlige Smørudbytte paa 140 kg, mens det umiddelbart før Krigen var steget til 160 kg, men det er ikke Fodringsen, der har den største Andel i denne Stigning. I langt højere Grad skyldes det en Anvendelse af bedre Avlsmateriale, og at man i Avlen har sat ind paa en Forbedring af navnlig Fedtprocenten.

Endvidere kan det indvendes, at de ovennævnte Fodringsforsøg ogsaa blev gennemført med ret store Grovfodermængder, og heri maa der have været et betydeligt Indhold af Raaprotein. Det er fuldstændigt rigtigt, men en Undersøgelse (Ugeskrift f. Landmænd, 1940, pag. 595) har vist, at ved de omtalte Forsøg har kun ca. $\frac{1}{5}$ af Raaproteinet været de saakaldte Amidstoffer, mens Indholdet af disse Stoffer under den nuværende Fodrings-situation ligger paa ca. $\frac{1}{3}$, og jo højere dette Indhold af Amider bliver, desto mere paakrævet bliver en anden Opgivelsesmaade.

Fortsætter man med i denne proteinfattige Tid at fodre efter de gamle Normer, kommer man meget nemt til at bruge alt for store Mængder Protein; ændrer vi derimod Angivelsesmaaden for Proteinet til fordøjeligt Raaprotein og bibeholder de gamle Normers Tal, sker der en naturlig Nedsættelse af Proteinmængden i Foderet, og Risikoen for at komme til at anvende for store Mængder formindskes betydeligt; den gamle Renproteinnorm animerer til Anvendelse af unødige store Mængder i Tider netop som de, vi gennemlever nu. Er vi under disse Forhold i Stand til at dække Køernes Proteinbehov efter den gamle Norm, gør vi det, og derved kommer vi til at bruge for meget af dette vigtige Stof til Skade for andre Produktioner.

Hadde vi i Tide lært at fodre efter en Norm, hvor der blev taget det fornødne Hensyn til de andre kvælstofholdige Stoffers Værdi, vilde vi tidligt under denne Krig kunne have sparet betydelige Mængder, uden at vi derfor havde faaet væsentlig større Nedgang i Produktionen.

Den rationelle Afvandings Indførelse.

Et historisk Tilbageblik.

Af fhv. Forstander J. J. Hansen.

Det er nu hundrede Aar siden, man i England (1843—44) opfandt en Maskine til Fremstilling af Drænrør, og dermed var der banet Vej for den vigtigste af Jordens Grundforbedringer: Bortledning af skadeligt Vand fra vandlidende dyrkede Jorder.

Her i Landet var det navnlig de flade, lave og stærklerede Jorder paa Lolland—Falster, der led mest i saa Henseende, og det ringe Udbytte, som Landbruget gav her under disse Forhold, stod derfor i et rent Misforhold til Jordens store Frugtbarhed.

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede efter „de store Landbo-reformer“ begyndte indvandrede Holstenere og enkelte Meklenborgere at forpagte større Gaarde her i Landet, navnlig paa Lolland—Falster, og skønt Skatter, Lønninger og Driftsudgifter var smaa, sammenlignet med Nutidens, var den aarlige Forpagtningsafgift dog kun 3 à 4 Rdl. Cour. (9,60 à 12,80 Kr.) pr. Td. Ld., for saa vidt Hoveriet til Gaarden var afløst, og der ingen Tiendeydelse medfulgte fra Bøndergaardene; denne lille Afgift stod følgelig i Forhold til Jordens og Gaardens Afkastningsevne. Aarsagerne til det ringe Udbytte var flere, men da navnlig denne, at Jorderne var saa vandlidende og kolde som Følge af mangelfuld Vandafledning.

Vi begyndte at dræne omkring Midten af forrige Aarhundrede, men allerede omkring 1760, ca. 3 Slægtled tidligere, var vi begyndt at lovgive om Afledning af skadeligt Vand i Landbruget, hvilket hidtil havde været overladt til det private Initiativ; Christian d. V's Danske Lov (1683) indeholder saaledes kun faa og ufuldstændige Bestemmelser om Vandløb.

Men i Aarene 1758—60 udstedtes 3 Forordninger, der forøvrigt var Indledningen til de store Landboreformer senere; af de Formaal, som disse tog Sigte paa at fremme, skal nævnes „Indskrænkning af Jordfællesskabet samt Afledning af skadeligt Vand ved Oprensning af fælles Aaer og Udtørring af fælles Moser og Moradser til Ager og Eng“.

Vandløbene fører jo en stor Del af Nedbøren paa de Jorder, som har Hældning til disse, ud i Havet, men de fik den Gang overvejende Lov til at passe sig selv og at gro til. Ved Tøbrud om Foraaret, men ogsaa efter kraftige Regnskyl om Sommeren, bredte Vandet sig da ud over de tilstødende Jorder paa begge Sider af Aaen, og jo fladere disse var, jo større Arealer blev der oversvømmet. Med lidt Hjælp og ved Presset højere oppe fra kunde Strømmen da undertiden rense Løbet her og der, men det skete ogsaa, at der dannedes et helt nyt Løb, saa der opstod Strid blandt Lodsejerne om, hvor Skellet var.

Et ejendommeligt Tilfælde nævnes fra Sorøegnen; Akademiet ejede her en mindre Eng mod Syd ved Susaaen, hvor en Bro førte Vejen over Aaen til Næsby, Syd for denne. Det hændte nu her, at Aaen dannede et nyt Løb Nord om Engen, og denne kom derved til at ligge i Præstø Amt (den Gang Vordingborg Amt), idet Susaaen var Amtsskel.

Endvidere bidrog Broerne over en Aa til at hæmme Vandets frie Løb i denne; fra ældgammel Tid førte Vejene gerne over Vandløbene, hvor disse var smallest, og hvor Broerne var billigst og lettest at bygge. Efter en snerig Vinter var det derfor ikke sjældent, at det varede Uger, inden Vandet trak bort fra de tilstødende Jorder.

Landets Udseende var da ogsaa vidt forskellig fra nu mange Steder. Omkring 1760 nævnes det saaledes, at i de to nuværende Amter, Frederiksborg og København, fandtes der henved 2000 større Damme og mindre Søer foruden det dobbelte Antal mindre Damme spredt omkring i disse. Om Sommeren svandt de fleste væsentligt ind i Omfang, og var denne meget tør og varm, forsvandt de mindre og mindst dybe helt, saa den humusagtige Bund, der gennem Aarhundreder var dannet af Vandplanter og „Grøde“, blev tør en Tid, for saa at fyldes igen,

naar Nedbøren tog til senere paa Aaret. I vaade Aar tiltog de derimod baade i Antal og Omfang, og f. Eks. paa Lolland og i Egne paa Falster blev der da delvis Misvækst. Den dygtige M. R. v. *Jessen*, der var Stiftamtmand over Maribo Stift 1814—49, meddeler herom, at Arealer paa flere Hundrede Tdr. Ld. frugtbar Agerjord samt Enge og Moser var da oversvømmet, selv om Sommeren.

Bestemmelserne i de 3 nævnte Forordninger om en bedre Vandafledning af Landets Jorder førte dog ikke til store Resultater. Skulde et Landomraade kunne afvandes for den overflødige Nedbør, for hvilket en Aa var Afløb, skulde denne renses for alle Hindringer til dens Udløb, men „Datiden“ — de nærmere og fjernere Lodsejere, ofte stavnsbundne Bønder, hvis Jorder endnu laa i Fællesskab — var for træge og uvillige; som deres Forfædre før dem havde de dog hidtil faaet Føden, som Tilstanden var; de fattede ikke fuldt Nytten deraf, ligesom de veg tilbage for det store Arbejde, som var forbundet dermed. Godt 20 Aar senere udstedtes Forordningen af 23. April 1781: Om Fællesskabets Ophævelse. Som Skik og Brug da var, anførtes almindelig til Indledning *Grunden* til Forordningens Fremkomst; denne lød: „Saasom Agerdyrkningen er Grundstøtten for Danmarks Velstand, saa har Kongen“

Denne Forordning indeholdt i § 24 Bestemmelser om Afledning af skadeligt Vand; men heller ikke denne fik videre Gang i Arbejdet dermed; ligesom Forordningen af 1758 savnede den bestemte Regler for Maaden, hvorefter Afledningen skulde ske, ligesom den heller ikke gav Magt til at tvinge ligegyldige og uvillige Lodsejere.

Vi undres over, at denne saa øjensynlig vigtige Grundforbedring for Jordens Dyrkning kunde være saa længe om at komme i Gang, men Jordfællesskabet var en Hindring herfor, og hertil kom ogsaa andre Forhold. Medens der hidtil, hvad Reformen i Landbruget angik, kun var arbejdet for Forbedringer indenfor selve dette (Ophævelse af Fællesskabet, Vandafledning o. lign.), kom der ved Regeringsskiftet i April 1784 nye Mænd til Styret, der tillige, ja særlig, havde Blik for at afhjælpe den Uret, som Bondestanden var Genstand for i Sam-

fundet ved Stavnsbaandet, Fæstevæsenet, Hoveriet og Tiendeydelsen, og som derfor tog fat paa Reformer her.

Blandt disse Mænd maa navnlig nævnes Bondevennen, Greve *Chr. D. Fr. Reventlow* til Christianssæde paa Lolland, der blev Chef for „Rentekammeret“, det Kollegium, hvorunder Landvæsenssager hørte. Han fik nedsat saavel den „lille Landbokommission“ af 1784, der paa Kronens Godser i Nordsjælland skulde indhøste Erfaringer, hvad Reformerne angik, samt den „store Landbokommission“ af 25. August 1786, som derefter skulde fortsætte med disse for det øvrige Land, og i begge disse Kommissioner var Greve Reventlow den drivende Kraft.

Efter Regeringens Anmodning skulde Kommissionens 16 Medlemmer udarbejde og komme med Forslag til Reformer, som Kommissionen derefter skulde behandle, og ved dennes første Møde den 18. September fremlagde den begavede og skarp-sindige Jurist *Chr. Colbjørnsen*, der tillige var Sekretær for Kommissionen, bl. a. følgende: „Af de i det Kgl. Rente-Kammers Forestilling udtrykkelig benævnte Poster bliver endnu Hoveriets Bestemmelse tilbage at afhandle. Denne Sag finder jeg saa vigtig og med saa mange sammenstødende Vanskeligheder forbundne, at jeg ikke vover at give noget Forslag desangaaende, førend jeg har haft den Ære at høre de mere oplyste Herrer Commissariers Meninger over denne Materie.“

Kommissionen tog saa fat paa andre vigtige Opgaver, derunder en af Colbjørnsen tidligere indsendt Betænkning over Fæstebondens Stilling, og efter at denne var betryggende sikret, og Bondens Stavnsbaand hævet, henholdsvis ved Forordninger i 1787 og 1788 som en Frugt af Kommissionens Arbejde, medvirkede Reventlow derefter til Forordningen af 25. Juni 1790: „angaaende skadeligt Vands Afledning til Agres, Enges og Mosers Forbedring i Danmark“. Som „Grund“ for denne angives i Indledningen: „Intet forhindrer mere Jordbrugets Forbedring, endog naar Fællesskabet er ophævet, end skadeligt Vand, som ikke kan afledes.“ Aaret efter føjedes der en Del Forbedringer til ved Plakat af 10. November 1791. Denne Forordning, der var vor første egentlige Lov om Vandafledning, gjaldt til 1846. Som Landmand kendte Reventlow jo de store

Vanskeligheder, som det skadelige Vand medførte for Landbruget, navnlig paa de sydlige Øer.

Men endnu var Fællesskabet en Hindring for at komme i Gang med Vandafledning af Jorden; men efter at et andet Medlem af Kommissionen og Embedsmand i Rentekammeret, den nidkære Godsejer *W. A. Hansen* til Frydendal (nu Torbenfeldt), havde foreslaaet og faaet vedtaget i denne, at ved Udskiftning af Fællesskabet efter Forordningen af 23. April 1781 skulde Godsejerne have Lov til hos Bønderne at beregne sig 4 pCt. af den hertil medgaaede Kapital, naar Udskiftningen var hensigtsmæssig (Forordning af 15. Juni 1792), kom der Gang i Udskiftningen, og i Løbet af de følgende 10 Aar blev Halvdelen af Landets Jord udskiftet af Fællesskabet.

Samtidig tog den utrættelige Reventlow fat paa det vanskelige Hoverispørgsmaal og arbejdede ufortrødent gennem 1790erne i og udenfor Kommissionen for Ordningen af dette, dels for at faa det afløst, og hvis dette ikke var muligt, da at sikre Bonden mod at lide Uret, ligesom der heller ikke maatte øves Uret mod Godsejerne ved at fratage disse lovligt erhvervede Rettigheder eller Værdier, der var betalt ved Køb af Herregaarde, som gennem Tiderne havde skiftet Ejer; og efter at Vanskelighederne herved saa nogenlunde var ordnet, enten ved frivillig Overenskomst mellem de to Parter eller ved en Kommissionskendelse, udstedtes Forordningen af 6. December 1799, der forbød al ubestemt Hoveri og ligeledes Forøgelse af det en Fæster paahvilende Hoveri.

Vejrliget og Forholdene i Landbruget det følgende Aar bidrog derefter mægtigt til at begynde paa Afledning af skadeligt Vand fra Jorderne. Vinteren 1799—1800 var meget snerig; Frosten begyndte den 19. November og varede ved næsten uafbrudt til den 7. April med kolde Østenvinde i Marts. Foraaret begyndte med kolde Byger, og Regn og Snevand holdt de lerede Marker vaade, saa Pløjning og Foraarssaaning paa disse først kunde begynde sidst i Maj og ind i Juni, og endda kom Sæden i slet tilberedt Jord. Da Græsmarkerne ogsaa kom sent i Vækst, blev der stor Fodertrang; af den lille Kvægbestand døde en Del

af Sult, og det udtærede Kvæg, der holdt Livet, havde svært ved at komme til Kræfter paa det knappe Græs.

Den sent saaede Sæd, som yderligere hæmmedes af den vaade og kolde Sommer, gav en sen Høst, som paa de lerede, kolde Jorder først begyndte i September, og da Maanederne August—Oktober, ligesom nu, gav megen Regn, groede den grønmodne Sæd i Hobene og kom daarlig bjærget i Hus; endnu i Oktober stod der megen spiret Sæd ude, navnlig paa Herregaardene. Høsten blev derfor daarlig, og der indførtes Brødkorn fra Udlandet til høje Priser. Som Eksempel skal anføres Kapitelstaksten for Maribo Stift; denne var i Gennemsnit af Femaaret 1795—99 for Hvede, Rug, Byg og Havre henholdsvis: 13,59 — 9,94 — 7,77 og 4,90 Kr. pr. Td., men for Høsten i 1800: 26,34 — 21,04 — 12,38 og 6,81 Kr. pr. Td. De unormale Vejrforhold medførte dernæst, at Saaningen af den ny Vintersæd, hvor det var muligt at faa Jorden tilberedt til denne, kom sent i den vaade Jord. Navnlig havde Lolland lidt under disse Forhold.

Efter de forannævnte Forordninger om Afledning af skadeligt Vand, paahvilte det Amtmændene at ordne og lede Arbejdet dermed, og efter Reventlow's Forordning af 25. Juni 1790 blev det yderligere paalagt dem som en Pligt at føre aarligt Tilsyn med, at Vandet havde frit Løb i Aær og Bække.

Greve Reventlow, der fremdeles ledede Rentekammeret og i 1789 var blevet udnævnt til Præsident for dette, skyndede nu paa og fik i 1802 for de sydlige Øers Vedkommende, hvor Forholdene var værst, nedsat en Kommission til at undersøge Forholdene, men saavel dette som Nivellement og Planlægning trak i Langdrag trods nye Paaskyndelser fra Rentekammeret; og da vi saa i 1807 kom med i Napoleonskrigene (mod England), standsede Arbejdet med den Begrundelse, at saavel Pengene som Folk kunde finde bedre Anvendelse andet Steds.

Men i 1814 blev den forannævnte dygtige M. R. v. Jessen Stiftamtmand over Maribo Stift, og da Aarene 1815—16 var meget regnfulde, flere Hundrede Tdr. Ld. paa de to Øer stod under Vand, og der indløb daglig Klager til Amtet desangaaende, tog han energisk fat paa at afhjælpe „Ondet“ efter Bestemmelserne i Forordningen af 25. Juni 1790. Han indsamlede

Oplysninger, forhandlede med Lodsejere og Brugere, Godsejere og Bønder, lod Vandløbene opmaale, de nødvendige Nivellementer udføre (der savnedes Tillid til de, som Kommissionen af 1802 havde ladet udføre en halv Snes Aar tidligere) samt Plan udarbejde.

For Falsters Vedkommende blev derefter i Løbet af 1817 54 af Øens vigtigste Vandløb — en samlet Strækning af ca. 155 km — oprenset og delvis udvidet, hvorved Landbruget indvandt flere Hundrede Tdr. Ld. frugtbar Agerjord, ligesom mange Enge og Moser nu blev nyttige for Ejerne. Stiftamtmanden og Befolkningen havde dernæst den Glæde at se Anstrengelserne bære gode Frugter; hvor Vandet tidligere stod i længere Tid efter stærke Regnskyl og efter Tøbrud til langt hen paa Foraaret, eller permanent, trak det nu bort paa et Par Døgn. Men ogsaa Skovene gavnede det, idet Vandet nu trak bort fra en Del lave og sure Partier i disse, og dernæst var det til stor Gavn for de slette, ja berygtede Veje. Endvidere blev der taget fat paa Lolland; i 1816 blev saaledes den da ca. 12 $\frac{1}{4}$ km lange Marebæk Aa i Nr. Herred oprenset og gjort i Stand; men her var Forholdene noget vanskeligere, og Arbejdet lykkedes derfor knapt saa godt paa Lolland som paa Falster; den foranvænte Kommission af 1802 ophævedes i 1818.

Ogsaa i andre Egne af Landet blev der taget fat paa at aflede Vandet paa stærkt vandlidende Jorder ved Oprensning af Vandløb, men efter de saakaldte „Amtsbeskrivelser“ — 19 ialt — over Landbrugets Tilstand, som ved Landhusholdningsselskabets Medvirken udkom i Aarene 1826—44, kunde Arbejdet dermed være gaaet bedre. Selv paa de sydlige Øer, saaledes paa Lolland, hvor man dog havde høstet og set Frugterne af Stiftamtmand v. Jessens energiske Bestræbelser i saa Henseende, skete der Forsømmelser med den aarlige Vedligeholdelse, og i det fugtige Aar 1830 blev der atter Misvækst og derfor høje Kornpriser (Kapitelstakster), særlig paa Brødkorn, og dette ligeledes i 1831, fordi Vintersæden i et fugtigt Aar med sen Høst blev saaet for sent og i ubekvem Jord, hvis det da i det hele taget var muligt at saa Vintersæd, saa Høsten af denne heller ikke blev god det følgende Aar.

Til Forstaaelse heraf maa vi erindre, at mange af de Bønder, der endnu sad med Gaardene, havde været bundne til Stavnen til Nytaar 1800, og en Slægt ændrer sig jo ikke i samme Øjeblik, den er „fri“, Oplysningen og Kundskaberne var ringe, men Sløvheden og Dorskheden stor, og endnu tyngedes mange af Hoveri; hertil kom senere, efter Napoleonskrigenes Ophør i 1815, den haarde Krise i Landbruget, som begyndte i 1819 med et Fald i Priserne paa Korn til under Halvdelen af disse i 1818, og idet Salg af Korn da var Landbrugets Hovedindtægt, mærkedes dette meget haardt i den følgende halve Snes Aar.

* * *

Hvorledes formede Landbruget sig nu under disse Forhold? Det er nævnt foran, at „Holstenerne“ kunde forpagte lollandske Herregaarde for 10—12 à 13 Kr. pr. Td. Ld. aarlig. Ved Jordens Drift indførtes da det holstenske Sædskiye (Kobbelbrug) med Helbrak og derefter 3—4 à 5 Sædmarker, efterfulgt af 4—5 Græsmarker (da Greve Reventlow ved Faderens Død i 1775 overtog Grevskabet, indførte han dette Sædskiye paa de af Grevskabets Gaarde, som ikke var forpagtet ud). Skønt de af Hensyn til Jordens Afvanding lod kaste mindre Grøfter mellem Agrene (Brakgrøfter), hvis saadanne ikke fandtes paa Gaarden i Forvejen, gjorde de den Erfaring, at Sædskiye ikke helt passede til den kolde, tunge og side Jord, idet Græsset i 2. eller 3. Græsningsaar fortrængtes af Mosser, der gav Jorden et grønligt Skær; det var derfor nødvendigt at indskyde en Kornmark, saa Jorden fik en Udluftning ved Pløjningen (det overskaarne Kobbelbrug). Bønderne, der syntes, at Grøfterne tog for megen Jord og krævede for meget Arbejde, søgte at hjælpe sig ved Foraar og Efteraar at lede staaende Vand bort ved Gravning af Render, ligesom de foreløbig holdt paa deres 4—5—6 à 7 Marker i Driften. Derimod var de klar over Pløjningens Nødvendighed, og ingen Steder her i Landet pløjedes Jorden saa hyppigt som paa Lolland, deraf Ordsproget: „Lollands Pløjning og Helvedes Pine har ingen Ende“.

Agerdyrkningsredskaberne var meget ufuldkomne endnu; Holstenerne havde deres egne Plove med hertil, men disse

vandt ikke rigtig Bifald her, hvor de fremdeles brugte Hjulploven. Efter Landboreformerne var denne stadig blevet forbedret samt lettere, saa den efterhaanden som Bøndernes Heste blev færre, større og kraftigere kunde trækkes af 4, ja senere af 3 Heste. Selv efter at Jernsvingploven var begyndt at brede sig i 1820erne, fremmet ved Landhusholdningsselskabets Støtte, var der endnu i 1830erne endog større og ansete Landmænd, der foretrak den mere støt gaaende Hjulplov.

Det var dog ogsaa et Pengespørgsmaal, navnlig for Bønderne; som Gennemsnit af de 9 Aar 1832—40 var Kapitelstaksten for Hvede, Rug, Byg og Havre henholdsvis kun 9,70 — 7,67 — 5,89 og 4,20 Kr. pr. Td. for hele Landet, og som Gennemsnit af de 4 Aar 1830—33 var Værdien af hele Monarkiets aarlige Udførsel kun 22 Mill. Kr., hvoraf ca. Halvdelen hidrørte fra Slesvig og Holsten. Saavel Mekanikus *Winstrups* Jernsvingplov som *Bailey's* (engelsk) kostede først i 1820erne 30 Rdl. (60 Kr.) i Sølv, 72 à 74 Kr. i Sedler; samtidig kom en let amerikansk Plov hertil. Disse Plovtyper samt hjemmelavede Efterligninger, der kunde trækkes af 2 Heste og betjenes af een Mand, forbedredes ligeledes. Ploven er jo Landbrugets vigtigste Redskab til Jordens Behandling efter en Afgøde, og efterhaanden som det gik op for Landmændene, at Jernsvingploven baade vendte og brød Furen bedre end Hjulploven og var billigere at betjene, hvilket tydelig fremgik ved de af Landhusholdningsselskabet omkring i Landet afholdte Plovprøver, maatte Hjulploven vige; en Stigning af Kornpriserne i 1840erne, om end ringe, bidrog ogsaa hertil. Som Eksempel kan anføres, at i Aarene 1840—42 kom der af forbedrede dels amerikanske, dels *Bailey'ske* Plove til Sogne paa Falster: 56 til Skelby, 55 til Gundslev, 40 til Gedesby, 148 til Idestrup, 57 til Systofte og 60 til Brarup, ialt 416 Plove.

I samme Tidsrum fra Aarhundredskiftet til omkring 1840 forbedredes Harven fra en stiv og lidet leddelt Træharve med Trætænder med ringe Virkning paa Jorden til en mere bevægelig, først med én, saa med 2 Rækker og tilsidst med lutter Jern-tænder. Det var derfor ikke alene i meget fugtige Aar, at der paa Lolland-Falster blev en lille Høst eller delvis Misvækst,

men ogsaa i meget tørre Aar, idet den stærkt lerede Jord, navnlig i de mange Ærtemarker, kunde blive som et Logulv, fordi Redskaberne var saa ufuldkomne.

Selv i normale Aar begyndte Foraarssaningen 2—3 Uger og Høsten ca. 2 Uger senere end nu, og i Lavninger, hvor der havde staaet Vand, endnu senere. Da Sæden var mere uens moden og mere fyldt med Ukrudt end nu, August, ligesom nu, vor regnrigeste Maaned, Solen i Høstdagene henved en Time kortere paa Himlen og fra sin lavere Stilling paa denne sendte mindre Varme til Sædhobene, kneb det med at faa Sæden velbjærget og soltør i Hus. Vel bødede de smaa og mere aabne Udhuse noget derpaa, men i Datidens Landbrugslitteratur nævnes dog ofte, at Sæden hyppigt tog Varme og blev „ladebrændt“, og at der burde være Tørrerier, paa hvilke det aftærskede Korn kunde tørres.

Dels af denne Grund, dels fordi Kornet var saa fuldt af Ukrudtsfrø og al Slags Snavs, var det lidet søgt i Handelen. Aarsagen hertil var dels Ligegyldighed, dels Savnet af gode Rensemaskiner. Den aftærskede Korndyngre rensedes almindelig ved Kastning med en Haandskovl; af det forreste, tunge og bedste Korn tog Bønderne saa til Fødekorn (Brød, Malt, Mel og Gryn), derefter til Saasæd, dernæst til Tiendekorn og Landgilde (Fæsteafgift), medens det bageste mest lette og urene („Købmandsgods“) afhændedes til Købmændene og Brændevinsbrænderne.

Den dygtige Inspektør *Smidth* paa Korselitze beklagede sig da ogsaa over Beskaffenheden af det Tiende- og Landgildekorn, som Fideikommisset modtog af Bønderne; det var lige saa slet og urent som „Købmandskornet“, og de havde det største Besvær med at faa det afsat. Naar Kornskuderne kom til København, gik Bagerne, der kom til Havnen for at købe Hvede og Rug, uden om disse, naar det var avlet paa Falster, og det maatte saa afhændes til Brænderierne, af hvilke der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede fandtes godt 300 i Hovedstaden.

O. Chr. *Olusen*, der i 1799 var blevet ansat som Forstander for det da paatænkte „Agerdykningsseminarium“ paa Næsgaard under det „Classenske Fideikommis“, og som i 1815 blev ud-

nævnt til Professor i Statsøkonomi ved Universitetet, meddeler, at det var ikke bedre paa Lolland, og disse 2 Øer ejer endda Landets bedste Jord. En Bedring heri begyndte i 1816, da Fideikommisset efter Olufsens Raad købte Saahvede og Saarug, 80 Tdr. af hver Slags i Landskabet „Provstiet“ Øst for Kiel; denne fordeltes til Bønderne med 1 à 2 Tdr. til hver, mod at disse af Høsten i 1817 skulde levere samme Mængde tilbage og med samme Renhed, og da Forsøget faldt heldigt ud, spredtes Saa-sæd af den indførte de følgende Aar til andre Egne af Falster.

Allerede i 1790erne havde flere større Landmænd paa Sjælland og de sydlige Øer indført en yderig, tyndskallet, lys Hvedesort fra Sydengland, men efter at denne var gaaet bort i 3 Frostvintre, saaledes i 1800 (se foran), opgav de denne og vendte igen tilbage til den gamle brune, mere tykskallede og mindre yderige danske Hvede (sammenlign med den i 1874 af „Markfrøkontoret“ indførte Square-head Hvede, der for en stor Del frøs bort i den strenge Vinter 1880—81 („der er intet Nyt under Solen“). Som Helhed var de store Brug forrest paa alle Omraader, hvad Jordens Dyrkning m. m. angik: Sædskiye, Brak, renere Saasæd og Salgskorn, Anskaffelse af Jernsvingplove, forbedrede Harver, Rensemaskiner, Vandafledning m. m.

Efter Forordningen af 10. Januar 1698 om „Maal og Vægt“ skulde Korntønden benyttes ved Handel med Korn. Greve Reventlow, der saa det uheldige heri, hvad Fremgang i Kornets Renhed og Kvalitet angik, fik saa udstedt Forordningen af 21. Oktober 1791, der gav Lov til at sælge Kornet efter Vægt, men endnu havde denne ikke medført nogen Ændring til det bedre.

De stedlige Købmænd — ja forøvrigt Købmændene i hele Landet — søgte nemlig at knytte Bøndernes Handel til sig ved at give væsentlig samme Pris for det urene som for det rene Korn, men til Gengæld tog de saa noget mere for de simple Varer, Bonden købte hos ham: Tjære, Salt, Spegesild, Jern, Brædder o. lign.; „de mere kloge narrer de mindre kloge“; men Bønderne var tilfredse med, at de ogsaa fik Betaling for Snavset og Ukrudtsfrøet, der ogsaa fyldte i Tønden, og at „Hejre og Klinte var bedre end inte“.

Vort Korn opnaede derfor kun en ringe Pris i Udlandet. Den

bekendte Landøkonom *J. C. Drewsen*, Strandmøllen, der i Aarene 1819—30 var en af Landhusholdningsselskabets 3 Præsidenter og fra 1814 Medstifter af „Landøkonomiske Tidender“, Forløber for „Tidsskrift for Landøkonomi“, meddeler i Begyndelsen af 1816, at medens Prisen i Hovedstaden paa dansk Rug var 10 à 12 Rbd. pr. Td., betaltes østersøisk Rug med 19 à 20 Rbd. (denne tilsyneladende høje Pris hidrørte fra, at Rbd.s Kurs efter Statsbankerotten i 1813 endnu kun var 27—28 pCt. af Pariteten).

Som mange andre Smaakøbstæder omkring i Landet var Købstæderne paa de sydlige Øer kun „teglhængte Landsbyer“ med Privilegium paa Brændevinsbrænding og Handel, og Købmændene paa Lolland-Falster var nærmest kun Repræsentanter for Købmænd i Lybæk; til disse afhændede de Øernes snavsede og fugtige Korn og købte saa andre Varer med tilbage. Saaledes havde Forholdene udviklet sig helt tilbage fra „Valdemars-tiden“, da Hansestæderne fik de første Handelsprivilegier i de 3 nordiske Lande, og dør fastsattes Kornpriserne. Senere efter Amerikas Opdagelse og efter „Grevens Fejde“ bemægtigede Nederlænderne sig efterhaanden Handelsherredømmet paa Østersølandene og delvis i Vesteuropa og Middelhavslandene, og fra og med Begyndelsen af det 17. Aarhundrede blev Kornpriserne nu fastsat paa Kornbørsen i Amsterdam. Fugtigt Korn kunde imidlertid ikke taale saa lang Sejlads, derimod nok over Østersøen til Lybæk, og derfor bevarede de Handelen her; de anvendte saa selv vort billige Korn og udførte deres eget dyrere Korn fra Nordtyskland. I Løbet af det 17. og 18. Aarhundrede tilrev Englænderne sig imidlertid det nævnte Handelsherredømme fra Nederlænderne, væsentlig ved Hjælp af „Cromwell's Navigationsakt“ af 1651, og fra sidst i det 18. Aarhundrede fastsattes Kornpriserne nu paa Londons Kornbørs.

Landbruget i England var da det fremmeligste i Europa; men fra Midten af det 18. Aarhundrede begyndte Industrien en stærk Udvikling, og Landbruget kunde nu kun i gode Kornaar føde den stærkt voksende Befolkning, saa Kornindførsel jævnlig blev nødvendig. Professor Olufsen meddeler, at vi begyndte at udføre Korn til England i 1780erne, men Køberne her saa

anderledes paa dette end vore egne Købmænd. Paa Børsens ugentlige Kornliste betegnedes det som „midling, ordinary, high-mixed sorts“ (middelmanadig i høj Grad blandede Varer), og da *G. Begtrup*, senere Professor i Landøkonomi ved vort Universitet, paa sin lange Udenlandsrejse afsluttede denne i England i 1797, inden han som Docent tiltraadte nævnte Stilling, ærgrede det saavel ham som vor daværende Konsul i London at se vort Korn nederst paa Børslisten, og betegnet som „skiden Sæd“.

Foruden Kornets ringe Kvalitet var der paa Lolland-Falster endvidere vanskelige Udførselsforhold grundet paa de slette Veje og Manglen paa brugelige Udskebningshavne. Ligesom i ældre Tid var Havet endnu „Handelens Kongevej“. Fra de sydlige Sogne paa Falster prammedes Kornet ad Guldborgsund til Nykøbing, og var der Frost og Is, kørtes det ad Vejen med Vogn; i Tøvejr var denne ufarbar, og saa kørte Landmændene ad Østkysten langs Stranden; et Par Heste kunde trække 4 Tdr. paa Læsset, men skulde Turen gøres paa én Dag, maatte der et Par ekstra Heste med. Fra Rødby prammedes Kornet de 7 km til Kramnitze, men fra Maribo, der var berygtet for at have de sletteste Veje i Kongeriget, var det i milde Vintre („Søvintre“) næsten ikke muligt at faa Kornet de 7 km til Udskebningsstedet Bandholm. Hvor Kysten og Forholdene egne sig for det, var det almindeligt — helst ved en svag Fra-landsvind — at køre ud med Kornet i Vandet til dette naaede Hestenes Bug, saa førtes Kornet over i en Pram, der igen førte det ud til Skibet.

Reventlow, der kendte de slette Veje og de Vanskeligheder, de medførte for Samfærdselen for Landbrugets Afsætning og dermed for dettes Økonomi, og tillige vidste, hvor haardt Bønderne hidtil havde været tynget af Arbejde, saavel ved Anlæg af nye som ved Vedligeholdelse af Vejene i det hele taget, udarbejdede nu og fik vedtaget Vejforordningen af 13. December 1793. — Ja, det er forbavsende, hvad Greve Reventlow fik udrettet for Bondestanden og vort „Modererhverv“ Landbruget. Foruden det, som er nævnt i det foregaaende, vil jeg tilføje hans Bestræbelser for at fremme Bondestandens Op-

lysning ved en forbedret Skoleundervisning, idet han vidste, at først da blev Bonden i Stand til at udnytte de Goder, som de mange Reformere havde skabt; men jeg vil tillige tillade mig at tilføje, at vor Tid har ikke været hensynsfuld mod hans Efterkommere.

Angaaende Vejenes Forbedring møder vi atter den dygtige Stiftamtmand *M. R. von Jessen*; han tog ogsaa her fat paa at gavne det Amt og den Befolkning, der var blevet ham betroet at virke for som Amtmand, og selv om Bønderne dog fik meget Ekstraarbejde derved, fordi de fattige Tider gjorde det nødvendigt, at saadant blev udført som Naturalarbejde, saa takkede ældre Bønder, der kunde huske Vejenes Tilstand tidligere, Stiftamtmanden varmt for det, han havde faaet udrettet; han virkede ligeledes for Bygning af Havne.

Som Eksempel paa, hvorledes Vej- og Vejforholdene kunde komme paa tværs, skal nævnes, at da ledende Mænd i Stiftet, deriblandt Biskop *P. O. Boisen*, Vesterborg, og Stiftamtmand *C. W. Munthe Morgenstjerne*, Overhovederne for den gejstlige og verdslige Øvrighed, indbød til et Møde paa sidstnævntes Gaard „Gammelgaard“ paa Kongens Fødselsdag den 28. Januar i 1809 for at faa dannet et „Selskab til Oplysning og Industriens Fremme“ (Forløber for „Maribo Amts økonomiske Selskab“), udeblev de, der boede længere borte, fordi det nogle Dage forinden var slaaet om til Tøvejr.

Et Forhold mere, der vidner om Forskellen paa da og nu ved Jordens Drift, skal lige nævnes; endnu var Kunstgødning ukendt, men en Del brugte at rense udtørrede Damme og Grøfter om Sommeren for Dynd, som efter at have henligget til Udluftning, udkørtes og spredtes paa Jorden og viste god Virkning. Mange Bønder saavel paa Falster som Lolland behandlede Staldgødningen paa lignende Maade; den lille Mødding, der var fattig paa Plantenæring, laa gerne omgivet af Vand i et fordybet Møddingsted. Naar Grønjorden saa „brækkedes“ til Vintersæd ved Sct. Hans Tid, kørtes Gødningen ud og spredtes paa denne, hvorefter den henlaa 4—5 Uger for at udluftes af Vind og Sol, inden den nedpløjedes sidst i Juli.

Selv den bedste Oprensning af Vandløbene samt Grøfter mellem Agrene var dog langt fra i Stand til at fjerne Vandet fra vandlidende Jorder. Allerede omkring Aarhundredskiftet havde enkelte dygtige Landmænd — Baron *de Selby*, Bækkeskov, Oberst *Falkenskjold*, Sofienberg ved Rungsted, *Neergaard* Ringsted Kloster, m. fl. — søgt at aflede Vandet ved „bedækte Grøfter“, i hvis Bund der var lagt Grene med Tang, Bundter af Pilekviste, Faskiner, Sankesten, der saa dækkedes med Jord, men Virkningen var ikke tilfredsstillende, og der krævedes et ret stort Fald.

Ved Nytaarstid 1840 købte den da kun 22 Aar gamle *Edw. Tesdorpf* Ourupgaard Gods paa Falster; han overtog dog først Driften i 1842, idet den daværende Forpagter *Mackeprang*, der havde merglet Gaardens Jorder, havde 2 Aar tilbage af Forpagtningen. I 1841, der var et meget fugtigt Aar (i Modsætning til det meget tørre Aar 1941), saa *Tesdorpf*, at det mange Steder var umuligt at faa Brakmarken pløjet, fordi Hestene sank i, og det første, han lod gøre i 1842, var derfor at fordybe Brakgrøfterne.

I Sommeren 1844 foretog han en flere Maaneder lang Rejse, paa hvilken han mest opholdt sig i England, hvis Landbrug da var det fremmeligste i Europa. Her var Dræningen forlængst begyndt, bl. a. ved „bedækte Grøfter“, ved forskellige Former af brændt Tegl, formet i Haanden af plastisk Ler inden Brændingen, og *Tesdorpf* havde en af disse med hjem, men de var for dyre. Allerede ved Aarhundredskiftet lavede de Drænrør i England, formet i Haanden som en rektangulær Plade, der inden Brændingen forpedes til et Rør omkring en tyndere eller tykkere rund Stok, alt efter den ønskede Lysning; den derved dannede Slidse i Rørets Længderetning, hvor Pladens to Sider mødtes om Stokken, ansaa man for nødvendig, for at Vandet kunde komme ind i Røret; men kort forinden *Tesdorpf* var i England, lykkedes det for Industrien at fremstille en Maskine, der kunde presse det plastiske Ler ud som Rør, og ved Brugen af disse viste det sig, at en Slidse til Vandets Indtrængen i Rørene var unødvendig, Muffer til at forbinde Rørene med ligeledes, blot Jorden var fast, Grøftebunden jævn, Rørenes

Nedlægning og den første Paafyldning af Jord omhyggelig, og dermed var Problemet — Afledning af det skadelige Vand fra dyrkede Jorder ved Rørdræning — løst.

Godsejer A. *Valtiner*, Gjeddesdal, var den første her, som drænedes med Drænrør, idet han i 1848 i England købte 2000 Stkr. Rør, der nedlagt virkede godt, og i 1858 var Gaarden drænet færdig. Hans Fader, der var Holstener, og ligesom Tesdorpf havde lært Landbruget i Holsten, havde købt Gjeddesdal i 1822 under Landbrugskrisen. Drænrørmaskinerne var nu gode, og paa Verdensudstillingen i London 1851 fandtes der flere Typer. Herhjemme begyndte Teglværker ved Humlebæk, Taastrup og Flensborg Fjord at lave Drænrør sidst i 1840erne; grundet paa manglende Erfaring ved Valg og Behandling af Leret samt Brændingen var en Del af disse i Begyndelsen skæve og hullede og smuldrede hen og opløstes i Jorden, men disse Mangler overvandt hurtig.

Godsejer Tesdorpf, der havde Teglværk og godt Ler paa Ourupgaard, anskaffede ogsaa en Rørmaskine, og under Ledelse af en Forvalter, han havde haft i Holsten for at lære Dræning, drænedes i 1852 et mindre Areal paa Gedsergaard. Under Ledelse af Landinspektør *Marschall*, der med Støtte fra Landhus-holdningsselskabet havde lært Dræningsteknik i Skotland, begyndte han i 1853 Dræningen af Ourupgaard med den 123 Tdr. Ld. store Mark Syd for Gaarden. Forholdene her var vanskelige med moseagtige Lavninger, dækket af Vand om Vinteren og som sjældent havde givet videre Afgrøde, andre Steder, hvor Sæden altid havde været kort og tynd, et tredie Sted en Lavning, hvor Kvæget sank i Blød, men efter Dræningen skete der paa kort Tid en saa forbavsende Forandring, at Jorden knapt var til at kende igen. Ved nu at dræne et Skifte aarlig (Brakmarken) var Ourupgaard, der blev drevet i en 8-Marks Drift, færdigdrænet i 1860. Grundet paa Vanskelighederne med det første Skifte i 1853 drænedes kun de 94 Tdr. Ld., medens de 29 afvandedes ved aabne Grøfter, men nu i 1860 drænedes disse ogsaa, og derved var Gaardens 967 Tdr. Ld. drænet. Det havde kostet rundt 80 000 Kr., ca. 83 Kr. pr. Td. Ld., men samtidig indvandt 67 Tdr. Ld. — 7 pCt. — ved Sløjfning af Brakgrøfterne, der var Arnesteder for Ukrudt, og som i høj Grad dels sinkede og

dels hæmmede en god Bearbejdning; desuden rykkede Foraar og Høst frem (se foran), Efteraaret forlængedes, og det var nu muligt at færdes paa og bearbejde Jorden Foraar og Efteraar. Samtidig skabtes der Betingelser for at anvende Kunstgødning med Fordel, og allerede i 1853 brugte Tesdorpf en Del Superfosfat.

De af hans øvrige Gaarde, som trængte til Dræning, drænedes i de samme Aar: Kringelborg, Gedsergaard og Frisenfeld; af disse var Kringelborg købt i 1840 sammen med Ourupgaard for 200 Kr. pr. Td. Ld., de to sidstnævnte i 1847 for samme Pris; Fanggaarden (Bøtø) købtes ogsaa i 1840. Høstudbyttet voksede meget betydeligt, navnlig i fugtige Aar, saaledes i 1860, ved Sammenligning med Forholdene tidligere. Til Frisenfeld, Danmarks sydligste Gaard, var der 24—25 km at køre med Rørene.

I Jylland maa navnlig nævnes Lensgreve *Chr. E. Krag-Juel-Vind-Frijs*, Frijsenborg; i 1853 anlagde han et Teglværk paa „Frijsendal“ til Levering af Drænrør til de af Grevskabets Gaarde, som laa i Nærheden, og som trængte til Dræning. Efter velvillig Meddelelse virkede Dræningen paa Frijsendal, udført midt i 1850erne, endnu tilfredsstillende midt i 1930erne. (Det var paa denne Gaard, at den daværende Forpagter *N. B. Chr. Krarup* i 1837 anlagde vor første private Landbrugsskole.) Nævnes skal endvidere Etatsraad *J. Chr. Fr. Eckardt*, Ørumgaard ved Vejle; som ung lærte han i 1850 Dræningen at kende i England og Skotland, i 1851 købte han Ørumgaard, og i 1852 paabegyndte han Gaardens Dræning. Paa alle forannævnte Gaarde steg Høstudbyttet efter Dræningen meget væsentligt de følgende Aar.

Vor daværende Regering var nu blevet opmærksom saavel paa Dræningens Betydning for vort Landbrug og paa den unge virksomme Godsejer Tesdorpf; og tidlig i 1852 henvendte saa den dygtige og i Land- og Skovbrug meget interesserede Indenrigsminister *P. G. Bang* sig til Tesdorpf for at drøfte med ham, hvorledes Dræningen kunde fremmes. Af Tesdorpf's forskellige Raad — toldfri Indførsel af Drænrørmaskiner, Udsendelse af unge Mænd til England for at lære Dræning, Støtte med billige Laan til de, der vilde dræne (ligesom i England fra 1840 og senere ogsaa i Frankrig) og Anbringelse af Dræningslæringer

omkring paa Hovedgaarde, hvor der drænedes planmæssigt, antog Bang det sidstnævnte, og samme Aar blev med lidt Støtte fra Staten de første 4 Lærlinge anbragt, og Institutionen henlagdes under Landhusholdningsselskabets Ledelse. I Aarene 1853—60, da Tesdorpf drænedes sine Gaarde, var der 8 Lærlinge anbragt hos ham omkring paa disse. Staten fortsatte hermed til 1866; der var da uddannet 190 Lærlinge, medens Landhusholdningsselskabet vedblev med sin Støtte til og med 1870, da Institutionen ophævedes; der var da uddannet 286 ialt.

Det, Lærlingene lærte, var navnlig Pudsning af Bunden i Drængrøfterne samt Omhu ved Lægning af Rørene og den første Dækning af disse med Jord, saa Lysningen gennem Rørlædningen ikke blev forskubbet og Drænvandets Løb derved hæmmet; de var altsaa Rørlæggere. Efter Uddannelsen kaldte mange sig imidlertid Dræn mestre og paatog sig Opgaver som saadanne. Opgaven at aflede Vandet fra et vandlidende Areal saa fuldkomment som muligt efter de foreliggende Terræn- og Jordbundsforhold og dernæst saa billigt som opnaeligt, kræver en ikke ringe Oversigt og Indblik ved Planlægningen, hvad Ledningernes Afstand og Grøfternes Dybde angaar, Rørdimensionernes Afhængighed af Terrænets Fald m. m., og enkelte noget mangelfulde Anlæg bidrog derved til, at der fremkom en Del Kritik, og til at Institutionen ophævedes.

Som Helhed var det de store Gaarde, der førte an med Dræningen, men „Eksemplets Magt“ gjorde sig dog hurtigt gældende blandt Bønderne, hvor Jorderne led meget af Vand. Tesdorpf opmuntrede meget i sin Egn til at dræne, og her begyndte flere af Bønderne at dræne deres Jorder allerede midt i 1850erne.

Ligesom Etatsraad *Fr. Thaarup* (Amtmand paa Bornholm 1804—09 og Forfatter af Bornholms Amtsbeskrivelse 1839) i vor Historie er kaldt „Statistikens Fader“ (vor „officielle Statistik“ begyndte i 1820) og Professor *Th. R. Segelcke* noget senere „det danske Mejeribrugs Fader“, saa er Tesdorpf blevet kaldt „Dræningens Fader“, og der er i hvert Fald ingen andre, der har gjort sig mere fortjent til dette Navn end Tesdorpf for sit Virke for denne for vort Jordbrugs Fremgang saa overordentlig vigtige Grundforbedring.

Landhusholdningsselskabet fortjener ogsaa i høj Grad at nævnes her, saavel i ældre som i nyere Tid; allerede i 1777, 8 Aar efter Selskabets Dannelse, begyndte dette at virke for denne vore dyrkede Jorders vigtigste Grundforbedring ved Vejledning, Artikler i Almanaken og Opmuntring ved Guld- og Sølvmedailler samt ved Pengepræmier, og indtil Aarhundredskiftet blev der gravet 800 km Grøfter til Afledning af skadeligt Vand. Hvad dette gamle patriotiske Selskab — en Betegnelse, det med Rette fortjener — har betydet for vort Landbrugs rige Udvikling til det høje Stade, det nu indtager paa alle Omraader, kender kun de, som har fordybet sig i vort Landbrugs Historie, siden Selskabet stiftedes.

Fra og med 1840, da den bekendte tyske Kemiker *J. von Liebig* udsendte 1. Udgave af sin Bog: „Kemiens Anvendelse i Agrikultur og Fysiologi“, begyndte Videnskaben at interessere sig for Opgaver og Undersøgelser vedrørende Landbruget. Da Dræningen begyndte ved Midten af Aarhundredet, var Bakterier endnu knapt opdaget, og det lavere Plante- og Dyreliv i Jordbunden og Betydningen af dettes Virksomhed i denne for Landbruget endnu mindre. Nu ved vi, at dette kræver en vis Varme i Jordbunden samt Luftskefter i denne for at kunne trives og udøve sin gavnlige Virksomhed ved Omsætningen af organiske Stoffer samt Frigørelse og Omdannelse af de i disse indeholdte Plantenæringsstoffer til Optagelse af den efterfølgende Afgrøde; dette kan derfor ikke trives i en vandlidende, kold og sid Jord.

Afdøde *P. B. Feilberg* (Søborg), der var en Autoritet paa dette Omraade, fordi han næsten hele sit lange Liv fra han i 1858 tog Landbrugseksamen studerede og arbejdede med Tørlægning, Afvanding og Vanding i Ind- og Udland, udtalte i 1878 i Landhusholdningsselskabet herom: „Regnvandet betinger vor Jords Frugtbarhed, men kun naar det kan gennembrænge den; et stillestaaende Vandspejl og dets Ledsager, en sur og kold Jordbund, er en af Landbrugets værste Fjender.“

I de knapt hundrede Aar — 1848 til Nutiden — regner vi med, at der af Landbrugsarealets 3,2 Mill. ha er blevet drænet 0,95 Mill. ha eller 29—30 pCt. af dette.

* * *

Som Afslutning til forannævnte historiske Redegørelse skal tilføjes efterfølgende Oplysninger og Betragtninger. Da vor Arealstatistik først paabegyndtes i 1861 af den daværende Chef for „Statistisk Bureau“, Professor C. G. N. David, ved vi ikke, hvor meget det dyrkede Areal er vokset i de ca. 60 Aar fra Aarhundredskiftet til 1861 ved at talrige større og mindre Damme omkring paa Bymarker og Overdrev m. m. (se foran) er forsvundne, og mange Moradser i Enge, Kær og Moser m. m. ved Oprensning af Vandløbene omkring i Landet og senere tillige ved Dræningen er blevet dyrkbare og gaaet med ind i dette, ligesom vi derfor heller ikke kender Størrelsen af de Hedearealer, som er opdyrket omkring i Landets Hedeegne i samme Tidsrum. Af samme Grund kender vi heller ikke, hvor meget Høstudbyttet er steget, da vor Høststatistik, der grundlagdes af Davids Efterfølger, Professor V. A. Falbe Hansen, først paabegyndtes i 1875. Men at det er ret betydelige Arealer fremgaar af vore datidige Landbrugsskrifter, saaledes i det af den forannævnte Professor Gr. Begtrup ved Rentekammerets Støtte udgivne interessante Skrift: „Beskrivelse over Agerbrugets Tilstand i Danmark“, der udkom i Aarene 1803—12 i 7 Bind, og navnlig af de foran nævnte Amtsbeskrivelser, 19 Bind, der efter „Kongelig Befaling“, foranstaltet ved Landhusholdningsselskabet, udkom i Aarene 1826—44. Hvad Høstudbyttet angaar er Stigningen af dette forholdsvis større, idet det ikke alene er Høsten paa de tørlagte Arealer, der er kommet til, men tillige et øget Udbytte paa de til disse tilstødende Jorder, som samtidig vandt meget i Kultur og Udbytte.

I sit nævnte Værk opgør Begtrup dels paa Grundlag af Tien-den, dels af Udsæden vor aarlige Kornhøst til ca. 9 Mill. Tdr. To af vore Nationaløkonomer, Professorerne L. Holst og forannævnte Falbe Hansen, har undersøgt Begtrup's Tal og Materiale, om hvilket sidstnævnte anfører, at det synes ret paalideligt, men paa Grund af Kornets store Indhold af Ukrudtsfrø og Snavs reducerer han de 9 Mill. Tdr. med 9 pCt. til $8\frac{3}{7}$ Mill.

Sammenlignes dette med Størrelsen af vor Kornhøst i Gennemsnit af Aarene 1935—39 (Kornarealerne optog i disse Aar 41 à 42 pCt. af hele Landbrugsarealet — Sønderjyllands Høst

ikke medregnet) er denne nu 4 à 5 Gange større. Men hertil kommer saa vor store Avl af Rodfrugter, af hvilke der saa godt som ingen avledes af paa Begtrup's Tid, og det langt større Udbytte af vore Græsarealer; vor samlede Høst er derfor nu mindst 7 à 8 Gange større end da.

Sammenlignes Størrelsen af vor Høst med Høsten i andre Kulturlande, da meddeler Falbe Hansen, at omkring 1890 havde England den største Kornhøst pr. Arealenhed; med Hvede var vi dog foran alle andre; dette skyldes ikke, føjer han til, at vor Jord er mere frugtbar end andre Landes, men dette, at vi giver Hveden den bedste Jord og Rugen den mindre gode, og endvidere den bedste Plads i Sædskiftet og god Gødskning. Derimod avlede Holland 50 pCt. mere af Byg og Belgien 50 pCt. mere af Havre pr. Arealenhed end vi. Nu i 1935—39 er vi foran England, og med vore 3000 kg Kærne af Hvede og Byg og 2700—2800 kg Havre pr. ha har vi indhentet og er paa Højde med Belgien og Holland og dermed blandt de forreste paa den ganske Jord. Dette er saa meget mere rosværdigt, som den aarlige Nedbør i Holland er henved 100 mm og i Belgien 200 mm større end vor og den aarlige Gennemsnitstemperatur $2\frac{1}{2}^{\circ}$ C. højere end vor (10,0—10,1 mod 7,5—7,6 $^{\circ}$ C.), ligesom de bruger mere Kunstgødning end vi. Disse Naturens Vækstfaktorer, den i Solens Lys og Varme indeholdte Energi samt Nedbøren er jo de vigtigste af alle, thi uden disse kunde Planterne overhovedet ikke vokse paa Jorden og Mennesket og Dyrene ikke leve paa denne.

Samtidig med at Begtrup opholdt sig i England (se foran), udsendte den bekendte skotske Præst og Nationaløkonom *Th. R. Malthus* sit berømte Skrift: „Forsøg paa at give Grundsætningerne for en Befolkningslære“. I dette hævder Malthus bl. a. den triste Lære, at medens Befolkningen under normale Forhold vokser efter en „geometrisk Progression“ 1—2—4—8—16 o. s. v., og at den fordobler sig i Løbet af 25 Aar eller mindre, saa vokser Produktionen af Næringsmidler samtidig kun efter en „aritmetrisk Progression“ 1—2—3—4—5 o. s. v., altsaa meget langsommere; der vil derfor uundgaaeligt blive Mangel paa Fødemidler, hvis ikke Befolkningstilvæksten hæmmes, f. Eks. ved

Krige eller ved andre Midler. Skriftet udkom i 10 Oplag, dog med en Del Ændringer, blev oversat til flere andre Sprog, og i Lærebøger i Nationaløkonomi møder vi den Dag i Dag Malthus' Befolkningssteori, ligesom vi i Nutiden møder Mennesker, der hylder denne. Af Hovedstadens mange Professorer var der saaledes et Par meget kendte, der for 2 Aar siden og med Henblik paa den nuværende Verdenskrig, henviste til Læren.

I det Tidsafsnit, der er behandlet foran (1800—1940), har denne Lære ikke passet paa os og vore Forhold, hverken hvad Befolkningsstilvæksten eller Produktionen af Fødemidler angaar. Statistisk Departement angiver saaledes, at vi var 1 Million Indbyggere omkring 1810—11, og at vi naaede de 2 Millioner i Løbet af 1882, altsaa en Fordobling i Løbet af 71—72 Aar; og sker der ikke noget uforudset, naar vi vel de 4 Millioner om 3—4 Aar, altsaa i et lignende Tidsrum, naar vi tager Hensyn til, at vi med Sønderjylland i 1920 fik en Tilvækst af 163 622 Indbyggere.

Hvad Produktionen af Næringsmidler angaar, da er denne omvendt vokset langt stærkere, end Malthus angiver, nemlig 7—8 Gange, siden han i 1798 fremsatte sine Anskuelse herom; og i den nyere Tid, da vor officielle Høststatistik har givet os nok saa sikre Tal, har vi fordoblet Høstudbyttet i Tidsrummet 1897—1902 til 1935—39, takket være vort dygtige Landbrug, og det er derved, at vi samtidig har indhentet de to Lande, der med gunstigere Vejrtilstande end vore laa forrest af alle Jordens Lande, hvad Størrelsen af Høstudbyttet angaar. Desuagtet er der Mennesker, som mener, at Landbruget sviner med Landets Jord, nemlig blandt saadanne, som savner Kendskab til Landbrug, og savner Viden om den fremtrædende Plads, vi indtager her blandt Jordens øvrige Lande, og som er uvidende om, at de er uvidende herom.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1943.

II.

Beretning fra Statskonsulent W. A. Kock.

Som naturligt er, frembyder min Virksomhed ikke i de senere Aar paa noget særlig nyt, afskaaret som man er fra Forbindelsen med de førende Kræfter paa Fjerkræavlens Omraade i Udlandet.

Trods Vanskelighederne, der paa flere Omraader ogsaa har meldt sig for Fjerkræavlens Udøvere, er der vedblivende god Interesse til Stede, særlig for Hønsavl og Hønseshold, medens det kniber noget mere med at holde Kalkunavl og Vandfugleavl oppe. En yderligere Forbedring og muligvis Udvidelse af nævnte Avl vil antagelig efter Krigens Slutning være en taknemmelig Opgave at tage fat paa. Der tiltrænges nogle Undersøgelser med Fodring af Avlsgæs og Ud-rugning af Gaaseæg, hvoraf der sikkert hvert Aar gaar ikke saa faa tabt. Hvor man ikke raader over det fornødne tilstrækkeligt store Rugemateriale i Form af tidligt rugende Høner af svære Racer eller Krydsninger, foretager man ofte med stærkt afvigende Resultater Rugning paa Maskine, men der er i saa Fald Grund til at gøre opmærksom paa Smittefaren, der kan være forbunden ved i samme Maskine at udruge Gaaseæg fra tilfældige Gaasehold.

Der har i Aar været stor Efterspørgsel efter Rugeæg, daggamle Kyllinger og Hønniker, og til Gavn for Æggproduktionen kom man tidligere i Gang med Rugningen end forrige Aar. Det var en god Hjælp for de anerkendte Avlscentre, Konkurrencedeltagerne og de af Veterinærdirektoratet anerkendte Rugerier, at der stilledes et Kvantum Petroleum til Raadighed til Drift af Rugemaskiner, men desværre maa vi vistnok være forberedt paa, at noget lignende næppe vil finde Sted til Foraaret. For Hønsesholdets Rentabilitet vil det iøvrigt betyde overordentligt meget, om den almindelige Hønsesholders Forstaelse blev endnu mere vakt for, at det fulde Udbytte af Hønsesholdet kun faas, hvor man forstaar at arbejde paa et solidt Grundlag ved i fuldt Maal at udnytte det gode Avlsmateriale, som der er aabnet Adgang for enhver Hønsesholder til at kunne sikre sig. Desværre er der et betydeligt Antal gode Unghaner, der stammer fra avlsmæssig set fremragende Hønsesbesætninger, som ikke kommer Avlen tilgode, idet

de slagtes i Stedet for, at de burde finde Vej ud til de mange almindelige Høsehøldere. Om de gode Avlshaner bør der værnes mest muligt ved, at de holdes for sig, fodres og behandles godt, men desværre er der en Tendens oppe til selv hos Konkurrencedeltagere at lade Hanerne gaa mellem Hønerne, hvorved de ofte bliver forslaaede eller paa anden Maade mere eller mindre ødelagte.

For rentabelt Høsehold er der ved Siden af at holde en yderig Besætning samt forstaa at opdrætte Kyllingerne godt og fodre Hønsene hensigtsmæssigt et andet Spørgsmaal, der ligeledes er saare vigtigt, og som gaar ud paa at huse Høns og Kyllinger paa den bedst mulige Maade. Det er et Omraade, indenfor hvilket der er meget at forbedre i de kommende Tider, idet mange Høns- og Kyllingehuse ofte er utætte og kolde samt daarligt veltilerede, saa det gaar ud over Æglægningen i de fugtige Efteraars- og Vintermaaneder.

Trods de vanskelige Forhold er Arbejderne til Avlens Fremme gaaet deres støtte Gang. Tilslutningen til de afholdte Konkurrencer mellem hele Høsehold, der er en typisk dansk og gammel Foranstaltning til Avlens Fremme, har været tilfredsstillende, og det er glædeligt at se, at der er Fremgang at spore, og at der stadig kommer flere gode Avlere med i dette for vor Høseavl's Udvikling saa betydningsfulde Arbejde. Indenfor Statens Fjerkræudvalgs Landskonkurrence, hvor det maa fastholdes, at hver Deltager kun holder een Race, lægges først og fremmest Vægt paa Gennemførelsen af en planmæssig Avl, og dernæst, da nævnte Konkurrence maa betragtes som den ledende, som en Elitekonkurrence, at der hersker Orden og Plan i Arbejdet, og at Holdene, der maa se godt ud i det hele taget drives mønsterværdigt.

Foranstaltning af Afkomsundersøgelser er der en betydelig Interesse for, hvilket har givet sig Udslag i, at Kontrolstationen for Høns paa Favrholm, der i sin Tid fra en almindelig Æglægningsskonkurrence blev Arnestedet for de saa værdifulde Afkomsundersøgelser, stadig er fuldt optaget, og Forholdet er for Tiden i alt Fald det, at Stationen godt kunde være større. Det er iøvrigt Tanken, saasnart Forholdene tillader det, at kræve indsat 10 i Stedet for som nu 8 Høniker, og der er Planer oppe om at faa indført omfattende Forbedringer af Høsehusbygningerne paa Kontrolstationen. Dette gælder saaledes først og fremmest en bedre Isolering og et mere tidssvarende Ventilationssystem. Kontrolstationen for Høns bør paa ingen Maade staa tilbage for sin nye Nabo, Kaninkontrolstationen, hvad Bygningerne angaar.

Som jeg var inde paa i min sidste Aarsberetning, lykkedes det fra Sveriges avlsmæssig set bedste Opdrættere af hvide Italienerne at faa anskaffet en større Sending Rugeæg til nogle af vore førende Avlere, og saa vidt man kan skønne, er der Haab om, at denne til-

trængte Blodfornyelse vil blive til Gavn for Avlen af vore hvide Italienerne, i alt Fald er der blevet en Del brugbart Materiale, særlig af de Rugeæg, der blev indkøbt hos den kendte svenske Italieneropdrætter, V. *Sundberg* i Vinninga. Men ogsaa for Gæssenes og navnlig for Kalkunernes Vedkommende tiltrængtes der i høj Grad Blodfornyelse, hvilket førte til, at jeg sidste Vinter var i Sverige for paa Fællesudvalget for Fjerkræavlens Vegne at indkøbe nogle hvide Italinergaser og nogle Broncekalkunhaner og Høner, ligesom det lykkedes at faa nogle Rugeæg af hvide Emdenergæs, der gav et ganske godt Resultat.

De italienske Gaser, der blev leveret fra Sveriges Avlsstation for denne Race, og som havde taget Ærespræmie ved Høstudstillingen i Malmø, er af den rette Type, som det skorter paa her i Landet, hvor meget af det anvendte Avlsmateriale ofte er for groft og stort. De importerede Broncekalkuner, der ikke er overdrevent store, er af god Type, ikke for højbenede, som vore Kalkunhaner ofte er, og navnlig er Farven og Tegningen nok saa god som vort hjemlige Materiale. Naar Lejlighed dertil atter gives, bør vi importere nogle Kalkuner fra Amerika af den derovre forekommende tætte, kødrige Type med de buttede og vægtige Kroppe, da en saadan Import vil være til stor Gavn for vor Kalkunavl.

Under mit Ophold i Sverige havde jeg samtidig Lejlighed til at besøge et Par Ægpakkerier, et Fjerkræslageri samt flere fremragende Avlere for om muligt at faa fremskaffet nyt Blod af brune Italienerne og de mellemsvære Racer, men desværre var der paa en enkelt Undtagelse nær dansk Blod i de Besætninger, jeg havde Lejlighed til at se. I Skara besøgte jeg en paa Fjerkræavlens Omraade alsidig Virksomhed, der omfatter Ægpakkeri med Præserving-, Køle- og Fryseanlæg, og hertil kan føjes, at der i Bygningerne desuden findes Oplagsrum til Fjerkræfoder, et Rugeri samt Landets største Fjerkræslageri, der er indrettet efter amerikansk Mønster i Lighed med flere af vore Fjerkræslagerier.

Den her udfoldede Virksomhed tjener Foreningens Medlemmer til stor Gavn, idet de kan indlevere deres Rugeæg og faa dem udruget, eller de kan købe daggamle Kyllinger til saa godt som Produktionspris og senere levere Hanekyllingerne og Udsætterhønsene til Foreningen eller dens lokale Ægcentraler. Ogsaa Foderet til Fjerkræet kan faas gennem Foreningen, idet Vognene, der afhenter Fjerkræet og Æggene, samtidig medbringer Foder, som fordeles til Høsehøldene. Til Fremme af Fjerkræavlens i Sverige og Forbedring af Forholdene indenfor Ægproduktionen vil det sikkert faa Betydning, at der nu indenfor Ægcentraler er ansat Fjerkræavlsinstruktører, hvis Op-gave det er at komme i Kontakt med Ægcentralernes Ledelse og virke ude blandt Oplandets Høsehøldere ved at give Raad og Vejledning

saavel, naar det gælder det rent produktionstekniske som Spørgsmaalet om Afsætning af Æggene, og det skal i denne Forbindelse anføres, at det svenske Æghandelsforbund til Ansættelse i forskellige Läns Ægcentraler gennem Kursus har uddannet en Snes Instruktører, der forinden har været paa Landbrugsskoler og sysselsat med Fjerkræ.

I lignende Udstrækning som de nærmest foregaaende Aar har jeg deltaget i de forskellige Arbejder til Avlens og Æggproduktionens Forbedring, ikke mindst som Følge af min Tilknytning til Statens Fjerkræudvalg og Statens Ægudvalg. Min Virksomhed fører iøvrigt med sig, at jeg har været optaget af Tilsyns- og Bedømmelsesrejser, deltaget i en Række Ægskøn, Møder og Forhandlinger, udarbejdet Beretninger, afgivet Erklæringer i tilstillede Sager og revideret Regnskaber vedrørende Statstilskud til Fjerkræavlsopgaver. Jeg vil i denne Forbindelse gerne henlede Opmærksomheden paa, at der til Brug ved Affattelsen af Regnskaberne om Statstilskud fra de lokale Konkurrenceledelser skal anvendes særlige af Ministeriet for Landbrug og Fiskeri fremstillede Regnskabsskemaer og Bilagskvitteringsblanketter. Regnskaberne og Andragender om bemeldte Statstilskud sammen med en Beretning om den paagældende afholdte Hønsehølskonkurrence skal indsendes senest den 1. Februar gennem mig til Landbrugsministeriet.

For at bekæmpe Hønsetyfus er der ligeledes for Finansaaret 1944/45 søgt financieret Hjemmel til i nævnte Øjemed at yde Statstilskud paa indtil Halvdelen af Udgifterne, dog ikke over 6000 Kr. Regnskaberne, der maa være ledsaget af originale Bilag, indsendes til mig senest den 1. Maj, og de Takster, der med Henblik paa Statstilskud maa beregnes for Udtagelse af Blodprøver, andrager nu 18 Øre pr. Høne for de første 100 Prøver, 12 Øre pr. Høne for de næste 100 og derefter 6 Øre pr. Høne for Resten. Eventuelle Befordringsudgifter maa fradrages paa Bilagene. Undersøgelsen af Boldprøverne paa Statens veterinære Serumlaboratorium er stadig 8 Øre pr. Høne, og der kræves de originale Kvitteringer fra Laboratoriet bilagt Regnskaberne.

Desværre formede Forholdene sig saaledes, at Statens Fjerkræudvalg sidste Vinter maatte opgive sit sædvanlige Aarsmøde paa Landbohøjskolen, men Interessen indenfor Konkurrencedeltagernes Kreds for at samles ved et Møde, hvor Tidens mange Spørgsmaal indenfor Fjerkræavlens nærmere kunde uddybes, førte sidste Efteraar til Afholdelsen af et Kursus med Konsulenterne som Lærerkræfter. Den gode Tilslutning til dette Kursus, der af Statens Fjerkræudvalg i Samarbejde med De samvirkende sjællandske Husmandsforeninger afholdtes paa Høng Husmandsskole, opfordrer til Afholdelse af lignende Kursus, naar Forholdene atter maatte tillade det.

Samvirksomhedens Kursus.

De to Kursus, som Samvirksomheden havde planlagt til Afholdelse i September Maaned, nemlig Fodermesterkursuset paa Korinth Landbrugsskole og Kursuset vedrørende Ungdomsarbejdet paa Kærehave Landbrugsskole, blev begge gennemført nogenlunde planmæssigt trods Forholdene og Rejsevanskelighederne. De havde som ventet ikke faaet den Tilslutning, som disse Kursus plejer at have, men fik iøvrigt et vellykket Forløb. Paa Grund af de vanskelige Rejseforhold var der enkelte af Foredragsholderne, der ikke naaede frem.

Fodermesterkursuset havde samlet 35—40 Deltagere fra hele Lan-

Deltagerne i Fodermesterkursuset.

det, og de mange Foredrag og praktiske Demonstrationer fulgtes med stor Interesse. Som sædvanlig var der en livlig og ofte meget langvarig Diskussion efter Foredragene. Til Trods for, at der var afsat god Tid mellem hvert, havde det ofte sine Vanskeligheder at faa det ene Emne færdigdrøftet, inden Tiden var inde til, at det næste skulde behandles.

Der var blandt Deltagerne Enighed om, at det havde været nogle udbytterige Dage, og der blev udtrykt Ønske om, at Forholdene snart maatte forme sig saaledes, at Rækken af Fodermesterkursus kunde fortsætte som før i Tiden med fuld Tilslutning af alle de, der føler Trang til at drage Nytte af disse Kursus.

Kursuset vedrørende Ungdomsarbejdet havde ligeledes ca. 40 Deltagere. Programmet omfattede saavel pædagogiske Problemer i Un-

dervisningen som mere faglige Spørgsmaal, der knytter sig hertil. Der blev af Lærere i Ungdomsundervisningen redegjort for, hvordan Undervisningen i de forskellige Fag kan praktiseres, ligesom der ogsaa blev redegjort for, hvilke praktiske Foranstaltninger der kan anvendes i Ungdomsarbejdet, f. Eks. Konkurrencer, Heste- og Kvægbedømmelse m. v.

Kursusets Vært, Forstander Hjertholm, holdt det afsluttende Foredrag om det fremtidige Samarbejde mellem de forskellige Former for Ungdomsarbejde. Der var ogsaa ved dette Kursus rig Lejlighed til efter Foredragene at udveksle Erfaringer og Synspunkter, og denne Lejlighed blev fuldt udnyttet.

Flere af Foredragene vil blive bragt her i Tidsskriftet i Artikelform, efterhaanden som Pladsforholdene tillader det.

Kursuset vedrørende Havebrug og Ernæring, der i Dagene 16.—18. Oktober skulde have været afholdt paa Landbohøjskolen, maatte aflyses, fordi der havde meldt sig for faa Deltagere. Kursuset vil dog blive søgt gennemført senere, naar Forholdene maatte muliggøre Afholdelsen.

Maskinkursus for Landmænd paa Teknologisk Institut.

Paa Grund af den store Tilslutning som disse Kursus har haft særlig i de senere Aar, vil der i 1945 blive afholdt to Maskinkursus for Landmænd og et Motor- og Traktorkursus.

I. Maskinkursus fra 15.—27. Januar.

II. Maskinkursus fra 5.—17. Februar.

Hensigten med disse Kursus er at give Landmænd Vejledning i Indstilling, Betjening og Opbevaring af alle de Maskiner, der almindeligvis anvendes i Landbruget.

III. Motor- og Traktorkursus fra 26. Februar—10. Marts.

Ved dette Kursus gives der Landmænd, der særlig beskæftiger sig med Kraftmaskiner, en grundigere Undervisning vedrørende Forbrændings- og Elektromotorer, Traktorer med og uden Gas, Traktorbindere og Tærskværker.

Betalingen for Kursus er 60 Kr., men ubemidlede Landmænd kan forvente nogen Støtte til Ophold og Rejse, hvis de inden 1. December indsender Ansøgning derom til *den stedlige Landboforening*. Udvalget raader endvidere over enkelte hele og halve Fripladser, der gives til særlig dygtige og trængende Elever. Da en Del Elever kan faa gratis Logi paa Instituttets Sovesal, naar Ansøgning herom indsendes i Tide, vil Udgifterne være overkommelige, selv for den mindst bemidlede.

Alle nærmere Oplysninger med Program, Indmeldesskema og Skema til Ansøgning om Understøttelse faas ved Henvendelse til Teknologisk Institut, Hagemannsgade 2, København V.

Landbrugets Prisforhold i September Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Sept. Md.	Sept. Md.	Jan.-Sept. Md.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (ab Mejeri) ¹⁾	27,88	27,53	27,95	27,72	26,35	27,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	236	258	232	240	264
Slagterisvin, (sl. V.)	268	266	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	282	288	272	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	61	62	44	56	55
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	816	844	778	744	725
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2518	2500	2826	2900	2767
Hvede	29,33	29,25	29,25	29,41	29,25	29,25
Rug	30,33	30,25	30,25	30,41	30,25	30,25
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	28,76	21,60	23,02	19,80	19,75
Kartofler, Sælgers St., Sjælland	14,06	14,23	14,00	16,34	—	20,00
Kaalrøefrø	343	—	—	165	—	200
Rødkløverfrø	759	939	525	573	—	620
Hvidkløverfrø	830	912	700	758	—	745
Hundegræsfrø	255	259	250	248	—	240
Alm. Rajgræsfrø ³⁾	195	218	165	161	—	155
Ital. do.	178	198	150	135	—	135
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,67	25,00	25,03	25,50	25,50
Sv. Ammoniak	26,65	24,57	24,90	24,73	25,20	25,20
40 pCt. Kaligødning	18,69	18,77	18,05	19,11	18,40	18,60

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Sept. Md.	Sept. Md.	Jan.-Sept. Md.	Aug. Md.	Sept. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	262	266	264	251	266
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	200	219	197	203	224
Slagterisvin	291	289	295	294	294	295
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	342	339	383	393	375
Hvede	212	212	212	213	212	212
Rug	254	253	253	255	253	253
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	419	314	335	288	287
Kartofler. Sælgers St., Sjælland	375	379	373	436	—	533
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	128	130	130	132	132
40 pCt. Kaligødning	157	157	151	160	154	156
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	223	224	224	222	224
Husdyrprodukter, ialt	242	240	244	242	242	246
Korn	217	216	216	217	216	216
Planteprodukter, ialt	239	240	236	245	248	255
Landbrugsprodukter, ialt	242	240	244	243	243	246
Kunstgødning	164	166	158	159	158	158
Markfrø	371	371	371	289	289	289

Pengerigeheden og Statsgælden efter Krigen.

Af Professor *Thorkil Kristensen*.

Under Besættelsen har Danmark i Forhold til Landets Størrelse maattet præstere meget store Ydelser for tysk Regning. Der er leveret Varer, dels i Form af Eksportoverskud, og dels direkte til Besættelsesmagten her i Landet. Desuden er der præsteret Fragtfart med danske Baner og Skibe, Reparationer af Biler og Skibe m. v. samt Kørsel ved Flyvepladser o. lign., og endelig har et stort Antal danske Arbejdere haft Arbejde for Tyskland, dels her i Landet og dels i Tyskland selv og i Norge.

Som bekendt er alt dette blevet finansieret af Danmarks Nationalbank med Statens Garanti. De, der har produceret og arbejdet for tysk Regning, har ikke bragt noget Offer. De har faaet deres fulde Betaling, og Nationalbanken har til Gengæld overtaget deres Tilgodehavender paa Tyskland. Paa denne Maade har Banken opsamlet Fordringer, der den 31. Oktober 1944 androg ialt ca. 6,7 Milliarder Kroner. Det er særlig i det sidste Par-Aar, at denne Udvikling har taget Fart. Den 31. December 1943 var Beløbet knap 4,4 Milliarder Kroner. I den forløbne Del af 1944 er det altsaa vokset med ca. 230 Millioner Kroner om Maaneden. Man kan formentlig anslaa dette til 25—30 pCt. af Danmarks Nationalindkomst i samme Tidsrum. I den senere Tid har Væksten fra Maaned til Maaned været nogenlunde konstant. Hvis dette fortsætter, vil det navnlig bero paa Krigens Varighed, hvor stort det samlede Beløb til sin Tid bliver.

Naar denne Krigsindsats, som det jo i Virkeligheden er, bliver finansieret paa denne særlige Maade, hænger det sammen med Danmarks Stilling som besat Land. I de krigsførende

Lande har man søgt i saa høj Grad som muligt at finansiere Krigsudgifterne ved Skatter, og iøvrigt har man optaget Laan, især Obligationslaan, saaledes at det rundt regnet kan siges, at Halvdelen er dækket ved Skatter og Halvdelen ved Laan. Ogsaa i et neutralt Land som Sverige har man i Hovedsagen finansieret de store Udgifter til Oprustningen og Beredskabsstyrken ved Skatter og ved Laan, optagne paa det svenske Marked. En saadan Finansiering synes naturlig og hensigtsmæssig. Selve Krigsproduktionen skaber jo store Indkomster i Befolkningen, og Forbrugsmulighederne er smaa, saaledes at Befolkningen har mange „ledige Penge“. Det er derfor let for den at betale store Skatter og tegne Statslaan. Naar man opkræver disse Skatter og optager disse Laan, hindrer man altsaa, at Pengerigeligheden antager et alt for voldsomt Omfang. Man kan ogsaa udtrykke det paa den Maade, at Staten under Krigsforhold er nødt til at disponere over en stor Del af Samfundets aarlige Produktionsindsats. Det er derfor rimeligt, at en stor Del af de løbende Pengeindkomster inddrages i Statskassen, helst som Skatter, men i Mangel deraf som Laan fra Befolkningen.

I Danmark er dette ikke sket, og Forklaringen er jo den, at Krigsindsatsen her har maattet gøres til Fordel for en fremmed Magt og for dennes Regning. Vi har altsaa Beløbet til Gode hos Tyskland, og derfor er det ikke blevet optaget i det danske Statsbudget som en Udgift, der skulde dækkes. Derfor har man heller ikke fundet det nødvendigt i tilsvarende Omfang at opkræve Skatter eller optage Laan hos Befolkningen. Man har finansieret det hele gennem Nationalbanken ved *Skabelse af nye Penge*. Derfra stammer den store Pengerigelighed.

Dette er i visse Henseender uheldigt. Selv om vi har disse store udenlandske Tilgodehavender, er det nemlig ikke sandsynligt, at disse kan udnyttes i større Udstrækning *i de første Aar efter Krigen*. I disse vanskelige Overgangsaar er vi derfor stillet, som om disse Udgifter havde været virkelige Udgifter *for Danmark*, og det havde derfor været heldigt, om vi kunde have finansieret dem paa samme Maade som Sve-

rige og de krigsførende Lande. Saa havde vi undgaaet de Problemer, der følger med den abnorme Pengerigelighed, og Befolkningen vilde ogsaa derved have faaet en klarere Opfattelse af, hvordan vi er stillet.

Naar det ovenfor er sagt, at vi sandsynligvis ikke kan udnytte vore udenlandske Tilgodehavender i større Udstrækning *i de første Aar*, hænger det sammen med den store Vareknaphed, der vil herske i Verden efter Krigen. Alle Europas Lande vil ønske en vældig Import af Raastoffer og Livsfornødenheder; men Produktionen af civile Goder vil i den første Tid være ganske utilstrækkelig til at dække disse Behov. Naar man samtidig betænker, at mange andre Lande end Danmark har faaet store Tilgodehavender — foruden de europæiske Mellemværender er der bl. a. de britiske Dominions' nye Fordringer paa England —, vil det forstaas, at alle disse Kreditorlande ikke foreløbig kan vente at faa deres Krav honoreret i Varer.

For Danmark betyder dette, at vi maa opgive Haabet om en *normal* Afvikling af Pengerigeligheden. Det kan dog være nyttigt et Øjeblik at overveje, hvad en saadan normal Afvikling vilde have betydet, da det vil lette Forstaaelsen af det følgende.

Pengerigeligheden er jo opstaaet ved, at Nationalbanken har købt fremmed Valuta af Erhvervslivet m. v., nemlig de tyske Tilgodehavender, og betalt derfor med danske Kroner. Disse mange danske Penge har der kun været Brug for en mindre Del af i Omsætningen. Hovedparten er direkte eller indirekte gaaet til Pengeinstitutterne som Indskud og som Afdrag paa Laan.

Den normale Afvikling vilde nu bestaa i, at denne Proces blev gentaget *i modsat Retning*. Altsaa, at Erhvervene hævede deres overflødige Indskud i Pengeinstitutterne og igen optog Laan for at bringe deres Anlæg, Lagre og Besætninger op paa Fredsfod. Dette vilde kræve en vældig Import; men man skulde ogsaa netop frigøre Pengene for at *købe Valuta til Import for dem* i Nationalbanken. Derved vilde de ledige Penge vende tilbage til denne Bank, der har udstedt dem, og de kunde saa

annulleres. Bankens udenlandske Tilgodehavender vilde samtidig blive solgt som disponibel Importvaluta, og Erhvervene vilde i Stedet for store likvide Beholdninger igen faa Varer, Kreaturer og Maskiner. Alt vilde være som før.

Dette er imidlertid umuligt; thi de udenlandske Tilgodehavender er ikke disponibel Valuta, der straks kan benyttes til Import. Derfor kan heller ikke Pengerigeligheden forsvinde af sig selv. Den vil fortsat bestaa, indtil man griber ind og fjerner den.

Man maa nu først gøre sig klart, hvad der vil ske, hvis man intet foretager sig over for denne Pengerigelighed.

At Virkningerne vil blive betydelige, kan man se af *Beløbets Størrelse*. Som et Maal for dette kan man tage dels Seddelmængden og dels Nationalbankens Folioindsbud. Dette sidste repræsenterer i Hovedsagen Bankernes Kassebeholdninger, der kun for en mindre Del holdes i Sedler. Saaledes beregnet var Landets samlede Pengemængde før Krigen og ved den sidste Maanedsopgørelse følgende (Millioner Kroner):

	^{31/7} 1939	^{31/10} 1944
Sedler	425	1644
Folio	101	2831
	526	4475

Pengemængden er altsaa mangedoblet. Naar den ikke er endnu meget større, skyldes det, at Staten alierede gennem Skatter og Laan har „opsuget“ ca. to Milliarder Kroner, der indestaar paa Finansministeriets Konti i Nationalbanken. Af de 6,7 Milliarder, der er udbetalt for tysk Regning, kan man herefter regne med, at ca. 4 Milliarder er gaaet til Forøgelse af Pengemængden, medens 2 Milliarder er opsamlet af Staten. Resten er i Hovedsagen vendt tilbage til Nationalbanken som Afdrag paa Bankernes og det øvrige Samfunds Gæld til denne.

Hvis man intet foretager sig, og den nuværende Udvikling fortsætter, vil Pengemængden fortsat vokse med 200—250 Mill. Kr. pr. Maaned, og i saa Fald vil den f. Eks. pr. 1. Maj 1945 være omtrent 6 Milliarder Kroner trods de opsugede 2

Milliarder. Nogle af disse er iøvrigt opsuget gennem kortfristede Statslaan, der snart forfalder, og Pengene vil da igen komme ud, hvis nye Laan ikke optages.

Heroverfor staar en Pengemængde paa godt en halv Milliard før Krigen, hvilket var det normale dengang. Paa Grund af Befolkningstilvæksten og navnlig det højere Prisniveau, der maa regnes med efter Krigen, vilde det tilsvarende Beløb i Fremtiden dog være større, rundt regnet vel 800 Millioner. Alligevel vil det ses, at den faktiske Pengemængde kan ventes at blive over 5 og maaske snarest 7—8 Gange dette Beløb eller endnu mere, alt efter Krigens Varighed, stadig under Forudsætning af, at der ikke gribes yderligere ind.

Den første Virkning af dette kan ventes at blive en forceret Vareefterspørgsel, naar der igen lukkes op efter Krigen. Naar de mange Penge ikke allerede nu har fremkaldt den stærke Prisstigning, som mange ventede, skyldes det to særlige krigsbetonede Forhold. For det første har mange ønsket at holde deres Penge likvide, indtil de „rigtige“ Varer og Raastoffer kommer igen, og Priserne maaske bliver lavere. For det andet har Krigstidens Reguleringer, navnlig Rationering og Priskon-trol, holdt igen over for de Virkninger, der ellers kunde være opstaaet.

Efter Krigen vil Folk ikke længere ønske at vente med Indkøb, tværtimod. Selv uden Pengerigelighed vilde en stor Efter-spørgsel komme frem, idet man eventuelt vilde laane for at kunne supplere sine Lagre. Naar man har store likvide Beholdninger, er man dog ikke afhængig af Bankerne, og Virkningen bliver da stærkere.

Imidlertid har vi foran set, at den store Efterspørgsel ikke kan tilfredsstilles i de første Aar. Det erkendes derfor fra alle Sider, at man foreløbig maa fortsætte med en Del af Restriktionerne. Det er imidlertid klart, at en abnormt stor Pengemængde vil være en stadig Trusel mod Roen paa Markederne, selv om man savner Erfaring for, hvor meget dette betyder. Hvis man ønsker at faa Restriktionerne afviklet, maa man derfor før eller senere bringe Pengemængden ned paa en mere normal Størrelse.

Selv om man bevarer Restriktionerne, vil Pengerigeligheden imidlertid faa en anden Virkning. Efterhaanden som det viser sig umuligt at honorere de mange Ønsker om stor og hurtig Udvidelse af Lagre, Maskiner o. lign., vil flere og flere ønske i hvert Fald at faa de ledige Penge *forrentede*. De vil da prøve at sætte dem i Obligationer, Aktier og Ejendomme og maaske andre mindre betydende Ting.

Dette er jo allerede begyndt under Krigen. Derfor er baade Værdipapirer og Ejendomme steget, og de vilde være steget endnu mere, hvis man ikke havde grebet ind. Det er bekendt, hvorledes man har grebet ind over for Handelen med Landejendomme. Paa Obligationmarkedet har man indvirket ved Optagelsen af en Række Statslaan, der har modvirket Kursstigningen.

Den vigtigste Aarsag til, at Kurserne ikke er steget mere, er dog sikkert den Forventning, mange Mennesker har om et Kursfald efter Krigen. Man maa sikkert ogsaa regne med et saadant Kursfald, selv om man ikke kan vide, hvor dybt det bliver. Det afgørende er dog, at det næppe bliver særlig langvarigt. De, der frigør deres Penge ved Obligationssalg for at sætte dem i Varer m. v., vil som før nævnt opdage, at Mulighederne herfor er meget begrænsede. Overhovedet kan de ledige Penge som foran omtalt ikke ventes afviklet gennem Import, og de maa da før eller senere igen søge Kapitalmarkedet, selv om de en Overgang lader sig skræmme bort derfra.

Det interessante er nu, at *paa denne Maade kan de ledige Penge heller ikke blive afviklede*. Pengemængden i Danmark kan naturligvis ikke blive mindre ved, at vi køber Værdipapirer og Ejendomme *af hverandre*. Derved skifter Pengene Haand; men de bliver ved at være der. Hvis A. køber Obligationer af B., har A. ganske vist faaet sine Penge anbragt; men nu skal B. til at søge efter en Pengeanbringelse. Maaske køber han saa en Ejendom af C., hvorefter denne køber Obligationer af D., o. s. v. Paa denne Maade kan Pengene virke Gang paa Gang, og Kurser og Ejendomspriser vil saa blive ved at stige. Dette kan fortsætte, saa længe der i Landet er en Mængde Penge, som der ikke er normal Anvendelse for i Omsætningen.

Stigende Obligationkurser betyder lavere Rente. Gennem Konverteringer vil man efterhaanden gaa over til stadig lavere forrentede Typer, og det er meget svært at sige, hvor langt det kan gaa i denne Retning. Vi har jo ikke før oplevet noget tilsvarende. Men det vilde ikke forbavse, om Renten af Obligationer kom ned i 1—2 pCt. før eller senere, *hvis man lod det hele passe sig selv.*

Hvad vilde dette betyde?

For det første, at Obligationsejere (og Sparekasseindskydere o. lign.) vilde miste Halvdelen eller maaske tre Fjerdedele af deres nuværende Indkomst. I Forvejen hører de nuværende „passive Kapitalister“ jo til de daarligst stillede. De har i Modsætning til næsten alle andre slet ikke faaet Dækning for Dyrtiden. En Renteudvikling som den antydede vilde nærmest ruinere mange af dem, og det kan man vel ikke tænke sig, at det danske Samfund vil gaa ind for, selv om det vilde være nok saa behageligt for alle Debitorer, herunder Landbruget, at gøre denne store Gevinst paa Kreditorernes Bekostning.

En saa abnormt lav Rente vilde imidlertid have en anden revolutionerende Virkning, som man maatte tage Stilling til. Den vilde faa Byggeri og anden Anlægsvirksomhed til at svulme voldsomt op. Hvor mange Milliarder Kroner vilde det ikke kunne betale sig at sætte i Udvidelse og Modernisering af Landbrugsbygninger, hvis Renten var een Procent? Og Bybefolkningen vilde under de samme Forhold have Raad til at bo i to—tre Gange saa store Lejligheder som nu.

Det er dog klart, at der slet ikke kan være Tale om noget, der blot ligner dette. Det vilde kræve en uhyre Import af Materialer, og Arbejdskraften vilde blive trukket bort fra den almindelige Vareproduktion til Skade bl. a. for Eksporten. Underskuddet paa Betalingsbalancen vilde da snart tvinge os til at standse denne Udvikling.

Der maatte saa opretholdes en indgaaende Regulering af al Bygge- og Anlægsvirksomhed (Investeringskontrol), og sandsynligvis vilde en indgaaende Importkontrol, Rationering og Priskontrol ogsaa være nødvendig, fordi den store Efterspørgsel efter Materialer og Arbejdskraft ellers vilde sætte en kraf-

tig Inflation i Gang. Det maa herved bemærkes, at denne Regulering skulde være *stedsevarende*.

Hvor godt vi kunde administrere saa stærk en Regulering, kan man ikke vide; men det er klart, at det vilde blive meget vanskeligt. Man kan uden Tvivl lade Problemet ligge, da man kan gaa ud fra, at Renten ikke faar Lov at falde saa langt. Den vil blive stabiliseret paa et mere normalt Niveau ved, at man opsuger de ledige Penge, da man næppe tør vove det usikre Eksperiment at lade Renten gaa helt i Bunden.

Som bekendt er denne Opsugning allerede begyndt. Staten har opsamlet to Milliarder Kroner i Nationalbanken. Der skal dog opsuges *yderligere* omtrent fire Milliarder, hvis den nuværende Pengerigelighed skal fjernes, og Tallet kan blive forøget en Del, alt efter Krigens Varighed. Der maa sikkert regnes med mindst 200 Mill. Kr. ekstra for hver Krigsmaaned.

Staten kan opsuge disse Penge dels gennem Skatter og dels gennem Laan og saa indbetale dem i Nationalbanken, hvorfra de i sin Tid er kommet. Skulde Statens Kautionsforpligtelse over for Banken helt eller delvis blive aktuel, kan dette Indskud saa bruges til Dækning heraf; men mere afgørende er det, at Pengerigeligheden paa denne Maade bliver afviklet.

Dette vil saa betyde, at vi ligesom Sverige og de krigsførende Lande har finansieret ved Skatter og Laan. Vi har blot for en stor Del *ventet* hermed til efter Krigen. Man kan jo heller ikke tænke sig, at vi stadig skal kunne undgaa det, som andre Lande har maattet underkaste sig.

Spørgsmaalet bliver saa, hvorledes Beløbet skal fordeles paa *Skatter og Laan*. At en betydelig Del maa være Laan, siger sig selv. Skatter paa 4—5 Milliarder *ud over Statens normale Beskatning* kan man ikke faa paa kort Tid. Noget andet er, at Laan betyder fremtidige Skatter, idet Laanene skal forrentes og maaske afdrages. Det egentlige Spørgsmaal er med andre Ord, om man skal lade det hele blive Laan i første Omgang, eller man skal tage en betydelig Del af det som Skat med det samme.

Hvis man vælger at laane det hele, vil *Statsgælden* blive

meget stor. Den er under Krigen vokset fra godt 1,5 Milliarder Kroner til op imod 4 Milliarder, og den kan ved Opsugningen komme op paa 7—8 Milliarder eller mere efter Omstændighederne. I Praksis maa man regne med, at Beløbet vil stige yderligere af andre Grunde, bl. a. fordi vort Forsvar skal bygges op fra Grunden efter Krigen. Man maa saa overveje, om man efterhaanden vil søge dette Beløb nedbragt ved delvis Afbetaling af Gælden.

Det er blevet fremhævet, at man i og for sig ikke behøver at reducere Statsgælden, selv om den er stor. Det drejer sig jo her om indenlandsk Gæld til Statens egne Borgere. Renten er da kun en Overførsel, et Beløb som nogle Borgere, nemlig Skatteyderne, aarligt skal betale til andre danske Borgere, de paagældende Ejere af Statsobligationer. Det danske Samfund taber intet herved.

Denne Betragtning maa dog modificeres, naar Beløbet er saa stort som her. Det er en Ulempe, at Samfundet skal underholde en saa stor Rentierklasse som den, der her vil blive skabt. Den skal maaske have ca. 300 Millioner Kroner om Aaret i Renter. Det er jo ogsaa paradoksalt, at der som Følge af de Byrder, Krigen har lagt paa Danmark, skal opstaa en saadan ny Rentierklasse, der kan leve uden selv at gøre en produktiv Indsats. Om det netop bliver Krigsformueejerne, der køber Statsobligationerne, er i denne Forbindelse ligegyldigt. Hovedsagen er, at det uproduktive Element i Befolkningen bliver forøget, hvad der ikke er heldigt. Man bør her betænke, at en ny Storkrig yderligere kan faa Statsgælden til at vokse stærkt.

Rent finanspolitisk vil en aarlig Rentebyrde paa ca. 300 Millioner Kroner ogsaa medføre visse Vanskeligheder. Jo højere Skatteniveaet er, des lettere kan Skatterne faa uheldige Virkninger, f. Eks. i Retning af at hemme Initiativet. Og høje Skatter kan gøre en Finansminister ængstelig over for Tanken om nye, kostbare Opgaver, hvad nu enten det drejer sig om Forsvar, Socialpolitik eller andre Ting, som man anser for vigtige.

Man kan derfor ikke, hvis man vil være realistisk, tage sig

Spørgsmaalet om Statsgældens Størrelse helt let. Det er ikke godt, at den er alt for stor. At reducere den ved *aarlige Afdrag* har imidlertid ogsaa sine Ulemper.

Det er saaledes klart, at i de Aar, da Afdragene skal betales, maa Skatterne være endnu større, end hvis det blot drejede sig om Renten. De depressive Virkninger bliver derfor saa meget stærkere. Det maa i denne Forbindelse erindres, at de Skatter, der gaar til Afdrag, virker som en Reduktion af Skatteydernes Indtægt. Den, der faar Afdraget, betragter derimod ikke dette som et Tillæg til *sin* Indtægt. Afbetalingen vil derfor antagelig formindske det samlede Forbrug i Samfundet, og dette kan medføre Vanskeligheder for Beskæftigelsespolitikken.

Naar det saaledes er uheldigt baade at have en meget stor Statsgæld og at afdrage paa en saadan, drives man til den Slutning, at det vilde være godt, om man kunde *undgaa, at en alt for stor Statsgæld opstaar*. Derved kommer man ind paa Tanken om at suge en Del af de ledige Penge op gennem Skatter allerede i første Omgang. Dette vil i Praksis sige gennem en stor Engangsskat, der naturligvis maatte tages hos Formueejerne, som er de eneste, der kan udrede store Beløb paa eengang.

Enhver Løsning har sine Ulemper, og det gælder ogsaa Engangsskatten; men der er visse Ting, der gør, at der lige efter Krigen er saa gode Betingelser for at anvende den, som det meget sjældent er Tilfældet. Det var jo ogsaa i en saadan Situation, at Danmark sidste Gang greb til en lignende Foranstaltning (Bankhæftelsen i 1813); men Forholdene er iøvrigt paa mange Maader forskellige fra dengang, saa man skal ikke gøre for meget ud af Sammenligningen.

Selve den store Pengerigelighed bevirker, at Formueejerne i usædvanlig høj Grad har deres Formuer anbragt likvidt, og man kan derfor vanskeligt tænke sig en Situation, hvor det vil være muligt for dem at indbetale en stor Engangsskat med saa smaa Forstyrrelser som nu.

Dertil kommer, at Krigen har skabt et *Fordelingsproblem*. Visse Dele af Befolkningen har haft stor økonomisk Fremgang,

medens Landet som Helhed er blevet fattigere. Her vil man formentlig ønske at foretage en Udjævning igen, og det bedste Middel hertil maa være en Skat, der fortrinsvis hviler paa de Formuer, som er steget stærkt under Krigen. Ganske vist kunde man, som det er blevet sagt, ogsaa ønske at beskatte dem, der har forbrugt det indtjente; men man maa jo nøjes med at tage, hvor der er noget. Paa den anden Side er det klart, at hvis man ad Beskatningsvejen skal ophæve nogle af de Uligheder, der er opstaaet under Krigen, maa det gøres snart. *Aarlige* Skatter over en længere Aarrække er uegnede hertil, da Krigsformuerne hurtigt kan blive spredt.

Det er i denne Forbindelse en Fordel, at det sikkert i særlig Grad er de ved krigspræget Virksomhed tjente Formuer, der er likvidt anbragt. Den, hvis Formue er flerdoblet paa faa Aar, kan jo ikke have Brug for alle disse Midler i sin Forretning.

Ulempen ved en Engangsskat er bl. a. dette, at Staten mister Indkomst- og Formueskatten af de Formuede, der inddrages. Hvor meget dette betyder, kan ikke siges uden nærmere Undersøgelse. Naar man i denne Forbindelse har henvist til en svensk Beregning, der gaar ud paa, at Sverige ved dette Skattetab vilde miste en stor Del af den Rentebesparelse, der kan opnaas ved Engangsskatten, maa man imidlertid gøre et Par Bemærkninger hertil. For det første er Renten højere i Danmark end i Sverige, og Fordelen ved at undgaa en stor Statsgæld er derfor tilsvarende større. For det andet er den danske Indkomstbeskatning mere lempelig end den svenske, hvorfor Skattetabet vil være mindre her. Det vil maaske undre nogle at se Ordet *lempelig* anvendt i Forbindelse med den danske Indkomstskat; men det maa erindres, at man i Danmark — i Modsætning til næsten alle andre Lande — maa trække sidste Aars Skatter fra i Indtægten, og dette betyder meget for de store Indtægter. Derfor er vor Indkomstskat ikke nær saa progressiv, som den ser ud til. I Sverige maa man kun trække Kommuneskatten fra, og for de store Indtægter er det som bekendt Statskatterne, der vejer mest til.

Ogsaa i andre Henseender er der en stærkere Begrundelse for Engangsskatten her end i Sverige. Saaledes er Pengerige-

ligheden større hos os, fordi vi har finansieret over Nationalbanken, medens Sverige som omtalt i langt højere Grad har anvendt Laan og Skatter. Af samme Grund er de fra Krigsproduktionen stammende Indtægter allerede nu blevet stærkere beskattet i Sverige end i Danmark. Det drejer sig jo overhovedet her om *efter* Krigen at gennemføre noget af det, som de krigsførende og neutrale Lande har gennemført *under* Krigen. Endelig har Sverige nu faaet sit Forsvar i Orden, og det har store *disponible* Valutabeholdninger. Danmark skal derimod efter Krigen bygge Forsvaret op helt fra Grunden, hvad der vil kræve en stor Import, og vi kan trænge til at optage et stort Laan i Udlandet for at faa Importen i Gang. Vor Statsgæld vil derfor sikkert vokse stærkt i den første Efterkrigstid.

Disse Ting har man som Regel forsømt at nævne, naar man her i Landet har henvist til den svenske Debat om Engangsskatten, der har vist en Del Modstand mod denne, selv om der ogsaa er Tilhængere.

Det vil af det foregaaende fremgaa, at man kommer Skattens Formaal nærmest, hvis den særlig paalignes de Formuer, der er steget stærkt. Om man skal indrette den som en ren Formuestigningsafgift eller tillige lægge en vis Afgift paa de Formuer, der ikke er steget, maa afgøres efter en nøjere Undersøgelse. Denne maa ogsaa kunne sige noget om, hvor stor Skatten passende kan gøres. I Sverige har man været inde paa Beløb som 2 eller eventuelt 3 Milliarder Kroner. Den danske Befolkning er jo mindre end den svenske; men til Gengæld er Pengerigeligheden større. Jo længere Krigen varer, des større bør Afgiften formentlig være.

Undertiden har man talt om, at man særlig burde beskatte de Formuer, der var steget paa Grund af egentlig Krigsfortjeneste. Det lader sig dog næppe gøre. Hvis en Mand baade har haft Krigsfortjeneste og mere normal Indkomst, kan man jo ikke sige, hvilken af disse Indkomster der er opsparet og derved blevet til Formue. Det skulde være Krigskonjunkturskattens Opgave at beskatte de egentlige Krigsfortjenester. Desværre er den ikke saa effektiv, som den kunde have været.

Det kan ikke være Opgaven her at gaa nærmere ind paa de praktiske Problemer, som en Engangsskat rejser. De kræver naturligvis en omfattende Undersøgelse. Enkelte Forhold skal dog omtales ganske kort.

Undertiden har man frygtet, at Afgiften paa skadelig Maade skulde forringe Erhvervenes Konsolidering. Der vil efter Krigen være en stærk Trang til Udvidelser, og dertil skal bruges Penge, siger man.

Hvad der skal bruges til Udvidelser, er imidlertid *Materialer*. Kan disse skaffes, vil Penge til fornuftige Udvidelser gerne kunne skaffes ved Laan. Desværre vil det som tidligere omtalt være beskedent, hvad der kan faas af Materialer i de første Aar, saa der er ingen Fare for, at der skal være for faa Penge til at købe dem.

Iøvrigt har Erhvervslivet jo foretaget en stærk Konsolidering under Krigen. Den er tilmed stærkere, end de fleste tror, fordi det højere Prisniveau, vi maa regne med i Fremtiden, endnu ikke har fundet officielt Udtryk i en ny Ejendomsskyldvurdering. Det er dog klart, at hvis Fremtidens Prisniveau bliver f. Eks. 40 pCt. højere end Førkrigstidens, maa ogsaa Ejendomsværdierne blive højere, og da Gælden ikke er vokset af den Grund, vil Ejernes Egenkapital vokse betydeligt.

Hvad specielt Landejendomme vil være værd i Fremtiden, kan man ikke vide, da Eksportforholdene er saa usikre. Alene den Omstændighed, at Lønniveauet sikkert bliver væsentlig højere end før Krigen og Byggeomkostningerne ligesaa, vil imidlertid gøre det nødvendigt at føre en saadan Valutapolitik, at ogsaa Landbrugspriserne bliver højere end dengang. Ellers kan det nemlig ikke betale sig at holde fremmed Arbejdskraft i Landbruget eller at forny Bygningerne, naar de forfalder. Det bemærkes, at der med Lønniveauet ikke tænkes paa de særlig høje Landbrugslønninger, der jo nok vil falde noget igen, men derimod paa Landets almindelige Lønniveau for organiserede Arbejdere. I det lange Løb maa Landbrugslønnen jo dog til en vis Grad bevæge sig parallelt med dette.

Hvis man vælger en Formuestigningsafgift, f. Eks. saaledes, at den er progressiv m. H. t. Stigningsbeløbet eller -procenten, vil de, der har en moderat Formueopgang, naturligvis ikke

komme til at betale saa meget. I Landbruget bliver det i saa Fald de store Brug, der kommer til at betale mest, da det jo især er dem, der har haft gode Tider under Krigen. At lægge Afgiften alene paa de *store* Formuer (uanset, hvor meget de er steget) lader sig ikke gøre, bl. a. fordi Skattetabet derved bliver for stort, da Ejerne af disse Formuer jo i Kraft af Progressionen betaler en stor Indkomst- og Formueskat af den *øverste* Del af deres Formue.

Paa Grund af den store Pengerigelighed vil selve *Indbetalingen* af Afgiften næppe rejse saa store Problemer, som mange tror; men disse Forhold bør iøvrigt undersøges nærmere. Man kan passende tillade, at Afgiften betales i Obligationer, der saa skal modtages til bestemte Kurser. Derved opnaar man ogsaa, at de vanskeligt kan falde under disse Kurser. Frygten for, at Afgiften skulde føre til et stærkt Kursfald, fordi mange blev nødt til at sælge, skulde med denne Metode være ubegrundet. Da der som nævnt vil være en almindelig Tendens til stigende Kurser, saa længe der er Pengerigelighed, vil Staten med Tiden kunne sælge de overtagne Obligationer uden Kurstab.

Værre er det, hvis en Afgiftsyder har det meste af sin Formue anbragt i Ejendomme o. lign. Man skal helst ikke fremtvinge Ejendomssalg i større Omfang; men det er heller ikke nødvendigt. Man kan træffe en saadan Ordning, at de paa-gældende afgiver en Forskrivning for Afgiftsbeløbet med Pantet i Ejendommen, og denne kan saa forrentes og afdrages efter nærmere Aftale med Myndighederne. Der skulde naturligvis kun gives Tilladelse til en saadan Betalingsform efter Undersøgelse i de enkelte Tilfælde.

Som tidligere nævnt har det forhøjede Prisniveau ikke fundet Udtryk i de officielle Ejendomsskyldværdier. En ny Vurdering vil derfor være paa sin Plads. Herved vil det naturligvis ikke være de nuværende Handelsværdier, der uden videre skal lægges til Grund. Man maa søge at finde frem til det, man kunde kalde de fremtidige Normalværdier. Disse vil navnlig afhænge af, i hvilken Højde Prisniveauet skal stabiliseres, og det maa man derfor tage Stilling til med det samme.

Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1943—44. (Fra 1. Oktober 1943 til 30. September 1944).

Af Afdelingschef *H. Hansen.*

Oktober 1943 havde hyppigst Vinde omkring Sydøst og Syd med mildt Vejr. I Maanedens Løb var Temperaturen paa Øerne i Reglen over Normalen, medens den i Jylland oftest var noget under denne i Tiden fra den 8.—17.; særlig mildt var Vejret overalt i Tidsrummet fra den 18.—31., som fik en Gennemsnitstemperatur, der blev ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. Nattefrost forekom enkelte Gange i Tiden fra den 8.—17. paa en Del jydsk Indlandsstationer; men de laveste Temperaturer naaede dog kun nogle faa Steder ned under $-1\frac{1}{2}^{\circ}$. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $1\frac{1}{4}^{\circ}$ og $2\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt.

Nedbøren var rigelig de fleste Steder i det nordlige Jylland og gennemgaaende lille i de øvrige Dele af Landet, navnlig i Sydsjælland, paa Møn og Lolland-Falster, hvor der de fleste Steder kun faldt mellem 10 og 20 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Hjørring og Aalborg Amter ca. 5 pCt. for meget, medens Thisted, Viborg og Ringkøbing Amter fik ca. 10—20 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland ca. 40—65 pCt. for lidt; paa Øerne fik Frederiksborg Amt gennemsnitlig 16 pCt., Københavns og Holbæk Amter ca. 30 pCt., Samsø, Langeland og Sorø Amt ca. 40—45 pCt. og de øvrige Amter ca. 60—70 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 36 mm, normalt 66 mm. Regnen faldt væsentligt i Tiden fra den 2.—6., den 16. og den 20.—23. Nedbørsdagens Antal beløb sig gennemsnitlig til 11, normalt 15; men adskillige Stationer, navnlig paa Øerne, havde dog kun 4—7 Dage med maalelig Nedbør.

Solskinstimernes Antal blev de fleste Steder mellem ca. 5 og 25 pCt. større end normalt. En kortvarig, meget heftig Storm blæste den 22. over en Strækning i Sønderjylland og paa Fyn.

November 1943. I Maanedens to første Tidøgn var Temperaturen i kortere Perioder snart noget over og snart noget under Normalen, i sidste Tidøgn i Reglen noget over denne. Nattefrost forekom de fleste Steder i Indlandet i Jylland og paa de større Øer i Tiden fra den 6.—9. og den 17.—21., medens Kystegnene og Bornholm kun havde Frost i et Par Nætter eller var helt frostfrie; de laveste Temperaturer, der de fleste Steder forekom den 18.—20., naaede i Indlandet i Jylland ned mellem ca. $\div 3^{\circ}$ og $\div 5\frac{1}{2}^{\circ}$ og paa Fyn og Sjælland ned mellem ca. $\div 1\frac{1}{2}^{\circ}$ og $\div 2\frac{1}{2}^{\circ}$. Hele Maanedens Middeltemperatur blev for Landet som Helhed $4,3^{\circ}$, normalt $4,1^{\circ}$.

Vejret var overvejende tørt i Tiden fra den 1.—9. og ret ustadigt med Regn over store Strækninger af Landet paa de fleste Dage i Tiden fra den 10.—30. Maanedens Nedbørsmængde var ret ulige fordelt, men var iøvrigt rigelig i Størstedelen af Landet, især i Jylland, hvor der de fleste Steder faldt over 75 mm og over et større Omraade i Vest- og Sydjylland endog over 100 mm; derimod fik det østlige Sjælland, Møn og Falster kun ca. 35—50 mm; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 67 mm, normalt 53 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Aarhus Amt gennemsnitlig 7 pCt., Sønderjylland 18 pCt., Vejle og Ribe Amter 30—35 pCt. og de øvrige Amter ca. 45—60 pCt. for meget; paa Øerne fik Frederiksborg, Københavns og Præstø Amter ca. 5—10 pCt. for lidt, medens Odense Amt og Langeland fik 4 pCt., Holbæk, Svendborg og Maribo Amter samt Bornholm ca. 15—25 pCt., Sorø Amt 35 pCt. og Samsø 46 pCt. for meget.

Solskinstimernes Antal var paa Lolland-Falster og i Syd-sjælland ca. 5—10 pCt. og paa Fyn, i Sønderjylland og i Syd-jylland ca. 20—25 pCt. større end normalt, medens det i Nord-østsjælland var ca. 10—20 pCt. og i Nordjylland ca. 25 pCt. mindre end normalt. Vinden skiftede flere Gange mellem vest-

lige og østlige Retninger, men blæste dog hyppigst fra Retninger omkring Sydvest og Vest.

December 1943. I Tiden fra den 1.—18. var Temperaturen i kortere Perioder snart under og snart over Normalen, i Resten af Maaneden i Reglen over denne. Frost med stor Udbredelse over Landet indtraf i Tiden fra den 1.—5., den 8.—19., den 25.—26. og den 31., men forekom dog i Reglen kun som Nattefrost; de laveste Temperaturer, der næsten overalt indtraf i Tiden fra den 11.—13., naaede i Indlandet gennemgaaende ned mellem $\div 6^\circ$ og $\div 11^\circ$ i Jylland og ned mellem ca. $\div 3^\circ$ og $\div 8^\circ$ paa Øerne. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{4}^\circ$ og $\frac{3}{4}^\circ$ højere end normalt.

Nedbøren var gennemgaaende lille, især i det østlige Jylland, i Egnene omkring Storebælt og paa de sydlige Øer samt paa en Strækning i det nordøstlige Sjælland, hvor der kun faldt ca. 15—25 mm. I Sammenligning med Normalen fik de jyske Amter og Sønderjylland fra ca. 35 til 60 pCt., Bornholm gennemsnitlig 33 pCt., Maribo Amt, de sjællandske og fynske Amter ca. 50—55 pCt. og Samsø og Langeland ca. 65 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 29 mm, normalt 58 mm. Nedbøren faldt væsentligt i Tiden fra den 19.—30.; i Maanedens første Tidøgn faldt der vel paa adskillige Dage spredte Smaabyger; men de daglige Nedbørsmængder var i Reglen smaa.

Solskinstimernes Antal var omtrent normalt paa Lolland-Falster og gennemgaaende mellem 45 og 90 pCt. større end normalt i de øvrige Dele af Landet. Vinden skiftede nogle Gange mellem vestlige og østlige Retninger, men blæste dog hyppigst fra Horisontens vestlige Halvdel.

Januar 1944 havde Vinde overvejende omkring Vest med *meget mildt Vejr*. Temperaturen var i Maanedens Løb over Normalen paa hver Dag, undtagen den 4. og 5., der gennemsnitlig blev ca. 1° — $2\frac{1}{2}^\circ$ for kolde; Temperaturens Afvigelse fra Normalen var ofte meget betydelig paa de milde

Dage; hele *Maanedens Middeltemperatur* blev derfor *usædvanlig høj*; for Landet som Helhed blev den $3,4^{\circ}$, normalt $0,1^{\circ}$, den højeste Middeltemperatur for Landet som Helhed i Januar siden 1925, da den var $3,5^{\circ}$. Frost forekom forholdsvis sjældent og oftest kun som Nattefrost; denne havde ret stor Udbredelse over Landet den 1., den 4.—6. og den 10.—13. og paa Øerne tillige den 17.—18.; Frosten var gennemgaaende strengest den 5.—6. og den 11.—13., da de laveste Temperaturer de fleste Steder i Indlandet naaede ned mellem ca. $\div 6^{\circ}$ og $\div 11^{\circ}$ i Jylland og ned mellem ca. $\div 3^{\circ}$ og $\div 6^{\circ}$ paa Øerne.

Vejret var meget ustadigt med Nedbør over store Strækninger af Landet paa mange Dage, især i Tiden fra den 1.—14. og den 19.—28.; Nedbørsdagens Antal var gennemsnitlig 20, normalt 14; paa nogle Dage i Maanedens første Halvdel var Regnen adskillige Steder blandet med Sne, ellers faldt Nedbøren udelukkende som Regn. Nedbørmængden var noget ulige fordelt, men var iøvrigt stor næsten overalt, især i Vest- og Midtjylland, hvor der over store Omraader faldt noget over 100 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Viborg og Ringkøbing Amter ca. 120 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland ca. 60—90 pCt. for meget; paa Øerne fik Præstø og Maribo Amter ca. 25—30 pCt. og de øvrige Amter, Lange-land og Samsø ca. 40—60 pCt. for meget; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 72 mm, normalt 44 mm.

Solskinstimernes Antal blev de fleste Steder ca. 10—20 pCt. større end normalt. I Maanedens første Tidøgn og i Tiden fra den 23.—28. herskede der ofte stærke Vinde over store Strækninger af Landet.

Februar 1944. Det milde Vejr, der herskede i Januar, fortsattes ca. 14 Dage ind i Februar, og paa adskillige Dage i Maanedens første Tidøgn var Døgnmidlerne af Temperaturen endog mellem $3\frac{1}{2}^{\circ}$ og 7° højere end normalt; i Maanedens sidste Halvdel var Temperaturen snart lidt under og snart lidt over Normalen uden særlig kolde eller særlig milde Dage. Frost forekom ofte om Natten, medens det i Reglen var Tø-

vejr om Dagen, undtagen i Tiden fra den 17.—20., da der adskillige Steder herskede Frost i hele Døgnet; de laveste Temperaturer, der især forekom den 21.—23. og den 27.—29., naaede i Indlandet gennemgaaende ned mellem ca. $\div 6^{\circ}$ og $\div 11^{\circ}$ i Jylland og ned mellem ca. $\div 3^{\circ}$ og $\div 6^{\circ}$ paa Øerne. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem ca. $\frac{3}{4}^{\circ}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt.

Nedbørsmængden var lille og beløb sig gennemgaaende kun til 10—25 mm; nogle mindre Omraader i Nordvest- og Midtjylland og i den sydlige Del af Sønderjylland samt Bornholm fik dog ca. 25—40 mm; Landet som Helhed fik gennemsnitlig 18 mm, normalt 34 mm. I Sammenligning med Normalen fik iøvrigt Bornholm gennemsnitlig den normale Nedbør, medens de jyske Amter og Sønderjylland fik ca. 35—55 pCt. og Amterne paa Øerne ca. 40—60 pCt. for lidt. Den væsentligste Del af Nedbøren faldt som Regn i Maanedens første Tidøgn; i Resten af Maaneden faldt der vel af og til spredte Sne- og Sludbyger; men disse gav kun ringe Nedbør.

Solskinstimernes Antal blev de fleste Steder ca. 10—25 pCt. større end normalt. Vinden blæste i første Tidøgn overvejende fra Sydvest og Vest, i Resten af Maaneden hyppigst fra Retninger mellem Nordvest og Nordøst.

Marts 1944 havde Vinde overvejende omkring Vest, Nordvest og Nord og hyppigt *Nattefrost*. Temperaturen var i Tiden fra den 1.—6. og i sidste Tidøgn oftest noget under Normalen og fra den 7.—20. i Reglen noget over denne; Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder nogle faa Tiendedele Grader lavere end normalt. Nattefrosten forekom især i Tiden fra den 1.—10., den 14.—17., den 21.—25. og den 29.—31., og de laveste Temperaturer, der næsten overalt indtraf i Tiden fra den 1.—7. og den 30.—31., naaede de fleste Steder i Indlandet i Jylland og paa Sjælland ned mellem ca. $\div 5^{\circ}$ og $\div 10^{\circ}$, paa Fyn og Lolland-Falster ned mellem ca. $\div 4^{\circ}$ og $\div 5^{\circ}$ og paa Bornholm ned til ca. $\div 2\frac{1}{2}^{\circ}$ — $3\frac{1}{2}^{\circ}$.

Nedbøren beløb sig de fleste Steder til ca. 25—45 mm; flere

mindre Omraader, især i Jylland, fik dog lidt over 50 mm og et Omraade i Egnen omkring Aakirkeby ca. 75—80 mm; Landet som Helhed fik gennemsnitlig 35 mm, normalt 41 mm. I Sammenligning med Normalen fik iøvrigt i Jylland Aarhus Amt gennemsnitlig 5 pCt. for meget, medens Hjørring og Aalborg Amter fik 25—30 pCt., Thisted Amt 42 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland 5—15 pCt. for lidt; paa Øerne fik Bornholm gennemsnitlig 46 pCt. og Langeland 15 pCt. for meget, medens Maribo og Odense Amter fik ca. 25 pCt. og de øvrige Amter ca. 10—20 pCt. for lidt. Nedbøren faldt væsentligt den 1. og 2. og i Tiden fra den 10.—31. og jævnligt som Sne eller Slud; men de daglige Nedbørsmængder var ofte smaa.

Solskinstimernes Antal blev de fleste Steder ca. 5—15 pCt. større end normalt.

April 1944 fik for Landet som Helhed en Middeltemperatur paa $6,1^{\circ}$, normalt $5,5^{\circ}$. Temperaturen var i Maanedens første 8 Dage under Normalen og paa dens øvrige Dage som oftest noget over denne. Nattefrost med stor Udbredelse forekom i Tiden fra den 1.—3. og den 6.—8. og mange Steder i Indlandet tillige den 19.; de laveste Temperaturer, der næsten overalt forekom den 1. og 2., naaede paa de fleste Indlandsstationer i Jylland ned mellem ca. $\div 4^{\circ}$ og $\div 8^{\circ}$ og ned mellem ca. $\div 3\frac{1}{2}^{\circ}$ og $\div 6^{\circ}$ paa Øerne.

Nedbøren var gennemgaaende lille; den beløb sig de fleste Steder i Jylland til ca. 15—40 mm, paa Fyn til ca. 25—35 mm, paa Sjælland og Lolland-Falster til ca. 10—25 mm og paa Bornholm til ca. 10—15 mm; Landet som Helhed fik gennemsnitlig 28 mm, normalt 40 mm. I Sammenligning med Normalen fik Bornholm gennemsnitlig 64 pCt., Maribo Amt og de sjællandske Amter ca. 30—55 pCt., de fynske Amter, Samsø og Sønderjylland ca. 15 pCt. og de jyske Amter fra 20 til 50 pCt. for lidt. Over større Omraader af Landet faldt der Nedbør den 1., den 4.—5., den 10.—12., den 14.—17., den 22.—25. og den 30.; men de daglige Nedbørsmængder var ofte smaa. I Begyndelsen af Maaneden faldt Nedbøren mange Steder som Sne eller Slud, paa de øvrige Nedbørsdage som Regn.

Solskinstimernes Antal var de fleste Steder i Nærheden af det normale. I Maanedens to første Tidøgn skiftede Vinden ofte mellem østlige og vestlige Retninger; i dens sidste Tidøgn var Vinde omkring Vest og Nordvest de fremherskende; den 22. og 28. herskede der over store Strækninger af Landet haard Blæst eller Storm, der mange Steder foraarsagede Sandflugt og Jordfygning.

Ma j 1944 indeholdt et Par kølige og et Par varme Perioder; i Tiden fra den 1.—9. og fra den 15.—26. var Temperaturen saaledes i Reglen under Normalen og i Tiden fra den 10.—14. og den 27.—31. over denne; særlig kolde, ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — 5° koldere end normalt, var den 5.—7., den 15. og den 22.—25.; særlig varme, ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — 6° varmere end normalt, var den 12.—13. og den 28.—30.; hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem ca. $\frac{3}{4}^{\circ}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt. Nattefrost forekom et Par Gange paa de fleste Indlandsstationer i Jylland og paa enkelte Indlandsstationer paa de større Øer i Tiden fra den 5.—9. og enkelte Steder den 16. og den 23.—24.

Nedbøren var noget ulige fordelt, men var iøvrigt stor i Størstedelen af Landet, naar undtages Vendsyssel og den sydlige Halvdel af Sønderjylland, hvor den de fleste Steder var noget mindre end Normalen; i Sammenligning med denne fik i Jylland Hjørring Amt gennemsnitlig 14 pCt. og Sønderjylland 7 pCt. for lidt, medens Viborg, Ringkøbing og Vejle Amter fik ca. 65—85 pCt. og de øvrige Amter ca. 25—50 pCt. for meget; paa Øerne fik Bornholm gennemsnitlig 118 pCt., Præstø og Maribo Amter og Langeland ca. 70—85 pCt., Holbæk Amt 3 pCt. og de øvrige Amter 20—55 pCt. for meget; Landet som Helhed fik gennemsnitlig 59 mm, normalt 42 mm. Regnen faldt væsentlig i de kølige Tidsrum, nemlig den 1.—7., den 14.—15., den 17.—19. og den 22.—25.; i Dagene fra den 5.—7. var den mange Steder blandet med Sne.

Solskinstimernes Antal blev gennemgaaende ca. 5—15 pCt. mindre end normalt. Vinden blæste hyppigst fra Retninger omkring Vest og Nordvest.

Juni 1944 havde hyppigst *køligt og ustadigt Vejr*. Vejret var saaledes køligt i Tiden fra den 1.—17. og den 22.—25. med Døgnmidler af Temperaturen, der oftest var 2° — 4° lavere end normalt, og kun i Dagene fra den 18.—21. og den 26.—30. var Temperaturen over Normalen og Døgnets Maksimumstemperatur over 20° ; Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{2}^{\circ}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt.

Vejret var, som omtalt, ustadigt med Regn over store Strækninger af Landet i Tiden fra den 2.—17., den 22.—23., den 26.—27. og den 29. Regndagenes Antal var gennemsnitlig 16, normalt 10; adskillige Steder, især i Jylland, faldt der Regn paa 20—24 Dage. *Maanedens Regnmængde var stor* i Størstedelen af Landet, navnlig i Jylland, hvor der over flere mindre Omraader endog faldt over 100 mm; Landet som Helhed fik gennemsnitlig 72 mm, normalt 47 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Thisted Amt gennemsnitlig 145 pCt., Hjørring Amt 129 pCt., Aalborg og Viborg Amter 102 pCt., Ringkøbing Amt 87 pCt., de øvrige Amter ca. 55—70 pCt. og Sønderjylland 43 pCt. for meget; paa Øerne fik Bornholm gennemsnitlig 78 pCt., Holbæk og Odense Amter ca. 65—70 pCt., Københavns Amt 4 pCt. og de øvrige Amter ca. 25—35 pCt. for meget. Torden forekom den 6.—9., den 13.—15. og den 22.—30., og Uvejrene havde flere Gange stor Udbredelse over Landet.

Solskinstimernes Antal blev i Jylland og paa Fyn gennemgaaende ca. 20—30 pCt. og paa Sjælland og Lolland-Falster ca. 5—15 pCt. mindre end normalt. Vinden skiftede jævnlige Retning, men blæste dog hyppigst fra Retninger omkring Vest, Sydvest og Syd.

Juli 1944 fik en Middeltemperatur, der de fleste Steder var mellem $\frac{3}{4}^{\circ}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. I Maanedens første Tidøgn var Temperaturen i Reglen over Normalen, og Afvigelserne fra denne var som oftest meget betydelige, navnlig i *Tidsrummet fra den 3.—9.*, i hvilket *Døgnmidlerne af Temperaturen gennemsnitlig var ca. 6° højere end normalt og de daglige Maksimumstemperaturer oppe paa ca. 24° — 32° .* I

Resten af Maaneden var Temperaturen hyppigst noget under Normalen i Tiden fra den 11.—25. og noget over denne i Tiden fra den 26.—31.

Regnmængden for Maaneden var ulige fordelt, men var iøvrigt lille i *Størstedelen af Landet*, især over nogle Omraader i Vestjylland, i Nordfyn og i Egnene omkring Roskilde og Nysted, hvor der kun faldt mellem 15 og 25 mm; et Par mindre Omraader i Egnen omkring Hobro og Mariager og ved Langelandsbæltet fik derimod noget over 100 mm; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 47 mm, normalt 64 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Aalborg Amt gennemsnitlig 10 pCt. for meget, medens Hjørring, Viborg og Randers Amter fik 10—20 pCt. og de øvrige Amter og Sønderjylland ca. 35—50 pCt. for lidt; paa Øerne fik Langeland gennemsnitlig 38 pCt. for meget, medens Svendborg, Sorø, Frederiksborg og Maribo Amter og Bornholm fik ca. 20—25 pCt. og de øvrige Amter og Samsø ca. 35—50 pCt. for lidt. *Regndagenes Antal* var gennemsnitlig *kun 8*, medens det normale Antal er 13. Over større Strækninger af Landet faldt der Regn i Tiden fra den 9.—16. og den 27.—31.; men de daglige Regnmængder var ofte smaa; den væsentligste Del af Nedbøren faldt mange Steder først henimod Maanedens Slutning.

Solskinstimernes Antal blev normalt i Vendsyssel, ca. 5—10 pCt. større end normalt i Nordøstsjælland og ca. 5—15 pCt. mindre end normalt i de øvrige Dele af Landet. I Tiden fra den 1.—9. og den 26.—31. var Vinden hyppigst sydøstlig eller østlig og i Tiden fra den 10.—25. oftest sydvestlig, vestlig eller nordvestlig.

August 1944 var usædvanlig varm, tør og solrig. Temperaturen var næsten hver Dag over Normalen, og Afvigelserne fra denne var ofte meget betydelige; *Tidsrummet fra den 1.—12. blev saaledes gennemsnitlig $3\frac{1}{2}^{\circ}$ og Tidsrummet fra den 17.—28. gennemsnitlig $4\frac{3}{4}^{\circ}$ varmere end normalt; de daglige Maksimumstemperaturer naaede i Reglen op over 20° og paa adskillige Dage op mellem 25° og 30° . Maanedens Middeltemperatur blev derfor usædvanlig høj, for Landet som*

Helhed 18,5°, den højeste Middeltemperatur i August, siden det meteorologiske Stationsnet blev oprettet her i Landet i 1874; den hidtil højeste Middeltemperatur i August var 17,9° i 1911 og 1939. I København (ved Landbohøjskolen) blev Maa-nedens Middeltemperatur 19,5°, hvilket her er den højeste Middeltemperatur i August siden 1846, da den var 20,7°.

Nedbøren var usædvanlig lille de fleste Steder, i Jylland navnlig over en Strækning i Vendsyssel, i Midt- og Østjylland og over en Strækning i Sønderjylland, paa Øerne navnlig over en Strækning paa Fyn og i Vest-, Nord- og Sydøstsjælland, hvor der kun faldt mellem 10 og 25 mm; enkelte Stationer i Horsens—Give Egnen og i København fik i hele Maa-neden kun 4—8 mm; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig kun 29 mm, den mindste Nedbør i August siden 1899, da der gennemsnitlig faldt 27 mm; Normalnedbøren er 80 mm. I Sammenligning med Normalen fik iøvrigt i Aar de jyske Amter og Sønderjylland fra ca. 55 til 85 pCt. og Amterne paa Øerne, Langeland og Samsø fra ca. 45 til 70 pCt. for lidt.

Over større Strækninger af Landet faldt der Regn — ofte som mindre Tordenbyger — i Tiden fra den 8.—11., den 17., den 20.—21. og den 28.—31. *Nedbørsdagens Antal* beløb sig gennemsnitlig kun til 7, normalt 15; mange Stationer havde endog kun 2—4 Dage med maalelig Nedbør.

Solskinstimernes Antal var usædvanlig stort, næsten overalt mellem 270 og 310; det blev gennemgaaende 20—40 pCt. større end normalt. Vinden skiftede flere Gange mellem vestlige og østlige Retninger, men blæste dog hyppigst fra Horisontens vestlige Halvdel; haard Blæst forekom flere Steder den 14. og 29.

September 1944 var *usædvanlig regnrig*; i næsten hele Jylland og Størstedelen af Fyn og Sjælland faldt der over 100 mm Regn og over et stort Omraade i Vest-, Midt- og Sydjylland og i den vestlige Del af Sønderjylland mellem 150 og 200 mm; mindst Regn, ca. 50—75 mm, faldt der gennemgaaende i den sydlige Del af Præstø Amt, paa Møn og Lolland-Falster; for Landet som Helhed faldt der gennemsnitlig 109 mm, nor-

malt 57 mm; i September 1935 var Nedbøren dog noget større end i Aar, nemlig for Landet som Helhed 120 mm. I Sammenligning med Normalen fik i Aar i Jylland Aarhus og Ringkøbing Amter ca. 145—150 pCt., Viborg Amt 126 pCt. og de øvrige Amter fra 90 til 107 pCt. for meget; paa Øerne fik Bornholm, Maribo og Præstø Amter og Langeland ca. 40—50 pCt., de fynske Amter og Sorø Amt ca. 75—85 pCt. og de øvrige sjællandske Amter og Samsø 100—130 pCt. for meget. *Vejret var meget ustadigt* med Regn over Størstedelen af Landet paa næsten hver Dag i Tiden fra den 1.—10. og den 23.—30.; i det mellemliggende Tidsrum faldt der endvidere Regn mange Steder den 16. og 20. Regnmængder over 20 mm maaltles adskillige Steder i Jylland den 1., 3., 5. og 8. og mange Steder paa Sjælland den 26. *Nedbørsdagenes Antal var gennemsnitlig 19*, medens det normale Antal er 13. I Tiden fra den 13.—23. var Vinden ofte sydøstlig eller østlig, i de øvrige Dele af Maanedens overvejende sydvestlig eller vestlig.

Temperaturen var i Maanedens Løb snart noget under og snart noget over Normalen; i Tiden fra den 1.—13. var den oftest noget under og i Resten af Maanedens oftest noget over denne; den længste sammenhængende kølige Periode, den 7.—13., blev gennemsnitlig ca. $1\frac{1}{2}^{\circ}$ koldere end normalt og den længste sammenhængende milde Periode, den 14.—23., gennemsnitlig lidt over $1\frac{1}{2}^{\circ}$ varmere end normalt; de laveste Nattertemperaturer, der de fleste Steder forekom Nætterne til den 13. eller 29., naaede i Indlandet gennemgaaende ned mellem ca. 1° og 5° . Maanedens Middeltemperatur blev for Landet som Helhed $12,6^{\circ}$, normalt $12,3^{\circ}$.

Solskinstimernes Antal blev i Jylland og paa Fyn ca. 15—20 pCt. mindre end Normalen og de fleste Steder paa Sjælland og Lolland-Falster ca. 5—10 pCt. større end denne.

I efterfølgende Tabeller er der i *Tabel 1 for hver Maaned i Landbrugsaaret 1943—44 opført Middeltemperaturens Afvigelse fra Normalen*, saavel for de 5 Grupper, hvori Landet sædvanlig inddeles i klimatisk Henseende, som for hele Landet og Bornholm, hvis Temperaturforhold undertiden kan afvige

noget fra de øvrige Landsdeles. For Landet som Helhed blev Landbrugsaarets Middeltemperatur $8,3^{\circ}$ eller $0,8^{\circ}$ højere end normalt; i Landbrugsaalet 1942—43 var Middeltemperaturen $8,9^{\circ}$.

Som tidligere omtalt havde Oktober hyppigst mildt Vejr, navnlig i Tidsrummet fra den 18.—31., der gennemsnitlig blev $3\frac{1}{2}^{\circ}$ mildere end normalt; i Tiden fra den 8.—17. var Temperaturen i Jylland dog oftest noget under Normalen, og lettere Nattefrost forekom enkelte Gange i Indlandet. I November var Temperaturen i de to første Tidøgn i kortere Perioder snart noget over og snart noget under Normalen, af og til med Nattefrost i Indlandet, og noget lignende var Tilfældet i Tiden fra den 1.—18. December; sidste Tidøgn i November og December havde derimod mildt Vejr og sjældent Nattefrost.

I Efteraalet 1943 indfandt første Nattefrost sig paa 3 særlig udsatte jyske Stationer Nætterne til den 27. og 28. September; paa en Del jyske Indlandsstationer og en enkelt fynsk Station indtraf den første Nattefrost i Tiden fra den 8.—17. Oktober og paa de øvrige Indlandsstationer i Jylland og paa Indlandsstationerne paa de større Øer gennemgaaende i første Tidøgn i November, paa Bornholm, de mindre Øer, enkelte Kyststationer i Jylland og nogle Kyststationer paa Øerne i Tiden fra den 17.—20. November eller den 3.—4. December. Middeldatoen for første Efteraarsfrost er i Indlandet ca. 5.—10. Oktober i Jylland, ca. 15.—20. Oktober paa de større Øer og i Begyndelsen af November i Kystegnene og paa de mindre Øer.

Det milde Vejr, der begyndte den 19. December, holdt sig gennem hele Januar og en halv Snes Dage ind i Februar, fra-regnet en mindre Afbrydelse den 4. og 5. Januar; i dette langvarige, milde Tidsrum var de daglige Temperaturafvigelser fra Normalen ofte store og Nattefrost forholdsvis sjælden; hele Tidsrummet fra den 19. December til den 10. Februar fik en Middeltemperatur, der gennemsnitlig blev noget over $3\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. Sidste Halvdel af Februar og de første 6 Dage i Marts havde hyppigst Temperatur lidt under Normalen og Frost næsten hver Nat; fra den 7.—20. Marts var Vejret

Tabel 1.

Temperaturens Afvigelse fra Normalen.

(Celsius.)

	1943					1944					Alle 12 Maanedes		
	Oktober	November	December	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli		August	September
Vestjylland	+ 1,4	+ 0,3	+ 0,5	+ 3,6	+ 0,9	+ 0,2	+ 0,5	- 1,4	- 1,1	+ 0,8	+ 3,0	0,0	+ 0,7
Østjylland	+ 1,9	+ 0,4	+ 0,3	+ 3,1	+ 1,0	- 0,2	+ 0,6	- 1,0	- 0,9	+ 1,2	+ 3,4	+ 0,5	+ 0,9
Fyn	+ 1,7	0,0	+ 0,5	+ 3,2	+ 1,1	- 0,2	+ 0,7	- 0,8	- 1,0	+ 1,1	+ 3,5	+ 0,2	+ 0,8
Sjælland	+ 2,0	+ 0,2	+ 0,5	+ 3,4	+ 1,6	- 0,3	+ 0,5	- 0,8	- 0,8	+ 1,3	+ 3,4	+ 0,6	+ 1,0
Lolland-Falster	+ 1,6	0,0	+ 0,4	+ 3,4	+ 1,2	- 0,7	+ 0,5	- 0,9	- 0,9	+ 0,8	+ 3,0	+ 0,2	+ 0,7
Danmark	+ 1,7	+ 0,2	+ 0,4	+ 3,3	+ 1,2	- 0,2	+ 0,6	- 1,0	- 0,9	+ 1,0	+ 3,3	+ 0,3	+ 0,8
Bornholm	+ 1,7	+ 0,2	+ 0,9	+ 2,6	+ 1,0	- 0,1	+ 0,6	- 0,5	- 0,2	+ 2,0	+ 4,0	+ 0,5	+ 1,1

gennemgaaende ret mildt, hvorimod Maanedens sidste Tidøgn hyppigst havde temmelig koldt Vejr, ofte med Nattefrost og Nedbør i Form af Sne eller Slud, og det samme var Tilfældet de første 8 Dage i April; i Resten af April var Temperaturen som oftest noget over Normalen; men Frost forekom dog mange Steder i Indlandet Natten til den 19. og enkelte Steder Natten til den 30. — Maj indeholdt to kølige Perioder med ustadigt Vejr, fra den 1.—9. og den 15.—26., og to kortvarige varme Perioder med overvejende tørt Vejr, fra den 10.—14. og den 27.—31. Nattefrost forekom et Par Gange i Indlandet i Jylland og nogle Steder paa de større Øer i Tiden fra den 5.—9. og enkelte Steder den 16. og den 23.—24.

Sidste Nattefrost indtraf i Aar i Kystegnene gennemgaaende den 8.—9. April og de fleste Steder paa de større Øer den 19. April, enkelte Steder dog den 30. April; paa Indlandsstationerne i Jylland og paa nogle mere udsatte Stationer paa Fyn og Sjælland forekom sidste Nattefrost den 7.—9. Maj eller den 16. Maj, paa særlig udsatte jyske Indlandsstationer dog først den 23.—24. Maj. Middeldatoen for sidste Foraarsfrost er iøvrigt i Indlandet ca. 10. Maj i Jylland, ca. 1. Maj paa Fyn og Sjælland og ca. 15.—20. April paa Lolland-Falster og i Kystegnene. Af Sommermaanederne havde Juni oftest køligt og ustadigt Vejr med mange Regnvejrskdage og forholdsvis lidt Solskin, og kun Dagene fra den 18.—21. og den 26.—30. havde varmt Vejr og daglige Maksimumstemperaturer over 20°. Det varme Vejr i Slutningen af Maaneden vedvarede en halv Snes Dage ind i Juli og udgjorde Sommerens første Varmeperiode; særlig varme var Dagene fra den 3.—9. med en Gennemsnits-temperatur ca. 6° højere end Normalen og daglige Maksimumstemperaturer mellem ca. 24° og 32°; i Resten af Juli var Temperaturen noget under Normalen i Tiden fra den 11.—25. og noget over denne i Slutningen af Maaneden. August var, som omtalt, usædvanlig varm, tør og solrig; de daglige Maksimumstemperaturer naaede som Regel op over 20° og paa adskillige Dage op mellem 25° og 30°. I den regnrige September var Vejret ret mildt fra den 14.—23. og oftest temmelig køligt i de øvrige Dele af Maaneden, især fra den 7.—13. Den absolut

Tabel 2.

	Frostdage		Nedbørsdage		Taaedage		Fugtighedsgrad %		Skydsøkke (0-10)	
	1943-44	Normal	1943-44	Normal	1943-44	Normal	1943-44	Normal	1943-44	Normal
Oktober 1943	0,3	3	11	15	7	6	88	86	6,1	6,6
November "	7	10	16	14	4	6	90	88	7,5	7,2
December "	17	16	12	15	8	9	91	90	6,7	7,8
Januar 1944	9	21	20	14	10	11	91	90	7,5	7,4
Februar "	21	21	9	11	3	9	87	89	7,2	7,0
Marts "	22	18	14	13	8	9	86	87	6,4	6,6
April "	6	7	10	12	6	6	82	80	6,1	5,7
Maj "	0,8	1	13	11	5	4	80	75	6,0	5,2
Juni "	"	"	16	10	2	2	82	74	6,6	5,2
Juli "	"	"	8	13	3	2	79	77	5,9	5,6
August "	"	"	7	15	1	2	78	81	4,6	5,9
September "	"	0,2	19	13	1	3	85	83	6,1	5,4
Alle 12 Maaneder	83	97	155	156	58	69	85	83	6,4	6,3

højeste Temperatur, der maalttes her i Landet i Landbrugsaaet, var $33,2^{\circ}$ (den 8. Juli og den 20. August), den absolut laveste $\div 13,3^{\circ}$ (den 12. December).

Tabel 2 indeholder for Landet som Helhed *Antallet af Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skydækket*, beregnet som Gennemsnit af Observationer fra ca. 30 Stationer. Som Tabellen viser, forekom Frost forholdsvis sjældent i Oktober, November og Januar og hyppigt i Marts, men dog i Reglen kun som Nattefrost; hele Landbrugsaaet havde ca. 15 pCt. færre Frostdage end normalt. Antallet af Nedbørsdage i hele Landbrugsaaet blev omtrent normalt; i Oktober, December, Februar og April var Antallet noget under det normale og i *Juli* og især i *August meget lille*, medens det var stort i Januar, Juni og September. Luftens Fugtighedsgrad var forholdsvis høj i Maj og Juni og forholdsvis lav i August; Skydækket var forholdsvis stort i Maj, Juni og September og forholdsvis lille i December og August.

Tabel 3 viser *Nedbørsmængden i Millimeter for hvert Amt* o. s. v. I hele Landbrugsaaet fik Danmark gennemsnitlig 601 mm Nedbør, hvilket er 25 mm eller 4 pCt. mindre end normalt. Af de forskellige Landsdele fik Ringkøbing Amt den største Nedbør med gennemsnitlig 824 mm (125 mm for meget) og Præstø Amt den mindste med gennemsnitlig 468 mm (98 mm for lidt); den næststørste Nedbør havde Viborg Amt med 739 mm (101 mm for meget). I Sammenligning med Normalen fik i Jylland Randers Amt 1 pCt., Hjørring og Thisted Amter 7 pCt., Aalborg Amt 11 pCt., Viborg Amt 16 pCt. og Ringkøbing Amt 18 pCt. for meget, medens Aarhus Amt fik 1 pCt., Vejle og Ribe Amter 3 pCt. og Sønderjylland 9 pCt. for lidt; paa Øerne fik Bornholm gennemsnitlig 2 pCt. for meget og Langeland den normale Nedbør, medens Samsø, Holbæk, Sorø og Frederiksborg Amter fik 4—6 pCt., de fynske Amter og Maribo Amt 10—12 pCt. og Københavns og Præstø Amter 15—17 pCt. for lidt.

Tabel 3

Nedbør.

(Millimeter.)

		1943			1944										
		Oktober	November	December	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September*	Alle 12 Maanedes	
Østerrig	Amt	74	83	34	73	13	27	26	37	103	49	22	111	652	
Østerrig	"	74	104	38	102	19	26	25	58	98	35	39	117	735	
Østerrig	"	63	107	41	114	26	41	28	80	86	31	39	168	824	
Østerrig	"	34	88	37	91	23	39	31	63	80	34	27	153	700	
Østerrig	Amt	56	81	40	100	18	38	25	79	92	55	24	131	739	
Østerrig	"	67	86	34	75	15	27	20	55	91	66	28	108	672	
Østerrig	"	38	78	22	76	14	35	33	50	72	55	23	107	603	
Østerrig	"	35	63	26	85	18	44	29	68	81	42	15	143	649	
Østerrig	"	35	79	32	94	18	39	34	75	81	34	19	130	670	
Østerrig		31	67	16	55	9	32	30	39	51	34	34	100	498	
Østerrig	Amt	23	53	28	66	14	31	34	65	74	29	26	94	537	
Østerrig	"	22	63	25	65	15	36	34	60	61	48	30	96	555	
Østerrig		32	47	18	58	17	45	29	72	67	83	34	73	575	
Østerrig	Amt	38	50	23	56	13	29	25	36	71	40	23	98	502	
Østerrig	"	32	58	25	56	13	29	23	53	59	49	25	90	512	
Østerrig	"	46	43	25	60	18	32	17	49	62	49	27	123	551	
Østerrig	"	37	42	23	55	12	30	17	46	50	34	30	105	481	
Østerrig	"	19	42	22	51	15	31	25	66	63	39	22	73	468	
Østerrig	Amt	19	56	22	52	16	29	23	75	58	53	39	70	512	
Østerrig		61	96	38	95	20	33	28	60	92	38	32	137	730	
Østerrig		46	77	31	86	17	37	28	65	83	50	21	124	665	
Østerrig		27	71	40	82	28	42	36	43	76	47	28	135	655	
Østerrig		27	58	22	61	14	36	32	59	64	49	31	91	544	
Østerrig		34	47	24	56	14	30	21	50	61	42	25	98	502	
Østerrig		19	56	22	52	16	29	23	75	58	53	39	70	512	
Danmark:															
Østerrig		36	67	29	72	18	35	28	59	72	47	29	109	601	
Østerrig		66	53	58	44	34	41	40	42	47	64	80	57	626	
Østerrig		-45	+26	-50	+64	-47	-15	-30	+40	+53	-27	-64	+91	-4	
Østerrig		22	66	36	60	31	51	13	74	64	41	26	80	564	

Som omtalt var Nedbøren gennemgaaende lille i Oktober, især i Sydøstsjælland, paa Møn og Falster; i det nordlige Jylland faldt der dog rigelig Nedbør de fleste Steder; i de to sidste Tidøgn i November var Vejret ustadigt og Nedbøren rigelig, undtagen i det østlige Sjælland, paa Møn og Falster; i *December var den overalt lille*, for Landet som Helhed kun Halvdelen af den normale; til Gengæld fik den meget milde og ustadige *Januar Maaned stor Nedbør*, for Landet som Helhed endog 64 pCt. mere end normalt. De følgende 3 Maaneder — Februar, Marts og April — var derimod nedbørsfattige, navnlig Februar og April, der for Landet som Helhed fik henholdsvis 47 pCt. og 30 pCt. for lidt Nedbør; i de 3 Maaneder tilsammen fik Landet som Helhed 30 pCt. og de forskellige Amter gennemgaaende fra ca. 20—45 pCt. for lidt, naar undtages Bornholm, der kun fik 7 pCt. for lidt, da Nedbøren her var stor i Marts (Tabel 4).

Maj og Juni havde derimod gennemgaaende stor Nedbør; i disse 2 Maaneder tilsammen fik Thisted, Ringkøbing og Viborg Amter ca. 85—90 pCt., Bornholm 97 pCt. og Landet som Helhed 47 pCt. for meget (Tabel 4); i *Maj var Nedbøren stor*, undtagen i Sønderjylland og Vendsyssel, der fik henholdsvis 7 pCt. og 14 pCt. for lidt; Viborg, Ringkøbing og Maribo Amter fik i denne Maaned ca. 85 pCt., Bornholm endog 118 pCt. og Landet som Helhed 40 pCt. mere end normalt; i *Juni var Nedbøren navnlig stor i Jylland*, hvor der over store Omraader faldt mere end det dobbelte af Normalen. I Juli var Nedbøren ulige fordelt, men iøvrigt lille i Størstedelen af Landet; det regnede forholdsvis sjældent, de daglige Regnmængder var ofte smaa, og den væsentligste Del af Nedbøren faldt mange Steder først henimod Maanedens Slutning.

I den usædvanlige varme og solrige August Maaned var, som omtalt, *Regndagenes Antal meget lille* og *Regnmængden usædvanlig lille de fleste Steder*; Landet fik som Helhed kun 36 pCt. og Aarhus og Vejle Amter knap 20 pCt. af den normale Regnmængde; i hele Tidsrummet fra 1. Juli til 31. August fik Landet som Helhed 76 mm Regn, normalt 144 mm; flere Omraader fik kun mellem 40 og 50 mm og et Par Strækning-

Tabel 4.

		Nedbør.									(Millimeter.)		
		Febr.-April incl.			Maj + Juni			Juli + August			April-Septbr. incl.		
		1944 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.	1944 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.	1944 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.	1944 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.
Hjørring	Amt	66	105	-37	140	88	+59	71	144	-51	348	326	+ 7
Thisted	"	70	126	-44	156	84	+86	74	147	-50	372	334	+11
Ringkøbing	"	95	125	-24	166	89	+87	70	152	-54	432	350	+23
Ribe	"	93	127	-27	143	94	+52	61	160	-62	388	370	+ 5
Viborg	Amt	81	115	-30	171	89	+92	79	147	-46	406	334	+22
Aalborg	"	62	109	-43	146	88	+66	94	142	-34	368	322	+14
Randers	"	82	111	-26	122	84	+45	78	138	-43	340	315	+ 8
Aarhus	"	91	120	-24	149	93	+60	57	152	-62	378	346	+ 9
Vejle	"	91	129	-29	156	94	+66	53	153	-65	373	355	+ 5
Sønderjylland		106	133	-20	119	99	+20	75	163	-54	365	374	- 2
Samsø		71	95	-25	90	76	+18	68	124	-45	288	279	+ 3
Odense	Amt	79	115	-31	139	87	+60	55	134	-59	322	314	+ 3
Svendborg	"	85	121	-30	121	92	+32	78	140	-44	329	328	0
Langeland		91	110	-17	139	86	+62	117	131	-11	358	307	+17
Holbæk	Amt	67	97	-31	107	77	+39	63	131	-52	293	293	0
Sorø	"	65	101	-36	112	81	+38	74	130	-43	299	296	+ 1
Frederiksborg	"	67	104	-36	111	87	+28	76	148	-49	327	327	0
København	"	59	106	-44	96	86	+12	64	138	-54	282	313	- 7
Præstø	"	71	104	-32	129	84	+49	61	136	-55	288	305	- 6
Maribo	Amt	68	109	-38	133	88	+51	92	134	-31	318	309	+ 3
Bornholm		95	102	- 7	138	70	+97	67	122	-45	298	284	+ 5
Danmark		81	115	-30	131	89	+47	76	144	-47	344	330	+ 4

ger — mellem Horsens og Give og mellem Odense og Bogense — endog kun mellem 30 og 40 mm. September havde til Gengæld *mange Regnvejrsgage og usædvanlig stor Nedbør*, for Landet som Helhed 109 mm, hvilket er 52 mm eller 91 pCt. mere end normalt.

I hele Tidsrummet April—September inkl. fik Landet som Helhed 344 mm Nedbør, eller 4 pCt. mere end normalt; i Jyl-

land fik i dette Tidsrum Sønderjylland gennemsnitlig 2 pCt. for lidt, medens Viborg og Ringkøbing Amter fik 22—23 pCt., Aalborg Amt 14 pCt. og de øvrige Amter fra 5 til 11 pCt. for meget; paa Øerne fik Præstø og Københavns Amter 6—7 pCt. for lidt og Frederiksborg, Holbæk og Svendborg Amter den normale Nedbør, medens Sorø Amt gennemsnitlig fik 1 pCt., Maribo og Odense Amter og Samsø 3 pCt., Bornholm 5 pCt. og Langeland 17 pCt. for meget (Tabel 4). — Nedbøren faldt som Sne eller Slud paa nogle Dage i første Halvdel af Januar, i de to sidste Tidøgn i Februar og ret jævnlgt i Marts; men Sneen faldt som oftest kun i smaa Mængder og smeltede ret hurtigt; det længste Tidsrum med Snedække paa Markerne var de fleste Steder den 10.—13. Januar.

Tabel 5 viser Vindhypigheden i Procent i de enkelte Maaneder og hele Landbrugsaaet; dette fik et lille Overskud paa 4 pCt. af sydvestlige og vestlige Vinde tilsammen og et tilsvarende Underskud af østlige, sydlige og nordvestlige Vinde. I Oktober var Vinde omkring Sydøst og i Februar Vinde omkring Nordøst betydelig hyppigere end normalt, medens i Ok-

Tabel 5. Vindhypighed for hele Landet. (Procent.)

		N	NØ	Ø	SØ	S	SV	V	NV	Stille
Oktober	1943	1	1	10	37	18	17	10	4	2
November	"	4	9	11	10	14	23	18	9	2
December	"	9	9	7	7	10	18	22	16	2
Januar	1944	3	1	1	2	6	27	40	19	1
Februar	"	14	23	16	6	2	10	15	13	1
Marts	"	17	10	3	3	3	14	25	22	3
April	"	7	6	12	21	8	12	18	13	3
Maj	"	9	10	6	6	4	12	26	22	5
Juni	"	6	7	7	12	16	19	20	9	4
Juli	"	5	7	12	13	6	13	24	14	6
August	"	6	8	9	17	10	16	18	10	6
September	"	2	3	9	16	8	30	22	8	2
Alle 12 Maaneder ..		7	8	9	12	9	18	21	13	3
Normal (40 Aar)		7	8	11	12	10	16	19	14	3

tober vestlige, nordvestlige og nordlige Vinde og i Februar sydøstlige, sydlige og sydvestlige Vinde var forholdsvis sjældne. I December og Januar forekom til Gengæld Vinde fra Horisontens vestlige Halvdel, i Marts vestlige, nordvestlige og nordlige Vinde og i Maj vestlige og nordvestlige Vinde forholdsvis hyppigt. I November og April var Vindfordelingen i Nærheden af den normale; kun forekom i November de sydvestlige Vinde og i April de sydøstlige Vinde lidt hyppigere end normalt. Juni fik et Overskud paa 19 pCt. af de sydvestlige, sydlige og sydøstlige Vinde tilsammen og Juli og August hver et Overskud paa 13 pCt. af de sydøstlige, østlige og nordøstlige Vinde tilsammen, væsentligt paa de vestlige, nordvestlige og nordlige Vindes Bekostning. September havde forholdsvis hyppigt Vinde omkring Sydvest og Vest.

Tabel 6 indeholder *Solskinstimernes Antal* for hver Maaned og hele Landbrugsaaaret, endvidere det samlede Antal i Tidsrummet April—September inkl. tillige med nogle Normalværdier, der for de forskellige Stationer er beregnet som Middelværdier af Solskinsregistreringerne i de sidste 25—30 Aar (for Hald, Askov og Maribo dog kun i 14—18 Aar). I Oktober fik, som omtalt, de fleste Steder mellem 5 og 25 pCt., i Januar og Februar mellem 10 og 25 pCt. og i Marts mellem 5 og 15 pCt. mere Solskin end normalt; i November blev Antallet af Solskinstimere i Nordøstsjælland ca. 10—20 pCt. og i Nordjylland ca. 25 pCt. for lille, medens det paa Fyn, i Sønderjylland og Syddanmark blev ca. 20—25 pCt. og i Sydsjælland og paa Lolland-Falster ca. 5—10 pCt. for stort. I December havde Lolland-Falster omtrent det normale Solskin og de øvrige Dele af Landet mellem 45 og 90 pCt. mere end normalt. April havde gennemgaaende omtrent det normale Solskin, medens *Forsommeren*, Maj og Juni, var *forholdsvis solfattig*; i Maj fik saaledes de fleste Steder ca. 5—15 pCt., og i Juni fik Sjælland og Lolland-Falster 5—15 pCt. og Fyn og Jylland 20—30 pCt. for lidt Solskin.

I Juli havde Vendsyssel det normale Solskin, Nordøstsjælland 5—10 pCt. mere end normalt og de øvrige Dele af Landet

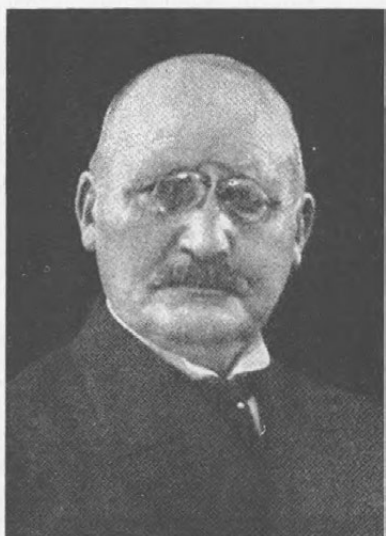
5—15 pCt. for lidt. *August* havde, som omtalt, *usædvanlig meget Solskin, gennemgaaende 20—40 pCt. mere end normalt*; i September var Antallet af Solskinstimer i Jylland og paa Fyn ca. 15—20 pCt. mindre end Normalen og de fleste Steder paa Sjælland og Lolland-Falster ca. 5—10 pCt. større end denne. I hele Tidsrummet April—September inkl. havde Nordøstsjælland ca. 5 pCt. flere og de øvrige Dele af Landet gennemgaaende fra 3 til 10 pCt. færre Solskinstimer end normalt.

DØDSFALD

FORPAGTER J. WILLUMSEN, ANHOF

Efter nogen Tids Svagelighed døde Forpagter *J. Willumsen*, Anhof, den 20. September, 96 Aar gammel, og dermed har et virksomt Liv og en smuk Landmandsgerning fundet sin Afslutning.

Forpagter J. Willumsen var født paa Samsø den 13. Juli 1848 som Søn af Købmand Willum Jensen. Det var dog ikke Han-

Forpagter *J. Willumsen*.

delen, men Landbruget, der tiltrak ham, havde hans særlige Interesse og vandt hans Kærlighed. Det blev Landmandsgerningen, han gennem et langt Liv og længere, end det bliver de fleste beskaaret, viede sine Kræfter.

Det var karakteristisk for Willumsen, at han vilde til Bunds i, hvad han havde med at gøre, og derfor tilegnede han sig en grundig og omhyggelig saavel praktisk som teoretisk Uddannelse, inden han begyndte som selvstændig praktisk Landmand. Han behøvede ikke at have andre til at fortælle sig, hvor-

ledes Arbejdet skulde gøres. Han havde lært det fra Bunden af og vidste god Besked dermed. Mange unge kunde lære noget af dette. Det er en af de første Betingelser for at blive

en god Arbejdsgiver og en forstaaende Læremester, som Willumsen var det.

Efter sin praktiske Uddannelse, toaarigt Kursus paa Næsgaard Agerbrugsskole og dernæst Forvalter paa flere store Gaarde forpagtede han i 1885 Anhof, som han gennem næsten to Menneskealdre drev med stor Dygtighed, først som Forpagter og fra 1916 som Ejer, indtil han for et Par Aar siden afhændede den, idet han dog til sin Død havde betinget sig at blive boende paa Gaardens smukke Hovedbygning.

Anhof blev hurtig under Willumsens Ledelse drevet frem til en Mønstergaard, og han var anset som en af det fynske Landbrugs mest betydelige praktiske Landmænd. Forpagter Willumsen hørte til de Landmænd, som gennem Fagtidsskrifter og Fagmøder fulgte med i de Fremskridt og Oplysninger, der ad forsøgsmæssig og anden Vej blev stillet til Raadighed for den praktisk dygtige Landmand. Gennem sin grundige og solide Dømmekraft, sit Initiativ og sin store Viljekraft forstod han paa eksempelverdigg Maade at tage det bedste af det nye i Brug og nyttiggøre det i sin smukke Landmandsbedrift.

Han var en dygtig og alsidig Planteavlsmænd, men som den kyndige og forretningsmæssigt dygtige Landmand, han var, forsømte han ikke Husdyrbruget, idet han havde et ydedygtigt Husdyrhold af saavel Heste, Kvæg som Svin, og igennem en meget lang Aarrække var Anhof et meget kendt Avlscenter for Yorkshiresvin. Det var derfor kun naturligt, at Anhof blev et søgt Lærested. Mange unge Landmænd fra alle Egne af Landet har faaet deres praktiske Uddannelse hos Forpagter Willumsen, og de vil sikkert nu ved hans Død mindes ham som den dygtige Læremester og smukke Personlighed, han var i hele sin Færd.

De unges Dygtiggørelse til Landbrugsgerningen laa Forpagter Willumsen stærkt paa Sinde, og det er betegnende, at han var Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Lærlingeudvalg fra 1905—1937. Endvidere var han særdeles virksom ved Iværksættelsen af Selskabets Uddannelse af Husholdningselever i 1920, og Medlem af Udvalget derfor fra 1920—1936.

Helt op i sin høje Alder havde han sine Aandsevner i Behold, og til det sidste svigtede han sjældent Delegeretmøder og Fagmøder, paa hvilke han ofte tog Ordet og ud fra sit rige Fond af Erfaringer kort og koncist fremsatte sin Mening om de Spørgsmaal, der var til Behandling, og altid paa en Maade, som tjente Landbruget i dets Arbejde og Anseelse.

Forpagter Willumsen var først og fremmest en fremragende, dygtig, praktisk Landmand og har som saadan i overvejende Grad udfoldet sin Dygtighed og betydelige Evner indenfor sin smukke og alsidige Bedrift paa Anhof og gjort det paa en saadan Maade, at det var et Eksempel til Efterfølgelse.

Det kunde ikke undgaas, at han gennem Aarene af sine Kaldsfæller blev betroet en Række offentlige Hverv, som han dog aldrig tragtede efter og oftest helst ønskede sig fritaget for, hvis de ikke havde Tilknytning til Landbruget. Han var saaledes Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad fra 1903—1937 og Medlem af forskellige af Selskabets Udvalg, navnlig tagende Sigte paa Ungdommens Dygtiggørelse. Tillige var han gennem en Aarrække Næstformand for Fyens Stifts patriotiske Selskab og Formand for dettes Planteavlsudvalg, ligesom han var Dommer ved fynske Dyrskuer. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for Dansk Frøavls-Kompagni og Markfrøkontoret (Trifolium), Formand for Bankraadet for Banken for Nyborg og Omegn, Medlem af Bestyrelsen for Fyns Konservesfabrik, Medlem af Bestyrelsen for Fyns Stifts Landbrugstidende fra dets Oprettelse i 1907 til 1942 m. m.

Forpagter Willumsens betydeligste Livsgerning var helt igennem helliget Landbruget, hvis gode Udvikling og bedste Traditioner han var i nøje Pagt med og arbejdede for. Ved sin helt igennem redelige Færd og smukke menneskelige Egenskaber vil det Minde, Forpagter Willumsen efterlader sig som den gode danske Mand, han var, blive bevaret med Respekt og Taknemmelighed blandt Kaldsfæller og Venner.

N. Peter Poulsen.

FRØAVLER JENS HVIDBERG

Det blev meddelt i Radioen Fredag Aften den 3. November, at Frøavler *Jens Hvidberg* var død paa sin Gaard ved Struer. Hermed er en af Landets bedste Mænd gaet bort, en Mand som Samfundet i sin Helhed og Landbruget i Særdeleshed er stor Tak skyldig. Jens Hvidberg var en af de Mænd, der gjorde Danmark større derigennem, at han fik to Straa til at vokse, hvor der før kun voksede et. Det kendtes saavel indenfor den snævre Grænse: Gimsing Sogn ved Struer, hvor hans Manddomsgerning faldt, som ud over Landet, hvor Frugterne af hans Arbejde kom til at virke.

Jens Hvidberg fødtes den 13. Maj 1868 i Sdr. Lem i Salling i et Landhaandværkerhjem. Der var en stor Børneflokk, og Flid og Nøjsomhed maatte være Ledetraaden i den daglige Gerning, om det hele skulde gaa rundt.

J.H. fik sin Oplæring ved Landbruget og Gartneriet, blandt andet var han hos flere af de Gartnere, som dengang drev lidt Handel med Markfrø ved Siden af Gartneriet. Vel nok derigennem blev hans Interesse for Avl og Handel med Frø vakt. Det var jo en almindelig Opfattelse dengang, at vi ikke havde Betingelser her i Landet for Avlen, og saa at sige alt blev importeret. Da J. H. i 1893 blev Gartner hos Godsejer, senere Landstingsmand *P. Olutsen*, Qvistrup ved Struer, fik han dog ham overtalt til, at de i Kompagni skulde prøve, om det kunde lykkes at avle Frø. Resultatet blev saa gunstigt paa den ene Td. Land, der blev ofret for Forsøget, at J. H. kunde faa Raad til en Vinters Ophold

Frøavler *Jens Hvidberg*.

paa Askov Højskole i Vinteren 1894. I Sommeren 1894 blev den ene Td. Land forøget til 3, og i 1895 til 8, for endelig i 1896 at blive til 18.

Men allerede i 1895 havde Hvidberg med Støtte fra 3 Gaardmænd erhvervet en lille Ejendom paa 17 Td. Ld. i Ejsing ved Vinderup til Grundlag for Avlen. Forholdene var imidlertid ikke gode og Udenomsbekvemmelighederne meget primitive. Det blev derfor et vældigt Skridt fremad, da han tre Aar senere, i 1898, uden Kaution og uden Udbetaling kunde købe den 138 Td. Ld. store Gaard „Pajbjerg“ i Borbjerg Sogn ved Holstebro; her var store Bygninger og tilstrækkelig Jord at arbejde med.

Det viste sig imidlertid, at Nattefrosten til Tider kunde være ødelæggende herinde i Midten af Jylland, og Jorden var heller ikke saa ensartet, som ønskelig. I Tiden omkring Aarhundredskiftet var det nemlig ikke alene Frøavlens, der stod paa Programmet, men et begyndende Forædlingsarbejde paa Grundlag af Dyrkningsforsøg var ved at begynde, foranlediget ved Forsøgsleder *Helwegs* Arbejde paa at faa oprettet Avlscentre for Rodfrugtstammer. I dette Arbejde blev Hvidberg inddraget fra første Begyndelse, men hertil var Pajbjergs Jorder ikke velegnede, og i 1906 blev Gaarden solgt og en anden købt i Gimsing ved Struer. Her paa „Hunsballe“ blev saa det grundlæggende Arbejde med Pajbjerg Rodfrugtstammerne udført. I 1908 blev der her opført Pakhus med Renseri og Tørreri, det sidste havde Hvidberg under Rejser i Tyskland erfaret var nødvendigt for under alle Forhold at faa gode spiredygtige Kvaliteter af Roefrø.

Frøavlsvirksomheden bredte sig imidlertid ud over de nærmeste Omraader. I 1899 var Hvidberg saaledes blevet Medinteressent i Forpagtningen af Nyborg Avlsgaard, og i 1908 blev der, efter Tilskyndelse af Frøavlere paa Skelskøregnen, erhvervet en Gaard ved Skelskør, hvor der indrettedes Frørenseri til Behandling af Kontraktavlens fra denne gode Frøavlsegn.

Saa kom Krigsaarenes hektiske Periode med Udvidelser af alle bestaaende Virksomheder og Grundlæggelser af en hel Del nye. Avlscentret „Pajbjerg“, som Virksomheden dengang

hed, gik heller ikke upaavirket ud heraf. Pakhuset ved Hunsballe blev snart for lille, og den 1. August 1918 blev et stort nyt og moderne indrettet Pakhus indviet i Holstebro. Gaarden „Særkjær“ lige uden for Byen blev købt som Forsøgsgaard og til Bolig for Avlslederen. Ligeledes blev Afdelingen i Skel-skør for lille til Betjening af det store Antal Avlere, der meldte sig under Højkonjunkturerne. Der stiftedes da i 1918 et særskilt Aktieselskab: Frøavlscentret „Pajbjerg“ med Hjemsted i Slagelse, hvor et Pakhus blev købt til Frørenseri. Et temmeligt stort Pakhus var i Forvejen bygget i Eskildstrup paa Falster, og den 400 Td. Ld. store Gaard: „Idagaard“ ved Slagelse blev erhvervet med det Formaal for Øje at indrette den som Hovedcentret for Forædlingsarbejdet.

Med Fredsslutningen i 1918 indtraadte imidlertid helt ændrede Forhold for Frøavlens. Rammerne for „Pajbjerg“-Virksomhederne var vel ogsaa blevet større, end Afsætningsmulighederne for det avlede Frø betingede. I 1920 blev da den sjællandske Afdeling samt Navnet „Pajbjerg“ solgt til Danske Landboforeningers Frøforsyning i Roskilde, og Holstebroafdelingen tog Navneforandring til „Frøavlscentret Hunsballe“.

Hvad der her er opregnet som Hovedpunkterne i Hvidbergs Virksomhed, gengiver kun de nøgne Fakta for det, der udadtil har gjort hans Navn mest kendt, men det vilde være en ensidig Bedømmelse af hans Betydning, hvis kun dette blev nævnt. Men denne anden Side af hans Virke unddrog sig Offentlighedens Kundskab alt for ofte til, at den kan klarlægges helt. Hvidberg var en beskeden Mand, der ikke tragtede efter offentlig Anerkendelse, og derfor ikke stillede sine Gerninger frem til Beskuelse. Først maa der imidlertid peges paa den store Betydning, han har haft for Landbrugets Fremgang paa hans nærmeste Hjemegn alene gennem det Eksempel, han viste. Dernæst maa nævnes som endnu mere betydningsfuldt for det danske Landbrug som Helhed, den Betydning hans Planteforædlingsvirksomhed har haft. Først det Arbejde, han selv udførte paa sin Gaard „Hunsballe“, og senere fortsatte gennem de to Virksomheder, han har grundlagt: Pajbjergfonden i 1920 og senere Virksomheden ved Antvorskov ved Slagelse. Dernæst maa nævnes den Støtte, han i mange Tilfælde har ydet til land-

økonomiske Formaal. Som en Paaskønnelse for den Del af hans Virke modtog han i 1931 Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs største Sølvbæger. Jens Hvidbergs Interesser indskrænkede sig imidlertid ikke til landøkonomiske Foretagender alene. Gamle, syge og fattige Mennesker havde altid hans Bevaagenhed, og Landets kulturelle og religiøse Liv nød godt af hans Gavmildhed.

Med den Virksomhed, Jens Hvidberg havde, kunde det ikke undgaas, at han blev en meget velstaaende Mand. Han tjente imidlertid ikke Pengene for deres Skyld alene. Faa forstod vel som han Betydningen af Ordene: „Adel forpligter“. Faa har set saa meget paa det fælles bedste, som han gjorde. Derom vidner alene de to store Gaver, han har givet det danske Samfund: Pajbjergfonden, som han stiftede i 1920 til Støtte for dansk Planteforædling og andre almene Formaal, og Idagaardfonden, som han stiftede i 1940 til Understøttelse af kirkelige og almene Formaal, tilsammen Gaver til Samfundet paa ca. $\frac{1}{2}$ Million Kroner. Som Belønning for denne Indsats for det almene Vel blev Hvidberg tildelt Ridderkorset. Det turde dog være et Spørgsmaal, om denne Hædersbevisning har gjort større Indtryk paa ham, i hvert Fald saa man ham aldrig skilte med Titlen.

Et virksomt Liv er hermed afsluttet, en Adelsmand er gaaet bort. Vi, der er betroet at føre hans Gerning videre, vil ved at gøre dette i Arbejdsomhed og Trofasthed mod de Idealer, der altid var hans Ledestjerne, sætte ham det bedste Minde.

J. S. Fruergaard.

PROFESSOR, DR. PHIL. AUGUST MENTZ

Med Professor, Dr. phil. A. Mentz, der døde den 6. November i en Alder af næsten 77 Aar, er en af de bedste Kendere af dansk Flora gaaet bort.

Professor Mentz var født den 5. December 1867 i Gilleleje, hvor Faderen var Købmand. Der var her rig Lejlighed til at dyrke de botaniske Interesser, og Grunden blev lagt til den videnskabelige og pædagogiske Indsats paa dette Omraade, som Professor Mentz gennem et langt Liv øvede.

Efter sin Eksamen virkede Mentz først en halv Snes Aar som Lærer, indtil han i 1899 knyttedes til Det danske Hedeselskab som Botaniker. Han kom her til særlig at beskæftige sig med Mose- og Engvæsenet, og næppe nogen anden sad inde med en tilsvarende Viden om disse Jordtypers botaniske Forhold. Denne Viden har man i høj Grad draget Nytte af ved Opdyrkningen af Moser og Enge. Der er Grund til her at nævne Vildmosernes Opdyrkning.

I Perioden fra 1911—23 var Mentz tillige Leder af Hedeselskabets moseindustrielle Afdeling, hvor hans Arbejde, ikke mindst under forrige Verdenskrig, fik stor Betydning.

Lærergerningen laa godt for Professor Mentz. Det var derfor naturligt, at det i 1923 blev ham, der overtog Professoratet i Systematisk Botanik ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole efter Professor, Dr. phil. C. Ostenfeld. Som Lærer var han fremragende, og mange tænker med Glæde tilbage paa hans Forelæsninger og Eksaminationer.

Professor A. Mentz har foruden sin Doktorafhandling: Studier over danske Mosers recente Vegetation (1912) udgivet adskillige meget ansete videnskabelige og litterære Arbejder, f. Eks. *Danske Græsser* (1902) og *Naturfredning i Danmark* (1909). Sammen med C. H. Ostenfeld udarbejdede han 4. Bind af *Billeder af Nordens Flora* (1901—07) og *Planteverdenen i Menneskets Tjeneste* (1906), og sammen med Knud Jessen 4. Bind af *Vilde Planter i Norden* (1937—39).

Professor Mentz's store Indsigt blev taget i Brug paa forskellige Omraader. Han blev saaledes i 1928 Medlem af Frøkontrolkommissionen og var fra 1935 til sin Død dens Formand. Men ogsaa uden for det strengt faglige havde man Bud efter Professor Mentz. Han var fra 1925 Formand for Naturfredningsraadet og fra 1926 for Landsforeningen Den personlige Friheds Værn, og alle disse Opgaver gik Professor Mentz meget stærkt op i.

Ved Professor Mentz's Død er en frugtbringende Gerning afsluttet. Alle de, som han gennem sit omfattende Arbejde kom i Forbindelse med, vil bevare Mindet om ham i Taknemmelighed.

C. A. N.

Litteratur.

Foreløbig Oversigt over Landbrugets Driftsresultat i Regnskabsaaret 1943—44.

68. Meddelelse fra Det landøkonomiske Driftsbureau.

Den som sædvanlig med stor Interesse imødesete Meddelelse fra Det landøkonomiske Driftsbureau om Landbrugets Driftsresultat foreligger nu. I Lighed med tidligere Aar er denne foreløbige Oversigt udarbejdet paa Grundlag af 200 Regnskaber, d. v. s. ca. en Femtedel af det Antal Landbrugsregnskaber, Bureauet venter at faa stillet til Raadighed for 1943—44.

Af de benyttede Regnskaber stammer 119 fra Jylland og 81 fra Øerne. Af de 200 Landbrug er 32 under 10 ha, 128 har 10—50 ha og 40 har over 50 ha med en Gennemsnitsstørrelse paa henholdsvis 6,7, 25,7 og 97,4 ha.

Det gode Høstaar i 1943, hvor der avledes ca. 10,5 Mill. Afgrødeenheder mere end i 1942, har præget Landbrugets økonomiske Driftsresultat. Stigningen falder ganske overvejende paa Hø og Græsning, hvorfor det ogsaa er Indtægterne fra Husdyrholdet, der i særlig Grad har medvirket til Bedringen af det økonomiske Resultat. Skelner man mellem de enkelte Landsdele, er Fremgangen størst i Jylland, hvis Høstudbytte var endog særdeles tilfredsstillende paa Grund af rigelig Nedbør de fleste Steder i Forsommeren.

Det gode Høstudbytte har ikke blot dannet Grundlaget for en større Produktion end Aaret før, men har ogsaa medført en Forøgelse af Besætningerne. Foruden Høstudbyttet er ogsaa Prisforholdene bestemmende for Bruttoudbyttets Størrelse, men disse har ligget ret fast i Regnskabsaaret. For Landbrugsprodukter under ét andrager Stigningen kun ca. 1 pCt. Flæskeprisen og Prisen paa Heste steg dog ca. 8 pCt., men opvejes delvis af et Prisfald paa Slagtekøer og Frøafgrøder med henholdsvis ca. 5 og 25 pCt. Den væsentligste Forøgelse af Driftsomkostningerne falder paa Arbejds lønningerne.

Bruttoudbyttet er i Gennemsnit for alle Ejendomme steget med 187 Kr. pr. ha eller 18,4 pCt.

De 186 Kr. heraf stammer fra Husdyrprodukterne. Svineholdet og Mælkesalget har bidraget til Stigningen med henholds-

Bruttoudbytte i Kr. pr. ha.

	Produkter fra					Ialt 1943-44	Ialt 1942-43
	Plante-avlen	Kvæg- holdet	Svine- holdet	Andre Husdyr	Forskelligt		
Øerne.....	374	604	273	98	55	1404	1241
Jylland	167	509	260	99	34	1069	865
Under 10 ha	113	759	458	204	97	1631	1383
10-50 "	229	533	259	89	37	1147	956
Over 50 "	430	427	133	42	18	1050	924
Alle 200 Brug 1943-44 ...	251	548	265	99	42	1205	—
De samme Brug 1942-43 .	253	468	173	85	39	—	1018

vis 92 og 75 Kr. pr. ha, hvilket skyldes den større Produktion i Forbindelse med Stigning i Prisen paa Flæsk og Skummetmælk. Indtægter ved Kvægsalg samt fra Heste- og Fjerkræhold er steget med 5-7 Kr. pr. ha for hver især.

Fremgangen i Bruttoudbytte har været størst i Jylland med 204 Kr. mod 163 Kr. pr. ha for Øerne. Forskellen skyldes for en væsentlig Del, at Høstudbyttet i 1942 var ringe i Jylland.

Driftsomkostningerne er ogsaa steget, men dog kun med 118 Kr. pr. ha eller 14,4 pCt. Stigningen fordeler sig ret jævnt paa de forskellige Omkostningsgrupper. Dog har den været ca. 30 pCt. for indkøbte Fodermidler og ca. 17 pCt. for Arbejds lønninger. Driftsomkostningerne er steget lidt stærkere paa Øerne end i Jylland, hvilket for saa vidt virker overraskende, som Jylland har haft langt den største Stigning i Bruttoudbyttet.

Nettoudbyttet af den gældfri Ejendom er et Maal for Driftsresultatet og fremkommer som Forskellen mellem Bruttoudbytte og Driftsomkostninger. Udtrykket „gældfri

Driftsomkostninger i Kr. pr. ha.

	Legemligt Arbejde	Driftslederløn	Kraftfoder	Kunstgødning	Andre Vareindkøb	Øvrige Omkostninger	Ialt 1943—44	Ialt 1942—43
Øerne	424	114	121	33	136	270	1098	976
Jylland.....	307	84	73	31	132	204	831	715
Under 10 ha.....	578	102	181	26	214	287	1388	1196
10—50 „.....	321	100	77	31	124	223	876	762
Over 50 „.....	284	79	69	41	99	210	782	708
Alle 200 Brug 1943—44 .	355	96	92	32	134	230	939	—
De samme Brug 1942—43	304	87	70	38	113	209	—	821

Ejendom" anvendes, fordi Renteudgiften i denne Forbindelse ikke medregnes som Driftsomkostning. Nettoudbyttet er altsaa det Beløb, der bliver tilbage til Forrentning af den samlede Landbrugskapital.

Nettoudbyttet er i Gennemsnit steget med 69 Kr. pr. ha fra 197 til 266 Kr. Ved at sætte Nettoudbyttet i Forhold til Landbrugskapitalen faas Forrentningsprocenten.

Tidligere benyttede man to forskellige Størrelser som Udtryk for Landbrugskapitalen (se Omtalen af den foreløbige Oversigt for 1942—43, Tidsskrift for Landøkonomi 1943, S. 662), men nu er der heldigvis kun en, nemlig den investerede Landbrugskapital = den gennemsnitlige Handelsværdi i de sidste 20 Aar. Denne Størrelse er et ganske godt Udtryk for Kapitalanbringelsen i en Landbrugsejendom, og det er den, der bør danne Grundlag for Beregningen af Forrentningsprocenten.

For alle Brug er den gennemsnitlige Forrentningsprocent beregnet til 8,7 pCt. mod 6,5 pCt. i 1942—43. For Øerne og Jylland er den praktisk taget lige høj, hvorimod der er stor Afvigelse inden for de forskellige Ejendomsstørrelser, hvilket fremgaar af efterfølgende Tabel.

Ser man paa Aarets Driftsresultat, maa det for de mindre Brugs Vedkommende siges at have været tilfredsstillende, og for Bønderbrugene og navnlig de større Gaarde maa Aaret betegnes som endog særdeles godt. Den ret store Forskel i For-

Samlet Oversigt over Driftsresultatet.

	Kr. pr. ha				Forrentningsprocent af investeret Kapital	
	Brutto-udbytte	Drifts-omkostninger	Nettoudbytte af gældfri Ejendom		1943-44	1942-43
			1943-44	1942-43		
Øerne	1404	1098	306	265	8,7	7,6
Jylland	1069	831	238	150	8,8	5,6
Under 10 ha.....	1631	1388	243	187	5,5	4,3
10-50 „	1147	876	271	194	9,3	6,7
Over 50 „	1050	782	268	216	11,2	9,1
Alle 200 Brug 1943-44.....	1205	939	266	—	8,7	—
De samme Brug 1942-43..	1018	821	—	197	—	6,5

rentningsprocenten for de forskellige Brugsstørrelser skyldes bl. a., at de mindre Brug p. Gr. a. Begrænsningen i Adgangen til Indkøb af Kraftfoder ikke har kunnet naa den helt store Husdyrproduktion, som er af særlig Betydning for Husmandsbrugets Økonomi. For de større Gaarde har Frøavlens og andre Handelsafgrøder været stærkt medvirkende til det gode økonomiske Resultat.

Det er værd at fremhæve den Betydning, som Aarets Høst-udbytte har for det økonomiske Resultat i Landbruget. Under normale Forhold, hvor den indenlandske Avl kun udgjorde en — omend ret væsentlig — Del af Grundlaget for Produktionen, vilde Udsvingene i Høstens Størrelse ikke i samme Grad paavirke det økonomiske Resultat. En lille Høst vilde blot medføre en større Import af Korn og Foderstoffer. Ganske vist vilde et mindre Høstudbytte medføre en mindre Bruttoindtægt, men Nedgangen vilde dog delvis blive udlignet gennem den Fortjeneste, som Oparbejdelsen af de indførte Raastoffer til forædlede Husdyrprodukter kunde give.

I disse Aar, hvor der ikke er større Chancer for at bøde paa et svigtende Høstudbytte ved Import og derved formindske Indtægtsnedgangen, maa man være forberedt paa de store Udsving i Forrentningsprocenten. Det er værd at lægge Mærke til, at det bedre økonomiske Resultat kun i meget ringe Ud-

strækning skyldes højere Priser, men derimod det særdeles gode Høstudbytte.

Man har Lov at haabe paa en god Høst som Grundlag for en stor Produktion ogsaa i de kommende Aar, men man maa — som foran antydet — være forberedt paa, at f. Eks. en Tørkeperiode paa et uheldigt Tidspunkt i Forbindelse med Jordens manglende Gødningskraft fuldstændig kan ændre Billedet. Et enkelt daarligt Høstaar vil sætte dybe Spor i Landbrugets Økonomi — ikke blot med øjeblikkelig Virkning, men ogsaa paa længere Sigt, ifald den nødvendiggør en større Besætningsreduktion.

C. A. N.

Danske Landbrugskandidater 1944.

Der er med visse Mellemrum blevet udarbejdet Fortegnelser over danske Landbrugskandidater, og det er nu 16 Aar siden, sidste Fortegnelse udkom. Der er i den forløbne Aarrække kommet et stort Antal nye Kandidater til, og allerede inden Krigens Begyndelse havde Foreningen af danske Landbrugskandidater planlagt Udarbejdelsen af en ny Landbrugskandidatfortegnelse. Forskellige Forhold bevirkede imidlertid, at man først i 1943 for Alvor kunde gaa i Gang med Opgaven.

Den nu foreliggende Fortegnelse omfatter alle Landbrugskandidater, der er dimitteret til og med 1943, ialt 2346. Udarbejdelsen er foretaget af Foreningens Sekretær, Landbrugskand. *Alfred Larsen*. I Mod-sætning til tidligere Fortegnelser er der i den Udstrækning, det har været muligt, medtaget Billeder af de paagældende, som omtales.

Oplysningerne om hver enkelt er saa fyldige, som man med Rette venter det i en Fortegnelse af denne Art. Der angives saaledes foruden Fødselsdag og -aar, Fødested, tillige Oplysninger om den skolemæssige Uddannelse, Dimissionsaar, tidligere og nuværende Beskæftigelse, samt nuværende Stilling og Adresse.

Størst Interesse i Bogen har givetvis Landbrugskandidaterne selv, men dens mange Oplysninger kan være til Nytte ogsaa for andre, der paa den ene eller anden Maade har Forbindelse med den Virksomhed, som Landbrugskandidater udøver paa vidt forskellige Omraader.

Bogen er indbundet i et smukt og holdbart Bind, saaledes som en Haandbog bør være, og det kan anbefales alle, der har Interesse eller Brug for dens Oplysninger, at anskaffe den. Prisen er 22 Kr.

C. A. N.

DIREKTØR E. BJELLE FYLDTE 50 AAR DEN 24. NOVEMBER

Det hører til Sjældenhederne, at en Mands Virke omtales i „Tidsskrift for Landøkonomi“, medens han er i Live; endnu sjældnere naar Manden er „Udlænding“ (svensk) og tilmed „kun“ fylder 50.

Hvad berettiger nu til denne Undtagelse? Først og fremmest, hvad vi i Landhusholdningsselskabet skylder ham som den store Læremester vedrørende Bogudgivervirksomhed paa Landbrugets Omraade. Direktør *Bjelle* er Sjælen i det store svenske Landbrugs-Bogforlag (L. T.'s Forlag), som han forøvrigt er Sjælen og den store, samlende Arbejdskraft i adskillige andre svenske Landbrugsforetagender. Ham skyldes det saaledes mere end nogen anden, at Sverige (med kun ca. dobbelt saa mange Jordbrugere som Danmark) kan møde med et „Jordbrukarnes Föreningsblad“, der udkommer i 360 000 Eksemplarer ugentlig (der er *ikke* et Nul for meget i Tallet). E. Bjelle er Chefredaktør ogsaa for dette Blad. Til Bogforlaget er knyttet en stor Brevskole (L. T. K.) og en stor Filmsafdeling (Lantbruks- og skogsbruksfilm).

Redaktør Bjelle er kort sagt en Mand, omkring hvem nyt vokser frem og gammelt trives. Hans Initiativ og utrættelige Arbejde har sat dybe Spor indenfor de svenske Landbrugsorganisationer.

Vi her i Danmark har al Grund til at være med i den Hyldest, der bliver ham til Del, thi hvad han har udrettet, kan vi lære overordentlig meget af.

En god Borger i Norden runder et skarpt Hjørne. Om Grænserne havde været aabne, vilde Hyldesten til Direktør E. Bjelle være blevet med stærkt nordisk Islæt, thi faa Svenske har øvet en større Indsats for at mildne Krigens Virkninger blandt Brødrefolkene end netop han. Specielt hans Hjælpearbejde under den finsk-russiske Krig blev meget paaskønnet.

Gid han maa faa endnu en lang Række frugtbringende Arbejdsaar!

Axel Nielsen.

Mindre Meddelelser.

Uddeling af Pedersen-Bjergaards Legat.

Ved en Sammenkomst i Faaborg den 1. November overrakte Statskonsulent *W. A. Kock* paa Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Vegne Forretningsfører *S. M. Nielsen* en ved Midler af *J. Pedersen-Bjergaards* Legat bekostet Sølvpokal som Anerkendelse for 50 Aars fortjenstfuldt Virke til Ægproduktionens Forbedring.

S. M. Nielsen, der begyndte sin Virksomhed i Odense Ægforretning den 1. November 1894 og siden 1896 uafbrudt har været knyttet til dennes Ægpakkeri i Faaborg, har i denne lange Aarrække foretaget mange Undersøgelser paa Æggenes Omraade og konstrueret forskellige praktiske Hjælpemidler til Brug ved Forsendelsen og Behandlingen af Æggene. Hertil kan

Forretningsfører *S. M. Nielsen* (th.) faar overrakt Sølvpokalen af Statskonsulent *W. A. Kock*.

føjes, at han paa et tidligt Tidspunkt gik ud i Agitationen for en Forbedring af Æggens Kvalitet. Ikke mindst paa sidstnævnte Omraade har han udrettet et godt Oplysningsarbejde, dels ved at gaa fra Producent til Producent for at faa eventuelle Fejl rettet og forklare den enkelte Høseholder, hvorledes Æggene bør produceres og behandles, og dels gennem Udsendelsen af Vejledninger og Artikler samt Afholdelsen af Foredrag, bl. a. i Skolerne, for at faa Børnenes Interesse vakt for Høseholdets Betydning og Æggens rette Behandling. K.

Ingen Foredragsmøder i Landhusholdningsselskabet i Vinter.

Under Hensyn til de herskende Forhold har Præsidiets besluttet, at de sædvanlige Foredragsmøder i Januar—Marts ikke skal afholdes i 1945.

Tørstofindholdet i Rodfrugter i 1944.

Foreløbig Meddelelse.

Gennem Statens Planteavlsudvalg er der ved Forstander J. C. Lunden, Statens Forsøgsstation, Lyngby, indsamlet Materiale fra Statens Forsøgsstationer, Forædlingsvirksomheder, Laboratorier, lokale Markforsøg og Kontrolforeninger m. fl. til Belysning af Rodfrugternes Tørstofindhold.

Paa Grundlag af Resultater fra Undersøgelse af 5390 Roeprøver i 1944 er Tørstofprocenten i Rodfrugterne i Gennemsnit følgende:

	Øerne	Jylland
Kaalroer	11,2	11,3
Barres Strynø og Ferritslev	11,7	11,7
„ Øtofte og Tystofte Øtofte	14,1	14,4
Fodersukkerroe: Korsroe, Alfa, Bjergby	15,3	15,5
„ Gul- og Hvid Øtofte og Hvid Tystofte	16,9	17,4
„ Pajbjerg Rex	17,6	18,2
Sukkerroe til Foderbrug	20,2	20,1
Turnips	9,9	8,8
Kartofler	22,0	23,8

I Forhold til Gennemsnittet for Femaaret 1939—43 er i 1944 Tørstofindholdet ca. $\frac{1}{2}$ pCt. lavere i Kaalroer i Jylland, $\frac{1}{2}$ —1 pCt. lavere i Barres Strynø og Ferritslev samt Fodersukkerroe, $1\frac{1}{2}$ —2 pCt. lavere i Sukkerroe til Foderbrug end nævnte Gennemsnit.

Konsulentansættelse vedrørende Læringleuddannelsen.

Landhusholdningsselskabet har ansat hidtilværende Redaktionssekretær i Selskabet og Sekretær for dets Læringleudvalg, Landbrugskandidat Chr. Aage Nielsen, som Konsulent for Selskabets Fodermester- og Arbejdslederuddannelse.

Foruden at varetage Arbejdet med Selskabets egne Uddannelser vil Chr. Aage Nielsen staa til Raadighed for Iværksættelsen af et Samarbejde mellem de landøkonomiske Foreninger og Landhusholdningsselskabet vedrørende Læringleuddannelsen paa Bønderbrug.

Udkomne Bøger.

Agerdyrknings-Instituttet paa Frijsendal 1836. Danmarks første Skole for Landboudom. Af Niels Bang Nikolaisen. 26 Sider. (Hammel 1944).

Statens Redskabsprøver. 11. Meddelelse. Undersøgelser vedrørende elektriske Hegn. 16 Sider. (Kbhvn. 1944).

Studier over Mund- og Klovesygevirus. 1. Meddelelse. Tørvirus. Af Forsøgsleder E. Fogedby, Civilingeniør K. Mikkelsen og Dr. techn. J. Møller. Meddelelse fra Statens veterinære Forsøgsstation for Virussygdomme og Danmarks tekniske Højskoles Laboratorium for almen teknisk Kemi. 19 Sider. (Kbhvn. 1944).

Hvor gror det, og hvorfor? Grundbog i Landbrugsgeografi. Af A. a. H. Kamp. 100 Sider. (Kbhvn. 1944).

Skader forvoldt af Dyr. Af V. Høiriis Johannsen, Direktionssekretær, cand. jur. Udgivet af Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring G/S. 24 Sider. (Kbhvn. 1944).

Handelsberetning for Aaret 1943. Udgivet af Grosserer-Societetets Komité. 421 Sider. (Kbhvn. 1944).

42. Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. Sterilisering af Mælk og Fløde til Smørproduktion. Forsøg med Jonas Niensens Steriliseringsapparat. 52 Sider. (Kbhvn. 1944).

43. Beretning fra Statens Forsøgsmejeri. 6. Aarsberetning 1943—44. 180 Sider. (Kbhvn. 1944). Begge Beretninger i Kommission hos fh. August Bangs Forlag (Ejvind Christensen).

Statistisk Aarbog 1944. Danmarks Statistik. Udgivet af Det statistiske Departement. 314 Sider. (Kbhvn. 1944).

Landbrugets Prisforhold i Oktober Maaned 1944.

(Ved Det landøkonomiske Driftsbureau).

Tabel 1. Priser i Kr. pr. 100 kg.

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Oktbr. Md.	Oktbr. Md.	Jan.-Oktbr. Md.	Sept. Md.	Oktbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk (af Mejeri) ¹⁾	27,88	27,67	28,95	27,84	27,95	28,95
Smør, Notering	389	389	389	389	389	389
do. do. + Tillæg	445	445	445	445	445	445
Ost, 20 pCt.	199	199	199	199	199	199
Æg	245	240	270	235	264	264
Slagterisvin, (sl. V.)	268	267	272	272	272	272
do. do. 80½ kg og derover	284	283	288	288	288	288
Slagtekøer, Kbh., 1. Kl. (lev. V.)	129	129	129	130	130	130
Stude og Kvier, Esbjerg, 1. Kl. (lev. V.)	128	128	128	129	129	129
Smaagrise, Køge, Kr. pr. Stk. .	57	60	52	45	55	50
Kælvkøer, Odense, 1. Kl., Kr. pr. Stk. ²⁾	830	821	870	776	725	750
Unge Heste, Kr. pr. Stk.	2514	2517	2500	2800	2767	2560
Hvede	29,33	29,27	29,45	29,41	29,25	29,45
Rug	30,33	30,27	30,45	30,41	30,25	30,45
Byg, 2/r.	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Havre	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25	26,25
Hø	27,11	28,07	21,75	22,74	19,75	20,25
Kartofler, Sælgers St., Sjælland	14,06	14,13	13,50	16,86	20,00	20,00
Runkelroefrø	235	—	—	196	—	200
Kaalroefrø	343	—	—	171	200	200
Rødkløverfrø, halvsildig.	759	851	500	583	620	633
Hvidkløverfrø	830	870	700	756	745	750
Hundgræsfrø	255	257	250	248	240	245
Alm. Rajgræsfrø ³⁾	195	207	165	161	155	160
Ital. do.	178	189	150	144	135	145
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	24,75	24,70	25,00	25,08	25,50	25,50
Sv. Ammoniak	26,65	24,60	24,90	24,78	25,20	25,20
40 pCt. Kaligødning	18,69	18,72	18,25	19,08	18,60	18,80

¹⁾ Inkl. Tillæg.²⁾ Bestaaet Tuberkulinprøven.³⁾ Tidlige Stammer.

Korn = Maksimalpriser.

Tabel 2. Prisindeks. (Femaaret 1909/14 = 100).

	1943			1944		
	Hele Aaret	Jan.-Oktbr. Md.	Oktbr. Md.	Jan.-Oktbr. Md.	Sept. Md.	Oktbr. Md.
Landbrugsprodukter:						
Sødmælk	266	264	276	265	266	276
Smør, Notering	186	186	186	186	186	186
do. do. + Tillæg	213	213	213	213	213	213
Ost	349	349	349	349	349	349
Æg	208	203	229	199	224	224
Slagterisvin	291	290	295	294	295	295
Slagtekøer (København)	222	222	222	224	224	224
Stude og Kvier (Esbjerg)	210	210	210	211	211	211
Unge Heste (Odense)	341	342	339	380	375	347
Hvede	212	212	213	213	212	213
Rug	254	254	255	255	253	255
Byg, 2/r.	204	204	204	204	204	204
Havre	218	218	218	218	218	218
Hø	395	409	317	331	287	295
Kartofler. Sælgers St., Sjælland	375	377	360	450	533	533
Kunstgødning:						
Kalksalpeter	128	128	130	130	132	132
40 pCt. Kaligødning	157	157	153	160	156	156
Vejede Prisindeks for:						
Mejeriprodukter	224	223	225	224	224	225
Husdyrprodukter, ialt	242	241	246	243	246	246
Korn	217	216	216	217	216	217
Planteprodukter, ialt	239	239	234	246	255	255
<i>Landbrugsprodukter, ialt</i>	<u>242</u>	<u>241</u>	<u>245</u>	<u>243</u>	<u>246</u>	<u>247</u>
Kunstgødning	164	165	158	159	158	158
Markfrø	371	371	371	289	289	289